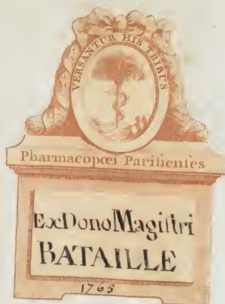
BOTAN
THEODER

VERSANTUR HIS TRIBUS
Pharmacopœi Parisienses
Ex Dono Magistri
BATAILLE
1765

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

BOTANICON,

CONTINENS HERBARVM, ALIORVMQVE Simplicium, quorum usus in Medicinis est, descriptiones, & Iconas ad uiuum effigiatas: Ex præcipuis tam Grecis quàm Latinis Authoribus iam recens concinnatum.

Additis etiam, quæ Neotericorum obseruationes & experientiæ uel comprobarunt denuo, uel nuper inuenerunt. Per

THEODERICVM DORSTENIVM, Medicum Marpurgensem.

Cum Gratia & Priuilegio Cæsareo.

FRANCOFORTI, Christianus Egenolphus excudebat.

1540

Et dictes ~~[illegible]~~ carot venaincato
mornatus + + + et dire trois pater
noster et trois ave marya en ~~[illegible]~~ priam
Dieu mon pere qui me amempd nayan
mi plus puissanse sine moy qui le diable
a dissue la preste quand yl dict la
maisse ainsy soict +

[illegible] Confisque du tempe [illegible] Simon [illegible] Pierre Dizet et [illegible] [illegible] et laisse un [illegible] pour la posterite [illegible] 1611

CLARISSIMO SIMVL AC DOCTISSIMO VIRO D. DOCTORI BVRCHARDO

Mithobio, Illustriss. Ducis Erici Brunsuicensis Medico excellentissimo, Domino ac Patrono suo, perpetua fide colendo Theodericus Dorstenius

S. D.

SVPERIORE anno clarissime D. Doctor, Christianus Egenolphus Typographus Francfordianus, precibus à me contendit, ut uolumen illud Herbarium, quod in Germanica lingua iam olim stanneis excusum formulis in uulgus emiserat, Latinitate donarem, ac idem ex optimorum medicorum uiridarijs locupletarem. Quod laboris, licet ego meo (quod aiunt) me pede metiens, deprecari non desierim, tamen sic institit ac ursit ille, ut sedulus euicerit, persuasus impo sito oneri me parem ac idoneum fore, qui iam & temporis & studij non parum in arte medica insumpserim. Obtrusam igitur uerius quàm oblatam scribendi prouintiam accepi, partim ut amantissimum mei uirum, pleniore si fieri posset, obsequio demererer, partim ut in Herbaria medicina ac simplici, per scribendi exercitationem, ac, quem optimum magistrum Cicero prędicat, usum, consequerer uberiorem eius cognitionem: Partim etiam, ut tali beneficio, uel potius iuuandi studio meo, omnes medicinæ candidatos mihi deuincirem, in spem uenienti, non paruam ex opere suscepto promanaturam utilitatem. Principiò autem opus ipsum Germanicum succisiuis horis pro mea uirili à me uersum, ex probatissimis tam Græcis quàm Latinis medicinæ autoribus in uniuersum locupletius reddidi. Deinde singulis herbis atq; simplicibus annotationes quasdam, in quibus ueræ & genuinæ ipsarum herbarum & simplicium nomenclaturæ, & descriptiones, ex antiquis & recentioribus medicis erutæ continentur, adieci. Postmodum etiam Barbaras uoces Arabibus & myropolis communiores, & magis receptas non omisi. Postremò si qua est inter medicos controuersia uel disceptatio de herba uel simplici aliquo, eam quoque non missam feci, lites qua potui dexteritate conatus dirimere. Atqui non defuturi sunt procul dubio male feriati quidam medici, qui hosce labores ceu uanos ac infrugiferos, carbone priusquam legerint notabunt, ac naso, quod aiunt, suspendent, insimulabuntq; me temeritatis, qui literaturæ mediocris homo, de herbis, hoc est de rebus dubijs & perplexis ac arduis, propter quas inter summos medicos, etiam num uehemens contentio atque controuersia gliscat, aliquid in lucem ædere

fuerim ausus. Sed tales uelim rogatos, ut prius quæ sunt à me diligenter scripta perlegant, quàm incognita, dente Theonino rodant. Quo facto, clementiores agnoscent ac fatebuntur, me summorum ac optimorum medicorum authoritatibus inniti, ipsorumq; de herbis ac simplicibus iudicia & placita congessisse, & breuiter nihil adduxisse, quod ex eorum libris non sit depromptum. Cæterum si quis illos classicos autores, quos imitor, nonnullis in herbis scopum minus attigisse conuicerit, is mihi ueniam dabit, cum ipsi opus habeant Patronis, quos paraui defensores: tametsi multo malim cum illis ipsis errare, quàm cum rixosis medicis qui Herbarię medicinæ rudes ac prorsum ignari sunt, ualde sapere. Optimè profectò mihi de medicinæ tyronibus mereri uidentur, qui rei Herbarię hactenus tam fœdè neglectæ, olim uerò in magno precio habitæ, auxiliares manus admouent, eamq; ab interitu omnis calumnię securi, uindicare non grauantur. Atq; utinam in hoc pulcherrimum negocium, omnes medicinæ proceres conspirarent, eoq; uelis (ut aiunt) equisq; contenderent, quo Herbaria medicina iamiam renascens, & caput iterum exerens, tandem pristino uigori ac honori restituatur. Quod ipsum efficere totis uiribus olim conati fuerant excellentes uiri, Leonicenus, Manardus, & Ottho Brunsfelsius. Quibus si fata uitam non inuidissent, rem Herbariam me Hercle multum adiuuissent, & maiore cum fructu promouissent. Sed iam commune mortalitatis iter nigressi, lampada tradiderunt illis qui adhuc superstites in Herbarum mundanarum uiretis exercentur: in quorum numero sunt D. Ruellius. Antonius Musa, Leonardus Fuchsius, atq; alij cum linguarum peritia, tum Herbarum cognitione nobilitati medici, qui utinam à pulcherrimis cœptis desistere non uelint, sed strenue progredi, æternam sibi benè faciendo gloriam paraturi. Non enim fluxum uirtutis premium apud medicinæ studiosos promerebuntur, qui bonam in herbarum disciplinis illustrandis, nauauerunt operam. Vnde dolendum imò detestandum arbitror, hanc medicinæ partem tam multos annos adeo neglectam & contemptam iacuisse, ut eius apud Medicos nulla tanquam Megarensium habita fuerit ratio, cum tamen literarum monumentis proditum sit, summos olim reges adeo herbarum fuisse studiosos, ut neglecto regiæ maiestatis honore non puduerit neq; tæduerit eos, per uastas regionum solitudines, ac saltus inuios reptare, cliuosa montium iuga peragrare, abdita terræ uiscera scrutari, latebrosos deniq; specus penetrare, solo studio quærendi commodas, ac utiles humanis usibus herbas, & ad posteritatem transmittendi earum inuentarum cognitas uires, ut eo uelut omnium maximo beneficio, sibi genus humanum obstringerent. Hoc itaq; uelut sempiterno gloriæ authoramento,

ramento, illi reges celebratissimi uiuunt, etiam hodie grata hominum memoria. Quorum nomina peritura cum ipsis simul mortem obiuissent, nisi plantis indita iam æterno durarent æuo: permanebunt autem immortalia tantisper dum tellus fida & optima rerum parens gignet Gentianam, Eupatorium, Clymenum, Polemoniam, & cætera id genus nomen à regibus habentia. Quid? nonne Iuba qui utriq; Mauritaniæ primus imperauit, studiorum claritate memorabilior etiam quàm regno, qui potissimum eo celeberrimam famam assecutus est æternamq; laudem, quòd herbam Euphorbiam nomine ab inuentore medico suo appellatam, miris laudibus celebrarit, priuatim ei dicato uolumine. Mithridatem quoq; Ponti regem, non perinde regnū alioqui locupletissimum, non tam unius atq; uiginti linguarum miraculum, quàm unica rei Herbarię peritia nobilitauit, uereq; magnum uirum ad sydera tulit, qui inde commentationes & exemplaria, effectusq; in arcanis reliquit, ut autor est Plinius. Cum igitur non modo doctissimi rerum naturalium indagatores, sed etiam summi & potentissimi reges herbarum cognitione delectati sint, ac in eo studiorum genere laboribus indefessis uersati, quis non uiderit ualde ridiculum esse à medicis nonnullis falsam sibi scientiæ persuasionē induentibus, rem Herbariam contemni ac uelut indignam scitu Seplasiarijs ac Pharmacopolis totam relinqui. Quo supercilio turgentes, audent ipsi se præferre summis illis medicis, Hippocrate & Galeno: qui in syluis & montibus oberrarunt ad inuestigandum & quærendum herbas, qui profecto tantum laboris non cepissent, nisi exploratum habuissent, hoc ipsum plurimum conducere, & in arte medica summe necessarium fore. Quibus importunis utilissimæ rei contemptoribus illud plærunq; solet contingere, ut cum peregre abierint, & ad ęgrotos peruenerint, nihil ualeant, omni ope destituti, nisi ad manus habuerint myropolia, cum tamen quibuslibet in syluis & hortis circumquaq; magna sit herbarum copia, quibus optimè & utiliter possent medicari, si modo herbas haberent cognitas, ac non è myropolarum pręscriptis penderent. Sed exoticis illis & Arabum pharmacis, quibus officinæ seculi nostri sunt oppletæ, intantum addicti sunt, ut præ his omnes herbas negligant ac contemnant. Cum tamen nemo hoc improbare ausit, nostrates herbas exoticis illis non esse uiribus inferiores, atque eas corporibus nostris magis salutarem præstare medicinam. Sed ne longius euehar, ista missa faciens, medicinæ studiosos monebo atq; hortabor, ut medicinam Herbariam reiectis eius contemptoribus, auide amplectantur, omnesq; libros de herbis conscriptos diligenter euoluant, summorumque illorum Regum & medicorum exemplis adducti, syluas, montes, pra-

ta & hortos nonnunquam uerno & æstiuo tempore peragrent perlustrentq́;, quo ueram herbarum aliorumq́; simplicium cognitionem sibi paulatim parent, cum impossibile sit, ut is in probatum medicum euadat, qui harum rerum nullam habuerit cognitionem, atque experientiam. Cæterum iam uela contracturus, clariss. Doctor ad te reuertar. Nouisti doctis uiris priscam solennitatem ac consuetudinem esse, ut suas lucubrationes magnatibus uiris ac Mecœnatibus inscribere consueuerint, partim quòd gratiam ac beneuolentiam eorum sibi conciliare ac pro beneficijs in se collatis gratiam referre queant, partim quòd præsidium aduersus iniuriam æmulorum & Zoilorum quærant ac parent. Eodem ergo studio atque exemplo uir ornatissime, in pręsentia impulsus ego, meam hanc qualemcunque industriam laboremq́; Tuæ dignitati nominatim nuncupare constitui. Es enim tu inter omnes bonos amicos mihi uisus dignus, cui hoc opus tanquam Deo tutelari dedicaretur, idque duabus de causis. Principio ob summam & arctissimam familiaritatem, quæ multis ab hinc annis, non solum Erffordiæ, uerum etiam Marburgi, inter nos intercessit, atq; ob tua summa in me merita, quibus me totum tibi deuinxisti. Deinde quòd tu non solum in arte medica, uerum etiam in Mathematis atq; in omni genere disciplinarum sis præstantissimus: unde & iam tuum nomen apud omnes doctos celebratum est: per quod non leue pondus, neq; paruam æstimationem huic operi accessuram esse penitus mihi persuadeo, postquam tui nominis auspicio euulgatum est. Proinde uolumen hoc Herbarium tanquam μνημόσυνον, & amoris nostri erga te pignus, hilari fronte excipias precor Burcharde doctissime, & contra morsus uitiligatorum defende. Bene Vale, Apud Marpurgum, Kalendis Martij. Anno à Christo nato.

1540.

ἔλεγχος.

ΕΛΕΓΧΟΣ.

Τέλος.

INDEX.

A.

B.

C.

Cen-

H.

Morus

FINIS.

Regiſter.

Register.

Mengel

¶ Ende des Registers.

LECTORI

LECTORI CANDIDO REINHARdus Lorichius Hadamarius S. D.

ECCE tibi nouus hic codex Herbarius, amplum
  Venit inexhaustę commoditatis opus:
Vnde salutiferis florum genus omne uiretis,
  Dulcis & omnigenæ germine spirat odor.
Vnus habet modicis bona multa reclusa maniplis,
  Quæ multi nimia garrulitate libri.
Turpia fallacis posuit tectoria fuci,
  Quę multis alij continuere locis.
Virtutes ueras, hic nomina uera uidebis,
  Non feret ambiguam quęlibet herba fidem.
Ergo Phæacis quòd si uiridaria laudem,
  Et meruere quibus clarus Adonis erat.
Si decus Hesperidum tulerant pomaria, Regum
  Et quę Medorum consita prata manu,
His nihil inferior debetur gloria scriptis,
  Cum tibi commoditas non minor inde fluat.
Clarius ac nomen Dorstenius ipse meretur,
  Accepit studio lumina cuius opus.

FINIS.

ARTEMISIA.

A

ARTEMISIA.

C

Αρτεμισία.
Ανακτιριος.

Artemiſia.
Herba regia.
Olus regium.
Parthenis.

Beyfůß.
S. Johans gürtel.

B

D

DESCRIPTIO.

ARTEMISIA à Gręcis & Latinis eodem nomine appellatur, ab Artemiſia uxore Mauſoli regis, quę ſibi hanc herbã uendicauit, dicta, uel ab Artemide Diana, quòd inſtar Dianę parturientes adiuuet. Græci, ut inquit Barbarus, βασιλικὸμ λαχάνομ, id eſt regium olus, etiam appellauere. ob uirium enim prętantiam apud Gręcos & Latinos uaria huius herbæ fuit nomenclatura. Matricaria etiam à Latinis dicitur, quòd matricis doloribus medeatur.

Artemiſia herba eſt, figura Abſynthio & Abrotano ſimilis, ſed maiora tantum & latiora hæc habet folia, quæ extrinſecus candida, intrinſecus uero ſunt uirentia, & odore acuto, ſapore admodũ amarò. Caulem habet oblongum, flores uerò ut Chamomilla, producit.

Duo eius genera. Rubens caule ac floribus eſt rubicundis, Albicans altera, caule eſt albo, & flore flauo, radice fruticoſa & candida; Naſcitur ferẽ ad uiri altitudinem.

A TEMPERAMENTVM. C

Calefacit & ſiccat tertio ordine. Foliorum tantum eſt uſus in Medicina, & non radicis, & uiridia plus proſunt, quàm arida.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decocta in uino & pota, mulieribus prouocat menſes. prodeſt quoq; ſi in balneo ſæpius ab inferiori parte, ſecundum umbilicum ſe ea lauerint ac fouerint.

Eadem uino ac ceruiſia decocta, & pota, ad difficilem partum conducit. Herba elixa dextro femori mulieris uel ilijs applicata, præſens adfert remedium, Sed ea quàm primum infans in lucem prodierit, inde eſt amouēda, ne neglecta magnā adferat perniciem.

Si qua mulier mortuum in utero fœtum habuerit, bibat ex huius herbæ decocto, tum leniter liberabitur.

Contra uenena, & rabidorum animaliū morſus ualde prodeſt, & in primis ſuccus ſi bibatur.

Artemiſia rubea uino decocta ac pota, menſtrua prouocat. Ex uino pota urinam cict.

Redacta in puluerem & cum aqua apij temperata & pota, calculo lumborum ſupra modum auxiliatur.

Cum uino cocta & bibita, muliebrium locorum tumores, & omnia ibidem mala emendat.

B Eadem cum uino, folijs Chamomillæ, & ſaluia decocta, membra paralytica & ſtupida, ſi ex ea defricata fuerint, recalfacit & uires confirmat. D

Contuſa ficubus atq; myrrha admixta ſi fuerit, ſtomachum refrigeratum calefacit, ſi ſingulorum drachmam unam uino impoſueris, & ea potione uſus fueris.

Herbæ huius Radix ſumpta, tam potenter laxat & purgat, ut etiam fœtum ex utero mulieris uiuum aut mortuum expellat.

Medicinæ magis conueniunt huius herbæ folia, quàm radices, & utiliora ſunt uiridia quàm arida, & mulierculis ſterilibus præcipue conducunt.

Cum ſemine anethi in puluerem redacta & commiſta, ficus aut mariſcas ſanat impoſita. Parotidas quoq; eodem modo curat, ſi prius acuto ſcalpello locus fuerit ſcarificatus, & tum puluis inſperſus fuerit.

Oppilationem membrorum, ut ſplenis ac iecinoris, ex frigida cauſa prouenientem aperit, ſi quis tali modo uſus fuerit.

Artemiſiæ ac Scolopendriæ Manipulum unum, ac parum abſynthij, ſi quis acceperit ac ſimul in uino coxerit, & Zaccaro edulcauerit, hæc potio prodeſt ad Ictericiam, ſi parum Centaureæ admiſceatur. Et quicquid à potione herbarum reliquum fuerit, calidum

lieni eſt

A lieni est imponendum. Idem quoque prodest si lien extrinsecus tumorem uel inflationem noxiam acceperit. C

Artemisia cum Taxo barbato in uino cocta, remedium præstat ad anum procidentem, si quis huic calido decocto insederit.

Artemisiam secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiamue ullam, & ne solem quidem.

Alligatam qui habet uiator, negatur lassitudinem sentire.

AQVA ARTEMISIAE.

Herba tantum distillatur in fine Maij.

Hęc aqua medetur Tussi, conciliat somnum, pellit uenenum, calefacit stomachum & confortat. decem dies pota prodest regio morbo laborãtibus, Quadraginta uero dies pota singulis uicibus ad iij. uel iiij. uncias, conducit ad hydropem: facit procrescere barbam illita. Tineas capitis exterit, lassitudinem & defatigata membra refrigerat illita: partus accelerat, bibita pondere unius uncię: fœtum mortuum expellit pondere unc. iij. pota. Mala quoque accidentia, & tumores, & alia reprimit et pellit quę mulieribus circa pudenda accidere solent. Vrinam ducit & calculos, Renes opilatos aperit, Venenorum quoque unica antidotus est.

ABSINTHIVM.

B D

NOMENCLATVRAE.

Ἀψίνθιον.
Βαρύπικρον.

Absinthium.

Wermut.
Elsen.

ABSINTHIVM ab ἀψίσθαι hoc est à tangendo ex aduerso per antiphrasin Gręci nomen deflexerunt, quòd nullum animal ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingat, Vnde & barypicron ab amaritudine & odore

dicitur. Germani Wermut appellant, quasi prohibẽs alacritatem. C
A & fortè ob gustum ita appellarunt. Sacris Romanæ gentis celebratum quondam absinthium est: siquidem Latinorum ferijs certantibus in capitolio quadrigis, uictor absinthium bibebat; sanitatem ut par est præmio dari honorificè tunc existimantibus Romanis, cuius seruandæ restituendæq; non parua meritò inter olera laus Absinthio debetur, tam multiplex uis est, & in firmãdo stomacho tam efficax.

DESCRIPTIO.

Absinthium caules habet ut Artemisia. Flores superne luteos, instar herbæ, quam imperiti uocant Stichados citrinum, Radices infernè candidas & fruticosas.

Tria autem à Plinio diuersis locis, & item à Dioscor. Absinthij genera numerantur. Primũ est Absinthium Romanũ uel rusticum, quod & ponticum à regione, in qua optimum nascitur, appellatur. Aliud Absinthium marinum, quod & Seriphium dicitur, nobis quidem ignotum. Tertium Absinthij genus quod plurimum in Gallia ultra Alpes nascitur, quodq; incolæ gentis suæ uocabulo Sanctonicum à Santonum gente appellant, unde & semen Sanctonicum, quod in pharmacopolijs uenditur aduersus infantium lumbricos.

TEMPERAMENTVM. D

B Absinthium calidum primo gradu est, siccum tertio, astringenti, amara & acri simul donatum qualitate.

Succus ipsius herba multo calidior est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus decem diebus continuis una uice potus ad quatuor drachmas, & in saccharo temperatus, conducit ad Ictericiam, & aquã intercutem, & multos etiam lienis & iocinoris noxios humores propellit.

Absinthium stomachum & epar confortat, Ciborum appetentiam excitat, morbis ex opilatione prouenientibus, utputa hydropi, & id genus alijs, medetur.

Lumbricos in uentre necat, & fortiter eos expellit, emplastro inde præparato in hunc modum. Recipe Absinthij quatuor uncias, euphorbij semi unciam, cornu ceruini combusti, unciam unam, his addatur uncia una fellis leporini, & mel admisceatur, Inde emplastrum factum, uentri imponatur.

Qui longa febre conflictatur, utatur succo Absinthij, saccharo temperato, statim febre leuabitur.

Si cui caput adeo dolet, ut somnum capere nequeat, accipiat Absinthium & herbam minutum contusam in aqua bene decoquat, &

linthe-

A lintheo impositam, capiti leniter circumdet ac circumliget, pulsatiles dolores remouebit, & suauiter dormire faciet. C

Succus Absinthij persicorum nucleis permistus, & auribus instillatus, uermes aurium necat.

Auribus si manat sanies, cum aceto tritum infunditur.

Absinthium choleram, quæ stomacho aut epati cohæserit, expurgat, & per urinam euacuat.

Cum uino elixum, & per diem una uice ad quatuor uncias à ieiuno bibitum, hominem præseruat, ne sanguis in corpore putrescat.

Contra sugillata multum prodest, si mel & paululum optimi uini, cum Cymino contuso addatur, & deinde commisceatur, & emplastri modo imponatur.

Oleum ex Absinthio, auribus instillatum auditum restituit.

Absinthium oris graueolentiam emendat aceto permistum, si os inde colluatur, Si uero biberis, lienis tumores discutit. Idem contusum & melle subactum, oculisq; illitum, hebetes oculos clarificat.

Ad lumbricos in aluo necandos, Accipe Absinthium, Marrubium & Lupinum, eodem pondere, & decoque in aqua mulsa uel in forti uino, & aluo hoc impone circa umbilicum, tum absq; dubio necantur.

Cum oliuarum oleo coctum, & uentri illitum, debilitatem stomachi, & malitiam iecoris tollit. B D

Aduersus ebrietatem ualet Absinthij succus cũ melle permistus. Menses mulierum obstructos idem trahit, si cum succo Artemisiæ, myrrha & melle commistus, in modum pessi locis muliebribus subdatur.

Succus quoq; Absinthij cum succo Boraginis & floribus Centaureę decoctus, in sero caprino, lienosis ac frebricitãtibus opitulatur.

Absinthium cum abrotano in lixiuio elixum, ualet contra decidentes capillos.

Ad cruditatem stomachi, accipe Absinthium & rutam æquali pondere, & admixto pipere inuicem contunde, & decoque in uino, & ex eo bibe, hoc ualde confert stomacho, atq; eum expurgat.

Anginis quoq; subuenit cum melle & nitro. Absinthium uestibus insertum, tineas arcet, Somnos allicit, olfactum: aut inscio sub capite positum.

Ex Absinthio conficitur uinum Absinthite, quod stomacho accommodatum est, & urinam cit. Ægre concoquentibus utile est, iocinorosis itidem, renum cum urinæ malo aliquo doloribus, suffusis felle, cibum auersantibus stomachis, stomacho malè affectis, & his quibus ex longo tempore præcordia tenduntur. utile itidem inflationibus, rotundis alui lumbricis, & suppressis mensibus.

C

AQVA RBSINTHII.

A Absinthij aqua circa finem Maij distillatur.

Aduersus omnes febres hęc aqua salubetrima est. Conducit quoqꝫ ijs quibus ex frigida causa caput indolescit.

Tormina intestinorū curare efficax est. Ad deijciendam aluum, econtrario ad sistendam aluum nimiū profluentem, utilissima est.

ARISTOLOCHIA ROTVNDA.

NOMENCLATVRAE.

Ἀριστολοχία.
Τρογγύλη.

Aristolochia rotunda.

Holwurtz.
Biberwurtz.
Hinsch kraut.

D

B

ANNOTATIO IN ARISTOLOCHIAM LONGAM.

ARISTOLOCHIA ut Dioscoridi placet, inde nomē sortita est, quòd ἀρίστη λοχευούσαις, id est puerperis egregiè salutaris sit, utpote quæ remoratos menses, hærentes secundas, & reliquias omnes à partu pellat. Romanis pariter & Græcis Aristolochia plerumqꝫ dicitur. Malum terræ etiam à Latinis appellatur.

TEMPERAMENTVM.

Aristolochia rotunda herba est primo gradu calefaciens, secundo aūt siccans, libenter nascitur in senticetis, antiquis nemoribus, & frutetis, E radice prælongos caules in Martio profert, cubitali quandoque altitudine, in quorum summo flores sunt punicei aut candidi. Radicem ad modum iuglandis rotundam habet, intus concauam & colore croceam. Folia uero hæderæ terrestri similia producit.

GENERA EIVS.

Tria Aristolochiæ genera apud Dioscoridem describuntur, rotunda,

A tunda, longa & Clematis, quæ Sarmentosa dicitur, ob radices in C modum sarmenti complicatas. Plinius uerò quatuor species adinuenit lib. 25. cap. 8. Aristolochia longa mas existimatur: rotunda autem fœmina. Hæc duo genera notissima sunt, quibus in officinis utuntur.

Aristolochię rotundæ in medicinis maior est usus, quàm longę, & radices plus commendantur quàm folia. Radix effodienda est, priusquam flos erumpit. Ea miram efficaciam habet, absumit enim & expellit uenena, potestq; ad duos annos integra uirtute durare.

Rotundæ Aristolochiæ radicem, summopere pisces expetunt. Itaq; si contusam admixta calce, in mare sparseris, aduolant pisces mira cupiditate, continuoq; exanimati fluitant, idq; Plinius coràm se factum testatur à piscatoribus Campaniæ, qui ob id hanc radicem, uenenum terrę uocabant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Asthmatico ualde prodest Aristolochia, si paululum Gentianæ cum succo Glycyrrhizæ, quam officinæ liquiritiam uocant, addatur, & melle permisceatur, & eo utatur.

Pulmoni item utilis, pectori, ac tussi medetur.

Morbo Comitiali ac paralysi opitulatur, si quis sumat duas unB cias Aristolochiæ, Euphorbij & Castorei singulorum drachmam D unam, & cum oleo oliuarum decoquat, & spinam dorsi à ceruice usq; ad anum, eo inungat.

Aristolochia in puluerē redacta & aceto temperata, ualde conducit, si inde scabies lauetur. Puluis Aristolochiæ uulneribus putrescentibus inspersus, ea curat, & Gangrænam in ijs consumit. Fistulas quoq; sanat inspersa, si prius lixiuio de betulis facto, aut aqua aluminis lotæ fuerint. In difficultate partus Aristolochiam in uino & oliuarum oleo decoque, quo parturientis uentrem perunge, & statim leuabitur.

Pluribus modis Aristolochia grauidis opitulatur, nam cum uino pota, myrrha & pipere additis, menses & secundas ciet, & emortuos fœtus extrahit.

Potest eadem, subditus ex eadem fœminis pessulus.

Eadem uino bibita medetur morsibus uenenatis, & aduersus potiones ueneno infectas conducit. Febres quoq; eodē modo sumpta pellit.

Aristolochia etiam salubris est illis qui apostemate lateris uel pectoris laborant.

Eadem cum aloe epatico in puluerem trita, & calce atq; melle in uinum subacta, tollit polypum uel cancrum, qui nasum obsedit.

A Puluis eiusdem cũ melle temperatus ad oris exulcerationem & ad gingiuas maximè confert, & omnia uulnera expurgat.

Aristolochia contusa & cũ radice Dictamni in puluerem redacta, & melle permixta & emplastri modo uulneribus imposita, sagittas atq; sentes extrahit.

Eius radix in uino uel aqua cocta, facit ad laterum dolorem, & ad lienem, si quis inde potet.

In aceto decocta & dẽtibus ex eo collutis & fricatis, dealbat eos, & tollit dolorem.

Vulneribus eadem imposita, saniem, sagittas, ossa fracta, & sentes extrahit.

Radicibus uiolarum, & melle temperata, in modum emplastri, generat carnem.

AQVA ARISTOLOCHIAE ROTVNDAE.

Ad distillationem in medio Maij cum tota sua substantia, minutim concidenda est.

Manibus inde friatis pellit tremorem.

Vulnera ex ea lota, statim curat.

Lateris & lienis dolorem, pota mitigat..

Spasmo subuenit, membris ex ea mane & uesperi friatis.

B Omnem perfrictionem in homine reprimit, mane & uesperi, singulis uicibus ad duas uncias pota.

Sæpius pota & articulis inde friatis, podagram diminuit.

ARISTOLOCHIA LONGA.

NOMENCLATVRAE.

Αρισολοχία μακρά.

Aristolochia longa.

Osterlucei.
Lang Holwurtz.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN ARISTOLOCHIAM LONGAM.

RISTOLOCHIA longa, eſt longo & alto caule, folijs uiridibus pallore miſtis, in agris libenter prouenıens, Caule & internodijs ſimilis Azaro, graui odore, floribus paſſim flaueſcentibus, radice candida, tenui & oblonga. C

TEMPERAMENTVM.

Ariſtolochia longa tertio ordine calefacit.

VIRES AC IVVAMENTA.

In puluerem trita, & myrrha, æquali pondere commiſta, ac in uino calido ſumpta, purgat matrices, fœtuſq; ex utero mortuos expellit.

Cum radice Hibiſci, plantagine ac melle impoſita, mitigat podagram.

In puluerem redacta curat putrida uulnera.

Equis læſis ab ephippio, idē puluis uulneri utiliter inſpergitur.

Ariſtolochia longa, & Aloepaticum æquali pondere cum melle roſaceo in modū emplaſtri formetur, utiliſſimum eſt, aduerſus uetera & caua ulcera crurū, quæ prius oleo tartari, aut decocto myrrhæ debent mundari.

Suſpirioſis opitulatur, & pectus expurgat puluis Ariſtolochiæ

B longæ, ſumptus cum aqua mulſa.

Cum Dictamno pari pondere in uino decocta & colata, deinde mane & ueſperi pota, ſagittas & ſurculos educit, mane & ueſperi uulneri impoſita, tum leniter curat. D

Ariſtolochiæ longæ partes duæ, Gentianæ cum Acoro in puluerem contritæ pars dimidia, miſceantur melle deſpumato, hoc aſthmaticis ſaluberrimum eſt, & pectoris uiſcoſos humores diſcutit.

In puluerem redacta, & cum ſucco Rutæ illita, morſus uenenatorum animalium ſanat. Pulueris autem drachma pota pellit uenena.

AQVA ARISTOLOCHIAE LONGAE.

Hæc cum tota ſubſtantia diſtillanda eſt in exitu Maij.

Hæc aqua ſalubris eſt ad podagram, ſpaſmum, & uitioſa crura, ſi cum illa foueantur & fricentur.

Tormina uentris quoq; pellit, trium unciarum pondere mane & ueſperi pota. Sic quoq; conducit ad morbum Comitialem, & lateris dolores.

Item tumores & corporis magnitudinem ex laſſitudine prouenientem diſcutit, ſi prædicto modo bibatur. Sic etiam conducit ad deſtillationes capitis & ad ſpirandi difficultatem.

A mulieribus pota, pellit ſecundinam, & ſanat lienoſos, febribuſq; medetur.

Conuenit

 C

A Conuenit quoq; ad membri uirilis & genitalis mulierum pustulas, & quæ pascendo serpunt ulcera, si inde lauentur, & linteola in ea madefacta mane & uesperi super imponantur.

Spasmum cum podagra pellit, si membra sępius cū ea fricentur.

Valet item aduersus malitiam scabiosorum crurum, & ad uulnera profluentia, ex illa lota, aut lintea in ea madefacta illis applicentur: prodest ad exitum ani, si spongia in ea aqua immersa, calidæ imponatur: fistulas curat inde lotas, si quoq; panni linei in ea intincti imponantur.

ALTHAEA.

NOMENCLATVRAE.

B D

ἀλθαία.
ἰβίσκος.

Althæa.
Ibiscus.
Bismalua.

Ibisch.
Wild Pappel.
Ibischwurtzel.

ANNOTATIO IN ALTHAEVM.

LTHAEA siue Ibiscus Romanis pariter & Gręcis utroq; nomine dicitur. Tributū ei nomen ab excellentia & multitudine remediorum. Siquidem nihil Althæa Græcis aliud est, quàm si à medendo medicam simpliciter dicas, quibus ἄλθος in Medicina pharmacum remediumque, & ἀλθαίνειν uerbum mederi est, Officinis bismalua appellatur quia species maluæ est & foliū mollius & duplo crassius habet quā ipsa simplex malua, Vulgò maluauiscus appellatur, quòd glutinosæ sit radice.

DESC.

A

DESCRIPTIO.

Althæa prasino est colore, caule oblongo & alto, quemadmodum Rosę, quę uulgo uocantur, rosæ refertę, in superiore parte, florem habet roseum, semina dictarum rosarum consimilia, folia sunt lanuginosa, mollia & rotunda, qualia azari. Radix longa, magna, uiscosaq;, intus candida cũ multo humore, facilè nascitur ubicunq; plantatur, quotannis repullulando se ipsam reuocat. C

TEMPERAMENTVM.

Habet uim natura calefaciendi, discutiendi, laxandi, inflammationem abigendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum ipsa herba decocta, & duris apostematibus imposita, emollit ea.

Folia cum oleo oliuarum decocta ualent ad quemuis corporis exteriorem calorem, emplastri modo imposita.

Semẽ mollificat omnia dura & calentia apostemata, & sanat ea, Sic etiam conducit membris quę intumuerunt.

Radix cum semine lini elixa, emplastri modo ad anteriorem partem colli applicata, gutturis ulcera & abscessus emollit.

Semen Althææ cum hyssopo & dulci radice in aqua aut uino decoctum, & haustum, Tussim sedat, ex calida intemperie contra

B ctam, & facilem reddit excreationem. D

Semen cum uino coctum, & oleo oliuarum admixto, uitiliginem & quancunq; faciei decolorationem exterit atq; emendat, si cum eo lauetur.

Radix elixa & ambustis imposita, magnum extrahit calorem.

Ad rupturam interiorem, utere semine Althęæ, & ex eo bibe, inde curabitur.

Ad apium ictus, accipe radicem & cum aceto tempera, & illine, hoc statim opitulatur.

Semen quoq; in posta aut uino decoctum, bibitur contra omnes uesparum, apium ac similium aculeatos ictus.

Radix cum uino cocta, si inde bibas, ciet urinam.

Semen propellit calculum, qui lumbos obsedit.

Semen recens arefactum, deinde contusum, & cũ aceto elixum, ac ad solem inunctũ, asperam & scabiosam cutem leprosorũ curat.

Radix cum uino decocta & pota, ad interiora membra quę plagis aut contusione aut casu fuerint rupta, conducit: Eadem cum aceto decocta, & ore inde colluto, medetur dentibus, & remouet dolorem gingiuarum.

Althęa in uino aut aqua mulsa elixa, & bibita, curat Apostemata thoracis, tumorem uulnerũ & corporis, rumpit ulcera & strumas,

ac faci

ac facit ad absceſſus, ſecundum aures, quos parotidas dicunt, malagmatis modo impoſita.

Ex radice & adipe anſerino ſi fiat emplaſtrum & duris apoſtematibus, ulceribus, & membris ambuſtis imponatur, ſanat ea, ac calorem extrahit. Hippocrates uulneratis, ſitientibus defectu ſanguinis, radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit, & eam uulneribus cum melle & reſina, item cõuulſis, luxatis, tumentibus & muſculis, neruis, articulis impoſuit. Suſpirioſis ac dyſentericis in uino bibendum præbuit. Vide Plin. lib. 20. cap. 21.

Decoctum radicis potum, prodeſt urinę difficultati, calculorum cruditatibus, coxendicum doloribus, tremulis ac inteſtinorum torminibus.

AQVA ALTHAEAE.

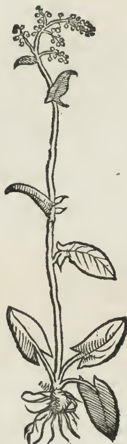
Tempus diſtillandi conueniens eſt à menſe Iulio uſq; ad Septembrem, tum radix contuſa debet diſtillari.

Hæc aqua cũ uino pota, medetur dyſenterię. Sanguinem mingentibus auxiliatur, ad tres uncias pota, & expurgat ueſicam, Pota uel impoſita ad omnes prædictos morbos conducit.

B

ACETOSA.

D

ὀξαλίς.

Acetoſa.

Saur Ampffer.
Wild Ampffer.
Mengelwurtz.

Acetoſa

ANNOTATIO IN ACETOSAM.

CETOSA Latinis ea herba eſt, quæ Græcis Oxalis dicitur, à ſaporis aciditate, quòd gratum acorem palato repræſentet, unde & in acetarijs magni eſt uſus, & ſingularem habet gratiam. Eſt aũt oxalis apud Dioſcordem & Plinium, genus lapathi, cuius deſcriptio omnino oſtendit, eam eſſe Acetoſam. Sunt qui eam à foliorum figura anaxyrida appellant, quoniam calceorum ſoleis, quos Græci aliquando ea uoce ſignificant, ſimilia ſunt.

DESCRIPTIO.

Acetoſę duo ſunt genera, Acetoſa maior, quę latiora habet folia caulem ſeſquicubitum, altum ac rubeſcentem, ſemine rubro in mucronem acuminato, quod foliaceo ueſtitur inuolucro, hæc partim ſeritur, partim ſponte in incultis & pratis prouenit. Secundum genus, quod Acetoſam minorem uel agreſtem appellant, quæ multo minora & numeroſiora folia habet, caulem uiridem & gracilem, ſemen paruum & album, ea mulierculæ in ardore febrium utuntur, contuſa enim & cum ſale impoſita, mire refrigerat, Maior autem Acetoſa, uirtute & bonitate hanc ſuperat.

TEMPERAMENTVM.

B Acetoſa refrigerat & ſiccat in tertio ordine. D

VIRES AC IVVAMENTA.

Acetoſa comeſta tollit faſtidium, & appetentiam ciborum excitat. Eadem cum Barba Iouis contuſa, & aceto temperata, atq; impoſita, ſacros ignes atq; inflammationem ſanguinis reſtinguit.

Omnes ſpecies lapathi, ut Dioſcorides inquit, molliunt aluum, ſi olus coctum edatur.

Folia cruda illita, meliceridas, roſaceo, aut croco addito, diſcutiunt.

Acetoſa contuſa, & oculis applicata emplaſtri modo, tumorem pellit, & ſanat uitiligines, leucas, & alias cutis maculas prauas, etiã emplaſtri modo impoſita. Eodem modo medetur ambuſtis. Semẽ, herba, & radix ad prædictos morbos eandem habent facultatem.

Succus Acetoſæ temperatus oleo oliuarum, & capiti illitus, remouet magnũ capitis dolorem ex calida intemperie prouenientẽ.

Cum uino pota uel comeſta, diſcutit quoſuis morbos ex calore contractos, ut Icterum, ex iecore uel ſplene ortum. Eodem modo pota, auxiliatur mulieribus quibus menſes diu durauerint, & præcipue ſi ſemine utantur.

Semen lumbricos pellit, & ad uenena conducit, tum in primis ad uenenatorum animalium morſus atq; ictus.

A Succus acetosæ oculis circumlitus, reddit eos clariores. C

Idem auribus instillatus, interiorem tumorem discutit.

Acetosa in acetario sumpta, choleræ impetum restinguit.

In uino aut aqua aduersus dysenteriam uel fluxum hemorrhoydum utiliter bibitur.

Eadem conducit aduersus ebrietatem.

Radix in uino cocta doloribus aurium dentiumq; prodest, si colluantur illo decocto.

Radicem Acetosæ, quidam contra strumas in collo suspensam gerunt.

Semen in uino elixum, omnes alui fluctiones sistit, lienis tumores ac dolores aceto discutit.

Radices coctæ cum aceto, uel crudæ, lepras & impetigines impositæ curant, atq; scabros ungues. uerum oportet locum antea, nitro acetoq; in sole confricatum præparare.

Decocti succo corporis pruritus remouetur, si in balneo ex eo foueatur & fricetur.

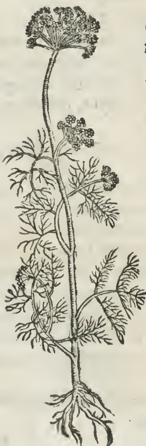
Acetosa uirtute & facultate conuenit cũ Sẽperuiuo & portulaca.

AQVA ACETOSAE.

Acetosa distillanda est cum tota substantia in uere.

Aqua Acetosæ cum Theriaca temperata, ualet aduersus pestem.

B

Pota conducit ad quosuis internos calores, sedat sitim, salutaris est iecori et spleni, bibita & linteolis imposita. D

Sacris ignibus medetur applicata, & bibita, conducit ambustis, pellit morbum Regium, Discutit febres, tum quoque parotidas.

Deniq; conducit ad omnes morbos prædictos.

ANETHVM.

NOMENCLATVRAE.

Ανηθον.

Anethum:
Anicetum.

Dille.

C

ANNOTATIO IN ANETHVM.

A NETHVM Romani pariter Grçcis dicunt. Diosco. lib.3.cap.60. Anicetum quoq; uocari tradit, quo nomine Græce appellantur ea, quæ cibi appetentiam faciunt. Paulus Ægineta ipsum uocat anemion.

DESCRIPTIO.

Anethum omnibus nota herba est, Seritur non minus coquorũ quâm medicorum gratia, ut inquit Platina. Nascitur herbaceo colore ad modum fœniculi, uerum caule non usq; adeo alto, superius umbellam habet luteis floribus refertam, & libenter inter olera hortensia prouenit. Radix est lignosa & albicans.

TEMPERAMENTVM.

Anethum, ut inquit Ægineta, calefacit in secundo ordine intenso, siccat paulò remissius.

VIRES AC IVVAMENTA.

Somnum conciliat, si quis utatur, & in primis oleo Anetino capiti illito. Antiqui, ut Galenus scribit, uiridi Anetho uti solebant ad somnum conciliandum, coronis inde factis, & capiti applicatis.

Succus uel oleum Anethinum ualet ad auriũ dolorem, calidum instillatum.

D

Cibo frequenti oculos hebetat, genituram extinguit. Si nutrices uel mulieres lactantes puerum, utantur ipsa herba, uel semine, lactis copiam generat, & præcipue si cum iure ex lentibus parato, sumatur.

B

Anethum cum papauere decoctum & commistum ac potum, sistit uomitiones. Tormina & inflationes uentris sedat.

Semen crematum illinentibus condilomata tollit. Idem fluxũ ani, unde mariscæ solent exoriri, sanat, puluere insperso.

Cinis ex Anetho confert ad omnes ani morbos, & dolorem pudendorum, Tum quoq; humentibus ulceribus utiliter illinitur, & potissimum ijs, ut uult Galenus, quę in pudendis consistunt.

Decoctũ anethi si sumatur, ualde prodest stranguria laborantib.

Anethum cum Zaccaro decoctum, & oleo uinoq; permistum, conducit matrici, pellit secundas, trahit menses, si pondere duarum drachmarum bibatur.

Decoctũ Anethi bibitũ, optime prodest ad frigiditatẽ pectoris.

Semen feruens arefactum, singultus cohibet.

Idem sumptum ex aqua, mitigat cruditates.

Semen Anethi atq; urticæ, pari quantitate in puluerem redactũ & aqua mulsa permisceatur, ac cataplasmatis modo mariscis imponatur, præsens erit remedium.

A Epiphoris radix illinitur ex aqua uel uino. C

Anethum quoq; cum mastiche decoctum, uomitum reprimit.

Cerebrum atq; stomachum confortat, si edatur.

Oleum Anethinum dolori uenarū & paralysi subuenit, unguento Dialtheæ permixtum,

Semen in aqua decoctum, mulieribus insidentibus, tollit dolorem matricis.

AQVA ANETHI.

Anethum in fine Maij cum tota substantia distillatur.

Aqua ea pota, & temporibus capitis affricata & illita, conciliat somnum & quietem. Mulieribus lac proritat, Inflationes corporis discutit, concoctionem adiuuat.

Tumorem & ulcera pellit, si lintheolis imponatur, Venerem minuit, si bibatur.

ANISVM.

NOMENCLATVRAE.

Ἄνισον.
Anisum:
Cyminum dulce.
Enis.

ANNOTATIO IN ANISVM.

B
ANISVM, Latinis & Græcis, hoc nomine cognitum, D quod etiam Anicetum uocatur, quoniam Anethi modo, inquit Barbarus, appetentiam ciborum præstat. Vulgus medicorum Romanum fœniculum appellat.

DESCRIPTIO.

Anisum omnibus est notissimū, in pinguiori terra libenter nascitur, cubitali altitudine, folijs circinatis, semine fœniculo simili, flore luteo, radice infernè candida. Viride, & quod magna habet grana, optimum censetur.

TEMPERAMENTVM.

Anisum calefacit atq; siccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Conditum cum Zaccaro, ut scribit Platina, turgidas aluos exonerat, Vapores caput petentes reprimit, oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit.

Anisum suffitu naribus haustum, confert ad faciem inflatam, & capitis dolores, & uertiginem sedat.

Contusum & oleo rosarum admixtum, & auribus instillatum, auditum emendat.

Oleum ex Aniso, ac fœniculi semen, mulieribus lactis copiam procreat.

Anisum

A Anisum sitim arcet, obstructo epati succurrit, & urinam ciet, manducatum. C

Malos humores disijcit, & tormina uentris cohibet, & inflationes discutit.

Purgat fœminis matricem & malas humiditates.

Venerem stimulat tam uiris quàm mulieribus: uiris in cibo comestum, genituram auget, Vesicam & renes obstructos aperit.

Cum fœniculo decoctum, confert diuturna febre laborantibus, pellit uenenum.

Assidue comedentibus, auget naturalem calorem.

Quocunq; modo quis utatur Aniso, inflationes reprimit, quæ intestina indurant, & stomachum grauant.

Calefacit epar, & concoctionem adiuuat.

Anisum in uino elixum, & cynamomo atq; mastiche cõmistum, utiliter sumitur aduersus grauem eructuationem, ex frigido & crudo stomacho contractam.

Cum lingua ceruina, quam officinæ uocant Scolopendriam, commistum, ualet ad oppilationem epatis atq; splenis.

Bibitur utiliter subeuntibus cutem aquis, discutit tumorem.

Conducit ad omnia genera Hydropis, & albas fluctiones fœminarum sistit.

B Puluis ex Aniso sacculo inditus, & in uino calefactus, mulierum pudendis si applicetur, attrahit, expurgat eas ab omni immundicia. D

Concisum auribus fractis infunditur cum rosaceo. Ad affectiones oculorum conducit, si qua oculis inciderunt detrahit, uel si plagis uel contusione læsi fuerint, si modo contusum in aqua coquatur, & calidum imponatur. Eodem modo illitum, narium ulcera consumit. Contritum in puluerem & temperatum melle, Hysopo & aceto, ac coctum, fiat gargarismus ad Squinantiam. Sic quoque paratum cum uino, & comestum, ualet ad thoracis apostemata, & ad tussim. Cum castoreo sumptum, confert ad tumorem stomachi & intestinorum.

Strangulationes uuluæ, si manducetur uel bibatur cum aceto & melle, sedat.

Insomnia leuat, ut inquit Plinius, suspensum in puluino, ut dormientes olfaciant. Parturientibus propinatur cum Anetho.

Pythagoras corripi comitiali morbo negat in manu tenentes, ideo quàm plurimum domi serendum.

Cum uino sumptum sudorem leniter præstat.

Vestes quoq; à tineis defendit.

Thoracis pituitas purgat tostum, & cũ melle sumptum melius.

Dysenteriam cohibet & Tenesmum, Anisum tostum, non enim

 C

A aliud utilius uentri & inteſtinis putant.

Calefacit membra, dolores lumborum & matricis mitigat.

AQVA ANISI.

Herba iam matureſcens cum ſemine diſtillatur, Et ad omnes morbos prædictos ea aqua ſalutaris eſt.

ALLELVIA.

NOMENCLATVRAE.

οξυς.
οξυτριφύλλον.
Alleluia.
Panis cuculi.
Trifolium cuculi.
Guckgauch klee.
Saur klee.
Haſen klee.
Buch Ampffer.

ANNOTATIO IN ALLELVIA.

LLELVIA herba eſt, quam officinæ etiam Trifolium acidum Latine appellant, Vulgus uero panem cuculi. Oxys Plinio nominatur, ab acido ſapore, ut Ruellius teſtatur, Eam Hieronymus Tragus primi nominis Medicus, putat eſſe Oxytriphyllon, quod eſt genus Trifolij, Septem enim genera Trifoliorum idem recenſet, quemadmodum & Ruellius & Brunsfelſius in primo Tomo ſimplicium Pharmacorum, quos quilibet herbarum & medicinæ ſtudioſus de hac re legere poteſt. Marcellus duo ponit genera, cum inquit: nobis ex his quę diu obſeruauimus, in eam partem inclinat animus, ut duo ſint Trifolij genera, commune & pratenſe, hoc omnibus notum, & acutioris folij: alterum, quod Græci Oxytriphyllon dixerunt. B D

DESCRIPTIO.

Alleluia ſeu panis Cuculi, herbula eſt acido ſapore prædita, ut Acetoſa, Trifolio ſimilis eſt, longis tantum pediculis, tria tantum in ſummitate folia proferentibus. Flore candido, rufo in lunatis filiquis fœtu, radice in tranſuerſum longa & fruticoſa, in truncis arborum deſectarum & locis petroſis libenter proueniens, In hortis quoque plantari poteſt. In acetarijs ea utuntur, iucundo ſapore.

TEMPERAMENTVM.

Herba eſt frigida & ſicca, & in primis ſemen, folia humiditatem quandam in ſe continent, Eadem nempe, qua Acetoſa pollet facultate.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba auxiliatur doloribus capitis & thoracis, & ualet ad oppilationem epatis & splenis, præterea ad uentris tormina ex frigida intemperie contracta.

Conducit ad oris Aphthas, quæ pueris uel etiam adultis periculosæ sunt, masticata, uel succo in ore retento.

Succus omnes malas pustulas oris emendat.

Idem cum aqua aluminosa temperatus, fistulas oris sanat.

Herba cum uino decocta, & myrrha permista, si os inde colluatur, oris dolorem & gangrænam gingiuarum curat.

Prodest calida complexione præditis. Sitim sedat, Refrigerat epar, & cor confortat.

AQVA PANIS CVCVLI.

Aqua pota salutaris est ad pestem, & ad omnes supra scriptos morbos.

ALLIVM.

B D

NOMENCLATVRAE.

Σκόροδον.

Allium.

Knoblauch.

ANNOTATIO IN ALLIVM.

LLIVM, Latini uocant à Græco uerbo ἅλλεσθαι, id est, quòd exiliendo crescat. Græcis autem Scorodon dicitur, ut Aristophanis enarrator in Pluto tradit, quasi σκαῖον ῥόδον, id est, rudis & iniuria rosa, quòd asperè supra modum redoleat, & olfacientium nares offendat.

DESCRIPTIO.

Allium est alba cepa, pluribus coagmentata bulbis, & nucleis, in alba & benè stercorata terra optimè prouenient. Si maturum sub terra manserit, regerminat. Secundo anno semine prouenit. Non semen seri debet, quòd tandem sit uenenum, si sæpius seratur, Sed

A ſpica uel nuclei, qui liratim diſponentur, digitorum quatuor ſpacio C diſtantes, ſpicæ uero ſint diuiſæ, ut in puluinis poſitæ, minus infeſtentur aquis hyemis, matureſcentis caulis depreſſus in terram obruitur, quo capita fiant uaſtiora. Columella inter hortorum delitias numerat allium, non contemnendum ſanè in ruris honore & hortorum diſciplina locum inuenit, honeſtum enim ac gratum ruſticæ plebi obſonium eſt ac medicina. Quare & Marſilius Ficinus Allium theriacam ruſticorum appellat.

Dioſcorides duo allij genera ponit, ſatiuum ſiue hortenſe, aliud ſilueſtre, quod ophioſcorodon, quaſi anguinum Allium nominant. Reperiuntur & plura Alliorũ genera, apud Plinium & Theophraſtum, quæ hic enumerare nimis prolixum eſſet.

Allium quo plures habet nucleos, eo aſperius eſt.

Halitum edentibus reddit inſuauiorem.

Verum ad amoliendam odoris tetri fœditatem, betæ radicem in prunis toſtam, ſuperediſſe conuenit. Edentibus halitus tædium fertur aboleri, ſi crudam fabam ſuper manducarint. Vel ſi rutam ſuperederint. Aiunt, allium ſi luna ſub terris poſita ſeratur, & item ſub terris luna latente, uellatur, odoris fœditate cariturum.

TEMPERAMENTVM.

Allium calefacit ſiccatq; in quarto gradu, ut inquit Ægineta, B Cepa, allium, porrum, ut idem teſtatur, primo libro, acri uirtute do- D nata ſunt, corpus calefaciũt, extenuant, & craſſos in eo humores incidunt. Cholerici cauebunt ne utantur allio, & maximè temporibus calidis, quia totũ corpus inflammat & deſiccat, & Choleram rubeam ac aduſtam auget.

VIRES AC IVVAMENTA.

Allium, interiorem corporis tumorem diſcutit. Apoſtemata emollit & aperit, ſaniemq; educit, elixum & impoſitum.

Cum ſucco Allij, ſi caput ungatur, necat pediculos & lendes.

Bibatur etiam Allium magna utilitate cum origani decocto, ut Dioſcorides ſcribit, contra pediculos & lendes.

Capillorum defluuijs, quas alopetias dicunt, medetur alliorum cinis cum melle ſubactus & inunctus.

Eodem modo illitum, uitia cutis emendat.

Cinis ſanat mala ulcera quæ aperta ſunt, ſi inſpergatur.

Idem cũ melle & butiro uernali ſubactus, leuigat cutẽ, ſcabie & lepra infectam, ſi à balneo inungatur. Alliũ officit oculorũ claritati.

Decoctum & ſumptũ claram reddit uocem, & antiquę medetur tuſſi, ac thoracẽ expurgat infrigidatũ. Stomachi humiditatẽ exiccat

Allium cum ipſa herba coctum in uino, & potum, urinam promouet, mulieribus menſes mouet, extrahit ſecundas, ſi uenter eo inungatur.

A inungatur. Quin etiam suffitu hoc præstare potest Allium, si mulier in sella excauata sedens, ab inferiori parte sit obtecta. C

Allio usus, à nullo uenenato animali læditur. Contusum cum folijs ficuum & floribus Chamomillæ, pari mensura, & emplastri modo impositum, morsus rabidorum animalium sanat.

Odor allij fugat quosuis uermes uenenatos. Si quis Allio præsumpto feriatur à serpente, nullam inde trahet noxam, neq; si uenenum hauserit, ei nocebit.

Cum aceto decoctum & cum aqua mulsa potum, latos lumbricos, & noxia quæuis interaneorum animalia pellit. Idem cũ oleo oliuarum elixum, sanat animalium uenenatorum morsus, in pedibus & alijs quibusuis corporis membris. Hoc unguento remouentur uesicæ incomoda & tumores, si extrinsecus illinatur.

Cum lacte decoctum pulmonis ulcera sanat.

Allium cum centaurea in uino decoctum, & sumptum, pellit hydropem, ex frigida causa contractum.

Contusum & Coriandro permixtum, atq; sic cũ uino sumptum lumborum doloribus, & difficultati urinæ opitulatur.

Cum fabis coctum & contusum, & temperatum oleo oliuarum uel papaueris, unguentum inde factum ualde conducit ad dolorem capitis, temporibus illitum. Assiduè edentibus inducit dolorem

B capitis, & impurum reddit sanguinem. D

NOCVMENHA EIVS, EX PLINIO.

Vitia eius sunt, ut inquit Plinius, quòd oculos hebetat, inflatiões facit, stomachum lædit, copiosius sumptum, sitim gignit. In totum autem coctum utilius est crudo, elixumq; tosto.

Allium decoctum & tostum cum mastiche & pyretro, & contritum in puluerem, eo decocto si os colluatur, dentiũ doloribus multum auxiliatur.

Dentium dolores etiam leuat, ut autor est Dioscorides, si cum teda & thure coquatur, & illud decoctum ore contineatur.

Magnæ utilitati Allium est ijs qui concoctionis munia obire nõ possunt. Vnde & operarijs & rusticis conducit, qui plerumq; aquã bibunt, & cibo frigido, duræq; concoctionis utuntur.

Nec minor efficacia contra aquarũ, & quorumcunq; locorum mutationes, quando uescentes eo, nec aquarum uitio, nec cœli mutatione tentari, neq; infestari conditione regionis patitur,

AQVA ALLII.

Hæc aqua distillanda erit in diebus Canicularibus.

Conducit ad anginam, & gutturis tumores, si linteola in ea madefacta, applicentur, & duab. uncijs bibatur, uel gargarizetur, usq; dum meliusculè fiat. Ad omnes prædictos morbos, pota quoq; salutaris est.

AGRI.

A

AGRIMONIA.

C

NOMENCLATVRAE.

Αργεμώνη.

Agrimonia.

Odermenig.
Bruchwurtz.

B

D

ANNOTATIO IN AGRIMONIAM.

GRIMONIAM pharmacopolæ passim corrupto uocabulo dicunt pro Argemone, quę sic à ueteribus appellata est, ut inquit Vergilius Marcellus, quòd oculorum & lucis uitio, quod Græci argema uocant, illita medeatur. Quæ autem sit uera Argemone uel Agrimonia, adhuc medicis non satis constat, eius enim usus & cognitio hodie omnis intercidit. Nam iuxta iudicium & sententiam Hermolai Barbari, Leoniceni, Antonij Musæ, & aliorum doctissimorũ medicorum, Agrimonia illa, cuius in officinis usus est, uerum Eupatorium est Dioscoridis. Et hoc quilibet per se iudicare potest, si modo picturam & descriptionem Eupatorij Dioscoridis contulerit cum hac herba, quam uulgò uocant Agrimoniam. Quare quisquis est medicorum qui posthac Eupatorio uti uelit, Agrimonia Eupatorij loco utatur confidenter, cum tot sint præstantes medici autores, qui hoc conducere existimant: neq; est quòd aliquis credat, Eupatorium esse quod agrestem Saluiam uulgò appellant, quum hoc à Dioscoridis descriptione ualde alienum sit.

DESCRI

A ## DESCRIPTIO. C

Agrimonia seu potius Eupatorium, surculosa est herba, simplicis scapi, tenuis, lignosi, subrecti, nigricantis, hirsuti, cubitalis, aliquando & amplioris, folio per interualla inciso, & magna ex parte quinquepartito, aut amplius diuiso, quinqꝫfolij aut canabis similitudine, nigro & ipso, extremitatibus serratis.

Semen è medio caule cum luteis floribus circà, prosilit pilosum & hirsutum, inclinatum in terram, ut cum inaruerit inambulantium quoqꝫ uestibus adhæerescit.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Viridis contusa, & succus bibatur, pellit pestem in homine exortam. Eodem modo quoqꝫ omnia interiora ulcera discutit.

Succus bibitus, ictis à uenenatis animalibus conducit. A cane rabido morsus, loco læso herbam contusam cum succo imponat.

Succus potus tormina uentris leuat. Viridis & recens contusa, & malignis ulceribus imposita, unde lupus morbus prouenit, sanat ea.

Cũ aceto tẽperata, uerrucas remouet. emplastri modo imposita.

Lienosus si agrimonia & Ambrosia in cibo utatur, præsentaneum sentiet remedium.

B Radix cum uino elixa & sumpta, paraliticis membris subuenit. D

Agrimonia in cibis sumpta, ualde confert cancro laborantibus. Tollit omnem immunditiam capitis uel alterius partis in corpore, si inde lauetur. Succus malignam scabiem quæ serpendo crescit sanat. Contusis articulis impositus medetur. Idem illitus, membra plagis uel flagris cæsa curat. Fatigatus longo itinere, lauet pedes decocto Agrimoniæ, lassitudinem leuabit.

Potu sumpta omnes interiores corporis dolores sedabit. qui calculo laborant, ex calore uel siccitate proueniente, in sudatorio se cũ ea lauabunt. Succus cum aqua Acetosæ temperatus, confert ad calidos abscessus, qui quandam pestis speciem præ se ferunt.

Puluis ex Agrimonia profundis uulneribus aut fistulis inspersus, mire sanat.

Agrimonia simul cum radice Inulæ Campanæ in aheno decocta, si quis mane & uesperi articulos infrigidatos & cauatos in eo decocto lauerit, intra octiduum eos sanat.

Folia contusa cum bona axungia, ualent ad malefica ulcera, Cacoëthe Græci uocant, quæ uix cicatricem recipiunt.

Si quis bibat ex uino in quo radix, herba & semina macerata sint, conducit ad dysenteriam & iocinoris uitia, & serpentium ictibus medetur.

AQVA

A

AQVA AGRIMONIAE SEV EVPATORII.

C

Herba colligitur & diſtillatur in Maio.

A qua medetur Tuſſi, & necat omnes corporis lumbricos, à quibus ſi pueri infeſtantur, ualde prodeſt ſi ad ij. uncias biberint.

Conducit ad aquam intercutē, articulis ſæpius ex ea perfricatis.

Medetur quoq; Icteritiæ, mane & ueſperi duabus uncijs pota.

Secretum experimentum eſt ad diſcutiendam febrem quartanam, ſi quis mane & ueſperi ſingulis uicibus iiij. uncias in potu ſumat.

Confert etiam ad uermes arcendos & necandos, qui in putridis ulceribus procreantur, ſi in de lota fuerint, purgat & ſanat ea.

Gargarizata curat exulcerationem oris uel gutturis.

ARON.

B

NOMENCLATVRAE.

Ἄρον.

D

Aron.
Barba Aaron.
Serpentaria minor.
Iarus.

Aron.
Pfaffen pint.
Teutſcher Jngber.

ANNOTATIO IN ARVM.

RON Græcis & Latinis eodem nomine dicitur. Varia eſt huius herbæ apud recentiores nomenclatura. Quidam, quòd dracunculum æmulatur, ſola magnitudine diſcrepans, Serpentariam minorem appellarunt, Alij quòd folium effigie bubuli ueſtigij prodeat, pedem uituli nominarunt. Vulgus quòd piſtillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis mentulam uocat. officinæ corrupto uocabulo, Iarum appellant, uel Barbam Aaron, quòd Barbę ſectæ figuram repræſentet.

DESCRI-

A

DESCRIPTIO.

C

Aron planta est tenera, duorum aut trium foliorum, Dracunculo similium, sed minorum, & paucioribus resperforum maculis, scapum habens dodrantem, in purpuram leniter tendentem, & pistilli forma fastigiatum, super quem fructus racematim aggestus insidet, acinis primum uirentibus, deinde cum ematuruerunt, croceo colore rutilantibus. Radix illi candida & fruticosa, Duæ autem radices cohærent, quarum una cum increscit, altera marcore perit. Nascitur libenter in antiquis nemoribus, senticetis, & umbrosis locis. Numerabatur quondam serebaturq; inter olera hortensia Aron, ut Dioscor. Plinius, & Theophrastus testantur, quare etiam nonnulli dubitant, num nostri orbis Aron, cum antiquorum Aro conueniat, Posteaq̃ radix quæ apud illos in ciborum usu erat, nũc temporis tantam acrimoniam habet, ut quasi damnata sit, & in cibis nullam habeat gratiam.

TEMPERAMENTVM.

Aron ut Ægineta inquit, calore & siccitate primi est ordinis, uerum alij propter magnam acrimoniam quam habet, uolunt, quòd in tertio ordine calefacientium & siccantium sit, quod etiam uerisimile est.

Virtus eius consistit non solum in herba, uerumetiam in seminibus & radicibus.

B D

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum fimo bubulo emplastri modo imposita, podagris prodest. Eadem extrahit multos malos humores & hominem macilentum reddit in cibo sumpta.

Aron cum radice contusa, & succo inde poto pestem tollit.

In cibo sumpta ualde confert ad opilationem thoracis & ad pulmonem male affectum, & humores uiscosos in thorace & pulmone detentos per sputum reijcit, & cor hominis refocillat.

Si cui nigræ & malignæ pustulæ erumpunt, ut Carbunculi, quę letales sunt, hanc herbam uel radicem edat, ea noxios calores sedat, & tollit uenenum pustularum, ac sanat eas. Qui adeo ueneno infectus fuerit, aut peste correptus, ut præ debilitate loqui non queat, folia Ari cum sale temperata, edat, aut folia in mel decoctum concidat, & sic in cibo sumptum, discutit uenenũ, & præcipue pestem.

Cuius stomachus crassis glutinosisq; humoribus fuerit infarctus, & malas febres in eo latentes fuerint, radicẽ in uino decoquat, quo refrigerato, chalybem ignitum in eo intingat, ut iterum calefiat, & ita calidum ut ferre possit, bibat, hoc crassos illos humores dissipat & expellit & malas illas febres remouet.

Idem potus discutit Melancholiam & tristiciam animi, & bonum generat sanguinem.

A Puluis ex radice cum Zaccaro temperatus, si in iusculo pysorum sumatur, aluum deijcit. C

Ex myrrha & laudano pessarium factum, succoq; Ari permistum, locis muliebribus inijciatur, menses prouocat.

Cataplasma si fiat ex radice, & cum cymino & oleo temperetur, ficus curat.

Aron conducit ad ani exitum, si in uino decoquatur, & huic calido decocto si quis insideat.

Radicem in puluerem contritam accipias, & ossa Sepiæ cum cerussa addas, singulorũ unciam unam. deinde aqua rosacea permisce, purificat faciem, & tubera in ea exterit, si inde laueris.

Succus cum theriaca potus, medetur pesti.

Herba & radix cum sale contusa, etiam ad pestem conducit.

Scrophulas resoluit, cũ squilla, & axungia ursina, emplastri modo imposita. Alij in uino & oleo eam decoquunt, & confert ad easdem, eodem modo imposita.

Hyppocrates ad quaslibet collectiones cum melle imposuit.

Vlcera omniũ generum, siue phagedenæ sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, mire sanat:

Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum, uel herba cum radice esui data.

B Ad menses trahendos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. eadem potio, si à partu non purgantur, & secundas trahit. Tussim decocti ius cum melle finit. D

In folijs Ari caseus optimè seruari traditur.

AQVA ARI.

Aron circa finem Maij colligitur & cum tota substantia concisa distillatur.

Aqua ruptis salutaris est, si quottidie mane & uesperi singulis uicibus tres uncias bibant.

A ieiunis pota, incidit & absumit crassos & glutinosos stomachi & thoracis humores. excitat appetentiam ciborum.

Putrida uulnera sanat, si inde lauentur.

ASARVM.

NOMENCLATVRAE.

Ἄσαρον.
νάρδος ἀγρία.
Asarum. Perpensa.
Rustica nardus.
Vulgago.
Sanguis Martis.
Haselwurtz.
Wilder nardus.

AN

A

ANNOTATIO IN ASARVM.

C

ASARVM, ut inquit Plinius, ideo ſic uocitatum ſe inueniſſe, quoniam in coronas non addatur, & ornatus eius uſu careant homines. Si quidem Græcis ἄσαρον ſignificat idem quod ἀσύζωτον, id eſt, quod in ornatum non ueniat, & quo ornari nequeamus. Quamuis Dioſcorides coronoriam eſſe herbam teſtatur, illud tamen nõ aduerſatur, poſſunt enim, ut Vergilius Marcellus ait, plantæ earumque partes, ob preci puam eius uſus cauſam, coronariæ eſſe, & nihilominus, quia aliquid aliud impediat, in coronas non addi, ſatis enim erat odor, qui quoniam in Aſaro multus eſt, effecit ut coronarium eſſet, & ob eã cauſam à Dioſcoride, Aſarum etiam coronarĳs adnumeraretur.

Silueſtris etiam uel ruſtica nardus dicitur, ob odoris ſimilitudinem, quia nardi odorem & uim habet.

Latini etiam Perpenſam appellant, ſiue Vulgaginem, ut Macer ſcribit, magi uero Sanguinem Martis.

Galli Baccharem appellant, cum tamen duæ herbæ ſint, Baccharis & Aſarum ſi quis Plinium & Dioſcoridem rectè conſiderabit, & fortè hinc error manauit, ut inquit Antonius Muſa, quòd Aſarum
B Baccharis dicitur, quia multæ Baccharis notæ in Aſaro poſitę ſunt. D

DESCRIPTIO.

Aſarum folia hederæ repræſentat, rotundiora tantum & molliora, quæ cum nigrore uirentia ſunt, & à tergo multis diuiſa fibris. Radices multæ ſparguntur, partim albicantes, partim ſubfuſcæ, geniculatæ, tenues, obliquæ, ſimiles gramini, & ſupra modum odoratæ, Hederę terreſtri non incomodè comparari poteſt, quia eodem modo in ſenticetis & opacis ſiluis, ſe ipſum humi paſſim propagat.

Florem iuxta radicem & inter folia habet purpureum, bene olentem, uaſculis Apollinaris herbæ, (quam Hyoſcyamum uocant) ſimilem, ſemen in floribus acinoſum reſidet, ut in uuis. Naſcitur umbroſis montibus, macris & ſitientibus locis.

Radix tantum in Medicina commendatur, & melior eſt, quæ craſſior denſiorq́; extiterit, cuius odor ſubtilis, ſapor acutus cum modica ſtipticitate.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciendi ac ſiccandi uim habet in tertio gradu, ut uult Æginetà. Sunt qui calidum & ſiccum in ſecundo ordine conſtituant, Extenuat, aperit, reſoluit & impellit.

A VIRES AC IVVAMENTA. C

Asarum omnes dolores corporis interiores pellit,& calefacit membra interiora,quæ refrigerata sunt,si quis ex eo bibat.

Accipe Asari unciam unam, & in mensura boni & recentis inusti maceratum:simul ad trimestre spaciũ repone, postea percola, & mane & uesperi ex eo bibas. hoc hydropicis & ictericis magnũ est remedium. Ea potio quartanam quoq; tollit, & diutinas febres, quod experimento probatum est.

Asarum urinam ciet,confortat uesicam & lumbos,purgat ueratri albi modo, sed non adeo fortiter.

Corroboratum & permistum cum aqua casei, cũ spica, & aqua mellis,ad laxandam aluum optimè confert.

Educit superfluos & frigidos humores, si quis modo supra præscripto utatur.

Ex oleo Asari, si quis spinam dorsi inungat, prouocat sudorem, & aperit membra obstructa.

Mixtum collyrijs cum Tutia attenuat tuniculam eam,quæ uocatur cornea,& clarificat uisum.

Asarum mulieribus ducit menstrua & eis urinam prouocat, si ex eo bibant. Eadem uirtute pollet,qua Acorus.

Confert eius decoctum omnibus opilationibus hepatis, lienis, D

B & interaneorum omnium.

Educit per inferiora Choleram & Phlegma ex omnibus membris. Mouet uomitiones. Si caput lotum fuerit ex lixiuio facto ex Asaro,cerebrum confortat.

Aqua Asari uel decoctum eius potum, fœtum pellit & uiuentem & mortuum,quare prægnantibus propinanda non est.

Dosis radicis erit ad quatuor drachmas, si quis in potu uti uelit. Pulueris autem Dosis erit una drachma,uel ad summum duæ.

Asarum, lingua ceruina, & folia sene, in uino decocta subueniunt febri quartanæ.

AQVA ASARI.

Optimum tempus est distillandi, uel alioqui siccandi, uel reponendi herbam unà cum radice,à decimo quinto die mensis Augusti,usq; ad octauum diem Septembris.

Linteolum hac aqua imbutum & iecori ardenti applicatum,uel alioqui alijs membris, extinguit calorem non naturalem, & hoc ex singulari quadam facultate.

Ad qualescunq; diuturnas febres & ad quartanam mire conducit,ad iij. uel iiij. uncias pota.

Grauidis mulieribus hæc aqua omnino est prohibita, fœtum enim tam uiuum quàm mortuum potenter expellit.

A

ASPHODELVS.

C

NOMECLATVRAE.

Ἀσφόδελος.

Heroion.
Affodillus.
Haſtula regia.
Albucum.
Bernardi Teſticulus.

Goldtwurtz.
Wild Schwertel.
Heydniſch Blumen.

B

D

ANNOTATIO IN ASPHODELVM.

SPHODELVS, à Latinis Haſtula regia dicitur, ac propterea id nomen ſortitus eſt, ut putat Antonius Muſa, ꝙ inter bulboſas herbas maximus ſit. Romani etiam Albucum dicunt. Plinius tamen eius caulem Albucũ, ipſum uero totum Haſtulam regiam dici mauult. Idem inquit Aſphodelum de clariſſimis herbarum, aliqui Heroion appellauerunt. Vulgaria herbaria Affodillum barbarè uocant, & autorem ſequuntur Auicennam, qui Canone 2. cap. 77. etiam ita uocat.

DESCRIPTIO.

Aſphodelus herba eſt, folijs porro ſimilibus, caule mediocriter longo, flores gerente cacuminibus, radices longæ, rotundæ, rubicundo uel aureo colore, coaceruatæ quaſi multis bulbis compactę. Dioſcorides illi aſſignat radices plures oblongas & teretes, glandibus ſimiles, Verum Antonius Muſa ſcribit quòd radicem unam habeat, à qua plures prodeunt, quarum quælibet Pęoniæ radicem imitari uidetur, & inquit quòd quandoque uiderit digitales radiculas uel bulbos, qui ex craſſiore radice prodeunt, ſexagenarium numerum excedere. Sic & Plinius li. 21. cap. 17. fatetur, quòd ab eius radice octuaginta adnati bulbuli in aceruum uiſi ſunt. An uera Haſtula regia uel Aſphodelus ſit, quam herbam pro ea iam officinæ &

A Herbarij oſtendunt, inter Medicos nondum conuenit. Hieronymus Tragus uult quòd noſtra terra non gignat Aſphodelum, ideo que radices tantum aliunde ad nos aliquando ſine herba adferri. In Italia uerò, ut teſtatur Antonius Muſa, iam paſſim cœpit haberi in hortis, adeo ut nullus ſit, qui ibi Aſphodelum ignoret. C

TEMPERAMENTVM.

Radix maiorem efficaciam in ſe habet, Calefacit & ſiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix in uino potà, adfert læticiam, diſſipat humores, ciet urinam, menſtrua obſtructa ducit.

Aſphodelus, alumen uſtum & in puluerem redactum, ac cum melle permiſtum, ſcabiei & lepræ medetur, ſi ex eo inungas.

Idem contuſus ſi cum fece uini malignis ulceribus emplaſtri modo imponatur, ualde ſanat.

Emplaſtrum ex radice & farina ordei factum in æquali quantitate, & inflammatis apoſtematibus impoſitum, ingentem calorem extinguit, & aperit ac emollit,

Eodem modo impoſitum membris contuſis auxiliatur.

Succus ex radice expreſſus & uulneri calidus infuſus, omne purulentum educit. Idem cum Tucia temperatus, conducit ad lippientes oculos, ſi à foris illinatur. D

B Succus quoq; cum uino & Zaccaro commixtus, ac potus, grauiter tuſſientibus opitulatur.

Radices decoctæ cum fece uini, & emplaſtri modo mammarum ac teſtium inflammationibus ſi imponantur, ualde prodeſt.

In uino decocta, ſuffuſis felle & hydropicis medetur.

Flores cum uino temperati & poti, purgant ſtomachum.

Radix in aqua elixa, laxat aluum.

Nicander, ut inquit Plinius, contra Serpentes & Scorpiones, caulem uel ſemen uel bulbos dedit in uino tribus drachmis, Subſtrauitq; ſomno, contra hos metus. Illo die quoq; ab omni ueneno quiſq; tutus eſt, in quo biberit eam potionem.

Puluis ex radice cum alumine uſto permiſtus, & purulentis uulneribus inſperſus, erodit gangrænam. Purulenta uulnera ſi lauentur ex radice in uino decocta, ſaluberrimum eſt.

Succus Aſphodeli & hederæ terreſtris permixtus, & in contraria aure tepens infuſus, ad dentium dolorem prodeſt.

Radix cum Abrotano in lixiuio elixa, conducit ad defluuium capillorum, ſi caput inde lauetur. Odorem iucundum affectantibus cum iri arida & exiguo ſale præbet. Heſiodus magnis laudibus extulit, cum inquit paucos noſſe quot in maluis & Aſphodelo bona reperiantur.

ACORVS

A C

ACORVS.

NOMENCLATVRAE.

Ἄκορος.
Χορὸς ἀφροδισίας.

Acorus.
Herba uenerea.
Gladiolus.

Gelbe Lilien.
Drachenwurtz.

B D

ANNOTATIO NI ACORVM.

ACORVM pharmacopolæ & herbarij uulgò appellant, herbam illam, quæ iridis species est, & Gladiolus etiam ab acuminato gladij, quem refert, mucrone, appellatur. Cæterum Manardus, Campegius, & Brunsfelsius, multique alij, acri exactoque iudicio medici, constanter affirmant, uerum Acorum Dioscoridis, esse radicem illam, quam passim in officinis perperam appellant calamum aromaticum, eamque prætendunt rationem, quòd Acorus Dioscoridis, calore & siccitate uiget, radicemque habet odoratam: noster autem uocatus Acorus frigiditate & siccitate insignitur, & insipidum quendam saporem habet, radicemque iniucundi odoris. Quare etiam suadent, calamum uocatum Aromaticum sumendum esse, quoties in Medicina opus est Acoro. Porrò uerus odoratus calamus, de quo Diosco. scribit, adhuc ignotus est.

C

DESCRIPTIO.

A Acors Iridis folia habet, radicesq; nõ dissimiles, multiplicatas, nec in rectũ nec altũ actas, sed cespite summo in obliquũ tendentes, internodijs distinctas, albicantes, gustu acres, odore non ingratas.

TEMPERAMENTVM.

Acorus, ut quidam uolunt, calefacit atq; desiccat in secundo gradu. Sed iuxta Galenum & Paulum Æginetam in tertio ordine est calefacientium & desiccantium.

Huius utimur radice, ut inquit Galenus, quę gustu acri est, & modicè amaro, odoreq; non iniucundo.

Herba autem quæ iam ab Herbarijs Acorus dicitur, Folia habet similia Iridi, sed angustiora & latiora, præterea albicantia ac instar gladij acuminata, florem habet luteum, similem croco, radices obtortas & geniculatas, atque rubicundas. nascitur in palustribus & aquosis locis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicis tantũ est usus. Cuius succo oculorũ caliginem discutiũt.

Radix in aqua decocta & pota, stillicidio urinæ subuenit. Simili modo quoq; ad abscessus pectoris atq; lateris cõducit. Serpentum ictibus auxiliatur, in potu sumpta.

Iocineris atq; lienis affectibus opitulatur, si quis accipiat libram B radicis Acori contusæ, & semi mensuram optimi aceti, & radicem in eo maceret tres dies, & decoquat postea radicem cum aceto ad medietatem, & linteolo percolet, atq; sex uncias mellis admisceat, & denuo acriter feruere sinat. hæc potio mane, quamdiu durat, ieiunis bibenda. Si quis radicem penes se gestauerit, immunis erit à disenteria & spasmo. D

Acorus facultatem incidendi habet, & aperiendi opilationem iocineris atq; lienis ex frigore contractam.

Radix in uino decocta uel macerata, illud uinum conducit doloribus pectoris, iocineris atq; lienis.

Aduersus Icterum accipies radicem Acori, linguam ceruinam, endiuiam, dulcem radicem, & cucurbitæ semina, hęc cum aqua decoques, & percolata edulcabis, & sic uteris.

Radix uino elixa ualet ad dolorem matricis, si decocto huic insideant. Conducit torminibus, ruptis, uulsis & disenteriæ.

Antidotis radix magno usu commiscetur.

Radix in uino trita & illita testium tumores mire discutit.

AQVA ACORI.

Cum herba florere incipit radix uel flores debent distillari.

Aqua in potu sumpta, menstrua nimium fluentia sistit. Ad omnes quoq; supra enumeratos morbos salutaris est.

ABRO-

ABROTANVM.

NOMENCLATVRAE.

Ἀβρότονον.

Abrotanum.
Absinthium ponticum.

Stabwurtz.
Schoßwurtz.

ANNOTATIO IN ABROTANVM.

BROTANVM, ut inquit Platina, iucundi ac grauis odoris herba est, nomen autem ab Abrotonio fœmina in herbam conuersa sumpsit, uel ut Nicandri enarrator testatur, inde sibi nomē usurpauit, quòd conspectum, tenerum molle, uel delicatum habeatur, aut quòd difficilem halitum prospiret. Absinthium ponticum etiam Romanis dicitur, ut inquit Diosco. ab amaritudine quam similem Absinthio habet, autorē Plinio.

DESCRIPTIO.

Abrotanum duorum esse generum traditur, ut Diosco. & Plinius testantur. Campestre scilicet ac montanum, hoc fœminam, illud marem intelligunt. fœmina Dioscoridi quadam arboris specie fruticat, candicantibus circū ramulos folijs, minutatim marini Absinthij modo incisis, copioso flore, in fastigio comātibus auri fulgore corymbis. Alterum quo mas comprehenditur, sarmentosum, gracili semine, marathri folio, breuiori, canescente, lutheolo flore, copioso, uelut corymbis in cacumine congestim dependentibus, cum grauitate quadam suauiter olentibus; simplici radice in altum descendente.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in primo gradu, siccum in secundo. Abrotanum, ut Ægineta tradit, & calefacit & siccat in tertio abscessu, digerendi incidendiq; facultate præditum, modice uero astringit.

VIRES

DE HERBIS, CAETERISQVE VIRES AC IVVAMENTA.

A

Abrotanum combustum & in puluerem tritum, & temperatum cum oleo raphani, & capiti caluo illitum, facit renasci pilos.

Succus eius cum oleo anethino permistus, idem præstat, barbæ uel alij loco inunctus glabro, ubi quis crines nasci desiderat.

Resoluit apostemata, & Phlegmaticos humores, decoctũ in olla cum cotoneorum nucleis, & ita usurpatum.

Succus expressus ex Abrotano & cum uino bibitus, defendit hominem ab Apoplexia.

Prodest contra paralysim membrorum, succus impositus.

Abrotanum cum oleo oliuarum decoctum, & capiti inunctum, frigidam intemperiem capitis remouet.

Cum uino & saccharo elixum, calefacit stomachum, prægnantibus fœtum mundificat, si cum uino coctum bibant.

Cum appio & saccharo decoctũ, & in potu sumptum, calculum renum & uesicæ comminuit atq; expellit.

Conducit ad stranguriam.

Oleum Abrotani infra umbilicum illitum, ciet urinam.

Contra uenena potum in uino, antidotum est.

B Suffitu serpentes fugantur. Cum uino potum contra uenenatorum morsus utile est. D

Ex radice si quis sæpius bibat, lumbricos necat, uel si succus cum exiguo lacte permisceatur.

Suppressis mensibus medetur, contusum & paululum myrrhæ admixtum si fuerit.

Aduersus inflammationes oculorum, Accipe Abrotani drachmam unã, & micas triticę panis, & decoque in aqua, qua oculos fouebis, & omnem calorem extinguet.

Abrotano si quis utatur, superfluos intestinorum humores digerit, unde tormina solent generari.

Ad frigidos affectus pulmonum & Thoracis utiliter datur, decoctum cũ hyssopo in uino & aqua, & dulci radice ac saccharo si edulcetur.

Cum oleo & sale simul contusum, & pulsibus manuum impositum, utile remedium contra febres est.

Ramo eius, ut inquit Plinius, si subijciatur puluino, uenerem stimulari aiunt, efficacissimamq; esse herbam contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeatur.

AMBRO-

A

AMBROSIA.

C

NOMENCLATVRAE.

Αμβροσία.

Ambrosia,
Botrys,
Apium rusticum.

Hirtz wurtz.
Wilde Salbey.

B

ANNOTATIO IN AMBROSIAM.

D.

ON inter herbas aliquas fluctuans, & uagum nomen tantum quondam Ambrosiæ fuit, sed quodcunq; odoris & cibi suauitate placeret, in poëtis, scriptoribusque alijs hoc nomine ab antiquis dicebatur, & quasi immortalitatē utentibus faceret, sic appellata illis fuit.

DESCRIPTIO AMBROSIAE EX DIOSCORIDE.

Ambrosia frutex est pusillus, trium palmorum altitudine, ramosus, folijs rutæ, paruis circa imum caulem. In ramulis semen est, uuis dependentibus, Odore uinoso, qua de causa Botrys â quibusdam dicitur, ab alijs Arthemisia.

Frequens & notum ubiq; nomen, ignota tamen res est, ut inquit Marcellus, & inter herbas non facilis inuentu, alijs aliter eam ostendentibus, & cum Artemisia miscentibus fere cunctis.

DESCRIPTIO VVLGARIS AMBROSIAE.

Ambrosia aūt, quæ ab officinis & item herbarijs hodie demonstratur, est planta ramis exilibus, patulis, folio nepetæ, multo ruta aut sanguinaria longiore ac maiore, in quorum cacuminibus corymbi dependent, nigro semine, radice cubitali, subalbida. Inuenitur in montosis & macris locis, & hæc polemonia putatur esse, Eadem naturam habet calefaciendi ac desiccandi.

VIRES

Ad amiſſionem auditus, Accipe Ambroſiam & contunde eam, & ſuccum expreſſum permiſce cum lacte mulieris lactantis maſculum, & guttas duas uel tres auribus inſtilla, hoc emendabit auditum.

Si quis uulneratus fuerit, caſu, uel contuſione, uel alioquocunq; modo, Vulnus primum lauare debet uino, poſtea lineum pannum imponet, & herbam aqua decoquet, & aquam ex herba bene exprimet, & ita calidam panno imponet, & leniter ſuper uulnus ligabit, hoc ſuppurationem uulneris tollit, & ipſum perſanat, Atq; quam primum incipit cicatricem recipere, pannus amouendus eſt, & herba uulneri applicanda, tum eo citius curatur.

Ad interiorem uulnerationem corporis, quocunq; modo ea contigerit, Accipe puluerem Ambroſiæ, & prius cum aqua calida bibe, poſtea cum meliuſculè fit, in uino calido bibe. Conducit herba unà cum radice ad recentia uulnera, & ad antiqua ulcera.

Aduerſus Paralyſim, Accipe Ambroſiæ, herbæ paralyſis, Tithymalli, ſingulorum unciam unam, Cubebæ ſeminum drachmam unam, & in uino decoque, & cum Zaccaro edulca atq; utere. Ad amiſſionem loquelæ optimè ualet ſi huius decocto os ſæpe colluatur. Aduerſus apoplexiam utiliter ſumitur.

B D

Ad aquam intercutem & Icteritiam, bonū eſt remedium ſi quis cum Appio & ſemine petroſelini permiſceat & in uino decoquat.

Hæc herba permiſta cum lappatio maiore, mundificat ſcabiem, conducit ad defluuium cappillorum.

Multos affectus iocineris emendat.

AQVA AMBROSIAE.

Herba cū tota ſubſtantia minutim concidi debet, & diſtillari in medio Maij.

Aqua ſalutaris eſt ad puncturam & dolorem cordis ex impuro ſanguine prouenientem, interdiu ter pota ſingulis uicibus ad quatuor uncias.

Eodem modo pota, ex caſu læſis uel uulneratis & illis qui ſanguinem concretum intus habent, ſubuenit.

Prſeruat etiam ab Apoplexia in potu ſumpta.

A C

ALKAKENGI.

NOMENCLATVRAE.

Στρύχνος. ἁλικάκαβος.

Saxifraga rubea.
Solanus.
Vesicaria.
Halicacabus.
Alkakengi.

Juden Kirschen.
Boberellen.
Schlutten.

B D

ANNOTATIO IN ALKAKENGI.

LKAKENGI Latinis dicitur Halicacabus, Arabes & Barbari Latinũ peruertentes, Alchachengi quasi Halicacabum uocant, Et est secunda species Solani Dioscoridis, quam Plinius uesicariã appellat, quoniam Vesicæ & calculis prodest. Dioscoridi autem magis placet, quoniam folliculus ille, in quo eius granum continetur, cum uesica similitudinem habeat, Vesicariam dictam esse.

DESCRIPTIO.

Alkakengi, siue Halicacabus, Strychnos, folijs Solano satiuo est similibus, tantum latioribus, cauliculis postquam adoleuerunt, humi prostratis, Folliculis inter folia puniceis ac turbinatis, singulari intus acino, quale cerasium rubens, flore hæderaceo, radice cum sic cescit albicante, nascitur in uinetis & alijs hortis ac circa sæpes, ut Aristolochia longa.

TEMPERAMENTVM.

Alkakengi herba frigida & sicca est in secundo ordine.

A Tria uel quatuor ſemina Alkakengi, ueſperi comeſta, quando C itur cubitum, podagræ medentur, & educunt ex homine per urinam multos uitioſos humores.

Eodem modo ſi quis utatur, mirum in modum ciet urinam, & ſingularem facultatem habet aduerſus calculum. Fructu in multis remedijs utuntur, Qui cum radice Petroſelini & Saxifraga permiſtus, & in uino decoctus, affectibus iocineris, ueſicæ, & lumborum auxiliatur, & dolorem eorum omnino remouet.

Herbæ ipſius uſus erit ad emplaſtra, quæ conducunt ad humentia uulnera.

Succus Alkakengi ulceribus illitus ſanat ea. Succus uero potus ſubuenit interioribus abſceſſibus, & diſſipat in corpore ſanguinē concretum. Succus etiam exprimendus eſt & in ſole ſiccandus ad ciendam urinam. Alkakengi, ſi quis utatur, frangit calculum in ueſica & renibus. Morbū regium diſcutit. Semine poto urinam pellit.

AQVA ALKAKENGI.

Ex acinis in ſecundo menſe Autumni collectis, aqua diſtillari debet in balneo Mariæ.

Hęc aqua quotidie, mane, à prādio, & ueſperi tribus uel quatuor uncijs pota (infantibus uerò una uncia potui dabitur) opitulatur lithiaſi & calculo renum, & ueſicæ.

B Eodem modo in potu ſumpta, ſtillicidio urinæ ſubuenit, citò D purgat renes & ueſicam.

Conducit etiam ad exulcerationem renum & ueſicæ, & ſalutaris ſanguinem mingentibus.

ASTRANTIA ET ANGELICA.

NOMENCLATVRAE.

Aſtrantia. Magiſtrantia. Oſtrutiū.

Meiſterwurtz. Hertzwurtz.

ANNO-

A ANNOTATIO IN ASTRANTIAM. C

STRANTIA apud Dioſcoridem & alios ueteres autores nomenclaturam non habet. Herbarum peritiſſimi ſcribunt Aſtrantiam ſpeciem eſſe Angelicæ, & quod in utriſq; ſit calefaciendi facultas, niſi quòd Aſtrantia & guſtu & ſapore calidior eſt Angelica, atq;, ut teſtatur Hieronymus Tragus, differt Aſtrantia ab Angelica, quantum piper à Gingibere. Non dubitandum eſt utramq; ueteribus fuiſſe notiſſimam, uerum alijs nominibus. Ita enim fieri ſolet, ut durantibus rebus, nomenclaturæ rerum ſæpe mutentur. Quidam herbarij ſtatuerunt Aſtranciam eſſe Meu Dioſcoridis, quod Brunsfelſius omnino falſum eſſe ſcribit. Meu enim eſſe Anetum agreſte, & ſe magis aſſentiri excellentiſſimo medico D. Hieronimo Bock, qui credit Aſtranciam & Angelicam eſſe ea genera panaces, quę à Dioſcor. & Plinio ponuntur, probatq; hoc ex deſcriptione panaces, & ex odore & ſucco harum radicum, quæ omnia cum panace omnino conueniunt.

DESCRIPTIO.

Aſtrantię herba eſt magna & inciſuris diuiſa, dura & tenuis, producens caulem altum, in ſummitate habentem herbam, & ſemen ſimile Aneto. Radices ſunt albicantes, quæ in terra ſe paſſim propagant, digitali craſſitudine & odore iucundo. D
B

TEMPERAMENTVM.

Aſtrancia calefacit & deſiccat in ſecundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix in aqua decocta & pota, omnes phlegmatices humores ex corpore educit, & tollit lumbaginem. Cum uino ſumpta ſtomacho inflato conducit, & mulieribus matricem purgat, ſi Meliſſa & Artemiſia addantur. Morbo regio laborans bibat ſuccũ ex hac herba cum aqua centaureæ permixtum, & curabitur.

Radix cum farina ordeacea decocta, & emplaſtri modo impoſita, emollit nigricantes puſtulas, ac ſanat eas.

Contra febrem, Accipe duos uel tres manipulos huius herbę ac contunde, deinde ſemi menſuram optimi uini ſuper infunde, in quo ſinito per noctem macerari, & poſtea illo uino percolato, aliud iterum ſuper addas, quod eodem modo per noctẽ ſtabit, & percolabitur, ex quo bonũ hauſtum quinq; uel ſex noctes ſubſequentes ſumito, & præſentiſſimum erit remedium.

Radix in ore maſticata educit humores ex capite & purgat cerebrum. Eadem maſticata & comeſta maximè concoquit, ſi quòd ſtomachus concoctu durum acceperit. Radix pectoris anguſtias aperit, & ad ueterem tuſſim ex frigida intemperie contractam ſalubris eſt.

A C

ACATIA.

NOMENCLATVRAE.

Ἀκακία.

Acatia.
Prunella immatura.

Schlehen safft.
Vnzeitige Schlehen.

ANNOTATIO IN ACATIAM.

CATIAM Romani pariter Græcis dciunt, Nostram autem uocatam Acatiam, illam non esse Dioscoridis, manifeste patet: si quidem Dioscoridis Acatia spina est arborescens, fruticosa, nec recta in altum crescens, flore albo, semine ceu lupinorum candido, in siliquis clauso ex quo succus ille etiam Acatia appellatur. Pharmacopolæ autem passim ex arbuscula, quæ prunus siluestris dicitur, Acatiam parant, fructum ante maturitatem colligunt ac exprimunt, deinde simul cum carne miscentes in placentarum orbes conformant, & exiccantes pro Acatia utūtur, Neq; ullum dubium est, quin officinarum Acatia ferè eandem habeat facultatem astringendi & refrigerandi, quam uera illa Acatia Dioscoridis, quæ ex Ægypto adfertur.

B D

DESCRIPTIO.

Acatiæ uulgaris arbor in spinetis nascitur, Flores producens albos, ac fructus nigros cum nucleis & austero sapore, radices habet canescentes & se propagantes altius in terram, tum etiam plærumque sunt rubentes.

DESCRIPTIO.

Acatia frigida & sicca in tertio gradu est, & uirtutē habet astringendi & repercutiendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Intestinum extremum quibus prominet, illinant hoc Acatia, sic introrsum repellitur. Simili modo ad procidentem matricē mulieribus adhibetur.

Acatia sanguinem, disenteriam, & mulierum menstrua nimium fluentia sistit.

Oculorum Medicinę accomodatus est Acatię succus, uisum confortat, remouet fluxum oculorum.

Calidam

A Calidam intemperiem corporis maximè refrigerat, & calores C non natiuos discutit, aluum fluentem supprimit.

Acatiæ succus sacris ignibus medetur, si illinatur & inflammatis membris.

Epiphoris oculorum illitus ualde refrigerat.

Conducit optimè ad locum aliquem corporis, quem glabrum & depilem reddere uelis, si inungatur.

Acatia cum succo plantaginis permista, conducit ad fluxum sanguinis uarium.

Cum dragaganto & mumia in albo oui si permisceatur, & stomacho imponatur, nimium uomitum cohibet.

AQVA ACATIAE.

Pruna immatura contundi debẽt & distillari in fine Septembris.

Aqua interdiu ter & singulis uicibus trium uel quatuor unciarum pondere pota ualdè conducit dysenteriæ calidæ, & ad omnes iam prædictos morbos salubris est, pota uel imposita.

Similiter aqua ex floribus Acatiæ in Balneo Mariæ distillata, ualet ad apostemata pectoris uel lateris, priusq; oriantur, tum quoq; ad abundantiam sanguinis.

B

ANTHERA.

D

NOMENCLATVRAE.

Anthera.

Das gelb sämlin inn den Roten Rosen.

ANNOTATIO IN ANTHERAM.

NTHERAM medici iam uulgò appellant flores in medijs rosis, id est luteos apices, qui separantur in capillamenta & in semen, quod sub his lanugine quadam opertum cortice continetur. Quòd autem flores rosarum Antheræ nomine recentiores medici significauerint, ex hoc maximè apparet, ut inquit Manardus libro 4. ep. 3. quòd ea in morbis utuntur, qui ad strictoriam uim ualdè desiderant, qua præcipue flores rosarum pollere Galeni testimonio demonstratur

A Quod & nomen ipſum manifeſtat, quum ab eo quod eſt ἀνθοσῥόδου, C id eſt, flos roſæ deductum uideatur. Apud antiquos uero autores Anthera compoſitio eſt, quę ad oris ulcera & ęgritudines proficua eſt, & ex roſis tamen conſtat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Anthera utilis eſt ad aluum fluentem, & ad uomitum, ſi in puluerem redacta cum iure gallinaceo ſumatur. Puluis idem confert fluxui hemorrhoidum.

Puluis cum Aceto temperatus ſtatim reſtringit ſanguinem ex uulnere fluentem, ſi imponatur.

Aqua ex hoc ſemine cum aqua plantaginis diſtillata & bibita, mulieribus ſiſtit menſtrua, & dyſenteriam ſanat. Semen hoc eſt frigidum & ſiccum in ſecundo ordine.

Ad fluxum ſanguinis narium, Accipe unciam unam Antheræ, ſanguinis draconis, terræ ſigillatæ, boli armeni, ſingulorum drachmam unam, & cum albumine oui & pilis leporinis in puluerem redactis comiſce, & naribus immitte, hoc fluxum ſiſtit.

AVENA.

D

B

NOMENCLATVRAE.

βρῶμος.

Auena.
Bromus.
Ægilops.

Habern.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN AVENAM. C

VENA apud Dioſco. & Plinium Bromus & Ægilops dicitur, Verum inter Bromum & Ægilopa hęc differentia eſt, ut clariſſimus Medicus Ianus Cornarius indicat in quinto libro Commentariorum in libros Galeni de compoſitione medicamentorum, Quòd Bromus auenam frumenticiam, ſatiuam, puram, & quam hodie albã appellamus ſignificat. Ægilops uerò ea Auena â Theophraſto, Dioſco. & Plinio dicitur, quæ ſua ſponte prouenit, atq; ex hordeo in eam degenerante fit, atq; ob id frumenti uitium à Plinio dicta eſt, quam hodie Auenam ſylueſtrem ac erraticam uocamus, Ægilopa quoq; Vergilius intelligit cum inquit: Infelix lolium & ſteriles dominantur Auenæ. Eodem modo de Bromo & Ægilope ſentit Collinutius in defenſione Plinij aduerſus Leonicenum.

TEMPERAMENTVM.

Auena ſiue Bromus ut Galenus autor eſt, iumentorum pabulo potius quàm hominum cibo naſcitur, nec niſi cum extrema premit fames, in panes cogitur. Calefacit egregiè, minus quoq; corpus enutrit. Ægineta item calefaciendi uim ei aſſignauit. Dioſcor. etiam at-
B tribuit ei naturam ſiccandi, facultatem quoq; habet diſcutiẽdi ma- D
los humores & abſumendi dura apoſtemata, ſi Auenæ farina emplaſtri modo imponatur, & præcipue conducit fiſtulis oculorum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Puls Auenacea Dioſcoridi efficax eſt aluo cohibendæ.

Auenæ farina in Aceto, tollit næuos.

Ex Auena cataplaſma factum, cui admixta ſit farina dulcis, malam ſcabiem, quæ repreſentat lepram, ſanat, ſi imponatur.

Auena decocta in aqua, & deinde contuſa, & cum melle temperata, bonum inducit calorem, ſi iuſculi more edatur.

Puls Auenacea cocta cum Aceto, ingentem calorem temperat.

Farina Auenæ emollit & maturat dura apoſtemata, ſi cataplaſmatis more imponatur.

Cocta quoq; omnem tumorem ex calida cauſa prouenientem reprimit.

Emplaſtrũ ſi fiat ex Auenacea farina & permiſceatur oleo Laurino, hoc medetur ſcabiei & diſcutit tumorem durorum apoſtematum. Conducit etiam fiſtulis ani.

Farina eadem cum ceruſſa temperata, puram & claram reddit faciem, ſi ſæpius inde inungatur.

A C

APOLLINARIA.

NOMENCLATVRAE.

Apollinaria.

Schirling.

APOLLINARIA propter nocumentum, quod infert, raro habetur in usu, destruit enim & corrumpit sanguinem, & omnes humores, & generat malos uapores in corpore.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis percussus fuerit aut ceciderit, Apollinariam in aqua bene decoquat, & eam potionem bibat, & herbam ita calidam loco læso imponat, & linteolum super liget, tum sanguis concretus dissipatur habet enim naturam incidendi & discutiendi.

Si uero quis ex cõtusione uel percussione inter cutem & carnem intumuerit, coquat Apollinariam & Solanum pari mensura, atque inde tumorem inungat, tum euanescit. Ad interiorem corporis tumorem ex morbo proueniente non conducit, nam humorem qui erumpere deberet, repercutit, & magnum incommodum adferret.

B D

Si araneam quis in cibo comederit, hanc herbam uiridem cum sale in bono uino decoquat, uenenum absque damno redditur inefficax.

Ictus à uenenato animali, ex ea faciat emplastrum, & imponat.

ALCHIMILLA.

NOMENCLATVRAE.

Λεοντοπόδιον.
Alchimilla.
Artincilla.
Leucopedion.
Planta Leonis.
Pes Leonis.
Leontopodion.
Sinnaw.
Unser Frauwen mantel.
Löwen füß.
Löwen Tapen.

ANNO.

A C

ANNOTATIO IN ALCHIMILLAM.

ALCHIMILLA herba uulneraria est, atq; ei à Hieronymo Brunsuicensi Herbario nomẽ inditum Leontopodion uel Pes Leonis, uerum Dioscoridis descriptioni non quadrat, quamuis nomen illud benè ei conueniat, ob figuram pedis Leonis, quem referre uidetur.

DESCRIPTIO.

Alchimilla habet folium crispum & serratum, nascitur in uetustis uijs, ac in pratis, palmæ altitudine, cum luteis flosculis, radicem habet paruam & albicantem, quidam tamen scribunt eam esse rubicundam. Salubris herba est ad uulnera sananda & ad sanguinem sistendum, ut Sanicula.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in secundo gradu. Durat totum annum integra uirtute. Recens tamen ad usum melior est quàm sicca.

VIRES AC IVVAMENTA.

Accipe Alchimillam, Saniculam & herbam illam uulnerariam quam uocant herbam fortis, ex singulis manipulum unum, atq; in aqua pluuiali decoque, Deinde longos lumbricos accipe, & contunde illos & exprime humorem per linteolum, permisceq; cum de
B cocto illo, Hæc potio si sumatur sistit omnem sanguinem ex uulne- D
ribus fluentem, & herbam uulneri impone extrinsecus, tũ curatur.

Succus Alchimillæ tribus diebus mane à ieiunis pota, comitiali morbo laborantibus subuenit, si postea cephalica uena sinistrę manus incidetur, absq; dubio auxiliatur.

Si quis in stomacho aut pectore uulneratus fuerit, bibat ex Alchimilla & Sanicula, tum sanatur.

Alchimilla contusa & succus exprimetur per linteolum, cui hypericon uel Gallitricum in puluerem contritum admisceatur, hoc in potu sumptum, discutit tormina intestinorum, & quicquid in corpore sæuierit.

Accipe Alchimillæ, Fœniculi, Saluiæ, Petrosilini, singulorum manipulum, & admisce Anisi, seminis fœniculi, hyssopi, Inulæ Campanæ, singulorum uncias duas, atq; in duabus libris aquæ usq; ad tertiam partem decoque, ea potio si bibatur, omnem sanguinem concretum resoluit & expellit per urinam & per excrementa.

AQVA ALCHIMILLAE.

Ad conuenientem destillationem, Radix ac herba cum tota substantia concidi debet, & distillari in fine Maij, uel à mense Iulij usq; ad Septembrem.

Aqua Alchimillæ omnibus uulneribus conducit & malum ipsorum calorem extinguit, si cum ea foueantur, & panni linei in ea tincti, illis imponantur.

Eadem

A Eadem ad iij. uel iiij. uncias pota mane & uesperi, omnibus interioribus uulneribus, & rupturis medetur. C

ANACARDVS.

NOMENCLATVRAE.

Anacardus.

Elephanten lauß.

ANNOTATIO IN ANACARDVM.

NACARDVS apud Diosco. & alios Græcos autores non inuenitur. Officinę perperam appellant Pediculum Elephantis, cũ Anacardus, ut inquit Serapion, est fructus arboris, similis cordi auis, cuius color est parum rubens, & inter ipsum est res similis sanguini, & est id quod administratur in eo.

B Ruellius Anacardium appellat, hoc modo de eo scribens: Anacardium recentiori Græciæ, nam uetus non meminit huius, arbos est Indis familiaris, prouenit quoq; in Siciliæ montibus, qui flammas ignis eructant, fructu auiculæ corculo non dissimili, unde nomen putatur inditnm, rubente intus cruore, quo ueluti sanguine scatet. D

TEMPERAMENTVM.

Anacardi fructus calefacit atq; desiccat in quarto ordine. Ruellius inquit quòd quidam tertiam excalfacientium & resiccantium classem huic assignant. Durat triginta annos, nihil de sua uirtute perdens, si tantum in locis ualde humidis aut siccis non seruetur.

Si quis solo Anacardo usus fuerit absq; additamento, quod malitiam eius corrigat, illum mori oportet, aut euadet leprosus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis debili memoria & hebeti ingenio præditus fuerit, Accipiat ij. uncias Pimpinellæ & decoquat in xij. uncijs acidi aceti, fructusq; huius decorticati iij. uncias addat, ac simul misceat dum acquirat conuenientem spissitudinem, & inde se in occipitio mane & uesperi inungat, tum bonam & tenacem parabit memoriam.

Accipe

A Accipe ſuccum huius fructus & commiſce cum auripigmento & illinas eo malam ſcabiem, ut impetiginem, conſumit eã, ſed ut hoc quàm primum calida aqua abluas. C

Contra impuram cutem lepræ, Accipe Saluiam, Abſinthium, interiorem partem colocynthidos æquali pondere, & in puluerem redacta, confice cum tribus uncijs ſucci ex Anacardo, uel cum aceto, & decoque ad modum emplaſtri, & cuti immundæ ſuperimponas.

Omnibus morbis cerebri quos frigida aut humida cauſa attulerit, opitulatur.

Propterea etiam fructus anacardi doloribus neruorum medetur, qui ut podagra cruciant, ſi cum melle miſceatur.

Cum melle permiſtus, & uerrucis impoſitus, eas remouet.

Anacardus temperari debet cum Caſtoreo, quod corrigit maliciam eius.

AMYGDALVS.

B

NOMENCLATVRAE. D

ἀμυγδαλῆ.

Amygdalus.
Amygdala amara & dulcia.

Mandelbaum.
Süß/ Bitter mandel.

ANNOTATIO IN AMYGDALVM.

MYGDALVS abor circa Calendas Februarias ſeri debet, quia prima gemmaſcit, Ea iam in Germania eſt notiſſima, ubi paſſim in hortis ſeritur. Nuces quæ ſeri debent, ut docet Ruellius, pridie liquido fimo macerantur, alij aqua mulſa madefaciunt, in eaq; noctem ſolam eſſe patiuntur, ne germen extinguat mellis mordacitas. Cacumina in terram rectè figuntur, ſicut lignoſior pars ſurſum ſpectet.

Amygdalum

A Amygdalum pro fructu genus uariat, nam etiam reperitur hæc Amygdala,æ,in fœmino genere. Sunt uero duplices Amygdalę, Amaræ & dulces, Amaræ salubriores sunt & Medicinæ magis, quàm esui accomodatæ,Dulces uerò suauiores & Germaniæ familiariores, quibus Zaccaro confectis in secunda & tertia mensa uescuntur, minus hæ ualent in remedijs,ut inquit Plinius, sed tamen purgant & urinam ciunt. C

TEMPERAMENTVM.

Dulces non tantum efficaciam habent quàm amarę,Incidendi ex tenuandiq; uiribus pollent, ut inquit Ægineta, ideoque uiscera & thoracem expurgant, idq; efficacius amaræ.

Dulces Amygdalæ calefaciunt & humectant in primo gradu. Amaræ calefaciunt & deficcant in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Arcent ebrietatem, ut scribit Dioscori.quinque aut sex amaræ Amygdalæ in cibo pręsumptę.

Hoc idem testatus est Plutarchus Chęroneus qui apud Drusum Tiberij Cæsaris filium, quendam medicum comessari solitum retulit,qui omnes bibendi certamine prouocabat,nemini q; cedebat in uini potu , is tandem deprehensus est , antequam biberet , quina senáue amara comedisse Amygdala. Plutarchus hanc uim amaB ritudini retulit, quæ persiccet & humores depascat. D

Vulpes quoq;, ut Plinius refert, si comederint eas, moriuntur, si non contingat è uicino aquam lambere.

Amygdalæ,si edantur cum Zaccaro,citò concoquuntur, quare & aluum laxant.

Dulces comestæ augent uirorum & mulierum geniturant.

Dolorem gingiuarum tollunt Amygdala, si comedantur,uel in ore retineantur.

Amaræ crassos humores educunt,Lienis apostemata auferunt.

Radix amaræ Amygdalæ decocta asperam & discolorem faciem emendat,si inde lauetur,præstant idem & nuces illitæ.

Amaræ Amygdalæ cum aceto uel rosaceo decoctæ, fronti temporibusue in modum cathaplasmatis impositæ,aut etiam illitæ,capitis doloribus succurrunt.

Contra exedentia ulcera & herpetas contunduntur,& cum melle permiscentur ac imponuntur.

Eodem modo morsibus canis rabidi imponuntur.

Dulces Amygdalæ ut leniter aluum laxent aut sistant, commisce eas cum uuis passis aut Zaccaro. Hę comestę somnum conciliant.

Cum menta & Amylo sumuntur contra sanguinis excreationes.

Linguntur uel ex aqua bibuntur,in renum doloribus, uel in pul

monum

A monum inflammatione, quam peripneumoniam dicunt, unde phthysis prouenire solet. In eclegmate auellanæ nucis magnitudine additis melle & lacte: iocinorosis, tussientibus, & maioris intestini, quod Colon dicunt, inflationibus opitulantur. C

Gummi ex Amygdalo, in uino utiliter bibitur contra sanguinis excreationes.

Idem summæ cutis impetigines illitum ex Aceto rapit.

Oleum de Amygdalis amaris suffocationi & præcipitationi matricis subuenit, si circa umbilicum inungatur.

Idem temporibus illitũ, capitis doloribus succurrit, & quietem adfert.

Calidum auribus idem instillatum, sonitum & tinnitum aurium pellit, auditum restituit.

Idem mixtum cum melle, dulci radice, oleo rosaceo, & cera, inde unguentum si fiat, & illinatur circum oculos, expurgat & claros eos reddit.

Conducit quoq; aduersus calculum, dolores renum, ac stranguriam, si lumbis & umbilico illinatur. Amygdalæ amarę comestę ad idem conducunt, Quæ etiam Lumbricos necant & pellunt, si quis sæpius eis utatur. Emplastrum inde factum si umbilico imponatur idem præstat.

B

A L O E. D

NOMENCLATVRAE.

Ἀλόη.
Aloe Succotrinum.
Epaticum.
Gaballinum.
Ein bitter safft iñ der Apoteck.

ANNOTATIO IN ALOEN.

ALOE & herba est & eiusdem herbæ succus, quę, ut inquit Galenus, est similis scillę, folijs pinguibus, crassis, in latitudinem se modicum fundentibus, rotundis & retrouersum repandis, Cuius descriptionem etiam apud Dioscor. uide. Nascitur plurima in India, unde & liquor ad nos affertur. Nascitur & in Arabia, Asiaq;, & maritimis quibusdam locis, glutinandis uulneribus accomodata, sed ad exprimendum ex ea liquorem inutilis, Duplex genus, ut idem Diosco. scribit, liquoris eius est, alterum Arenosum, & ueluti purissimæ Aloes sedimentũ, alterum iocineris modo coactum. Eligito pinguem Aloem, syncẽram, & sine calculis & arenis, splendentem, ruffo colore, friabilem,

E

A iocineris modo concretam, facile liquescentem, & quę egregia amaritudine sit, Reprobanda è diuersò quę nigro colore est, nec facilè liquescit, Mesue & alij Neoterici tria ponunt genera Aloes, utputa Succotrinum, à regione Succutri, nobilius reliquis. Secundum Epaticum appellatum, quia in colore suo assimilatur epati, atq; ex Perside elatum, secundum bonitatis locum habet. Tertium Caballinum dictum, & est Rex aliorum, in Medicina uix quicquam ualens, atq; ex Armenia & Arabia adfertur. C

Recentiores Medici errore quodam, Aloe hepatico aut caballino pro uero Aloe utuntur, cū semper Aloen succotrinum ad usum Medicinæ potius debeant recipere, ut Campegius probat ex Dioscor. Galeni & aliorum medicorum Gręcorum autoritate, qui alia genera uidentur neglexisse.

Magna preterea est controuersia inter medicos de ui & facultate Aloes, Arabes medici, ut Mesue & Serapion testātur, Aloen ora uenarum aperire atq; sanguinem ciere, Econtuariò Neoterici quidam, ut Manardus, Fuchsius, & alij nonnulli, hoc omnino refutant, atq; optimis & firmissimis testimonijs ex Galeno, Dioscoride ac Plinio, demonstrant, Aloen potius ora uenarum occludere, atq; sanguinem undecunq; fluentem sistere. De hac re uide Fuchsium libro primo paradoxorum cap. 1. Sed Antonius Musa in examine simplicium medicamentorum horum sententiam improbat, Vbi sic inquit: Cum Mesue ac Serapione Aloen aperire ora uenarum censeo, ex quadam insita uirtute, cuius causam ignoramus, forte ex eadem qualitate qua extrema amaritudine prodijt. Porrò inquit, experientia ducor ut id sentiam, nam qui Hemorrhoidas pati consueuere, Aloe magnopere offenduntur, ut in hoc statim incurrant ea uorata. Deniq; Manardus hanc controuersiam lib. 1. Epistola prima hisce uerbis dirimere uidetur, cū inquit: Tametsi Aloe aliquando sedis uenas aperire uidetur, ex accidenti hoc fit, quoniam uidelicet excrementa id agentia ad ea loca mouet, quę uenas recludunt, sicuti ex alijs quoq; fieri medicinis scribit Galenus Aphorismo 47.

B D

TEMPERAMENTVM.

Aloe iuxta Aginetam, calefacit in primo, siccat in tertio ordine, stomacho etiam amica est, abstergit dissipatq;, aluum subducit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Discutit malum Phlegma, Choleram & Melancholiam, frigido & uiciato iocineri conducens.

Aloe cum mastiche permista, sanguinem excreantibus medetur.

Aleo uim miram in sistendo sanguine habet, ut Gale. lib. 5. ther. meth. cap. 4. ijs uerbis indicat. Optimum omnium quæ noui medicamento-

A dicamentorum, quo etiam ad cerebri menbranarum ſanguinis eruptiones tutiſſimè uti licet, eſt quod nunc dicetur: Thuris pars una, Aloes parti dimidiatæ miſceatur, & deinceps cum utendi tempus inſtat, tantum huius cum oui candido ſubigatur, ut mellis craſſitudinem reddat, dehincq; leporis molliſſimis pilis excipiatur, & tum uaſi ipſi, tum toti ulceri imponatur. Quod medicamentū ipſe quoq; Auicenna Fon. 17. Can. 3. cap. 9. in ſiſtendis Hemorrhoidibus probat.

Aloe caput & ſtomachum purgat ex malis humoribus.

Cum forti uino temperata ac oleo roſaceo, dolores capitis finit, fronti temporibuſq; inuncta.

Oculorum ſcabies, & in oculis angulorum prurigines lenit.

Aloe contuſa & cum uino melleq; permiſta, hoc ſi in ore retineatur, ulceribus linguæ & gingiuarum ſuccurrit.

Cum maſtiche ac ſucco Glycirryzæ, quam dulcem radicem appellamus, permiſta, ſuſpirioſis opitulatur, ſi quis ita utatur.

Eadem in puluerem redacta, uulneribus ſi inſpergatur, ea quàm primum ſanat, purulentis oculis medetur. Inueterata ulcera ad cicatricem reducit, exulceratis tam uirorum quàm mulierum genitalibus medetur, ſi puluis eiuſdem inſpergatur.

B Idem puluis quando ponitur cum uino ſuper hemorrhoidas & rimas ani, tunc ſanguinem ex eis manantem ſiſtit. Sanat quoque ulcera ani & uirgę cum uino ſi illinatur.

Aloe in puluerem redacta & cum aqua temperata emplaſtri modo uulneribus impoſita, glutinat ea.

Aloe cum myrrha ac ſanguine Draconis permiſta ſimulq; in puluerem contrita, & in putreſcentia uulnera uel puſtulas inſperſa, erodit carnem mortuam abſq; dolore.

Eadem lota cum aqua roſacea uel ſucco fœniculi, ſi inungatur circa oculos, tollit fluxum oculorum, & acuit uiſum.

Aloe ſumpta in ſero lactis caprini, diſcutit morbum regium.

Maſtix aufert Aloe maliciam.

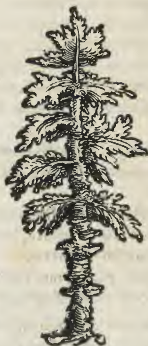
Si cum maſtice in aqua linguæ ceruinæ permiſceatur, aperit opilationem iocineris & ſplenis.

Aloe ſumpta à mulieribus in aqua Artemiſiæ, trahit menſtrua.

Aduerſus aquam intercutem, Accipe drachmam unam Aloes, & drachmam ſemis Maſticis, & cum ſucco Abſynthij commiſce, quod intra hebdomadam bis ſumptum, bonum erit remedium.

Puluis Aloes cum melle permiſtus, aduerſus lumbricos conducit.

AGARICVM.

NOMENCLATVRAE.

Ἀγάρικον.

Agaricum.
Agaricus.
Fungus Abietis.

Dannen Schwam.

ANNOTATIO IN AGARICVM.

D GARICVM Græci atq; Latini eodem nomine appellant, nomen uerò à loco sumpsit, Prolomęus enim Agarum & urbem & amnem in Sarmatia uocari scribit, ubi Agaricus optimus nascitur.

DESCRIPTIO.

Agaricum ut fungus nascitur in arboribus Galliarum, & præsertim in arboribus glandiferis: Circa Bosphorum quoq; prouenit colore candido. Est autem fungus albus, odoratus, antidotis efficax, in summis arboribus nascens, nocte relucens, ideoq; in tenebris decerpitur, ut autor est Plinius lib. 16. cap. 8. pro tali fungo omnes ferè medici Agaricum accipiunt. Dioscorides uerò inquit: ferunt quidam plantæ radicem Agaricum esse, quidam in truncis arborum ex corruptione fungorum modo fieri. Idem sentit Ægineta inquiens: Agaricum radix est ex arborum truncis prognata, corpore fungoso, quæ ex aëria terrestrique substantia coaluerit. Galenus in libro ad Paternianum ita scribit: Agaricum ab arboribus excrescit prout tubera uel boleti. Diuersitatem autem hanc fecerunt, ut scribit Marcellus, non satis noti quondam Agarici natales, ad ferentibus alijs radicem esse, alijs fungorum modo arboribus adnasci, Appellatur à multis fungus abietis, ut inquit Mesue, propterea quòd

A rea quòd ad modum fungorum naſcitur in magnis arboribus, quibus accidit corroſio & putrefactio.

Genere, ut inquit Dioſcor. differt Agaricum: eſtq; in eo alterum mas: alterum fœmina, bonitate antecedit fœmina, rectas intus pectinum modo uenas & diuiſiones habens. Maſculum in ſe ipſum conuolutum, rotundumque & undique concretum eſt. Pharmacopolæ unum bonitatis indicium eſſe, friabile cenſent.

TEMPERAMENTVM.

Agaricum eſt calidum in primo ordine, aridum in ſecundo, Vis eius eſt, inquit Ægineta, digerere & incidere craſſos humores.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aduerſus febrem quotidianam, Accipe ſucci de fumo terre duas uncias, & admiſce Agarici unciam unam, ac præbe hoc febricitanti, multis euim fuit præſentiſſimum remedium. Aiunt drachmam in aquæ mulſæ cyathis tribus ante acceſſiouem febribus liberare, quæ cum horrore ueniunt.

Ad tormina inteſtinorum, Accipe Agarici ÿ. uncias & commiſce aqua, in qua malua, uiola, parietaria ac portulaca ſint decocta, Deinde miſce cũ oleo oliuarum, & in aluũ per clyſterem infunde.

Accipe Caſtorei, Schœnanthi, Senæ, Agarici ſingulorum ſemi unciam, & in uino decoque, contraq; maximos capitis dolores mane & ueſperi inde bibito.

B

Vel facito pilulas ex eo cum Rutę ac fœniculi ſucco, quæ idem præſtant.

Aduerſus difficultatem urinæ, decoque Saxifragam in uino, ac linteolo percola, dein ſemiunciam Agarici admiſce, & utere.

Contra fiſtulas, Accipe Sal uſtum, tartarum, & Agaricum in puluerem contritum ac melle permiſtum cum linamento in fiſtulam inſeras, hoc eam curabit.

Ad mariſcas, Accipe Agaricum in puluerem redactum, ac tempera cum ſucco herbæ quam Ciclamen uel malum terræ appellant, & cum oleo, atq; impone.

Vuluę ſtrangulatum, menſiumq; difficultatem tribus obulis tritum in uini ueteris cyatho potum emendat.

Ad ſerpentium plagas & morſus obulis tribus potum in uino efficaciter ſuccurrit.

Febres frigidas leuiores facit in aqua calida potum.

Siſtit Agaricum ſanguinis excreationes, trium obulorum pondere cum aqua ſumptum.

Omnibus in uniuerſum interioribus uitÿs accomodatũ eſt, pro uiribus & ętate ſumentium datũ alÿs cum aqua, alÿs cum uino, alÿs cum Aceto mulſo, alÿs cum mulſa aqua.

C

AGNVS CASTVS.

NOMENCLATVRAE.

Αγνος ἢ λύγος.

Agnus Castus.
Vitex.
Amerina salix.

Keusch lamp.
Schaff milt.
Schaff wulle.
Abrahams baum.

ANNOTATIO IN AGNVM CASTVM.

GNOS Grece Latine Vitex dicitur, Herbarij Agnum Castum appellant, utraq; uoce idem significante, dicitur autem Agnos, id est Castus, quòd autore Galeno,
D castitati conseruandę facere creditur, non modo commanducatus potusq;, uerum etiam in cubitum substratus, Diosco. aliam rationem nominis adducit, inquiens: Agnos autem, id est castus hic frutex à Grecis dictus est, quoniam in Thesmophorijs, quæ erant sacra Cereris, castitatem custodientes mulieres, folijs eius cubitus sibi sternebant. Lygos uero dicitur, quasi uimen, similiter & Vitex ob eam quam habent uirgæ eius in uinciendo lentitiam & firmitatem. Romani quoq; salicem amerinam uocant.

DESCRIPTIO.

Agnos seu Vitex arborescens frutex est, nascitur asperis & incultis locis propè aquas & flumina, Ramulos habet longos, uitilium modo lentore suo infragiles, Folia oleæ, teneriora tantum.

Duo eius genera sunt, maior in arborem, modo salicis adsurgit, flore cum purpura candido. Minor ramosa folijs albioribus, lanuginosis purpureo flore.

Agnos semen producit ad formam granorum piperis. Id quod administratur ex hac arbore in medicina, sunt folia, semē & flores, quæ omnia debent colligi in uere & autumno. Arbor hæc perpetuò uiret, & utilior est uiridis quàm arida.

TEMPERAMENTVM.

Agnos iuxta Æginetam, in tertio ordine tū calefacit tum siccat.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA.

Contra lethargum, Accipe ſemen Agni, ſemen Apij, foliaq; Saluiæ, atq; in aqua ſalſa decoque, quo poſteriorem partem capitis illine, ſtatim curat morbum.

Semen eius potum, uenenatorum morſibus ſuccurrit. Idem lienoſis & cutem ſubeuntibus aquis medetur.

Lactis abundantiam facit: trahitq; menſes, in uino potum, drachmæ pondere. Idem genituram extinguit.

Semen arcere ueneris ſtimulos & Galenus credit, & ob id perquàm idoneum ijs qui caſtitatem cuſtodire ſtatuerunt.

Seminis decoctũ uehementiorem capitis dolorem diſſoluit fotu.

Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto ſemen ſanat, & oris ulcera & eruptiones cum melle.

Duritiem teſtium cum butyro & uitium folijs diſcutit.

Rimas ſedis ſemen ex aqua illitum mitigat.

Virgam eius uiator qui geſtat, negatur intertrigine tentari.

APIVM.

B

NOMENCLATVRAE.

Σέλινον κηπαῖον.

Apium ſatiuum.
Apium hortulanum.

Epffig.
Garten Ephew.
Stein Peterſilgen.

C

ANNOTATIO IN APIVM.

SELINON Grçci, Latini Apium uocant, dictum autem est Apium, ut Platina scribit, quòd apex, hoc est caput in Achaia uictorum sacri certaminis eo coronaretur, aut quòd eius flores Apes libenter pascuntur. Quum autem absolutè Apium dicitur ut inquit Antonius Musa, hortense intelligi oportet, quod Selinon satiuum à Dioscor. dicitur, estq; illud quod Petroselinum Macedonicum uulgò appellatur, quia in praeruptis montibus Macedoniae crescit.

DIVISIO EIVS.

Apij uaria sunt genera apud Medicos, quae Dioscorides ponit, sunt Eleoselinon, Oreoselinon, Petroselinon, Olusatrum, & Smyrnion, quae quid re ipsa sint, quilibet apud Dioscor. uidere potest.

Est autem historia generũ Apij ualdè difficilis, unde & in ijs describendis ac discernendis medici ualde dissentiunt.

Plinius ex Chrysippo, sexu distinguit, foemina ut sit crispioribus folijs atq; duris, crasso caule, sapore acri & feruido. Mas folijs nigrioribus, breuioris radicis, uermiculosq; gignens, Neutrum ad cibos admittebant, nephastum existimantes, quoniam defunctorum sit epulis feralibus dicatum: & ut Plutarchus inquit, coronentur
D Apio sepulchra: unde uetus illud prouerbium, Indigere Apio, de ijs qui periculosè aegrotant, & profligata utuntur ualetudine.

DESCRIPTIO.

Apium hortense ut Cherefolium caulem habet, qui saepe cubitalem aequat altitudinem, & intrinsecus est concauus, tenuiter striatus, rotundus, multisq; ramulis brachiatus, folia habet dissecta & leniter crispa, flosculum uerò candidum, & quo minutiorem haud temere reperias. semen & radicem ad modum Petroselini habet, Nasciturq; libenter in humidis ac benè stercoratis locis.

TEMPERAMENTVM.

Apium calidum est in primo, siccum uero in secundo ordine.
Galenus inquit, quòd usq; adeo calidum sit, ut & urinam & menses cieat.
Semen in medicina maiorem habet usum quàm herba uel radix.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Apij ualde conducit recentibus & inueteratis uulneribus, si quis indat.

Semen

A Semen in puluerem redactum, & cum aqua raphani sumptum, maximè urinam promouet, & calculum tum in uesica tum in lumbis frangit.

Apium cum polenta permistum & epiphoris impositum, mirè auxiliatur. sic quoq; stomachi ardores mitigat.

Mammarum concreto in grumos lacte durities desijcit.

Cum uino mixtum & cum mellicrato edulcatum, urinam benè mouet & mulierum menstrua, potui datum. Eodem modo sumptum concoctionem adiuuat.

Radix Apij in uino elixa ac bibita, expellit calculum uesicæ atq; lumborum.

Aduersatur uenenis potum foliorum radicumq; eius decoctum, uomitiones ciens, stomachiq; tumorem discutit.

Si semen ab ijs esitur, quibus anima fœtet, grauis halitus tædium emendat, nihil enim ęquè suauitatem oris commendare prodiderunt.

Apium colorem reducit ex diuturna ualetudine amissum, si quis in cibo quotidie utatur.

Idem cum radice Petroselini in uino decoctum, aduersus aquam intercutem utiliter sumitur.

Succus Apij cum albo oui temperatus, uulnera mundat, empla-
B stri modo impositus, Puerperæ & nutrices ab Apio abstinebunt, ab eo enim cibo Plinius scribit infãtes qui ubera hauserint, comitiales fieri.

Apium & Abrotanũ in lixiuio decocta, si inde caput lotum fuerit, ad defluuium capillorum prosunt.

AQVA APII.

Apium distillari debet cum tota substantia circa finem Maij.

Aqua Apij temporibus illita conciliat somnum, & ad omnes suprà prædictos morbos salutaris est.

APIVM SYLVESTRE.

NOMENCLATVRAE.

Σέλινον ἄγριον.

Apium syluestre.
Apium risus.
Wilder Eppich.

ANNO.

C

ANNOTATIO IN APIVM Syluestre.

PIVM syluestre apud Dioscor. est alterum genus ranunculi herbę, quod nostræ ætatis Herbarij, ut Vergilius Marcellus inquit, Apium risus appellant, genus & noxam eius simul indicantes. In Apiorum genere enim ob similitudinem ab omnibus numerata est, atque à regione, in qua copiosius prouenit, Sardoam, siue Sardoniam dicunt, quæ pota siue comesa, mentis alienationem, & cum labrorum contractione eas conuulsiones facit, ut risus speciem uidentibus prebeat, Inde enim Apium risus appellatur, uel ut Apuleius Madaurensis scribit, si quis hominum eam gustauerit, ridendo exanimat. Ab eoque tristi affectu quondam inter homines prouerbium, Sardonius risus iactabatur. Et absque dubio hoc prouerbium originem suam sumpsit ex hac herba, quæ ut iam dictum est, Sardoa siue Sardonia à regione appellatur. In eam sententiam & Erasmus in eodem prouerbio hisce uerbis scribit: Sunt qui dicant in Sardorum insula, herbam nasci quandam, cui Sardoæ cognomen sit, Apiastro similem, Eam sapore quidem esse dulcem, uerum gustatam, ora hominum in rictus dolore contrahere, ut ueluti ridentes emoriantur. Hoc sensisse inquit, uidetur Solinus, cumq; hoc

D Seruius grammaticus enarrans hunc ex Vergiliana Thyrside locum.

Imò ego Sardois uidear tibi amarior herbis.

Meminit huius herbæ & Plinius lib. 25. circa finem.

Apuleius eam sceleratam herbam quoq; uocauit, quoniam nimis malo euentu constet risus ab ea factus.

DESCRIPTIO.

Hæc herba iuxta descriptionem Dioscoridis, est lanuginosa, altiore caule, & pluribus foliorum incisuris, plurimumq; nascens in Sardinia, efficacissimæ acrimonię.

Nascitur autem in locis incultis & aquosis, ubi ranæ sunt frequentes, & est facilis inuentu, ut scribit Marcellus, & ubique oculis occurens, quàmuis à congeneribus alijs suis ob similitudinem difficillimè discernatur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

Est illi uis & natura acris & in exulcerando efficacissima, ut & alijs gene-

generibus ranunculi.

Herba est satis nota Empiricis, solent eam applicare apostemati bus propè maturis, loco caustici uel phlebotomi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Apium syluestre curat & tollit clauos ac uerrucas in pedum digitis, si contusum ipsis imponatur.

Succus huius herbę mulieribus tumorem mamillarum repellit, cum radice Ibisci impositus.

Semen eadem pręstat, necp adeo periculosum est ut herba uel folia, in cibo sumptum.

Ex hac herba in uino macerata si quis biberit, conducit aduersus febrem quartanam, urinam quoque ciet, Tollit etiam oppilationem splenis atcp iocineris.

APIVM RVSTICVM.

B D

NOMENCLATVRAE.

Apium rusticum.
Apium Regale.

Bauren Eppich.

ANNOTATIO IN APIVM RVSTICVM.

APIVM rusticum ueteres pro Apio syluestri uel Apio risus accipiebant, uerum Herbarij recentiores aliud genus Apij esse uolunt.

TEMPERAMENTVM.

Est autem calidum & siccum in quarto ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc contusa & uino temperata, si inde frigida cutis foueatur, inducit naturalem calorem.

Succus

A Succus cum Aceto permiſtus,& emplaſtri modo impoſitus nouem diebus continuis,cancrum ſanat. C

Idem ſcabioſis conuenit,ſi cuti illinatur.

Ventris quoq; tumorem citò diſcutit.

APIVM HAEMORRHOIDVM.

NOMENCLATVRAE.

Apium hæmorrhoidum.

Feig blatern
Eppich.

ANNOTATIO IN APIVM HAEMORRHOIDVM.

EST etiam Apium quoddam Hęmorrhoidum,quod ideo ſic dicitur, ut Vitalis de furno inquit, quia puluis aut cinis eius hæmorrhoidibus inſperſus aut impoſitus, earum fluxum reſtringuat.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit quoq; & deſiccat in quarto gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Conducit ad fluxum Hæmorrhoidum, contuſum & emplaſtri modo impoſitum.

B

Valet etiam ad fluxum ſanguinis uulnerum, cum aceto & aqua roſacea impoſitum. D

Hæc herba cum Aceto & uino decocta, impuram ſcabiem expurgat,& extirpat ex profundo, cutemq́; nitidam reddit,ſi inde lauetur.

Radix ſiccata, deinde in puluerem contuſa,ac putridis uulneribus & gangrænæ inſperſa, erodit abſq; ullo dolore.

AQVILEGIA.

NOMENCLATVRAE.

Aquilegia.

Agleyen.

ANNO-

ANNOTATIO IN AQVILEGIAM.

QVILEGIA herba, num Græcis ueteribusq; medicis fuerit cognita, haud facilè aliquis affirmauerit, cũ ex medicis adhuc nullus existat, qui certò ostendere potuerit, quæ nam herba Aquilegia sit apud Dioscoridem, Non parum uerò aberrant, ut etiam Euritius Cordus in suo Botanologico testatur, non solum uulgares herbarij, uerum etiam magni similiter medici quidam, qui Aquilegiam herbam Græcorum Ægilopa credunt, omnesque eius facultates eidem tribuunt, nihil enim in ea quod Ægilopis historiam referat conspicitur. Ægilops, ut in Auena ex Dioscor. & Plinio demonstratum est, est species Auenæ quæ sponte sua prouenit, & auena syluestris ac erratica uocatur, Hæc ita cum Aquilegia conuenit, ut rosa cum Anemona.

DESCRIPTIO.

Aquilegia herba est folia Chelidoniæ similia habens, rotundiora tamen ac molliora, caulem altum, cœruleos aut candidos flores B cum caudis gerentem, ex quibus fiunt capitula, in quibus nigrum semen, ut Chelidoniæ semen clauditur.

Radix eius densa est intra terrã & profunda, nascitur in pinguibus pratis ac hortis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Odor eius est acris, uirtutem habet penetrandi ac consumendi dura apostemata.

Herba hæc contusa fistulis medetur, si succus instilletur.

Malam scabiem corporis citò curat, si triticea farina oleoq; tartari illinatur.

AQVA AQVILEGIAE.

Optimum tempus distillandi est, ut herba cum caulibus concidatur quando flores gerit.

Hæc aqua tribus aut quatuor uncijs singulis uicibus pota confert aduersus uenena, & Choleram stomachi, tum etiam interiora corporis apostemata discutit.

Lipothymia laborantes ad se redeunt, si ex hac biberint.

C

ANAGALLIS.

NOMENCLATVRAE.

Ἀναγαλλίς.

Anagallis.
Morſus gallinæ.
Hippia.

Hüner darm.
Hüner biß.
Gauch heyl.
Vogel kraut.
Hüner ſerb.

ANNOTATIO IN ANAGALLIDEM.

D NAGALLIS tam Græcis quàm Latinis ea herba dicitur, quam officinæ Morſum Gallinæ uocant, nihilq́; iam deſpectius Anagallide eſt, cũ tamen in antiqua medicina, multus fuerit eius uſus, numerauitq́; eam Paulus Ægineta inter ea, quibus caput purgatur, iuſſitque ſuccum eius naribus in eum uſum infundi. Qui magicis ſuperſtitionibus ſunt imbuti, ut refert Plinius, præcipiunt effoſſuris, ante ſolis ortum, priuſquam quicquam aliud loquantur, ter ſalutare eam, tum ſublatam exprimere, ita præcipuas eſſe uires.

DESCRIPTIO.

Anagallidis iuxta Dioſcor. duo genera ſunt, diuerſo floris colore, Habet enim altera cœruleos, quæ fœmina eſt, altera quæ maſcula, puniceos flores. Breues ſunt Anagallidis frutices, in terra iacentes: folijs in quadrangulo caule paruis & modicè rotundis, helxines figura, ſemen habet circinatum. Hieronymus Brunſuicenſis pertiſſimus Herbarius, ſcribit adhuc aliud genus eſſe Anagallidis, quod albos flores gerat.

TEMPERAMENTVM.

Anagallis frigida & humida eſt in tertio ordine, Singularis cibus eſt auium & gallinarum, naſcitur locis opacis & uliginoſis, cultis & incultis, Leniendi uis utriq́; eſt.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA. C

Anagallis inflammationes membrorum arcet & extinguit, si imponatur.

Accipe succi Anagallidis cum succo Aizoi permisti, singulorum semi libram, olei oliuarum unam libram, hæc simul decoquantur ad consumptionem medietatis, deinde admisceantur iiij. unciæ butyri, æruginis semi uncia, & inde fiat unguentum, quod ad multos exteriores corporis affectus ex calore contractos conducit, & præcipue aduersus fistulas, si indatur, uel emplastri modo imponatur.

Hæc herba cum uino decocta, & thoraci imposita, asthma tollit.

Succus caput purgat, naribus instillatus.

Idem gargarizatus, capitis pituitas per os purgat. Dentium dolorem quoq; finit, à contraria nare instillatus.

Anagallis uirtutem habet abstergendi & siccandi, quare & uulnera sanat, & ulceribus serpentibus & putridis, utiliter imponitur.

Ad recentia quoq; uulnera tanta traditur uis, ut saniem ossibus extrahat.

Galenus utranq; Anagallidem tradit quendam attractorium calorem possidere, quo spicula ac spinas, uel impactos corpori refigit aculeos.

B Oculorum albugines purgat Anagallis cum melle Attico. D

Prodest hebetibus itidem oculis.

Idem præstat semen cum optimo melle temperatum & oculis illitum.

Contra uiperarum morsus, iocineris & renum uitia, ex uino bibere prodest.

Ferunt Anagallidem, ut inquit Dioscor. cui cœrulens flos est, procidentem sedem compescere, cui uero punicens, proritare.

AQVA VTRIVSQVE ANAGALLIDIS.

Tempus distillandi conueniens est circa finem Maij, uel quando flores gerit, tum herba cum caulibus, floribus, & tota substantia distillari debet.

Aqua Anagallidis sex uncijs pota medetur pesti, si quis statim se quieti tradiderit, & inde sudauerit. Ex mascula Anagallide propinatur uiris, ex fœmina mulieribus.

Aqua hæc quotidie iiij. uncijs singulis uicibus pota, recentia uulnera sanat, si inde lauentur.

Calenti iocinori cum molli cannabe utiliter imponitur, conducit itidem ad calidum tumorem cum linteis sæpius imposita.

C Infantibus potu data ad ij. uncias, conseruat ne paralysi corripiantur, atq; ab eo morbo illos planè liberat.

Pota ab illis qui syncope præmuntur & omnibus uiribus destituti sunt, eos confortat & aliquamdiu conseruat.

AQVA.

NOMENCLATVRAE.

ὕδωρ.

Aqua.

Wasser.

ANNOTATIO IN AQVAM.

HYDOR Romani Aquam dicunt, & est elementū quod ab æqualitate dicunt, nihil enim illa dum quiescit æqualius. Themistius inquit aquam inde dictam esse, quia id

D sit, à qua uiuimus. Quum autem multus & quotidianus Aquę, & homini, & pecori usus sit, nihil accuratius homini curandum, quàm ut Aquam qualem esse oporteat inuestiget.

Aquas enim ubi uitio inficiantur aliquo, uarios subinde parere morbos, quotidiana docet experientia.

Socrates igitur non sine causa præceperat, ut in his locis minimè degatur, ubi neq; iusticiæ locus, neq; profluens Aqua perennis sit: quasi his duobus ablatis, nihil reliqui manere quod humanitatem sustinere possit.

Aquarum pręterea uirtutes & uitia, ut Ægineta docet, cognita habere expedit, ut quæ in omnem ferè usum, magisq; ad quamlibet uictus rationem requirantur.

AQVARVM POTABILIVM V. DIFFERENTIAE.

Hic uero minimè ignorandum est Vallam ex Ruffo, quinq; differentias Aquarum potabiliū citare: pluuiam nanq;, ut cisternam, fontanam, putealem, fluuialem, & palustrem.

Ea autem Aqua optima censenda est, autore Ægineta & Dioscoride, quæ nullam aut gustu, aut odore qualitatem repræsentat: sed protinus bibenti suauis est, & uisu pura limpidaq;, Aqua pura iudicatur gustu, uisu & odoratu, Autore Galeno lib. 1. de simpl. medica. faculta.

De qua-

STAGNANTES AQVAE, FLVVIALES, & Pluuiales. C

De qualitate aquarum in salubritate uel comoditate Plinius lib. 31. cap. 3. sic inquit.

Quæritur inter medicos cuius generis Aquę utilissimæ. Stagnantes pigrasq; meritò damnant, utiliores quę profluunt existimantes, cursu enim procursuq; ipso extenuari atq; proficere, eoq; miror cisternam ab aliquibus probari, Sed hi rationem adferunt, quoniam leuissima sit imbriū aqua, ut quæ subire potuerit ac pendere in aëre. Et hæc, ut Aegineta inquit, omnium promptissimè computrescit, ceu diuersis ex qualitatibus conflata, nemo tamen ob id deterrimam eam esse existimet, nam mutationis facultas uirtuti potius, quā uitio tribuitur. Pręterea inter imbrium aquas, æstiua quæ tonitru decidit, præstantior est quàm quæ nimbis demissa est.

AQVAE GLACIALES.

Ex glacie & niuibus aqua, insaluberrima est, nam ea congelascente, tota pars tenuior exprimitur. Hactenus Aegineta.

AQVAE FONTANAE.

Porrò aquæ fontanæ septentrionales, ut Vitalis testatur, ad potum sunt utilissimæ, eò quòd expositæ sint uentis septentrionalibus, & ex motu illorum uentorum subtiliores reddantur. B

Aquæ item fontium, quæ oriuntur & erumpunt, atque per uias arenosas & petrosas profluunt, subtiliores quoq; sunt, ac nō minus ad bibendum salubres. Quia sabulum, arena & lapilli & petræ retinent uiscositatem, & crassitiem terrestrem aquæ transeuntis, atq; ita eam clarificant, emundant & extenuant. D

AQVAE PVTEALES.

Aquæ uero puteales non tam salubres sunt ad bibendum quàm fontium aquæ, quia Constantino teste, Aquæ puteales grossiores sunt, & malæ digestionis, cum propter terrę salsuginem & limum, tum propter ipsius aquæ quietem & propter elongationem ab aëre & sole. Quo circa necesse est ut puteorum aquę frequenter moueantur, hauriantur'q;, si quidem ex tali motu aqua depuratur, & à corruptione præseruatur.

DE AQVARVM VSV ET FACVLTATIBUS, ac earum nocumentis.

Aquæ omnes natura sunt frigidæ & humidæ.

MELICRATON PRO VOMITV.

Commisce aquam & mel, atq; salem adde, cola per linteū. quod si libenter uomere uolueris, calefacito ac bibito, hoc uomitum leuiter prouocat.

Quicunq; turbidam & grauem aquā biberit, eius corpus intume

A ſcit, ſplen corrumpitur, maliq; humores in corpore congregantur. C

Aqua frigidis natura multos morbos adducit.

Grauidæ mulieres, quę multum aquę bibunt, cum magna difficultate & labore pariunt fœtus.

Ex nimio quoq; potu aquæ mulieribus menſtrua ualde mouentur, unde illis lipothymia ac uertigo exoritur, cerebrum etiam inde nimium refrigeratur.

Aquam licet potui dare aduerſus febrem contractam ex cholera, eam enim reprimit ac conſumit, uerum in acceſſione febricitanti nulla aqua eſt propinanda, nam febris inde prolongaretur.

Itidem nulla aqua ægrotanti eſt potui danda, quàm diu humores in corpore adhuc crudi & inconcocti ſunt.

Cibus hominum non poteſt parari abſq; aqua.

Ex aquis ſalientibus meliores ſunt, quæ nondum opertæ ſunt.

Et quo longius aqua abfuerit à ſua origine, eo magis probatur.

Probatur item quæ ęſtate frigidior, hyeme calidior eſt.

Aqua elixa minus inflat quàm non elixa, & citius à præcordijs deſcendit.

Calida Aqua facit ad inteſtinorum tormina, & ad ſplenis inflationem. Eadem concoctionem deſtruit, & non citò ſitim ſedat.

Stagno ſi quis uſus fuerit, hoc nocumentum infert ſtomacho.

B Aqua paluſtris quę omnium eſt deterrima, lienis ulcera generat, & hydropem producit. D

Aqua pluuialis, & pręcipue quę colligitur ęſtate, quando tonitruat ac fulgurat, numeratur inter optimas aquas, quarum in medicinis uſus eſt.

Quę autem alijs temporibus colligitur & non ęſtate, uoci obeſt, & pectoris obſtructionem inducit.

Tepida Aqua infert faſtidium ac nauſeam. Frigida aqua pota, omnibus interioribus uitijs nocíua eſt, quare ęgroti abſtinebunt à potu illius aquæ,

Multi homines ex lauacro frigidę aquæ mortem obierunt, Quare uideant, qui aquam frigidam ingredientur, ut docet Aegineta, ne uenere, neq; alio quodam modo laſſi, neq; cruditatem ſentiant, neq; uomitu, aut aluo inaniti, neq; uigilijs defatigati ſint, periculoſum enim eſt ſi quis ita affectus, frigidæ lauacro utatur.

Aqua elixa cum hordeo hominibus conducit, ac interdum optima eſt Medicina, & in primis ad morbos ex calida intemperie prouenientes, quare & tertiana febre laborantibus eã bibere conducit.

Ex aquis ſalientibus meliores ſunt, quæ circa orientem & meridiem ſcaturiunt, Alię quæ ab occidente proſiliunt, inſalubres ſunt, & morbos pariunt.

ACETVM.

ACETVM.

NOMENCLATVRAE.

ὄξος.
Acetum.
Eſſig.

ANNOTATIO IN ACETVM.

XON Romani Acetum dicunt, quod acre uinum eſt, quia uel acutum ſit, uel quaſi aquatum uinum, Vinum enim Aqua mixtum citò in hunc ſaporem uertitur, uel dicitur à uerbo aceo. Plinius inquit, Acetum uini uitium eſſe quod ad luxuriam ceſſit hominibus, tot ad uſus expetitum, ſine quibus uita mitior exigi non poſſet. Acetum ut Platina ſcribit, ex uino fit, ſi uas fuerit uacuum & non clauſum, Aer enim ex uacuo elicit potentiam eius, nam cum uinum ſemina potentię in ſe habeat, ac uapidum fiat, tranſit in uitium, quod Acetum dicitur, adeo frigidum, ut ante omnes humores flammam extinguat. Acetum ſubitò ſic Græci fieri promittunt, ſi tuſam betæ radicem in uinum conieceris, poſt horas tres in Acetum degenerabit. Mirum acorem conci-
B pere tradit Sotion, ſi aridi uinacei aut pauci uuæ acerbæ acini de- D
mittantur. Pyretrum quoq; infuſum acorem ſupra modum accendit, ſi cum una parte ferueſactum reliquæ miſcueris. Si lapides igniti in uino extinguantur, iſtud uinum ſtatim fit Acetum. Quidam ſine uino ita Acetum confingunt: fici ueteres, & torridum hordeum, & citriorum malorum interna caro crebrius ſubacta cõturbataq;, colis exprimuntur, ut in aceti uicem ſuccus cedat. Alij marinam aquam & gypſum concoquunt, admiſtaq; aqua fluuiali percolant aceti uſu.

TEMPERATVRA ACETI.

Variæ ſunt autorum ſententiæ de Aceti qualitate. Ægineta ſcribit Acetum mixtæ naturæ eſſe, ſed utriuſq; tenuis, frigidam tamen calidam excellere, cæterum in tertio ordine ſiccare.

Similiter quoq; Galenus in primo libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus diſputat, frigidum quidem eſſe acetum, ſed quendam etiam obtinere calorem, qui acrimoniæ ratione per accidens ſpacio temporis mediocriter corpus excalfaciat. præterea addit, omnium quæ acrimoniam hebetare, aut calorem refrigerare creduntur, eorum omnium acetum compertũ eſt efficaciſſimum.

DE FACVLTATIBVS ET IVVAMENtis Aceti.

Acetum refrigerat & aſtringit, ut teſtatur Dioſco. cum ſpongia

A malignis pustulis impositum, inflammationes arcet.

Compescit Acetum procidentes fœminarum locos, & in utroq; sexu sedes, si eo illinantur.

Stomacho frigido obest, nimium enim ipsum refrigerat, ne postea benè concoquere possit.

Prodest malis ulceribus quæ serpunt, ignibusq; sacris.

Eodem pterygia, lichenes & lepræ curantur, addito utiq; semper aliquo ex ijs, quę priuatim aduersus ea uitia polleant.

Acetum cum melle decoctum, purulentis oculis medetur, si eo inungantur.

Contra capitis ardores addito rosaceo in spongia aut succida lana imponitur.

Dentium doloribus medetur, si eo calido colluantur, Prodest anginis, & deiectæ oris columellę, si calidum gargarizetur.

Acetum cum sale temperatum, facit ad lethargum & phrenesim si interiores partes manuum & plantæ pedum, eo fricentur & inungantur.

Si Acetum stomachum inuenerit plenum, laxat, si uero uacuum inuenerit, tum sistit.

Panem in craticula tostum in aceto contunde, & ex eo ægrotios, labia, nares, atq; pulsum illine, hoc maximè confortat, & uires restituit. Aduersus alui fluctiones, Sume Acetum & in eo Aristolochiam rotundam, uel Garyophylla decoque, & in eo spongiam macera, quam ad uomitum stomacho super impones. Ad alui fluctiones uerò uentri sub umbilicum impones.

Accipe Acetum forte, & permisce cum argilla in fornace usta, atq; inde parum in nares illine, hoc statim fluxum sanguinis restringit. Fluentem ex uulneribus sanguinem quoq; sistit.

Vaporantur calente aceto cutem subeuntes aquę, aurium grauitates, sibilaq; & sonitus earum. Necat instillatum aurium uermes.

Facit prętere ad omnia uenena letalia, calidum potum, mox uomitionibus redditum: pellit quoq; haustas hirundines potum acetum, Reprimit gargarizatum in fauces destillationes.

Pestilenti anno hoc uti in obsonijs, ac odoratorum uice id pulsibus ac naribus admouere, domiciliaq; humectare iubemur.

Liberatum acerrimo podagræ dolore M. Agrippam supremis suis annis ferunt, demersis in Acetum calidum pedibus.

Acetum desiderium edendi instaurat, hinc fit ut in cibis primæ mensę eo plurimum utantur.

Atriplex.

ATRIPLEX.

NOMENCLATVRAE.

Ατράφαξις.
Χρυσολάχανον.

Atriplex.
Atriplexum.

Scheißmelde.
Melde.
Hundsmelde.

ANNOTATIO IN ATRIPLICEM.

TRIPLEX Latinis, Græcis Atraphaxis dicitur, ab atro colore, ut quidam putant, tanquam faceret hy-
B dropicos morbosq; regios ac pallorem, ideoq; à Pythagora damnatur. Addidere, ut Plinius inquit, Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, quibus facies maximè decoloratur. Quidam uero imitatione Grecę uocis ἀτραφάξις, dictam putant. Olim Atriplexum, ut Pompeius refert, appellabatur, A nonnullis etiamnum Chrysolachanum dicitur, quod olus hoc aureum colorem oculis referat. Aberrant multi, qui Atriplicem id olus esse putarunt, quod uulgò Spinachia dicitur, quoniam Atriplex antiquum est & notum, Spinachia nouum olus est, uulgariter uocatur Binetsch. De quo ueteres nihil in literarum monumentis tradiderunt, forsitan ob id, quòd cibo potius, quàm medicinę natum esset, magis enim Atriplice alit, aluum leuigat, laudabiliusq; nutrimentum post se relinquit.

DESCRIPTIO.

Atriplex notum olus est, Duo eius genera sunt: Satiuum & syluestre. Syluestris nullus est usus.

Quidam tria eius oleris genera ponunt, quoddam enim album, quoddam etiam rubrum, aliud uero uiride, Sed omnium eandem esse in purgando uentre facultatem certum est, suntq; omnes semine foliaceo, habentq; in uertice caulis flores uirides, radicem candidam & lignosam. nascunter libenter apud Bletam. Sationem Atriplicis

A plicis docet Columella lib.12. his uerbis: Cherephilum itemq; olus Atriplicis quod Græci uocant ἀτράφαξιν, circa Calendas Octobres obrui oportet, non frigidiſſimo loco, nam ſi regio ſæuas habet hyemes, poſt Idus Februarias ſemina ſerenda ſunt, ſuaq; ſede partiēda. C

TEMPERAMENTVM.

Atriplex, ut Ægineta teſtatur, humectat in ſecundo, ac refrigerat in primo ordine, qua de cauſa uentrem quoque emollit: ſemen ipſius ui pollet abſterſoria, unde ictericis ex iocineris obſtructione accomodatum eſt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Atriplex contuſa & permiſta cum melle, podagram tollit, ſi emplaſtri modo imponatur. Itidem & Macer ſcribit:

Atriplicem tritam cum nitro, melle, & aceto
Dicunt appoſitam calidam ſedare podagram.

Semen Atriplicis cum aqua mulſa potum, ſanat felle ſuffuſos.

Sacros ignes ac inflammationes ſedat ſuccus ex folijs contuſis expreſſus, & impoſitus.

Sanguinem excreantibus comodum eſt uti Atriplice.

B Ad uitia uuluarum mulieribus uentri imponitur, tum dolor matricis ſtatim ſedatur. D

Ad emolliendam aluum eſtur coctum ut olus, & uarios tumores diſcutit.

Atriplex contuſa & emplaſtri modo membro alicui ex ſpina uel clauo læſo, impoſita, abſq; omni nocumento ea extrahit, & ſanat.

Cum melle ſi Atriplex decoquatur, & ſcabris unguibus imponatur, ſine iniuria eos detrahit.

Semen conducit ſuſpirioſis, ſi ſępius eo utantur. Idem quoq; expellit lumbricos, & uomitiones prouocat.

Pythagoras, ut ſupra quoq; indicatum eſt, Atriplicem damnabat, ut quæ morbum regium ac pallorem induceret, uerum Dioſcorides longe aliter ſentit, ſcribit enim Atriplicis ſemen ictericis prodeſſe.

Atriplex quoque epar calidum habentibus conducit.

Mercurlalis ſi unà cum Atriplice decoquatur in olere, & eo iure ſi quis utatur, ſoluit uentrem, & tollit etiam dolorem ueſicæ.

Si quis uſus fuerit Atriplice decocta cum Beta ac Mercuriali, tum febrem extinguit.

AVRICV

A

AVRICVLA MVRIS.

NOMENCLATVRAE.

Μυὸς ὦτα.
Auricula muris.
Pilosella.
Meuß ohr.
Nagelkraut.

ANNOTATIO IN AVRICVLAM MVRIS.

YOSOTA siue Myosotis à Romanis Auricula muris dicitur. A muribus autem ideo nomen inuenit, ut Dioscorides inquit, quòd eorũ auribus similia habet folia. Alsine itẽ dicta est, quòd lucos, quos Greci ἄλση uocant, umbrosaq; & nemorosa amet loca. Hallucinantur qui hãc Anagallidis generibus assignant, cum latissimo discrimine inter sese discrepent, quemadmodum declarat Leonardus Fuchsius in libello de erratis medicorum, item Ruellius, alijq; complures, qui de herbis scripserunt.

B Dioscorides inquit, quòd duo sint genera Auriculæ muris, Primum quod in memoribus locisq; arenosis nascitur, & Alsine uocatur, quod hodie non est cognitum Herbarijs, ut Vergilius Marcellus putat.

Alterum genus est, quod plures ab una radice caules mittit, aliquatenus ab imo rubentes & concauos, folia habet oblonga & angusta, dorso elato & eminente, nigrescentia, per interualla deinceps geminata, & in acutum desinentia, radix est digitali crassitudine, multis capillamentis fibrata. hoc modo describũtur à Diosco.

Quam autem nos appellamus Auriculam muris uel Pilosellam, ut Otto Brunsfelsius ostendit, ea est minuta herba, folijs pilosis, humi proserpens, caule item paruo & piloso, floribus luteis ac odoratis, Cuius etiam duplex genus est, Vnum magnis folijs est, Alterum uero paruis, utriqȝ flores sunt lutei.

DESCRIPTIO.

Auriculæ muris duo genera sunt, Primum flores rubentes habet, Alterum uero cœruleos habet flores, & humi serpit, caules ac folia habens pilosa, nascens in frigidis montibus & nemoribus, radicem habet candidam, paruam, & multis fibris capillatam.

TEMPERAMENTVM.

Hęc duo genera uulgaribus Herbarijs magis sunt in usu, & in his regionibus frequentiora.

Habet

C Habet utrumq; genus naturam siccandi cum exiguo calore, Sed Auricula muris quæ à Dioscoride Alsine appellatur, uim habet helxinæ similem, ut Ægineta scribit, quæ refrigerat humectatq;, quapropter ad feruentes inflammationes conuenit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Auricula muris conuenit ad exteriora corporis uulnera, non sinit ea suppurare, si imponatur, Succus in ore retentus tollit parulidas. Idem cum aqua Chelidoniæ ac melle permistus, conducit hebetibus oculis si imponatur.

Auricula muris quę cœruleos habet flores, cum Taxo barbato in uino elixa, & emplastri modo imposita, procidentem sedem reducit in suum locum.

Succus auribus instillatus, sonitum earum discutit, & expellit uermes.

Idem naribus instillatus, prouocat sternutationē, & caput purgat ex malis humoribus.

Auricula muris quæ rubentes habet flores, uim habet attrahendi. Si spina uel telum membro alicui fuerit infixū, hoc leniter extrahitur, Sume succum Auriculæ muris, succumq; Dictamni, & puluerem magnetis cum axungia porcina permisce, & ad modum unguenti impone.

D Cum hedera terrestri contusa & succus ille auribus instillatus, medetur doloribus dentium.

Conducit aduersum morsus uenenatorum animalium.

Succus cum uino elixus ac potus auxiliatur morbo comitiali.

Auricula muris, Tithymallus, ac Cyminum in uino decocta, & cum modico melle uel Zaccaro permista, tormina intestinorum discutiunt, si quis utatur.

Certum experimentum aduersus Herniam: Radicem cum herba in Maio effodito & siccato, puluerem illum cum malua, pueris ruptis esui dabis in pulte, Adulti uero in cibo sument, hoc iuuabit.

Aduersus morbum regium decoque auriculam muris & fragariam in uino, & ex eo potu bibe mane & uesperi.

AQVA AVRICVLAE MVRIS.

Herba & radix cum tota substantia circa finem Maij colligenda & distillanda erit.

Aqua Auriculæ muris mane & uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, salubris est aduersus Tabem.

Eadem pota confert ad capitis uertiginem, tum quoq; benè conferunt lintea ea aqua imbuta, & capiti circumdata ac admota.

Conducit etiam pota contra sputum cruentum.

Saluberrima est aduersus præfocationem uteri, si mulier inter-

A diu ter uel quater inde biberit, singulis uicibus quatuor uncias. Itidem conducit uomentibus & tormina uentris habentibus.

Eadem pota salutaris est ad malos & calidos siccosq; affectus corporis, aluum enim lenit, lumbricos necat, discutit tumorem.

Medetur membrorum paralysi cum linteis imposita.

Oculorum ægilopis etiam medetur.

Finis Literæ A.

Sequuntur descriptiones Herbarum Literæ B.

BASILICON.

NOMENCLATVRAE.

Ωκιμον.

Basilicon.
Ocimum.
Ozimum.
Gariophyllatum.

Basilien.

B

ANNOTATIO IN BASILICON.

CIMVM, uel ut alij scribunt Ozimum, à Latinis Basilicon uocatum, regia herba est, flagrantissimi & uehementissimi odoris, unde nomen accepisse credimus, nempe à Græco uerbo ὄζω, quod significat redoleo, Quidam Ocimum ab ὠκυς dictum putant, hoc est à celeritate nascendi, omnium enim in horto satorum celerrimè prouenire solet, Quodq; uix credat aliquis, feruenti aqua conspersum, celerius prouenire dicitur, uniq; Ocimo meridiana datur aqua, cum cæteris oleribus horæ rigandi matutina atq; uespera, ne inferuescat aqua sole, Mirum quoq; quod Theophrastus prodidit, nempè lætius prouenire si cũ maledictis ac probris seratur, Columella libro Duodecimo præcipit, Ocimum circa Idus Maias serendum esse, & quando semen ter

C ra obrutum est, ipsum diligenter pauicula uel cylindro inculcari debere, Nam si terram suspensam reliquerit olitor, facillimè totũ corrumpitur & perit. Gargilius Martialis rem notatu dignã affirmat, quòd modo purpureos, modo albos, modo roseos flores pariat: si ex eo semine frequenter seratur.

Ocimum Chrysippus olim grauiter increpuit, ut Plinius scribit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati: præterea insaniam facere, & lethargos, & iocineris uitia: ideoq; capras id aspernari, hominibus quoq; fugiendum censuit. Recentiores Græci, qui de re rustica scripserunt, Basilicon & Misodulon appellant Ocimum, tantamq; cum eo fœminæ discordiam inesse prædicant, ut si pultario subiectũ sit, nec mulier id sciat, futurum, ut nunquam cibo manus admoliatur, priusquam subductũ fuerit. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Cato quoq; Ocimum uocat, quo sistebant aluum bubus. Porrò ingens controuersia in Plinio & Dioscoride est, ut alterum ipsorum errare opus sit, Dioscorides enim inquit, si à Scorpione uulneretur qui Ozimum comedẽre, incolumes euadere: econtrariò Plinius li. uigesimo, capite duodecimo. Si quis ea die qua Ozimum comederit à Scorpione pungatur, non posse sanari. Quidam per uarias Ozimi species hanc controuersiam tollere conantur, quæ diuersam habeant naturam.

D

DESCRIPTIO.

Ocimi duo sunt genera, Crispum scilicet, & longum. Crispum est quod habet strictiora & minora folia & Gariophyllatum appellatur, ab odore Gariophyllorum, in cacumine habet ramulos crispos & flores albos, hoc ab autoribus censetur optimum esse & medicinæ conuenire. Longum autem, caulem habet fermè cubitali altitudine, floribus roseis, semine nigro & odorato, in pinguiore terra libenter nascens.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento & natura Ocimi autores non concordant. Nam Auicenna ponit in primo ordine calidum & siccum esse, Galenus uerò & Ægineta secundo calefacientiũ ordini asscribũt, quodque habeat humiditatem quandam excrementitiã, propter quam neq; utile sit intus assumptum; extrinsecus autem illitum, discutiat & concoquat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Basilicon seu Ocimum odore suo cerebrum confortat, qui uerò infirmum cerebrum habuerit, huic non admodum conuenit.

Semen in Iulio colligi debet, tum enim optimum est: folia in aqua elixa & ex ea potione si quis bibat, tollit uertiginem capitis. Conducit similiter si herba per noctem in uino macerata bibatur.

Firgidum

A Frigidum ſtomachum habens hanc herbam in muſto uel uino decoquat, tale uinum fit odoratum, & ſtomachum calefacit, & concoctionem adiuuat.

Ad interiorem rupturam corporis conducit, ſi herba in puluerem trita, cũ Acatia octo diebus continuis matutinis horis bibatur.

Matricem mundificat, ut Platearius ſcribit, & menſtrua prouocat decoctio ipſius herbæ in aqua, & ſi fiat ex ea fomentum circa pudenda.

Succus Baſilici à parturientibus mulieribus ſumptus, partũ promouet, & poſt partum eas expurgat.

Ad crebram deſidendi cupiditatem, quem morbum Tenaſmon appellant, herba debet in uino & oleo decoqui, hoc decoctum optimè iuuat, ſi adhibeatur.

Contra fluxum uentris ex frigiditate factum ualet, cum modico puluere Acatiæ, & decoctum in aqua pluuiali, & potum.

Semen naribus hauſtum, ſubinde mouet ſternutamenta, Idem cum Atramento ſutorio miſtum, uerrucas tollit. & radicem earum funditus extrahit.

Semen ſumptum uentrem emollit, & flatus diſſoluit. Idem in uino ſumptum mulieribus lactantibus lac prouocat. Eodem mo-
B do ſumptum, quibuſcunq; oculorum doloribus medetur.

Potum Ocimi ſemen mœrores quos atra bilis attulerit, mulcet, animi nubila diſcutit, triſtes exhilarat, atq; timidos animat.

Conducit ſtomacho Ocimum, duros enim cibos concoquit, Iocinori quoq; ſalubre eſt & cordi. Cum farinæ polenta roſaceoq; & Aceto emplaſtri modo impoſitum, pulmonum inflammationibus medetur.

Odor Ocimi confert ad oppilationem cerebri & narium, caput expurgat, & tollit catharrum.

Oculorum caligines abſtergit Ocimi ſuccus, eorumq́; deſtillationes exiccat, herba ipſa comeſta idem præſtat.

Ocimum Gariophyllatũ refocillat ſpiritus, confortat cerebrum humidum, recreat quos cor defecerit, ſternutamenta mouet, naribus inditum, calefacit uenas frigidas ſi ſucco illinantur, uel cũ aqua ex eo diſtillata.

AQVA OCIMI.

Herba cum tota ſua ſubſtantia in Iunio collecta & conciſa, in Balneo Mariæ diſtillanda eſt.

Aqua hæc pota uel cordi applicata, confortat atq; recreat illud.

Eadem iiij. uel vi. uncijs pota conducit ad uermes qui in hominem repſerint uel nati fuerint, eos enim expellit.

C

BETONICA.

NOMENCLATVRAE.

Κέστρον.
Ψυχότροφον.

Betonica.
Vetonica.
Serratula.
Radix diuina.

Betonienkraut.
Braun Betonien.

D

ANNOTATIO IN BETONICAM.

ETONICAM Græci Cestron uocant, uel Psychotrophon, quoniam frigidissimis gaudet locis, Latini ab inuentoribus Betonicam seu Vetonicam appellauerunt, Sunt enim Vetones, autoribus Geographis cunctis, in Hispania primi Vetonicæ huius inuentores, si Plinio credimus 25. uolumine cap. 8. dicenti: Vetones in Hispania inuenerunt eam, quę Betonica dicitur in Gallia, in Italia autem Serratula, ideoq; Serratula dicta est, quia habet folia in morem serræ per ambitum incisuris diuisa.

DESCRIPTIO.

Betonica herba est, tenuem caulem, & quadrangulum, altitudine cubitali, & aliquando paulò maiorem habens, folia longa & mollia, per ambitum incisuris diuisa, quernis similia, & odorata. Inter quę maiora sunt, quę ad radicem uiuũt. In summo caulium semen est, satureiæ modo spicatum. Radices subsistunt exiles, flores uerò

A uerò habet purpureos. Betonica duorum generum est, Mas & fœmina. Quę ab officinis rubea uel fusca Betonica appellatur, mas est, Alba uerò Betonica quæ alba habet folia, fœmina est, utraq; celebris & nota.

TEMPERAMENTVM.

Betonica ut inquit Platearius, est calida & sicca in tertio ordine. Habet naturam incidendi, quod ex sapore constat, qui acris & aliquantum amarus est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius carpuntur siccanturq;, ut inquit Dioscor. quorum frequentior usus est, Seruanda trita Betonicæ folia siccata, in fictili sunt.

Dantur folia drachmæ pondere bibenda in dulci aqua aut simplici aqua, conuulsis, ruptis, contra muliebrium locorum affectiones, & strangulatu uuluæ procidentibus.

Aduersus etiam uenena, drachma ex uino pota, conuenit præsumpta ea, si uenenum hauriatur, nihil nocebit. Medetur comicialibus, & insanis, pota ex aqua, & iocineris, lienisq; uicijs drachmæ pondere in aceto mulso. Concoctionem adiuuat, si quis ea fabæ magnitudine secundum cœnam, cum melle cocto deuorarit: modo consimili acidè ructantibus propinatur: per noctem in uino
B macerata & pota, sistit uomitum. Datur febricitantibus in uino elixa, & medetur. Ad aquam intercutem datur binis drachmis ex hydromellee, & multos humores educit.

Regio morbo laborantes emendat: Menses ducit drachmæ pondere cum uino pota.

Betonica in uino decocta & colata, si cum tribus drachmis hierę picræ Galeni permisceatur, leniter aluum purgat.

Facit cum melle ad Tabem, quam Græci phthisin dicunt, & purulentam excreationem.

Datur sanguinē excreantibus tribus obolis cū uini misti cyatho.

Herba Betonica contusa & super capitis ictum posita, ut testatur Apuleius, uulnus mira celeritate conglutinat & sanat, tantamq; habet facultatem, ut ossa fracta consolidet, & ui sua extrahat, sanguinemq; conglobatum dissoluat.

Ad oculos contusos uel ex ictu læsos conducit, si folia contusa emplastri modo oculis imponantur.

Ad dolorem oculorum Betonicæ radices ex aqua ad tertias coquito, & ex ea aqua oculos foueto.

Succus eius cum oleo rosaceo auribus instillatus omnem dolorem tollit, Idem asthmati medetur, si pectori illinatur.

Betonica manducata aciem oculorum clariorem facit.

C Herbam Betonicam ex uino ueteri & aceto ad tertias decoctam gargariza, dolorem dentium discutiet.

Eadem in uino pota uitiosum corporis colorem emendat.

Ex uino decoctam & potui datam, lienosis prodesse experti affirmant.

Ad Tussim, Accipe Betonicę uncias duas ex melle per dies octo.

A Typum Quotidianę, Accipe Betonicę drachmas duas, Arnoglossæ unam ex aqua calida cyathis quatuor bibendum sub accessione ministra.

Ad Typos Tertianæ atq; Quartanæ, Accipe Betonicæ drachmas tres, mellis attici unciam, aquę calidę cyathos tres in unum miscebis, & ante accessionem potui dabis, mirè sanabitur.

Ad Vesicę dolorem, Accipe Betonicæ drachmas quatuor, Apij radicis scrupulos tres decoquito, radices uero Apij in aquæ sextario ad medium quum decoctæ fuerint, tum demum Betonica admiscenda, potuiq; exhibenda: dolorem ita exterminant, ut postliminio redeat nunquam.

Vesicę malis, contraq; calculos grauissimis cruciatibus auxilio est. Eadem ad strangurias efficacissima. Ad calculos quidam Betonicam & Verbenacam & Millefolium æquis portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Contra horrores, Betonicę drachmæ duæ ex uino austero, cyathis duobus: item ex aquæ calidæ

D pari mensura sub accessione bibere dato.

Ad fistulas, Ex Betonica contusa, & contrita turundulas facito, & pusillum salis inserito, fistulum obligato, expurgat.

Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest.

Betonicæ radices cum folijs coctas ad tertias, & in aqua potas, ipsam quoq; per se tritam & applicatam, mirè dolorem podagræ lenire experti affirmant.

Betonica, ut inquit Ioannes Vigonius, inter herbas quæ capiti conferunt, obtinet principatum. Et folia eius imposita fronti, medentur dolori oculorum, & destillationes retinent.

Tantum gloriæ habet Betonica, ut Plinius scribit, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur ab piaculis omnibus.

Tantaq; uis inesse Betonicæ putatur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando.

AQVA BETONICAE.

Tempus colligendi & distillandi Betonicam cum tota substantia, est circa finem Maij.

Aqua Betonicæ, ut testatur Hieronymus Brunsuicensis Herbarius expertissimus, in potu sumpta mane, meridie, & uesperi singulis uicibus ad quatuor uncias, discutit hydropem, Icterum, & quascunq; febres.

Conducit

A Conducit quoq; ad renum, lienis, pulmonisq; mala, & ad omnes morbos suprà enumeratos, pota uel pannis lineis applicata, si malum extrinsecus apparuerit.

BARBA IOVIS.

NOMENCLATVRAE.

Ἀείζωον.
Aizoon.
Barba Iouis.
Sedum maius.
Semperuiuum.

Hauſzwurtz.
Dunderbar.

ANNOTATIO IN BARBAM IOVIS.

IZOON Grecis ea herba est, quam uulgus Latinorum Barbam Iouis appellat, nomen habens ab æternitate uitæ, uel ut Dioscor. inquit ab æterna foliorum uiredine, unde & Semperuiuum à Latinis dicitur: Nullo enim
B estu, quod mirandum est, nulloq; frigore, aut ulla cœli iniuria perit uel moritur, tam hyeme quàm æstate uirere uidetur, Ob quam causam in tanto nominum ambitu ueteribus fuit, non solum Græcis, uerum etiam Latinis, Non contenti fuerunt Greci, quòd ab æternitate Aizoon & eonion appellauerint, sed alijs quoq; multis appellationibus id exornare uoluerunt: quare etiam dicitur ab eis Aithales id est semper uirens: Ambrosia ab immortalitate: Chrysospermon, ab aureo seminis colore: Zoophthalmon ab oculorũ in animalibus similitudine: Stergetron ab amore quem creditur conciliare, Et id genus multis alijs nominibus, quę à Dioscor. & Plinio recensentur. Latini quoq; uarijs nominibus appellauerunt, nempe Semperuiuum, Sedum, Barbam Iouis &c. solum ob ęternitatem & pręstantiã eius. In uetustorum parietum summitatibus crescere solet uel in fictilibus uasculis. A quibusdam autem in tectis domorum seritur, inuasitq; iam pridem uulgi animos uana opinio, non percuti fulmine domum in cuius tegulis uireat sedum, frigoreq; suo plantam cœlestibus illis ignibus aduersari, Sed ignaui, nihilq; timendi ignes illi erũt, si tam exiguę plantę frigore mortalis fiet flammarũ illarum fulgor.

DESCRIPTIO.

Aizoon seu Semperuiuum duas species habet, Maius folia latiora habet, spissa & pinguia, pollicari magnitudine, atq; in formam

C gladioli acumiuata, alia in terram conuexa, alia in capite ſtantia, ita ut prædenſo cinctu effigiem imitentur oculi. Caulem habet altitudine cubitali, & pinguem, rubentes flores ferentem, Radicem uero paruam & fibratam. Eſt etiã minus Aizoon, quam uermicularem uocant, de qua inferius dicemus.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon refrigerat in tertio ordine, humectat quoq; & aſtringit, Pollet eadem uirtute qua Acetoſa.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aizoon refrigerat homines calidos, ſi ſuccus extrinſecus cum linteo, thoraci imponatur, & quando hoc exiccatum fuerit, tum iterum madefiet.

Si quis ſurdaſter fuerit, Accipe lac mulieris lactantis maſculum, quando decem uel duodecim hebdomadæ à partu prætererunt, & admiſceat huius herbæ ſuccum, ac tres uel quatuor guttas auribus inſtillet. quod ſi ſæpius fecerit, auditus redibit.

Si cui ſtruma naſcitur, Accipiat Aizoon & ſeuum ouinum & ſalem, hæc ſimul contuſa & ſtrumæ impoſita, eam diſcutiunt.

Si cui oculi matutino tẽpore ex ulceribus, uel lippitudine ita operiunt, ut ęgre poſſint aperiri, ille ſucco huius herbę oculos inunget.

Aizoon habet naturam & uim refrigerandi calida apoſtemata,

D & facit ad ſacros ignes, ulcera quæ à ſerpendo herpetas dicunt, quę itidem paſcendo ſerpunt, oculorum inflammationes, ambuſta, podagraſq;: in quem uſum per ſe & cum polenta emplaſtri modo folia imponuntur.

Succus cum oleo roſaceo fronti uel temporibus illitus, capitis doloribus medetur.

Herba aluum ſiſtit, & dyſenteriam, & mulierum menſtrua.

Eadem in uino decocta & pota, teretes tineas pellit.

Sanguinem ſiſtit in nares inditum, ſi inde fluat.

Mammarum uitijs Aizoon unice medetur.

Succus in uellere ſubditus, fœminarum abundantiam ſiſtit, Oculis lippientibus ſanguinis uitio perungitur.

Vigiliarum remedio monſtratur Aizoon, ſi inuolutum panno nigro ignorantis puluino ſubijciatur.

Aizoi ſuccus cum ſucco Abſinthij decoctus, & foraminibus formicarum inſperſus, eas necat.

AQVA AIZOI.

Aizoon in Maio uel Iunio diſtillari debet in Balneo Mariæ, uel in alia fornace uel meta diſtillatoria.

Aqua extinguit omnes nocuos calores tam intus quàm foris, ſed in corpus modicè ſumetur, niſi admixta fuerit alijs remedijs.

Ad peſtem

A Ad pestem ualde salubris est. Calido iocinori cum molli cannabe imposita, ipsum refrigerat, oculos ex lippitudine clausos, iterum aperit. Dolorem oculorum mitigat cum lineo panno imposita.

Conducit ad phrenesim ex calida intemperie contractam, apiti imposita.

Cum oleo oliuarum decocta & auribus instillata, restituit auditum.

Sanat ambusta cum oleo rosarum permista & imposita.

Cum uino mixta & pota sistit aluum & dysenteriam.

BARBA SILVANA.

NOMENCLATVRAE.

B

Barba siluana.
Centumneruia aquatica.
Plantago aquatica.

Waltsbart.
Froschlöffel kraut.

ANNOTATIO IN BARBAM SILVANAM.

BARBA siluana est species Plantaginis, ut Hieronymus Herbarius indicat, & uocatur Plantago aquatica uel palustris, cui ranę frequenter insident, unde & à Germanis Froschlöffel kraut dicitur, Centumneruia etiam appellatur, à multis fibris tanquam neruis per totum folium extensis. Euritius Cordus in ea est opinione quòd Barba siluana apud Diosco.

sit Alis.

C sit Alisma, idest Damasonium, & rectè quidem sentit, Nam historiam eius Barba siluana omnino exprimit. Ruellius quoque affirmat Alisma esse Plantaginem aquaticam.

DESCRIPTIO.

Barba siluana seu Alisma est herba folia habens Plantagini similia, angustiora tantũ & in terrã reflexa. Caulis illi est gracilis, altitudine cubitum excedente: thyrso similis, capitula in summo habens, flores habet tenues, candidos & quadamtenus pallidos, Radices nigro ueratro similes, graciles, odoratas, acres, modicè pingues, Aquosa amat loca, Refrigerat in tertio gradu.

Vtilis contra rubetæ ranæ morsus: potum opium, & intestinorum tormina, in quem usum per se & cum pari syluestris Pastinacę semine bibitur, Conuulsis itidem, muliebrium locorum & præfocationibus accomodata est. Sistit præterea aluum herba, Menses trahit, & tumores lenit emplastri modo imposita.

BALSAMVM.

NOMENCLATVRAE.

D

βάλσαμον.

Balsamum.
Opobalsamum.
Xilobalsamum.
Carpobalsamum.

ANNOTATIO IN BALSAMVM.

BALSAMON Romani pariter Græcis Balsamum dicunt. Arbuscula est Balsamũ, ut Dioscorides scribit, quę Violę aut Lycij (quod pyxacantha, idest buxea spina etiam dicitur) magnitudine crescit, Rutæ folia habet, multo tamen candidiora, perpetuaq; fronde magis uirentia. In Iudęa, eiusq; conualle quadam tantum, & in Ægypto nascitur.

Plinius scribit Balsamum uni terræ Iudęæ concessum, Pausanias quoque in Arabia gigni scribit, Autores in eius figura dissentiunt, Dioscor. folia Rutæ habere censet, Plinius uero lib. 12. cap. 25. uiti similiorem esse dicit quàm Myrto, Strabo Terebintho similem esse dixit.

Omnibus odoribus Balsamũ pręfertur, Rependit: ut Diosco. inquit, quo loco nascit, duplo ad põdus eius argento. Iustinus Trogi Pompeij

Pompeij testimonio fretus incredibile tradit, quantum opes Syriæ genti ex uectigalibus opobalsami creuere, quod his tantum regionibus gignitur. Est inibi conuallis, quæ continuis montibus tanquam muro cincta, instar castrorum clauditur, spacium loci, ducenta milia iugera, nomine Hierichunta uel Hierico, (quæ olim Vrbs ingens Iudeæ, nunc octo magalijs referta,) dicitur. In ea sylua est, ubertate & amœnitate insignis: si quidem palmeto & opobalsamo distinguitur, & arbores opobalsami formam piceis arboribus similem habent, nisi quòd humiliores sunt, & uinearũ modo coluntur. Hæ certo tempore anni Balsamum sudant: sed non minor loci opacitas quàm ubertatis admiratio. Sub cane, ut autores tradunt, huius loci incolæ plenũ corticem incidunt, hoc est ea parte qua turgere uidetur, Id antiquitus ferreo cultro fiebat, uel unguibus ferreis, Instrumenta enim erant, unguibus similia, Sed quia uisum est ferro plantam lædi, propterea ad uitrum, lapides osseosue cultros conuersi sunt. Sudor è plaga manat æstate tota. Sarmenta quoq; eius & surculi odore pręstantes amputantur, & ueneunt magnò, alioquin grandesceret arbuscula nisi succideretur.

Tria autem sunt, quę ad usum medicinę ex Balsamo colliguntur, nempè Opobalsamum, Xylobalsamum, & Carpobalsamum.

Opobalsamum est succus uel liquor collectus ex arbore, Probatur recens Balsami liquor, ut Dioscor. inquit, qui firmo & syncero odore sit, nec acido sapore sentiatur, qui itidem citissimè penetret, leuorem habeat, & linguam leniter adstringat & erodat. Non est uerum Opobalsamum, quod Seplasiarij passim uenditant, sed adulteratum, neq; magni precij, Quare quibus notis deprehendatur uerus Balsami liquor, qui rarissimè uel nunquam ad nos adfertur, ostendere necessarium duximus. Primò si laneæ uesti instilletur uerum Opobalsamum, maculam aut maculę uestigium nõ relinquit, adulteratum inhæret & maculam facit. Syncerus succus si lacti instilletur, coagulat, quod non facit adulteratus. Syncerus præterea lacti aquæue infusus, disijcitur quàm primum, & lactis modo albescit, Adulteratus olei modo in summo fluitat, densaturq; & stellæ modo radiatur, Syncerus uetustate crassescit, & bonitatem suam amittit. Hi decipiuntur qui putant uerum Balsami liquorem esse, si proiectus in aquam descendit, mox sparsus emergit: hic autem adulteratus est, Quando inustum est, colorem candidum habet, & oleo crassiori similis est, deinde rubescit, postea durescit, & translucidus fit: optimus lachrimæ color est modicè ruffus, Secundus in bonitate candidus, prior uiridis, pessimus niger.

Xylobalsamum uerò Balsami lignum dicunt, hoc probatur recens, quod gracili sarmento, rubens & odoratum est, exiguoq; li-

C quoris Balſami odore ſpiret deniq;.

Carpobalſamum eſt ſemen uel fructus Balſami, quod ruffum, plenum, grande, ponderoſum erit, feruidæ in guſtu mordacitatis, mediocri Balſami liquoris odore. Adulteratur Balſami ſemen ſemine hyperico ſimili, quod ex Petra Paleſtinæ oppido affertur, deprehenditurq; quòd grandius, inane, inefficax, & in guſtu ſapore piperis eſt.

TEMPERAMENTVM.

Balſami lignum, ut Ægineta ſcribit, ſiccat & calefacit in ſecundo ordine, ſubtilemq; habet ſubſtantiam, liquor autẽ multo tenuior eſt, fructus proximè hunc uirtute accedit, ſed minus tenuis eſt.

Vires in tota Balſami natura efficaciſſimos habet liquor, teſte Dioſcoride, egregia ad calefaciendum poteſtate.

VIRES AC IVVAMENTA.

Balſami liquor tantas habet uires, ut ſi quis in manu habuerit, tum ſtatim penetrat. Opobalſami ſcrupulum unum ſi quis in menſuram uini indat, & per noctem reponat, Hoc uinum omnia interiora membra calefacit, & præcipuè conducit mulieribus, nam illis matricem expurgat, & fœtus mortuos expellit, menſeſq; trahit.

Balſami liquor cum oleo oliuarum permiſtus, indeq; ſi fiat peſſarium, & mulierum genitalibus adhibeatur, hoc menſes proritat.

D Idem circa umbilicum inunctus, tollit ſtranguriam.

Morbis ex frigida intemperie prouenientibus quoq; medetur.

Qui frigidum ſtomachũ habuerit, accipiat tres uel quatuor guttas Opobalſami, & cum hauſtu uini bibat, auxilium præſtabit.

Non euadet leproſus, quicunq; corpus ſuum foris Balſamo inunxerit.

Medetur Balſami liquor omnibus doloribus capitis ex frigida cauſa prouenientibus, ſi fronti illinatur.

Ad cicatricem ex uulnere relictam, Accipe Balſami liquorem, & ex eo inunge, & tantum ceræ impone, ut poſſit latitudinem cicatricis operire, hoc ſi decem diebus continuis feceris, cutis reddetur æquabilis.

Aduerſus febrem Quartanam, Bibe quatuor uel quinq; guttas Opobalſami cum uino tribus diebus continuis matutino tempore, ea lege ut corpus prius ſit purgatum, hoc præſentaneum erit remedium. Soluit inunctus Balſami liquor in acceſſionibus febrium cum tremore algores.

Contra tinnitus aurium, Inſtilla guttam unam atq; alteram Balſami, & inde ceſſabit.

Conſeruat Balſami liquor corpora mortuorum ne putreſcant, ſi inde inungantur.

A Subuenit cum lacte his qui aconitum biberint, nec minus etiam uenenatorum morsibus.

Prodest Balsami liquor Comitialibus, & ijs qui non nisi recta ceruice spiritum trahunt, orthopnoici Græcis dicuntur, si pectori illinatur.

Suffitus ex Balsami ligno incenso conducit mulieribus, ut medici tradunt, matricis enim mala discutit, & eam expurgat.

Bibitur Balsami semen utiliter in laterali dolore, Cum uino eadem utilitate bibitur pylmonarijs & tussientibus.

Ad partes corporis quæ spasmo contrahuntur, prodest Opobalsamum, si eo illinantur.

Si iuncturis & articulis illinatur, tollit paralysim & articularios morbos, sanguinem calefacit, & neruos confortat.

Facit ad abscessum pulmonis, si extrinsecus illinatur, & cum uino in potu sumatur.

Recentibus uulneribus illitum, plus sanat uno die quàm alia unguenta intra quatuordecim dies.

Balsamum conseruat hominem à malo odore, si semel intra mensem sumatur pondere scrupuli & à multis morbis, qui homini accidere possunt, adeo ut intus putrescere non possit.

Præseruat quoque hominem à lepra, quare & in illis regionibus
B ubi nascitur Balsamum, non reperiuntur leprosi.

Tempore pestis Balsamo non est utendum, maximè calefacit, & posset pestis inde accendi.

BALAVSTIVM.

NOMENCLATVRAE.

Βαλαύστιον.

Balaustium.
Balaustia.

Granats blumen.

ANNOTATIO IN BALAVSTIVM.

BALAVSTIVM mali punicę syluestris flos est, Galli & Hispani florem mali Granati appellant, In hoc flore apud Græcos & Latinos Autores differentia habetur, quippe Theophrastus, Dioscor. & Paulus, flores

C mali punicæ duobus nominibus appellant. Balaustium & Cytinum, Cytinus est flos domesticæ & satiuæ mali, Balaustium syluestris. Plinius autem inter Latinos præcipuus cap. 17. lib. 13. Balaustium mali punicæ florem simpliciter nominat, nec inter satiuam & syluestrem distinctionem facit, quem omnes recentiores medici imitantur, per Balaustium cuiusuis mali punicæ florem intelligentes.

Flores colliguntur eo tempore, quando arbor fructum producit, tum enim humescunt & decidunt arboribus, qui siccati durant duos annos integra uirtute.

TEMPERAMENTVM.

Balaustium refrigerat & siccat in secundo gradu. Ægineta inquit Balaustium syluestris punicæ flos est, ualide astringens, sicca & frigida facultate præditum, itaque summæ cutis ulcera ad cicatricem perducit, & destillationes cohibet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Balaustium habet uim sistendi aluum.

Aduersus uomitum cholericum, Accipe cortices Balaustij, & in aceto decoque, & emplastri modo stomacho impone, hoc potenter iuuat. D

Cortices mali punici uel Granati, easdem quas flores præstant utilitates.

Ad multa prosunt flores, Quicunq; nimium molestatur stomachi eructatione, Accipiat flores & cortices mali punici, contundat, & in aceto decoquat, spongiamq; in eo tinctam pectori superimponat, hoc præsenti erit remedio.

Conducunt Balaustia ad Tenesmum, si quis in cibo utatur. In ore masticatæ conferunt dentibus & medentur gingiuis sanguinolentis.

Ita quoq; mobiles dentes firmant & confortant.

Cortice punici ex uino decocti & impositi, perniones sanantur.

Succus ex malis punicis acidis expressus coquitur cum melle ad oris, uirilitatis & sedis uitia, nomas, reduuias, & quæ in ulceribus excrescunt, & aurium dolores.

Balaustium in puluerem redactum, potest accipi loco Boli armeni.

Branca

A

DE BRANCA VRSINA.

NOMENCLATVRAE.

Ακανθος.

Branca Vrſina.
Acanthus.
Pes Vrſinus.

Beren klawe.
Beren tap.

ANNOTATIO IN BRANCAM VRSINAM.

B BRANCA Vrſina herba eſt quæ inter emollientes herbas hodie uſurpatur,& à medicis inter quatuor remollitiua, quæ appellant,annumeratur: quibus utuntur in decoctione clyſterum. Et eſt ea herba quam Dioſcor. & Plinius Achanton appellant,ut Antonius Muſa & alij Autores Herbarum pertiſſimi tradunt,Ex ſimilitudine,quam eius folium cum anterioribus Vrſorum pedibus habet, uulgus Brancam Vrſinam appellauit. In omnibus autem Dioſcoridis Acanthi deſcriptio Brancæ Vrſinæ conuenit. Et nemi nem mouebit,quòd Acantha ſpinam ſignificet, quoniam hæc herba ſpinoſa quidem eſt, ſed mollibus ſpinis, ideo à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Topiaria & pulcherrima herba eſt,quam architecti in columnarum baſibus ornandis aut epiſtylijs poſuere.

Branca Vrſina uel Acanthus iuxta Dioſcor. folia multò quàm alctuca latiora longioraq; habet, erucæ modo inciſuris diuiſa, nigreſcentia, & cum molli leuore pinguia. Idem & in caule leuor, quem altitudine duorum cubitorum erigit: craſſitudine digitali, per interualla ſub ipſum uſq; uerticem foliolis quibuſdam oblongis ueluti nucamentis aculeatis ueſtitum: ex quibus candidus prodit flos: ſemen illi eſt oblongum, & luteum, capitulum thyrſi figura,radices lentore molles,muccoſæ,longæ,rubenteſq;.In hortis & humentibus locis naſcitur.

TEMPERAMENTVM.

C Branca Vrsina herba est calida & humida in secundo ordine. uirtutem habet molliendi, maturandi & leniendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia contusa cum axungia porcina, conducunt ad Apostemata ex frigida & humida causa prouenientia, si emplastri modo imponantur. Eodem modo imposita etiam conferunt ulceribus, quæ sub axillis & circa genitalia nascuntur, leniunt eñi & benè emolliũt.

Lienosus accipiat Brancam Vrsinam, & oleo immergat, in quo sinat eam quinq; dies macerari, deinde oleum linteo percolet, & lienem in sinistro latere extrinsecus eo inungat, hoc potenter iuuat.

Quando folia adhuc recentia & uirentia sunt, possunt usurpari ad emplastra & unguenta. Aduersus membra indurata & paralytica, & ad lienem inflatum, sequens parabitur unguentum: Accipe Brancæ Vrsinæ contusæ viij. uncias, sabinæ, saluię, maluæ, maioranæ, rosmarini, pulegij, Artemisiæ, Absinthij, Abrotani, singulorum manipulos duos, gariophillorum vi. uncias, cynamomi semiunciam, cymini ij. uncias, galangæ iij. drachmas, thuris, masticis, singulorum iiij. drachmas, ceræ albæ viij. uncias, uini boni & fortis tres libras. Hæc omnia cõmisceto, & lento igne inuicem liquefacito, ut tantisper bulliant dum uinum in ijs consumatur, postea remouebis ex igne, cæramq; admiscebis, ut inde fiat unguentum, quod ad morbos prædictos conducit.

D

DE BALSAMITA.

NOMENCLATVRAE.

Σισύμβριον.

Balsamita.
Menta Sarracenica.
Sisymbrum.

Balsam kraut.
Balsam Mintz.

DESCRI-

A

DESCRIPTIO.

ALSAMITA mentæ genus eſt, quod apud Dioſcor. Siſymbrium appellatur, Duę autem eius ſunt ſpecies, Vna quę folijs eſt integris & criſpis, caule quadrato & uiridi, odore iucundo, & eſt ſatiua. Altera etiam caulem habet quadratum & rubentem, folijs acuminatis: hæc ſylueſtris, interdum etiam ſatiua appellatur.

Eſt & alia Balſamitæ ſpecies, quam mentam nunc uocant aquaticam, quæ circa piſcinas, fluuios, & ſtagna lætiſſima prouenit, & corollis intorquetur. Alię duæ ſpecies naſcuntur & plantantur in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Balſamita calefacit & deſiccat in tertio gradu.

Huius herbæ uirtus maxima eſt, & ad multa conducens, incidit enim & conſumit malos humores in homine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba in puluerem redacta & cum aqua Raphani temperata, ſi quis ieiunus mane bonum hauſtum inde ſumat, tum lumborum dolores & inteſtinorum tormina pellit.

Eadem in puluerem contrita, & cum farina hordei & modica aqua permiſta, ſi inde fiat puls, uentriq; imponatur inter pudenda
B & umbilicū, multos malos humores in ueſica & inteſtinis cōſumit.

Si quis catharro laborauerit ex frigida intemperie, Accipiat Balſamitæ folia & ſacculo indat, ac per noctem capiti imponat, hoc catharrum tollit, & caput leuius reddit.

Cum uino elixa & pota, frigido ſtomacho ualde confert.

Eodem modo facit ad ſtillicidium urinę.

Emplaſtrum ex hac herba, uentri impoſitum inter genitalia & umbilicum, auxiliatur ijs qui urinam continere nequeunt.

Si mulier ex hac herba biberit, tum menſes prouocat, partumq; promouet, ac matricem refrigeratam expurgat.

Decocta cum furfure & facies inde lauetur & illinatur, tollit lentigines & alias maculas.

Cum uino decocta & cum lingua ceruina permiſta, confert ad obſtructionem iocineris atq; lienis.

Contuſa cum polenta mammarum uitijs medetur.

Succus Balſamitæ cum aceto temperatus ſiſtit fluxum ſanguinis narium. Succus cum aceto bibitus, enecat rotundos lumbricos.

Vomitiones, ſingultus, faſtidia, ſtomachi diſſolutiones cohibet, ſiue in cibo ſumatur, ſiue ſucco bibatur.

Impoſita fronti, capitis dolores mulcet.

Mammas ſi tendantur, aut lacte turgeant, compeſcit, ſi ex ſucco illinantur.

C Cum sale canum morsibus illinitur.

Linguæ scabritiem confricta leuigat, uel cum aqua mulsa temperata, & os inde colluatur.

Eodem modo sumpta conducit aduersus oris uitia, linguæ tubera, exulcerationem oris, & ad dolorem gingiuarum.

Curat hæc herba omnes rupturas interiores.

Vlcera & scabiem in capite infantium mire sanat, si cum lixiuio inde lauentur.

AQVA BALSAMITAE.

Balsamita cum tota substantia in medio Maij distillatur.

Aqua Balsamitæ pota, & extrinsecus linteis imposita, omnibus morbis iam ante dictis medetur.

Conducit pota ad stomachum, ad oppilationem iocineris atque splenis: & ad ciendam urinam.

Cum uino mixta atque pota, confortat frigidum stomachum.

Naribus instillata caput purgat.

DE BETA.

D

NOMENCLATVRAE.

Τεῦτλον.

Beta.
Bleta.

Römisch Kol.
Mangolt.

ANNOTATIO IN BETAM.

BETA olus uulgò notissimum, dictum à similitudine, quam habet cum B litera Græca, figuram enim illius literæ cum deprimitur ab olitoribus, refert, ut testatur Columella in carmine de hor

torum

A torum cultu. Græci Betam modo τεῦτλον, modo σεῦτλον nominant. Capeſſit Beta culturæ quadam ratione incrementum arboris, neq; ulli Hortenſium, ut Plinius ſcribit, latitudo foliorum maior, in binos pedes aliquando ſe pandunt, ſoli natura eis conſentiente: quibuſdam locis ampliſſimæ Betæ proueniunt.

DESCRIPTIO.

Duplex Betæ ſpecies eſt, ut inquit Dioſcor. Nigra altera, quæ cum lente cocta aluū efficaciſſimè compeſcit, multoq; magis radix. Candida altera eſt, quæ bonam facit aluum. Ambæ ob nitroſam quam habent uim, mali ſucci ſunt, ideoq; caput purgat naribus earum ſuccus cum melle inſtillatus. Nonnulli & tertium genus ponunt, nempe Betam rubram. Alba in omnibus efficacior eſt, præterquam in aſtringendo, quo effectu à nigra ſuperatur.

TEMPERAMENTVM.

Betæ omnes frigidam & humidam naturam habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Betæ aluum ciet, ſi ab aliquo ſumatur, uerum ſtomacho nocet, quem mordicat, & præcipue illis qui ſenſilem ſtomachum habent, herba autem elixa magis probatur, quàm ſuccus. Cum ſinapi decocta, ualet ad uitioſum lienem. Conducit ſuccus ad ſacros

B ignes.

Radix Betæ decocta, ſi inde tres uel quatuor calidæ guttæ auribus inſtillentur, tollit dolorem earum.

Succus ex cruda Beta contuſus, ſi glabro capitis loco inungatur, facit ut crines naſcantur, & necat pediculos. Quinetiam radicum foliorumq; decocto, furfures & lendes capitis abſterguntur.

Fouentur eodem etiam perniones.

Crudis folijs uitiligines, capilli defluuia, quas alopetias dicunt, & quæ paſcendo ſerpunt ulcera, utiliter emplaſtri modo illinuntur. In uitiliginibus tamen nitro locum antea confricaſſe oportet: in alopecijs autem unguibus ſcarificaſſe.

Beta elixa papularum eruptiones, & ambuſta ſanat.

Succus Betę cum Cumino uel ſemine Anethi ſumptus, tormina uentris diſcutit,

Radices in aqua coctæ, prurigines tollunt.

AQVA BETAE.

Diſtillatur hæc herba & radix cum tota ſubſtantia conciſa, circa finem Maij.

Aqua Betæ mane & ueſperi ſingulis uicibus duabus uel tribus uncijs pota, & linteum in ea intinctum, fronti applicetur,

C doloribus capitis ex calida causa contractis, medetur.

Eodem modo pota, raucedinem gutturis tollit.

Aqua hæc matutino tempore à ieiuno sæpius naribus attracta, phlegma & distillationes capitis per nares extrahit.

DE BETA ALBA.

NOMENCLATVRAE.

D Beta alba.

Weiß Köl. Rapskraut.

VIRES AC IVVAMENTA.

BETA alba facultatem habet purgandi & abstergendi omnes malos humores.

Aqua in qua Beta alba decocta fuerit, furfures capitis tollit, si ex ea caput lotum fuerit.

Beta candida cocta & cum allio crudo sumpta, uentris tineas abigit.

Succus fronti illitus, epiphoras sedat.

Eadem Beta contra ulcera quæ serpunt, & in capite manant, illinitur.

Hæc herba crebrius comesta, non conducit hominibus, auget enim malos humores tam in sanis quàm in ægrotis.

AQVA BETAE ALBAE.

Tempus distillandi est in exitu Iunij, tum folia ex caulibus decerpentur & distillabuntur.

Aqua Betæ albæ recens pota mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncijs, ualet aduersus calculum, nam illum consumit.

Confert

A Confert quoq; contra lithiasim lumborum, renes enim & lumbos expurgat.

Morbis articularibus cum pannis lineis imposita, Dolorem & cruciatum eorum sedat.

DE BEDEGARI SIVE SPINA ALBA.

NOMENCLATVRAE.

Ἀκανθα λευκη.

Bedeguar.
Bedegaris.
Spina alba.
Cardo sancte Mariæ.
Labrum Veneris.

Weiß Distel.
Mergen Distel.
Fehe Distel.
Stichkraut.

B BEDEGVAR Arabes, Romani uerò Albam spinam dicunt. Pharmacopolæ ac iuniores medici, pro alba Spina, quæ illis ignota est, utuntur spongiola, quam rosa canina uel syluestris producit, nasciturq; in spinis. Nam etsi hæc plurimum in medicinæ usu differat à Spina alba, non tamen est hæc permutatio exitialis, ut testatur Campegius in libello de simplicibus medicamentis. Spina alba, ut Leonardus Fuchsius opinatur, est Carduus Mariæ, quę herba in omnibus conuenit cum descriptione Spinæ albæ, apud Dioscoridem.

DESCPIPTIO.

Bedeguar folia habet albis Carduis similia & spinosa, Spinæ autem ferunt flores purpureos. Semen simile est carthamo.

Dioscorides Bedeguar uel Spinam albam hoc modo describit. Nascitur montibus & syluosis locis, folijs nigro chamæleoni similibus, angustioribus tantum candidioribusq;, asperis & spinosis, Caulem altitudine supra duos cubitos habet, humani pollicis crassitudine, crassioremq; aliquando, albescentem, intusq; concauum. In cuius summo aculeatum capitulum est, marino echino simile, oblongius tamen & minus; flores purpureos, in quibus semen cnici figura est; sed rotundius.

TEM.

C TEMPERAMENTVM.

Spina longior in Bedegari frigida est in primo ordine cum mediocri humiditate ac siccitate.

Radicem siccantem & modicè astringentem obtinet, ut testatur Ægineta. Semen calidum est ac tenue.

VIRES AC IVVAMENTA.

Bedeguar habet uirtutem resoluendi ac aperiendi oppilationem splenis & iocineris.

Pota Spinæ albę radix, sanguinem expuentibus prodest. Semen potũ succurrit conuulsis infantibus, Succurrit & serpentiũ morsib.

Semen potum etiam auxiliatur spasmo.

Conducit Spina alba cõtra rubras pustulas quę pueris oboriuntur. Valet item ad sanguinem conglobatum, ad dolorem punctilem. loca cordi uicina relaxat, expurgat, & aperit iecur & splenem, sitim sedat.

Radix quoq; pota, prodest & cibum in stomacho non continentibus, cœliacisq;. Vrinam cit, & contra tumores emplastri modo imponitur.

Colluuntur eiusdem decocto, in dolore dentes. Ferunt etiam facto ex Spina alba amuleto, & ex collo suspenso, fugari uenenata omnia. Corona ex ea imposita, capitis dolorem minuit.

D AQVA BEDEGARIS.

Tempus distillandi est circa finem Maij, tum folia decerpentur ex caulibus, & distillabuntur.

Aqua pota mane & uesperi ac meridie duos uel tres dies, singulis uicibus iiij. uel v. uncijs, confert contra punctionem in corpore infantũ præcipuè: & contra erysipelaca, & calorem minus naturalẽ.

Eadem pota salutaris est aduersus sanguinem in grumos concretum, siue ex casu, siue ex plaga.

Relaxat thoracem ac cor, siue sola sumatur, siue uino admisceat.

Conducit item pota ad pulmonem & splenem.

Aqua hæc pota ut suprà dictum est, saluberrima est, quando inflammatio ipsum iecur occupauerit. & ad alios calores conducit, si lintea in ea intincta, superimponantur. Sitim quoq; pota sedat.

DE BEHEM ET BEN.

NOMENCLATVRAE.

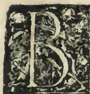
Behem.

Behenum.

Ein Wurtzel inn der Apotecken.

ANNO-

ANNOTATIO IN BEHEM.

EHEM est ex illis simplicibus, quæ ex Arabibus medicis celebrantur. Extat autem in officinis duplex Behem, Albũ scilicet & Rubrum. Deportantur radices ex Armenia, suaui odore, glutinoso scatentes humore quæ genituram adaugere creduntur.

TEMPERAMENTVM.

Behem est calidum & humidum in secundo gradu.

Herbę in medicina nullus est usus. Radix conducit aduersus Melancholiam, excitat lætitiam. Ea uero radix optima censetur quæ densa fuerit & non foraminosa.

VIRES AC IVVAMENTA.

Behem cor confortat, ac tremorem tollit. Duos annos durat integra uirtute.

Ben autem uel Been apud Arabes est granum angulosum, magnum ut auellana. Dioscorides quarto libro, Balanũ myrepsicem, Latini uerò glandem unguentariam appellãt. Plinius uno nomine myrobalanum uocat. Hoc Ben calidum in tertio ordine, siccum uerò est in secundo. Ex hoc semine exprimitur oleum, quod confert ad faciem immunda lepra decoloratam.

B Si quis ex semine crebrò bibat, tum facit ad lienem induratum.

DE BERBERI.

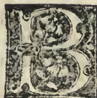

NOMENCLATVRAE.

ὀξυακάνθα.

Berberis.
Oxyacantha.
Versich.
Saurauch.
Versilz.
Erbsal.

ANNOTATIO IN BERBERIM.

ERBERIS apud Arabes est arbor, quæ Græco nomine Oxyacantha, idest acuta spina à Dioscoride dicitur. Berberim uerò cũ Oxyacantha idem esse, manifestè aliquis deprehendet, qui Serapionem cum Dioscoride

C Dioſcoride contulerit, facilis cognitu & inuentu Oxyacantha hęc, tam certę eius notę ſunt, & tam multis locis naſcitur, ſyluis, ſepibus, frutetis, campeſtribus montaniſq;: & ſiccis & aquoſis locis. Græci à ſpinarum acuminatis cuſpidibus, Oxyacanthan dixerunt, meminitq; pluribus locis eius Theophraſtus, qui & genere maſculino Oxyacanthum ſemper eam appellat.

DESCRIPTIO.

Oxyacantha ut Dioſcor. inquit arbor eſt ſimilis agreſti piro, minor tantum, magiſq; ſpinoſa, fructum fert myrti baccis æqualem, conferctum, rubentem, fragilem, nucleos intus habentem, multifidam radicem, & altius deſcendentem.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; deſiccat in ſecundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus potus antiquas fluctiones fœminarum tollit & expurgat eas. Siſtit fluores alui, quos diarrhœam uocant, potus & in cibo ſumptus fructus eius.

Radix trita & illita extrahit infixa corpori, ueluti ſagittas, ſpicula, haſtulas, ſurculos, ſpinas, Idem præſtat & fructus eius, tritus & illitus.

Berberis ſudorem prouocat, ſi quis uentrem ex ea inunxerit: fœ-
D tum mortuum expellit, uentre prægnantis inde inuncto.

Sitim ſedat Berberis ſi quis utatur, ſtomachum & iecur firmat atq; confortat.

Facit etiam ad calidos abſceſſus, tam intus quàm foris exiſtentes, remouet enim calorem.

Aufert omnes morbos ex nimia fluctione ſanguinis prouenientes, maximas uires cordi præbet, & appetentiam præſtat.

Ex fructu Berberis facito Syrupum, qui cum aqua decoctus, deinde percolatus & cum Zaccaro edulcatus, ualet contra febrem & calidam intemperiem iocineris.

Fructus cum Solano permiſtus, & iocineri impoſitus, ipſum refrigerat.

Succus cum aqua expreſſus medetur dolori capitis, ſi quis mane eo uſus fuerit.

AQVA BERBERIS.

Fructus Berberis diſtillari debent, quando benè ſunt maturi, ut in Octobri.

Aqua hęc reſtinguit malum calorem in homine, mane & ueſperi tribus uncijs pota, Salubris quoq; eſt aqua hæc pota aduerſum calidum iecur, uel ſi quis lintea uel mollem lanam in ea madefactam in dextro latere ilijs imponat.

Sitim

A Sitim quoq; sedat, & ualet aduersus tumorem & eructationem atq; ciborum fastidium, appetentiamq; reducit.

Aqua confert aduersus fluctiones nimias fœminarum, cum rubris corallis permista & pota.

DE BITVMINE.

NOMENCLATVRAE.

Ἀσφάλτος.

Bitumen.
Bitumen Iudaicum.

Juden Leim.

ANNOTATIO IN BITVMEN.

ASPHALTON Romani Bitumen dicunt: Bitumen omne, inquit Dioscorides, antecedit Iudaicum, probatur quod purpuræ modo splendet, ponderosumq; & firmo odore est, damnaturq; cõtrà quod nigro colore sordet, Adulteratur enim admista pice. Nascitur in Phœnice, Sidone & Babilone, Iudaicumq; hoc Bitumen, ideo omnibus alijs à Dioscoride præfertur, quòd efficacissima omnium aliorum ui & natura sit, idq; indicio esse potest, quòd ut Strabo in descriptione Iudeæ testatur, ex interuallo ui sua solidissimis metallis, & auro, rubiginem & asperitatem inducat: Neq; credendum est, ut Campegius indicat, uerum Bitumen Iudaicum ad nos adferri, uel si adfertur, tanti pretij existit, ut totius Antidoti pretium peruertat. Galenus & Dioscorides uarijs id adulterari modis queruntur.

B

TEMPERAMENTVM.

Bitumen Iudaicum est calidum in fine tertij ordinis, & siccum in quarto.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tumorem tollit cum aceto mixtum & illitum. Cum castoreo permixtum, atq; suffitus inde fiat, mulieribus menses trahit.

Fumus inde naribus attractus, pellit catharrum.

Bitumen Iudaicum in ore retentum, medetur absq; dubio doloribus dentium.

C

DE BORAGINE.

NOMENCLATVRAE.

Ευφρόσυνος.

Borago.

Borrich.
Burris.
Boretsch.

D

ANNOTATIO IN BORAGINEM.

ORAGO herba est, cuius floribus cæruleis utimur in acetarijs delicatioribus, habentq; flores etiam in conditura & medicina peculiarem quandam gratiam. Quæ autem hodie Borago ob Empiricis, & tota neothericorum schola uocatur, uerum est Buglossum antiquorum, Nam & foliorum habitus, & flos, & tota uirtus Buglossi cum Boragine omnino conuenit. Econtrario quę ab Empiricis & Herbarijs iam Buglossum appellatur, Borago est, & apud Dioscoridem Cirsion uocatur, adeo duarum Herbarum appellationes inuicem commutatę & confusę sunt. In hac opinione sunt omnes recentiores medici, utputa Nicolaus Leonicenus Manardus, Marcellus Vergilius, Fuchsius, Brunsfelsius, & alij multi, quorum iudicia de his duabus herbis quilibet legere poterit. prudenter igitur facient medici, item & pharmacopolę, nisi omnino uelint obstinatè in suo errore persistere, si quando Buglossum in medicum usum adhibere uelint, ut pro illo Boraginem nostram potius, quàm illam quę uulgò Buglossa appellatur, accipiant quod si fecerint, sentient & secuturas quas illi adscribunt antiqui facultates.

DESCRI.

A DESCRIPTIO VVLGARIS BORAGINIS.

Borago uulgaris nascitur sesqui cubitali altitudine, uiridi colore floribus cęruleis, in quibus capitulum est purpureum, in alba stella uel circulo. Radix est albicans, herba uero hirsuta, cum crasso & pingui caule, ramulis se propagat, ubi semel plantatur, deinceps sua sponte crescit, Semen nigrum fert, quod quum maturum est, erumpit & exilit, per hyemem in terra perit: folia hirsuta sunt, quorum usus in medicinis est, quum adhuc recentia & uiridia sunt, & non siccata.

TEMPERAMENTVM.

Borago quæ à Galeno & Dioscoride Buglossum appellatur, calida & humida est in primo ordine. Quod & Galenus testatur inquiens: Buglossum humidæ calidæq; temperiei est, itaq; uinis iniectum, letitiæ hilaritatisq; causa esse creditum est. Hinc & ἰυφροσυνον Græci dixerunt, quasi lætificantem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Borago decocta cum uino & bibita, bonum generat sanguinem. Qui laborant uertigine capitis, accipiant succum huius herbæ & commixtum cum Zaccaro bibant, tum optimè iuuat.

Aduersus tremorem & palpitationem cordis, Accipe Syrupum ex succo Boraginis, & admisce Zaccarũ, pulueremq; ex ossibus de B corde cerui, remedium præstat, si utaris.

Succus cum sena si Syrupo de Boragine admixtus fuerit, & mane ac uesperi potus, auget sensus, & discutit Melancholiam.

Flores crudi comesti, bonum reddunt sanguinem, cohibent cordis tremorem, idem quoq; præstant, si quis in uino ex eis bibat.

Syrupus Boraginis usurpatur aduersus morbum regium, flores siccati & per annum seruati, conferunt omnibus, quibus ipsa herba confert.

Flores oleo oliuarum impositi, & cordi stomachoq; illiti, maximè confortant.

Syrupi de Boragine & Buglosso usus est in medicina ad omnia quæ confortant.

AQVA BORAGINIS.

Tempus distillandi Boraginem est circa finem Maij, quando flores fert, tum radix ac herba cum tota substantia concisa ac contusa in Balneo Mariæ distillari debet.

Aqua hæc mane & uesperi pota singulis uicibus duabus uel tribus uncijs, pellit tormina & tumores uentris, medetur dysenteriæ, atq; difficultati spirandi.

Eadem pota cor & cerebrum confortat, uires præbet memoriæ & ingenio, malum sanguinem purgat, & arcet phrenesim.

C Cum linteolis imposita loco alicui, ubi Aranea uel Apis hominem pupugit, tollit dolorem.

Eadem cum rubro serico panno oculis imposita, dolorem eorũ pellit, claritatẽ inducit, auribus & collo imposita, tinnitus & dolores aurium discutit.

Aqua florum Boraginis pota, in omnibus eodem modo in potu sumenda est, quo ipsius herbæ aqua, nisi quòd ea preciosior est. purgat sanguinem, pellit Melancholiam, & mirè cor confortat.

Conducit ad omnem destillationem capitis, singulis uespertinis horis duabus uncijs pota.

Aduersum febres ardentes, & icterum prodest, iecur refrigerat, pota uel linteis imposita.

DE BVGLOSSO.

D

NOMENCLATVRAE.

Βούγλωσσον.

Buglossum.
Buglossa.

Ochsenzung.

BVGLOSSVM Romani bouis linguam aut bubulam linguã appellant, folia habet in terram decidua, & hirsuta, bubulæ linguæ similia, Quamuis inter medicos controuersia est de nominibus, tamen eadem uirtute esse preditas Boraginẽ & Buglossum testant

TEM

A

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; calida & humida est in primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Buglossum in uino sumptum confert pulmonarijs, & sicca tussi laborantibus.

Coctum in mulsa, ut Galenus inquit, congruit ob gutturis asperitatem tussientibus.

In uino maceratum & temperatum cum mellicrato, & potum, facit hilaritatem.

In uino frequenter sumptum purgat Choleram rubeam ex nimio feruore prouenientem.

Eodem modo medetur cardiacæ. Etiam nocuos humores pulmonis ita sumptum detrahit.

Succus cum calida aqua bibitus, tumorem pedum tollit.

Vinum quo Buglossum fuerit maceratum, potum, seruat bonam memoriam.

Idem cum uino sumptum cor ualde confortat, & bonum generat sanguinem.

B

AQVA BVGLOSSI.

Buglossum distillatur in principio Iunij.

Hæc aqua propinabitur omnibus qui dysenteria, asthmate, & animi defectione laborant, præterea tristibus & perturbatis, illisq; qui debili sunt cerebro, pondere duarum uel trium unciarum, & mane ac uesperi cum Zaccaro sumetur.

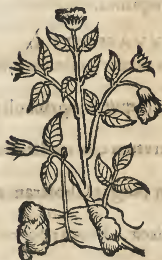
Confert quoq; aduersus omnes calidos morbos, ad febres, pulmonis uitia, ad iecur & lienem, purgat sanguinem, punctionem circa cor & thoracem discutit.

Aqua Buglossi dissipat ictericiam, mundificat leprã & scabiem, & fluxiones capitis mitigat.

Capitis dolorem & feruorem oculorum sedat, lineis pannis capiti uel oculis applicata. eodem modo tinnitus aurium tollit.

Flores Buglossi in Balneo Mariæ distillati, præbent preciosissimam aquam ad confortandum cor & cerebrum, cum contusis margaritis uel cum confectione manus Christi ex margaritis, propinata.

DE BOMBACE.

NOMENCLATVRAE.

Goſſipion.
Xylon.
Bombax.
Coton.
Cotum.

Baumwoll.

ANNOTATIO IN BOMBACEM.

OMBAX & Cotum barbara ſunt nomina, Latini autem Goſſipion uel Xylon dicunt, ut Ruellius Autor eſt. Goſſipion frutex eſt exiguus laniger, palmæ folio, ſimilem barbatæ nuci gignens fructum, cuius in exteriori Bombyce lanugo netur in linum candidiſſimum molliſſimumq́;. de hoc Plinius lib. 19. cap. 1. in hunc modum ſcribit: Superior pars Ægypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui Goſſipion uocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina: paruulus eſt, ſimilemq́; barbatę nucis defert fructum, cuius ex interiore Bombyce lanugo netur, nec ullum lini genus eſt, quod huic candore & mollitia præferatur.

In floribus huius fruticis ſemen continetur cuius uſus eſt in medicinis. In Sicilia quoq; naſci hunc fruticem quidam ſcribunt, & ſimilem eſſe perſico.

Folia & ſemina multa pollent uirtute, & ſunt humidæ naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Foliorum ſuccus medetur infantium torminibus.

Semen potum cum aqua fœniculi medetur tuſſi & uitijs pectoris. Oleo eius emaculantur lentigines.

DE BRYONIA.

NOMEN-

NOMENCLATVRAE.

Αμπελος λευκη.
Βρυώνια.

Bryonia.
Vitis alba.
Viticella.

Stickwurtz.
Raßwurtzel.
Hundskürbsen.
Weiß weinreb.

ANNOTATIO IN BRYONIAM.

BRYONIAM Græci & ampeloleucem dicunt, Latini uerò albam uitem appellant, quòd folia & corymbos ac capreolos Vitis habeat:eademq; folia alba gerat,pręB sertim dum grandiora sunt, A Latinis etiam psylotrum hoc est quasi depilatorium dicitur, quia ex ipsius acinis pelles confici possint,& depilari:uel etiam quia depilatoria unguenta ingreditur,imò ipsa per se sola,& sapone (ægre autem) depilat. Viticella etiam dicitur ob similitudinem quam cum Vite habet. Duæ autem sunt huius Vitis species,alba scilicet & nigra.

DESCRIPTIO.

Bryonia uel Vitis alba est radix cum herba nascens plerunq; inter sepes,caulem oblongum & herbaceum acquirit,sepibus,fruticibus qui sunt in proximo,passim se innectit, suisq; complectitur claviculis,albos flores producit,eius corymbi primum uirides,deinde uero rubentes fiunt,qui intus acinos ut uua habent. Radix est candida & longa,in profunda terra hærens.

TEMPERAMENTVM, VIRES AC IVVAMENTA.

Bryoniæ germina,ut Ægineta inquit,ceu stomacho grata eduntur,urinæq; ciendæ sunt:radix abstergit,tenuis natura & mediocriter calida.

Radix abigit serpentes & bufones,si in igne tostæ minutim concidatur, tum enim uaporem ac odorem emittit, quem si serpentes uel quæcunq; alia animalia uenenata olfecerint, statim læduntur, & moriuntur.

G Idem odor & fumus lædit hominem, nisi prius rutam comederit. Habent folia, fructus & radix acrimoniam, quapropter Chironijs & in gangrænã phagedænamq; transeuntibus, & putrescentibus tibiarum ulceribus, cũ sale utiliter emplastri modo imponunt. Herba in aqua decocta etiam tibijs exulceratis calida imponitur.

Bryonia cum Carduo panis, quem uulgò Eberwurtz dicimus, pari pondere in puluerem redacta, & cum aqua pluuiali permista, mulieribus dissoluit secundas, si in potu sumant.

Fœminarum locis etiam apposita, fœtus & secundas trahit. Decoquitur eadem, decoctoq; illo insidentium fœminarum loci purgantur, & eiectione exinaniuntur.

Aduersus pestem in corpore exortam, Accipe Bryoniæ drachmam unam, diagridij granum unum, & cum succo Chelidoniæ commisce, & bibe ex eo sesquidrachmam, & pestem pellet: postq̃ autem ægrotus sudauerit, corpus intus purgabit hoc modo, Accipe Diafiniconis iij. drachmas, electuarij de succo rosarum, & Diaturbit singulorum drachmam unam, & simul permisce cum modica aqua Acetosæ, uel cum iure pysorum non salito: postq̃ hoc sumpseris, tres horas manebis ieiunus, & tollet omnem malorum humorum illuuiem ex eo potu in corpore collectam.

Radix è collo suspensa sanat laborantes spasmo aut epilepsia.

D Si quis sumat in potu bonum haustum ex succo foliorum, tum medetur dysenteriæ, Similiter & sanguinẽ excreantibus conducit.

Folia decocta & cum melle permista, ac pota gargarizataq;, conferunt ad omnes dolores gutturis.

Accipe succum & tantum uini admisce, ac septem dies ad potandum præbe illis qui contrita ac fracta ossa uel membra habuerint, & sanabuntur. Accipe succum ex fructu, & cum radice mori decoque, indeq; para gargarismum, quo mane & uesperi os colluẽ, facit ad omnes dolores dentium, confortatq; eos, neq; finit decidere. Radix uitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & sugillata emendat, & cicetrices, si in modum rapæ tosta & contusa fuerit, ac faciei imposita. Idem pręstat decocta in oleo.

Radix cum aceto decocta, & emplastri modo sinistro lateri imposita, tollit punctionem ac dolorem ipsius lateris. Idem membris tumidis impositum, ut genitalibus uirorum, tollit tumorem. Radix decocta cũ aqua mulsa & modico aceti admixto, si hoc per totum annum quis biberit, medetur morbo comitiali. Idem præstat puluis cũ Oximelle sumptus, Fit ex ea etiam addito melle eclegma, spiritus pręfocationibus, suspiriosis & tussientibus utile.

Radix trita & emplastri modo imposita fracta extrahit ossa. Quinetiam ex uino emplastri modo imposita, inflammationes discutit.

A ſcutit, & abſceſſus rumpit. Semine ad ſcabiem & lepram utiliter in unguntur. Idem emplaſtri modo imponitur. Facit lactis abundantiam ſuccus eius cum tritici decocto potus.

AQVA RADICIS BRYONIAE.

Radix Bryoniæ conciſa diſtillatur in fine Maij.

Hæc aqua quatuor uncijs pota adiuuat concoctionem, tollit pituitam ex gutture ſi inde tam à foris quàm intus fricetur.

Si pedes ex ea fricentur, confert ad podagram, Quatuor uncijs à ieiuno pota, conducit malo ſtomacho, octo uero uncijs pota laxat aluum. Reſtinguit ſacros ignes, pellit malas maculas, neuos & lentigines, ac rubentem leproſamq; faciem, ſi ſæpius ex ea lauetur.

Valet ad currentem paralyſim, & ad tumorem & morbum regium linteis impoſita.

DE NIGRA VITE, VEL BRYONIA.

NOMENCLATVRAE.

B Αμπελος μελαινα.

Bryonia nigra.
Vitis nigra.
Vua Taminia.

Schwartz Stickwurtz.
Schwartz Weinreben.

BRYONIA nigra folia hederæ ſimilia habet, ut inquit Dioſcor. ad ſmilacis tamen hederę folia magis accedentia, cui & caules habet etiam ſimiles, maiora tamen eius folia quàm illius ſunt. Clauiculis & hæc nititur, apprehenditq; propinquas arbores. fructus illi racemoſus eſt, à principio uiridis, cum maturuit deinde niger. Radix foris nigra, buxei coloris intus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Huius etiam caules in prima germinatione olerum modo in uſu ſunt, menſes & urinam trahentes. Minuunt ijdem lienes. Comitialibus, uertiginoſis, & reſolutis accomodati ſunt. Habet nigræ huius

C huius Bryoniæ radix albæ similes uires, & ijsdem accomodatas, minus tamen efficaces. faciunt ad iumentorum ceruices cum exulceratæ fuerint, nigrę Bryoniæ folia: in quem usum emplastri modo imponuntur. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

DE BRVSCO.

NOMENCLATVRAE.

Μυρσίνη ἀγρία.

Ruscus.
Bruscus.
Syluestris Myrtus.

Heydelber.

D

ANNOTATIO IN BRVSCVM.

BRVSCVS officinarum, ut Antonius Musa & Ruellius indicant, est apud antiquos & Dioscoridem, Ruscus & Oxymyrsine, idest syluestris myrtus. Barbari uocabulum corrupere, & Bruscum pro Rusco dicunt. Ex hoc frutice acuminato & spinoso aliquibus locis scopę ad purganda pauimenta fiunt. Pueri etiam rubentes baccas ex folijs eius decerpentes, ceu corallijs per ludum se illis ornant. Rustica postremò plebs in carnario suspendit, tueturq; eo à murium iniurijs pernas: & casei sui fiscellas, neq; enim acuminata in cuspidem foliorum eius cacumina penetrare animalia illa audent, quam ob causam myacantham, idest murinam spinam à Dioscoride dictam esse credendum est.

DESCRIPTIO.

Bruscum hodie officinæ uocant humilem herbam, fruticosam, folijs

A foliſs acutis, & mucrone rigentibus, dependentibus à medio baccis, quę per maturitatem rubeſcunt, oſſeo intus nucleo, ramulis cubitalibus, uitilium modo lentis, folioſis, fractu contumacibus, radice graminis acerba, ſubamara.

TEMPERAMENTVM.

Fructus & folia, temperato calore ſunt prædita.

VIRES AC IVVAMENTA.

Bibuntur in uino folia fructuſq; ad ciendas urinas: ducendos menſes, & frangendos in ueſica calculos: proſunt eadem fellis ſuffuſionibus, urinæ ſtillicidio, & capitis doloribus, Naſcitur aſperis locis & præruptis rupibus.

Succus ex foliſs in ore retentus, tollit putredinem & ſtatim ſanat. Idem ſuccus cum lacte temperatus, & circa aures inunctus, omnia mala ex eis tollit, & clarum reddit uiſum, Idem cum Zaccaro bibitus, excreationem ſanguinis aufert, & frangit calculum lumborum.

Succus decoctus & potus, uuluas mulierum purgat, & mouet menſtrua.

B Puluis ex radice uulneribus inſperſus, erodit gangrænam, & ſtatim ſanat.

Ad tumida uirilia facito emplaſtrum ex foliſs cum oleo roſaceo permiſtis, & ſuperimpone, tumor pellitur abſq; incommodo.

Ad uirilia quoq; cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil utilius putant.

Accipe radicem Bruſci, Aniſum & fœniculum ęquali pondere, ac in puluerem contunde, & Zaccarum admiſce, huius pulueris unum cochlear ieiunus ſume, & flatus in corpore & tormina inteſtinorum diſcutiet.

DE BVRSA PASTORIS.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

Burſa paſtoris.
Sanguinaria.
Pera paſtoris.
Criſpula.
Herba cancri.

Teſchel kraut.
Hirten ſeckel.
Blůt kraut.

D

ANNOTATIO IN BVRSAM PASTORIS.

BVRSA Paſtoris multis nominibus à recentioribus medicis donata eſt: num autem apud Græcos & antiquos hæc herba cognita fuerit, nemo adhuc certò demonſtrare potuit. Burſam paſtoris uulgus appellat, à folliculis in exiguæ uulgæ ſimilitudinem compreſſis, turbinata cordis effigie. Proinde & Germani Teſchel kraut, id eſt herbam marſupij appellant. Sanguinaria etiam dicitur, quia miram in ſiſtendo ſanguine poteſtatem habet. Sunt autem plures Sanguinariæ, ſed hæc uirtute præpollet.

DESCRIPTIO.

Burſæ paſtoris duo inueniuntur genera. Maior ſcilicet & Minor, Maior cenſetur melior, Vtraq; habet folliculos dependentes marſupij figuram repręſentantes, in quibus continetur ſemen minutum, Flores uero albos, & radicem candidã & numeroſam habet.

TEMPERAMENTVM.

Vis illis tribuitur aſtringendi & refrigerandi.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA.

Bursa pastoris confert illis quibus stomachus æstuat, si extrinsecus imponatur.

Trita ex aceto collectionum inflammationes refrigerat, ac eo defluentes humores cohibet.

Medetur dysentericis, sanguinem excreantibus, neque non muliebri profluuio, succus in potu sumptus.

Ad nimiam fluxionem sanguinis narium, uel alterius membri, Accipe succum huius herbæ, & cum eo nares uel membrum inunge, tum sanguinem sistet, & uenas æstuantes refrigerabit.

Herba in manibus si contineatur, ualde adstringit sanguinem è naribus fluentem.

Auribus purulentis succum calidum instilla, pus ipsum ac fluxum earum tollit.

Bursa pastoris decocta cum uino & melle, & recentibus uulneribus imposita, citò sanat.

Cruenta quoque uulnera facile sanat.

Succus cum Semperuiuo in aceto permistus, imponitur utiliter sacris ignibus.

Herba cũ uino decocta, confert aduersus morsum uenenatorũ.

Vtramque Bursam pastoris sanguinem uehementius adstringere,
B quàm ullam herbam, medici affirmant.

AQVA BVRSAE PASTORIS.

Ad distillationem herba cum tota substantia colligenda est, & minutim concidenda circa finem Maij, uel circa principium Iunij.

Aqua Bursæ pastoris, mane & uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, saluberrima est contra omnem fluxum uentris. Eodem modo pota mulieribus sistit menstrua. Item omnia uulnera mitigat & curat, si inde lauentur.

Eadem sistit fluxũ sanguinis ex naribus, si pessulus factus ex Gossipio, in ea aqua maceratus, naribus immittatur, Idem prҿstat si cum linteolo fronti imponatur.

Eadem vi, aut vij, uncijs pota sistit sanguinem uulnerum.

DE BVXO.

NOMENCLATVRAE.

Buxus.

Buchsbaum.

C ANNOTATIO IN BVXVM.

VXVS siue Buxum, utrunq; enim dici potest, est una illarum arborum, quæ topiario operi accomodatissimæ sunt, & tonsiles ac flexiles, perpetuoq; uirore commendabiles: quales sunt Cupressus, & Iuniperus. Buxus autem arbor est satis nota, ligni pallore & duritia commendabilis, ut inquit Plinius, immortali coma uiret, nec ei decidunt folia. Spissima ac grauissima ex omni materie, ideoq; in aquis non fluitat, neq; cariem neq; uetustatem sentit. Pyrenæis & Cytoro montibus plurima, ac Berecynthio tractu. Huius autem tria genera facit Plinius lib. 16. cap. 16. Gallicum, quod procerum est: Oleastrinum, in omni usu damnatum ob grauem odorem: & nostrate siue syluestre, omnium minimum, sed diffusius, & densitate parietum uirens semper ac tonsile.

TEMPERAMENTVM.

Buxi lignum ualde bonum est, singulari pollet uirtute, & in quatuor qualitatibus temperatum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Serpentes quando uulnerati sunt, edunt radicem Buxi, & statim reualescuut.

Folia Buxi siccata & in puluerem trita, cumq; aqua Lauendulæ
D in potu sumpta, phrenesim tollunt. Sub Buxo dormire aut quiescere, minuit ac lædit mentem, nam odor illius naturæ aduersatur.

Lignum aufert libidinem.

Ligni rasura subtilis (cum sit frigida & sicca, ut Vitalis testatur,) in aqua pura decocta atq; bibita, fluxum uentris restringit.

Buxus si in lixiuio uel aqua decoquatur, & ex tali decocto caput sæpius lauetur, crines facit ruffos atq; flauos.

DE BVTYRO.

NOMENCLATVRAE.

Βούτυρον.

Butyrum.

Butter.
Ancken.

ANNOTATIO IN BVTYRVM.

BVTYRVM Romani pariter Græcis dicunt. E lacte fit & Butyrum, ut Plinius inquit, Barbararũ gentiũ laudatissimus cibus, & qui

A & qui diuites à plebe discernat, quoniam autem plurimum è bubulo fit, à boue nomen inuenit, alioqui ex omni lacte fieri posse & Dioscor. & Plinius testati sunt, quod antiquiores aliqui negauerunt, nomen magis quàm rei naturam contemplati.

TEMPERAMENTVM.

Butyrum calefacit atq; humectat in primo ordine. Habet naturam maturandi purgandi & digerendi mediocriter in teneris corporibus, quod etiam Ægineta testatur.

Oleosum natura Butyrum est, & lactis naturam sequitur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Butyrum maturat parotidas, si eo inungantur: infantiũ dentitiones adiuuat, admixto melle Butyrũ: in quem usum gingiuę eo sunt confricandę, prodest & ante dentitionem gingiuarum pruritibus. Prodest & oris ulceribus in eadem ętate, quas aphtas dicunt.

Conducit etiam ut membra & lumbi eo inungantur, dolorem enim in ijs mitigat.

Butyrum cum melle permistum & ita in cibo sumptum conducit ad Apostema pectoris.

Eodem modo discutit abscessus pulmonis, unde solet prouenire tabes. Præterea etiam lenit & purgat omnia ulcera in genitalibus.

B Butyrum in cibo sumptum lenit omnia interiora membra, propterea etiam in illis regionibus ubi homines quotidie Butyro uictitant, perrarò calculo obnoxij sunt, nam crassi uiscosiq; humores ex quibus calculus creari solet, ex Butyro digeruntur & purgantur per urinam & sedes.

Butyro si quis usus fuerit tam foris quàm intus facit hominem per sputum eijcere uiscosos humores pectoris.

Præterea, ut Ægineta inquit, humores ex inflammatione pectori infarctos, Butyrum linctum concoquit.

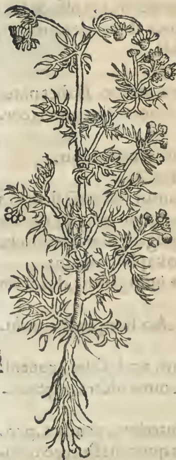
Infunditur clystere contra intestinorum tormina Butyrum, & crassioris intestini, quod colan dicunt, exulcerationem.

Finis literæ B.

Sequuntur Herbarum descriptiones quę à litera C. incipiunt.

DE CHAMOMILLA.

C

NOMENCLATVRAE.

Ανθεμις.
Χαμαίμηλον.

Anthemis.
Chamæmelon.
Chamomilla.
Cotula fœtida.

Camillen blumen.
Magdblum.
Krottendill.

D

ANNOTATIO IN CHAMOMILLAM.

CHAMOMILLA uulgò ab officinis & Herbarijs uocatur, quæ à Dioscoride Anthemis & Chamæmelon dicitur. Eranthemon aliqui appellant, quoniam uere floreat, Chamęmelon uerò, quia odorem mali habeat, sic nonnulli Leucanthemon à colore albo, aut Chrysanthemon Chrysocomenue à flauo auri colore, eam indicauerunt.

DESCRIPTIO CHAMOMILLAE, ET eius Genera.

Chamomillæ tria inueniuntur genera. Primum, ipsa uera Chamomilla, quę ubiq; in segetibus nascitur, & locis cultis, duorum palmorum altitudine, folijs fœniculo, floribus uerò Matricariæ similibus, odore iucundo, capitello intus luteo, quod per ambitum circumdatur flore candido, in modum coronæ. Alterum genus uocatur Cotula, quæ adeo similis est Chamomillæ, ut frequenter etiam Herbarios decipiat; cum folijs & floribus nihil penitus differre uidet, odore tamen est teteriore, & uocatur sylueftris Chamomilla.

Tertium

A Tertium uerò genus est Cotula foetida, Germani eam Caninam, siue florem caninum appellant, hęc ultra modum pessimè olet: utraque Cotula amat loca inculta, & semitas.

TEMPERAMENTVM.

Chamomilla ut Galenus inquit, calefacit siccatq; in primo ordine, prӕterea uirtute tenui discussoria, laxanti, & odorata constat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Florũ magnus usus est in medicinis, & colligendi sunt circa finem Maij, uel in principio Iunij. Habent uirtutẽ molliendi & leniendi. Chamomilla in aqua decocta, & duris apostematibus imposita, emollit ac dolorem lenit, expellit purulentiam.

Vinum in quo per noctem flores Chamomillӕ fuerint macerati, bibitum, neruos confirmat, & paralysim aufert, flores contusi & cum melle permixti ac sumpti, aluum laxant, multosq; uiscosos humores per inferiora expellunt, ac intestina hominis expurgant. Flores Chamomillę cerebrũ confortant, & educunt malos humores in eo ex frigiditate collectos, si caput lixiuio ex illis parato lotũ fuerit.

Chamomilla in aqua elixa curat ulcera oris, si os inde collutum fuerit. Ad stillicidium urinӕ conducit, si quis ex ea bibat. In uino elixa tollit tumorem stomachi, & adiuuat concoctionem.

B Eodem modo medetur asthmati & euacuat pectus. Confert etiam iocinori affecto. Foetus mortuos educit, si mulier inde biberit, uel decocto eius insederit.

Si quis calculo obnoxius fuerit, ille lauet ter uel quater cum Chamomilla, & leniter liberabitur.

Inter omnes herbas quibus in Balneis aduersus calculũ utimur, Chamomilla maiorem habet efficaciam.

Si quis pedes lauerit in decocto Chamomillӕ, multas ӕgritudines corporis repellet.

Aqua in qua Chamomilla elixa fuerit, emollit lumbos & uesicam, expellitq; materiam ex qua calculus generatur. Eadem ualde confortat membra, & ex eis repellit paralysim, qua uirtute prӕcipuè pollet oleum Chamomillӕ.

Chamomilla lenem & mollem reddit cutem, si quis ex ea lauet: multos malos humores expellit, si quis inde biberit.

Emplastrum inde factum & scabiei impositum, uel maculis in corpore, hoc quàm primum medetur. Flores Chamomillӕ in aqua elixi & capiti impositi, ualde ei conferunt, dolores quoq; capitis tollunt, si inde lauetur. Ad interiorem tumorem corporis & ad iecur affectum prosunt, si quis inde bibat.

Ad calculum lumborum, floribus Chamomillӕ te in calido loco inunges circa lumbos & sub umbilico, & prӕcipue à Balneo, hoc

C remedium adferet, fellis suffusiones emendant. Sanant quoq; emplastri modo impositi flores, omnes oculorum fistulas, quas ægilopas uocant.

Chamomilla præ alijs herbis proprietatem habet mitigandi dolorem uentris, ut inquit Auerrois.

Oleum eius uocatur oleum benedictũ, ut inquit Vigonius, quia resoluit sine attractione, & in leniendis doloribus non habet sui simile.

AQVA CHAMOMILLAE.

Chamomilla colligetur in fine Maij uel in principio Iunij, & distillabitur.

Aqua Chamomillæ pota mane & uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs, mitigat dolorem uentris & tormina intestinorum.

Eadem pota felle suffusis medetur, ciet urinam, frangit calculum renum & uesicæ.

Mulieribus mouet menstrua, mortuum fœtum in utero, si habuerit mulier, eum expellit, & præterea omnem uiscosum humorem matricis.

Aqua hæc pota, ut suprà dictum est, minuit febrem, aperit lienẽ obstructum, discutit tumorem stomachi, quem etiam confortat ac

D calefacit, sistit alui fluxum, quem lienteriam nominant.

Eodem modo facit ad abscessus pulmonis, emendat lepram. Cum linteis exulceratis pudendis imposita, calorem extinguit, & minuit dolorẽ. Sanat morsus serpentũ, pota & cum linteis imposita.

Confert quoq; ad medullam uel ossa, si refrigerata fuerint, si sæpius inde lauentur & fricentur. Cerebrum confortat, sedat dolorem capitis exfrigida causa ortum, & frigidos fluxus aurium, si caput cum ea friatum fuerit.

DE CALAMO AROMATICO.

NOMENCLATVRAE.

Κάλαμος ἀρωματικός.

Calamus aromaticus.
Calamus odoratus.

Calmus.

ANNOTATIO IN CALAMVM AROMATICVM.

CALAMVS aromaticus ut Dioscorides inquit, in India nascitur, estq; in eo probatissimus, qui colore ruffo, & crebris geniculis est

A culis est, qui confractus in multas assulas dissilit, fistulis aranearum plenis albescens, & in cōmanducando glutinosi lentoris astricto sapore, nec adeo acri. De hoc Calamo inter medicos magna est dissensio, Manardus enim hoc tempore Calamum aromaticum putat ignotum: quod enim (inquit) uulgus eo nomine uocat Calamū aromaticum: radix est non Calamus, nec ut arbitror (inquit) Calami illius radix, sed uel Acorus est, ut etiam suspicari Hermolaus quodam loco uisus est: uel alia quædam res nobis incognita. Porrò in Mæotide odoratum nasci Calamum produnt, ut scribit Ruellius, radice subalbida, sine fistulis, intus plena & amara, specie Acori, de quo & falsi quidam sunt, acorum ipsam putantes: quanto autem amarior tanto & calidior Indico. Vtrunq; tamen genus Acorum odore superat, Quanquam autem uulgaris Calamus cum descriptione Dioscoridis non quadrat, credendum tamen est à uiribus ueri Calami non multum discrepare. Recentiores medici, ut supra etiam in Acoro dictum est, fermè omnes iudicant, nostrum uulgarem Calamum, esse radicem ueri Acori apud Dioscoridem.

TEMPERAMENTVM.

Calamus aromaticus, ut Ægineta inquit, in secundo ordine calefacit atq; siccat, inest ei quippiam & subtile & astringens.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Calamus aromaticus mirum in modum confortat, præcipuè stomachum, concoctionem quoq; adiuuat.

Ad frigidum stomachum, accipe tres drachmas Calami, & cum succo Absinthij commisce, ac cum calido uino bibe.

Si stomachus cibum concoquere non ualuerit, Accipe Calami in puluerem redacti drachmam unam, & cynamomi in puluerem contriti drachmas duas, & cōmisce, ex hoc matutino tempore bonum haustum cum uino sume, & proderit.

Ad tremorem cordis, Accipe integrum Calamum aromaticum, & in aqua rosacea decoque, uesperiq; bibe.

Calamum aromaticū macerant aqua, & postea condiunt ut Zinziber, qui confert ad stomachi frigiditatem, & concoctionem adiuuat, hominemq; à febribus præseruat.

Calamus in puluerē redactus, & cum succo Taxi barbati permistus, ad anum prominentem conducit, si quis imponat.

Est illi uis & natura urinā ciere, ut Dioscorides inquit, eamq; ob causam cū gramine aut Apij semine decoctus, contra cutē subeuntes aquas, renum cū urinę malo aliquo dolores, uesicæ stillicidiū & rupta, utiliter bibit. Ducit idem menses, potus & appositus. Tussi per se & cū terebinthina resina suffitu medetur, fumo in os per fistulam attracto. Decoquitur præterea fœminis ad insidendum. Quin etiam clystere infunditur.

C

DE CALENDVLA.

NOMENCLATVRAE.

Calendula.
Charamos.

Ringelblumen.

ANNOTATIO IN CALENDVLAM.

D CALENDVLA uulgò dicta est, quòd quibuslibet Calendis, & quolibet mense sponte renascatur, & florere deprehendatur tam hyeme quàm æstate, ideoq; Itali florem omnium mensium appellant, quidam solarem aut solisequium aut heliotropion appellant. An tamen reuera ita appellari debeat, nondum satis constat: nam ut hæc quidem herba cum sole sese circumagere uidetur, ita permultos habet eius proprietatis flores sibi similes. Heliotropion Dioscoridis à paucis medicis cognoscitur, habet enim in summo candidum florem, purpurascentem, scorpionum caudæ modo inflexum: flores uerò Calendulæ crocei sunt, & in patentem amplitudinem dehiscunt.

Singulare genus herbæ Calendula est, seritur in hortis pro ornamento, & ad coronamenta & serta puellarum. Adhuc incertum est, quo nomine apud Græcos medicos & antiquos Latinos, appellata sit. Mattheus Syluaticus uocat eam Charamos, nonnulli etiam Caput monachi appellant.

DESCRIPTIO.

Calendula est flos duorum palmorum altitudine, luteo colore, & graui odore, ferme similis flori, quem appellant florem S. Ioannis.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores Calendulę aceto & sale macerandi sunt, & reponendi, sic duos annos uires suas retinent.

Stomachum confortant, appetentiam ciborum excitant, Humores stomachi consumunt, calefaciuntq́; stomachum frigidum.

Cortex Calendulæ penetrat & digerit malos humores, Qui in uino coctus & potus, medetur iocinerosis.

Puluis ex Cortice permistus cum succo fœniculi, & uino, modicoq́; oleo, & decoctus usq; ad crassitudinem, parumq́; ceræ si admixtum fuerit, fiet unguentum, quod lieni uel frigido stomacho foris illitum, maximè prodest.

Succus ex folijs expressus, auribus instillatus, necat uermes.

Cortices in puluerem redacti, malignisq́; pustulis impositi, eas sanant.

Succus herbæ & radicis clystere infusus, auxiliatur membris paralyticis.

Mulieribus quibus mamillæ fuerint inflatæ, ob menstruorum suppressionem, dentur flores Calendulæ cum spica & uino: quia tumorem sedant & menstrua prouocant, ut testatur Mattheus Syluaticus.

B Ad sanguinis mictum, Accipe flores Calendulæ & decoque, si in de biberis fluxum sistit.

Singulare experimentum ad expellendum secundas à partu mulieris. Flores & folia exiccata in usum repone, si uerò muliere liberata secundæ sequi noluerint, hanc herbam & flores exiccatos cereo accende, & suffitum infernè facito, hoc experimentum est certum ut scribit Brunsfelsius.

AQVA CALENDVLAE.

Hieronymus expertissimus Herbarius inquit, aquam ex floribus Calendulæ distillatam, mederi omnibus uicijs oculorum, siue ex calore, siue ex frigore contractis, oculosq́; claros reddere, præterea etiam omnes capitis dolores discutere.

DE CANNABI SATIVA ET SYLVESTRI.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Κάνναβις ἥμερος.
Κάνναβις ἄγρια.

Cannabis ſatina.
Cannabis ſylueſtris.

Hanff.

ANNOTATIO IN CANNABIM.

CANNABIS, ut inquit Dioſcorides, multæ utilitatis uitæ hominum, texendis ualidiſſimis ex ea funibus planta
D eſt, unde & à Græcis ſchœnoſtrophon dicta eſt. Varro, Gellius, & Palladius Cannabum non Cannabim appellant. Duas ſpecies habet, Sylueſtrem & ſatiuam, ex ambabus ſemina pharmacopolæ habebunt, ex ſylueſtri autem ſpeciatim radices. Sylueſtris Cannabis naſcitur in ſyluis, uirgulas Altheæ fundens nigriores, aſperioreſq;, ac minores, cubitali altitudine, Folia habet ſatiuæ ſimilia, aſperiora tantum & nigriora, flores uerò rubentes. Semen & radices Althææ.

DESCRIPTIO.

Cannabis ſatiua folia malo ſimilia habet, & ingrati odoris, Cau les longos inaneſq;, Semen rotundum. Ea ferulacei generis eſt, graui odore, ſimplici, adoleſcit caule in tantam plerunq; proceritatem, ut arborum æquet faſtigia. Cannabis ſatiua ſolum pingue ſtercoratumq;, & riguum uel planum, atq; humidum & alte ſubactum deposcit. Semen eius cum eſt maturum, ab æquinoctio autumnali defringitur, & ſole & uento aut fumo ſiccatur. Ipſa Cannabis uellitur poſt uindemiam. In quadratum pedem ſeruntur grana ſex eius ſeminis arcturo exoriente, quod eſt ultimo menſe Februario, circa ſextum aut quintũ Calendas Martias. Si ſit pluuius cœli ſtatus, improbè ſeritur.

A TEMPERAMENTVM.

Canabis calefacit & exiccat in secundo ordine, Quare & flatus in uentre dissoluit & discutit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex ea uiridi expressus succus contra aurium dolores utiliter instillatur. Idem præstat succus ex semine expressus.

Si quis habuerit aures fluidas, oleum ex semine Cannabis auribus calidum instillet, hoc opem præstat. Herba ipsa auget dolorem capitis assidue utentibus, inducitq; phrenesim.

Huius semen, ut Autor est Galenus, magno negotio concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauos creat humores. Sunt tamen qui hoc quoq; tostum tusumq; cũ bellarijs, quæ secundis mensis præbentur, usurpent. Admodum excalefacit, & caput æstuoso halitu sursum misso tentat. Semen Cannabis extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium necat, & quodcunq; intrauerit, eijcit, sed cum dolore capitis.

Antonius Musa scribit, gallinas hoc semine pastas per totam hyemen oua parere, quod & urticæ semen facere certum est.

Succo tanta uis est, ut aquæ infusus, coagulare eam dicatur, & ideo iumentorum aluo succurrit in aqua potus.

B Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: item podagras, & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam inarescat.

Accipe succi ex cortice iuglandis unciam unam, succi ex Eupatorio semiunciam, succi ex ruta iij. drachmas, succi hyssopi iij. uncias, succi Cannabini iiij. uncias. Hoc simul permisce, indeq; accipe semiunciam, & misce cum semidrachma Mumiæ, & semiuncia sacchari candi, drachmaq; una sacchari rosacei, ex hoc potionem para, quam uesperi quando iturus es cubitum, bibes, & stragulis benè opertus cubabis, tum ea potio omnes humores in homine, unde pestis creari solet, expellit. Eadem potio hydropi auxiliatur, eodemq; modo sumpta, hominem ab huiusmodi morbis præseruat.

Radix syluestris Cannabis, ut inquit Dioscor. elixa lenit inflammationes, tumores discutit: lapidosas durities, quas Greci poros dicunt, disijcit, emplastri modo imposita.

AQVA CANNABIS.

Tempus distillandi conueniens est, ut cacumina ex Cannabe adhuc tenera & uiridi concisa, distillentur.

Aqua Cannabis magnopere confert doloribus capitis ex caliditate creatis, si caput, frons & tempora sæpius ex ea illinantur.

Conducit etiã aduersus omnem calorem in quacunq; parte corporis fuerit, si linteola in ea intincta, imponant, & hoc p hyemem bis in die, per æstatem uerò ter fiet.

CAPPA.

Q

DE CAPPARI.

NOMENCLATVRAE.

Κάππαρις.

Capparis.
Cynosbatos.
Persicum Sinapi.

Capperen.
Capperen blumen.
Capperen Rinden vnd Wurtzel.

ANNOTATIO IN CAPPARIM.

APPARIS uulgaris quotidianiq; usus cum suo fructu est, & medicinæ tamen magis familiaris, quàm cibo, ut testatur Galenus. Capparim autem à cunctis rei rusticæ
D scriptoribus appellari notum est: unde uerò Persicum Sinapi à Romanis uocari Dioscorides dixerit, negat Marcellus rationem posse inueniri. A nonnullis cynosbatos dicta est Capparis, hoc est sentis caninus, ob hamatos quos habet rubo illi similes aculeos, quemadmodum & phyllostaphylon, quòd inter folia fructum quasi uuam fert, dicitur.

DESCRIPTIO.

Capparis, ut Dioscor. inquit, Spinosus frutex est, in gyrum per terram stratus, Hamatas habet rubi modo spinas, folia rotunda, cotonei mali folijs similia, fructum Oliuę figura: qui dehiscens candidum pfert florem: eoq; deflorescente superest ueluti oblonga glans: quæ dehiscens, grana punicę modo intra se ostendit exigua rubentiaq;. Habet Capparis radices multas, lignosas & grandes. nascitur asperis plerunq; locis: & tenui solo domorumq; areis.

TEMPERAMENTVM.

Capparis calefacit atq; deficcat in tertio ordine. Iuxta Auicennam uerò in secundo ordine calida est & sicca, habetq; naturam ac uim extenuandi & purgandi stomachum à superfluis humoribus, & aperiendi obstructionem iocineris atq; splenis. In Cypro, ut Galenus inquit lib. 2. de aliment. faculta. Capparis plurimum prouenit, parum alimoniæ uescentibus præbet, quòd partium tenuitate

polleat,

A polleat, fructus sale consperfus aduerfatur, alioqui citò corruptionem fentit. Recens falem non expertus plus alit quàm eodem inueteratus, aluum tamen magis mouet. Elutus & tantifper maceratus, dum omnem falis naturam deponat, minimè quidem enutrit, fed elanguefcentem appetentiam mutat, faftidia ciborum difcutit: pituitam quæ in uentre coierat deijcit, lienis ac iocineris obftruentes infercus expedit: uerum ad hos ufus præftandos, ex aceto mulfo, aut oleo & aceto cæteris dapibus præponi debet. Eadem de Capari idem Autor fcribit, lib. 7. de fimplic. medicamen. faculta. & Paulus Æginetalib. primo.

Capparis radix tefte Ægineta extergit, probè purgat, incidit, difcutitq;, tum amaritudine, tum acrimonia: at acerbitate contrahit, ftringit & denfat, quapropter lienes induratos & pota & extrinfecus impofita, iuuat. Folia autem & fructus fimilem quidem, fed imbecilliorem uim poffident.

Folia, flores, cortices atq; radices in medicina ufurpantur, fed corticũ radice maior ufus eft, qui in principio ueris colligendi funt, & in umbrofo loco deficcandi. Hic autem cortex magis laudatur, qui fractus non præbet puluerem. Idem quinq; annis fuis uiribus conferuatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Capparis cum fale & oleo faporis eft optimi: & acetarij uice per hyemen in plerifq; locis editur.

Semen Capparis minuit lienem, quadraginta diebus pondere drachmarum duarum cum uino potum.

Succurrit idem femen potum coxendicis doloribus, refolutifq;, nec minus ruptis conuulfifq;.

Menfes idem trahit, & capitis pituitas per os purgat, Coquitur femen eius, colluunturq; decocto illo utiliter in dolore dentes. Siccatus radicis cortex contra prædicta omnia itidem ualet, repurgatq; uetufta omnia fordida, & in callum durata ulcera.

Mordetur radix eadem, fuccurritq; dentium dolori. Vitiligines albas trita ex aceto exterit. Difcutiunt concifa folia & radices, durities & ftrumas. Neq; paralyfi periclitari eos ferunt, ut Platina inquit, qui Cappari quotidie utuntur, non lienis doloribus, non epate, cum fibras uitalium & precordiorum aperiat, humorefq; glutinofos ac Melancholicos inprimis à fplene abigat, urinam ciet, lumbricos interficiat, uenerem excitet, ac contra uenenum theriacæ uim obtineat.

Verminofas aures inftillatus radicis fuccus, enectis uermibus, fanat.

Aduerfus uerrucas & duras glandulas in corpore, quas fcrophu

C las uel ſtrumas appellant, quæ plerunque in collo, gutture, & ſub alis naſcuntur, & cuti ſunt conformes, creanturq; ex malis humoribus, utputa ex Phlegmate craſſo & uiſcoſo, & ex Melancholia. Decoque corticem & radicem Capparis, atque eo decocto quatuordecim dies uerrucas atque ſtrumas laua, tum diſſipantur abſq; ullo periculo. Deinde para hoc unguentum, quo eas inunges, Accipe anguem mortuum, eiuſq; caput & caudam amputa, reliquam partem in ollam foraminoſam conijcito, & hanc ollam in aliam ponito, ſuperioremq; ollam gypſo uel argilla benè obturato, ſimiliter quoq; aliam, inferioremq; ollam ferventi aquę imponito, in qua tantiſper ſtabit, dum oleum ex ſuperiore olla deſtillaſſe tibi uideatur, anguis uerò conſumitur uapore inferioris ollæ. Ex hac pinguedine anguis, & ex puluere radicis Capparis, ſi inuicem permiſta fuerint, ſtrumas curare potes intra octiduum, ſi inde unxeris.

DE CAPILLO VENERIS.

D

NOMENCLATVRAE.

Ἀδίαντον.
Πολύτριχον.
Τριχόμανες.

Capillus Veneris.
Coriandrum putei.
Capillus porcinus.

Maur rauten.
Steyn ruten.

ANNOTATIO IN CAPILLVM VENERIS.

CAPILLVS Veneris herba eſt, quæ à Dioſcoride Adianton appellatur, hoc eſt non madeſcens, quod ſemper ſiccum inueniatur, etiam ſi ipſam herbam aqua immerſeris, quod ſi madeſcat, ſtatim quidem ſiccatur. Quod & Theophraſtus teſtatur lib. 7. capite 13. cum inquit: Adianti, ideſt Capilli Veneris folium in aqua nunquam madeſcit, nec quicquam adhæſiſſe humoris conſtat: unde & nomen herba accepit. Omnium Græcorum & Latinorum eadem in nominis origine ratio & ſententia eſt, Vox ipſa etiam indicat, neque enim Adianton aliud eſt, quàm quod οὐ διαίνεται, ideſt non madeſcit, A uarijs effectibus diuerſa nomina ei ſunt impoſita, quod

& Pli.

A & Plinius testatur, Polytrichon enim appellatur, quia capilli defluuia explet. Callitrichon autem, quia eos tingit, & speciosiores reddit. Apud quosdam dicitur Capillus fontium, ab alijs uerò Coriandrum putei, Germani Capillum Veneris, murariam rutam appellant, quum tamen ea potius sit Saxifragiæ species, ut Otto Brunsfelsius & Hieroymus Herbarius indicant. Videmus etiam ueterum descriptionem non conuenire cum ea Muraria ruta, quam hodie appellant officinæ Capillum Veneris: utendum tamen ea est, quum uiribus par sit, dum ueram discamus agnoscere. Nam & Plinius testatur Adiantum saxifragum dici, non tam quia nascitur in Saxis, quàm quòd calculos mirè frangit. Est & alia Saxifragæ species, ut Brunsfelsius scribit, quam etiam Capillum Veneris appellant Herbarij, cauliculos uel pediculos habens, ad modum capilli ruffi uel aurei coloris, & Germanice Der gulden Widerthon, ab illis dicitur, putantq; esse amuletum contra fascinationes.

DESCRIPTIO.

Capillus Veneris seu Adianton, duo habet genera, candidũ scilicet & nigrum. Candidum propriè Adianton dicitur, quod folia magis alba, & Coriandro similia habet, exigua & in extremitatibus incisuris diuisa. Coliculos quibus ex ea exeunt nigros, extremę gracilitatis, dodrantales, nitentesq;. Non caulem, nõ florem, nõ semen B fert. Radix illi inutilis est.

Nigrum alterum Trichomanes appellatur à Dioscoride, folia habet filici similia, tenuia, nigriora primo & breuiora. Hoc propriè Callitricon dicitur, ex tricarum pulchritudine quam facit, Romani capillarem herbam, siue filiculam uocant, à quibusdam Germanis Frauwen har dicitur, ac si dixeris Fœminę crinis. Creditur hoc ante dicto eadem omnia posse.

Hieronymus Herbarius inquit, quatuor esse genera Capilli Veneris, scilicet Adianthon, Polytrichon, Capillum Veneris, & Callitrichon, quem multi Pharmacopolæ secuti, etiam iuxta diuersa nomina, quatuor diuersas herbas falsò ostendunt, quum duę tantum sint herbæ, quæ antedictis nominibus appellantur, & easdem uires habent. Nascitur Capillus Veneris umbrosis, palustribusq; locis, humentibus muris, & propè fontes.

TEMPERAMENTVM.

Capillus Veneris, ut Ioannes Viconius inquit, est frigidæ & siccę temperatæ naturæ, Habet uirtutem diureticam, confertq; spleneticis, & hepaticis. Paulus Ægineta autem inquit: Adiantum siccat, extenuat, & modicè discutit, calore ac frigiditate medium est. Alopetijs igitur medetur, tumores digerit, calculos potu cõfringit, reiectiones pulmonis deficcat, alui profluuium sistit.

VIRES AC REMEDIA.

C Capillus Veneris, ut Mesue testatur, educit ex homine Choleram & Phlegma, crassosq; humores, sanguinem mundificat, & bonum inducit homini colorem, bonumq; reddit anhelitum: stomachum expurgat, & uentrem & hepar ac lienem, & confert dolori eorum, si quis ex ea herba bibat.

Eodem modo sumpta discutit calculum uesicæ & lumborum.

In aqua uel lixiuio cocta, si inde caput lotum fuerit: facit crines nasci, Capilli defluuia, quas Alopetias uocant, explet.

Cum Ladano, ut inquit Dioscorides, myrteoue, & lilino oleo, uel hyssopo etiam, addito & uino, capillũ fluentem compescit, furfures & manantia capitis ulcera, cum lixiuio exterit. facit etiam ad omnes capitis & reliqui corporis furfures, decoctum eius cum lixiuio & uino, in quem usum eo absterguntur.

Cinis Capilli Veneris, ut Serapion scribit, sanat fistulas, si insper gatur. Idem uitia in pudendis mulierum purgat.

Decoctum herbę potum; prodest spirandi difficultati, suspiriosis, lieni & felle suffusis, urinæ angustijs, Calculos frangit, aluum sistit, Serpentium morsibus auxilio est. Contra serpentium morsus etiam crudum illinitur. Quinetiam menses, & quæ à puerpe rio purgantur, decoctum trahit.

D Herba ipsa gallos pugnaciores reddit, cibarijs eorum admixta.

Succus eius, ut Viconius inquit, cum succo Abrotani, & Althęę, & mucilagine nasturtij permistus schrophulas resoluit.

Corona ex Capillo Veneris sedat capitis dolores. Horus Apollo scribit upupam auem, uuæ morbo tentatam, Adiantum ori indi tum obuersare, quapropter Ægyptij hominem sese sanantem hoc figurarum inuolucro designant, upupam & Adiantum herbam ap pingentes.

AQVA CAPILLI VENERIS.

Herba ipsa cũ tota sua substantia distillari debet in medio Maij uel à Iulio usq; ad Septembrem.

Aqua Capilli Veneris conducit ad iecur affectum, ipsum enim refrigerat, si quis mane & uesperi tribus uncijs bibat.

Eodem modo bibita prodest iocinori putrescenti.

Confert quoq; omnibus morbis suprà dictis.

DE CAPRIFOLIO.

NOMEN.

A

NOMENCLATVRAE.

περικλύμενος.

Caprifolium.
Materſylua.
Splenaria.
Inuolucrum maius.

Geyßblat.
Walt meyſter.
Speck Lilien.

ANNOTATIO IN CAPRIFOLIVM.

B APRIFOLIVM herba eſt quę apud Dioſcoridem Periclymenon dicitur, ut herbarum pertiſſimi tradunt, Vulgò Materſylua, uel Materſyluia appellatur, Romani Inuolucrum maius appellant. Splenion uel Splenaria etiam dicitur, ut Pandectarius inquit.

DESCRIPTIO.

Caprifolium ſeu Periclymenon, breuis & ſimplex frutex eſt, ut inquit Dioſcorides, folia per interualla habet eũ ueſtientia, albido colore, hederę figura. Habet & ſecus folia germinationes quaſdam, in quibus ſemen hederæ ſimile: flores candidos, fabarum floribus æquales, modicè rotundos, folijs ueluti ſuperpoſitos. Semen durum, & quod difficile uellatur. Radicem craſſam rotundamq́;. Naſcitur in aruis ac ſepibus, propinquis fruticibus ſe aduoluens.

Pandectarius in hunc modum deſcribit: Caprifolium inquit herba eſt cuius folia ſunt ex altero laterum ſubalbida, & ex altero uiridia, adherens, & aduolens ſe ſepibus. Cuius fructus ſunt magnitudine Cubebarum, in principio uirides, & quum maturuerunt citrini coloris, tendentes ad rubedinem, poſiti iuxta ordinem, & concluſi in duobus folijs ſimul coniuuctis, exiſtentibus in capitibus ſtipitum iuxta eum.

TEMPERAMENTVM.

C Periclymeni folia & semen, ut Ægineta scribit, incidendi simul & calefaciendi uires obtinent, quapropter urinam cruentam excernunt, ad quatuor dies pota. Competens potionis mensura est, drachmæ unius cum uino. Porrò desiccat quoq; semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem bibentibus afferre.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herbæ huius folia, semina, & radices, contunduntur & decoquuntur in aqua dulcis radicis usq; ad crassiciem mellis.

Hoc decoctum omnia corporis manantia ulcera exiccat, ualdeq; conuenit malignis pustulis, ut cancro & phagedænę, si illinatur.

Ex succo Caprifolij etiam paratur medicamentum quod lycium appellant, quod cum Myrrha & melle permistum, medetur putridis uulneribus.

Hæc herba ut quidam uolunt, extra corpus tantum adhibetur, propterea quòd contraria facultate, nempe calida & frigida prædita sit. Semen in uino bibitum, prodest ad dolorem & obstructionem lienis.

Semen quoq;, ut Dioscor. inquit, cum maturuit lectum & in umbra siccatum, ad minuendos lienes drachmæ pondere quadraginta diebus in uino bibitur. Prodest in spiritus difficultate non nisi recta ceruice spirantibus. prodest & singultientibus. Partum quoq;
D adiuuat, & ducit menstrua. Cruentam à sexto die urinam trahit.

Habent easdem uires & folia, quæ in circularibus febribus ex oleo inuncta, earum horroribus opem ferunt.

DE AQVA CAPRIFOLII.

Tempus distillationi conueniens est, ut primum flores in principio Iunij distillentur.

Aqua Caprifolij octo uel decem dies mane & uesperi pota subuenit Cardiacæ & orthopnϛæ.

Eodem modo pota medetur hydropi: opitulatur suspiriosis, respirationemq; reddit longam, & thoracem expurgat. Itidem quoque confert ad calculum lumborum, & purgat renes.

Salubris quoq; illis est, qui sibi à lepra metuunt, sanguinem enim emundat: facit etiam ad rubentes in facie pustulas, næuos pellit, & faciem puram reddit, si ex ea lauetur.

Efficax est ad membra paralytica quę exaruerunt & extabuerũt, si cum ea quotidie fricentur.

Prodest ueteribus & recentibus uulneribus mane & uesperi inde lotis.

Prodest etiam ut uetera ulcera crurum inde lauentur. Medetur quibusuis tumoribus illita, uel mane ac uesperi singulis uicibus tribus un-

A bus uncijs pota. Eadem attonitis quoq; remedio est, pota, uel membris ex ea friatis.

Ambusta igni uel aqua sanat, si ex ea lota fuerint, uel linteolis imponatur.

Cancrum oris sanat, si sæpius inde lauetur, & gingiuam exulcerationemq; oris,

Cancer mane ac uesperi ex ea lotus curatur, uel si linei panni in ea madefacti, superimponantur. Oculis indita eos claros reddit.

Eadem fistulas sanat, pellit papulas & pruritum ac mentagram, si cum ea lauentur.

DE CARDAMOMO.

NOMENCLATVRAE.

Καρδάμωμον.

Cardamomum.
Cordumeni.
Caros agreste.
Cardamömlin.

B

ANNOTATIO IN CARDAMOMVM.

CARDAMOMVM à Dioscoride appellatur, quod à Serapione & Arabibus Cardumeni uel Cordumeni dicitur: hoc clarum est, Dioscoridi Serapionem comparanti, inquit enim Serapio, melius est ex eo, quod difficile frangitur, plenum, coniunctum, durum & graue, & extensæ superficiei, cuius sapor est acutus parum: quod autem ex eo non est tale, est malum. Dioscorides eodem ferè modo scribit: Eligito quod frangenti contumax repugnet, quod plenum, præclusumq; sit: quod enim tale non erit, uetustate exoleuit, & bonitatem amisit. Quod in officinis habetur non est uerum Cardamomum, ut à Dioscoride describitur. quia amarum non est, nec frangenti contumax, ut etiam indicat doctissimus Medicus Ioannes Manardus lib. 3. epistola quarta. Officinæ duo semina pro Cardamomo ostendunt, quorum alterum est paruum, rugosum, & oblongum, & appellatur Cardamomum maius, Alterum magis exiguum est, & triangulare, utrunq; tamen acri sapore est, & apud recentiores medicos in magno usu est, magnaq; ui præditum esse propter acrimoniam censendum est, inquit Brunsfelsius: & quia longo usu iam probatum est, non reijciendum est, donec ueri Cardamomi copia nobis facta fuerit, quod ex Armenia, Bosphoro, India, uel Arabia afferri debet.

DESCRIPTIO VVLGARIS CARDAMOMI.

C Cardamomum eſt fructus cuiuſdam arboris, cuius grana ſunt ſimilia ſeminibus rutę, tenues paruoſq; cortices uel folliculos habens, in quibus ſemen uel fructus concluſus eſt, Duoq; eius genera ſunt, Alterum Cardamomum ſatiuum, alterũ uerò agreſte: uel alterum Maius, alterum uerò Minus, quorum ſatiuum uel maius eſt melius & magis odoratum, colorem habens ſubruffum, acremq; ſaporem dulcedine temperatum. Agreſte minus odoratum eſt, neq; habet tantas uires ut ſatiuum. Vtendum eſt in medicina ſatiuo tantum: quando autem quis uti uoluerit, tum prius lapillos ex eo colliget, & puluerem abijciet.

TEMPERAMENTVM.

Cardamomum eſt calidum & ſiccum in ſecundo ordine. Durat decem annos nihil de ſua bonitate amittens.

Cardamomum illis ſalubre eſt, qui ob magnam imbecillitatem cordis, ſyncope premuntur.

Vertiginoſis præterea maximè conducit, ſi ex eo bibant, uel ex puluere eius iure aliquo temperato.

Eodem modo ſumptum, ſtomachum roborat, & adiuuat concoctionem.

In puluerem redactnm & lignum aloes admixtum pari pondere D ſi fuerit, & hoc cum bono uino potum, diſcutit ſtomachi eructationem & uomitum.

Aduerſus Cardiacam, Accipe pulueris illius drachmam unam, & in uino uel iure aliquo bibe, hoc abſq; dubio opitulatur.

Cardamomum cum Aniſo permiſtum, & cũ uino bibitum, excitat ciborum appetentiam. In omnibus morbis interioribus ex frigida intemperie prouenientibus, Cardamomo uti licebit, quibus maximè conducit, ac præcipuè mulieribus.

Pellit idem, ut Dioſcorides inquit, latos uentris lumbricos, & cũ uino potum, renum cũ urinę malo aliquo doloribus, quos nephritim Græce dicunt. Vrinæ anguſtijs, ſcorpionum morſibus, cunctisque alijs quæ ictu aut morſu uenenum relinquunt, opitulatur. Calculos præterea diſijcit cum lauri radicis cortice potum drachmæ pondere. Fœtus in utero ſuffitu necat. Scabies pellit ex aceto inunctum.

DE CARDIACA.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Cardiaca.

Hertzgespan.

B

ANNOTATIO IN CARDIACAM.

CARDIACA herba est à recentioribus Medicis & Herbarijs inuenta, ac in usum medicinæ recepta. an ueteribus fuerit cognita, nondum constat. Euritius Cordus Medicus doctissimus, Herbarumq; pertissimus, putat speciem esse Marrubij uel Melissophylli, quia non aliter quàm melissophyllon apibus gratissima sit, scribitq; se propterea ipsam ad aluearia plantasse, neque credi posse, quanto examine, quàm sonoro murmure circum hanc florentem densæ apes susurrarent. Cardiaca autem inde appellatur quòd cordis tremoribus & doloribus uehementer opitulatur.

DESCRIPTIO.

Cardiaca herba est incisuris diuisa, altis caulibus, floribus rubentibus, graui odore, radice inferius subflaua, nascitur fere circa Sepes, aliquando etiam in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Cardiaca calefacit ac deficcat in secundo gradu. Habetq; uirtutem corpus intrinsecus purgandi ac emolliendi. Herbæ tantum in medicina usus est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba elixa cum Beta, ac comesta, lenit stomachum, & concoctionem roborat.

Succus

C Succus ex herba contusa expressus ac sumptus, pellit dolorem cordis, bonumq; sanguinem cordi generat.

Succus confectus cum saccharo, facit ad tremorem cordis, si à ieiuno sumatur.

Herba cum radice contusa, & pectori imposita tollit cardiacen.

Eodem modo sumpta expurgat pectus, Qui spasmo obnoxius est, utatur hac herba cum aqua mulsa.

Contusa & membro alicui imposita, quod spasmus occupauit, ipsum tollit absq; dubio: facit quoq; ad membra paralytica, si inde lauentur, & succus illinatur.

DE CARDVO BENEDICTO.

NOMENCLATVRA.

Carduus benedictus.

Cardo Benedict.
Bornwurtz.
Edel Distel.
Kleyn Creutzwurtz.

D

ANNOTATIO IN CARDVVM BENEDICTVM.

ARDVVS Benedictus herba est uulgaris, & notissima, magniq; usus in medicina, summamq; efficaciam habens contra uenena, pestem, & cordis affectus. Nomen atq; ipsa figura herbæ indicant speciem esse Cardui: uerum quia uaria sunt genera Carduorum, magni nominis medici, hic grauiter lapsi sunt, quorũ quidam hanc herbam per Scholymon, id est Carduum apud Dioscoridem significari uoluerunt, quidam Senetionem & Erygeron esse statuerunt, alij uero Crassulam mediam, nonnulli Chamæleontis speciem fecerunt, à quibus herbis multis partibus discrepat. Ruellius censuit Carduum benedictum esse speciem Attractylidis, cuius duæ sunt species, ut Theophrastus scribit. Vna mitior & cneco satiuo similior, caule rectiore, at rigido, exili: itaq; pro colu antiquę mulieres utebantur, semine candido, grandi, amaro.

A amaro. Hanc officinæ syluestrem Cartamum dicunt. Altera Hirsutior, torosiore caule, foliorumq; mollitia, humi penè serpens, radice fulua, tenui, superuacua, tubere acanaceo, in quo lutea stamina prominent, molli intus lanugine semen operiente. Hanc bene dictum Carduum officinæ appellant. Ruellius uidetur exactius & melius de hac herba iudicasse, & ueritatem magis attigisse, quare eius iudicio potius subscribendum esse censeo.

DESCRIPTIO.

Carduus benedictus caulem habet crassum & spinosum ad modum endiuię, cum asperis & crispis folijs, luteisq; floribus, pingues amat hortos.

VIRES AC IVVAMENTA.

Naturam & facultatem habet aperiendi obstructionem membrorum, penetrandi, & ciendi urinam.

Hæc herba esu medetur omnibus doloribus capitis, & pulmonis, bonumq; reddit auditum.

Acuit ingenium & memoriam, uertiginemq; discutit. Cerebrum atq; uisum confortat, non modo si edatur, uerum etiam si oculi inde inungantur. Quum uero succus haberi non potest, tum puluis, uel herba ipsa siccata in aqua macerantnr, quia oculi la-
B uantur.

Succus oculis instillatus, sanguinem inde tollit.

Sunguinem quoq; narium uel oris restringit, si adhibeatur loco unde fluit.

Idem puluis purgat uuulam, fauces, & guttur, facitq; ut quis facilius expuat pituitam & crassos humores.

Medetur stomacho debilitato, excitatq; ciborum appetentiam, atq; cor emollit. Malum sanguinem consumit, bonumq; generat.

Vinum cum hac herba elixum, & bibitum, prouocat sudorem.

Cum aqua uerò si herba decocta fuerit & pota, malos humores consumit, bonosq; seruat.

Eadem comesa, roborat paralytica membra, pulmonemq; exulceratum sanat.

Calculum frangit, decocta uel cruda cum uino pota.

Cum lotio sani alicuius infantis masculi decocta ac pota, sanat hydropicos, ac pestem, omniaq; apostemata rumpit, cancrum ac morbum comitialem pellit.

Puluis ex hac herba ante duodecim horas pondere unius drachmæ potus, sanat & pellit pestem.

Lanugo ex floribus proueuiens, uulneribus imposita, curat sine ullo dolore.

Herba

C Herba in ore masticata, curat fœtorem anhelitus.

Carbunculos sanat contusa & imposita.

Locorum muliebrium uitia sanat.

Omnem ustionem curat ac pustulas inde ortas, herba siccata ac cum succo suo permista & imposita.

Eadem cum uino albo pota, colicam sanat, scabiemq; pellit.

Puluis cum farina permistus, indeq; ex aceto calido emplastrum factum, pustulas pestis sanat, si imponatur.

Herba mulierum menstrua mouet.

Cum succo uel aqua decocta, uenenatorum animalium morsibus medetur.

Cum uino decocta ac calida in potu sumpta, circa quartam partem horæ ante febris accessionem, deinde ægrotus uestibus benè operiatur, omnes febres tum frigidas tum calidas sanat. Vel accipe puluerem cum calido uino, uel aquam inde distillatam, uel tres bolos ex uiridi herba omni mane: & homo breui reualescet.

Aduersus omne uenenum per os sumptum prodest, quandocunque hoc accidit, puluerem ac herbam, aut succum aut aquam in potu sume: ac uestibus te operi, ut benè sudes ad spacium triũ horarũ.

Puluis comestus aut bibitus, facit aduersus morbum lateralem.

Vinũ ex Carduo benedicto in autumno confectum: & suo tem-
D pore bibitum, contra omnes morbos iam enumeratos optimè conducit.

AQVA CARDVI BENEDICTI.

Tempus distillationis eius est, ut herba sola circa finem Maij distilletur.

Aqua Cardui benedicti, mane & uesperi ij. uel iij. uncijs pota, discutit dolorem capitis, confortat memoriam, pellit uertiginem capitis, conducitq; maximè ad omnes affectus oculorum, etiamq; si ex ea lauentur.

Eodem modo prodest ad tabem in corpore.

Aqua hæc pota calculum frangit, curat omnem adustionem, linteolis in ea maceratis, & imposita.

Confert quoq; pota contra febrem quartanam, & uenena, sanat cancrum & carbunculum, & omnia inueterata ulcera. In summa, non satis potest laudibus efferri, propter eximias & uarias suas uirtutes.

DE CARDVO FVLLONVM.

NOMEN.

A

B

NOMENCLATVRAE.

Δίψακος.

Carduus fullonum.
Virga paſtoris.
Labrum Veneris.
Lauacrum Veneris.

Karten Diſtel.
Weber Karten.
Buben ſtrel.
Fraw Venus bad.

ANNOTATIO IN CARDVVM FVLLONVM.

CARDVVS fullonum apud Dioſcoridem,& antiquos Grçcos Dipſacos eſt. Romani Labrum Veneris aut Lauacrum Veneris appellant. Herbarij uerò Virgam paſtoris nuncupant, Quanquam autem Carduus fullonum & Virga paſtoris eadem omnino herba eſt, tamen ita differunt, quòd Carduus fullonum ſeritur, Virga paſtoris ſylueſtris eſt, & ſponte prouenit. Hæc planta Carduus fullonius ideo dicitur, quòd ea rudes pannos uelut echino quodam expoliunt, detractis floccis fimbrijſq;, quas uocant crocidas, concinnant. Vulgò quoque pectorius cardo dicitur, quòd lanificia uncinatis uerticibus aculeorum pectantur, Græci à ſiti δίψακον eam dixerunt: quoniam humorem contra eam paratum ſemper habet, uel quæ ex natura magis cauſa uidetur, quòd ſecus fontes, aquarum ſcatebras, aquoſos limites, & foſſas naſcitur, & alijs locis rarò inuenitur. Virga paſtoris fortaſſe inde dicta eſt, quòd paſtores fortè unam ex illis longis uirgis quibus Cardui ad poliendos pannos inſident, ſumentes, & aculeis nudantes, ea parte qua poſſit manu capi, reli-

C qua aculeata parte gregem ducant. Cur autem Labrum uel Lauacrum Veneris ſpina hæc quondam dicta ſit, cauſa adhuc latet, ut Vergilius Marcellus indicat.

DESCRIPTIO.

Carduus fullonum, ſeu, ut Græci dicunt, δίψακος, planta eſt, in genere aculeatarum exiſtens, ut Dioſcor. inquit, caulem habet excelſum, ſpinoſum, folia lactucæ prælonga, aculeis armata, in dorſi medio tubercula ceu bullas intus & extra ſpinoſas, genicula eius binis folijs amplectentibus, concauo alarum ſinu, in quo ros, aut pluuius humor ſubſiſtit. In cacumine ſingulis ſurculis capitula ſunt echinata ſpinis longiuſcula, quæ cum aruerunt, candido colore fiunt. Habent & capitula illa per longitudinem diuiſa, uermiculos in medulla quoſdam.

Duo à quibuſdam huius herbę genera ponuntur, quorum Mas alterum appellatur, alterum uero fœmina, Mas ipſe Carduus fullonum eſt, Fœmina autem Sanguinaria uel Cauda uulpis, uel Centũnodia dicitur, & habet caulem cubitali altitudine & rotundum cũ geniculis.

TEMPERAMENTVM.

Carduus fullonum ſeu Virga paſtoris refrigerat in tertio ordine. Radix, ut Ægineta inquit, in ſecundo ordine deſiccat, nonnullam quoq; abſtergendi uim ſimul obtinet.

D

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba in puluerem redacta, & in iure piſorum ſumpta, ſiſtit uiolentam fluctionem, & præcipuè mulierum.

Eădem decocta & capiti impoſita, tollit phreneſim.

Succus auribus inſtillatus, uermes in eis necat, tollitq; fluxũ earũ.

Folia in aceto & oui albumine elixa, & uentri impoſita, ſiſtunt dyſenteriam. Stomachi quoq; tumorem emplaſtri modo impoſita tollunt, Sic etiam menſtrua mulierum reſtringunt.

Radix rimis fiſtuliſq; ſedis medetur, ut Dioſcorides inquit, in uino decocta, tum tuſa, & uſq; dum ſit ceræ craſſitudo ſubacta, & deinde impoſita: oportetq; in ęnea pyxide ſeruari medicamentũ hoc. ferunt præterea uerrucis & quas formicas uocant, mederi, feruntur itidem uermiculi in capitulo labri Veneris inuenti, in aluta clauſi, tum collo brachioue hominis adalligati, quartanas finire febres, Marcellus ſcribit ſe multum obſeruaſſe illos uermiculos in echinis naſcentes, ſed inuenire non potuiſſe. Verum Antonius Muſa inquit, quòd nullus errare poſſit, quin Autumno inueniat, quum exiccari incipit, ſi per medium echinis aperiatur, uermiculus albus eſt, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem tranſit, hyeme etiam uidere licebit, antequam præ frigore moriatur.

Aqua

A Aqua quæ in folijs huius herbæ inuenitur, præcipuè confert ad claritatem oculorum, emundat quoq; faciem, si ex ea lauetur: puellæ & pulchræ muliereculæ plurimum ea utuntur.

Eadem flauas maculas ex ægritudine obortas pellit, si quis à balneo sæpius se ea lauerit.

Aqua ex hac herba distillata confert ad exulcerationem oris.

DE CASSIA FISTVLA.

NOMENCLATVRA.

Cassia fistula.

ANNOTATIO IN CASSIAM FISTVLAM.

CASSIA fistula noua & peculiaris medicina est, qua recentiores medici utuntur ad aluum leniendam, hanc Arabibus acceptam referimus, antiquis penitus incognita fuit, uel si cognita fuit, certe eam in medicinæ usu non probauerunt. Cæterum scire oportet, si quando Cassiam syringa, hoc est fistulam, in antiquis autoribus legere contigerit, non pro ea capiendam esse quæ nunc Cassia
B fistula dicatur, sed pro lignea siue aromatica, cuius una quoq; species ab ipso Dioscoride πλατεῖα σῦριγξ, id est lata fistula nuncupari cernitur. Actuarius nostram Cassiam fistulam, nigram Cassiam appellat: ab aliquibus Calamos, id est arundo, seu potius Indica canna nominatur.

DESCRIPTIO.

Cassia fistula, magnas cannas habet, quæ intus humores & grana ad modum Pæoniæ habent, laminis intus ac parietibus, quibus grana sunt separata. Cannæ ponderosæ sunt meliores, & colore nigricantes, Leues autem & quæ sonitum reddunt quando concutiuntur, nondum bonę sunt, quia humor in eis exaruit.

Hermolaus Barbarus hoc modo describit: Cassia fistula arbor est, quę partim in India, partim in Ægypto nascitur, folio iuglandis. Siliquas habet prælongas ac teretes, utrinq; fastigiatas, duos fere pedes proceras, carne intus nigra, gustu prædulci, sed planè medicato, ligneis distinguentibus menbranis, & ossibus siliquarum intercursantibus. Deligere oportet ponderosam, collucentem, perplenam, quam si concusseris, inclusa intus grana non obstrepant.

C

TEMPERAMENTVM.

Hanc, ut idem Hermolaus inquit, recentiores Græci, calidam & humidam abscessu primo perhibent. Duos annos in sua bonitate durare potest, Humor cannarum & grana in usu medicinæ habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dari audacter & intrepidè potest ijs, ut Actuarius inquit, qui ob teneram ætatem, aut aliam quamuis causam deficientia aluum medicamenta respuunt, præbetur pueris, & fœminis uentrem ferentibus, comoditate quadam & necessitate urgente, quibus potentius aliud medicamentum sumi denegatum est, item quibus reliquorum medicaminum usus incandescens febris aspernatur.

Cum aqua rosacea duabus uncijs sumpta, leniter subdicit aluũ, in omnibus morbis benè operatur, Sanguinem purgat, sitim, stomachũ quoq; expurgat, expellit Choleram adustam, malosq; Phlegmaticos humores.

Anginis medetur, pectorisq; uitijs subuenit, calculumq; lumborum & uesicæ repellit, Hoc totum intelligendum est, de Cassia fistula extracta, quemadmodum in officinis habetur.

Conducit contra acutas febres, leniter enim subducit aluum.

DE CASSIA LIGNEA.

D

Cassia lignea.

Rinden oder Holtz von Cassia.

CASSIA lignea odorem rosarum repræsentat, duo eius sunt genera. Alterum colore Cinnamano est simile, Alterum uerò rubicundius est, quæ duo bonitate probantur. Inueniuntur & plura genera: quoddam enim nigrum est, quoddam ruffum, aliud uerò albicans, quæ omnia reprobantur. Decem annos Cassia lignea suam bonitatem retinet. Dioscorides ueram Cassiam ligneam scribit amabili coloris bonitate esse rubicundam, corallio lapidi similem, item angustissimam, longam crassamq;, & fistulis plenis, quæ in gustu erodat, & cum feruore aliquo adstringat, quæ aromatum modo odorata sit, simulq; uini odorem referat.

Hæc descriptio satis declarat, Cassiam illam qua officinæ nunc passim utuntur, ligneamq; uocant, cum uera Cassia penitus nihil commune habere: est enim tetra, nullumq; habens odorem, & prorsus aspernabilis, imò nihil habens quare Cassia putari debeat, ut Diosco-

A Dioſcoridem & Plinium legenti, remq; ipſam in manu habenti, facile conſtabit. De hac re legito libellum Leonardi Fuchſij de erroribus medicorum, preterea Leonicenum & Manardum. Deniq; error quorundam recentium medicorum hic ſilentio non eſt preteréundus, qui in ſuis receptulis ad prouocanda menſtrua, in quibus ſcriptum eſt Caſſia, ipſi corticem Caſſię noſtrę uulgaris & arabicę ſumunt, quum Caſſiam ligneam Grçcorũ potius ad eundem uſum recipere debuiſſent, ex Dioſcoridis aliorumq; Grçcorum medicorum autoritate.

TEMPERAMENTVM.

Caſſia lignea calida & ſicca eſt in ſecundo ordine. Ægineta inquit, quòd calefacit & ſiccat in tertio ferè abſceſſu, tenuis abunde, acris, & modice aſtringens, incidit igitur & diſcutit, roburq; inſtrumentis adijcit, poſtremò & menſes euocat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Caſſia lignea facit ad catharrum ex frigida intemperie ortum, puluerem ex ea carbonibus ignitis inijce, ac fumum inde naribus attrahe.

Auxiliatur contra morbum comitialem, ſi ex hoc puluere pillulę formentur, & permiſceantur cum Laudano atq; ſucco Abſinthij B ita ut acquirant pondus unius drachmæ.

Ad imbecillitatem ſtomachi ex frigiditate contractam, Accipe pulueris Caſſiæ ligneæ, maſticis, ſeminis fœniculi, æquales partes, & cum ſucco Abſinthij ieiunus bibe, hoc opem præſtabit.

Oculorum medicinę, ut inquit Dioſcor. ad claritatem uiſus, accomodata eſt, Lentigines tollit ex melle inuncta, Menſes commouet: renum doloribus, contractionibuſq; uuluæ ſuffitu inſeſſuque ſubuenit. Ciet urinam, uiperarum ictibus pota reſiſtit. In ſumma uis eadem ferè, quæ cynamomo cum quo ſubinde naſcitur quod: ſi defuerit, uicaria pro eo ſuccedit, duplicato pondere.

DE CASEO.

NOMENCLATVRAE.

τυ̃ρος.

Caſeus.

Keſe.

ANNOTATIO IN CASEVM.

C CASEVM Romani, Græci autem Tyron dicunt, dicitur uerò Caseus, ut Varro inquit, à lacte coacto, nam fit lacte coagulato, hœdino in primis uitulorumue coagulo. Caseus infumatus laudabatur à ueteribus, nec hodie contemnitur, Omnis porrò Caseus senectute fit salsus, sed in musteum redit saporem aceto è thymo maceratus. Salitus Caseus in locum fumo aliquantulum obnoxium reponatur, ubi salem conceperit, & ætatis aliquid adeptus erit, esui non incongrue dabitur. Caseus Oxygalactieus commendatur à Galeno, diciturq; quasi acetosum lac.

NOCVMENTA CASEI VETERIS.

Caseus concoctu difficilis est, inducitq; ingens malum, quibus hepar & Splen induratus est, cuius nimius & frequens usus calculum generat, hoc tamen de omni Caseo non est intelligendum, est enim discrimen habendum inter Caseos, sed tantũ de ueteri Caseo, nam uetus, ut inquit Platina, difficilè concoquitur, parum nutrit, stomacho ac uentri aduersatur, bilem facit, podagram, dolorem laterum, harenulas & calculos generat.

VIRES AC IVVAMENTA CASEI RECENTIS.

Nutrit in cibo Caseus sine sale recens, ut Dioscor. ait, stomacho utilis est, facillimeq; digeritur, corpus auget, aluum leniter mollit, Ipse à se ipso ex lactis quo confectus est, natura differt, Minus ma-
D lus est Caseus lacti uicinus.

Paulus Ægineta in sanitatis usu probauit tantum recentem Caseum, fungosum, mollem, dulcem & mediocriter salsum.

Caseo dignitas à locis & pecoribus accessit, à lacte animalis unde conficitur, propè uim suam ac naturam retinet.

Qualitas Casei ex ętate deprehenditur. Recens algidus est & humectus: salitus & durus, calidus & siccus, Caseus recẽs & mollis, ut Ægineta inquit, repellendi uim obtinet, leuiter refrigerans, quare & uulnera impositus conglutinat, at qui Oxygalactinus dicitur, præter hanc facultatem etiam discussoriam modicam possidet, magisq; uulnera conglutinat, uetustus isq; pinguis discutiendi uirtutem præ se fert, qua articulariorum quoq; tophis accomodatus est, præsertim cum suillæ carnis & salsæ & pinguis decocto.

Elixus Caseus & ab elixatione statim sepositus, mox massatus, aluum compescit. Prodest oculorum inflammationibus, sugillatisq; illitus Caseus.

Recens Caseus super morsum rabidi canis impositus, uenenum extrahit, facit idem contra Anthracem & alia apostemata uenenosa, impositus uel manducatus.

Sigillare stomachum Casei præduri & ueteris modicum putatur, &

A tur, & prohibere quo minus exhalationes cibi antè ſumpti, ex ſtomacho caput & cerebrum petant: unde & uſus inualuit, ut Caſeus poſtremò poſt omnia alia fercula apponatur, & edatur.

Caſeus nimium ſalitus facit ut homini uarij accidant morbi: primò calculum generat, & ſtillicidium urinæ, deinde faſtidium ſtomacho inducit, deſtillationes capitis parit, quare ab eſu talium Caſeorum abſtinendum eſt. Serum Caſei ægrotis ualde conuenit, nam laxat & emollit aluum, atq; confortat.

Hoc ſerum ex optimis Caſeis ouillis, qui haberi poſſunt, conficietur. Eſt quoq; Caſei ſerum, nutriendis canibus accomodatum.

DE CASTANEA.

NOMENCLATVRA.

Διὸς βάλανος.

Caſtanea.

B

ANNOTATIO IN CASTANEAM.

CASTANEA Grecis Διὸς βάλανος, hoc eſt Iouis glans uocatur, cum tamen iuglandis appellatio nucibus tuntum regijs dicata ſit à noſtris, ut Hermolaus Barbarus teſtatur. Nuces uocamus & Caſtaneas, quanq; propiores glandium generi Vergilius inter nuces numerat in carmine, quum inquit, Caſtaneæq; nuces mea quas Amaryllis amabat. Photion Caſtaneas primò dictas ſcribit, quòd ab oppido Magneſię quod Caſtanon dicatur, aduectæ ſint. Caſtanea tam fructum, quàm ipſam arborem ſignificat.

DESCRIPTIO.

Caſtanea arbor eſt uulgò nota, iugland. haud quaq; abſimilis, folio tantum uenoſiore & fimbriato, nuce intus ſolida & plurimũ plana, triplici tegminis ambitu ſepta, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calice.

Hæc arbor miram habet naturam, uiribus enim ſuis deſtituitur, neq; fructum producit ubicunq; ſola naſcitur, delectatur montibus perrarò in locis planis proueniens, Fructus eius includitur echinato calici, ut fagi fructus.

C Castanea ineunte Vere germinat, seriusque Vergiliarum obitu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Castanea est frigida & sicca in primo gradu.

Exterior cortex ex fructu in puluerem redactus, & eodem pondere cum Reupontica permistus, fastidium & eructationem stomachi pellit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Castaneæ siccatæ & in puluerem contritæ, ac cum puluere ex oculis cancrorum & aqua Apij sumptæ, cient urinam.

Pulmonarijs nocumentum inferunt Castaneæ, & pariunt dolores capitis, eo quòd tardius concoquuntur. Si comedantur tostæ uel elixæ, thoracem obstruunt, asthma generant, & inducunt letales morbos, si quis plurimum ijs utatur. Castaneæ crudæ manducatæ facilioris sunt concoctionis quàm glandes, quamuis eiusdem ferè sint naturæ. Quicunq; crudis Castaneis plurimum uescuntur, multum pediculorum in corpore & uestibus acquirunt, quos si iterum expellere uolueris, comede contusos flores lauendulæ, & uestibus eos insere.

Castaneę uehementer sistunt uentris & stomachi fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt, Sed capitis dolores D creant, inflationes pariunt, concoctu difficiles, tostæ tamen crudis innocentiores sunt. Arefactæ multum noxæ remittunt: tritæ cum melle & sale, rabiosorum canum morsibus imponuntur. Mammarum duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositę, ijsq; uino maceratis, & cum farina subactis pessi uice utuntur, ad supprimendos menses. Item earum cortices foliaq; usta, & in puluerem trita atq; cum uino temperata, & emplastri modo capiti imposita, capillos augent, eorumq; defluuia prohibent.

Castaneæ ut Platina scribit, ex omnibus quæ esui dantur, robur & uim in membris generant, sed difficillime concoquuntur, maximè uerò à Phlegmaticis, nisi cū saccharo & melle fuerint in cibum sumptæ. Elixę uerò & adhuc calidæ, mane ante cibum cum melle datę tussientibus prosunt. Torrentur item ad flammam in patella perforata, nec eius suauitatis sunt, nec nutrimenti, cuius habentur sub carbonibus lento igne decoctæ. Has suauius edemus cum caseo in tertia mensa. Meliores item, ut idem inquit, habentur, inter prunas & cineres coctæ, quàm quæ elixæ: nimia enim eius turgiditas & stiptica uis decoquitur.

Interior Castaneæ membrana quæ corticem fructumq; disterminat ad tertias in aqua decocta ac potui oblata, mirè aluum fluentem sistit.

Membrana

A Membrana illa proxima corpori & in ijs & in nucibus, saporem, ni detrahatur, infestat.

Molitura, ut ait Plinius, Castaneæ præstant, ieiunio fœminarum quandam imaginem panis, & ubicunque aliæ fruges deficiunt, ut in Bergomatis agri montanis.

Castaneæ priusquam cineribus credantur, ferrò uulnerari debent, ut plagæ hiatu spiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitu prosiliunt, assidentium periculo, flatus itaq; ijs angustijs elisus, à noxa uindicabit, impetu in sibilum abeunte.

Castaneæ seruantur uel in cratibus dispositę, uel intra sabulum, ne inuicem tangantur, immersæ, uel in uasculis fictilibus nouis conditæ & loco sicciore defossæ, uel hordei paleis immundissimis obrutę. Sunt qui filo transfixas cumulatim, & igni detostas adseruent.

DE CATAPVTIA.

B NOMENCLATVRAE.

λαθυρίς.

Cataputia.
Tithymalus.
Granum regis.
Sponsa solis.

Sprinck körner.
Scheiß körner.
Wundel baum.

ANNOTATIO IN CATAPVTIAM.

CATAPVTIA herba est quæ à Dioscoride & Plinio Lathyris appellatur, alij Tithymalum appellant, eamque Tithymalorum numero adscribunt, sunt enim uariæ species Tithymalorum, quas Dioscor. lib. 4. Plinius lib. 17. describunt. Cataputiam inde dictam uolunt, quòd eius granis soluendæ aluo pro Catapotijs, id est pillulis utantur. Vulgus & mendici plerunq; aluum purgare Cataputię granis solent.

DESCRIPTIO.

C Cataputiæ duæ sunt species, est enim Maior & Minor, Maior habet folia ad modum oleæ, sed maiora tantum, Caulem uero habet concauum, in cuius summo pendent uuæ, ex quibus exprimitur oleum quod officinæ uocant cicinum, Minor caulem emittit cubiti altitudine, folijs gracilibus, digiti longitudine, in cacumine triangularibus. Semen foris nigrum est, intus uero album, quod quum maturuerit, è suis folliculis exilit.

TEMPERAMENTVM.

Cataputia calefacit tertio ordine, humectat autem in primo. Virtutem habet purgandi Phlegma, Choleram & Melancholiam.

Si quis uomitum prouocare uoluerit, accipiat oleum ex huius fructu paratum, hoc enim multum malorum humorum ex stomacho pellit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Contra quamuis febrem quotidianam, Accipe bonam partem huius fructus, & cũ Beta inuolue, & simul in olla benè decoquito, postea oleũ inde exprimito, quod tam sanis quã ægrotis conuenit.

Oleum Cataputiæ aduersus paralysim conducit. Semina eius, ut Dioscor. inquit, numero septem aut octo deuorata, purgant aluum, aut in cibo sumpta, pota ue cum caricis aut palmulis, frigida

D super pota aqua ducunt quocunq; modo sumpta, pituitam, bilem & aquas. Coquuntur præterea cum gallinaceo oleribusue in eundem usum folia eius.

Cataputiæ grana uicena in aqua pura, aut mulsa pota, hydropicos sanant, Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lædunt, itaq; inuentum est, ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur.

AQVA CATAPVTIAE.

Tempus distillationi conueniens est, ut caules & folia dum perfecte excreuerunt, distillentur.

Aqua Cataputiæ habet uim purgandi & soluendi, purgat bilem & superfluos humores Phlegmaticos iij. uncijs una uice sumpta.

Prouocat uomitum, iij. uncijs pota, expellit lumbricos, prodest ad scabiem humidam & ulcera capitis, si ex ea lauentur.

Pustulas immundas tollit, curat exanthemata, serpiginem & scabiem siccam, si sæpius inde lauentur.

Aqua Cataputiæ & omniũ Tithymalorũ, intra corpus sumpta, nocumentum infert pulmoni, stomacho, & iocinori, unde uarij morbi prouenire possunt. De hac aqua infrà uide plura in capitulo de Tithymalo.

DE CENTAVRIO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Κενταύριον.

Centaurium,
Centaurea.
Chironia.
Fel terræ.

Tausent gulden Kraut.
Feber kraut.

ANNOTATIO IN CENTAVRIVM.

CENTAVRIVM, ut Plinius indicat nomen, sortitũ est à Chirone Centauro, quia ea herba Chiron curatus sit, cum Herculis excepti hospicio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem, unde & Chironiũ
B appellatur. Sed mirabilius nomen à Germanis ei tribuitur, hi enim arbitrantes Centaurium non à Chirone Centauro, sed à centum aureis dictum, uocant ipsum, nomine à mille aureis dicto, **Tausent Gulden kraut.** Magnum dubium magnaq; controuersia est de hac herba, quidam uolunt eam penitus hodie esse ignotam, & præcipue maiorem: quidam putant matricariam esse: alij uerò Reuponticum, De hac re legito Leonicenum & Leonardum Fuchsium de erroribus medicorum.

DESCRIPTIO MAIORIS CENTAVRII.

Centaurij duo genera sunt, Maius scilicet & Minus. Maius iuglandis nucis folia habet, oblonga, colore ut in brassica uiridi, serrę modo per ambitum incisuris secta. Caulem profert duorum triumue aliquando cubitorum altitudine, multis à radice adnatis, in quibus papauerum modo capita sunt, in rotundo oblonga. Radix illi est uasta, ponderosa, dura, longitudine ad bina cubita, succo plena, sapore acri cum adstrictione dulcedineq; aliqua rubescens, succum quoq; sanguineum mittit. Hæc est quæ nunc à uulgo & officinis Rhaponticum falsò nominatur, ut Ruellius testatur. Idem sentit Campegius inquiens: omnia quę à Dioscoride in Centaurea describuntur, ita herbę & radici uulgò uocatę Rhaponticum, quadrant, ut hanc esse ueram Centauream nemo nisi ab ortu naturæ cœcus

non

C non agnoſcat, Herbarij noſtri nulla ueterum autoritate nixi, aliud Centauriũ maioris cognomine demonſtrant, flore luteo, folijs per interualla binis, auerſa parte candicantibus, interna uirentibus, ſalice maioribus & connexis.

DESCRIPTIO CENTAVRII MINORIS.

Centaurium minus herba eſt origano ſimilis, & aquoſa amat loca, Caulem habet altitudine ſupra dodrantẽ, florem purpureum. Radicem paruam, nullius uſus, guſtu amaram. Latini ob ſummam amaritudinem minus Centaurium fel terræ appellarunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtrumq; Centaurium calefacit ac deſiccat in ſecundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Centaurea menſes mulierum promouet ſubdita. Sanguinem reijcientibus auxilio eſt.

Contra omnes febres, Accipe ſemiunciam Centaureæ in puluerem redactę, & in uino cum ſaccharo temperato: tribus diebus mane ieiunus bibe, hoc auxilium præſtat. Accipe manipulum unum Centaureæ & eam in aqua elixam bibe, tum aſthmati medetur. Eodem modo ſumpta, antiquam tuſſim remouet.

Succus ex radice aſſumptus, purgat ſtomachum, aluumq; ſubducit.

D Centaurea colligenda eſt, quando incipit florere, & poſtea ſuſpendenda in loco obſcuro neq; ſoli expoſito, ac ita ſiccanda, poſt annum etiam conducit ea uti, & in primis maiori.

In uino elixa & cum ſaccharo permiſta, ualde prodeſt ad oppilationem iocinoris, lumborum, ſplenis atq; ueſicæ. Cum uino decocta & oleo oliuarum permiſta, & uentri ſub umbilico impoſita, magnum dolorem lumborum tollit, aperitq; lienem obſtructum. Vnguentum confectum ex ſucco cum oleo & cera, benè prodeſt lieni, ſi inde illinatur à foris.

Ad iecur & lienem induratum conficies Syrupum hoc modo. Accipe ſuccum Centaureæ, radicem Apij, radicem fœniculi, pari pondere, & in ſucco bullire ſinas, deinde percola, & humorem benè exprime, & ſaccharum admiſce, quantum lubet, iuxta quantitatem Syrupi. Hæc potio etiam felle ſuffuſis opitulatur, mane & ueſperi ſumpta.

Succus ex radice Centaureæ expreſſus, & ad ſemiunciam cum oleo oliuarum ſumptus, multos malos humores ex homine pellit.

Centaurea permiſta cum ſanguine upupæ, & modico mellis, & noctu intra laternã in qua candela ardet, poſita, facit ut aſtantibus uideatur quaſi multæ in ea currant ſtellæ. Eadem in aqua decocta & pota curat antiqua ulcera. Choleram & craſſos humores per inferna

A ferna trahit ac exigit. Infuso eiusdem decocto coxendicum dolores leuantur, trahit enim sanguinem.

Succus oculorum medicamentis perquàm utilis.

Cum melle caliginem oculorum, & ea quæ obstant claritati, discutit.

Succus bibitus uel subditus fœminis, menses trahit & fœtus.

Idem ad omnia uulnera tum recentia, tum antiqua efficax est. Fistulis quæ omni parte serpunt, auxilio est unguentum ex succo, & melle confectum, neruos confortat, & eos uulneratos curat.

Ei qui uenenum sumpserit, Centaureum minorem ex aceto tritam dato: bibat, mox discutit uenenum.

Succus Centaureę quomodo excipiendus & conficiendus sit, Galenus priuatim in quodam libello docet, est enim aurea & præstans medicina ad innumerabiles morbos, quos Galenus ibidem enumerat.

AQVA CENTAVREAE.

Tempus cremandi & distillandi Centaureã est circa exitũ Iunij, tũ caules, folia, & flores minutim inuicẽ concidi & distillari debẽt.

Aqua Centaureæ mane & uesperi singulis uicibus iij. uel iiij. uncijs pota, illis salutaris est, qui crudum & frigidum stomachum habent, nam omne quod malum & noxium in eo est, consumit.

B A puero duabus uncijs, ab hoĩe uerò adulto quatuor uncijs mane à ieiunis pota, lumbircos uentris expellit. Eadẽ pota febrẽ pellit.

A muliere bibita, fœtum mortuum ex utero ejicit. Saluberrima quoq; est ad nauseam & singultum stomachi, appetentiam ciborum excitat, purgat & expellit crassos humores, unde chiragra, podagra, icteros, coxendicum dolores, & id genus alia, oriri solent.

Eadem pota facit ad iecur & lienem, atq; ad eorum duritiam. Prodest ad colicam passionem & tormina intestinorum. Curat recentia uulnera, si ex ea lauentur, uel linteolis imponatur, cicatrices & maculas ueterum uulnerum remouet. Ad crus fractum conducit, si linteolis calida imponatur uel superligetur. Sanguinem excreantibus medetur.

DE CAEPA.

NOMENCLATVRAE.

Κρόμμυον.
Cæpa.
Cæpe.
Zwibelen.
Zybelen.

ANNOTATIO IN CAEPAM.

C CAEPA Cæpę, siue Cępe indeclinabile in neutro genere, à capitis magnitudine dictum uolunt, lachrymosum olus est, & oculos mordet, unde à Græcis nomen impositum κρόμμυον, quòd oculi pupillã comprimi cogat, ut Aristoteles in problematis tradit, nam oculos uellicando expressis subinde lachrymis contrahi pupillas oculorum certum est. Cæparum plura sunt genera, quę Plinius libro 19. omnia recenset. Nobilissima Ascalonia, ab oppido Iudęę, Nam ut refert Strabo lib. 16. Ascalonensium regio præcipuè fert Cæpas, Ruffa Cępa acrior est quàm candida, sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta. Cępę frigida, humida, ac sabulosa amant loca. Seruantur benè ad fumum suspensæ, optimè paleis. Incorruptæ etiam durabunt, si in calidam aquam demersæ, mox insolatę donec penitus siccescant, paleis hordeaceis recondantur, ita compositæ ut nulla ex parte sese contingant. Seruntur in Martio ac Aprili. Id mirandum in Cæpis est, quòd adolescente Luna marcescunt & minuuntur, contrà autẽ decedente luna reuirescunt & augentur, ut Plutarchus testatur.

DESCRIPTIO.

Cæpe duplices sunt, Ruffæ scilicet & candidę, Quando florent, caulem concauum in medio acquirunt, in cacumine uerò albos flores cum capitello uel nodo, in quo semen continetur nigricans, si
D caulis desecatur, ab inferiori parte regerminat. Cum herba in terram deprimitur, Cæpa fit maior.

TEMPERAMENTVM.

Cæpa ex quarto ordine calefacientium habetur, substantię crassioris, ut Galenus testatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cæpę crudæ comestæ asperum reddunt guttur, & stomachum inflant. Cum melle permistæ, tollunt dolorem mali stomachi. Membris nocent si edantur, nimium enim exiccant humiditatem corporis. Hemorrhoidas aperiunt cũ aceto temperatæ & impositę.

Fricantur cum succo eius capillorum defluuia, quas alopetias uocant, & in loco glabro citò capillum prouocat. Cæpę molliunt aluum, & mouent sitim. Inungitur ad claritatem oculorum cum melle Cæparum succus, prodest albuginibus, oculorum nubeculis, & incipientibus eorum suffusionibus.

Ad dolores pectoris, Accipe Cæpas in carbonibus ignitis leniter tostas, indeq; mane & uesperi comede, hoc facilem humorum crassorum excreationem reddit, pectusq; laxat. Eodem modo pellit tumorem, & stomachum purgat. Cæpę cum sale & melle permistæ, & uerrucis impositę, eas funditus curant. Cum aceto contusæ

tusæ

A tusæ, si inde scabiosa cutis lauetur, eam puram reddunt.

Stomacho non conducunt, fastidium enim faciunt.

Oris fœtorem manducatæ tollunt.

Succus naribus instillatus purgat caput. Contra rabidorum canum morsus, succus additus ruta, sale, & melle, ac inuicem contusis, inungitur. Idem auribus purulentis instillatum prodest. Cholericis plurimum nocet Cæparum usus, inde enim calidiores & sicciores redduntur. Phlegmaticis autem semper conueniunt, incidunt enim ac consumunt in eis superfluos humores.

Inunguntur utiliter cum succo atq; gallinaceo adipe à calceis facti attritus pedum.

DE AQVA CAEPARVM.

Tempus electissimum ad distillaudum Cæpas est in primo mense Autumni, tum radix concidetur & distillabitur.

Aqua hæc quater uel quinquies singulis uicibus duabus uncijs pota, subuenit ex animalis morsu obmutescentibus.

Naribus instillata, pellit grauedinem capitis.

Auxiliatur doloribus dentium, si inde fricentur uel colluantur.

Facit capillos nasci in caluo capite, si ea fricetur. Lumbricos pellit, in potu sumpta.

B

DE CERASIS.

NOMENCLATVRAE.

Κέρασος.
Κεράσιον.

Cerasus.
Cerasum.
Cerasium.

Kirßbaum.
Kirßen.

ANNOTATIO IN CERASVM.

CERASVS arbor nota, à Cerasunte Ponti ciuitate sic dicta, ut Athenæus inquit, quam Lucullus debellato Mithridate, primus in Italiam intulit, & à ciuitate illa Cerasum appellauit. Hæc arbor iam ubiq; in omnibus regionibus frequens est & uulgaris. Seritur Cerasus malorum & pyrorum more. Insitione præsertim lętatur, nec unquam bonum dulcemq; dabit fructum, nisi prius in-

C sita. Cerasos præcoces facit, cogitque maturescere calx admota. Poma sine ossibus enasci Martialis rei rusticæ prudens promittit, si teneram arborem ad binos pedes rescissam usque ad radicem findas, abrasaq; ferro partis utriusq; medulla, statimq; seiunctas parteis uinculo perstringas, & summam partem, & diuisuras laterum oblinas fimo: post annum ducta cicatrice diuortia coalescunt. Hanc arborem surculis, qui fructum adhuc non tulerunt, inseris, & sine ossibus Poma (ut asserit) nascentur. Democritus est Autor, si quis tenellum cerasi caudicem radice tenus scindat, non uulnerata parte ima, medullamq; auriscalpio eruat, deinde lachrymam cyrenaicam aqua dilutam, usq; dum sapæ crassitudinem referat, infundat: & humente charta diligenter obligatum adminiculo fulciat, ne lachryma effluat, octauo die eadem lachryma perfundi præcipit, ut germina citet, sic exos & enucleatus fructus exibit. Si Cerasus concepto humore putrescit, in trunco foramen excauetur quo possit sanies educi. Si formicas patitur, succum portulacæ debebis infundere cum aceto media parte permistum. Inter Cerasa principatum obtinent duracina, ut inquit Plinius. Aproniana maximè rubent, Actia nigerrima sunt, Iuliana tenerrima. Cerasum, ut idem scribit, siccatur sole, conditurq; ut oliua, cadis. Ratio hęc à Florentino rei rusticæ autore sic tradita est. Cerasia ante solis exortum arbore sua
D decerpta, in uas substrata in fundo satureia conijciuntur, dein Cerasia superponuntur, iterumq; alternis satureia, adijcitur nonnihil acidi mellis aliquantum dulcescentis. Seruantur itidem interiectis arundinum folijs, & in eundem modum alternatim dispositis in cado. In candenti sole usq; ad rugas siccata, diu seruantur, item molliusculo ignis feruore passa.

Cerasiorum quædam sunt acida, quędam austera, & quædam dulcia. Austera uentrem constringunt, stomachum exasperant. Acida pituitam incidunt, flauam bilem reprimunt, sitim extinguũt, & desiderium edendi inducunt. Dulcia stomacho aduersa, lumbricos & putridos humores in uentre generant. Deuorata mane dum recentia sunt, cum suis nucleis, urinam & uentrem mouent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Nuclei cerasorum calculo obnoxijs subueniunt. Bonam faciunt aluum, ut Dioscor. inquit, recentia Cerasia: siccata sistunt.

Gummi Cerasorum in diluta uini potione haustum, utile est contra diutinam tussim. Cutis colorem commendat: facit ad claritatem oculorum: & appetentiam cibi excitat: prodest & calculosis in uino potum.

Ex Cerasis etiam paratur conditum quo per annum uti licet: Accipe Austera Cerasia, quæ in melle & saccharo inuicem commixta, finito

A finito quatuordecim diebus macerari. Deinde cerasijs iterum exemptis, coquito potionem ex hyssopo, Rosis, uiolis, & dulciradice, inspergito quantum uolueris de Cynamomo, Cariophilis, & mace, hoc cum optimo uino commisceto, & iterum quatuordecim diebus Cerasa in eo finito. Postea apud solem Cerasa siccanda sunt. Licet etiam sicca uel humida mensæ apponere.

AQVA CERASORVM.

Cerasa magna, rubentia, atq; austera cum breuibus pediculis, quum matura fuerint decerpuntur, & duos dies sparguntur super pannum, & postea in balneo Mariæ distillantur.

Hæc aqua bis aut ter singulis uicibus iiij. uncijs pota, menstrua, dysenteriam & alios alui fluxus restringit.

Eodem modo salubris est ad calorem iocinoris & stomachi, atq; cor confortat.

Aqua ex floribus Cerasorum oculis instillata uesperi, quando cubitum itur, pellit albugines & nubeculas oculorum. Similiter & ruborem & lachrymas oculorum discutit, si bis aut ter ita sumpta fuerit.

Nigra Cerasia eodem modo distillantur.

Aqua ex nigris Cerasijs quotidie bis singulis uicibus tribus uncijs pota, medetur hydropi. Oportetq; ægrotum interim ab alio potu B abstinere. Eodem modo in potu sumpta, Apoplexiam & paralysim membrorum remouet, quæ etiam ex ea lauari & fricari debent & deinde per se siccari, Qui illis morbis obnoxius est, quotidie eam aquam duabus uncijs ieiunus bibat, facit quoq; ad tumorem, & ciet urinam.

DE CEREFOLIO.

NOMENCLATVRAE.

Cerefolium.
Cerephyllum.

Kerbelen.
Kerbelkraut.

ANNOTATIO IN CEREFOLIVM.

C CEREFOLIVM olus hortense:alio nomine etiam dicitur Cerephyllum, ita uerò nominatum Ruellius scribit, quòd largo grandiq; foliatu gaudeat, breui caule contentum, & uelut herba paria secum faciente, quæ quod à cauliculo dempserit, luxuriosa foliorum ubertate compensat, mediocri tamen proceritate sustollitur. Nondum adhuc certum est, quo nomine apud Dioscor. & alios medicos Græcos appelletur, Ottho Brunsfelsius putat eam herbam esse, quę à Dioscoride Myrrhis uocatur. Cæterum Ruellius scribit, quòd potius eorum sententiæ accedendum sit, qui interpretantur Cerefolium esse Gingidion Dioscoridis, nam erraticæ pastinacæ, quam daucum aliqui uocant, folium ęmulatur, aliquanto tenuius, radicula candicante, subamara. Apud omnes manditur & crudum ex aceto, & iuribus incoctum. Apud Galenum & Paulum Æginetam maior aliquanto amaritudo tribuitur Gingidio, quàm in nostro Cerefolio possit inueniri, uerum hoc forsitan fieri potest ex longo transmigratu, inuentoq; dulciore solo, quòd bonam partem amaroris exuerit, nam quędam stirpes propter mutationes locorum à qualitate sua discesserunt, ita ut dignosci non possint.

DESCRIPTIO.

Cerefolium est olus ad modum Petroselini, nisi quòd multo
D mollius est, & semen caulemq; rubicundum producit, albos habet flores, radicemq; candicantem, longissimum caulem, & folia Coriandro similia.

TEMPERAMENTVM.

Cerefolium calefacit in tertio gradu, & desiccat in secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hęc herba urinam ciet, & menstrua pellit, in potu sumpta. Cum uino trita & hausta, lateris dolores mitigat.

Ex aqua mulsa bibita, Pituitam resoluit. Tormina uentris quoq; discutit, & parit flatus.

Succus Cerefolij cum aceto sumptus, necat lumbricos.

Cerefolium contritum in puluerem, & cum melle permistum, cancrum sanat, si imponatur.

Cum uino potum coxendicum dolores sedat.

Herbam cum sua substantia elixam, si cum aceto misceas, & caput inde laues, furfures capitis tollit.

Eodem modo phagadænas sanat.

Morsum rabidi canis sanat, si quis ex semine biberit, & uulnus inde lauerit. Radix Cerefolij elixa cum Saxifraga & pota, frangit calculum uesicæ, & prouocat urinam.

A Cerefolium in uino elixum & potum sanguinem in grumos concretum dissoluit.

Tritum cum Cera & axungia parotidas soluit.

DE AQVA CEREFOLII.

Tempus electum ad distillandum Cerefolium est, ut herba & radix cum tota sua substantia minutim concidatur, & distilletur in medio Maij.

Aqua Cerefolij mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncijs pota, opitulatur ruptis hominibus, & ex graui casu læsis, & resoluit sanguinem in grumos concretum.

Eadem pota prodest ad calculum renum. una uice plurimum pota aluum laxat.

Bonum reddit stomachum, confirmat atque confortat cor, pellit horrorem febris, salutaris est capiti, & confortat sensus. Pota ut suprà dictum est, pellit maximos dolores & punctiones, opitulatur pulmoni & eius affectibus.

DE CERVI BOLETO.

B

NOMENCLATVRAE.

Cerui boletus.
Ceruibolitus.
Hirtz Schwam.
Pfifferling.
Engerling.

TEMPERAMENTVM.

CERVI boletus frigidæ naturę existit, & tam hominibus quàm pecoribus manducatus nocumentum infert.

VIRES AC IVVAMENTA.

Masticatus & impositus prodest ad ictum aranearum. Inflammationibus cuiuscunq; generis impositus educit magnos calores.

Fatigatus ex itinere edat ex eo, & lassitudinem non sentiet. Caliginem oculorum emendat, si à ieiuno edatur. Dentibus comminutus, & tumidis genitalibus impositus, tumorem inde tollit.

Ad difficultatem pariendi, Mulier accipiet Cerui bolitum, ad magnitudinem unius pisi, & dimidiam partem mandet, & alia parte umbilicum oblinet, tum statim absque ullo labore pariet. Vsus Ceruiboliti, non cuiuis conuenit, & maximè mulieribus grauidis. Nam si imprudenter & absq; ratione eo utantur, magnum malum eis inde oriri posset, quamobrem grauidæ eo non utentur, nisi in tempore partus, quando necessitas postulat.

AQVA CERVIBOLETI.

C Optimum tempus ad distillandum Ceruiboletos est, quando plene maturuerunt, tum circa Maium in balneo Mariæ distillandi sunt.

Aqua Ceruiboleti conducit ad phthisim, si membra mane, meridie, & uesperi ea illinantur, & deinde per se iterum siccentur.

Non est melior aqua ad rubentes pustulas faciei, si inde illinantur & per se siccentur. Linteis imposita quascunq; in corpore inflammationes extinguit, facit ad podagram & alios affectus pedum, madidis linteolis imposita. Salutaris est ad erysipelaca per diem bis linteolis imposita.

Talem facultatem & naturam fere habent omnes boleti distillati, & modo iam prædicto corpori foris applicati.

DE CHAMAEPITHY.

NOMENCLATVRAE.

D Χαμαιπίτυς.

Chamæpithys.
Aiuga.
Chamæphithyos.
Iua moschata.
Cupressina.
Amarum dulce.

Je lenger je lieber.

ANNOTATIO IN CHAMAE PITHYM.

CHAMAEPITHYS nomen accepit ab odore quem habet Piceæ uel Pinus, unde Chamæpithys dicitur, quasi parua uel humilis Picea. Latine Aiuga autore Plinio appellatur, quidam cupressinam nuncuparunt, Officinæ simul & Herbarij corrupto uocabulo, Iuam appellarunt, cognomento Moschatam, forsitan ab odore quem habet, Recentiores etiam Genitiuo pro recto utuntur, Chamæpithyos dicentes. Chamæpithys quam Pharmacopolæ & Herbarij ostendunt, descriptioni Dioscoridis prorsus repugnat, unde suspitio oritur, eos ueram Chamæpithym non agnoscere.

DESCRI-

A

DESCRIPTIO.

Chamæpithys alta & ramoſa planta eſt, floribus luteis & colore uiolaceo, granis rubentibus. Radix in os ſumpta, quanto diutius manditur, eo fit dulcior, unde & herba nomen à Germanis ſortita eſt, qui eam appellant. Je lenger je lieber / Amat ripas fluminum & uetuſtas atq; cauas arbores.

TEMPERAMENTVM, VIRES AC remedia.

Chamæpithys, ut Ægineta inquit, ſecundo gradu calefacit, tertio deſiccat, quam ob cauſam & purgare & abſtergere uiſcera, potiſſimum iecur, poteſt, tum pota tum appoſita cum melle: item urinas menſeſq; trahit, magna uulnera conglutinat, putredinem expertis medetur, duritias diſcutit, decoctum ipſius etiam coxendicum doloribus ſalutare eſt.

Malignis puſtulis & ulceribus, mamilliſq; tumidis & purulentis conducit, ſi herba cum ſemine in aqua elixa, & emplaſtri modo impoſita fuerit.

Succus ex herba contuſa expreſſus, & cum Caſſia fiſtula permiſtus, ac ſex drachmarũ pondere ſumptus, leniter ſubducit aluum,
B expellit ex homine terreſtres humores.

Radix ícteris medetur, ſeptenis diebus in potu ſumpta, folia quoque, ut Dioſcoridi placet, ſeptenis diebus in uino pota morbum regium diſcutiunt: & quadragenis in aqua mulſa iſchiadicis medent̃.

Chamæpithys decem diebus in uino maceratur, uſque dum in eo putreſcat, deinde uinum probè ebulliet quo ad fermè conſumptum ſit, & herba ut nigrum ius ex pipere per pannum tranſmittetur, quem liquorem transmiſſum cum oleo oliuarum & cera permiſcebis, & inde unguentum conficies, quod ad uiciatum iecur & ſplenem, foris illitum prodeſt.

Eadem cum melle à ieiuno ſumpta lumbricos uentris necat.

Cum lingua ceruina in uino elixa, facit ad opilationem iocineris & ſplenis, morbum regium & calculum renum atq; ueſicæ diſcutit.

Mortuos partus ex aceto cocta, potaq; eijcere dicitur.

Sanguinem denſatum trahit pota.

DE CHAMAEDRY.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

χαμαίδρυς.

Chamædrys.
Chamædryos.
Gamandræa.
Quercula minor.
Trixago?

Gamenderlin.
Blawmenderlin.

ANNOTATIO IN CHAMAEDRYM.

CHAMAEDRYS herba est, quę à Latinis Quercula minor dicitur, nihil enim aliud Chamædrys quàm humilem & terrestrem Quercum significat, A Plinio etiam & Dioscoride Trixago

D Latine dicitur. Vulgus uocat Gamandręam, Barbari corrupte Chamædryos pro Chamædrys dicunt, Genitiuo pro Nominatiuo utentes.

DESCRIPTIO.

Chamædrys breuis frutex est, ut Dioscorides inquit, altitudine quantum à summo pollice ad extremum minimum digitum patet explicita hominis manus, folijs paruis, figura diuisurisq; quernis similia, gustu amaris, purpurascente flore, & ipso etiam exiguo. Nascitur asperis & petrosis locis, aliquando etiam in hortis. Carpenda est suo semine prægnans herba.

TEMPERAMENTVM.

Est illi calefaciendi uis, simul & siccandi, usq; in tertium gradum, ut inquit Galenus & Macer, nã in qualitate eius dissonant scriptores. Colligenda erit circa finem Maij, tum enim herba unà cum floribus extat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tollit duritiam splenis, ciet urinã, & mouet menstrua, Hydropicis opitulatur, si in morbi principio per diem ter cum uino ex ea bibatur. Herba ipsa cum suis floribus, optimè confert membris contusis, si ex ea lauentur, uel si inde quis bibat.

Contusa

A Contusa & fistulis oculorum imposita, itidem si oleum inde confectum instilletur, eas statim sanat, si modo homo fuerit frigidæ & humidæ complexionis, tum maximè iuuat. Calida uerò & sicca complexione præditis, non conducit. Cum uino elixa & pota, discutit morbum regium.

Chamædrys cum semine fœniculi & sene in uino elixa, salutaris est ad obstructionem iocineris atq; splenis: si uerò semen Apij additum fuerit, subuenit stranguriæ & calculo.

Cum uino elixa & membris, quæ paralysis obsedit, imposita, opem prestat.

Contusa & cum oleo oliuarum uulneribus imposita, ea sanat. Prodest etiã ad inueterata ulcera. semen bilem expellit. Ad dolorem oculorum herbam itidem ut prædictum est, contusam oculis impones, & auxiliabitur. Herba ipsa uiridis elixa in aqua fontana, spasmo & paralysi obnoxijs, pota medetur. Tussientibus itidem pota duratis lienibus, urinę angustijs, & cutem incipientibus subire aquis auxiliatur. Menses eadem trahit & fœtus. In uino elixa bibitur contra uenena: potest idem emplastri modo imposita contra morsus uenenatorum animalium. Ad splenem herba cum uino & aceto coquenda est: ad ueterem tussim & uetera ulcera cum melle

B permiscenda est & bibenda. In uino itidem decocta & pota, ruptis medetur, & mitigat podagram. In aqua elixa, ita ut mulier uaporem inferne excipiat, alba menstrua pellit: auxiliatur quoq; si herba calida, genitalia eius foueantur. Puluis eius cum melle datus, lumbricos occidit. Contra Catharrum ponantur pulueres calidi in sacculo, & capiti superponatur, optimum remedium est: prodest ad exulcerationem oris, si per diem os inde ter colluatur.

Prodest ad scabiem minutam, si cũ uetere axungia inde ungnentum confeceris, & cutem eo inungas. Ad furfures capitis, uel barbæ cum farina lupinorum, herba ipsa decoquatur in aqua salsa, addito aceto, deinde per pannum colabis, & inde caput lauetur.

Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit.

AQVA CHAMAEDRYOS.

Tempus distillationis est in medio Maij, tum herba cũ tota sua substantia minutim concisa, distillanda erit.

Aqua Chamędryos iiij. uncijs pota fœtum mortuum expellit.

Ad interiorem rupturam salutaris est, si sępius iiij. uncijs singulis uicibus bibatur.

Item quotidie mane & uesperi ad tres uncias pota, purgat & bonum creat sanguinem, lætificat cor, & iecur recreat refrigeratque, præcipuè si cum floribus distillata fuerit: facit ad exulcerationem oris, si os sæpius inde colluatur.

DE CHE-

C

DE CHELIDONIA.

NOMENCLATVRAE.

χελιδόνιον.
γαιόνα.

Chelidonium, siue Chelidonia.
Hirundinaria herba.

Schelwurtz.
Schwalben kraut.
Goldtwurtz.

ANNOTATIO IN CHELIDONIAM.

CHELIDONIA herba, ut Dioscorides & Plinius scribunt, nomen habet in Græca & Latina lingua, ab Hirundinibus, propterea quòd hirundinum aduentu ex terra prodit: discedentibus uero ijsdem, marcescit: uel quia Hirundines hac herba oculis pullorum in nido restituunt uisum, etiam erutis oculis: unde etiam cognitum est, quòd oculis hominum medeatur. Hieronymus nobilis Herbarius hanc herbam cœleste donũ hominibus esse ait, ob summam facultatem & præstantiam qua prædita est. Chelidonia Latine dicitur Hirundinaria herba, Græci enim Hirundinem χελιδόνα uocant.

D

DESCRIPTIO.

Chelidonia duplex est, Maior scilicet & Minor. Maior ut Dioscor. inquit, cubitalem caulem, & aliquando maiorem, gracilem & surculosum, folia habet ranunculo herbæ similia, teneriora tantum & cum cœruleo colore aliquo: iuxta quę singula folia florem uiolæ similem. In ea succus croti est, mordax, acris, & aliquantulum subamarus. Radix superne singularis, in multa crocea capillamenta fibratur. Nascitur in opacis & parietinis, lapidumq; cumulis. Minor Chelidonia parua herba est, sine caule, folijs hederæ, rotundioribus minoribusq;, pediculis quibusdam à radice dependentibus, item teneris & aliquatenus pinguibus. Hæc Pharmacopolis in usu non est. Ruellius hanc putat esse herbam quam Herbarij uocant Scrofulariam, quæ huic descriptioni omnino quadrat, & miratur quòd

A quòd hęc à nullis medicis uel Herbarijs ostendatur, cum nulla uerno tempore frequentior occurrat, præsertim Hirundinum aduentu, & marginibus aquosis inueniatur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidonia calida est in principio quarti gradus, & sicca in tertio. Platearius inquit, quòd calida & sicca est in quarto gradu.

Quatuor ex hac herba seruanda sunt, folia cum caule, radices, semina, & succus.

VIRES AC REMEDIA.

Succus in æreo uase cum melle prunis decoctus, oculis claritatem adfert, & caligines eorum discutit. Cum sale armoniaco succus commixtus, & oculis instillatus, albuginem tollit, & claritatem præstat. Chelidoniam florentem contunde, & in aqua decoque, & aquam illam decoctam in ollam infunde, & iterum igni adhibe, & eam benè despuma: quando autē ebullire incipit, per linteolum eam cola, & ad usum serua, oculis enim illita caliginem discutit.

Succus radicis lepram tollit, si quis illinat, & deinde per nouem ex ordine dies mane & uesperi, Syrupum de fumo terrę assumat, absq; dubio opitulatur.

Succus in Maio est excipiendus, tum enim ex radicibus, folijs atque floribus, simul contusis exprimendus est.

B Radix cum Aniso in albo uino decocta & pota, arquatos obstructione liberat.

Imposita cum uino, aut manducata, dentium dolorem sedat.

Sanat itidem ulcera quæ à serpendo herpetas uocant, ex uino emplastri modo imposita.

Contra colicam passionem herba trita, ut inquit Platearius, & in uino cocta superponatur, uel spongia intincta in eo decocto.

Puluis eius uulneribus atque ulceribus inspersus ea purgat & sanat.

Ad cancrum oris uel ossis, uel neruorum, puluis radicis eius cum puluere rosarum conficiatur cum aceto, & decoquatur usq; ad mediocrem spissitudinem ad modum sinapis, & inungantur partes cancrosæ, multum confert. Ad menstrua prouocanda, & matricem mundificandam, fiat fomentum sæpius ex aqua decoctionis eius.

DE AQVA CHELIDONIAE.

Tempus colligendi & distillandi Chelidoniam est, ut cum tota sua substantia minutim concisa, in medio Maij distilletur.

Aqua Chelidoniæ mane & uesperi pota singulis uicibus iiij. uncijs, morbum regium pellit. Itidem pota contra uentris tormina auxiliatur.

C Eodem modo pota, febrem mitigat, facit ad ſcabiem ex frigore contractam, ſi inde illinatur. Per diem bis aut ter ſingulis uicibus duabus uncijs pota, prodeſt ad obſtructionē iocineris atq; ſplenis.

Oculis illita, albugines & maculas corrigit, rubedinem eorum diſcutit, & uiſum acutum reddit.

Si os inde colluatur, ſedat dolorem dentium, pellit maculas faciei, ſi facies inde lauetur.

Cancrum ſiccat & ſanat, tum etiam fiſtulas, pellit puſtulas peſtilentiales, ſi linteum in ea maceratum, per diem bis aut ter ſuper imponatur.

DE ALNO.

NOMENCLATVRAE.

Κλήθρα.

Alnus.

D Erlin baum.

ALNVS genus eſt arboris fluuialis, ex qua primum factæ ſunt lyntres: dicta quòd amne alatur. Naſcitur enim iuxta fluuios, aptaq; eſt nauigijs, quòd aquis obruta, ut inquit Vitruuius, diu non corrumpitur.

DESCRIPTIO.

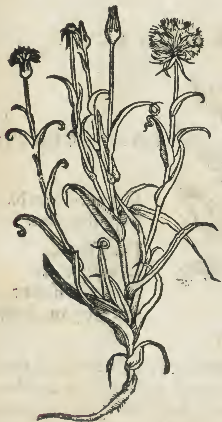
Eſt autem Alnus ſterilis arbos, caudice recto, ligno medullaque molli, adeò ut graciliores uirgæ concauentur, folio piri, ſed ampliore ac neruoſiore, quadantenus orbiculato uirgatoq́;: cortice ſquaroſo, foris albicāte, intus rufo, qua de cauſa coria tingit, fructu nullo, cum nihilo minus floreat. Radice ſumma, nec quàm laurus maiore, tenui. Alnus in plana deſcendit, aquoſiſq́; gaudet, quanquam ancipitem agat uitam. Alnum quandam fructiferam, aliam ſterilem prodidit Theophraſtus: utranq; tamen floreſcere fatetur. Ariſtoteles inter naturæ miracula retulit Alnos in ſola Creta, non eſſe ſteriles. Alij Alnum duntaxat ſcopis naſcentem, nullum ferre fructum prodiderunt; quare infelicem exiſtimari, damnatamq́ religione.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA.

Quantum ad medicinam attinet, folia suppurationes discutere tradunt. Eadem contra tumores & tubera quidam cum calida aqua imponunt.

DE BARBA HIRCINA.

NOMENCLATVRAE.

Τραγοπώγων.

Barba hirci.
Coma.

Bocksbart.

B BARBA Hirci, quę Græcis Tragapogon appellatur, & à Plinio Coma dicitur, hac facie repreſentatur à Theophraſto: Radix longa, dulcis, folium croci longius, caule paruo ſuper quem calyx latus & barbula, quæ ſummo uertice incana, & prolixa funditur, unde nomen accipit, Deſcribitur à Dioſcoride caule breui, folijs croco ſimilibus, radice oblonga, dulci, ſupina, magno ſupra ſcapum calyce, è cuius ſummo nigrum ſemen pendet. Creſcit in aruis ſua ſponte, Creſcit & altilis etiam in hortis paſtinato altiuſq́ ſubacto ſolo. Radices in altum agit, quæ hybernis diebus acetaria dulcedine ſua commendant: utraq; cum carpitur manat lacte, ſed quę naſcitur in aſperis, magna ex parte luteo flore nitet. A plurimis nũc Romana conſuetudine dicitur Petrę herba, quòd aſperis locis quaſi è medijs ſaxis uideatur erumpere. Gerontopogon eadem eſſe creditur permultis, ſic dicta quòd naſctaur promiſſa Barba, folijs longis inſtar capillorum.

TEMPERAMENTVM.

Barba hirci calidæ est complexionis, magnam præbet utilitatem, si quis intrò sumat.

C

DE AQVA BARBAE HIRCI.

Herba unà cum radice distillatur in Maio.

Aqua ea ualde præciosa est contra punctionem, & Apostemata lateris.

DE CAPITE MONACHI.

NOMENCLATVRAE.

Caput Monachi.
Buphthalmon.
Pfaffen stil.
Pfaffen blatt.
Ringel Blůmen.
S. Johans Blům.

D

CAPVT Monachi herba est, ut generosus Comes à Neuenare scribit, quæ apud nostrates à quibusdam Flos Sancti Ioannis dicitur, & à Dioscoride Buphthalmon, eò quòd similitudine oculũ bouis referat. Quidam etiam uernaculo idiomate florem orbicularem siue annularem, hoc est Ringel blůmen appellant, propter rotunditatem qua oculo assimilatur. Intus flores lutei sunt, in ambitu albi, quemadmodum Anthemis, siue Parthenion, id est Chamomilla: nascitur apud nos frequentius in pratis, & aggeribus prope riuulos. Ottho Brunsfelsius & Hieronymus Bock, Caput monachi aiunt esse, eam herbam, quam Barbari uocant Calendulam, de qua re quisq; legat ipsorum Herbaria.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba ad uarios morbos est efficax, ut tradit Comes à Neuenare, quanquam rarò ea utantur empirici nostri temporis. Valet ad tineam & serpiginem corporis, tam pota ex uino quàm foris illita.

Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam Cataplasma superposita. Cum radice & floribus eam carpere utilissimum est.

A

DE CHEIRI, IDEST VIOLA LVTEA.

NOMENCLATVRAE.

λευκόϊον.
μήλινον.

Viola Lutea, ſeu Citrina Cheiri.

Geel Violen.

B

ANNOTATIO IN CHEIRIN.

CHEIRI ab officinis Arabico nomine, appellatur ea herba quę à Græcis Leucoion, à Latinis uerò Viola lutea dicitur. Et ſi Leucoij nomine Viola ſignificetur candida, id enim Græca dictio ſonare uidetur λευκοῖον, tamen etiam pro Lutea Viola, cuius præcipuus eſt in medicina uſus, ut Dioſcorides inquit, & pro cœrulea & purpurea ſolet uſurpari.

DESCRIPTIO.

Cheiri herba eſt uario colore & ſpecie, & præcipuè in floribus, qui quatuor continent folia. Differentia enim generis in flore eſt, qui in aliquibus candidus, in aliquibus luteus, in aliquibus cœraleus, in aliquibns purpureus uidetur. Sed quæ luteo eſt colore, in medicina præfertur. Semen foliaceum tenuibus ſiliquis continetur. Violę etiam odore diſcernuntur, quædam enim de die bonum odorem reddunt, quædam de nocte. Sic Violæ quę uocantur Cheiri noctu tantum ſunt odoratę. Hæ primo uere inter flores emicant, tepidioribus locis ante exactam hyemen uer nunciantes.

TEMPERAMENTVM.

Cheiri uirtutem habet calefaciendi, ſiccandi & extennaudi. flores in medicina magis probantur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores in aqua decocti, ſecundas pellunt, ſi ea potione quis utatur. Itidem & fœtus mortuos expellunt.

Grauidæ mulieres ex his floribus non bibent, niſi in difficultate partus, quem promouere, & menſes trahere ſolent. Ducit præterea menſes, ſecundas, & fœtus, ut Dioſcor. ait, ſemen pondere duarum drachmarum cum uino potum, aut ex melle appoſitum. Eius ſiccati flores decoquuntur: facitq; decoctum id ad muliebres locos: ducunturq; inſidentibus in eo fœminis menſes, & eorum locorum inflammationes curantur: flores contuſi & ſuccus ex eis oculis inſtillatus, tollit maculas eorum. Succus huius herbę cum melle permiſtus, ſanat oris ulcera, quas aphthas dicunt. Oleum Cheiri cum oleo lini temperatum, dolorem lienis mitigat, & duritiem eius minuit atq; emollit. Quinetiam lienem minuunt, & podagris proſunt, radices ex aceto emplaſtri modo impoſitę.

DE AQVA CHEIRI.

Caules & folia diſtillari debent, quando maturuerunt circa finem Maij.

D Aqua Cheiri mane & ueſperi una uice duabus uncijs pota, phreneticis medetur, atq; confortat cerebrum. Itidem pota iecur corroborat, & renes: mulieres reddit fœcũdas, eaſq; à partu expurgat.

Eodem modo bibita calefacit, atq; confortat cor infrigidatum, acuit ſenſus & rationem, animum lætificat, purgat atq; confirmat ſanguinem corruptũ, calefacit oſſium medullam, frigidoſq; fluxus expellit.

Apoplexia uel linguæ paralyſi laborantibus ſalutaris eſt, aut ſi latera hoc malo fuerint affecta, tum optimè iuuat, ſi quis bibat, uel membra inde fricet. Tremorem manuum pellit, ſi inde fricentur: idem præſtat mane & ueſperi pota. Duabus uncijs unaquaq; uice, mane & ueſperi pota, temperat calorem cordis, illudque confortat atq; aperit: facit ad omnes maculas ſub oculis, ſiue fuerint ex caliditate, ſiue ex frigiditate, atq; nitidam claramq; reddit faciem.

Omnes dolores capitis ſedat, linteolis in ea intinctis, capiti circumligata & applicata, ſomnumq; conciliat.

DE CICOREA.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Κιχώριον.
Σέρις.

Cicorea.
Cichorium.
Intybum erraticum.
Ambubeia.
Solsequium.
Helitropium.
Sponsa solis.

Wegwart.
Sonnen wirbel.
Sonnen kraut.
Weg weiſe.
Sonnen wendel.

B ANNOTATIO IN CICHORIVM.

CICHORIVM suo nomine Ægyptio uenit in Grǽciam & Latium, herba est ubiq; notissima. A Græcis Seris dicitur, Plinius Erraticum aut agreste Intybum appellat. Quidam Latinorum Ambubeiam appellarunt, quidam Solsequium. Celsus solarem herbam appellauit, eò quòd flos solem semper comitatur. Hanc nonnulli ob singularem utilitatem, Threston appellauerunt: quidam quòd aduersus omnia corporis uitia polleat, Pancration: nonnulli ab insigni amaritudine, picrida. Germanorum uerò pars Wegwart appellant, quasi custodem uiarum, & Wegweiſe/ nam uidetur ferè indicare uiam peregrinis.

DESCRIPTIO.

Cichorium planta est multis caulibus, & folijs paucis & acutis, floribus cœruleis, qui ad solis splendorem se uertunt, & quum Sol occidit, flores se claudunt: rursum quum oritur, se aperiunt, passim nascitur propè uias, & in agris.

Duplex Cichorij species inuenitur. Vna satiua est, & seritur in hortis, quæ est Crispis folijs, & floribus cœruleis, iuxta formam agrestis Cichorij.

Est tamen quoq; species lactucæ. Alia est quæ in agris nascitur, & in locis incultis, & secus uias.

TEMPERAMENTVM.

C Cichorium frigidæ & ſiccæ naturæ eſt, aliquanto plus quàm Endiuia.

Ægineta inquit quòd refrigerans & ſiccans eſt in primo abſceſſu, & habet etiam uim adſtringendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba in uino decocta & in cibo ſumpta, ſtomacho eſt accomodata, & concoctionem adiuuat, flores cum radicibus contuſi, & emplaſtri modo podagræ impoſiti, ſtatim dolorem mitigant. Hoc emplaſtrum ſacris ignibus impoſitũ, ingentes calores educit.

Si quis acceperit gummi quoddam, Serapinum uocatum, & myrrham, æquali pondere, & cum oleo Chamomelino atq; melle ſimul permiſcuerit, ac emplaſtrum inde confectũ genitalibus mulierũ impoſuerit, adeo matricem earum purgat, ut deinde facilè parere poſſint. Mulierum purgationibus, ut Plinius inquit, decoctum in aqua adeo prodeſt, ut emortuos partus trahat.

Herba contuſa cum radice, & inde ſi fiant rotundi trochiſci, quibus in aqua roſacea diſſolutis & permiſtis, ſcabioſam cutem inungito, curat enim, & cutem nitidam reddit.

Potio facta ex ſucco Cichorij, Endiuiæ, & linguę ceruinæ, ſaccharoq; ei addito, cum aqua & modico aceto decocto, confert ad oppilationem iocineris & ſplenis, ſi quis utatur. Deinde pillulæ ex

D Rhebarbaro ſumentur, & confortatio quã appellant, Triaſandali.

Succus Cichorij decocti uentrem ſoluit, iocineri, renibus & ſtomacho prodeſt.

Si in aceto coquatur, urinæ tormina diſcutit: item regium morbum è mulſo, ſi ſine febre ſit.

Cichorium, ut Dioſcor. ait ex aceto ſumptum ſtomacho utile, ardores enim & infirmitates eius in cibo lenit.

Cardiacis etiam per ſe & cum polenta utiliter emplaſtri modo imponitur.

In peſte quoq;, & in ardentibus febribus eo utendum eſt.

Extinguit puſtulas peſtilentiales, ſi aqua eius cũ linteo imponat.

Ad Vuulam & anginam fiet ex eo gargariſma, pellit uenenum ex corde.

Flos eius proiectus in gregem formicarum, citò rubeſcit tanquam cruentus.

DE AQVA CICHORII.

Optimum diſtillationis tempus eſt, ut herba unà cum radice inuicem minutim conciſa, in medio Maij diſtilletur.

Aqua Cichorij tribus aut quatuor diebus, mane meridie & ueſperi, duabus uncijs una uice pota, uel ſi potus cum ea miſceatur, ardorem ſtomachi pellit.

Eodem

A Eodem modo bibita, uel linteolis cordi applicata, confortat ac confirmat cor atq; stomachum.

Linteolis iocinori imposita, calores eius sedat, & obstructionem aperit.

Ad pestem præseruandam modo antedicto bibenda est.

Ad Carbunculos salubris est, pota, uel linteolis imposita.

Itidem & sacris ignibus medetur.

Sæpius pota ascensum pulmonis ad guttur prohibet, sistit dysenteriam.

Gargarizata & pota facit ad uuluam & anginam.

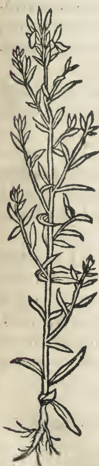
Eadem pota iecur & lienem obstructum aperit.

Ad tabida membra conducit, si ex ea fricentur, & ad morsus uenenatorum animalium pota, uel lineis pannis imposita.

Flores Cichorij matutino tempore collecti, ac in Balneo Mariæ distillati, ea aqua ad uarios affectus oculorum salutaris est, nempe ad ulcera oculorum, ad caliginem, albugines, maculas & ungues, & ad multo plures huiusmodi morbos.

DE CICVTA.

B

C

Κωνειον.

Cicuta.

Wutzerling. Wundscherling. Wützschen. Wüterich.

ANNOTATIO IN CICVTAM.

CICVTA à Græcis Conion dicitur, quæ ut Plinius inquit, uenenum est, & publica Atheniensium pœna inuisa, succo enim eius ad mortem in publicis & capitalibus iudicijs utebantur, quare etiam Socrates ex Cicuta potionem sumere in carceribus fuit coactus, cũ ab Anyto, & Melyto fuisset accusatus, quòd de Dijs Atheniensium parum benè sentiret.

Androcides sapientia clarus, intemperantiam Alexandri cohibens, scripsit: sicuti homini uenenum est Cicuta, ita & uinum, nanq; temulentorum eadem quæ Cicutæ epotę incommoda.

Alexander Aphrodisæus in suis problematis inquit, Veratro coturnices, Cicuta sturni uescuntur, quæ toxica hominibus esse certum est. In eandem quoq; sententiam scribit Galenus lib. 2. de Alimentis cap. 4. inquiens: Cicuta sturno nutrimentum est, homini uerò uenenum. Semen noxium est, quamobrem Leonicenus errorem Pharmacopolarum detexit, qui loco rutæ syluestris seminis, Cicutæ semen colligunt & eo utuntur, non sine magno ægrotantium periculo, nedum cum aliqua medendi facultate.

D

Nemo ueterum Cicuta aliter usus est, quàm quòd extrinsecus eam apposuerit, nullus autem eorum intra corpus adhibere iussit, id quod omnium maximè ostendit Dioscorides.

DESCRIPTIO.

Cicuta geniculatum & grandem fœniculi modo profert caulem. In cacuminibus ramos & umbellas habet. Florem subalbidum. Semen aniso ęquale, sed candidius. Radix fistulosa illi, sed nõ ꝓfunda.

TEMPERAMENTVM.

Cicuta refrigerat & desiccat in tertio gradu. Inter letalia numeratur Cicuta, frigiditate enecans. Succurrit remedioq; contra eam meracum uinum est, ut Dioscor. testatur. Semini quoq; & folijs refrigeratoria uis est, ut Plinius inquit, quę si enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusq̃ perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota irremediabilis existimatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen adhuc uiride contusum, & succus inde expressus, ac oculis illitus, tollit fluxum eorum & claritatem inducit.

Extinguit idem succus sacros ignes, & quę serpunt.

Cicuta

A Cicuta cum ſemine contuſa, & puerperarum mammis impoſita, lac extinguit, & in unguibus mammarum incrementa compeſcit: & puerorum teſtes nutrimento augeri prohibet.

Quinetiam conciſa herba comaq; eius, mox teſtibus emplaſtri modo impoſita, nocturnas libidinum imagines in ſomno auertit.

Ad dolorem lienis ſubuenit, in aceto & oleo elixa & impoſita.

Cum premula ueris in uino & oleo decocta, prodeſt ad paralyſim mannum & pedum. Eodem modo facit contra colicam & ſtranguriam, uentri & lumbis impoſita.

Succus, ut Dioſcor. inquit, excipitur cacuminibus, antequam coma uel ſemen obareſcat, è qua etiam tuſa expreſſus concreſcit in ſole. Multos habet in medicina uſus, ſed præcipuo effectu collyrijs quæ ad dolores ſedandos per ſomnum quæruntur. Fit ex ſucco ad refrigerandum ſtomachum malagma: folia quoq;, ut Plinius ait, tumorem omnẽ doloremq;, & epiphoras ſedant, igni ſacro medent.

Podagras refrigerat cicuta cum lithargirio, & axungia. Cum eadem tumorem doloremq; luxatorum tollit. Sanguinem claudit cicutę ſemen in nares, ſi inde fluat, ex aqua inditum.

DE AQVA CICVTAE.

Optimum tempus diſtillandi eſt, ut herba unà cum caulibus in medio Maij diſtilletur.

B Aqua Cicutæ ſalubris eſt, quando homo muſcam deglutierit, eam enim expellit, ſi quis unius unciæ pondere biberit.

Hæc aqua omnium eſt frigidiſſima, quare ſacris ignibus medetur, linteolis impoſita.

Eadem mammis uirginum linteis applicata, prohibet quo minus creſcant, prodeſt etiam ad rupturas infantium, linteis impoſita. Itidem mane & ueſperi impoſita, medetur calido hydropi. Subuenit quoq; Apoplexiæ ex calida intemperie contractæ, quam mirificè ſedat, ſi triplicatis linteolis membris affectis applicetur.

Conducit ad omnes tumores & Apoſtemata calida, ad diuertendum & repercutiendum ea à membro nobili ad ignobile.

DE CINNAMOMO.

NOMENCLATVRAE.

Κινναμώμον.

Cinnamomum.

Zimmet rinden/ oder Kanel.
Zimmet Rören.

ANNO.

ANNOTATIO IN CINNAMOMVM.

C CINNAMOMVM uerum nostros Pharmacopolas non habere, doctissimus uir Ioannes Manardus libro sexto epistolarum medicinalium, ex Galeni de Antidotis libris satis probauit, præterea si quis Dioscoridem rectè cõsiderauerit, facile intelliget ex tot generibus Cinnamomi optimum ad nos non adferri.

DESCRIPTIO.

Cinnamomum est cortex arboris nascentis in India ac Æthiopia. Duo eius sunt genera, Alterum tenuissimum est, Alterum uerò crassum. In medicina crasso Cinnamomo utendum est ad stomachum purgandum, Tenuissimo uerò ad confortationem cordis. Hi cortices bonitate antecedunt, qui odorati sunt, & acres, dulcedine quadam permisti, ac colore rubescentes, Cortices candidi ac nigri nullius sunt precij uel honoris. Cinnamomum ad decem annos synceras uires seruat.

TEMPERAMENTVM.

Cinnamomum calefacit in tertio ordine, & exiccat in secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cinnamomum cum aqua potum expellit secundas, & menses trahit. Maiorem ad hæc omnia efficaciam habet, si in puluerem redactum misceatur cum myrrha.

D Vitia cutis in facie, & lentigines ex melle litum exterit: sedat tussim: pituitæ destillationes cohibet. Ad renum dolores, aquam inter cutem, urinæ difficultates expetitur.

Cinnamomum rubescens malos humores in homine expellit, stomacho bonum creat odorem, eiusq; frigiditati succurrit.

Purgat quę oculorum claritati officiunt: collyrio admixtum eorum humiditatem desiccat. Tritum & cum aceto mixtum, impetiginem curat.

Cinnamomum confortat cor, bonumq; creat sanguinem, unde & Cardiacis auxiliatur.

DE CITRO SEV MALO CITREA ET EIVS FRVCTV.

NOMEN-

NOMENCLATVRAE.

A Μηδικὸν, ἢ Περσικὸν, ἢ Κεδρόμηλον. ἢ Κίτριον.

Citrus. Citrea malus ſeu medica. Malum medicum. Perſicum. Citromalum. Et Citreum malum.

Citrinat Apffel baum. Citrinat äpffel. Citryn äpffel,

ANNOTATIO IN CITREAM MALVM.

CITREA malus ſeu medica, quam & Perſicam autore Theophraſto, & Aſſyriani, Plinio referente, uocant, cuius fructum uulgò Citreum malum uel Citro malum appellant, uel malum Citri. Græci malum Heſpericum, autore Iuba, qui ab Hercule translatum id in Græciam, & aureum malum uocatum ſcripſit, ut Virgilius de ijs intellexiſſe uideatur, cum dixit: Aurea mala decem miſi. Quę auri colore relucent Poma, aurengia uulgus appellat, ut inquit Ruellius: Quæ ex uiridi in luteum langueſcunt, Citreola & tandem Citrula nominant. Quæ ouata ſpecie turbinantur, ſi luteo colore nitent, citrangula priuatim Citrea uocant, Si herbaceo colore uirent, limones dicunt. Huc accedit, quod Antonius Muſa inquit, nos citri genus quod ſucco potiſſimum abundat & ualde acerbo, limonem appellamus.

DESCRIPTIO.

Citrus ſeu Citrea malus arbor eſt toto anno fœcunda & pomifera, alijs cadentibus, alijs matureſcentibus, alijs uerò ſubnaſcenti-
B bus malis, folio lauri, intercurſantibus ſpinis, fructu perenni, Pomum oblongum eſt, rugoſum, colore ad aurum inclinato, cum grauitate odoratum. Interdum quoq; rotundam figuram habet. Sotion rei ruſticæ celebris Author, iubet Pomũ Citri, ſubacta gypſo ſtudioſe perlini, ut toto anni curriculo inoffenſa integritate illæſum omñi uitio ſeruetur.

Citria mala nõ putreſcere promittit, quæ aceruis hordei fuerint obruta.

Tradunt alij malum per totum annum cuſtodiri, ſi uaſculis quibuſcunq; claudatur. Alij ſingula ſingulis fictilibus claudunt, & opaco loco ordinata cuſtodiunt. Pleriq; in cedri ſcrobe, uel in ſtraminibus minutis, uel in paleis tecta ſeruant.

TEMPERAMENTVM.

Citrium malum refrigerat & deſiccat in ſecundo ordine. Ægineta inquit: Citrij medium acidum aut qualitatis expers eſt, in quo ſemen tertij refrigerantium ſiccantiumq; ordinis habetur, cortex ſiccat in ſecundo quidem abſceſſu, ſed non item refrigerat, acri uirtute præditus: caro ipſius craſſi ſucci eſt, pituitę generandę apta, & frigida: ſemen digerit, & in ſecundo ordine deſiccat, folia arboris ſiccandi diſcutiendiq; uim repræſentant.

C Semen habet pirorum seminibus simile, & amarum, fructus in se continet triplicem formam, quod inferiore parte fructus est, acidum saporem præstat, ut acetum, & natura refrigerat, medium autem quod inter medullam, & corticem est, calidum & humidum natura est.

Cortex natura calefacit atq; desiccat, cuius usus est in medicina. Aetio cortex calefacit, & resiccat tertio recessu: Caro autem refrigerat & humectat primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Oris halitum & suauitatem commendant decocto mali citrij collutio aut succo expresso. Idem præstat decoctum corticis.

Creduntur cortices in armarijs & scrinijs compositi, erosionum noxas à uestibus arcere. Suffitus ex corticibus remouet malum aërem, unde pestis oriri solet.

Cortex Citri ad omnes affectus stomachi conuenit, ciborum concoctionem adiuuat. Aduersus atram bilem, & tristicias quas excitat, opitulatur. Omnes uiscosos humores ex intestinis pellit, Melle conditus uentrem calfacit: & humorem, qui coijt, expurgat.

Puluis ex cortice in uino potus, iocineri & stomacho confert.

Medulla huius fructus conducit ad inflammationem membrorum. Cuius loco licet ex Pharmacopolio sumere unguentum Citrinum, quod etiam ad cutem attritam, & confricatam ex longo itine-

D re, labore uel pruritu prodest, si illinatur, & inprimis ad calidos tumores, ut unguentum album. Idem faciei illitum lepram inde tollit.

Conditum fit ex malo citreo, quod comestum ab hominibus infirmis, & Lipothymia laborantibus, cor confortat & omnia interiora membra.

Ex succo fit Syrupus acido sapore, qui itidem cor confortat, uenenumq; inde pellit, & auxiliatur contra malū & infectum aërem, ac febres pestilentiales.

Mala Citrea assis & calidis obsonijs adhibentur omni tempore, æstate tamen præcipuè, quòd bilem reprimunt, sitim extinguunt, & desiderium edendi inducunt. Comeduntur & in prægnantium fastidijs, quod malum Græci cyssan dicunt. Semen omnibus uenenis aduersatur, priuatim morsibus Scorpionum, & potu & appositu resistit.

DE COCCO GNIDIO.

NOMENCLATVRAE.

θυμελαία. Κνίδιος κόκκος.
Coccus Gnidios. Thymelæa:
Mezereon. Laureola.
Kellerhals. Sprenckkörner.
Zwiland.

A ANNOTATIO IN COCCVM GNIDION.

COCCVS Gnidios, Mezereon, & laureola diuersę sunt herbę, in quibus Pharmacopolę grauiter errant, quum eas ita confundunt, quasi sint una herba. Habent autē talem differentiam, ut Otho Brunsfelsius, & Ruellius indicant. Coccus Gnidios planta est quam Dioscorides Thymelæam appellant. Mezereon uerò est Chamelæa apud eundem, & Laureola est Daphnitis. Semen Thymelææ Dioscorides appellat Coccum Gnidion. Thymelęa nomen habere uidetur, ab olea cui similis est, & à Thymo herba, cuius habet flores. Aliqui hanc plantam Pyrosachnen uocarunt, ab urendi ui quam habet: πῦρ enim Græci ignem uocant; nec aliud Pyrosachne compositum ex igne & tenui stipula nomen indicat, quàm quod egregiè urit.

DESCRIPTIO.

Coccus Gnidios est frutex folia habens ut Prunus syluestris, quam Acatiam uocant, sed absq; spinis, in cacumine flores producit rubicundos, ex quibus proueniunt grana nigra ad Piperis similitudinem, quæ gustata linguam acriter mordent, Rami eius ad ignem accendendum optimè conducunt, qui humi sparsi iacent. Nascitur montanis & asperis locis. Dioscorides hoc modo describit. Hæc planta speciosas ex se uirgas mittit, gracilesq; & bicubi-
B tales fere. Folia Chamelææ, uel oleæ similia habet, uerumtamen angustiora pinguioraq;, & in commanducando gummosa glutinosaq;, flores candidos, & in eis semen myrto simile, paruum, rotundum, à principio uiride, mox rubens: operimentum cuius foris durum nigrumq;, intus uerò candidum est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in quarto ordine, ut Mesue testatur. Et iocineri alijsq; membris interioribus natura nocumentum infert, quicunq; uerò uti uoluerit, prius in lacte decoquet, & spumam indetollet, uel in antiquo iure gallinaceo, tū malicia eius corrigitur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Detrahunt per aluum bilem, aquas, pituitam, uiginti granorum nuclei, uerum fauces adurunt: quare cum farina polenta ue, aut in acino uuæ inclusi, aut melle cocto obducti dantur deuorandi. In difficili sudore cum nitro, & aceto triti perunguntur, sed prægnantibus obest.

Theophrastus inquit. Granum Gnidion semen fert Pipere maius, multoq; ad calefaciendum Pipere ualidius. Quam ob causam cum dant (datur autem ad soluendam aluum) in pane aut adipe inuolutum dant: alioqui fauces urit.

Noxia stomacho herba est. Folia per messem carpenda sunt:

C post quod siccantur in umbra & seruantur. Ea cum danda erunt, tundenda prius,& auferendę omnes eorũ fibræ, purgant corporis aquas pondere acetabuli in diluta uini potione pota: mitiorem tamen purgationem faciunt elixæ lenti aut concisis oleribus mixta.

Mezereon ab Arabibus dicitur herba, quam Dioscorides Chamelæam appellat, & interprętatur quasi rapiens uitam, ut Mesue testatur. Hæc herba uenenum in se continet, igitur eius usus periculosus est, nisi uenenum alijs rebus ei adimatur. Omnes aliæ herbæ, quę sub hoc frutice nascuntur, etiam uenenosę sunt, & hominem interimere possunt, si quis eas in cibo sumpserit.

DE COLOQVINTIDA.

NOMENCLATVRAE.

Κολοκυνθίς.

Colocynthis.
Coloquintida.
Syluestris Cucurbita.

D **Coloquint.**
Wilder Kürbs.
Ein weisser bitter Apffel.

ANNOTATIO IN COLOCYNTHIN.

COLOCYNTHIS à Romanis Cucurbita Syluestris appellatur, quidam Cucurbitam amaram uocant. Hodie officinis omnibus Coloquintida Barbarè dicitur. Notissima est apud omnes Colocynthis,& peculiare antiquorum Pharmacum. Quidam ex recentioribus medicis eius usum improbant, ac consulunt ne quisquam ea utatur, quia adeò uiolenta res sit, ut magis turbet quàm prosit. Sed si conuenienti additamento rectè corrigatur Colocynthis, non est adeo noxium Pharmacum.

DESCRIPTIO.

Colocynthis folijs & fructu Cucurbitæ est similis, sarmenta & folia per humum strata repunt, fructum fert in orbem circumactum mediocris pilæ quantitate, egregiæ amaritudinis. Vsus eius est admodum periculosus, nam uenenum in se habet, quare perimit, & difficilem anhelitum reddit, magnamq́; creat imbecillitatem,& frigidum sudorem.

TEMPE.

A

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in tertio gradu, in secundo desiccat: durat fructus integra natura & uiribus ad quinque annos.

NOCVMENTA EIVS.

Colocynthis nocet cordi, stomacho, & iecori, faciens in homine operationes difficiles: & aperit orificia uenarum, sanguinem suprà & infrà potenter educit, deradit intestina, & uias urinæ. Proinde quisq; qui ea uti uoluerit, uideat, ut eam prius misceat, & uim mortiferam ei adimat. Quare si ad stomachum uti uoles, tum ultra semidrachmam non accipies, & admisce mastichem, ita enim non nocebit. Potest etiam Colocynthis misceri cum Draganto, Bdellio & Gummi Arabico.

Parari quoq; potest, ne uenenum eius homini noceat, hoc modo, Accipe Colocynthida iam maturam, & farctum illud quod interius, quemadmodū in Cucurbita satiua, in eo continetur, cultello excinde, quod in aquam mulsam, in qua myrrha sit decocta conijce, & in ea aliquandiu ebullire sine, ac deinde siccari.

VIRES AC IVVAMENTA.

Colocynthis unius obuli pondere sumpta ac aqua mulsa permi-
B sta corpus optimè purgat ex malo Phlegmate.

Expellit Phlegma & superfluos humores ex membris interioribus.

Vsus Colocynthidis salutaris est ad uehementes, & antiquos dolores capitis, & præcipuè medetur illis qui propensi sunt ad Apoplexiam, & morbum Comitialem.

Conducit ad asthma & antiquam tussim.

Auxiliatur etiam contra coxendicum, & pedum dolores, & contra aquam intercutem. Ad morbos adeo graues ea licet uti, sed ita ut prius paretur ut ante dictum est, atq; ut hoc fiat cum ratione. Quare quisq; sibi caueat, qui ea uti uelit, ne damnum alicui inferat.

Cum aceto permista, scabiosam cutem sanat, si inde lota fuerit.

Infusa quoq; clysteribus, intestinorum omnium uitijs medetur, & renum, & lumborum, & paralysi eiecto semine. In morbo quoque regio utiliter semina eius sumuntur, si protinus aqua mulsa superbibatur.

Carnes eius cum Absinthio, & sale tritę, dentium dolorem tollunt: succus uero, cum aceto calefactus, mobiles sistit.

Decoctum Colocynthidis in aqua mulsa, uel passo refrigeratum sub die crassos humores & strigmenta detrahit.

Virenti succo utilissimè ischiadici perfricantur.

DE COLVBRINA.

C

D

NOMENCLATVRAE.

Δρακοντία μεγάλη.

Colubrina. Colubra. Serpentaria. Viperina. Dracunculus maior. Collum Draconis. Dracontion. Bistorta.

Nater wurtz. Schlangen kraut. Küwurtz. Stoltz heinrich.

ANNOTATIO IN COLVBRINAM.

COLVBRINA à Pharmacopolis dicitur herba quam Dioſcorides Draculum maiorem appellat. Latini Serpentariam aut Colubram uocant, quæ nomina ſortita eſt, partim à radice, partim à caule & folijs, Vel ut quidam uolunt, quòd contra ſerpentum, & uiperarum uenenum Antidotum ſit. Alij etiam Biſtortam, Serpentariam nominant, ſed longè decipiuntur: quoniam radicem Biſtortā non habet Serpentaria.

DESCRIPTIO.

Colubrinæ duę ſunt ſpecies. Maior criſpis eſt folijs. Radicem habens foris colore cineritiam, intus candidam. Minor uero quę appellatur Aron, folijs eſt planis & leuibus, cum longa & candida radice, quæ, ut Meſue inquit, ad nigredinem uergit exterius, interius uerò

A uerò alba est. Et super utriusque radicem eleuantur thyrsi, habentes maculas ad modum serpentis.

Dioscorides aliter maiorem describit, inquiens. Nascitur Dracunculus maior umbrosis locis circa sepes. Caulem habet rectum, bicubitalem, baculi crassitudine, uersicoloremq;, innato leuore, ut angui similis uideatur. Abundant & euincunt in eo purpureæ maculæ: folia fert rumicis, sibi inuicem implicita: semen in summo caule racemosum, cinereo à principio colore: cum maturuit deinde capillamentorum croci colore, puniceumq;. Radix est grandis, rotunda, candida, tenui libro uestita.

Plinius triplici effigie Dracunculum demonstrat, Dioscorides uerò duplici effigie. Ottho Brunsfelsius in uolumine Herbario quod Germanice conscripsit, ultra quinq; genera enumerat & describit. Quam Herbarij Colubrinam appellant, etiam in hortis plantatur, gaudet etiam humidis & umbrosis locis. Melior pars totius plantæ est radix, ut inquit Mesue, quæ colligenda erit in uere, & circa principium æstatis. Effoditur per messem radix, lotaq; in caleolas secatur, quę funiculo traiectę in umbra siccantur, teste Dioscoride.

TEMPERAMENTVM.

B Colubrina calefacit & desiccat in tertio gradu. Maior calidior est natura minori. Vtraq; est absterfiua, incisiua, penetratiua, apertiua, & humorum subtiliatiua.

NOCVMENTA EIVS.

Nocet utraq; acuitate sua hepati, & uentriculo, attrahens ad ea membra, quicquid usquam est perniciosorum humorum in toto corpusculo. Odor preterea teneros conceptus ab ortu uiciat.

RECTIFICATIO EX MESVE.

Verum hoc quicquid est malicię, emendatur cum Rob, aut melle passularum, aut speciebus elefanginis, deinde commiscendo ei aliquid ex simplicibus stomachicis stipticis, cuiusmodi sunt: Citonia & mastiche. Ministrantur & Trochisci Diarhodon: post eius exhibitionem præparatur etiam sic: Munda radicem Crispæ, & laua in uino, deinde coque in aqua: uel si id non lubet, & magis expedit, uigorem enim coquendo remittit, tere puluerem eius lb. duas & Rob. lb. 6. uel mellis & Rob, ana lb. ʒ. Piperis, Cinnamomi, Zinziberis, macis, gariophilorum, ana drach. ij.

IVVAMENTA ET REMEDIA.

Colubrina ischiadicis opitulatur, si inde bibant, ciet urinam, & uenerem stimulat, & naturam hominis confortat. Contrita & cum ouis comesta, suspiriosis medetur, pectus lenit, pulmonem expurgat, ac tollit tussim.

C Succus auribus calidus instillatus, tinnitus ac susurrus earum discutit. Quidam & succo contra dolores aurium usi sunt, cum oleo instillantes.

Radix in aqua elixa, cutem lepra infectam, expurgat, si inde lauetur. Eadem contusa & imposita, ad articulorum contusiones prodest. Conducit mulieribus quorum menses supprimuntur, fœtus mortuos ex utero educit, quare usus eius grauidis est noxius, nisi tempus pariendi adfuerit. Fugat uenenata animalia.

Radix potissimum efficax est contra pestem, si in puluerem redacta cum Theriaca & aqua Endiuiæ assumatur.

Prodest tosta & elixa cum melle in eclegmate, & sic imposita, non nisi recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, tussi, & à capite in subiectas partes destillationibus.

Concisa & ex melle illita, phagedænica, & malefica ulcera, præsertimq; addita uite alba, purgat. Conformantur ex ea etiam addito melle collyria ad fistulas. Ex melle inunctæ ea etiam uitiligines delentur. Polypos narium & Carcinomata absumit. Folia etiam ueluti adstringentia recentibus uulneribus, & pernionibus in uino decocta imposuerunt.

Radix medetur morsibus uenenatorum bestiarum, si ex ea in uino quis bibat, uel loco affecto imponat. Ferunt preterea non uulne-
D rari à uiperis eos, qui manus Dracunculi folijs confricuerit, aut radicem eius effossam manibus gestet. Vtilis & succus eius oculorum medicinæ contra nubeculas, albugines caliginesq;. Ad dealbandam faciem; & mundandam, puluerem eius tere cum aqua rosacea: inde rursum exiccata in sole aqua, & siccato puluere, adde Cerusæ drachmam. I. cum aqua rosarum, & line.

Contra Cancrum, Accipe partes tres pulueris Colubrinę, & tertiam calcis uiuæ, atq; cum aceto distempera, postea inspergito, corrodit enim, mundificat, & sanat.

Radix ut Apuleius inquit, cum axungia facto malagmate ossa fracta è corpore extrahit.

DE AQVA COLVBRINAE.

Tempus distillandi conueniens est, ut radix concisa & contusa distilletur intra mensem Iulium & Septembrem.

Aqua Colubrinæ ij. uncijs pota medetur pesti. Itidem mane & uesperi pota, auxiliatur tussi, ac malos humores è pectore pellit, prodestq; urinæ stillicidio. Conducit si quispiam ceciderit, aut percussus fuerit, aut ictus, ferroq; læsus, quòd sanguis intra corpus uel cutem concretus fuerit, tum accipe libram huius aquæ, & iiij. uncias seminis sinapi contusi, & tempera cum iiij. uncijs aquę Cerepholij, & linteolo percolabis, atq; ad modum lactis exprimes, inde homini ma-

A mini mane meridie ac uesperi una uice ad iij.nncias bibendum dabis, ut prius semiuncia sacchari penidij admixta sit, hoc remedium præstat: Si cum Gossipio imponatur recentibus uulneribus, sanguinem eorum sistit.

Vulnera etiam sanat lineis pannis imposita, uel duabus uncijs mane & uesperi pota.

Pedes frigore stupidos mane & uesperi ea aqua lauato, tum frigus expellitur, & mitigatur.

A uipera uel serpente morsus uel ictus, locum affectum linteolis in ea intinctis lauet, uel etiam imponat, tum auxilium præstat.

Eadem cum Gossipio naribus indita polypum absumit.

Ad Cancrum quoq; efficax est, linteolis imposita.

DE CONSOLIDA MAIORE.

B NOMENCLATVRAE.

Συμφυτον
πῆκτον.

Consolida maior.
Symphyton maius.
Solidago.
Anagallis maior.

Walwurtz.
Schwartzwurtz.
Beinwell.

ANNOTATIO IN CONSOLIDAM MAIOREM.

CONSOLIDA maior herba est quam Dioscorides Symphyton alterum: Galenus uerò Symphyton magnum appellat, Romani etiam Solidaginem eam appellant, neq; dubium est, quin ab effectu

C effectu ea nomina tam à Gręcis quàm à Latinis ei imposita sint, nempe à consolidando & glutinando, quòd præ multis alijs herbis inprimis facit, unde & uulneribus curandis, & sanguine sistendo maximè commendatur. Radix enim tam acri uirium robore est prædita, ut si ollæ ad ignem imponatur cum dissectis carnibus, eas conglutinet, & ex multis frustis, unam tantum partem faciat. Est adhuc aliud genus Symphyti, quod Dioscorides petræum uocat, propterea quòd in Petris & locis saxosis nascitur, quod Herbarij ne cognoscunt quidem. Herbarij recentiores tria Symphyti seu Consolidæ genera constituunt, præter petręum. Magnum de quo hic agitur: Minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda. Minimum flore in spicam purpureo, ac folio quidem origani, ut petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata, nec dulci, nec saliuam ciente: quæ sunt in petræo omnia.

DESCRIPTIO.

Consolidæ duo sunt genera, Minus scilicet, & Maius. Minus folia habet crassa, & Origano simile est, caulem lignosum, odoratum, ac dulcem habet. Radicem autem longam subruffam ac digitali crassitudine. Maius habet oblonga, & hirsuta folia, ad linguę
D bubulæ, quam Buglossum uocant, foliorum figuram accedentia, caulem concauum, duorũ cubitorum altitudine, floresq; candidos habet. Radices illi sunt foris, & in superficie nigræ, intus candidę, & glutinoso lentore molles: quarum usus tantum est. Maius ubiq; est notissimum. Minus ignotum est, & ut Brunsfelsius putat, est Dioscoridis Symphytum petræum.

TEMPERAMENTVM.

Consolida est calida & sicca, cum caliditate temperata, & cum humiditate uiscosa, ut Vigonius scribit.

Ex contrarijs potentijs constant, ut Galenus, & Ægineta inquiunt, habet namq; uim secandi, ideoq; Pus in thorace, & pulmonibus collectum expurgat, habet etiam aliquam contrahendi uirtutem, qua sanguinis excreationes medetur. Item calida quædam humiditas ei inest, qua sitim arcet, & arteriæ asperitates sanat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix trita ac pota, sanguinem expuentibus ac ruptis prodest. Eadem trita, quassatis & contusis articulis utiliter imponitur.

Herba eandem cum radice habet uirtutem.

Herba unà cum radice contrita, & nigris pustulis emplastri modo imposita, pus inde extrahit, & sanguinem conglobatum, ex casu uel contusione dissoluit.

Radix recentia uulnera glutinat illita.

Inflammatio-

A Inflammationibus, præsertim sedis, & intestinorum, cum folijs Senetionis utiliter illinitur. Enterocœlas cohibet.

Ad profluuium mulierum, herbæ Consolidę puluerem mollissimè contritum, potui dabis in uino, et restringuet.

Oris ulcera, rimas, & condilomata mirabiliter restituit.

Succus cum oleo mixtus sanguinem sistit.

Multis modis hæc herba usurpatur. Aqua enim ex ea potest distillari, & pro potione uulneraria propinari. Vel linteola possunt in ea madefieri, & imponi, quando aliquid sedare uel sanare uolumus. Quidam herbam cum radice simul contundunt, & loco affecto imponunt, quidam decoctionem ex ea parant.

DE AQVA CONSOLIDAE MAIORIS.

Radix tantum distillatur in medio Veris.

Aqua Consolidæ pota medetur ruptis, & illis qui crus cadendo fregerunt, eamq; pondere trium unciarum mane, meridie, ac uesperi assument.

Rimas labiorum sanat, si ex ea lotæ fuerint.

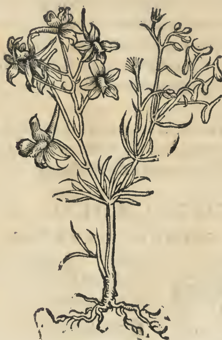
Conuulsiones sufferuescentes compescit, siue quascunq;, alias etiam usturas, & ardores extinguit, lineis pannis imposita.

Eodem modo sedat sacros ignes, & expellit exteriores tumores.

B Cum Gossipio imposita, sanguinem uulnerum sistit.

Idem præstat, si cum alio potu mixta per diem bis aut ter bibatur.

DE CONSOLIDA REGALI.

NOMENCLATVRAE.

Consolida regalis.

Ritter Sporen.

ANNO:

C ANNOTATIO IN CONSOLIDAM REGALEM.

CONSOLIDA Regalis etiam inter Consolidę genera à uulgaribus Herbarijs numeratur. Multis enim alijs herbis id nominis competere potest, quibus uires pares, & temperamentum ęquale. Igitur non uidentur errare Herbarij illi qui quatuor, uel quinq; genera Consolidæ ostendunt. Nondum nobis constat, quomodo Gręce uel Latine apud Dioscoridem, & Plinium appelletur. Vulgò dicitur **Ritter Sporen**/quia flores eius formam calcaris repręsentat.

DESCRIPTIO.

Consolida regalis habet uiolaceo colore flores, medius folliculus in floribus cum cauda est rubicundus, alioqui omnino uiridis est. Radix gilua est. Nascitur in locis cultis palmi altitudine.

TEMPERAMENTVM.

Calidi & sicci temperamenti est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Abstergunt ruborem oculorum flores eius triti, atq; in aqua rosacea macerati: adeoq; tota ocularia herba est, quæ quibuscunq; facilè oculorum malis medicatur, & quæ uel conspecta etiam crebro sanet.

D Ab studiosis in precio habetur, unà cum Ruta. Siquidem credunt illius crebro intuitu, nunquam se ex oculis laboraturos. Quare eam in suis musæis suspendunt.

DE AQVA CONSOLIDAE REGALIS.

Optimum distillationis tempus est, ut herba unà cum caulibus, & floribus concisa distilletur circa principium Iunij.

Aqua illius uel decocto florum utuntur experimentatores contra atram luem, ardores & æstus, tussim, tumores, uenena, uomitiones & Cholericam passionem: aduersus stranguriam, calculos, ischiada, & coxendicen: Item ad deijciendam aluum, datur autem pondere iij. uel iiij. unciarum.

Ei quoque qui iam ex calore in syncopin decidit, si porrexeris Consolidæ regalis unciam unam, aquę, rosaceæ, Boraginis, & Buglossæ florum drach. iij. & continuò refocillabitur.

DE CORIANDRO.

NOMENCLATVRAE.

Κόριον. Κορίανον.
Coriandrum.
Corianum.
Coriander.

A ANNOTATIO IN CORIANDRVM.

ORIANDRVM Greci Corion aut Coriannon uocant, à cimicibus, quos folia eius & caules olent. Siquidem inſectũ illud Greci Corin uocant, ideo plantam eos olentem Corion nominauerunt. Non ſecus enim Coriandrum fœtet atque illa quam Cotylam fœtidam uulgò uocamus. Sunt contrà qui quòd Coriannon Greci frequentius quàm Coryon, Coriandrum uocent, non à cimicibus, ſed quaſi Coriamblon, id eſt hebetantem oculorum pupulas dictum fuiſſe uelint, κορην enim oculi pupulam & ἀμβλύνειν hebetare ijdem Græci dicunt: quod quàm uerum ſit, peritiores intelligent. Quocunq; autem nomine uocetur, herba eſt notiſſima, ac ſemen præcipuè, & à Dioſcoride atq; Nicandro inter uenenatas herbas enumeratur, quòd ſua frigiditate mentem offendere dicatur.

DESCRIPTIO.

Coriandrum caulem habet altum & rubicundum, folia Petroſelino ſimilia, ſed latiora tantum, ſemen rotundum & intus concauum: florem album gerit, ueluti ex quadam umbella parum diuulſa, neq; admodum coacta prodeuntem. Naſcitur ferè in hortis.

TEMPERAMENTVM.

B Vim refrigeratoriam habet, ut inquit Dioſcorides. Quidam ut Vigonius teſtatur, Coriandrum dicunt eſſe frigidum & ſiccum: quidam uerò calidum, Ab effectu enim cognoſcitur calidum eſſe: quia uentoſitatem & Schrophulas reſoluit. Ex alio enim latere oſtendunt eſſe frigidum & ſiccum. Quia ſumptum poſt cibum, cibi uapores compeſcit, & ne ad caput aſcendant, prohibet. Galenus ac Paulus Ægineta ex contrarijs uirtutibus compoſitũ eſſe teſtant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Coriandrum feruentibus ulceribus prodeſt: & præcipuè nigræ puſtulæ ad modum peſtis uenenoſæ, quam Carbunculum uocant, cum aceto & oleo roſaceo aut melle ſumptum.

Vertiginem capitis diſcutit. Seminis uſus auxiliatur morbo comitiali laborantibus. Videndum tamen erit, ne copioſius ſumatur, noxium enim eſt, ut ſemen Hyoſcyami, & difficilis concoctionis.

Coriandrum ſiccatum & aceto maceratum, aut ſaccharo inuolutum atq; conditum, ſtomachũ utentibus corroborat, & ſuauem oris reddit anhelitum.

C Contuſum & cum melle oleoq; roſaceo permiſtum, ac teſtium ulceribus illitum, citò ea ſanat.

Mulieribus uenerem minuit. Genituram autem uiri adauget, ut Dioſcorides teſtatur.

C Reprimit uapores è ſtomacho caput petentes, quare in cibo illis eo utendum eſt, qui morbo caduco ſunt obnoxij. Nam cauſa huius morbi eſt, quòd creatur ex uaporibus, qui ex ſtomacho ad caput eleuantur.

Semine crudo non eſt utendum, nocet enim ſanguini ſed in aceto macerato, atq; ſaccharo inuoluto licet uti. Vnde & Platina inquit. Comedunt Aniſum & Coriandrum ſaccharo inuolutum delicatiores menſæ, ad oris & capitis medelam: fœniculum uulgares.

Aceto præparatum uel ſaccharo obuolutum deprimit uapores è ſtomacho caput petentes.

Herbę nullus uſus eſt, cauſa mali odoris quem habet, nocet enim capiti.

Coriandrum cum aceto præparatum ac contritum, & cum ſucco plantaginis ſumptum, Prodeſt contra fluxũ ſanguinis narium.

Xenocrates tradit rem miram, ſi uera eſt: menſtrua contineri uno die, ſi unum granum biberint fœminæ: biduo, ſi duo: & totidem diebus quot grana ſumpſerint.

Succus Coriandri cum aceto permiſtus, refrigerat & extinguit ſacros ignes.

Semen cum paſſio ſumptum, lumbricos puerorum pellit.

Succus eius cum ſucco lactucæ & plantaginis, & albumine oui, & oleo roſato, omnibus ſimul conquaſſatis, apoſtematibus calidis, D & hereſypelatis, uehementer opitulatur, ſi quis imponat.

Vlceribus ſi imponatur, expellit & ſanat ea.

Semen in aqua coctum & potum, ſolutionem uentris ſtringit.

Coriandrum puſtulis peſtilentialibus impoſitum, eas extinguit.

Succus cum ceruſa, ſpumaue argenti, nec non aceto & roſaceo illitus, ardentes ſummæ cutis inflammationes emendat.

Decocto Coriandri, ut Vigonius inquit, cum farina fabarum, & oleo roſaceo & myrtino, ad ignem de omnibus faciendo emplaſtrum ſolidum, apoſtemata teſticulornm calida potentiſſimè reſoluit, dolorem mitigando.

Platina docet quòd Coriandro ſimplici, & nondum correcto haud uti debeamus, propter innatam maliciam, ſed uel cum melle, uel cum uua paſſa, uel quod ſuauius ac ſalubrius eſt, aceto præparatum ac ſaccharo inuolutum.

NOCVMENTVM CORIANDRI.

Coriandrum liberalius & copioſius, ac non præparatum ſumptum, uocem exaſperat, cerebrum obtundit, & ebrietati ſimilem cum turpi loquacitate furorem facit.

Antidotum eſt, Vinum meracum cum Abſinthio. Bibuntur etiam utiliter contra Coriandrum ouorum putamina in ſe ipſa confracta,

A fracta, tritaq; & cum muria diluta. Quinetiam Muria ipsa per se bibitur, salsumq; gallinaceorum anserisue esculentum ius. De hoc uide Dioscoridem lib. 6.

M. Varro Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari putat, si inde salita fuerit.

DE COSTO.

NOMENCLATVRAE.

Κόστος.

Costus.

Costen/Ein Wurtzel inn der Apotecken.

ANNOTATIO IN COSTVM.

COSTVS frutex est, cuius radix tantum in precio est, fructus inutilis. Tria eius genera: Arabicum quod cæteris præstat, candicans, leue, & plurimo ac eximio odore. Proximum nobilitate suc cedit Indicum, crassum & hoc, ut nigrum Syriacum graue, buxi colore, nares ualidè feriens. Probatissimum omnium, ut Dioscorides
B testatur, recens, candicans, undiq; plenum & densum, quod itidem arida soliditate sit, nullas teredines senserit, nec uiroso odore sentiatur, feruido & erodente gustu. Vnde conijcere possumus, non esse ueram Costi radicem, quam Pharmacopolæ, hoc tempore pro ea ostendunt, quum nec candida sit, nec leuis, nec odorata.

TEMPERAMENTVM.

Costus calefacit in tertio gradu, & in secundo deficcat. Est Costo uis & natura calefacere, ut inquit Dioscorides, urinam ciere & menses ducere.

VIRES AC IVVAMENTA.

Costus contusus & oleo oliuarum permistus, & corpori infricatus, febrium rigoribus ante accessiones conducit.

Vsus eius etiam prodest, quando paralysis pedes, uel aliam partem corporis occupauit, si ex eo inungantur, nam humores funditus extrahit, & calefacit membra.

Radix cum uino pota, lumbricos latos pellit.

Abstergit eadem asperam & discolorem ceu à sole faciei cutem, ex aqua & melle inuncta.

Radix Costi omnibus corporis membris refrigeratis conducit, eritq; sumenda iuxta consilium medici.

Cum uino pota, auget genituram hominis & Venerem stimulat,

C Muliebrium locorum frigidis affectionibus succurrit, si ex ea lauentur uel foueantur, uel cum uino bibatur.

Eadem cum uino adusto elixa, medetur membris resolutis uel paralyticis, si ex ea inungantur, penetrat enim & potenter calefacit eadem membra.

Bibitur cum uino & absinthio, utiliter contra pectoris dolores, conuulsa, & inflationes.

Si duarum drachmarum pondere bibatur, uiperarum morsibus subuenit.

DE COTONEIS.

NOMENCLATVRAE.

κυδώνιον.

Cotoneum.
Cydonium.

Quiden.
Kütten.

D

ANNOTATIO IN COTONEVM.

COTONEVM malum à Catone primum sic nominatum est, Græci Cydonium à Cydone oppido Cretæ, unde primum aduectum est, appellarunt. Cotoneum autem ita dici nonnulli existimant, quoniam lana quadam tegi uidetur, quæ Coton dicitur.

Genera Cotoneorum sunt, Chrysomela, hoc est aurea mala, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Struthia, quæ magna sunt & suauiora, minusq; acerba.

Vera autem Cotonea quæ parua sunt, rotunda, odoratissima, efficacius ad ægritudines ualere existimantur.

Cotonea mirum in modum fece uini seruantur, ut Democritus inquit, aut fictile nouum ijs malis assignatur, operculoque picato, in uini dolio clauduntur, sic tamen, ut fluitent: ita recentia teneri promittit, & uinum in quo enatant, odorem bonum contrahere: aut in floccis tomentoue mundo cistis disposita conduntur. Itidem plurimo tempore in scobe demersa custodiuntur: quippe scobis ariditate defenduntur. Nec secus in straminibus minutis, uel paleis obruta componuntur. Nihil tamen certius experientia docuit quàm ut maturissima quæq; Cotonea sine macula integraq;, sereno cœlo, decrescente luna legantur, & in lagena noua, quę sit patentissimi oris, detersa qua canescunt lanugine, leuiter componantur, & laxè,

laxè, ne collidi possint, deinde cum ad fauces usq; fuerint composi-
A ta, uimineis surculis sic sunt arctanda, ut modice mala premantur, nec cum humore fuerint imbuta, sustollantur, tum quàm optimo & liquidissimo melle uas usq; ad summū ita repeleatur, ut pomum submersum sit. Sed cauendum, ne quæ in melle custodire uolueris, immatura mala condantur: quoniam cruda si lecta sint, ita indurescunt, ut usui non sint.

DESCRIPTIO.

Cotonea malus hirsuta habet folia, uulgari malo haud quaq; absimilis, fructus eius foris est lanuginosus, qui dum maturescit, luteum acquirit colorem, & lanuginem deponit.

TEMPERAMENTVM.

Cotoneum frigidum est in primo gradu, & siccum in principio secundi, habetq; naturam confortandi ac confirmandi.

Succus Cotoneorum prodest, in difficultate spiritus non nisi recta ceruice spirantibus, & subueniunt sanguinem excreantibus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Grana Cotoneorum in aqua macerata, exulcerationem gutturis emendant, si inde fiat gargarismus.

Eadem aqua in ore retenta, sedat sitim, linguam exulceratam sanat, & refrigerat ardorem stomachi.

Eructationem stomachi item tollit, & uomitum, stomachumq;
B corroborat, & concoctionem adiuuat.

Conditum Cotoneorum confortat omnia membra hominis, & discutit calorem non naturalem.

Potio ex eis confecta, & uesperi sumpta, inducit edendi desiderium, ebrietatemq; pellit.

Cotonea tosta & à cœna manducata, bonū creant sanguinem, cerebrumq; confortant.

Stomacho accomodata sunt, & urinam cient.

Tosta semper meliora sunt, uel cum alijs rebus mixta quā cruda.

Qui uomitu aut stomachi subuersione uexatur, Cotonea tosta sumat cum melle, hoc auxilium præstat.

Succus Cotoneorum cum saccharo temperatus, & gutture uel ore inde colluta, sanat guttur exulceratū, tollit linguæ asperitatem, os humectat, pellit sitim.

In quibusuis ægritudinibus Cotoneis, & eorum Electuario licitum est uti, magnum enim robur cordi præstant, & calores haud natiuos discutiunt, & generant recentem sanguinem, cor confortant, & omnia membra corporis.

In affectionibus intestinorum non sunt utenda, nam adstringunt. In febribus quoq; ab ijs abstinendum est, quando quis aluum solutam cupit.

C Lanugo eorum, ut Plinius inquit, carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera.

Decocto eorum fouentur, si procidant uuluæ & sedes. Conficitur ex ijs expetitus cibus, quem cydonitem appellant, decoctis Cotoneis ex saccharo, caryophyllis, & cinamomo.

DE AQVA COTONEORVM.

Electum tempus distillandi Cotonea est, quũ benè matura sunt, ut tum concisa & contusa distillentur.

Aqua Cotoneorum iiij. uncijs permista cum iij. uncijs uini rubei & crassi, ac mane, meridie, & uesperi pota, medetur stomacho malo, confortat enim ac corroborat ipsum, cibum in eo retinet, nauseamq; discutit: tum quoq; eructationem & uomitum sedat, omnem fluxum alui stringit assiduè pota.

Aqua ex floribus Cotoneorũ distillata, & à mulieribus ad duas uncias pota, abundantiam menstrui fluxus diminuit.

Eodem modo bibita confortat cor, facitq; ad nauseam & uomitum, mane, meridie & uesperi iij. uncijs pota.

DE CRETANO.

D

NOMENCLATVRAE.

Κρίθμον.

Batis.
Creta marina.
Cretanus.

Meer Disteln.

ANNOTATIO IN CRETANVM.

CRETANVS uel Creta marina, ab officinis uulgò dicitur, ut Ruellius indicat, herba illa quę à Dioscoride Grę co nomine κρίθμον, & Latine Batis appellatur, hoc etiam ex descriptione Dioscoridis adeo clarũ est, ut non opus sit propterea quenquam dubitare.

DESCRI-

A

DESCRIPTIO.

Cretanus nascitur maritimis & petrosis locis, folijs pinguibus albescentibusq;, flores fert candidos.

Semen profert simile granis tritici, siccat in aëre, & est odoratũ.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radices atq; semen ualde promouent urinam, & expellunt calculum. Balneum paratum ex hac herba, ualde opitulatur urinæ stillicidio, & stranguriæ.

Herba ipsa cum uino decocta & pota, doloribus coxendicum medetur.

Ad tormina intestinorum auxiliatur, si cum succo mercurialis permista, clystere infundatur.

Dioscorides inquit. Seminis & radicis, foliorumq; decocto, felle suffusis medentur, & angustijs urinæ.

Eodem menses etiam trahuntur.

DE CRISPVLA.

B

NOMENCLATVRAE.

Crispula.
Herba Cancri.

Blůt wurtz.
Blůt kraut.

ANNOTATIO IN CRISPVLAM.

CRISPVLAM Arabes quidam, ut Iacobus de Manlijs indicat, oculum bouis, id est Buphthalmon uocant. Verum Dio-

C scoridis Buphthalmo nullo modo quadrat. Compositor ut idem testatur, Herbã cancri uocat. Numeratur inter herbas Sanguinarias.

DESCRIPTIO.

Crispula altum & tenuem caulem habet, in cacumine autem flores cœruleos cum multis capillamentis. Cum ea maurescit, caulis arescit, & flores in geniculum phœniceum crescunt. Gaudet nasci in pratis & hortis graminosis.

TEMPERAMENTVM.

Crispula humidæ & frigidæ est naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Conducit ad noxios & letales humores erysipelata, & pedum uitia, nam in cibo sumpta, tales humores consumit.

In uino decocta & pota, febri quartanę medetur, ea lege, ut duas horas ante accessionẽ ex ea bibat, & hoc quinquies ex ordine ita faciet ante accessionem. Paralysi in corpore sæuiente, ea in uino utendum est, & fiet meliuscule.

Si febris ardens stomachum occupauerit, herbam concisam uino impone, & calidum bibe, hoc certò medetur.

Crispula duplex est, Maior, scilicet & Minor. Sed Maior est melior. Vtraq; sanguinem uehementius sistit, quàm ulla herba sanguinaria. Item menstrua stringit portata uel manducata, pessulus

D ex Gossipio factus, & in succo eius intinctus, ac naribus inditus, fluxum sanguinis narium sistit.

Herba ipsa in manibus retenta, usq; dum calefiat, etiam sanguinem sistit.

DE AQVA CRISPVLAE.

Distillandi Crispulam electum tempus est, ut radix, herba & caulis cum tota substantia inuicem minutim concisa, distillentur circa exitum Maij, uel circa initium Iunij.

Aqua Crispulæ mane & uesperi unaquaq; uice pondere iiij. unciarum pota, magnòpere opitulatur contra omnem fluxum uentris, siue dysenteria, siue diarrhoia fuerit, nam mirè sistit. Item sanguinem mingentibus prodest. Item sex uncijs pota, & linteolo, uel molli stupa in ea madefacta, & uulneribus imposita, sanguinem stringit.

Eadem per diem bis ac ter duabus ac tribus uncijs pota, menses sistit.

Eodem modo pota, quinq; uel sex hebdomadis, calculo medet.

Ad omnia uulnera conducit, si inde mane & uesperi lauentur.

Facit etiam ad assiduum fluxum sanguinis narium, si pessulo ex Gossipio facto naribus indatur, uel linteolo in ea madefacto fronti applicetur, præterea etiam sex uncijs pota, sanguinem sistit.

DE CRO-

A

DE CROCO

NOMENCLATVRAE.

Κρόκος.

Crocus.

Saffran.

DESCRIPTIO.

B CROCVS naſcitur bulbo agreſti floribus quadantenus ſimilis, in medio flos crocea capillamenta continet. herba quæ circum flores hæret, gramini ſimilis eſt. Radicem habet bulboſam. Quando autem ſeritur & tertio anno effoditur, inueniuntur apud unum quemlibet bulbum quinq; uel ſex capitula, adeo intra terram coagmentatur. Optimus eſt Crocus, recens & nouus, qui coloris bonitate antecedit, adeo ut capillamenta candida ſint, & rubore permiſta, neq; fragilis ſit, & inter manus fricatus, eas inficiat, odore iucundo & leni acrimonia ſit. Hic autem Crocus eſt Orientalis. Duplex namq; eſt Crocus, Alter qui Cartamus uel Crocus hortenſis dicitur, & eſt ſylueſtris Crocus, qui in rure aut in hortis naſcitur, cuius ad uarias res uſus eſt, & foris applicatur corpori, eo etiam pannos inficiunt. Alter Orientalis Crocus dicitur, qui probatiſſimus eſt in medicinæ uſu.

TEMPERAMENTVM.

Crocus ad ſecundum calefacientium ordinem, primũ ſiccantium refertur, adſtringit & concoquit, ut teſtatur Ægineta. Sunt qui in tertio calidum prodant. Durat ad quinq; annos ſynceris uiribus in ſacculo coriaceo repoſitus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Accipe boni Croci ſcrupulum, uel tertiam partem drachmæ, & muſci granum dimidium, hoc cum optimo & calido uino permiſtum &

C mistum & potum, optimum remedium est, contra difficultatem anhelitus, ex quacunq; causa acciderit.

Crocus inducit pulchrum colorem bibentibus. Cor confortat, redditq; lætum sanguinem. In cibo sumptus bonam & facilem reddit respirationem, & tollit asthma.

Vsus eius prodest apostema in pectore habentibus & asthmaticis, medetur lieni, Venerem stimulat, ciet urinam.

Contra uehementes capitis dolores opitulatur, si inde tale fiat emplastrum: Accipe Croci, Gummi Arabici, Euphorbij, myrrhæ, partes æquales, & cum Oui albumine tempera, & emplastri modo fronti impone, hoc absq; dubio proderit.

Contra podagram, Accipies Crocum quem cum uitello ouorum, oleo rosaceo, & aqua rosarum commiscebis, & penna podagræ illines.

Cocrus contritus cum lacte, & micis ex pane, ac apostematum tumoribus ac ulceribus impositus, dolorem mitigat, mollit & aperit apostemata.

Si cum Opio, farina hordeacea, lacte, & oui albo, unguenti modo inuicem commisceatur, hoc illitum quosuis cruciatus ac dolores sedat & mitigat. Contra stomachi debilitatem, cordisq; defectum multum ualet, ut Vitalis scribit.

D Oculorum dolorem ex sanguine uel macula tollit, si cum rosis tritus, cũq; oui uitello emplastri modo, panno lineo oculo imponat.

Omnes inflationes, & oculorum dolores destruit, maximè si cum nino misceatur, ac emplastri modo superponatur.

Inungitur etiam, ut Dioscorides testatur, contra oculorum distillationes, sistitq; eas, ex humano lacte inunctus.

Arcet idem crapulam cum passo potus. Qui Crocum tritum in uino prius biberit, ebrietatem postea non sentit. Aurium remedijs quoq; utilissimus est.

DE CARTAMO.

NOMENCLATVRAE.

Κνίκος.

Cartamus.
Cnicos.
Cnecos.

Wilder Saffran.

ANNO.

A ANNOTATIO IN CARTAMVM.

CARTAMVS est Cnecos satiuus apud Dioscoridem, & habet caulem altum, asperis folijs, flore aculeato ad modum cardui, in quo nascitur lutea & plena materia, quam Crocum appellant. Semen habet candidum, oblongum, & angulosum. Duo eius genera sunt. Satiuum, & Syluestre. Satiuum folia habet aspera & aculeata, & capitula magnitudine oliuæ, florem Croco similem. Syluestris Cartami caulis ferè satiuo est similis, præterquàm quòd folijs caret. Et est genus Attractylidis, ut Ruellius testatur.

TEMPERAMENTVM.

Cartamus satiuus calefacit in primo gradu, desiccat in secundo. Syluestris in secundo gradu calefacit, & in tertio desiccat.

Cartamus satiuus stomacho noxius est, soluitq; aluum per superiora & inferiora, ac naturæ humanæ aduersatur, Quare eo utendum est, cum correctiuo, nempe Aniso, Galanga, & Mace, quæ ei malitiam adimunt.

Semen purgat aluum.

Item adhuc alius Cartamus est, qui Cartamus Indus dicitur, qui admiscetur medicinis catharticis, purgat enim Phlegma & hydropem.

B DE AQVA CARTAMI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia à caulibus decerpta, in fine Maij distillentur.

Aqua Cartami ualde efficax est ad sacros ignes sedandos, si linteolis duplicatis, uel triplicatis ac in ea madefactis, per diem bis uel ter super imponatur.

DE CVBEBE.

NOMENCLATVRAE.

Cubebe.
Carpesium.
Cubeben.
Cubeberlin.

ANNOTATIO IN CVBEBEN.

CVBEBE aroma est, quod à Galeno Carpesiū dicitur, ut Ruellius ex Actuario & Aetio tradit. Cubebe autem à Barbaris appellatur, quod nomen iam omnibus officinis tritissimum ac uulgatissimum habetur. Non sunt igitur audiendi, qui Cubebas asserunt

esse fru

C esse fructum Rusci, quam Oxymyrsinen Greci nominant. Siquidem Ruscum in medio folio baccas fert Cerasis similes, Carpesium uerò, quod iam Cubebe dicitur, ut Galenus autor est, fructus fert tenues, odoratos, gustu non absimiles radicibus herbæ quæ Phu nominatur. Dioscorides de Carpesio nihil scriptum reliquit.

DESCRIPTIO.

Cubebe est semen quod ultra mare in arbore quadam nascitur, quæ folia habet ad hastæ modum acuta. Eius fructus est rotundus, aliquantulum depressus & latus, inter folia eius repertus, qui quando maturus fuerit, uergit ad rubedinem, & intra ipsum granum est triangulatum, autor est Serapion.

Cubebe duplices sunt. Satiuæ scilicet & Syluestres. Syluestres minores sunt satiuis, & odoratæ, ut piperis grana. Satiuæ in medicina meliores habentur quàm syluestres.

TEMPERAMENTVM.

Et sunt in caliditate & siccitate temperatæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex semine Cubebarum si quis bibat, tum ciet urinam, mouet menses, & calculum uesicæ frangit.

Cubebarum usus morbum regium discutit.

D In medicina Valerianæ uirtutem æquant. Opitulantur contra Catharrum ex frigida intemperie ortum, & caput confortant.

Vncia una Cubebarum in puluerem contritarum cum aqua Boraginis sumpta, medetur uertigini & Syncopi.

Cum uino & Rosmarino decoctæ & potæ, prosunt contra morbum comitialem.

DE CVCVRBITA.

NOMENCLATVRAE.

Κολοκύνθα.

Cucurbita.

Kürbiß.

ANNO.

A ANNOTATIO IN CVCVRBITAM.

CVCVRBITAM satiuam Græci κολοκύνθαν uocant, Syluestrem diminuta appellatione κολοκυνθίδα. Dicitur autem Cucurbita, ut Ruellius arbitratur, à concuruatu, quòd facile, si quid obstiterit, aut fuerit impedimento, quo minus extendatur, incuruescat.

Quatuor sunt fructus inter quos tanta naturæ cognatio est, ut sæpenumero, & proprietates & nomina Latini Græciq; confundant, scilicet Cucurbita, Cucumis, Melon, Citrullus. Ex quibus quatuor semina maiora frigida ex Pharmacopolis colliguntur ad medicinæ usum.

Cucurbitæ satiuæ duo genera sunt. Alia enim est quæ facili & admodum flexibili ramorum curuitate, tecta, pergulas, & testudines operit: atq; ideo Cameraria à Plinio dicitur, lib. 19. cap. 5. Camerariæ (inquit) uires sine adminiculo standi non sunt, uelocitas pernix, leni umbra cameras, & pergulas operientes. Alia quæ suis flagellis humi reptat, & plebeia eodem autore appellatur.

Atqui Camerariæ aut plebeiæ Cucurbitæ multiformes reperiuntur, crescunt enim qua coguntur forma: alia in uentrem plurimum turgescit, quæ quidem cruda, saporis est fatui admodum, cocta autem edi facile potest. B Alia item in longitudinem maximam producitur, ut quędam aliquando uisa sit nouem pedum longitudine, ut refert Hermolaus, atque hęc auguina à quibusdam appellata est, ab intorti anguis figura. Alia est coactæ admodum breuitatis, digitali crassitudine, non nisi in Saxosis nascens, à Gręcis somphos cognominata, quia inanis sit: à nobis autem Barbara aut marina appellatur. Alia deniq; est Cucurbita, quæ in lagenarum formam artifice natura crescit, nonnunquam etiam ita formatur ac fingitur. Ligatur enim ab hortulano, quodam uinculo, ea parte qua strictiorem uult facere. Qui mos etiam antiquis esse solebat, ut Cucurbitas in uasa fingerent: postea maturis & inanitis ac siccis uterentur. Nuper enim, inquit Plinius, Cucurbitarum usus uenere urceorum uice, iam pridem etiam cadorum ad uina condenda.

Amat rigua ac fimum Cucurbita, plurimumq; iuuatur humore, Quæ tamen sine multa rigatione conualuit, fructum iucundioris saporis præbebit. Copiam aquæ nacta minorem curam desiderat. Sesquipedali altitudine sulci fodiendi sunt, & tertia pars stramentis inditis tegenda: mox stercorata terra, usq; in dimidium sulcum aggerenda, positisq; seminibus tam diu est aqua præbenda, donec enascantur: atque ubi conualescere cœperint, adiecta humo incrementa eorum prosequenda, donec sulcus coęquetur. Erumpit post

C sextum septimunue diem. Iis quæ sicco loco mandata sunt, rigationem ministrari diligentius expediet, quare fictilia aquæ plena iuxta ponunt, inditis fascijs quæ perpetim humorem instillent.

Cucurbita planta est quæ nascitur ad formam Azari, flores habens candidos, fructus eius stercoratione & rigatione crescit in magnitudinem. Semen firmiter inhæret fructui. Dioscor.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidi & humidi temperamenti est fructus, & seminis in medicina usus est.

Cruda Cucurbita edi non debet, est enim cibo insuauis, sed elixa uel tosta, uel in sartagine fricta, ut Galenus autor est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen in uino sumptum, iocinori & lieni obstructo medetur.

Semen ab exterioribus corticibus benè purgatum, decoquetur in aqua hordeacea, quæ colata, & pota medetur iocinorosis, cietq; urinam. Quòd si ægrotus abhorruerit à potu huius aquæ, tum syrupus cum saccharo inde potest confici, qui ad omnia febrium genera prodest.

Ad ardorem iecoris, Accipe succum ex ramentis Cucurbitæ, & cum lacte atq; aceto tempera, Deinde accipe linteolum, quod in eo madefactum iecori foris impones, multum hoc prodest.

D Fructus Cucurbitæ suspendi & siccari debet, frigore autem appropinquante semen inde eximendum est, & cum sale fricandum, ut uiscosi humores inde amoueantur. Nuclei uerò in locum siccum reponendi, ne humiditas semen corrumpat. Semen illud durat per triennium.

Ramenta Cucurbitæ infantibus contra capitis ardores, quos syriasim uocant, utiliter emplastri modo syncipiti imponuntur. Imponuntur eadem ramenta uel succus inde expressus ęstuanti podagrę & oculorum inflammationibus.

Succus expressus ex Cucurbitæ ramentis medetur doloribus aurium ex caliditate creatis. In quem usum per se, & addito oleo rosaceo auribus tepidus instillatur.

Idem succus cum oleo rosaceo permistus, & spina dorsi ac lumbis inde illitis, febrium ardores refrigerat. Idem sacris ignibus medetur. Cinis ex combustis corticibus ulcera pudendorum iam in putredinem uersa, purgat, atq; ad cicatricem perducit, Idem cinis mirè combusta sanat. Decoctæ Cucurbitæ succus cum exiguo melle, atq; nitro epotus aluum leniter soluit. Si quis etiam in excauata cruda Cucurbita uinum infuderit, & per noctem sub dio habuerit, temperatumq; ieiunus biberit, aluum leniter molliet.

Tumores

A Tumores & abſceſſus lenit cruda conciſaq; mox emplaſtri modo impoſita.

Decoctæ ſuccus dentium motus ſtabilit, ac dolores inhibet.

DE AQVA CVCVRBITAE.

Tempus electũ diſtillandi Cucurbitam eſt, quando fructus eius ad plenam maturitatem peruenit, tum enim minutim concidi debet, & unà cum nucleis, & tota ſubſtantia diſtillari.

Aqua Cucurbitæ cum ſaccharo permiſta, ſitim ſedat, medetur tuſſi ex calida cauſa prouenienti, emollit aluum.

Eadem triginta uel quadraginta dies bis per diem, unaquaq; uice tribus uncijs pota, medetur calculo renum.

Eodem modo per decem dies pota, ciet urinam, renes et ueſicam purgat. Itidem pota ardores febrium extinguit.

DE CVCVMERE.

NOMENCLATVRAE.

Σίκυς.
Σικυος.

B Cucumis.

Cucumeren.

ANNOTATIO IN CVCVMEREM.

CVCVMIS à curuitate, ut Varroni placet, nomen accepit. Græcis σίκυς & Attico more ſicyos uocatũ. Duplicem faciunt Cucumerem: Satiuum & agreſtem. Satiuus quidẽ deſcriptione non eget; atq; ab aliquibus, nẽpe Columella & alijs, uocatur anguinus à flexibus, quòd inſtar anguis ſit flexuoſus. Agreſtis uerò, uulgò Cucumis aſininus appellatus, folia habet priori ſimilia, minora tamen, & inciſa magis: ſed fructum fert oliuæ ſimilem, paulo maiorem & ſtriatum aliquantulum, qui dum excernitur, ueluti uentoſa ſonat, & ſemen longiſſimè iaculatur: cuius ſucco conficitur id medicamentum, quod medici Elaterium uocant, cuius uſum Dioſcor. lib. 4. cap. 149. & Plinius lib. 20. cap. 1. docent.

TEMPERAMENTVM.

Cucumis ſatiuus refrigerat humectatque in ſecundo ordine, ut Ægineta teſtatur.

C VIRES AC IVVAMENTA.

Bonam facit aluum, & ſtomacho accomodatus eſt, ut Dioſcori des ſcribit. Olfactu defectus animæ reſtituit. Habet ſemen ciendę urinæ mediocrem uim. Contra ueſicæ exulcerationes cum lacte paſſoue idem utiliter bibitur.

Medentur canum morſibus ex uino emplaſtri modo impoſita eius folia. Ex melle uero ulcera, quę epinyctidas uocant.

Semen quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritum potumq́; in uino, tuſſientibus auxiliatur.

DE CITRVLLO.

NOMENCLATVRAE.

Citrullus.
Citrulus.
Cucumis citrinus.
Citreolus.

Citrullen.
Citrullen Kürbſen.

D ANNOTATIO IN CITRVLVM.

CITRVLVS eſt genus Cucumeris, quod à practicis medicis ſic appellatur à colore quem habet quum maturuerit, habet enim citrei mali colorem & formam, unde & Cucumis citrinus dicitur. Is eſt de quo Plinius lib. 19. ca. 5. ſcribit. Huius folia à melonum folijs hoc differunt, quòd pluribus inciſuris diuiſa ſint, ueluti in alarũ ac pennarum formam. Dioſcorides nullã facit huius mentionem.

TEMPERAMENTVM.

Citruli frigidioris ſunt naturæ quàm Cucurbitæ, frigidos & noxios humores, malumq́; ſanguinem in uenis generant, unde febres autumnales oriuntur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad ſtomachi ardorem abſq; damno poſſunt ſumi.

Semen Citruli tritum & potui datum, febricitantes iuuat, dum ſitim extinguit, ut Platina ſcribit. Citrulus in hoīe uenenatos humores creat, & cõcoctu difficilis eſt, quare eius in cibo nullus uſus eſt.

DE MELONIBVS ET PEPONIBVS.

NOMENCLATVRAE.

Σίκυς πέπων.

Melon. Pepon. Melopepen.
Melonen. Melunen Kürbſen.

ANNO-

A ANNOTATIO IN MELONEM.

MELON Cucumerum generi etiam contribuitur, qui quum natiuam magnitudinem excessere, Pepones à Plinio uocantur. Quum uerò rotundi mali formã, & effigiem referunt, facta ex Pepone & malo appellatione, Melopepones sunt uocati, neq; inter eos aliud quàm ex figura discrimen quondam fuit. A Palladio uerò & medicis recentioribus à malorum figura Melones tantum appellantur, quos antiqui Pepones & Melopepones appellarunt. Praeterea Graeci quum fructum illum quem Melonem uulgò appellant, significare uolunt, non σίκυς, id est cucumis absolute dicunt, sed σίκυς πέπων, id est Cucumis Pepo, uel absolutè πέπων dicunt.

DESCRIPTIO.

Melones nascuntur ut Cucurbitae, habentq; flores luteos.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerant atq; humectant in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Seminis quoq; in medicina usus est, habetq; eandem facultatem.

Gratus est Peponis usus, ut Platina inquit, uerum difficillimè ob eius frigiditatem commixtam humiditati, coquitur.

Repurgato stomacho edendus est, quia facillimè in eos humores conuertitur, & concoctionem retardat, quos praedominari in cibi B receptaculo compererit. Hanc ob rem nobis à maioribus imperatum est, ut Pepones ieiuni comedamus, supersedeamusq; à reliquo cibo, donec in fundo semicocti resederint.

Ad stomachi calores non naturales, & febrés malignas maximè prosunt.

Semen cutem purgat, si ex decocto illius cutis lauetur. Habent & abstergendi uim Melones, ut Galenus in libro de alimentorum facultatibus indicat: quamobrem etiam maculas ceu solares, & lentigines atq; summam uitiliginem extergere possunt.

Qui decolorata fuerit facie, accipiet semen Melonis, cui superior cortex detractus sit, lomentoq; addito, in puluerem rediget atq; commiscebit, unde postea pastilli cum aqua rosacea permisti conficientur, & ad solem siccari debent, quibus si facies lota fuerit, nitidam & pulchrã reddit faciẽ, omnesq; cutis turpes maculas exterit.

Semen habet uim ciendi urinam, purgat lumbos & renes.

Magis operatur semen in lumbis, quàm in uesica. Oportet enim potentius remedium praestare in calculo uesicae, quàm in renum, uel lumborum calculo.

Superior Melonis cortex imponitur fronti, ut oculorum destillationes compescat.

Radix ulcera sanat, quos fauos dicunt, ex melle emplastri modo imposita.

C Melonem nonnulli cum aceto sumunt, pulegium ei & cepas admiscent, quo nocitura uis frigoris temperetur.

DE AQVA MELONVM.

Tempus optimum distillandi Melones est, ut quando maturuerunt, minutim concidantur, & distillentur circa Autumnum.

Aqua Melonum per tres, uel quatuor hebdomadas, manę una uice ad iij. uel iiij. uncias pota, calculo optimè medetur, ciet urinam, & purgat renes.

Item pota refrigerat, & extinguit omnes interiores calores non naturales, refrigerat iecur, sedat sitim cum saccharo temperata.

Prodest quoq; ad calidam tussim. Linteolis foris applicata, discutit calores, & tumores corporis, ubicunq; fuerint.

DE CVPRESSO.

NOMENCLATVRAE.

Κυπαρίσσος.
Cupressus.
Cypressus.
Cipressen Baum.

D

ANNOTATIO IN CVPRESSVM.

CVPRESSOS à partu ramulorum parilium uacatas Græci uolunt, ut Hermolaus Barbarus testatur, ἀπὸ κύειν παρίσους τούς ἀκρέμωνας, hoc est quod ex æquo, & ramos & fructus creent. Easdem & Charitas appellari solitas Eteoclis fuisse filias adnarrāt: quę dum tripudio dearum subsiliunt, euolutę in puteum deturbantur. Dolens earum uicem Tellus arbores frondosas puellis similes ad oblectamentum, & rei memoriam ædidit. Cupressus Diti sacra est, funeribus indicandis ante domos poni solita, ut Plinius scribit. Huic patria est Creta insula, ubi tam familiaris à Theophrasto traditur, ut quocunq; loco quis mouerit terram ac subegerit, hæc gignatur, atq; protinus emigret, nisi seratur alia. In Idæis Albisq; montibus etiam non appellato solo sponte prosilit, ibiq; summis iugis, ubi niues nunquam absunt, plurima, quod est mirum, alibi non nisi tempore proueniens, & nutricem magnopere fastidiens. Cariem uetustatemq; non sentit Cupressus, neq; rimam, neq; fissuram capit sponte. Hoc etiam Vitruuius probat, inquiens. Cupressus in uetustatem sine uitijs conseruatur: quod is liquor qui inest, penitus in eius corpore saporem habet amarum, qui propter acritudinem non patitur penetrare cariem, neq; eas bestiolas quæ sunt nocentes: ideoq; quæ ex

A quæ ex eo genere opera constituuntur, permanent ad ęternam diu turnitatem.

DESCRIPTIO.

Cupressus arbor est, quæ magna proceritate attollitur, ad formam abietis, nisi quòd ea ad secandum durior sit, floret luteo colore, producit fructum instar nucis.

TEMPERAMENTVM.

Cupressus calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo, Dioscorides uero inquit, quòd Cupressus astringit, & refrigerat. Galenus testatur quòd resiccandi uim habeat, absq; insigni acrimonia, aut caliditate. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, sed plurima amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis in tota planta.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia, cortices & nuces Cupressi, habentur in usu medicinæ. Nuces folijs uirtute præpollent, folia in aceto contusa, & uulneribus imposita, ea purgant, ac erodunt gangrænam. Eodem modo pota, medentur stranguriæ.

Nuces Cupressi etiam tusæ bibuntur cum uino contra sanguinis excreationes, intestinorum tormina, fluores alui, in spiritus difficultate, non nisi recta ceruice spirantes, & tussim. Nuces tusæ & commixtæ cum fico, uulneribus quæ serpunt, & polypis in naribus me

B dentur, si emplastri modo imponantur.

Emplastrum confectum ex folijs, & nucibus, prodest ad intestinorum ramices. Folia eius bibuntur cum uino contra urinæ profluuium, & item contra urinæ angustias. Cortices in puluerem redacti, & cum aqua Ebuli sumpti, pellit calculum ex renibus, & uesica. Nuces scabros pellunt ungues in aceto decoctæ concisæq; additis lupinis. Glutinant uulnera concisa, & illita folia.

DE CVSCVTA.

NOMENCLATVRAE.

Cuscuta;

Filtzkraut.
Flachß seiden.

C ANNOTATIO IN CVSCVTAM.

CVSCVTA herba eſt quæ circa linum naſcitur: unde à Recentioribus podagra lini, & ſtrangulator lini nuncupatur. Tamen non ſolum lino inhæret, ſed & rubis, ac alijs pluribus arbuſculis & herbis: differentia eſt per colorem: magis albicat, quæ in lino, quàm quæ in rubo, uel moro eſt: in re uerò medica ferè eſt eadem ratio. Mirum eſt herbam in medicina tam utilem à Dioſcoride eſſe ſilentio præteritam, nec ab ullo antiquorum eius fieri mentionem. Euritius Cordus harum rerum diligeus obſeruator, putat eſſe herbam quæ à Dioſcoride Androſace appellatur. Antonius Muſa ſcribit, noſtram Cuſcutam eaſdem habere uires, quæ à Dioſcoride Androſace attribuuntur, ſed quia dum figura nondũ conueniant, putat Androſacen aliam eſſe herbam. Ruellius ſcribit eam primum caſſutam fuiſſe appellatam ab Arabibus, deinde mutatione quadam literarum Cuſcutam ab officinis fuiſſe dictam.

DESCRIPTIO.

Cuſcuta alijs plantis, & fruticibus adhæret, & figuram habet ut fila. Caule eſt rubicundo, in cacumine tenui ſcatens ſemine. In lino plærunq; inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Calafacit in primo ordine, & deſiccat in ſecundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Herba hæc aſſciſcit ſibi naturam herbæ, uel arboris, cui adhæret ut autores tradunt, ſi enim calidæ inſidet herbæ arboriue, calidam ſortietur facultatem: & ſi decubuerit frigidæ, uim ſibi frigidam uendicabit. Abſtergendi naturam habet, & cum quadam adſtrictione participat roborandi. Semen uitiato felli medetur, tollit coxendicum dolores, potum cum uino ex ſaluia. Idem uenas pituitoſis, atq; bilioſis exonerat humoribus, ac regio morbo ſubuenit.

Cuſcuta ualdè conducit ad induratum lienem ac iecur, cum lingua ceruina, decocta in uino ac pota, & eorum impedimenta laxat.

Cum aqua decocta, & cũ ſaccharo temperata, purgat Phlegma.

Eodem modo ſumpta diſcutit ſtranguriam. Febribus ijs auxiliatur, quę pueros male habent, ſed uſu nimio ſtomachum ſua adſtrictione grauat, ſed noxa tollitur, ſi Aniſi momentum adijciatur.

DE AQVA CVSCVTAE.

Conueniens tempus diſtillandi Cuſcutam eſt, quando fila oculos, uel ſemina ꝑducere incipiunt, non eñ habet folia, ut alię herbę.

Aqua Cuſcutæ, mane ac ueſperi ſingulis uicibus iij. uncijs pota, medetur omnibus affectibus iocineris & pulmonis purgando ac confortando.

Omnes humores ſuperfluos ē corpore expellit.

Eodem

Eodem modo pota icterum sanat, pellit calculum uesicæ.

Medetur torminibus intestinorum. Oculis instillata, eis claritatem inducit. Locis muliebribus refrigeratis subuenit, si prædicto modo bibatur.

Medetur & mulieribus quibus menses supprimuntur, & quę tumorem habent circa umbilicum. Eadem pota ciet urinam, prodest ijs qui uitiato sanguine abundant, & scabiosa lepra laborant, si potui admixta quotidie bibatur. Stomachum confortat prędicto modo pota. Medetur febribus infantium, si aquę huius paulum potui detur uel pulti infundatur, nam purgat humorem calidum.

DE CYMINO.

NOMENCLATURAE.

Κυμίνον.
Cyminum.
Cuminum.
Römisch Kümmel.

ANNOTATIO IN CYMINUM.

CYMINUM Latini similiter & Græci dicunt. Habet, ut Theophrastus autor est, semen nudum, angustum, canaliculatumq;,
B facile inarescens frumenti modo, ubi plane accreuit, defluum atque lubricum. Nascitur in summa tellure, uix hærens, & in sublime tendens: in putridis & calidis, medio serendum uere. Inter olera maximè fruticat, omnium fœcundissimum. Cum maledictis & probris serendum præcipiunt, quo lętius & copiosius proueniat.

TEMPERAMENTUM.

Cyminum quo in Germania plęrunq; utuntur, calidū & siccum est in tertio ordine, ut Ægineta autor est, urinam mouet, & flatus discutit. Hoc semen intra quinq; annos uires suas non amittit.

Cyminum in cibo sumptum uel in potu, concoctionem stomachi confortat. In uino elixum cum fœno græco, tormina & dolores intestinorum discutit, inflationes tollit.

Contusum & cum albo oui permistum, ruborem oculorum remouet, si imponatur.

Idem cum uino atq; carycis additis coctum, atq; potum, antiquę tussi medetur. In ore retentum ac masticatum, odor ille oculis adflatus, eos clarificat. Liuorem ex concussione, uel ictu, uel alio modo factum, puluis eius cum cera munda apud ignem commixtus, & emplastri modo impositus, discutit, itidem & sanguinem concretum dissoluit. Eius nimius usus pallorem inducit.

Ad catharrum ex frigida causa prouenientem, Accipe cymini puluerem

C pulverem, & lauri baccas eodem pondere, quibus sacculo inditis capiti impone, hoc absq; dubio auxiliatur.

Accipe cyminum in uino elixum, & calidum umbilico impone, hoc medetur stranguriæ, alijsq; uesicæ affectibus.

Malos humores in homine consumit.

Cum aqua elixum, si facies inde lauetur, clarior & purior redditur, si modo rarò fiat.

Tritum & cum aceto elixum, ac naribus applicatum & inditum, profluuia sanguinis sistit. Idemq; fœminarum fluctiones sistit.

Cũ aceto & aqua permistum ac potum, medetur orthopnoicis.

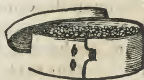
Sanguinis grumos cum urina reddentibus succurrit, & sanat aluum inflatum.

Ad iocineris uitia tostum in aceto tritum datur: item ad uertigines. Iis quos acriore ui urina mordeat, in dulci uino tritum datur. Testium tumoribus tostum, tritumq; cum melle rosaceo & cera imponitur. Datur & contra uenenatorum morsus cum uino.

DE CARVI.

NOMENCLATVRAE.

D

Κάρος.
Carui. Caruum.
Carios. Carium.
Wisen Kümmel.

ANNOTATIO IN CARVI.

CARVI Barbaro nomine ab officinis & Herbarijs dicitur, quod à Dioscoride Caros, à Plinio Caruum, à Serapione Carium dicitur. Semen est multo minus cymino, quod apud Pharmacopolas pro Carui uenditur.

DESCRIPTIO.

Carui planta est quę nascitur ad anethi modum, luteo flosculo, semen in cacumine caulis gerens, gaudet nasci in pinguibus pratis, & hortis, etiam ubi seritur. Radicem habet magnam & candidam instar fœniculi.

TEMPERAMENTVM.

Caruum odoratum est, & moderate acrem qualitatẽ possidet, ut Galenus testatur: calefacit & siccat in tertio ferè gradu. Virtus eius est similis uirtuti Anisi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Caruum discutit flatus intestinorum, pellit lumbricos alui, confortat stomachum.

Cordi

A Cordí accomodatum eſt, prohibetq; ne uapores è ſtomacho caput petant. In Sicilia nõ naſcit̃ copioſum, ſed aliȷs locis frequens eſt.

Caruum quinq; annos durat ſynceris uiribus. Seminis tantum in medicina uſus eſt.

Semen in potu ſumptũ medetur dyſenteriç, quam repente ſiſtit.

Idem in cibo ſumptum ſtomachum confortat, concoctionemq́ adiuuat.

Ad debilitatem capitis, Accipe Caruum & in ſacculo decoque, capitiq; impone, tum remedium prçſtat. Vrinam quoq́ prouocat.

DE CYNOGLOSSA.

B

NOMENCLATVRAE.

κυνόγλωσσον.
Σκολιμος.

Cyngloſſa.
Lingua Canis.
Lingua canina.

Hundts Zung.

ANNOTATIO IN CYNGLOSSAM.

CYNOGLOSSA à Romanis Lingua canina dicitur, eò quòd foliȷs linguam canis imitetur. Vnde Plinius inquit Cynogloſſos caninas imitans linguas topiariȷs operibus gratiſſima.

DESCRIPTIO.

Cynogloſſa caulem habet longum & hiſpidum, foliȷs acutis & hirſutis, in cacumine flores gerens cœruleos, ac in medio rubentes.

Radicem habet candidam & lignoſam intra terram.

Herbariȷ

C Herbarij,ut Ottho Brunsfelsius indicat,duas species Cynoglossæ exhibent. Vnam folio plantaginis, ueram ac genuinam,à Dioscoride descriptam. Alteram quam hodie officinæ Buglosso syluestri (folijs tenuioribus,coreacis) per omnia ferè similem ostendunt.

Plinius etiam scribit de altera, quæ lappas minutas fert, ea ignota est.

Minor Cynoglassa gaudet nasci inter uites. Maior autem locis petrosis,siccis & incultis gaudet.

TEMPERAMENTVM.

Cynoglossa frigida & sicca est in secundo gradu.

Vtuntur ea ad oris ulcera,& alias corporis calidas pustulas.

Contrita & cum uetere suillo adipe tosta folia eius, rabidorum canum morsibus,capilli defluuijs quæ uocant ἀλωπεκίας, & ambustis medentur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aluum mollit,elixa eadem,& cum uino pota.

Cynoglossę succus permistus cum succo plantaginis,& uino granatorum, & paululo licij, atq; ad ignem cum prædictis aliquantulum inspissatus,ulceribus oris,& narium,gingiuarum,& genitalium medetur,ut testatur Ioannes Vigonius. D

Valet quoq; succus admixtus cum melle rosato, & terebinthina, ulceribus ab humoribus frigidis causatis:facit quoq; potentissimè, ut experientia nobis demonstrauit, aduersus morbi gallici ulcera atq; tubera, maximè si prædictus succus inspissatus fuerit ad ignem aliquantulum cum syrupo rosato,uel Oxymelle squillitico.

Item folia Cynoglossæ ulceribus frigidis siue scrophulis imposita,à proprietate medentur.

DE AQVA CYNGLOSSAE.

Tempus distillationis eius est,ut herba, folia,caulis,flores atque radix cum tota substantia minutim concisa, circa exitum Iunij distillentur.

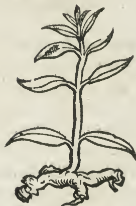
Aqua Cyngloffæ sanat hemorrhoides, si sint internæ, matutino tempore tribus uncijs bibenda est, usq; dum sanentur : si uero foris promineant,ablui debent linteolis in ea intinctis.

Medetur oĩbus uulneribus, si mane & uesperi inde lota fuerint.

Omnibus antiquis ulceribus etiam medetur,si ex ea lauentur,uel si linteolis imponatur.

A

DE CYPERO.

NOMENCLATVRAE.

Κυπῖρος.

Cyperus.
Iuncus angulosus, &
odoratus.
Wilder Galgan.

ANNOTATIO IN CYPERVM.

CYPERVS, ut Vergilius Marcellus ait, in iuncorum genere, angulosο caule, & odorata radice est, à Celso quadratus iuncus, à Plinio lib. 21. cap. 18. triangularis primò, mox angulosus dictus. Verum tria hæc nomina apud autores plærunque inueniuntur, scilicet Cyperus, Cypirus & Cyperis. Cyperus est iuncus de quo nũc sermo factus est. Cyperus autem palustris planta est, gladiolus quondam à cultellati folij figura, ut credimus, dictus. Cyperis autem in fœminino genere, prędicti iunci angulosi radix est, quam nostrates officinæ plærumq; etiam Cyperum nominant.

B

DESCRIPTIO.

Cyperus porri folia habet, sed longiora tantum & duriora. Caulem habet cubitalem, curuum, nodosum, & angulosum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ semen residet: flores producit candidos.

Radicem habet duplicem. Vnam quæ oblonga est, Alteram quę rotunda est, & nigra: eadem facultate præditæ sunt. Gaudet aquosis locis & maximè pratis.

TEMPERAMENTVM.

Radicis quæ odorata est, in medicina tantum usus est.

Excalfacit atq; siccat altero abscessu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix acuit ingenium, & confortat stomachum. Bonum inducit homini colorem, ac grauem anhelitum oris emendat.

In oleo oliuarum eadem radix iij. uel iiij. dies macerata, lumbos calefacit, atq; calculum inde discutit, si ex eo oleo inunguntur.

Vesicam refrigeratã atq; ex eo inunctam calefacit, cietq; urinam.

Cyperus sanguinem inflammat, quare leprosus eo non utetur,

Radix accomodata est membris refrigeratis, si oleo amygdalarum amararum imposita, corpus inde inungatur. Prodest etiam, si

C quis ex radice cum uino bibat. Confortat cor, hominibusq; refrigeratis, bonum creat sanguinem, maximeq; prodest qui perpetuò sunt tristes.

Radix in puluerem redacta, atq; cum saccharo melleq; permista, ac cum paululo uini decocta, deinde concisa in quadratam tesseræ formam, & hoc iusculum addatur, tum uirtutem Zingiberis conditi æquat. Potest seruari per annum, calfacit omnia membra interiora, concoctionem adiuuat, ingenium reddit acutum.

Radix Cyperi, ut Dioscorides inquit, calefacit, aperit, urinam cit. Bibitur contra uesicæ calculos, & cutem subeuntes aquas utiliter. Bibitur & contra Scorpionum ictus, eadem utilitate. Refrigeratis præclusisq; uuluis calens imposita opitulatur, menses trahens.

Siccatur eadem, & in farinam trita, oris ulceribus, quæ pascendo serpunt, inspergitur.

Sequuntur quę à Litera D. incipiunt.

DE DACTYLIS.

D

NOMENCLATVRAE.

Φοίνικα.
Βάλανος.
Φοίνικος.

Palmula.
Dactylus.

Dattelen.

ANNOTATIO IN DACTYLVM.

DACTYLI nostra ætate à medicis Palmarum fructus appellantur, quoniam humanis digitis, quos Græci δακτύλους dicunt, similes sunt. Latini Palmulas uocant, Indicatq;, id etiam in Claudio Suetonius, quem in conuiuio & inter epulas obdormiscentem, oliuarum & Palmularum ossibus ab alijs incessi solitum, scriptor ille ait. Græci arboris suæ nomine

A φοίνικας,id est Palmas appellant. Est autem non exigua in palmulis differentia,ut Galenus de aliment.facultat. testatur. Aliæ nanq; siccæ sunt,& adstringentes,ut Aegyptiæ:aliæ molles,humidæ & dulces: & caryotæ appellatæ. Huius generis laudatissimæ nascuntur in Ierichunte, quod Syriæ Palæstinæ oppidum est. Inter has mediæ censentur reliquæ omnes Palmulæ.

DESCRIPTIO.

Palmularum arbor est admodum procera,habens folia in latitudine,ut Milium Indicum, fructus eius ficuũ formam repræsentant, intrinsecus duros & spadiceo colore nucleos habent. nascuntur ad cornu modum.

TEMPERAMENTVM.

Dactyli calefaciunt & humectant in secundo ordine.

Arbor unà cum fructu iecur, & lienem ualdè obstruunt, cortices uero arboris multo magis id præstant.

NOCVMENTA EORVM.

Dactyli malos humores generant, capitis dolores creant, indurant & obstruunt epar, pariunt fluxus hemorrhoidum. At Dioscorides inquit,quòd hemorrhoidas sistunt,qui austero sunt sapore.
B

Crassum sanguinem generant,maximè ijs qui calida natura præditi sunt, propterea ijs & qui doloribus capitis frequenter uexantur,usus illorum uitandus est. Præterea qui iecur calidum habent, ab esu illorum abstinebunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dactyli manducati aluum sistunt.In uino austero poti aluum & mulierum fluctiones sistunt.Quidam inquiunt,Dactylos qui in frigidis regionibus nascuntur,alios bonitate antecellere. Verum qui in temperata regione nascuntur, diutius uires suas retinere. Omnes Palmulæ, ut Galenus testatur, concoqui pertinaces, capitiq; infestæ sunt,liberalius ingestæ. Dulces uerò alunt: austeræ stomacho conueniunt,aluumq; retinent.

Palmæ fructus,ut Ægineta inquit,qui iam maturuit,calidus est mediocriter, uisceribus roborandis & stomacho idoneus, tum intus assumptus,tum foris applicatus.

Colliguntur Palmulæ in Ægypto ex Palmis in autumno, paulò ante quàm maturescere incipiunt.

C

DE DAVCO SYLVESTRI.

NOMENCLATVRAE.

Σταφυλῖνος ἄγριος.
Δαῦκος ἄγριος.

Daucus syluestris.
Daucus Creticus.

Wild Moren.

ANNOTATIO IN DAVCVM.

DAVCVM Græci appellarunt, quem Romani Erraticam pastinacam dicunt, ut Vergilius Marcellus ex Galeno & Ægineta probat. A Dioscoride Staphylinon agrion dicitur, intelligitque D eam pastinacam syluestrem, quę locis incultis nascens satiuæ pariter frondeat & floreat: sed minore radice, & magis fibrata fit. Hieronymus Tragus autem censet, Daucum non esse Syluestrem pastinacam, sed illam radicem quam uulgò uocant Ber wurtzel. Et hoc probat ex Dioscoride, qui de Dauco proprium caput habet. De eo sic scribens: Daucus & petrosis & apricis cernitur locis, fœniculi folijs, minoribus tamen & exilioribus, caule semipedali, umbella Coriandri, flosculis candidis, semine peracri, &c. Omnia hęc inquit non pastinacæ syluestri, sed radici quã Berwurtzel uocant, rectè congruunt. Plura Daucorum genera numerauit antiquitas, non genere sed natali solo diuersa, indicatq; id Plinius lib. 19. ca. 4.

DESCRIPTIO.

Daucus syluestris est planta satiui Dauci similis in locis incultis sponte proueniens.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in tertio ordine.

Daucus syluestris in uino elixus, cui tantũ ficuum additum sit, quantum quis uoluerit, hoc uinum potum pellit siccam tussim. Itidem ad asthma auxiliatur. Herba hæc in lixiuio uel aqua decocta, tollit fluxum capitis ex frigida causa prouenientem, si caput inde lauetur.

A Tres manipuli huius herbæ in uino decocti, oleoq; addito, si aluo imponantur, flatus discutiunt, ac stomachum calefaciunt.

Aduersus iecur ac lienem obstructum. Confice ex hac herba & floribus Syrupum, atq; succum fœniculi admisce, eo mane ac uespe ri utere, & absq; dubio opitulabitur.

Daucus syluestris cum malua & mercuriali in uino & aqua decoctus, & umbilico applicatus, medetur torminibus intestinorum.

DE DIAPENSIA.

NOMENCLATVRAE.

Diapensia.
Sanicula.
Consolida minor.
Ferraria maior.

B Sanickel.

ANNOTATIO IN DIAPENSIAM.

DIAPENSIA herba uulneraria est, quæ alio nomine Sanicula à Latinis dicitur. De Græca eius nomenclatura, & quo nomine apud Dioscoridem & Plinium legatur, medici adhuc nihil compertum habent. Fortassis ueteribus illis hæc herba ignota fuit, multę enim huiusmodi uulnerarię herbę, & præsertim ex solidaginum genere post illa tempera repertę sunt. Vulgares Herbarij hanc Consolidam minorem esse constituunt, quorũ sententia, ut Brunsfelsius putat, non improbanda est. Collinutius putauit Saniculam pentaphyllon esse. Verum habet quidem Sanicula in quinq; partes distincta folia, sed radices nec rubras habet, nec fraga fert, ut de suo pentaphyllo dicit Plinius. Herba uulgò chirurgis ubiq; est cognita,

C qui huius succum uulneratis in potum commendant: quare in adagium uenit, eos non egere chirurgo, qui saniculam habuerint.

DESCRIPTIO.

Diapensia uel Sanicula habet rubicundum & tenuem caulem cũ folijs mollibus, radicem nigram cum multis fibris, in medio caule rubros & candidos flosculos habens, unde rubicunda folia prodeunt, quæ in tactu mollia sunt. nascitur plærunq; humidis & petrosis syluis.

Est & altera quædam species Saniculæ, ut Hieronymus Herbarius indicat, agrestis, rariorq; & minus perspecta Herbarijs, solo Maio florens & apparens, flosculis albis, ijsq; lepidis admodum: indeq; enim paulatim disperit, abditq; sese.

TEMPERAMENTVM.

Sanicula habet naturam calefaciendi & siccandi, multaq; pollet uirtute. Succus quoq; habet facultatem leniendi. Omnia præstat quæ Consolida.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vulneratus succum Saniculæ exprimat, & bibat cum aqua Cerefolij, tum uulnus intus omnino sanatur. Sanicula siccata, & in puluerem redacta, ad integrum annum durat.

Qui stomacho laborat, habetq; intestina uiscosis humoribus ob-D ducta, Accipiat hunc puluerem & cum melle atq; glycyrizæ succo commixtum, uesperi antequam cubitum iturus est, in uino bibat, tum interanea omnia, & stomachum à Phlegmate expurgat.

Hanc herbam in Maio unà cum radice effodito, & in aqua eam decoquito, perq; linteum colato, atq; saccharo rosaceo melleq; addito, eam bibito, leniter enim aluum laxat, & multum uiscosi humoris ex stomacho & intestinis expellit.

Sanicula, pyrola, atq; uinca peruinca, in uino decocta & pota, in homine omnem sanguinem concretum dissoluunt atq; consumũt absq; ullo damno.

In omnibus potionibus uulnerarijs utendum est Sanicula. Habetur enim & recensetur inter præcipuas herbas uulnerarias, unde & efficax potio uulneraria ex ea confici potest.

Adijciunt Experimentatores & Herbarij, succum decoctumue eius illitum, tumores reprimere, tàm in homine quàm in pecudibus.

DE AQVA SANICVLAE.

Distillationis eius tempus est, ut herba unà cum radice, & tota substantia minutim concisa, in medio Maij distilletur.

Saniculæ aqua à uulnerato mane & uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, uulnus penitus sanat.

A Eadem prodest ad omnes tumores tam in homine, quàm in pecudibus, si per diem bis uel ter linteolis imponatur.

Sanat omnia uulnera aperta, & rupta in homine, medetur corpori exulcerato, si inde lauentur, uel linteola in ea madefacta, applicentur.

DE DICTAMNO.

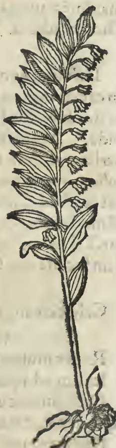

NOMENCLATVRAE.

Δίκταμος.

Dictamnus.
Dictamus.
Diptamus.

B Diptam.
Lipwurtz.
Gichtwurtz.
Wald Lilien.

ANNOTATIO IN DICTAMNVM.

DICTAMNVS ut Theophrastus autor est, propria Cretæ insulæ herba est, uiribus admirabilis, & ad plura utilis. Artemidion etiam dicitur, à uenatrice Dea Diana, quam Græci Artemida uocant: quoniam uulneratæ ab ea in uenatione capræ & ceruę, eius herbæ pastu sanarentur. Eademq; de causa Dorcidion, quasi cerualem: Dorcada enim Græci hinnulum, & in ceruorum genere minores uocant, quod animal Plinius ait Dictamnum hanc ostendisse, uulneratis eo pastu statim decidentibus telis. Vergilius Marcellus uult Dictamnum interposita n litera, non Dictamū, dicendum esse, quoniam id Græcorū Codices oēs indicent. Porrò Dictamno uera nos hactenus caruisse, uel inde satis liquet, q̄ ea herba quę nostra ętate hoc noīe insignita fuit, & flores, & semen p̄ducat, cum Germana

C Dictamnus his planè careat, quemadmodũ Manard. & Fuchsius ex Dioscoride testatur, qui li. 3. ca. 32. de ea ita scribit: Dictamnus Cretensis herba est, acris, leuis, pulegio similis, maioribus tamen folijs, tomentosis, & lanugine quadam obductis, neq; florem, neq; semen profert, Dioscoridi quoq; subscribit Plinius lib. 25. cap. 8. Cum itaq; ex ueterum testimonijs uera Dictamnus tam flore quàm semine careat, nostra hæc uulgaris pseudo Dictamnus sit, utpote istis maximè abundans, oportet. Sunt autem Dictamni tria genera, ut Dioscorides & Theophrastus indicant.

DESCRIPTIO.

Dictamnus nascitur uirore quodam ad cubitalem altitudinem, in cacumine sub floribus caulem habens phœniceum, roseis folijs ac floribus, fibrisq; roseis. Semen ei est spadiceum, radix uerò candida. Alij uolunt Dictamnum nasci æditis & pinguibus locis, & herbam ac folia sua ab uno latere, gradatim sursum uersus sese attollere, inter quæ flosculi colore sulphuris citrini contineantur. Est & aliud Dictamni genus nigram radicem habens, cuius usus est admodum rarus. Vna radix in frigidis locis & altis rupibus nascitur. Est enim duplex, una candida, altera uero nigra, habentq; eandem facultatem. Candida tamen magis in usu est.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix mulierum menses trahit, si inde bibant.

Itidem ad aquam intercutem prodest.

Dictamnus cum melle permista ac sumpta, medetur tussi. In aqua decocta medetur morbo regio, si corpus in balneo inde lauet.

Radix permista cum radice Acori, & in puluerem trita, puluis ille naribus inditus caput purgat.

Succus eius cum puluere sanat uuulam.

Dictamnus cum lacte auribus instillata, tollit dolorem.

Est tanta herbę uis, ut olfactu uenenata animalia fuget, & admota, enecet omnia quę ictu aut morsu uenenum relinquunt.

Succus cum uino potus uenenatorum morsibus succurrit.

Puluis Dictamni cum Gentiana & Aristolochia ęquali pondere commixtus, fit niger puluis, qui cum uino in quo Dictamnus sit decocta, temperatus, habet omnem uirtutem Theriacę. Idem puluis cum succo permistus atq; Artemisia, pessisq; inde factis, & fœminis inter naturalia subiectis, fœtum mortuum ac secundas expellit.

Dictamnus, ut Dioscorides ait, non tantum pota, sed admota suffituq; mortuos partus ex utero pellit.

Castoreum

A Castoreum cum Dictamno pari mensura in puluerem contritum, atq; cum succo rutę temperatum, naribusq; inditum, medetur epilepsiæ. Membra imbecillia, si ex succo Dictamni inungantur, uires suas recuperant ac sanitati restituuntur. Plantas pedum sagittis cõfixas illitu sanat, & impactos reliquo corpori aculeos refigit.

DE AQVA DICTAMNI.

Tempus electum distillandi Dictamnum est à mense Iulio usque ad Septembrem, tum radix concisa distillabitur.

Aqua Dictamni mane ac uesperi unaquaq; uice tribus uncijs pota, medetur pesti.

Eadem sex uncijs pota, contra uenenum succurrit.

Calculo medetur, si mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad tres uncias bibatur.

DE DENTE LEONIS.

B

NOMENCLATVRAE.

Dens Leonis.

Felrif.

ANNO.

ANNOTATIO IN DENTEM LEONIS.

C DENS Leonis herba est Empyricis & Herbarijs satis cognita. Apud Dioscoridem,& Plinium certa huius herbæ nomenclatura non potest ostendi. Hermannus Comes à Neuenare credit eam esse Lagopoda Dioscoridis, hoc enim modo de ea scribit. Lagopus apud Dioscor. non describitur ex folijs & floribus. In exemplari tamen uetusto Apuleij, herbam sub nomine pedis leporini pictam reperi, ea certe similitudine, quę nobis exprimeret herbam uulgò dentem leonis appellatam. Idq; ex effectu uidetur non fore alienum à ueritate. Scribit enim Dioscor. Lagopoda uentrem contrahere, & discutere durities apostematum : quæ ambo præstat & Dens leonis.

DESCRIPTIO.

Dens leonis folia habet ad pedis coruini similitudinem, gaudet sub quercubus nasci ad cubiti altitudinem. Prasino est colore, flosculos ut malua producit, magnam & candidam habet radicem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine. Hæc herba colligenda erit circa finem Maij.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Contusa hæc herba & commixta cum Barba Iouis & Solatro, & membro inflammato imposita, absq; dubio id statim sanat.

Succus oculis instillatus, glaucomata & albugines pellit, fiet autem hoc in lunæ augmento, oculique prius aqua fœniculi lauandi sunt.

Si quis hanc herbam collo appenderit, ulceribus oculorum non infestabitur.

Conducit eadem ad potiones uulnerarias.

Contusa & uenenoso apostemati imposita, illud absque dolore aperit.

Aqua distillata ex hac herba, & oculis instillata, ualde illis medetur.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Litera E.

DE EBVLO.

NOMENCLATVRAE.

Χαμαιάκτη.

Ebulus.
Ebulum.

Attich.

ANNOTATIO IN EBVLVM.

BVLVS alterum genus sambuci est, quod Græci chameacten uocant, id est humilem sambucum. Est enim humilis & coactæ ad terram breuitatis sambucus Ebulum, & herbæ quàm arbori similius, ut Dioscorides testatur. Gaudet læto solo ut testatur suo carmine Columella.

Atq; habilis natura soli, quæ gramine læto Parturit, & rutilas Ebuli creat uuida baccas.

Fuit agricolis in honore Ebulum, non quòd aliquid utilitatis eis adferret, sed quia sperandæ utilitatis notam & indicium face- ret. Siquidem in probatione agri, & dulcem terram, & frumentis habilem, copiosum, & sponte nascens indicaret, Idq; dulcis saporis & frumentarij agri certissimum indicium sibi fecerunt semper agricolæ, si Columellæ & antiquioribus alijs credimus.

DESCRIPTIO.

Ebulus herba est minor sambuco, folia habet per interualla ex singulis geniculis exeuntia, Amygdalæ similia, per ambitum secta, longiora tamen & graueolentia. Vmbellam habet in summo cum nigris baccis, sambuco similem. Radix illi est longa digitali crassitudine, Habet & caulem digiti crassitudine.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit natura atq; desiccat. Eadem sambuco & Ebulo uis est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ebulus aquas ex aluo pellit, si inde quis bibat. Radix quoq; in

C uino decocta, subeuntibus cutem aquis auxiliatur.

Ebulus elixus & olerum modo manducatus, aluum constipatum emollit.

Vmbella cum caulibus eandem habet uim, quam ipsa herba.

Radix hydropicis præsentissimũ est remediũ, in potu sumpta.

Decocta eadem in aqua, fœminarum locos insidentibus mollit, & aperit, & quæ in eis sunt mala emendat.

Folia in aqua decocta medentur siccæ tussi, si decoctum illud bibatur. Idem ad anginam succurrit.

Si cui uua oris deorsum feratur, gargarizet hoc decoctum, cum modico pyrethro permistum, tum auxiliatur.

Misce succum Ebuli cũ puluere radicis Esulæ, & saccharo, hoc sumptum febri quotidianæ medetur.

Herba ipsa podagram sanat imposita.

Folia tenera & recentia podagris opitulantur cum taurino hircinoue adipe emplastri modo imposita.

DE AQVA EBVLI.

Optimum tempus distillandi Ebulum est, quando florere incipit, ut tum herba & folia minutim concisa distillentur.

D Aqua Ebuli sæpius unà uice iiij. uel v. uncijs pota, aluum mollit.

Eodem modo pota mane & uesperi, auxiliatur contra tumorem, & præcipue contra hydropem.

Sic etiam pota medetur febri quotidianæ, & doloribus laterum.

Prodest contra exteriorem corporis tumorem, linteolis imposita.

Dolorem lateralem pellit, linteolis madidis etiam imposita.

DE ELLEBORO ALBO.

NOMENCLATVRAE.

Ἐλλέβορος λευκός.
Elleborus albus.
Veratrum album.
Weiß Nießwurtz.
Christwurtz.

ANNO

A ANNOTATIO IN ELLEBORVM.

LLEBORVM album Romani Veratrum album appellant. Duo eius sunt genera, Albũ scilicet & Nigrum. Aulus Gellius Pliniũ secutus, ait coloris discerniculum non in semine, neq; in uirgultis, sed in radice apparere, Candido uomitiones cientur, eoq; stomachum & uentrem superiorem purgat. Nigro aluus inferior diluitur, utriusq; periculosa sumptio, sed albi, ut prçstantior, ita periculosior. Quod ipsum tamen adeo uulgatum esse cœpit, ut plæriq; studiorum gratia, ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumptitauerint. Nominatim autem Carneades Academicus scripturus aduersum Stoici Zenonis libros, candido Elleboro superiora corporis purgare solitus legitur, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus, ad domicilia usq; animi redundaret, & instantiam, uigoremq; mentis labefaceret. Elleborum herba est, apud multos Poëtas decantata, propterea quòd antiquitus plurimus usus fuerit eius herbæ, ad leuanda mentis & capitis uitia. Vnde & in Prouerbio dicitur: Elleborum bibere, Elleborum edere, Elleboro sese purgare. Elleboro opus habere. De illis qui insaniunt & parum animo constant, ut testatur Erasmus in Chiliadibus. Elleborum à Germanis Nieſwurtz dicitur, id est radix sternutationis, quoniam celerrimè mouet sternutamenta.
B Optimum quod ex Anticyra petitur, ubi copiose prouenit. Durare uim albi Ellebori 30. annis ferunt.

DESCRIPTIO.

Elleborum album folia plantagini aut betæ fermè similia habet, breuiora tantum nigrioraq; colore aliqua parte rubro. Caulem fermè duorum palmorum altitudine. Radices illi sunt graciles, ceparum modo prodeuntes. Quidam uolunt uerum Elleborum album esse herbam illam, quæ uulgò Dictamnus dicitur, sed errant. Habet radicem fragilem, cuius nimius usus improbatur, natura enim aluum sistit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Elleborum album decoctum leprosis accomodatum est, si inde corpus lauerint. Prodest quoq; si inde bibant, nam purgat interiora membra, lepramq; interiorem aut per uomitum, aut per sedes, aut per urinam expellit. Atram bilem uomitu expurgat per superiora.

Album Elleborum uiribus antecellit nigrum.

Album Elleborum fœtus mortuos potenter ex utero pellit, si mulier ex eo biberit, uel pudendis id applicauerit.

C Idem naribus inditum, caput purgat, & multos affectus inde pel lit. Oculorum doloribus puluis Ellebori albi medetur, aliis collyriis mixtus.

Idem puluis mixtus cum farina triticea, interficit mures. Vel conﬁce pulticulam ex eodem puluere cum melle & farina permisto, quoscunq; mures tum interficit. Muscæ quoq; in eo enecantur, si cum lacte maceretur.

Elleborum album Tetanum pellit. Est autem Tetanus affectus, quum ceruix cum reliquo corpore ueluti immobilis, inflexa in neutram partem, sed iuxtà in utramq; recta intenditur. Est species spasmi.

Cum Petroleo decoctum & inunctum, podagrę medetur.

Pueris, senibus, imbecillibus & macris usus Ellebori albi interdicitur. Si autem necessitas usum eius postulauerit, cum aqua mulsa oportet sumere.

DOSIS ELLEBORI.

Multum refert quo pondere Elleborum exhibeatur. Apud ueteres Themison ij. drachmas dabat. Sequentes uero iiij. dedere, quos hoc tempore imitari non licet. Mesue i. drachmam dat. Vulgaris usus est à ij. granis usq; ad ij. scrupulos. Sed tamen licet tam in hoc quàm in aliis pondus augere uel minuere, iuxta qualitatem per D sonæ, temporis atq; loci, quæ medico semper sunt obseruanda & respicienda.

Si columbas manibus capere uolueris, decoque Elleborum album cum tritico, usq; dum triticum dissiliat, & columbis uel anatibus ad edendum obiice, tum statim manibus capiuntur.

Quicunq; paralysim aut tumorē in pedibus, aut in quacunq; alia parte corporis habuerit, contundat herbam albi & nigri Ellebori, & succum linteolo percolet, atq; cum uino ieiunus bibat, tum ad talem affectum auxiliatur.

Item aduersus Icterum, Bibe ex hoc succo à cibo sumpto, tum ex eo morbo liberaris, & pulchrum recipis colorem.

Elleborum album fistulis instillatum, eas expurgat atq; curat.

Medetur quoq; morbis comitialibus, uertigini, Melancholiæ, phrenesi, podagræ, hydropi incipienti, spasmo, elephantiæ albæ, tremori, febri quartanę, antiquę tussi, & torminibus intestinorum.

Idem usurpatur ad inueterata ulcera, scabiem & fistulas.

Contra dolores dentium in aceto decoquitur: colluunturq; decocto illo utiliter.

DIFFERENTIA VTRIVSQVE ELLEBORI.

Album Elleborum per superiorem uentrem crassos & glutinosos humores expellit. Nigrum uerò humorem Melancholicū per inferiorem uentrem purgat.

PRAE.

A

PRAEPARATIO ET ADMINISTRATIO Ellebori.

Mesue hoc modo corrigendum censet, uidelicet ut maceretur prius in melle & passulis, uel in iure gallinarum, & aliarũ carnium, abiecta deinde radice, Tale iusculum potest potui dari. Sunt qui cauata radice raphani, indunt de helleboro per diem: inde rursum extrahunt. feruntq; tum raphanum soluendi uim habere.

Alij infundunt in Oximelle uel uino dulci, aut Syrupis, uel Rob ut uocant, atq; subinde ministrant. Adhibito fortassis & hordei modico uel Oriza.

Operationi eius uigorem addunt, Sal indus, Epithymus, Polypodium. Emendant quoq; Daucus, Petroselinon, Piper longum, Hyssopus, Calamentum & Origanum.

DE ELLEBORO NIGRO.

NOMENCLATVRAE.

B

Ἐλλέβορος μέλας.

Elleborum nigrum.
Veratrum nigrum.

Schwartz Nieswurtz.
Schwartz Christwurtz.

ANNOTATIO IN ELLEBORVM NIGRVM.

ELLEBORVM nigrum sunt qui Ectonion & Melampodion uocent. Hippocrates certè haud aliter ferè quã Ectonion appellat. Porrò Melampodion iccirco dicitur, ut Hermolaus testatur, quia Melampodem inuentorem habeat, quem alij diuinationis peritum, alij pastorem fuisse tradunt, & furentes Prœti filias, dato caprarum lacte, quas Elleboro purgatas animaduertisset, sanasse in Arcadia propè fontem Clitorium. Elleborum & nigrum & candidum ex Antycira commendant scriptores, & Poetę. Antycira uerò hęc in Locride siue Phocide sita est, ut scribũt Pausanias & Strabo.

DESCRIPTIO.

Elleborum nigrum albo in omnibus est simile, folia tantum gra-

C ciliora,& paulò teneriora habet,utriusq; flores primo sunt uirides, postea giluum acquirunt colorem. Semen rotundum ac nigrum producit,Peoniæ semini non dissimile,uerum minus est. Nascitur asperis collibus & locis siccis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Elleborum nigrum in puluerem redactum, fistulis callosis instillatum,breui eas curat.

Decoctum in aqua, & os inde si colluatur, purgat dentes, tollit carnem putridam,necat uermes. Sanguinem Melancholicum per inferiora expellit. Cum aceto decoctum, & corpus inde inungatur,remouet lepram, uitiligines & impetigines, curat scabiem, & absumit uerrucas. Tollit quoq; uerrucas cum squamis aeris. Destillatur decoctum eius cum aceto in aurem, & confert tinnitui,& sibilis,corroboratq; auditum. Vsus eius etiã memoriam emendat.

In uino ad ij. uel iij. horas maceratum, & deinde percolatum,ac parumper decoctum, prodest uesperi potum antequam itur cubitum.Nam tale uinum omnia interiora expurgat, ex malis humoribus, simulq; dolorem & uertiginem capitis discutit. Elleborum nigrum imbecillibus non conuenit,sed forti natura hominibus. Huius radicibus in fine ueris utendum est. Febrem quartanam quę longo tempore durauit,aufert, si illud cum uino pauloq; sacchari permistum aliquis bibat.

D Per inferiora omnes prauos humores,qui in homine sunt, expellit. Omnes quoq; affectus membrorum interiorum discutit.

Cataplasma ex eo confectum tollit scabiem, maculas lepras, omnem deniq; impetiginem.

Ex aceto per se emplastri modo impositum,uitiligines, impetigines,leprasq; emendat.

Sanat scabies etiam: in quem usum cum thure,ceraue,piceq;,& cedrino liquore inungitur.

Si quis obstructus atq; repletus circa thoracem fuerit, herbam nigri Ellebori cum uino & melle decoquat, & id percolatum uesperi,quando iturus est cubitum,bibat:hoc thoracem lenit & emollit, stomachum emundat,& quicquid malorum humorum in corpore est, minuit. Purgat & pellit per inferiora nigram bilem cum uiscosis humoribus. Auditum reddit,si surdis auribus indatur,atq; post biduum triduumue repellatur. Menses trahit locis muliebribus inditum.

Si quis assidue,& cum cautione quadam eo usus fuerit, tum purum creat sanguinem, caput purgat, & omnia membra capitis, à multis morbis præseruat.

Confert ægritudinibus splenis, & febribus antiquis & longis.

Contra

A Contra cutem subeuntes aquas, cum farina ordeacea, uinoq; emplastri modo utiliter imponitur.

Miscetur omnibus emplastris quæ exedendo sunt, Duritias suppuratas concoquit & purgat, facto inde cataplasmate.

Loco eius hodie usurpant scammonium.

DE AQVA RADICIS NIGRI ELLEBORI.

Optimum tempus distillandi radicem nigri Ellebori est, ut ea minutim concisa citra herbam in fine mensis Augusti distilletur.

Aqua hæc pondere unius drachmæ, in tribus uncijs uini permista, & mane pota, ac deinde iiij. horas, si quis ieiunet, purgat Melancholiam, & glutinosos humores per aluum.

DE AQVA HERBAE NIGRI ELLEBORI.

Herba nigri Ellebori sola conciditur, & in medio Maij distillat.

Aqua hæc pota sistit aluum, & confert ad multos morbos, & corpus in sanitate conseruat, si quis mane ieiunus pondere semiunciæ uel integræ unciæ bibat.

DE ENDIVIA.

B

NOMENCLATVRAE.

Σερις.

Endiuia.
Intybum.

Endiuien.
Genßzung.
Antiffien.

ANNOTATIO IN ENDIVIAM.

ENDIVIA laudata est herba, cuius in medicina nostro æuo frequens est usus, ad amouendam malam iocinoris temperaturam. Hanc doctissimi medicorum, qui de re Herbaria scripserunt, testantur esse herbam illam: quam Dioscor. & alij ueteres Intybum appellant. Vulgus autem

C medicorum & Herbarij, eam corrupto nomine Endiuiam nominant, quasi paululum deflectens, Intybiam dixeris. Manardus li.5. ep.4. Intybum satiuum Endiuiam, Syluestre uero Cychoream apertissimè uocat. Hermannus Comes à Neuenare eodem modo de hac herba scripsit: Intybum ueteres uocauerunt, quam Barbari corruptè Endiuiam uocant. Est autem herba inter præstantissimas numeranda, quę satiua est, & inter olera habetur, Endiuiam uocamus. Syluestris uerò Cichorea siue Intybum erraticum uocatur. Endiuia certe præstantior quantum ad medicinam pertinet, Inter harum species Taraxicon & Scariolam ponit Dioscor. Endiuia & lactuca congeneres plantæ sunt, ut ab altera alteram primo germine uix secernas, Brunsfelsius censet eas quoq; easdem habere facultates, quamuis nomine & figura differant. Anserinum carduum Endiuiam uulgares Herbarij nominant: pro qua tamen iam aliam nos accipimus, maiorem scilicet, quæ per dorsi spinam aculeata folia habet.

DESCRIPTIO.

Endiuia herba est crassa, caule crasso & concauo, folijs aculeatis, florem luteum in cacumine habens. Gaudet inter olera nasci.

TEMPERAMENTVM.

D Endiuia natura refrigerat atq; deficcat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad epatis affectus nulla herba est salubrior. Epar enim ardens refrigerat, calefacitq; refrigeratum, potest ad utrunque affectum absq; noxa usurpari, quia natura tantam facultatem & proprietatem habet,

Folia atq; semen in medicina usurpantur, radix uerò nullius est precij.

Folia cum uiridia sunt, magna uirtute pollent, aridorũ foliorum nullus est usus.

Endiuia cor corrobat, quod ardore infestatur.

Aduersus morbum regium, Accipe Syrupum ex Endiuia confectum, & cum aqua linguæ ceruinæ commisce, optimè hoc remedium iuuat.

Idem Syrupus pellit febrem tertianam.

Succus ex folijs ardentibus pustulis impositus, ardorem inde extrahit, ac benè eas refrigerat.

Herba ipsa contusa, & calidis apostematibus imposita, ualdè auxiliatur.

Ardorem iocineris sedat, foris imposita.

Si her-

A Si herba non poteſt acquiri uiridis, tum ſemen accipiendum eſt, atque conterendum, calidoque affectui imponendum, hoc ſubuenit abſq; noxa.

Endiuia ad lactucę modum, quocunque modo cruda uel cocta, in cibo ſumi poteſt, fibras enim iocineris obſtructas uehementer aperit, ad ſtomachi ardores accomodata eſt.

Cum aceto cocta, uentrem reſtringit.

Cardiacis ſupra ſiniſtram papillam ex aceto impoſita, prodeſſe certiſſimum eſt.

Podagris & oculorum inflammationibus ſubuenit.

Medetur ſacris ignibus, calidis apoſtematibus, & tumoribus calidis, cum ceruſſa & aceto contuſa, & emplaſtri modo impoſita.

Contra Scorpionum ictus, radix & folia inuicem contuſa, utiliter emplaſtri modo imponuntur.

Succus cum aceto & roſaceo mixtus, capitis dolores releuat.

Iecoris & ueſicæ uitia cum uino hauſtus emendat.

Sanguinem reijcientibus, itemq; genituræ abundantia laborantibus, alterno die offertur potandus.

Omnibus partibus quæ refrigeratione ſanandæ ſunt, cum aceto B & ceruſſa efficaciter ſuccus illinitur.

DE AQVA ENDIVIAE.

Tempus diſtillandi Endiuiam conueniens eſt, ut folia à caulibus decerpta, & minutim conciſa, in fine Maij diſtillentur.

Aqua Endiuiæ mane & ueſperi duabus uncijs pota, prodeſt ad anguſtiam & obſtructionem pectoris.

Eodem modo pota, grauidis fœminis ſalutaris eſt, eas enim corroborat, ſenſuſq; emendat.

Eadem mane & ueſperi unaquaq; uice iiij. uel v. uncijs pota, medetur peſti, morbum regium repellit, ſitim quoq; ſedat largius pota ardoremq; iecinoris extinguit.

Facit ad dolorem lateris, & punctionem quæ circa cor ſentitur, mane & ueſperi ſingulis uicibus iij. uel iiij. uncijs pota.

Linteolis uel ſtupa cannabina æſtuanti iocineri impoſita, ęſtum reſtinguit, ex quacunq; parte corporis etiam proueniat; linteolis exiccatis ſæpius ea iterum madefacere oportet.

DE ENDIVIA SYLVESTRI.

C

NOMENCLATVRAE.

Scariola.
Taraxacon.
Roſtrum porcinum.

Sew Diſtelen.

D

DESCRIPTIO.

ENDIVIA ſylueſtris gaudet naſci in agris, & in ſegetibus. Folia habet aculeata, flores rubicundos, radicem uerò candidam, atque intra terram longam.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atque humectat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus ex hac herba expreſſus, pellit eryſipelata.

Cum aqua cocta, ſi pudenda inde foueantur, aufert ab illis ardorem. Succus conducit ad unguenta refrigerantia: item ad quoſcunque calidos affectus, foris applicatus.

Tumoribus calidis inunctus, eos diſcutit.

DE AQVA ENDIVIAE SYLVESTRIS.

Folia & caules inuicem conciſa, circa finem Maij diſtillantur.

Aqua Endiuiæ ſylueſtris medetur omnibus febribus, tam frigidis quàm calidis, ſi pluribus diebus & ſingulis iij. uel iiij. uncijs bibatur.

Eodem modo pota confortat Iecur, medetur lienoſis. Repellit febrem quotidianam, tertianam & quartanam, ſingulis diebus bis uel ter pota, uel ſi potus inde miſceatur, foriſq; linteolis imponatur.

A

DE ENVLA CAMPANA.

NOMENCLATVRAE.

ἑλένιον.

Enula Campana.
Inula.

Alantwurtz.

ANNOTATIO IN ENVLAM.

ENVLA Campana uulgò dicitur, ea herba quæ à Dioſcoride, & Plinio Helenium dicitur, eò quod ex lachrymis Helenæ nata ſit, dum gubernatorem Canopum hæmorrhoi ſerpentis ictu examinatum fleuiſſet. A Collumella Inula appellatur.

DESCRIPTIO.

Enula naſcitur ad rapham ſimilitudinem, in medio tantum eſt latior, & ab uno latere parum lanuginoſa, Caulem habet aliquando duos uel tres cubitos altum, qui in ſummo florem luteum magnumque (inſtar herbę quæ ab Herbarijs flos Sancti Ioannis appellatur) geſtat. Radicem intra terram habet candidam & grandem, acrem & odoratam. Naſcitur uliginoſis, & umbroſis locis, præterea etiam in hortis. Foditur æſtate incipiente, & ad ſolem deſiccatur. Radicem tres annos integra natura durant.

B

TEMPERAMENTVM.

Enula calefacit in fine tertij gradus, & humectat in primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix contuſa, & cum melle permiſta tuſſientibus accomodata eſt, ſi eclegma inde conficiatur, & ſumatur.

Enulæ radix pulmonem à malis humoribus defendit, ſchiaticis, & articulorum dolore laborantibus, ac ægritudinibus à frigiditate natis prodeſt.

Craſſos quoſcunq; humores ex homine pellit, & medetur doloribus coxendicum. In uino decocta, ſaccharoq; admixto, orthopnoeæ medetur, urinam ciet.

Eodem modo ſumpta, promouet mulieribus menſtrua, utiliter ſumitur contra uenenum, & morſus uenenatorum.

Radix cum melle aut ſaccharo condita, aduerſus aëris peſtilentis, noxam plurimum ualere dicitur, quo nomine etiam cruda à multis tempore peſtis manditur.

Decocta

C Decocta in uino eiusdem folia, & emplastro inde facto, membris infirmis, & luxatis, imposita, adeo illa excalfacit, ut breui sanitatem recuperent.

Iram & tristiciam pellit Enula, stomachumq; confortat, atq; superfluos humores per urinam educit. Hilaritatem adferre Hippocratis testimonio creditur, Prædulcis in eo cremor animi nubila præclare discutit, fauet formæ. Cutem in facie nutrit incorruptam, reliquumq; corpus perpetua uenustate condecorat. Vinum ex Enula, membra refrigerata excalfacit. Idem potum eadem omnia præstat, quæ suprà scripta sunt.

Hic autem sciendum est, omnia uina decocta uel ex herbis confecta, magis ad ientaculum, quàm ad cœnam conducere.

Enula decocta cum paritaria, oleoq; admixto, uentri calida imposita, tormina intestinorum sedat. Et sub umbilico imposita, stranguriæ medetur.

DE AQVA FOLIORVM ENVLAE.

Tempus distillationi conueniens est, ut radix unà cum herba simul concisa, in fine Maij distillentur.

Hæc aqua mane & uesperi unaquaq; uice v. aut vi. diebus pota, quantum testa oui capit, pellit lithiasim.

D Eodem modo bibita, uel si potus quoque inde misceatur, ruptis opitulatur. Itidem quoq; pota, caputq; inde illinatur, ut deinde per se desiccetur, caput confortat. Item multis diebus pota, stomachum confortat atq; corroborat. Membra confirmat illita, atq; pota. Eadem calculum renum & uesicæ discutit, eaq; expurgat, urinamq; ciet, mane & uesperi sæpius pota.

DE AQVA RADICIS ENVLAE Campanæ.

Radix Enulæ distillatur circa finem Maij, uel à mense Iulio usq; ad Septembrem.

Huiusmodi aqua mane ac uesperi unaqualibet uice, duabus aut tribus uncijs sæpius pota, sanat interiorem rupturam.

Eodem modo pota calculo medetur, fœminis menses prouocat, lithiasi medetur, cit urinam. Fœtus mortuos ex utero materno educit, supradicto modo bibita.

Tumorem locorum muliebrium pellit, itidem pota, uel linteolis imposita. Sic etiam pota, uel imposita, tumorem testiculorum discutit.

Eadem sæpius pota, medetur.

Tussim sedat, ac crassos lentosq; humores circa thoracem detentos, absumit, sæpius pota.

A

DE EPITHYMO.

NOMENCLATVRAE.

Επίθυμον.

Epithymon.
Epithymus.

Ein Blům von dem Kraut Thymo.

B

ANNOTATIO IN EPITHYMVM.

EPITHYMON flos eſt è thymo duriore, ac ſatureiæ ſimili, capitula ſunt tenuia & leuia, cauliculos habentia quaſi crines, ut Dioſcorides, & Plinius ſcribunt. Sunt autem tres Thymi ſpecies, Albus, de quo Dioſcorides tertio libro, Niger, cuius Theophraſtus, & Plinius meminit. Tertius, qui aſſimulatur ſatureiæ: hic flores herbaceos habet, qui dicuntur Epithymus, & de hoc Epithymo Dioſcor. lib. 4. agit. Eſt adhuc alia ſpecies Epithymi, quod in officinis habent, & non eſt flos Thymi, ſed id quod à Plinio deſcribitur cap. 8. lib. 26. quod naſcitur ſine radice, rubens, tenui ſimilitudine pallioli, naſciturque circa Thymum, unde Epithymus appellatur, de quo nec Dioſcorides, aut Paulus, aut Aetius unquam tractarunt, ſed Arabes tantũ, apud quos in magno uſu eſt.

TEMPERAMENTVM.

Epithymum calefacit atq; deſiccat, in tertio ordine.
Naſcitur in calidis & humidis locis.

VIRES AC IVVAMENTA.

C Purgat Phlegma ac Melancholiam, admixtis ijs quę ad Melancholiam purgandam faciunt.

Epithymum per se aut solum usurpari non debet, sed aliquo additamento, utputa lapide lazuli, aut pillulis de fumo terrę.

Item Remedium aduersus quartanam. Accipe semitres uncias Epithymi, & in aqua decoque, qua per linteolum colata, admisce lapidem Lazuli, & ægroto potui dato.

Eadem potio etiam auxiliatur ijs, qui laborant fluxu hemorrhoidum, unde plærunq; mariscæ creantur.

Multi hoc remedio sanati sunt.

Vertigini obnoxius ex atra bile prouenienti, conficiat Syrupum ex folijs Senæ & Epithymo, & admisceat tantum sacchari, quantum uoluerit.

Idem Syrupus medetur lieni, unde Melancholia ortum habet.

Epithymum cum uino, & oleo decoctum, & inter nmbilicum & pudenda impositum, medetur urinæ stillicidio.

Facit ad tremorem cordis, & lienem obstructum, à quo maximi capitis affectus solent exoriri.

Probata quoq; medicina est aduersus cancrum, & lepram, pellit febrem quartanam.

D Valet ad cutem ex prauis humoribus inflatam & turgidam, optimeq; subuenit asthmaticis.

Epithymum pondere sesquiunciæ cum melle, & modico salis sumi debet, tum fortiter expellit Melancholiam, & hominem à lepra præseruat.

Idem cum sena & lingua ceruina in uino decoctum, osseq; de cor de cerui contuso ac admixto, facit ad dolorem cordis, & pellit Melancholiam cerebri.

EPITHYMI DOSIS.

Pulueris Epithymi drachmas septem exhiberi posse, Mesue statuit, cum tamen ueteres multo minorem quantitatem præscripserint, Dioscorides enim quatuor tantum drachmas concedit, Oribasius quoq; in compendio suo uix drachmas tres transcendit. Paulus tamen Ægineta libro septimo, dandas esse drachmas quinque Epithymi cum lactis hemina contritas permittit. Auicenna autem capite 229. secundi Canonis, potionem Epithymi, quatuor esse aureos præcipit, adeo ut nemo sit præter unum Mesuen, qui ad septem usq; drachmas progredi ausus sit. Proinde consultum erit, ut Fuchsius inquit, ut quinq; tantum uel ad summum sex, idque in paucissimis concedamus.

A

DE ERVCA.

NOMENCLATRAE.

εὔζωμον.

Eruca.

Weiß Senff.

B

ANNOTATIO IN ERVCAM.

ERVCA Latinis, Græcis euzomos dicitur, quoniam iura cõmendet, magnam enim in condiendis obſonijs Eruca habet gratiam ac ſuauitatem. Erucam ideo dictam uolunt, quòd erodat, & profectò ſi deguſtaueris eam, os & linguam ſatis acriter uellicabit. Alij ſic appellatam putant, quòd urendi licentiam nanciſcatur, quaſi dicas urucam, u, in e, uerſa litera. Eſt etiam Eruca apud Latinos beſtiola, quæ à Græcis Campe dicitur. Additur Eruca lactucæ in acetarijs, ut contrariam uim temperet. Rarò enim ſine Eruca lactuca in acetario eſtur, ſuauiſq; ſimul cibus hoc modo fit, & certam ſalutis ſpem homini adfert. Galenus quoq; in libro de aliment. faculta. præcepit non eſſe homini comedendam ſine Eruca lactucam, portulacamue, nec contrà ſine lactuca portulacaue Erucam, ut quantum altera refrigerat, & Veneri nocet, tantum colore inflationeq;

C ſua altera in utraq; re homini proſit. Quod pręcipuum habet Eruca, & quod maximè poteſt, uno uerſu indicauit Martialis, dicens;

Et uenerem reuocans Eruca morantem.

Quare Columella in hortulo Priapo ſerendam pronunciauit, iis ſenariolis.

Et quæ frugifero ſeritur uicina Priapo,
Excitet ut ueneri tardos Eruca maritos.

DESCRIPTIO.

Eruca in hortis facilimè naſcitur, caulem habens ferè bicubitalem, floribus luteis, ſiliquis in cacumine gracilibus, in quibus grana continentur. Duo autem eius genera ſunt. Eſt enim ſatiua Eruca, & agreſtis. Satiua editur & ſeritur in hortis, & fermè ſimilis eſt uero ſinapi.

TEMPERAMENTVM.

Eruca calefacit, & humectat in ſecundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen & folia in medicinis uſurpantur.

Eruca elixa & manducata genituram hominis adauget. Quod etiam Ægineta lib. I. teſtatur, inquiens: Eruca magnam excalfaciendi D uim obtinet, & genituram augere creditur, & ob id in uenerem ſtimulos addere, capitiſq; eum dolorem, quam cæphaleam nominant, inducere.

Eruca domeſtica fortem creat calorem, quare capiti noxia eſt, Verum elixa cum lactuca & Beta, nullum nocumentum infert, & tali modo comeſta lactantibus & nutricibus lac adauget.

Vrinam ciet comeſta, aluum emollit, ſtomachum confortat, atq; concoctionem adiuuat.

Succus Erucæ cum felle bubulo permiſtus, cicatrices nigras reducit ad candorem.

Vitia cutis in facie cum melle litus emendat.

Succus uel ſemen cum melle permiſtum, & capiti illitum, & ſæpius in cibo ſumptum, lendes & uermes capitis necat.

Nimius uſus Erucæ creat uentris dolores.

Radix Erucæ elixa & contuſa, ac fractis contuſiſq; oſſibus impoſita, diſcutit inde dolorem.

Semen contuſum, & cum uino ſumptum, facit ad morſus uenenatorum.

DE ESVLA.

A

NOMENCLATVRAE.

Πιτυοῦσα.

Eſula.

Wolfs milch.

ANNOTATIO IN ESVLAM.

ESVLA ab omnibus officinis ac recentioribus medicis nominatur ea herba, quę apud Dioſcoridem Gręco nomine Pityuſa dicitur, ut Ruellius, Ottho Brunsfelſius, & Antonius Muſa uno ore teſtantur, numerantq; eam inter Tithymalorum genera. Eſtq; hęc una illarum Herbarum, quibus circumforanei, & theriacę uenditores ruſticis imponunt, exhibentes puluerem ex huius radice ad aluum ſoluendam, quanquam
B ad id non inutilis ſit, tamen ipſi non rectè uti ſciunt, neq; maliciam eius corrigere, Quę autem uera Eſula hodie habetur, Linarię herbę ſpecimem prę ſe fert.

DESCRIPTIO.

Eſula duorum generum eſt. Altera Domeſtica, Altera uerò Syluestris. Syluestris facilimè prope uias naſcitur, paruis & circinatis folijs, quæ decerpta, lacteum liquorem prębent: in cacumine flores ſulphuris citrini colore geſtat. Domeſtica uerò caulem ex ſe mittit cubiti unius longitudine, ac in ſummo latum, multis geniculis interſectum, folijs minutis tenuibuſq; ueſtitum: flores habet colore purpureo, ſemenq; latum figura lentis. Radicem craſſam ac candidam, lacteo liquore plenam.

TEMPERAMENTVM.

Eſula calida & ſicca eſt in tertio gradu.

Radix tantum uſui competit medicinæ, ut Platearius inquit.

Et melior pars Plantæ, eſt cortex radicis eius.

Tempus conueniens effodiendi radicem, eſt circa initium Maij.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cortex radicis per bienium, in magna efficacia ſeruatur. Virtutem habet purgandi Phlegmaticos humores, Vnde ualet contra ęgritudines ex Phlegmate factas. Eſulæ uirtus eſt purgare Melan

C choliam & Phlegma, ut Vigonius testatur.

Lac eius cum periculo sumitur. Nam nocet cordi, hepati ac stomacho, dirumpitq; in homine uenas, ac febres hydropemq; infert. Quare necessarium est, si quis eo lacte uti uelit, ut admisceat aliquid quod maliciam eius reprimat, ut est succus Endiuiæ & acetum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lac Esulæ cum succo Solatri permistum, fortiter expellit malos humores, si quis pondere duarum drachmarum cum saccharo temperatum assumat. Ita quoq; sumptum medetur hydropicis.

Cortex radicis eius contusa, si cum saccharo uiolarum permisceatur, sumaturq; cum aqua mulsa, fortiter laxat. Esula corpus consumit ac macerat, geniturамq; hominis diminuit.

Contra aquam intercutem, Accipe succum fœniculi ac benè decoque, deinde per linteum cola, & puluerem ex cortice radicis eius pondere semidrachmæ cum saccharo admisce, atq; potionem inde confice. Hæc potio ualde salubris est, & expellit quosuis noxios humores qui hominẽ diu infestarunt, hydropemq; absq; dubio sanat.

Esula uerrucis quotidie bis uel ter illita, eas potentissimè euellit.

Folia in aceto decocta furfures cutis emendant.

DE AQVA ESVLAE.

Maior Esula cum herba, caule, & radice effodienda est, ac circa

D principium ueris distillanda.

Aqua Esulæ prodest clauis pedum amputatis, si per diem ter uel quater inde lauentur, aut linteolis madefactis si imponatur. Intra corpus hæc aqua non est sumenda.

DE EVFRAGIA.

NOMENCLATVRAE.

οφθάλμικα.

Eufragia.
Euphragia.
Eufrasia.

Augentrost.

A

ANNOTATIO IN EVFRAGIAM.

VFRAGIA herba est pulchro nomine insignita, quam tamen antiqui ignorarunt, nihil enim de ipsa apud Dioscoridem, Plinium, Galenum, Paulum, aut Aëtium reperitur, Eufragiæ Hermolaus Barbarus in Saxifrago Dioscoridis sic meminit: Pampinulæ similis est, folio tantum minore ac magis serrato, & lentiusculo: quā nostri Herbarij Eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, præcipuę claritatis ad omnia uitia oculorum. Veteribus incompertam existimant: quemadmodum & illam quę Cartofilago dicitur à uulnerarijs.

DESCRIPTIO.

Eufragia in Autumno ferè nascitur in arentibus pratis, palmi altitudine, hyssopo similis, cauliculis purpureis & non fruticosis, folio paruo, & per ambitum serrato, flosculo albicante.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad nihil aliud quàm ad oculorum uitia ea uti decet.

Eufragia utuntur ad oculorum caligines & suffusiones, uel per se imposita, uel ex uino decocta.

B Succus ex herba contusa expressus, ac oculis illitus, eos claros ac pulchros reddit.

Conficitur quoq; in Autumno ex ea uinum, quod oculis ac uisui ualde prodest.

DE AQVA EVFRAGIAE.

Tempus distillationi eius conueniens est, ut folia, caules, flores cum tota substantia distillentur, quando flores gerit.

Aqua Eufrasiæ oculis instillata & circumlita, eos claros reddit, uisumq; acuit.

Oculorum dolorem sedat, eodem modo usurpata.

Eadem unam horam ante noctem oculis instillata, & illita & singulis uicibus tribus uncijs pota, confortat, confirmat, atq; conseruat uisum, nempe in senilibus ac Phlegmaticis complexionibus.

Herba ipsa siccata ac in puluerem trita, uisum amissum restituit, si huius pulueris semidrachmam cum hac aqua permistam, omni uespertino tempore biberis.

DE EVPATORIO.

C

NOMENCLATVRAE.

Ευπατώριον: ἠπατώριον

Eupatorium.
Hepatorium.
Agreſtis Saluia,
Barbarorum Wild Salbey.
Neotericorum Odermenig.

D

ANNOTATIO IN EVPATORIVM.

EVPATORIVM regiæ dignitatis herba eſt, nam ab Eupatore rege inuenta eſt, ut teſtatur Vergilius Marcellus. Et quoniam iecori præcipuè medeatur, quod Græci ἧπαρ dicunt, ideo Hepatorium & Hepatitis ab aliquibus dicta. Eupatorium hoc quod hic deſcribitur, & quo officinæ utuntur, non eſt uerum Eupatorium antiquorum, ſed potius alia herba, cuius nomen latet. Ruellius ſcribit eſſe eam herbam, quę à Dioſcoride hydropiper appellatur. Eupatorium autem uerum, eſt Agrimonia officinarum, ut ſuprà in deſcriptione Agrimoniæ ſatis demonſtratum eſt.

DESCRIPTIO.

Eupatorium quod à uulgò Syluestris Saluia appellatur, folia habet magna & lata, nec adeo odorata, ut ueræ Saluiæ ſunt: flores habet cœruleos, lateq; ſe propagat, ubiq; facile naſcitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo, & deſiccat in ſecundo ordine.

Tempus

Tempus optimum colligendi herbam cum ſucco eſt circa finem Maij.

VIRES AC IVVAMENTA.

Eupatorium medetur iocinoroſis, uiride in uſu medicinæ melius eſt, quàm ſiccatum.

Succus cum caſtoreo decoctus, paralyticis membris inunctus auxiliatur.

Duas uncias Eupatorij, decoque ſucco Apij, & hydropicis mane ac ueſperi potui dato, & opitulabitur.

Eodem modo & lumbricos uentris necat.

Herba hæc in uino elixa, & pota, prodeſt iocinoroſis, oppilationem enim iocineris aperit.

Eſt quoq; bona uulneraria herba, ut inde unguenta & potiones uulnerariæ conficiantur.

Ex hac herba in Pharmacopolijs conficitur Syrupus & potio, quæ ad omnes affectus iocineris proſunt.

DE AQVA EVPATORII.

Aqua ex hac herba diſtillatur circa finem Maij.

Aqua hęc mane & ueſperi tribus uncijs potionis modo ſumpta, ad omnes morbos ſuprà dictos prodeſt.

B

De herbis à Litera F. incipientibus.

DE FABA.

NOMENCLATVRAE.

Κύαμος.

Faba.

Bonen.

ANNOTATIO IN FABAM.

C

ABA notum omnibus legumen est, à Grecis Κύαμος dicitur. Sola inter legumina sine adminiculo nititur, & scapo recto assurgit. A pulmentario fabaceo Pythagoras abstinuit, uel quòd his mortuorum animæ, ut ipse asserebat, pro domicilijs uterentur, uel quòd is cibus inflatione sua tranquillitatem mentis quęrentibus mirum in modum contrarius sit, ac uenerem excitet. Plinius existimat ob id à Pythagora damnatam fabam, quòd hebetet sensus, & pariat insomnia. Prima leguminum ante hyemen seritur. Quanquam Maro uere serendam dicat. Aquas in flore maximè concupiscit, ubi defloruit, exiguas desiderat.

TEMPERAMENTVM.

Fabæ uirides natura refrigerant atq; humectant in primo gradu. Ægineta inquit: Faba non multum à medio temperamento recedit, siue refrigerando, siue siccando. Caro ipsius nonnullius etiam abstersoriæ qualitatis est, excreantibus è thorace & pulmonibus utilis. Fabis plurimum uescenti impuros generant humores, multosq; creant flatus, stomacho nocent. Fabæ siccæ ac inueteratæ frigidæ & siccæ naturæ sunt in primo gradu.

Fabæ ęgrè concoquuntur, & inflant. Insomnia, quouis modo in cibum sumptæ, uel mala faciunt.

Cruditatem stomachi faciunt frequenter eas manducantibus.

D Exteriora membra hominis emundant, si cutis inde lota fuerit.

Si quis cutem fabis extergere uelit, accipiat farinam fabaceam ac ea utatur. Reducit enim cicatrices ad reliquæ cutis colorem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fabas edere cupiens, admisceat Cyminum aut Mentam aut Origanum, quę corrigunt maliciam, ne stomacho noceant. Farina fabacea cum melle & Fenogræci farina permista, abscessus qui secundum aures fiunt (parotidas Græci uocant) discutit.

Eodem modo cum aqua rosacea oculis illita, tollit pituitæ fluxiones, atque maculas eorum.

Odor ex corticibus adstringit, habent enim temperatum frigus in se.

Fabæ in aqua decoctæ & contusæ, ac ita adipi suillo admistæ, medentur podagricis, si pedes inde inungantur. Accipe fabas & bonam partem earum aceto indito, sinitoq; eas unum diem atq; noctem in eo macerari, donec cortices decidant, deinde in sole siccato, & in puluerem redactis addito puram aquam fontanam: quando iturus es cubitum, faciem inde lauato, tum mane nitida est ac pulchra.

Cum Oxymelite decoctæ & impositæ, abscessus articulorum emolliunt. Fabæ elixæ aut tostæ si fuerint, tum malitia earum reprimitur.

A Totam fabam medicorum nonnulli cum Oxycrato decoctam, dysentericis, cœliacis, uomentibus, exhibuerunt.

Sanat eadem in uino cocta testium inflammationes, & puerorum imo uentri imposita, impuberes diu seruat. Cum rosa, thure, & oui albo, procidentes oculos, eorumq; uuas, & tumores compescit. Vino eadem macerata oculorum suffusionibus, & ictibus medetur; quinetiam sistendis eorum fluctionibus sine cortice commanducata faba fronti imponitur.

DE AQVA FABARVM NOSTRATIVM.

Optimum eas distillandi tempus est, ut uirides uitro inditæ in Balneo Mariæ distillentur.

Aqua fabarum uitiosa crura laua, & redige in puluerem, quod ex aqua distillata reliquum est, pulueremq; illi malo insperge, desiccat enim & optimum est remedium ad uitiosa crura.

DE AQVA EX SILIQVIS FABARVM.

Siliquæ in quibus Fabę nascuntur, distillari debent, quando Sol in Leone fuerit, & Luna in Ariete.

Aqua ex fabarum siliquis optimè medetur renum & uesicæ lithiasi, mane & uesperi singulis uicibus ij. uel iij. uncijs pota.

DE AQVA EX HERBA FABARVM.

Herba cum caulibus distillanda est circa finem Maij.

B Hæc aqua mane & uesperi singulis uicibus pondere duarum unciarum per aliquot dies pota, pellit calculum infantium. Eadem iiij. uel v. uncijs quotidie pota, medetur ueneno. Eodem modo per unum mensem pota, bonum & purum generat sanguinem. Facies & cutis eadem aqua lota, lenis & nitida redditur.

DE AQVA EX FLORIBVS FABARVM.

Flores fabarum in Balneo Mariæ distillari debent, quum ad plenam maturitatem peruenerunt, & priusquam marcescant decerpentur.

Aqua florum fabarum uesperi oculis instillata, fluentes & lippientes oculos exiccat. Prodest etiam ad exulcerationem & ruborem oculorum, intrinsecus, ut ante dictum est, indita. Sic & pustulis oculorum medetur. Item facies hac aqua lota uel corpori illita, cutem nitidam & lenem reddit, maculasq; tollit.

Eadem contra uenenum auxiliatur, una uice vi. uncijs pota.

Educit omnia tela, spicula, atq; spinas corpori infixas, linteolum in ea madefactum, si imponatur.

A mulieribus mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs per sex uel septem dies pota, menstrua earum tempestiue trahit.

Sacros ignes extinguit, & malignas pustulas expellit, si linteolo uel molli stupa mane ac uesperi imponatur.

DE FABA

C

DE FABA INVERSA.

NOMENCLATVRAE.

Τελέφιον.

Faba inuerſa.
Agreſte ſedum.

Gewandt Bonen.
Wundt Kraut.
Knaben Kraut.

ANNOTATIO IN FABAM INVERSAM.

D FABA inuerſa uulgò ab Herbarijs appellatur ea herba, quę à Dioſcoride, & Plinio Telephion dicitur, ut Ruellius teſtatur. Hieronymus nobilis Herbarius ſubſcribit iudicio Ruellij, inquiens, Faba inuerſa eſt ſpecies uulgaris Fabæ, & à Germanis ea herba appellatur **Wundt kraut** uel **Knaben kraut**, & habet folia fabis ſimilia, ſed craſſiora & pinguiora tantum. Nonnulli quoddam genus ſemperuiui eſſe ſuſpicantur. Alij craſſulam minorem appellant, quod craſſo pinguiq; conſtet folio, Doctor Theobaldus Fettich clariſſimus quondam Vormatiæ medicus, & Herbarum peritiſſimus cenſuit eam eſſe ſpeciem portulacæ, & portulaca maior appellari, ut Ottho Brunsfelſius indicat. Hanc autem Telephion eſſe apud Dioſcoridem pictura, & uires ſatis oſtendunt. Telephion autem inde dictum putant, quia ulceribus malis, quibus Rex Myſiæ Telephus, conſenuit ab Achille uulneratus, auxilietur. Ab Herbarijs uerò Faba inuerſa dicta eſt, quia radix ima innumeris tuberibus ſcatet, quæ fabarum implent magnitudinem. Radix tamen à Dioſcoride non exprimitur, quę profectò ob ſui raritatē non fuerat omittenda. Numeratur inter herbas uulnerarias, inter quas non infimū locū habet.

DESCRIPTIO.

Faba inuerſa eſt herba latis folijs, & halicacabo fermē ſimilis. Herba hæc gerit Fabas inuerſas, caulis eſt cubitali altitudine.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA.

Ex hisce fabis paratur unguentum, cui admiscetur Aerugo succusq; Alchimillæ, & recens cera. Hoc unguentum uulneribus putridis emplastri modo impositum, carnem putridam educit, & intra tres dies uulnus renouat absq; ullo dolore.

Aliud unguentum, Accipe succi huiusce fabarum similiter & foliorum libram unam, succi semperuiui, Aristolochię longæ, uniuscuiusq; tres uncias, Aeruginis & Aristolochię rotundę in puluerem tritæ, singulorum unciam unam. Hæc cum oleo oliuarum & recenti cera commisceri debent. Vnguentum hoc multam magnamq; uirtutem habet curandi uulnera, & inueterata mala.

DE FAGASMONE.

NOMENCLATVRAE.

Ξιφίον.

Fagasmon.
Gladiolus.
Sagittalis herba.

Kleyn Schwertel.
Wild Schwertel.

B

ANNOTATIO IN FAGASMONEM.

FAGASMON corrupto uocabulo à Barbaris dicit, quod Græci Phasganon dicunt, id est ensem, A Dioscoride hæc herba Xiphion appellatur, A Romanis uerò Gladiolus, Id autem nominis nacta uidetur, quoniam gladij speciem folijs præbeat.

DESCRIPTIO.

Herba hęc folia habet iridi similia, minora tantum & angustiora, neq; adeò acuta. Flores habet purpureos. Radices duas, & alteram alteri insidentem. Altera super terram remanet, ut Petroselini radix, & rotunda. Altera intra terram nascitur, cuius usus est in medicina. Gaudet nasci in antiquis pratis & fossis.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

C Superior radix omnem tumorem ex calore procreatum tollit, decocta,& emplastri modo imposita. Eadem in uino elixa,& thure addito calida imposita, surculos, spinas & spicula è uulnere extrahit.

Digito imposita, in quo uermis sæuit, sedat dolorem, & extrahit absq; noxia.

Radix quę intra terram nascitur non debet usurpari ut superior. Hic quoq; notandum est, quòd quemadmodum superiore radix, non potest nasci in terræ profundum, ita in uulnere non relinquit sagittas, spinas & id genus alia, trahit ea ad summum. Sic etiam contrario modo facit radix inferior, quæ huic adhæret, omnia trahit ad fundum, quibus cũ cõmiscetur. Quare posterior hęc radix usurpari debet ad fundum alicuius affectus sanandum, ut sunt fistulæ, quæ in superiore parte cutis paruæ prominent,& tamen intus sunt profundę,& latè serpunt, Aduersum hoc, accipies unciam huius radicis, quæ intra terram nascitur, & admiscebis Aeruginis, olei Tartari, singulorum drachmam unam, & impones emplastri modo, hoc fundum perquirit,& sanat citra ullam aliam medicinam. Habet etiam uirtutem Liliorum & cæparum ad apostema aliquod emolliendum, quod ferro secandum, uel exurendum est. Quinetiam superiorem radicem ferunt uenerem in uino potam excitare: D inferiorem uerò sterilitatem facere: superiorem itidem pueris contra intestinorum ramices utiliter in aquæ potione dari.

FAGVS.

NOMENCLATVRAE.

Φηγός.

Fagus.

Büchbaum.

A AGVS à Græcis φηγὸς dicta, glandiferis arboribus annumeratur: tametsi fructu nihil glandi simillimum habeat: assurgit caudice crasso, & in orbem comoso: necque ita procero, folio tenui & leuissimo, populo simili, celerrimè flauescente, & media plurimum parte: supra hoc paruula gignitur bacca uiridis, fastigio aculeata, Glans eius dulcissima nucleis haud absimilis, triangula cute includitur, & parte postrema utrinq; lapidescit in duritiam, si uirilis sexus fuerit: nam & sexuum in glandiferis Theophrastus obseruauit discrimina. Cortex è Fago in magno usu agrestium, ut inquit Plinius, Vasa corbesq; ac patentiora quædam messibus conuehendis uindemijsq; faciunt, atq; prętexta tuguriorum. Nec non in quodam usu sacrorum religiosus erat apud ueteres Fagi cortex, Materies assulatim dissecatur in scandulas quibus teguntur ædificia.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fagi folia manducantur in ginginarum labiorumq; uitijs, ut inquit Plinius, tusa tritaq; siccant tumores, torpentia membra corroborant. Calculis glandis faginæ cinis illinitur: item cum melle alopetijs. Radicis cortex in aqua tantisper coctus, dum remollitus distabescat, capillos denigrat, cimolia

B creta antea præparatos.

Fagi glans muribus gratissima, eius animalis prouentum auget, saginat quoq; glires, expetitur & turdis. Fagea glans suem hilarem facit, carnem coctibilem, & leuem, utilemq; stomacho.

DE FEBRIFVGA.

NOMENCLATVRAE.

Παρθένιον.
Αμάρακος.

Febrifuga.
Matricaria.
Meter.
Mettram.
Mutterkraut.
Feberkraut.

X

ANNOTATIO IN FEBRIFVGAM.

C

EBRIFVGA herba est, quæ alio nomine Matricaria ab Herbarijs appellatur, quòd contusa Matricis dolores sanet: Febrifuga autē à Latinis quoq; dicitur, quòd præcipuè Febribus medeatur. Apud Dioscoridem & alios Gręcos Parthenion dicitur, ut Hermolaus Barbarus, Manardus, & alij doctissimi medici affirmant. Galenus Parthenion Amaracum appellat, uerum Plinius & Dioscorides, Amaracum pro Maiorana, quę & Sampsychus dicitur, accipiunt.

DESCRIPTIO.

Matricaria folia Coriandro similia habet, flores per ambitum candidos, cum semine luteo.

TEMPERAMENTVM.

Calidæ est naturæ, & Absinthij, & Centaureę uires habet. Odore uiroso herba est, & gustu amaro.

VIRES AC IVVAMENTA.

Comesta uel Cataplasmatis modo uentri imposita, tormina uentris discutit.

Cum aqua elixa, adipeq; & triticea farina admista, si inde sorbitiuncula conficiatur, ea comesta tormina intestinorum pellit, calefacit stomachum, & multum uiscosi humoris educit. Itidem menstrua pellit, multosq; malos humores ex mulieribus expellens.

D Eadem in bono uino decocta, & sępius pota, febribus medetur.

Ante accessionem in uino cocta, & comesta, febrem depellit.

Semen in cibo sumptum, lumbricos uentris necat.

Accipe Matricariam, Melissam & Ebur, quæ in puluerem redacta, & in uino sumpta, fœminas facit fœcundas, atq; ut facile concipiant. Potest sicca in aceto uinóue addito sale pota, Epithymi modo, bilem & pituitam per inferna trahere. Datur bibenda utiliter herba sine folijs calculosis suspiriosisq;. Fouentur decocto eius insidentes fœminæ, contra muliebrium locorum durities, & inflammationes. Item herba ipsa cum floribus imponitur emplastri modo sacris ignibus inflammationibusq;, & alijs collectionibus. In uino cocta menses trahit, & uermes necat.

DE FERVLA.

NOMENCLATVRAE.

Νάρθηξ.
Ferula.
Birckwurtz.

ANNO

ANNOTATIO IN FERVLAM.

A FERVLA fruticis genus est, quo non aliud leuius, ut indicat Plinius lib.13.ca.22.utilis ad fulciendos uacillantes ætate senes. Vnde & Baccho Silenoq; sacer, ut uino titubantes fulciat, nec oneret tamen. Asscribitur arborum generi Ferula: quoniam teneritudo eius processu transit in lignum, propterea Clearchus inter quæstiones lusorias, quas nostri scyrpos, Græci gryphos, & ænigmata uocant: Ferulam dicit esse lignum non lignum, sicut pumicem lapidem non lapidem, noctuam uolucrem non uolucrem. Ferulæ lignum omne corticis loco habent, ut Hermolaus scribit, hoc est forinsecus: ligni autem uice fungosam medullam, ut sambuci: Nonnullæ inanitatem, ut harundines. Hac exceptum ignem cœlestem Poëtæ fingunt Prometheum deportasse in terras. Postremo hinc fiunt sceptra pædagogorum, ut Martialis appellat, quo terreant, magis quàm lædant. Notauit id eleganter Columella in carmine. Nec manibus miteis ferulas. Et ibidem: ferulæq; minaces Plantantur, Vnde & prouerbium Manum Ferulę subducere. Ferulam non minus à feruendo quàm feriendo dictam uideri facit Hippocrates, qui eam plestinga uocauit.

DESCRIPTIO.

B Ferula est frutex multis uirgis, radice parua & gracili ac rubicunda.

TEMPERAMENTVM.

Radix magis frigidæ est naturæ quàm calidæ. Ea medetur sanguinem excreantibus, si ex ea bibant.

Ferula contusa, & uulneribus imposita: fluxũ sanguinis eorum sistit. Ad superuacuos humores corporis, Accipe unciam unam Ferulæ, Tormentillæ duas uncias, & contunde eas usq; ad exitum succi, & in ollam puram immitte, uinumq; merum & bonum superinfunde. Hæc potio per xv. dies bibita à cibo sumpto, & quando iturus es cubitum, discutit illos humores, & per totum annum opitulatur.

Bibitur uiridis Ferulæ medulla, ut Dioscorides scribit, cœliacis, & sanguinem expuentibus.

Datur & contra morsus uiperarum bibenda cum uino.

Indita etiam naribus linamenti modo, sanguinis eruptiones ab ea parte sistit.

Bibitur eiusdem contra tormina semen utiliter.

Ad ciendos sudores ex oleo inungitur.

DE FICIS.

C

NOMENCLATVRAE.

Σύκον

Ficus.

Feigen.

FICORVM GENERA.

FICORVM duplex genus est, Satiuæ enim & Syluestres sunt, Satiuæ etiam duplices sunt. Aliæ enim sunt recentes & humidę, Aliæ siccæ & frigidæ. Siccæ quoq; meliores sunt recentibus, siccarum uerò optimę sunt, quę carnosæ neq; nimium aridæ sunt.

TEMPERAMENTVM.

Ficus calefaciunt in principio primi ordinis, & desiccant in secundi ordinis principio. Virtutem habent maturandi & consumendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ficus & uuæ inter omnia Poma principatum obtinent, ut Ægineta inquit, ut quę minus uitiosos humores generent, & magis nutriant. Inter hæc ipsa Ficus probioris succi sunt, ualentiorisq; materiæ, aluo & urinæ ducendæ, renibus purgandis idoneæ, prę sertim admodum maturæ. Idem prę stant caricæ, quanquam inflationes, & sanguinem non probum pariant, eoq; frequentius usurpatę, pediculos procreant. Ficus siccatæ (quas caricas Latini uocant) corpus nutriunt, calefaciunt, sitim afferunt, bonam faciunt aluum: in stomachum tamen & aluum destillationibus inimicæ. Decoquuntur cum hyssopo caricę, purganturq; poto decocto illo pectoris uitia. Eadem potio usurpata diutinis tussibus, & antiquis pulmonum uitijs accomodata est. Et Ficus potissimum apostema pulmonis, unde Phthisis prouenire solet, discutiunt. Cum semine fœnu græci, & Ptisana decoctæ: & fœminæ decocto earum insidentes ab inferiore parte foueant, uitia matricis, & eius procidentiam sanat. Decoctę ac contusę radiceq; acori admixta, si emplastrum inde fiat, & imponatur, duros abscessus emolliunt & sanant. Hydropicos extrinsecus siccant ex uino contusę, & cum Absinthio & hordeacea farina in modum cataplasmatis adunatę, si aluo imponantur. Tumores discutiunt, & statim in totum corpus peruadunt penetrantq;, quare ad tumorem ex hydrope procreatum accomodatę sunt.

D

Ficus

A Ficus candidæ magis probantur, deinde rubentes, tertiò nigricantes. Quæ ad plenum maturatæ sunt, inter illas meliores sunt.

Ficus frequenter manducatæ malum pariunt ſanguinem, & pediculos procreant.

Contuſæ & melle permiſtæ, ſi emplaſtrum inde conficiatur, & imponatur, dura apoſtemata maturant & molliunt.

Succus ex ramis ficus morſui uenenati animalis impoſitus, ipſum ſanat.

Idem ſuccus lepræ aliiſq; cuilibet ſcabiei prauę illitus, medetur.

Hic ſuccus colligetur, quando fructus in arbore iam ferè maturi ſunt.

Ficus cum hyſſopo coctæ, & mane à ieiunis ſumptæ, contra peſtem proſunt. Ita quoq; uſurpatæ contra cutem ſubeuntes aquas auxiliantur. Epilepticis etiam eodem modo conducunt.

Ficus recolligentibus ſe à longa ualetudine utiliſſimæ. Cum ruta coctæ & infuſæ torminibus proſunt.

Cum atramento ſutorio fluidis tibiarum ulceribus maleficis, nec facile in cicatricem coëuntibus, medentur.

Strumas & quas Græci parotidas dicunt emolliunt, panos maturant, multoq; magis additis radice iridis, aut nitro, aut calce. Gar-
B gariſſatur utiliter earum decoctum contra faucium, & tonſillarum inflammationes.

Crudæ eædem conciſæ additis coactiſq; ſimul ſinape aut nitro, mox auribus inditę, incertos earum ſonos ſanant, & pruritus.

Magnus Pompeius Mithridate deuicto in ſcrinio eius inuenit ipſius manu ſcriptam compoſitionem, qua ille præſumpta aduerſus omnia ueneficia in totum diem tutum ſe incolumemq; præſtabat, in qua iuglans una, fici duæ ſiccæ potiſſimum, rutæ folia uiginti, ſalis granum in unum contunduntur, & deuorantur à ieiuno.

Docet Paxanius aridas ficos à putrilagine uindicari hac ratione: Paſſæ ſine ullo cario ſęlabis ſenſu integræ manebunt, ſi tres liquida pice imbutæ, una in fictilis fundo collocetur, altera referto ficubus ad medium uaſe, tertia faucibus iam completo ſuperponatur, plurimo tempore ſanæ & uitio intactæ manebunt. Alij calicem uitreum, aut aliud quoduis perſpicuum poculum, ſuper ficos leniter inuertunt, & obducto cera ſpiramento, ita relinquunt, ſic manent immarcidæ.

DE FILAGINE.

C

NOMENCLATVRAE.

Κερατόφυλαξ.

Filago.
Cartofilago.

Wund Kraut.

ANNOTATIO IN FILAGINEM.

D FILAGO herba uulneraria eſt, & Herbarijs corrupto nomine Cartofilago, pro ceratophylace dicitur. Hanc enim Hermolaus Barbarus ceratophylacem uocandam putat, quia partem oculorum ceratoidem, hoc eſt corneam, defendat, ſalutiq; percuſſam reſtituat. Veteribus incompertam fuiſſe exiſtimat.

DESCRIPTIO.

Filago uarij generis eſt. Vna eſt quæ habet longum, & altum caulem, atq; rubicunda exiſtit, in ſummo luteum florem gerens.

Alia rubentibus eſt folijs & acutis, caule procero & hirſuto, floribus luteis.

VIRES AC IVVAMENTA.

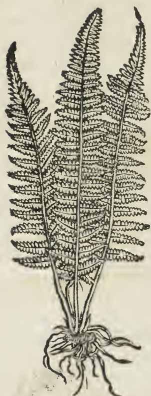
Hæc herba non ſolum uſurpari debet, uerum etiam commiſceri cum aceto & uino, & circũ uulnera applicari, & non imponi: tum facit renaſci carnem & ſanat.

Eadem cremata in cinerem, & recentibus uulneribus inſperſa, quàm primum ea curat.

Hic puluis cum aceto permiſtus, & repoſitus tam diu, dum puluis in aceto ſiccetur, tum fiſtulis & maleficis ulceribus inditus, ea benè expurgat, & citò ſanat.

A

DE FILICE.

NOMENCLATVRAE.

πτέρις.

Filix.

Farenkraut.
Walt Faren.
Eych Faren.

B

ANNOTATIO IN FILICEM.

ILIX frutex est, qui à Grecis πτέρις dicitur, Sterilem & sine semine omnes Filicem dixerunt, falsumq; est, quòd iactant aliqui, una solsticiali nocte florere Filicem, eademq; hora cum defloruit, maturum in terram semen cadere. ideoq; nisi aliquis tunc adfuerit, nec uideri florem, nec colligi semen posse: quæ omnia agyrtarum commenta sunt, humanæ ignorantiæ ad questum tam impudenter illudentium. Neq; hoc mendacij genere contenti, ne quid fraudi eorum & sceleri deesset, religionem etiam commentis suis addiderunt: Natali nocte S. Ioannis cuncta illa fieri præcipientes.

DESCRIPTIO.

Filix nascitur montanis, & Saxosis locis, à tergo uiridior quàm à fronte, florem neq; semen habens. Folia sunt amplitudine cubitali, estq; Polipodio figura similis. Radicem habet nigricantem & oblongam, ex qua plures ueluti adnatæ progrediuntur aliæ radices, gustu adstringentes. Filix duorum est generum. Mas & Fœmina. Filix fœmina folia habet similia priori, sed ramis pluribus altioribusq; fruticans. Radices illi sunt longæ, & numerosæ, & in nigro colore ruffæ. Rubent earum tamen aliquę, non secus atq; sanguis. Sed hæc natura non adeò pollet, ut prior Filix. Græci hanc Thelypterim uel nymphęampterin appellant.

C

VIRES AC IVVAMENTA.

Filix mas natúra educit malos humores, deficcat & expellit im. puros interioresq; corporis fluxus, naturamq; hominis quoq; con. fortat. Huius radix in puluerem trita,atq; cum uino & Melicrato pota,uentris lumbricos statim enecat. Pellit & latos uentris lum. bricos pondere unius drachmæ in aqua mulfa pota : fœlicius ta. men id præstat, si cum nigri Veratri aut scammonij quatuor obolis detur. Lienosis quoq; prodest. utraq; stomacho inutilissima. Al. uum soluit,primo bilem trahens,mox áquam. Neutra danda fœmi nis,quoniam grauidis arbortum,cæteris sterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inspargitur, iumentorumq; ceruicibus. Fo. lia cimicem necant, Serpentem non recipiunt, ideo substerni suspe. ctis locis utile est; usta etiam fugant nidore.

DE FILIPENDVLA.

D

NOMENCLATV RAE.

Filipendula.
Saxifraga rubea.
Viscago.
Schrophularia.

Rot Steynbrech.
Wilde Garbe.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN FILIPENDVLAM.

FILIPENDVLA ab Herbarijs Latine dicitur, quæ alio nomine etiam Saxifraga rubea dicitur, est enim una specierum Saxifragæ, quæ uarias continet species, A multis Germanice Wilde Garb, hoc est Agreste millefolium uocatur, quia eius folia minora sunt Petroselino. Aliquę habent caulem continentem umbellam in star millefolij, & radicem nodosam, unde interdum Schrophularia minor appellatur. Laurentius Phrisius scribit eam à Gręcis uocari, Seseli, cum quo uiribus bene conuenit, quamuis forma discrepat.

DESCRIPTIO.

Filipendula herba est in Apulia nascens, cuius radix in medicina usurpatur. Hæc radix in fine Autumni effodi debet, quę durat decem annos. Herba hęc Petroselino est similis, radix nodosa est.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix facit ad calculum, & uesicæ stillicidia, medeturq; Ischiadi.

Puluis ex hac radice sumptus in uino, conducit ad frigiditatem stomachi, concoctionemq; adiuuat.

Idem in cibo sumptus medetur comitialibus.

B Contra difficultatem spirandi, Accipe hunc puluerem, & Gentianam eodem pondere, & in cibo utere, auxiliatur absq; dubio.

DE AQVA FILIPENDVLAE.

Tempus electum ad distillandum eam est, ut herba una cum radice inuicem minutim concisa, in fine Maij distilletur.

Aqua Filipendulę mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota, medetur pesti.

Eadem iiij. uel vi. uncijs pota, contra uenenum opitulatur, si homo alicubi uenenum ederit, uel biberit.

Calculo renum & uesicę medetur, si prędicto modo bibatur.

DE FISTVLA PASTORIS.

NOMENCLATVRAE.

Ἄλισμα.
Δαμασώνιον.

Fistula Pastoris.
Alisma.
Hirten Pfeiff.

ANNO-

C ANNOTATIO IN FISTVLAM PASTORIS.

FISTVLA Paſtoralis à recentioribus ea herba uocat̃,quæ apud Dioſcoridem,& Plinium Aliſma & Damaſonium dicitur,ut te ſtatur Ruellius,Paſtoralem fiſtulam autem uocant, quod ſingulari ſcapo rudis Fiſtulæ, & longitudinem & effigiem quandam uideatur imitari. Officinæ quoq; & Herbarij à ſimilitudine & natalibus plantaginem uocant aquaticam.

DESCRIPTIO.

Fiſtula Paſtoris herba eſt in terram conuexa ut plantago, habet que uirides flores, radicem mollem. Aquoſa amat loca.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; humectat in ſecundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum melle, & in uino decocta & pota, medetur dyſenteriæ. Eodem modo ſumpta, tollit dolorem ſcapularum.

Hæc herba uirtutem habet conſumendi apoſtemata indurata, ſi imponatur.

Si quis ex hac herba atq; radice eius biberit, tum calculum lumborum frangit.

Radix ſanat ulcera inteſtinorum, cum oleo oliuarum, & aqua mulſa uſurpata.

D

DE FLAMMVLA.

NOMENCLATVRAE.

Flammula.

Brenn Kraut.

ANNOTATIO IN FLAMMVLAM.

FLAMMVLAM hodie herbam dicunt in terra ſerpentem, folijs longiuſculis, flore uiduam, ſemine thyrſulos ambiente, uirente & ęſtuoſa, unde illi nomen. ferunt quidam eam eſſe alteram Clematidem apud Dioſcoridem. Fuere è recentioribus, ut Ruellius indicat, qui Flammulam uocauere herbam in ſalictis naſcentem, quæ ſalicaſtrum nominatur, folio duro cinericei coloris, uiticulis calloſis, rubentibus, qualiter flos quem Flammam Iouis appellamus, in uiolis ferentem ſemen punici mali ſimile in acinis, contra hominum, & quadrupedum ſcabiem efficacem.

TEM-

A TEMPPRAMENTVM.

Flammula calida & ſicca eſt in tertio gradu. Habet naturam inflammandi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Viridis uſurpari debet, non ſicca.

Si quis apoſtema durum & immaturum, quod ſuppurare non quiuerit, in corpore habuerit, Accipiat Flammulam contuſam ac modicum olei admiſceat, & imponat, hoc ſtatim emollit ac erodit.

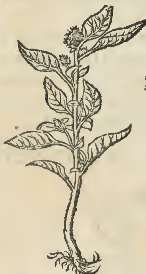
Teritur eadem cum oleo roſaceo, & inſolatur triginta dies in uitro in diebus canicularibus. Hoc oleum pondere unius drachmæ in cibo ſumptum, facit ad renum dolores.

Eodem modo medetur febri quartanæ, Paralyticis membris quoq; prodeſt illitum.

Idem utiliſſimum eſt clyſtere infuſum, pellit lapidem renum & ueſicæ. Ea recenti utendum quoq; cenſent ad phagedænas, gangrænaſq; addito ſalis momento: item lepris & impetiginibus imponit.

ED FLORE AMORIS.

B

NOMENCLATVRAE.

Αμαράνθος.

Flos amoris.
Amaranthus.

Tauſent Schön.
Floramor.

ANNOTATIO IN FLOREM AMORIS.

FLOS amoris eſt alterum Amaranthum, purpureo ſcilicet flore, ut Euritius Cordus in ſuo Batanologico teſtatur. Dicitur autem Amaranthus, quaſi flos immarceſcibilis: diutiſſimè enim colorem retinet. Eſt autem flos ille ſpicatus, admodum purpureus, aſpectu pulcherrimus, nullius odoris aut ſaporis. Solo colore commendatur Amaranthus. Spica Plinio purpurea uerius quàm flos. Purpuras Tyrias Laconicaſq; ſuo rutilanti nitore uincit, prouenit Auguſto menſe, durat in Autumnum, Mirumq; cum defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas nectit. Qua

dote

C dote iam in fictilibus seritur, ut ab Augusto floreat in Octobrem, quo tempore gestit frequenter carpi. Collectum & furni tepore siccatum, puellæ ad coronarios hyemis usus recondunt. Siluit de eo Dioscorides, forsitan quòd paucis uiribus in medicina polleret.

DIVISIO EIVS.

Floramor herba est trium generum. Vna est Domestica, Aliæ duæ sunt Agrestes. Domestica nascitur in hortis, caule crasso, alto, & pingui, inter folia florem habens purpureum, in quo quum maturuit, paruum & nigrum semen prouenit, unde seminari solet. Aliæ in campis nascuntur, cubitali longitudine, in quo continentur flores albicantes, & colore glauco, atq; etiam cum semine nigro. Mas caulem graciliorem quâm fœmina habet.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; natura refrigerat atq; siccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc elixa & artubus contusis imposita, sanguinem conglobatum discutit, & statim sanat.

In uino cocta, & anus inde foueatur, tollit fluxum hemorrhoi-
D dum. Eodem modo usurpata, tenasmonem curat.

Radix in ore retenta, sedat dolorem dentium.

Eadem contusa & cum butyro uernali permista, si inde fiat unguentum, inflammationibus illita prodest.

DE FLORIBVS FRVMENTORVM.

NOMENCLETVRAE.

Λύχνις ἀγρία.

Flos frumenti.

Korn Blůmen.

ANNO.

ANNOTATIO IN FLOREM FRVMENTI.

A FLOS frumenti appellatur, quia in frumentis nascitur, & apud Dioscoridem & Pliniũ lychnis agrestis dicitur, ut Otto Brunsfelsius indicat.

DIVISIO.

Flores frumentorum triplici sunt colore, Alij sunt cœrulei, alij Purpurei, alij uerò candidi, cum acuta & candida radice.

VIRES AC IVVAMENTA.

Texuntur in coronis, & in medicina usurpantur ad putrida uulnera.

Herba horum florum intra corpus rarò usurpatur, sed extra corpus tribus modis, iuxta triplicem colorem quem habent flores, in medicina ea utuntur.

Primò flores cœrulei frumentorum commixti cum Aerugine, et uulneribus gangræna occupatis, impositi, eam citò absumunt. Purpurei flores bolo armeno permisti, & circum uulnera illiti, ardores inde tollunt.

Candidi flores cum cerussa, & oleo oliuarum commixti, emplastroq; inde facto, refrigerant atque sanant omnes calidas pustulas.
B Plinius huic herbæ occultam quandam uim attribuit. Hac enim perunctos uenustiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi posse, si quis adalligatam gestet. Per inferna bilem trahit potum semen eius, ut Dioscorides tradit.

DE AQVA EX COERVLEIS FLORIBVS frumentorum.

Optimum tempus distillandi ipsos flores est circa finem Iunij.

Aqua horum florum facit ad ruborem, & exulcerationem oculorum, si inde lauentur.

Eadem albugines oculorum tollit, eosq; claros reddit, si unam horam ante noctem instilletur.

Conducit quoq; ad fistulas, si per diem bis ea lauentur, uel linteolo si imponatur. Tali modo & cancrum sanat.

Item cœrulei & purpurei flores siccati, & in puluerem redacti, saccharo bonum colorem efficiunt. Talē saccharum absq; noxia intra corpus sumitur.

DE FLORIBVS S. IOANNIS.

C

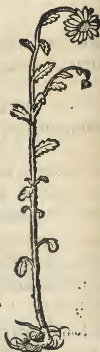

NOMENCLATV-
RAE.

βούφθαλμος.

Flos S.Iohannis.

S. Johans Blůme.
Kinds Aug.

D

ANNOTATIO IN FLOREM S. IOANNIS.

FLOREM S.Iohannis Comes à Neuenare credit esse Buphthalmon Dioscoridis, cuius sententiam Ottho Brunsfelsius non improbat. Nam descriptio Dioscoridis huic herbæ, quam florem S. Ioannis uulgò appellant, omnino quadrat. Quidam etiam uernaculo idiomate florem orbicularem, siue annularem, propter rotunditatem, qua oculo assimilatur, appellant. Est tamen & alia Buphthalmon apud Dioscoridem, quę etiam Chrysanthemon uocatur, ab aureis folijs, ab alijs Chrysion, in segetibus passim crescens, floribus omnino aureis, & oculi figuram referentibus.

DESCRIPTIO.

Flores S. Ioannis in ambitu albi sunt, & intus ac in medio lutei, quemadmodum Anthemis, id est Chamomilla. Nascuntur in hortis & pratis. Radicem habet leuem.

TEMPERAMENTVM.

Hi flores natura sunt temperati.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis fuerit qui noctu diuq; nullam quietem in capite habuerit, & libente

A & libenter rem cum mulieribus habere uelit, hunc florem adalligatum secum gestabit, tũ Melancholia illa, & mala uoluntas mutat.

Hæc herba, ut idem Comes à Neuenare testatur, ad uarios morbos efficax est, quanquam rarò ea utantur empirici nostri temporis.

Valet ad tineam, & serpiginem corporis, tam pota ex uino, quàm etiam illita foris. Apostemata etiam rumpit potui data, uel tanquam cataplasma superposita.

Eius flores cum cera subacti, ut Dioscorides inquit, tumores duritiesq; discutiunt. Ferunt præterea à balneo, statim potam ad aliquod tempus herbam, suffusis felle coloris bonitatem reddere. Ferunt quoque flores contusos, & impositos ualde efficaces esse ad uermem interficiendum.

DE FOENICVLO.

B

NOMENCLATRAE.

Μάραθρον.

Fœniculum.
Marathrum.

Fenchel.

ANNOTATIO IN FOENICVLVM.

C FOENICVLVS siue Fœniculum Latinis, à Græcis Marathron dicitur, notissima est herba. Fœniculum autem dici putāt, quòd satum magno cum fœnore semen reddat. Hoc nobilitauere serpentes, gustatu senectam exuendo, oculorum aciem succo eius reficiendo: unde intellectum est hominum quoq; caliginem eo releuari. Cæcutientibus (ut Nicander tradit,) anguibus, cum uere suas speluncas exeunt, Marathri succo acies oculorum hebetata restituitur. Fœniculum ferulaceum Plinius uocat, quòd è ferulis, ut multa alia, nascatur. Est & aliud fœniculum maius, quod ueluti arborescit, & à Græcis hyppomarathrū uocatur. Aliud est insuper quod nunquam attollitur in altam magnitudinem, & minora folia habet, quàm fœniculum cōmune: uocaturq; id à Græcis Meon, uulgò autem Fœniculus tortuosus dicitur. Sunt qui fœniculi ferulas superueniente hyeme abradant usq; ad terram, fimoq; bubulo, aut humano stercore integant, quo sequenti anno dulcius fœniculum faciat.

DESCRIPTIO.

Fœniculum Anetho assimulatur, luteis est floribus & quotannis sua sponte iterum prouenit.

TEMPERAMENTVM.

D Calidum & siccum est in secundo ordine. Ægineta inquit, fœniculum calefacit in tertio ordine, desiccat uerò quasi in primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen, herba, cortex & etiam radix usurpantur in medicina.

Semen hoc colligi debet in principio Septembris, ita tres annos durat. Cortex atq; radix colliguntur in principio Maīj, ita etiam tres annos seruari possunt.

Herbam fœniculi decoque, quam si habere non poteris, accipe semen & cum aqua fontana ebullire sine, & bibe ex ea per diem quantum uitreum poculum capere potest, tum calor non natiuus extinguitur, clarumq; reddit uisum.

Si quis rubentes maculas ex facie repellere uelit, quæ speciem lepræ repręsentant, Accipiat fœniculum minutim contritum, adipeq; porcino antiquo permisto, iterum parum per inuicem contundat, faciemq; inde leniter inungat, hoc faciem reddit uenustiorem, maculæq; illæ euanescunt. Fœniculum comestum abundantiam lactis puerperis præstat. Semen manducatum urinam ciet, & menstrua purgat. Idem facit ad obstructum atq; induratum lienem & iecur, stillicidioq; urinæ prodest.

Succus fœniculi tepido lacte permistns, & infantibus lactentibus potui datus, conducit illis contra difficultatem anhelitus.

Medetur.

A Medetur quoq; calculosis: si uerò ipsa ægritudo ex calida causa prouenerit, tum cortex & radix fœniculi in uino decoquentur, quo mane & uesperi, quando itur cubitum, utendum est.

Fœniculum manducatum confortat stomachnm, & concoctionem adiuuat. Idem præstat puluis ex semine eius.

Accipe radicem fœniculi, eamq; tamdiu decoque, dum mollescat, tepidamq; mamillis suppurare incipientibus superimpone, & sanantur absq; incommodo.

Succus stanneo uasculo inditus, reponetur xv. dies ad solem, deinde potest usurpari ad oculos: & est certum remedium.

Paulum ex aloë epatico huic succo additum, & etiam xv. dies in stanneo uase insolatum, Collyrij modo oculis imponitur.

Sanant rabidorum canum morsus concisæ radices, & ex melle emplastri modo impositæ.

Succus ex folijs caulibusq; expressus, tum in sole siccatus, oculorum medicinæ, & remedijs utilis.

Semen uiride usurpatum, oculis felle suffusis alijsq; eorum uitijs medetur.

Succus quoq; ex radice oculis medetur.

Succus fœniculi cum melle temperatus, ac tepidus auribus instillatus, uermiculos qui in eis nascuntur, interficit.

B Radix cum ptisana atq; uino cocta & pota, hydropicis prodest.

Fœniculum in uino uel aqua elixum, pellit calculum uesicæ, & ducit menstrua.

Verendis amicissimum siue ad fouendum radice cum uino cocta siue contrita in oleo illitum.

Cum aceto coctum, & uulneribus impositum, prodest.

Tumoribus ardentibus illinuntur folia ex aceto.

Inter omnes flores apibus nullus est gratior flore fœniculi.

Si quis fœniculum contundat, indeq; aluearium illinat tum apes libenter in eo permanent.

Si quis medium caulem, dum adhuc floret, demetat, igniq; admoueat, tum ui caloris gummi ex se mittit, quod multo efficacius in medicina oculorum est quàm succus.

DE AQVA FOENICVLI.

Tempus nullum melius est distillandi fœniculum quàm in fine Maij. Verum radix in fine dierum canicularium distillatur.

Aqua Fœniculi mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota, cor expurgat, cerebrum confortat, pota uel capiti illita, thoracem laxat, pellit tussim, bonamq; reddit uocem.

Eodem modo sępius pota, expurgat pulmonem, & prodest ad ulcus pulmonis, stomachum purgat, ardoremq; eius sedat.

C Iocineri quoque medetur, aperit renes & uesicam, ea enim expurgat, & lapidem inde expellit.

Sæpius pota, sedat uentris tormina, pellit aquã intercutem cum uino pota, morbum regium discutit, lienisq; oppilationem aperit.

Hæc aqua pota facit ad omnes capitis dolores. A mulieribus & nutricibus pota, trahit menses, & facit copiam lactis.

Eadem pota crassam materiam, quę in stomacho & circa pectus continetur extenuat atq; educit, pellit nauseam ac uomitum, medetur ueterno.

Claritatem inducit oculis, omnibusq; uitijs oculorum auxiliatur siue ex calida siue ex frigida intemperie obortis, oculis instillata, & uenis temporum illita, extrahit enim tam calorem quàm frigus.

Oculis indita acuit uisum, pellit suppurationem, & ruborẽ oculorum, uenustam reddit faciem, si hac aqua mane & uesperi lauetur. Item ab illis pota, qui uitium illud oculorum metuunt quod hypochima appellatur, & mane, meridie uesperiq; singulis uicibus iij. uel iiij. uncijs cum puluere eufragiæ permistis, sumpta, mirificẽ opitulatur, & uisum amissum restituit.

DE FOENOGRAECO.

D

NOMENCLATVRAE.

Τῆλις.
Βούκερως.
Fœnum Gręcum.
Fœno græcum.
Silicula.
Silicia.
Sibengezeid.
Griechisch Hew.

ANNOTATIO IN FOENO GRAECVM.

FOENVM Græcum notissima herba est, cuius semina in usu medico, quotidie sunt frequentia, A Theophrasto Βούκερος appellatur, ab aliquibus Ceraitis, Epiceras Hippocrati, quoniam fructum corniculis similem habeat, unde siliquam nonnulli appellant, Plinius Siliciam. Varro Siliculam.

DESCRIPTIO.

Fœnum Græcum herba est cubitali altitudine, tenuibus, & teneris folijs

A ris folijs ad uiciæ similitudinem, floribus candidis, siliquas gerens in quibus quadratum semen instar lentium continetur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnum Grecum in fine primi gradus calidum est, & siccum in primo. Galenus inquit Fœnum Grecum ex secundo ordine calidum est, è primo siccum, idcirco feruidas inflammationes irritat, minus autem calidas induratasq; magis discutiendo persanat.

Virtutem habet molliendi ac dissoluendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fœnum Grecum ad apostemata emollienda utilissimum est. Accipe fœni græci farinam, atq; cum oui uitello permisce, & impone. Herba ipsa decocta, & ulceribus imposita, ea maturat.

Eadem herba per quindecim dies in uino & oleo macerata, & deinde cocta & colata per linteum, modicaque cera, & farina fœni græci admista, paratur ad unguenti modum. Quod magnopere conducit ad maturanda apostemata. Idem tumoribus illitum, eos discutit.

Fœnum Græcum elixum cum oleo rosacco, & corpori illitum, colorem emendat, graucolentiam oris pellit, & fœtorem corporis

B ex putrido sudore prouenientem. Semen fœni græci decoctum alarum grauεolentiam emendat.

Farina fœni græci inflammationibus cum oleo rosaceo imposita, ualde prodest.

Minuit lienem emplastri modo imposita, eadem cum nitro & aceto subacta.

Muliebrium locorum purgationibus quęcunq; inflammatione præclusioneue cessant, fœni græci decoctum insidentibus medetur. Capillum, furfures, & manantia capitis ulcera exterit ex decocto in aqua fœno græco expressus succus.

Cremorem eius ex adipe anserino in lana subiecit Dioscorides mulieribus, ad molliendos earum locos: aut si præclusi sunt, laxandos.

Facit quoq; fœni græci decoctum ad crebras, & inanes egerendę alui cupiditates, quas tenesmos dicunt, maleq; olentia in intestinorum torminibus excrementa.

Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamque tussim. Diu coquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur.

DE FRAGARIA.

C

NOMENCLATVRAE.

Τριφύλλον.

Fragaria.
Fraga.
Trifolium.

Erdtber Kraut.
Erdtbeer.

ANNOTATIO IN FRAGARIAM.

RAGARIA herba eſt, quę à Plinio Fraga dicitur, numeraturq́;, ab eo inter herbas ſponte naſcentes, quibus plęręq́; gentium utuntur in cibis. Apud alios autores ueteres nihil de ea memoriæ proditum eſt, Cenſenda eſt, ut Brunsfelſius, & Collinutius uolunt, de genere pentaphylli, A Latinis Trifolium à tribus folijs quę habet, nominatur. Ab alijs Fra-
D garia ex fructu quem producit appellatur. Fructum uerò fert eſui gratiſſimum, rubeſcentem, præſertim dum maturuit, nucis auellanæ magnitudine: qui æſtate habetur in delitijs, editurq́; interdum cum cremore lactis, aut uino, ſaccharo imbuto, uocanturq́; hi fructus Fraga, ſuntq́; omnibus nota. Hinc Vergilius cecinit, Qui legitis flores, & humi naſcentia Fraga. Seruius Grammaticus fructus terræ, & mora terreſtria appellat.

DESCRIPTIO.

Fragaria tenues & breues habet caules, & Agrimonię ſimilis eſt, ſed latiora tantum, & maiora habet folia, Flores autem candidos, fructum rubeſcentem, radicem rubicundam, & criſpam habet. Herba ipſa non durat ultra annum.

TEMPERAMENTVM.

Fraga refrigerant & humectant in tertio ordine. Itidem & ipſa herba.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vigonius inquit, Fragaria eſt frigidæ complexionis: & ſuccus eius cum uino granatorum, & modico aquæ roſaceæ, apoſtematibus calidis in principio, & augmento opitulatur.

Fragaria ſi quis in balneo utatur, contra calculum utiliſſima eſt.

Si quiſq́

A Si quisq̃ ingentes dolores coxendicum habuerit, Accipiat iij. aut iiij. M. Fragariæ, & in aqua ebullire sinat, & ab inferiore parte se inde foueat, deinde inungat se hoc sequenti unguento. Accipe unguenti dialtheæ unciam unam, & admisce semiunciam mellis, ceræ drachmã, & confice ex eo unguentum. Hoc coxendicibus succurrit, & materiam in eis induratam emollit, urinamq; prouocat.

Fructus eius hominibus est accõmodus, & calorem innaturalem tollit, & inprimis prodest hominibus complexione Cholericis, refrigerat enim & humectat eos.

Accipe succi fragorum & aquæ plantaginis singulorum viij. uncias, mellis rosati ij. uncias, succi ex moris unciam unam, albi græci, balaustiæ singulorum drachmam, hæc in unum misce, & ore inde colluto contra apostemata gutturis auxiliatur.

Herba hęc cibo sumpta medetur lienosis: item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedant, stomacho prosunt, sed præsertim bilioso.

Succus fragis exprimitur uetustate uires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorum suffusiones, neq; nõ epiphoras.

Radicis decoctum iocineris feruores mulcet, matutino & meridie potum.

DE AQVA FRAGORVM.

B Optimum tempus distillandi Fraga est, quando matura sunt, sed tamen non nimium mollia: quę in montosis syluis nascuntur, meliora sunt.

Aqua fragorum bibita, & potus inde mixtus facit ad malum calorem, & sedat sitim.

Eadem mane & uesperi singulis uicibus quatuor uncijs pota, medetur leprę, sanguinem enim purgat in uino bibita, aut alioqui cum pane manducata, impuram quoq; scabiem ex corpore remouet.

Eodem modo pota iocineri medetur, & morbo regio, pectus laxat, confortat cor, purgat sanguinem, & opitulatur contra calculum lumborum, renum, & uesicæ. Prodest aduersus alcolam oris, & ulcera gutturis, anginas, & fœtorem oris, si quis in ore uel guture gargarizet. A mulieribus in potu sumpta, eas purgat, & menstrua prouocat.

Item medetur illi cui crus fractum est, mane iiij. uncijs pota, & linteolis imposita.

Omnia uitiosa crura sanat, si mane & uesperi ea lauentur, uel linteis si imponatur.

Sordida uulnera curat, si ex ea lota fuerint, uel si quisquam in potu ea usus fuerit.

Tumorem faciei discutit, si inde lauetur.

Cum

C Cum ſale permiſta, & iterum diſtillata, oculis ualde accomoda eſt, refrigerat enim & clarificat eos. Oculorum collyrium eſt efficax aqua fragorum, præſertim ſi nimio ex calore malè habeant.

DE AQVA DISTILLATA HERBAE Fragariæ.

Tempus conueniens diſtillandi eam eſt in medio Maij.

Hæc aqua mane & ueſperi ſingulis uicibus ad iiij. uncias pota, medetur morbo regio.

Itidem bibita laxat thoracem, purgat pulmonem, medetur tuſſi & pellit lepram.

Eadem mane & ueſperi iniecta oculis ex rubore calentibus, mitigat calores.

Eadem nimium ſudorem cohibet.

Ad calorem & obſtructionem iocineris nihil eſt ſalubrius.

DE FRAXINO.

NOMENCLATVRAE.

Μελία.

D Fraxinus.

Eſch Baum.

ANNOTATIO IN FRAXINVM.

FRAXINVM Meliam & Mileam Greci uocant, cognominantq; triozon, hoc eſt trinodem, quòd ramos habeat prægrandes, ordinatos, pareſq; numero. Matutinas occidenteſq; umbras eius, quamuis ſint longiſſimæ, nulla ſerpens attingit. Expertum ſe Plinius dicit, ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in Fraxinum fugere ſerpentem. Fraxinus antequam ſerpentes prodeant floret: nec ante conditas, folia dimittit.

DESCRIPTIO.

Fraxinus arbor eſt in ramis ſiliquas habens ad lentium ſimilitudinem, quibus ſiccatis innaſcuntur uermiculi iuxta formam uermiculorum, qui in apibus naſcuntur. Duorum eſt generum. Altera eſt fagina Fraxinus, Altera uerò Saxoſa Fraxinus, quę producit adnatum adhærens ad linguæ auis modum, unde & lingua auis uocatur; lignum habet candidiſſimum.

TEMPERAMENTVM.

Hæc arbor refrigerat atq; deſiccat in ſecundo gradu.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix Fraxini recentibus uulneribus accomoda eſt, ſi ea aqua in qua decocta fuerit uulnera lauentur.

Cortex huius arboris recens uulneribus nouis impoſita, ea ita adſtringit, ut non neceſſe ſit ea conſuere.

Vinum in quo cortices bullierunt, potum, malum Phlegma in homine conſumit, tollit quoq; morbum unde cutis ſolet inflari. Idem potum emollit lienem induratum.

Item cortices in aceto elixi, & cum ſpongia ſtomacho impoſiti, facit ad uomitum per ſuperiora.

Fraxinus contra ſerpentes pollet: folia medentur iocineris & lateris doloribus in uino, Aquam quę ſubijt cutem extrahunt, Corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, ijſdem folijs cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut pueris folia quinq; tribus cyathis dentur: rubuſtioribus ſeptē, quinq; cyathis uini. Viperarum ictus reſtinguunt, & potu & appoſitu. Corticis cremati cinis lepras illinit.

DE AQVA FOLIORVM FRAXINI.

Tempus conueniens diſtillandi folia Fraxini eſt in medio ueris, tum enim contuſa & quinq; aut ſex dies in aceto macerata, in Balneo Mariæ diſtillari debent.

B Aqua foliorum Fraxini puſtulas, atq; impuras maculas faciei pellit, ſi tribus hebdomadibus mane & ueſperi facies inde lauetur, uel linteolis in ea madefactis imponatur.

Puſtulas curat, ſi mane & ueſperi ſæpius illinantur uel lauentur. Cum linteis impoſita, puſtulas ſanat quæ eruperunt.

DE FVMO TERRAE.

NOMENCLATVRAE.

Καπνός.
Κάπνιον.
Καπνίτης.
Fumus terræ.
Fumaria herba.
Capnitis.
Erdtrauch.
Tauben Kropff.
Katzen Körbel kraut.
Wilde Rauten.

ANNO.

ANNOTATIO IN FVMVM TERRAE.

C VMVS terræ à Græcis Capnos ſeu Capnion appellatur. A Latinis quoq; Fumaria herba dicitur, propterea quòd uis illi contra hominis oculos lachrymoſa ſit, qualis in fumo eſt, & quòd non aliter quàm Fumus oculos mordicat, atq; lachrymas ciet, ſi ſuccus oculis inſtilletur. Precioſa & efficax herba eſt ad atram bilem repellendam, & ad unamquanque ſcabiem curandam. Hinc & Meſue inquit: Fumus terræ eſt ex medicinis benedictis, uerum exuberantia eius & nimia copia exemit eam è numero medicinarum precioſarum.

DESCRIPTIO.

Fumus terræ eſt herba fruticoſa, naſcens in hortis & ſegetibus hordeaceis, florem habet paruum & purpureum, eſtq; ipſa herba præpinguis.

Eſt & alia Capnos Plinio, quam pedem gallinaceum uocant, naſcens in parietibus & ſepibus, ramis tenuiſſimis ſparſiſq;, flore purpureo, uiridis ſucco caliginem diſcutit, itaq; in medicamenta oculorum additur.

In medicina uſurpari debet uiridis, nam quo uiridior herba ipſa fuerit, eo melior eſt, arida enim nullam magis habet uirtutem.

TEMPERAMENTVM.

D Calidæ & ſiccæ eſt complexionis in ſecundo. Acutæ ſimul & amaræ qualitatis. nec proſus ab acrore abeſt. Subtiliat & penetrare facit, aperit occluſa, & reſoluit.

RECTIFICATIO.

Nihil equidem habet noxij, uerumtamen exacuatione indiget, ut uehementius operetur. Cenſet igitur Meſue, in laxanda aluo, adijciendam illi aquam caſei, mirabolanos, uel ſenas. Item paſſulas & mel.

Succus eius æquiparatur ſucco Abſinthij. Et ſi repleantur ex ſucco eius uitra anguſtis orificijs, ſuperinfuſo oleo oliuæ, durat integro anno.

Fumus terræ duabus uncijs cum ſaccharo admixto in calido iuſculo ſumptus, tollit malam ſcabiem, ſemen fœniculi quoque addi poteſt.

Accipe oleum nucum & parum aceti admiſce, atq; ſucco Fumi terræ addito, inde unguentum confice, quo corpus tuum in balneo inunge, hoc malignam ſcabiem ex homine remouet, & præcipuè lepram.

Huius herbæ ſuccus ter in hebdomade à ieiuno bibitus, prodeſt leproſo, ut morbum ſuum diminuat.

A Contra hydiopisim & leucophlegma hoc modo utere: Accipe succi eiusdem drachmam, radicis Esulæ in puluerem redactæ & correctæ ij. drachmas, & in aqua calida bibendum exhibe,

Vel fiat Syrupus ex succo fumi terræ, apij, fœniculi decocti, puluere esulæ, addito saccharo.

Contra Podagram, Accipe ij. drachmas radicis Hermodactyli, in puluerem contritæ, & cum succo fumi terræ permisce, atq; decoque, pedibusq; impone, absq; dubio podagræ medetur.

Herba quoq; ipsa, ut Platearius scribit, in uino cocta, & cataplasmata super locum podagricum, multum ualet.

Herba hæc decocta & manducata & in potu sumpta, multos affectus per urinam repellit.

Cum aqua Scolopendriæ atq; saccharo permista, sanat iocineris atq; lienis obstructiones ex frigida causa creatas.

Eadem comesta uel in potu sumpta, & ad eum modum parata, parari debet: per inferiora educit Choleram, & omnes humores adustos, & mundificat sanguinem atq; uenas.

Succus eius, ut Vigonius testatur, inspissatus succo lapathi acuti, & modico Oximellis, unamquanq; morpheam curat.

Item decoctio Fumi terræ, maluarum, uiolarum, & lapathi acuti, cum furfure hordei, & nepeta, unamquanq; scabiem potentissimè B curat & mundat.

Ad purgationem uesperi semper porrigitur cum aliquo uentositatem reprimente & dissoluente: ut semine fœniculi & anisi uel mastiche: humores enim uentris disijcit, & exinde tormina caussat.

Huius succus claritatem facit oculis, delachrymationemq;, unde nomen traxit.

Illitus cum gummi, euulsas palpebras renasci prohibet. Commanducata herba, biliosam urinam cit.

DE DOSI ET MINISTRATIONE EIVS.

Potio succi ipsius est ab drahm. v. usq; ad ij. Et decoctionis eius ab unc. x. usq; xv. & pulueris eius ab drachm. iij. usq; ad v.

DE AQVA FVMI TERRAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum tota sua substantia inuicem concisa in fine ueris distilletur.

Aqua Fumi terræ mane ac uesperi singulis uicibus iij. uel iiij. uncijs pota, medetur morbo regio, & facit ad impurã scabiem faciei, quæ lepræ speciem refert, & assidue ea utentem à lepra præseruat.

Eodem modo bibita unaquanq; scabiem, morpheam, & pruritum sanat.

Intraturus balneum hanc aquam cum modico Theriacæ sumat, tum prouocat sudorem ex quo sanguis emundatur, & occurrit

C morbo qui ex malo ſanguine creatur. Tempore peſtis etiam uſurpari debet, nam ab ea præſeruat. Eadem cum Theriaca & Bolo armeno commiſta, & peſte laboranti potui data, tum eum liberat & auxilium præſtat.

In potu ſumpta aluum ſoluit, ſanguinem concretum diſcutit, & tumorē tam foris quàm intus repellit, fœminis menſes promouet.

Stomachum confortat bibita, mouet urinam, aluum laxat, educit craſſos & aduſtos humores, pellit ſcabiem & pruritum, mundificat ſanguinem. Potio eiuſdem aquæ oris ulceribus & doloribus ſubuenit.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Litera G. incipientes.

DE GALANGA.

NOMENCLATVRAE.

Galanga.

D Galgan.

ANNOTATIO IN GALANGAM.

GALANGA in Pharmacopolijs aromatica radix eſt, & ſtomacho ualde accommodata. Huius hiſtoria apud Dioſcoridem nuſquam inuenitur, nec alius quiſpiam ex ueteribus Græcis de ea quicquam ſcripſit, ſed inter medicinas quæ ab Arabibus inuentæ ſunt, numeranda eſt, quarum complura nomina Euritius Cordus in ſuo Botanologico recenſet. Ruellius putat eam eſſe ſpeciem Cyperi, in capitulo enim de Cypero ſic de ea ſcribit: Eſt radix non longe diſſimilis Cypero, quę uocatur officinis, recentioribusq; medicis Galanga: quæ ſurculoſa, geniculis ſcatens, ſubrubra, & in quoſdam nodos craſſiores ex interuallis intorta, ſapore acerrimo, linguam admodum uellicante, odore Cyperum quadam tenus imitante: unde multi Herbarum coniectores Cyperum Babylonicum cognominarunt. Antonius Muſa ſcribit ſe ſępius à Leoniceno audiuiſſe, Galangam officinarum eſſe ueri acori radicem, uerum Leoniceno repugnant multi præſtantiſſimi autores, qui uerum Acorum eſſe cenſent radicem illam quam Calamum aromaticum officinæ appellant, quemadmodum & in Acoro oſtendimus.

Galangæ

A Galangæ radix per quinque annos in efficacia durat, Probatur quæ rubicunda eſt, & ponderoſa, quęq; fracta non eſt pulueru-lenta, & quæ acris eſt, guſtumq; erodit.

Galanga ſecundum Serapionem eſt uena intra terram ad caſſiæ ligneæ modum; quod ex ea naſcitur rubenti eſt colore, & uocatur Galanga.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; ſiccat in tertio ordine, habet uirtutem confortandi & conſumendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Galanga prodeſt omnibus morbis ex frigiditate prouenienti-bus. Calefacit Galanga, concoctionem ſtomachi iuuat, finit dolo-res eiuſdem quos frigida cauſa concitauerit, & ſpiritus digerit, co-cta in uino & mane ac ueſperi bibita. Si quis nullam appetentiam edendi uel bibendi habuerit, Accipiat Galangam, Piper, & ſemen Petroſelini, pari menſura, & ea conterat in puluerem, melleq; uirgi-neo admiſto, inde eclegma conficiat, atq; mane ac ueſperi eo uta-tur, & proderit.

Cerebrum confortat naribus indita. Ex ſucco plantaginis datur, quibus cor palpitans micat. In uino cocta & pota, prodeſt ad gra-ueolentiam oris, & ſanguinem fœtidum mundificat. Halitum oris
B commendat, & multos prauos humores è corpore educit, conco-ctionem adiuuat ui caloris quo natura eſt prædita. Cœliacis & co-li doloribus noxio ſpiritu conceptis auxiliatur: acidis ſubuenit ru-ctibus.

Cum ſucco Boraginis ſumpta, imbecillitati cordis ſubuenit.

DE GALLA.

NOMENCLATVRAE.

Κηκίς.
ὀμφακῖτις.

Galla.
Lapſana.

Gall öpffel.

C

ANNOTATIO IN GALLAM.

ALLAM Quercus producit, uocaturq; in Gallæ genere, altera omphacitis, id est immatura, quę exigua & articulorum in digitis magnitudine est, solida nec perforata: altera leuore, leuitate & foraminibus differt. Præferenda omnibus immatura est, efficacior enim est. Est autem in multiplici differentia, ut Hermolaus testatur, ex Theophrasto de plantarum historia, quoniam alia solida est, perforata alia: hæc nigra, illa candida, altera maior, minor altera. Galenus ὀνοκηκίδας, hoc est quasi asininas à rusticis uocari Gallas eas scribit, quæ fungosæ, flauæ atq; magnæ sint, minus efficaces. Nascitur autem Galla sole de Geminis exeunte, erumpens noctu super uniuersa, crescit uno die candidior, & si excepta est æstu, arescit protinus, neque ad iustum modum grandescit, hoc est, ut nucleo magnitudinem fabæ impleat.

Gallæ decerpendæ sunt ex arboribus, quum nondum sunt maturæ, & præcipuè quę crassæ & ponderosę sunt, & non foraminibus plenæ; hæ namq; optimę sunt, & in medicina magis usurpantur. Gallæ uirides sunt ualde acerbæ, earum sapor adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Gallæ siccant & refrigerant in secundo ordine. Ægineta inquit: D Galla ponitur in tertio siccantium ordine, secundo refrigerantium.

VIRES AC IVVAMENTA.

Galla omphacitis, id est immatura, medicamentum est affatim adstringens, eamq; ob causam siccat, fluxiones repellit contrahitq;, laxa stringit, & partes imbecillas firmat, fluidisq; omnibus affectionibus accommodata est.

Gallas atq; oui album commisce, & inde emplastrum confice, hoc aluo impositum fluxiones eius sistit. Puluis earum etiam cum aqua pluuiali potest sumi, ualde adstringit. Qui nimio uomitu uexatur, accipiat Gallas, & in aceto atq; aqua pluuiali coquat, linteumq; inde madefaciat, & stomacho foris applicet. Ad nimium fluxum menstruorum, accipiat mulier Gallas, & in aqua pluuiali ebullire sinat, succoq; plantaginis admisto, ex gossipio pessum inde faciat, & inter naturalia subijciat, sistit & ualde auxiliatur. Ad nimium fluxum sanguinis narium, misce Gallas cum succo plantaginis, uel cum succo bursæ pastoris, & linteolum in eo intinctum, naribus indes. Emplastrum ex Gallis, & albumine oui simul mixtis, confectum & temporibus applicatum, ualde iuuat, & fluentem sanguinem potenter sistit.

Puluis earum uulneribus inspersus, fluxum sanguinis tollit, eaq; adstringit, adeo ut non oportet ea consuere.

Quide

A Qui denigrare capillum uoluerit, accipiat gallas densas & ponderosas, & non foraminosas, atq; in oleo decoquat, quod per linteum colatum ad solem siccari permittat, hunc puluerem in aqua pluuiali coquat, & inde capillum uel barbam lauet, tum nigredinem acquirunt. Denigrant eædem capillum in aceto aquâue madentes. Medius utriusq; Gallæ nucleus cauis dentium inditus, dolores eorum sedat. In puluerem redactæ & putridis malignisq; uulneribus inditæ, putridam carnem erodunt, & uulnera purgant.

Carnium excrescentias tritæ reprimunt, & in gingiuas orisq; columellam destillationes. Reprimunt & oris ulcera quas aphtas dicunt. Crematæ in carbonibus usq; dum concepto in se igne candeant Gallæ, tum uino acetòue restinctæ, sistendo sanguini utiles & accommodatæ sunt. Decocto earum insidentibus utiliter fouentur procidentes muliebres loci, & in eos destillationes omnes. Cœliacis & torminibus intestinorum utiles in uino aquâue tritæ, & illitæ: quinetiam in hunc usum utiliter bibuntur. Estq; in uniuersum Galla utendum, ut Dioscorides scribit, ubi adstrigendum siccandumq; aliquid fuerit.

DE GALLITRICO.

B

NOMENCLATVRAE.

Ὅρμινον ἄγριον.

Gallitricum.
Centrum galli.

Scharlach.

C

ANNOTATIO IN GALLITRICVM.

ALLITRICVM corrupte à neothericis medicis dicitur, pro Callitrichon, ut Comes à Neuenare testatur, magnoq; errore putant, sic appellari herbam quandam hortensem folijs amplis & odoratis, quæ uirus etiam odore ipso prodit. Caupones cum ea uinum inficiunt, & fortius reddunt, Vulgus in uernacula lingua eam uocat Scarlacum. Est autem uerum Gallitrichon siue (ut Barbari corruptè uocant,) Gallitricum herba Adiantos, à recentioribus dicta Capillus Veneris, Ruellius scribit apud Dioscoridem syluestre orminon esse, herbam hanc quæ ab officinis Gallitricum, & ab Herbarijs Centrum galli, & à uulgo saluia transmarina uocatur. Enimuero saluia hæc transmarina folio est satiui ormini, satis ad saluiam accedente, unde nomen uulgò duxit, caule sesquipedali, aspero, leniter hirsuto & in quadrangulum striato, flore subcęsio, in aquilini rostri effigiem falcato, calyculis pluribus in terram depressis, in quibus ad summum quatuor grana reperias, parua, rotunda, fuluescentia.

DESCRIPTIO.

Gallitricum acris est herba ad sumendum intra corpus, grauem habet odorem, & gaudet hortis.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc in aqua elixa, & mulieres ab inferiore parte inde foueantur, matricem purgat, & menses trahit.

Semen oculis ualde accommodatum est, contusum cum succo fœniculi, & oculis instillatum.

Idem semen repellit affectum oculorum, quando per diem minus, noctu autem acutius uideant oculi, Debet autem semen cum aqua fœniculi misceri, & oculi inde inungentur.

Huius folia per nouem ex ordine dies usurpata, ut scilicet accipiatur primo die unum folium, secundo die duo folia, tertio die tria, & sic ulterius ex ordine usque ad nonum diem, in quo nouem folia debent accipi: hæc quascunque febres, quę longissimum tempus durauerint, discutiunt.

Folia in uino cocta & bibita, flatus intestinorum creant.

Gallitricum cum semine Saxifragæ sumptum medetur calculo.

DE AQVA GALLITRICI.

Destillatio Gallitrici fit in medio Maij.

Aqua

A Aqua hæc pota, sedat tormina uentris, & dolores stomachi atq; lateris, etiam linteis in ea madefactis & foris applicatis.

Per diem bis una uice tribus uncijs pota, tollit dolorem muliebrium locorum, & præparat eos ad facilem conceptionem: & præterea confortat, prodest quoq; ad membra ex frigida causa læsa, foris linteolis applicata.

Eadem capiti illita, id confortat.

DE SYLVESTRI GALLITRICHO.

NOMENCLATVRAE.

B

Gallitricum syluestre.

Wilder Scharlach.

DESCRIPTIO.

GALLITRICVM syluestre floret uiolaceo colore, Caulem habet prasino colore, radicem hirsutam, habet omnem proprietatem & naturam prioris, nisi quòd ad frigidos affectus non conducit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deficcat in fine secundi gradus. Et eodem modo ad caliginem & debilitatem oculorum usurpari debet, quemadmodum in priore suprà dictum est.

Gallitricum syluestre ferè uirtutes Verbenæ æquat.

C

DE GARYOPHYLLATA.

NOMENCLATVRAE.

Λαγώπους.

Garyophyllata.
Caryophyllata.
Lagopus.
Pes Leporis.
Sana munda.
Herba Benedicta.

Negel Kraut.
Benedicten Wurtzel.
Benedicten Kraut.
Gariofilat.

D

ANNOTATIO IN GARYOPHYLLATAM.

GARYOPHYLLATA herba est quę ex radicis odore nomen sumpsit, quæ in Martio effossa Caryophyllorum odorem prębet, Recentiores quidam Sanamundam & Lagopum, id est pedem Leporis, eam appellant. Sed certum est, si quis antiquorum autorum, picturas consideret, Garyophyllatam non esse Lagopum. Constat enim Garyophyllatam in montibus nasci, & locis opacis, Lagopum uerò inter segetes: præterea Lagopo aliæ uires attribuuntur à Dioscoride, quàm nostra Garyophyllata habet. Quantum tamen ad formam attinet, non omnino sunt impares, ut Brunsfelsius testatur. Apud Dioscoridem de Garyophyllata nihil reperitur, si aliqua tamen sit apud antiquos. Antonius Musa suspicatur eam esse quam Plinius lib. xxvi. cap. vīj. Geum appellat, hanc enim radices nigras, & benè olentes habere tradit, easdem quoq; ei uires attribuit, quas Garyophyllata quoq; habet.

DESCRIPTIO.

Garyophyllata folijs Agrimonię est similis, cuius radix odorem habet Garyophyllorum.

TEM.

A TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deficcat in fecundo ordine. Habet uirtutem confumendi, diffoluendi, ac confortandi, ut Albertus exiftimat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius in medicina magis funt ufui, quàm radix. Et hæc recentia maiorem habent uirtutem, quàm antiqua. Garyophyllata ficcata ultra annum non durat. Folijs recentibus in acetarijs utunt.

Succus ex herba contufa fiftulis inftillatus, eas perfanat. Idem quoq; ad uitia oris eft accomodatus.

Garyophyllata atq; parietaria in aqua pluuiali elixa, ac aluo impofita, tormina eius difcutiunt.

Quicunq; malum & imbecillem ftomachum, qui cibum ægrè concoquere poteft, habuerit, Garyophyllatam in uino decoquat, illudq; bibat.

Hæc herba hominem uehementer arefacit.

Eadem pota quemcunq; fluxum capitis tollit, pectoris & lateris dolores, & ftomachi cruditates iucundo fapore difcutit.

Radix luto & fordibus eluta ficcatur, & imbre aceti refperfa arcas & ueftes iucundo commendat odore.

DE AQVA GARYOPHYLLATAE.

Radix unà cum herba minutim concifa in fine Martij diftillabit.

B Aqua Garyophyllatæ mane ac uefperi fingulis uicibus iij. aut iiij. uncijs bibita, per quatuor aut quinq; dies, omnes prauos uifcofofq; humores expurgat, atq; è corpore expellit.

Itidem pota cibum concoctu difficilem concoquit, & frigido ftomacho opitulatur. Eadem in potu fumpta, prodeft iocineri.

Vulnera fanat, mane ac uefperi fingulis uicibus iij. aut iiij. uncijs pota, iuuat quoq;, fi uulnera ex ea lauentur.

Apoftemata fanat, fi linteolum in ea madefactum imponatur. Fiftulas etiam fanat mane ac uefperi, una uice tribus uncijs bibita: prodeft quoq; fi ea lauentur: uel cum linteolis, fi imponatur.

Eadem expellit næuos & maculas, quas infantes ex matribus acceperunt, fi fæpius in infantia ex ea lauentur.

DE GARYOPHYLLIS.

NOMENCLATVRAE.

γαρυοφύλλον.
Χαξιυφύλλον.
Garyophyllus.
Caryophyllon.
Cariophylum.
Negelin.

ANNO.

C

ANNOTATIO IN GARYOPHYLON.

GARYOPHYLON frutex in India naſcitur, ſabuci forma, ſemine grano piperis grandiori fragilioriq́;, ex atro ruffeſcente, in claui modũ capitato, exertis in aduerſum quatuor denticulis ſeſe ſtellatim decuſſantibus, prominulo apice, quadrati alueoli ſinu medio umbiculatim prodeunte. Huius nec Dioſcorides nec Galenus in cenſu ſimplicium ullam fecerunt mentionenm. Plinius hiſce uerbis de eo ſcribit: Eſt etiamnum in India piperis grani ſimile quod Garyophylon uocatur, grandius fragiliusq́;. Tradunt in Indico luco id gigni. Paulus Ægineta Garyophyllum uocat, quaſi habens folia nucis, quę odorata ſunt & optimi guſtus. Platina inquit, Caryophilum fortaſſis χαξιενφύλλον dicitur. Arbor eius folia habens parua denſaq́;, in ramos trium cubitorum conſurgit, cortice pallido, radice lata lignoſaq́;. In uirtute etiam fermè idem cũ pipere eſt, epati tamen minus nocet quàm piper, ac uim contra uenena habet. Aduehebatur olim odoris gratia, nunc & in ganeam tranſiuit, ut ſine Garyophyllis deſpiciantur dapes.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt atq; ſiccant in tertio gradu. Colligendi ſunt Garyophylli in æſtate quum maturi ſunt, durantq́; ſex annis ſynceris uiribus. Seruantur locis non admodum ſiccis, alioqui exareſcunt, neq;
D locis admodum humidis.

Probantur qui lato ſunt capitello, & quorum color aliquo modo in ruffum inclinat, quiq; paruam quandam humiditatem in ſe continent, dum digitis premuntur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Contra oris fœtorem, Accipe corticem panis ſiliginei, galangam & parum Garyophyllorum, hæc inuicem commiſce, & cum uino utere, bonumq́; remedium præſtant.

Garyophylli conducunt medicinæ, nam uiſum acuunt, caliginem oculorum tollunt, & claritatem adferunt.

Stomacho accomodati ſunt & iocineri, cor confortant, aluum ſiſtunt, concoctionem adiuuant.

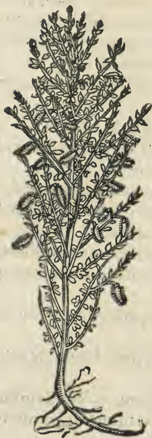
Si quis ex Garyophyllis ſemidrachmam cum lacte ieiunus biberit, ei genituram augent.

Caryophyllon, ut Aëtius inquit, iocineri, ſtomacho & cordi auxiliatur. Contractam humore nauſeam leuat: ſed uiſcera lædit. Caryophyllon halitus emendat grauitatem: quare ijs mandi ſolet & ore contineri, quibus anima fœtet: nauſeas ſedat, corroborat ſtomachum, iuuat concoctiones: obſtruentes iocineris infarctus aperit, uenerem ſtimulat.

DE GE.

A

DE GENISTA.

NOMENCLATVRAE.

Σπάρτιον.
Σπάρτον.

Genista.

Ginest.
Pfrimmen.
Ginsteren.

B

ANNOTATIO IN GENISTAM.

ENISTA frutex est, cuius usus est in re rustica ad uites ligandas. Apud Dioscoridem Grece Spartum siue Spartion dicitur, ut Vergilius Marcellus, Hermolaus Barbarus, Antonius Musa, aliiq; excellentissimi medici testantur, idq; etiam quilibet ex descriptione Dioscoridis ipse perspicere potest. Dicitur autem Genista, ut Hermolaus inquit, quia genu modo flexilis ad nexus sit, uel quia genibus medeatur dolentibus. Quidam uolunt differentiam esse inter Spartum & Genistam, & diuersas esse herbas, quum Plinius xix. uolumine cap. 11. Spartum aliter describit quàm Dioscorides, ita ut eius descriptio uulgari Genistæ omnino non quadret. Sed illi non uident duo Sparti esse genera apud autores, unum quod à Dioscoride describitur, & est uera Genista, Alterum uerò quod à Plinio describitur & in Hispania atq; Africa nascitur, quodq; illi præcipuum ab eo tribuitur, ad funes pertinet, & hoc Spartum ferè Romani semper consueuerunt appellare, ut Marcellus indicat: nostrate uerò & omnibus commune alterum illud genus, Genistam.

Flos genistis decerpitur, luteus coronis texendis, estque apibus quoq; gratissimus.

DESCRI.

C DESCRIPTIO.

Genista nascitur prope syluas & in locis aridis atq; arenosis, uirgas longas habens, ferentes luteos flores. Siliquas phaseolorum modo fert, in quibus semen instar lentis nascitur. Radicē habet flauam.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in secundo ordine. Semen quoq; calidæ est facultatis.

VIRES AC IVVAMENTA.

In floribus & ramis abundās est humiditas, qua ex homine multi humores educuntur per uomitum.

Bibuntur flores semenq; eius in mulsa aqua pondere obulorum quinq;, purgantq; per superna egregiè ueratri modo sine periculo. Solum semen itidem per inferna purgat.

Flores contusi atq; cum oleo rosaceo, aut mollibus ouis permisti & usurpati, purgant intestina & renes, cient urinam, pellunt calculum ex renibus & uesica.

Qui floribus & semine utuntur, illis calculus non obdurescit, atque à podagra immunes sunt.

Semen ad menses mulierum accomodatum est, restringit diuturnum fluxum, purgat matricem.

Florum foliorumq; eius decoctum, ut Vitalis inquit, splenis tumorem compescit, dentium dolori subuenit, menstrua, fluxus uen-
D tris ac dysenteriam stringit.

Foliorum succus atq; florum, lendes atq; pediculos necat.

Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis pluribus diebus, & tusis, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Perunguntur eodem succo ischiadici addito [illegible].

Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

DE AQVA FLORVM GENISTAE.

Distillatio florum eius fit in Balneo Mariæ, quando flores plene sunt maturi, & fermè decidere incipiunt.

Aqua florum Genistæ xij. aut xiiij. dies singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, auxiliatur contra fellis suffusionem.

Eadem sex uncijs pota, urinam mouet, purgat renes ac uesicam.

Capiti illita prodest, si per se siccet, pellit lassitudinē mēbrorum.

DE GENTIANA.

NOMENCLATVRAE.

γεντιανή.

Gentiana.

Entian.

ANNO.

A ## ANNOTATIO IN GENTIANAM.

GENTIANAM Romani pariter Græcis dicunt, A Gentio, uel ut Dioſcorides ait, à Gentide Illyriorũ rege inuenta primum eſſe creditur, à quo etiam factum illi nomen eſt. Centauriam radicem eam aliqui nominauerunt, quia Centaurio ſimilis ſit. Præſtantiſſima radix & nomine & re Gentiana eſt, nunc in Germania etiam notiſſima & uſitatiſſima. Nam chirurgi paſſim ea utuntur in ſtrictis, & cauis ulceribus, ut latiora euadant, nec cęcas cauernas parturiant: præmunt radicem ad ulceris quantitatem, & imponunt. Nec uulgus meliorem Theriacam, & ſtomachi medicinam nouit, quàm ipſam Gentianam, nam quaſcunq; interiores corporis affectus, Gentiana, calamo aromatico, & Ginzibere, ſanant melioreſque inde experiuntur effectus, quàm ſi omnia remedia ex Pharmacopolijs deuoraſſent. Prẹterea Gentiana magnam uim habet cõtra uenena, ſcribitq; Serapion ſe nihil præſtantius expertum eſſe aduerſus morſum rabidi canis, quàm ipſam Gentianam.

DESCRIPTIO.

Gentianę caulis folia habet iuglandi nuci ſimilia, & eundem odorem, in ſummo cacumine breuibus inciſuris diuiſa ſunt folia. Caulis illi eſt grandis & duorum cubitorum altitudine, geniculis interB ſectus. Semen fundit in calycibus latum, ſpondylio ſimile. Radicem mittit Ariſtolochiæ longę non diſſimilem, craſſam amaramq;. Naſcitur in altiſſimis montium uerticibus, ijſdemq; umbroſis & aquoſis.

TE[illegible]AMENTVM.

Calefacit atq; deſic[illegible]tio gradu. Virtutem habet incidendi, conſumendi, humores attrahendi, & aperiendi: non ſolum hominibus, ſed & pecoribus utiliſſima eſt.

Vſus eius, in radicę & ſucco eius, Herba ipſa non uſurpatur.

Radix circa finem ueris colligenda eſt, & ſiccanda, ea durat quatuor annis integris uiribus, probatur quæ craſſa, dura, atq; ualde amara fuerit. Colorę ſimilis erit malo granato. quæ pallidum & nigricantem colorem habuerit, ea nullius eſt bonitatis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aduerſus morſum rabidi canis nullum eſt remedium præſtantius, parabis ergo talem potionem: Accipe Gentianæ contuſæ drachmam, & admiſce myrrhæ drachmam, cancrorumq; oculis combuſtis additis, pondere ij. drachmarum, ea cũ uino decoque, quod per tres ex ordine dies matutino tempore bibes, & mire proderit, uulnera autem aperta manebunt, & lauanda ſunt aceto, uel aqua ſalſa, cucurbitæ quoq; ponendæ, ut inde uenenum educatur.

C Succurrit uenenatorum morsibus pondere drachmarum duarum pota cum pipere, ruta, & uino.

Gentiana medetur ueneno, pellit serpentes.

Contra serpentium morsus, Herbæ gentianę radicem siccam, & in puluerem redactam, pondo drachmæ unius dabis in uino cyathis tribus, sumptumq; ualidissimè proderit.

Ad membra contusa, Accipe puluerem Gentianæ, oleoq; oliuę admisto, illine, hoc auxiliatur.

Potatur ruptis, conuulsis, & ex alto deiectis, radix trita.

Succus quoq; drachmæ pondere contra lateris dolores, ex alto casus, rupta, conuulsaq; bibitur. Bibitur iocinorosis etiam, & cibum in stomacho non continentibus, cum aqua uel uino utiliter.

Succus ex ea colligitur & paratur hoc modo, ut Dioscor. tradit: Tunditur radix, diebus quinq; madescit in aqua, coquitur deinde in eadem aqua, usq; dum superstent radices. Deinde refrigeratur aqua, & linteolo percolata iterum coquitur, usq; ad crassitudinem mellis: picatoq; uel stanneo uase repositus, seruatur. Hic succus abstergit omnes maculas cutis & præcipuè uitiligines, Inunguntur eo itidem oculorum inflammationes.

Gentiana prægnantibus non bibenda. Pellit ex utero fœtus collyrij modo fœminis subdita. Corroborat stomachum ex aqua pota. D Datur madefacta pridie contrita, denarij pondere in uini cyathis tribus ad tussim, suspiria, tormina. Farina eius ex aqua tepida fabę magnitudine pota, interaneorum uitijs occurrit. Illinitur ulceribus quæ serpunt, radice tusa uel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, uel succo uulneribus. Tanta huic uis tribuitur, ut iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoq; trahentibus auxilietur pota.

DE AQVA GENTIANAE.

Ad tempestiuam distillationem radix unà cum ipsa herba minutim concidenda est in fine Maij, uel quod magis probatur, radix sola in fine dierum canicularium distillatur.

Aqua Gentianæ sæpius singulis uicibus iij. uncijs à ieiunis pota, uitam hominis protrahit, omnes enim uiscosos humores in stomacho consumit.

Itidem pota à mulieribus menses mouet.

Ab illo bibita qui uenenatum, & menstruum sanguinem à muliere intrò sumpserit, ipsum pellit, neq; sinit homini ullam infirmitatem noxiam accidere.

Eadem pota appetentiam ciborum facit, stomachum ex glutinosis humoribus expurgat, si semidrachma boni calami aromatici in puluerem contriti, & drachma sacchari admisceatur, ea potio ter

aut qua

aut quater sumpta, edendi desiderium & saporem uehementer re-
A ducit.

DE GLADIOLO.

NOMENCLATVRAE.

Ξύρις.
Ξιφίον.
Φάσγανον.
Μαχαιρώνιον.

Gladiolus.

Gele Schwertelen.
Geel Lilien.
Blaw Lilien.

B

ANNOTATIO IN GLADIOLVM.

LADIOLVS Iridis species est, ac nomen inde accepit quòd folium gladij præbeat speciem. Vulgò eam Acorum appellant, quum Acorus ut suprà demonstrauimus ex autoritate doctorum, apud Dioscoridem longe alia sit herba, quæ radicem habet odoratam, habeturq; certò à Doctis pro uulgari calamo aromatico. Vagum sane ac commune multis herbis nomen Gladioli est, uerum herbarum pertissimi id nominis tantum tribuunt duabus eiusdem speciei & cognatis herbis, quę à Germanis Geel Lilien/ oder Schwertel/ vnnd Blawe Lilien, id est luteum & cœruleum Lilium dicuntur, ambæq; referuntur à Doctis ad capitulum Dioscoridis de Xyride, inquit enim Dioscor. Xyrin, Sunt qui syluestrem irim uocent. Romani Gladio

C lum appellant. Aliqui tamen ad Xiphion Dioscoridis referunt Gladiolum, & praecipuè eam quę coeruleis est floribus, quorum iudicium non improbandum est.

DESCRIPTIO.

Gladiolus habet paruum caulem, foliaq; quę ex radice nascuntur instar acuminati mucronis gladij. Et est duorum generum: Vna quę siccis locis nascitur, florem habens sublimen & odoratum. Altera quae locis aquosis crescit, etiam habens florem sublimen, sed luteum. Radicem uerò geniculis intersectam, ea est frigidae, & humidae naturae.

TEMPERAMENTVM.

Gladiolus calefacit & siccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Emplastrum ex radice cui admistũ sit mel & oleum, confectum, & tumido lieni impositum, auxiliatur. Vinum bibitum in quo radix Gladioli elixa fuerit, sedat tussim. Radix bonum saporem praebet cibis qui ea condiuntur.

Puluis ex radice in uino sumptus, mulieribus discutit suppurationem mamillarum.

Radix contrita & cum Centaurij radice, atq; melle acetoq; permista, membris contusis & quassatis opitulatur imposita. Itidem

D usurpata & aluo imposita, medetur urinae stillicidio.

Semen Gladioli contusum & cũ aceto mixtum, lienosis medet̃.

Radix in uino bibita, subuenit illis qui uenenum hauserunt, uel uenenosum aliquid manducauerunt. Eodem modo sumpta, foeminarum menses promouet.

Radix contusa & imposita, sagittas atque spinas corpori infixas statim extrahit.

Surculos telaq; omnia, addita aeris floris tertia parte, Centaurij uerò radicis quinta, & melle, sine dolore extrahit.

Eadem in uere effossa & collo appensa, spasmo medetur. In aqua decocta & rubris ciceribus permista & percolata, saccharoq; edulcata, facit ad fellis suffusionem. Idem ita usurpatum ad lienis obstructionem prodest. Eadem ex aceto emplastri modo imposita, tumores inflammationesq; sanat. Bibitur pręterea cõtra conuulsa, rupta, dolores coxendicis, uesicae stillicidia, & alui fluores, in mulso trita.

DE AQVA GLADIOLI.

Optima distillatio gladioli est, quãdo flores iã plenè sunt maturi.

Aqua Gladioli coerulei mane & uesperi singulis uicibus iiij. uncijs sępius pota, nimium fluxum menstruorum restringit. Eadem pota ad quodlibet uenenũ prodest, ad febres ardentes, ad inflammationem iocineris, & pleuritin ex calida causa creatam.

A

DE MALO GRANATO.

NOMENCLATVRAE.

Poiæ.

Malum Punicum;
Malum Granatum,
Granat öpffel.

ANNOTATIO IN GRANATVM.

MALVM Granatum, ut Dioſcorides inquit, Græci Rhœam appellant. Latinis quoq; Malum punicum à regione qua naſcitur, dicitur, A numeroſis acinorum granis quibus intus farctum eſt, Granatum malum appellatur. Eius uſus eſt & ante cibum, & in cibo, maximè uerò cum aſſis & frictis carnibus. Qui ualidi ſtomachi ſunt ea tutius ante cibum ſument, quàm qui imbecillis; poſt cibum uapores ad caput aſcendentes reprimunt, & ferè uim cotoneorum habent. Mala punica ut diu ſeruentur, in aquam feruentem merge, & ſtatim leua ac ſuſpende: longo quoq; tempore cuſtodiuntur, ſi in feruentem aquam intingantur, & protinus erepta, in ſicca
B arena componantur. Item ſi tactu inuicem ſeparata paleis obruantur: aut ſi induantur argilla, & ea ſiccata loco frigido pendeant. Aliȷ integra in aqua marina uel muria demergunt, ut combibant, de in ſole ſiccata, loco ſuſpendunt frigido: & cum uti uolunt aqua dulci macerant. Horum multa ſunt genera, quę enumerare ſuperuacuum eſſe uidetur, ſufficiat ergo de eorum qualitatibus dicere.

TEMPERAMENTVM.

Mala Granata duorum ſunt generum. Acida refrigerant & ſiccant in ſecundo gradu, Dulcia uerò in primo gradu. Malum granatum, inquit Galenus, omne adſtringentem qualitatem obtinet, qua refrigerat ſiccatq;, uerum dulce aliȷs minus, auſterum magis refrigerat ſicciuſq; eſt & ſtomacho amicum, acidum refrigerat quoq; & maiorem quandam incidendi uirtutem repręſentat, uerum acini ſucco magis adſtringunt ſiccantq;, efficacius hic adhuc cortices mali Punici, quos malicorium appellant. Huic uirtute reſpondet flos qui cytinus appellatur. De hoc uide ſuprà in Balauſtio.

VIRES AC IVVAMENTA.

Dioſcorides inquit, Boni ſucci & ſtomacho accommodatū Punicum omne malum eſt, idem tamen non nutrit, Stomacho utiliora quæ in Punicorum genere dulcia ſunt: in febribus tamen uitanda, quòd ſtomacho calorem quendam afferunt & inflant. Quæ aci

C da sunt stomachi ardoribus prosunt, maioresq; ad reprimendum uires habent, & ad ciendã urinam efficatiores: eadem ori ingrata: gustum adstringunt: uinosa medias habent uires.

Mala Punica acida Choleram reprimunt, præcipuè in uino cocta, illudq; si bibatur.

Grana ex malis punicis cum melle permista, & ardentibus pustulis illita, multos calores extrahunt. Acidorum acini in sole siccati, tum obsonijs concocti, inspersoue tritorum puluere, aluũ, & in stomachum destillationes sistunt. Iidem cœlesti aqua madentes, sanguinem expuentibus utiliter bibuntur: quinetiam insidentibus contra intestinorum tormina & fœminarum fluctiones prosunt. Vtilissimum præterea quod expressum ex Punicorum acinis fuerit, addito melle, contra oris, genitalium sedisq; ulcera: utile & contra digitorum pterygia, quę pascendo serpunt, excrescentias, dolores aurium & narium uitia, in quos usus præfertur omnibus, quod ex acidis expressum fuerit.

Dulcia bonitate antecellunt, & nuclei corticibus in uirtute præferuntur: nuclei ex dulcibus contusi, & cum melle permisti, parotidas sanant, si inde inungantur. Nuclei dulciorum stomacho sunt accommodati, acidorum uerò nuclei stomacho noxij.

Mala Granata cor hominis confortant & iecur, in primis autem dulcia.

D

DE GRAMINE.

NOMENCLATVRAE.

Ἄγρωστις.

Gramen.

Graß.

ANNOTATIO IN GRAMEN.

GRAMEN, ut Plinius inquit, uulgatissimum est inter herbas, sic dictum, quòd geniculatis internodijs mirificè serpat, à gradiendo, uel à gignendi fœcunditate. crebro enim nouas spargit radices. Gramen partim bubus & iumentis gratum est pabulum, partim in medicina quoq; maximos habet effectus. Nihil uilius est Gramine,

A mine, uerum in re medica ſuarum laudum ac uirtutum nullus eſt finis. Hinc & Plinius inquit: Plæraſq; herbas pedibus conculcamus, quarum uirtus ſi nobis perſpecta eſſet, eas in cœlum laudibus ferremus. Antiqui medicinę autores gramen inter diuretica ſimpliciter numerant, magnamque uim ei attribuunt in frangendis calculis. Duo ſunt genera Graminis: Vnum quod uerum Gramen eſt antiquorum, & à Dioſcoride lib. 4. cap. 31. Αγρώσις Gręce dicitur, quod cognoſcitur geniculatis ramulis ſerpens, radiceſq; ab ijs geniculatas dulceſq; ſpargens, Folia habet acuminata, dura, & lata paruæ harundinis modo. Alterum quod Polygonon à Græcis autoribus, & Latine ab Herbarijs proſerpinata & centumnodia dicitur. Germani uerò Weggraß oder Wegdrit appellant. Hoc quidam ex doctis medicis uerum Gramen eſſe contendunt, & ubicunque graminis mentio fiat, non alia herba utendum eſſe, horum opinionem Hieronymus Tragus omnino improbat. Quamuis Gramen quod Grę ce Αγρώσις dicitur, aliud ſit à Polygono, credendum tamen eſt non multum referre, utrum accipiatur, quum ferè eiſdem ſint uiribus, unde & Plinius ea inuicem ita confudit, quaſi nihil differant, nec diuerſæ ſint herbę. Gramen Marti conſecrauit antiquitas, quòd ex humano cruore procreatum crediderit, inde & ſanguinalis appellata fuit. Quidam Saturno dicant, quòd ab eo ſatū primo perhibēt.

B

TEMPERAMENTVM.

Gramen refrigerat atq; ſiccat in principio primi gradus.

VIRES AC IVVAMENTA.

In aqua decoctum & potum, lapidem ueſicæ frangit. Idem præſtat & radix, ea enim in uino decocta torminibus medetur, & urinę difficultatibus, ulceribus ueſicæ, calculos frangit.

Semen quoq; cū uino ſumptum, uehementius urinam impellit.

Ad lienem induratum decoque Gramen cū ſemine, & calidum ſuperimpone, hoc ſtatim auxiliatur. Decoctum eius bibitum, diſcutit ſtranguriam: prodeſt quoq; ſi calidum aluo imponatur.

Siſtit & refrigerat Gramen, quare & ſanguinem excreantibus ſubuenit. Succus quoq; bibitus dyſenteriæ medetur. Opitulatur ſtillicidio urinæ, uehementerq; eam prouocat. In uino bibitum Gramen, medetur morſui uenenatorum.

Gramen in uino decoctum atq; cum melle, ſanat ulcera genitalium, ſi imponatur.

Sacris ignibus medetur, calidiſq; apoſtematibus & uulneribus.

Glutinat uulnera, graminis radix conciſa & emplaſtri modo impoſita.

Gramen capiti circumdatū, ſanguinis è naribus fluxiones ſiſtit.

Canes purgare ſe uolentes, gramen comedunt.

DE AQVA GRAMINIS.

C Distillatio eius conueniens fit ex herba unà cum radice, & tota substantia concisa, in fine Maij.

Aqua Graminis mane, meridie ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota, nimium fluxum alui sistit.

Eadem pota purgat renes, prouocat urinam, aperit oppilationem membrorum.

Lumbricos uentris pellit mane à ieiunis sumpta: infantes duabus uncijs, qui mediocri sunt ætate tribus uncijs, natu autem grandes iiij. uncijs intrò sument.

Sacros ignes sedat, linteolis in ea madefactis applicata.

Febrem quæ cum calore exoritur pellit, uel pota, uel corpori foris applicata.

Facit ad quoscunq; dolores uulnerum, quæ erysipelas aut alioqui inflammatio aliqua obsedit, si linteolo in ea madefacto uulnera lauentur, aut linteolis imponatur.

Auribus purulentis tepida instillata medetur. Ad putredinem gingiuarum prodest, si inde lauentur: facit quoq; ad nigras pustulas, si linteum uel stupa in ea madefiat, & per diem bis aut ter imponatur, & singulis uicibus tribus aut quatuor uncijs bibatur.

Sedat quosuis calores extrinsecus linteolis imposita.

D In hominibus iuuenibus hæc aqua plus operatur quàm in natu grandibus.

De Gramine Polygeno infrà reperies.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum ex Litera H. incipientium.

DE HEDERA.

NOMENCLATVRAE.

Κίσσος.
Χρυσοκάρπος.
Διονύσιον.

Hedera.
Sylua mater:
Eppich.
Ephåw.

ANNO.

A ANNOTATIO IN HEDERAM.

HEDERA ab hærendo dicta eſt, quòd uetuſtis parietibus inhæreat. Quibuſdam tamen magis placet ab edendo fuiſſe dictam Hederam, quòd uetuſtas parietes dum ſerpit, & latius per muros quibus adhæret diuagatur, corrumpat & exedat, atque ita ſine aſpiratione & diphthongo contendũt ſcribi debere. Neq; uero deſunt, qui Hederam dictam uelint, quòd loca edita petat, & altè diuagetur, atq; etiam altiſſimos parietes conſcendat. prior tamen ethimologia magis arridet. Ab aureis corymbis, ut Dioſcorides ait, chryſocarpon dicitur. ſunt qui Poëticam frondem appellent, propterea quòd Poëtæ ea coronantur. Antiquitas dionyſiam à Baccho, id eſt Bacchicam appellauit, hoc honore Liberum patrem dignata, qui primus ex Indis in Græciam Hederam aſportauit.

DESCRIPTIO.

Hederę apud autores multæ numerantur ſpecies. Eſt autem prima omnium, Hedera celſa, quæ per ſe ſtans arboreſcit, quam Gręci dendrocyſſon appellant: ſiue orthocyſſon, ut uult Columella, hoc eſt rectam & rigentem, & quæ ſola ſine adminiculo ſtat. Eſt & alia celſa, omnium maximè uiuax quæ ſuis cyrris, & clauiculis parietes conſcendit, arbores amplexu ſuo perſtringit, & ſuccum habet arbori quam amplectitur ſimilem: unde quernea Hedera in medicinis magis probatur, & ubicunq; antiquiores Hederam abſolute ponunt, arboream & querneam Hederam ſemper intelligunt. Atq; huius Hederæ celſæ tres ſunt rurſus ſpecies. Eſt enim nigra, quæ mas à Plinio uocatur, fertq; corymbos nigros, hoc eſt racemos in orbem circumactos. Alia eſt Hedera alba, quam fœminan Plinius uocat. Eſt autem alba, uel ſolo ſemine, aut fructu, aut folio. Verg. Candidior, cygnis Hedera formoſior alba. Seruius tamen nõ ex folijs, ſed ex ligno cognoſci utranq; Hederam contendit. Atqui Hedera etiam antiquis ſatiua fuit, cuius ſuccus tædia narium, grauco lentiamq; emendat. Plin. lib. 24. Quarta eſt inter celſas quæ dicitur helix, folia multo minora habens quàm aliæ, dicta helix quòd multas habeat inuolutiones: nunquam autem fert fructum: ac ne quis putet id uitio ætatis fieri, Theophraſtus ait, quantumuis diu uiuat, nunquam helicem fructum edere. Eſt & alia præter has Hederæ ſpecies, quæ Græcis chamæciſſos, Latinis Hedera humilis ſiue terreſtris dicitur, Serpit em̃ humi, & folia minuta habet ac pauca, præſertim in ſyluis, Caue autem ne putes eam eſſe herbam quæ uulgò corruptè Hedera terreſtris pro herba terreſtri uocatur, atq; in officinis pro Hedera terreſtri uenit in uſum, nam neq; folia Hederę habet: ſunt enim inciſa magis & latiora, qualia marrubij: præterea alium omnino odorem & ſaporem refert, eſt .n. odoris teterrimi.

B

Cęterum

C Cęterum chamæcissos Hederæ omnino similis est, nisi quòd imbecillis, ut conscendere arbores non possit, etiam si illis hæreat, nullos enim corymbos aut cyrrhos habet.

Hedera oblongos ramos habet, & ubicunque nascitur, hæret, arbores alias conscendit, easq; multis radicibus amplectitur, raroq; flores uel fructus gerit, tam frigidæ est naturæ, gaudetq; locis frigidis. Cum fructum fert, omnem succum ex radicibus quas complectitur, exugit, odorem grauem habet, & semper uiret, nigrosq; pro fructu producit corymbos.

TEMPERAMENTVM.

Hederam calidam & siccam esse Theophrastus prodidit, Galenus contrarijs uiribus constare, nempe quę nonnihil adstringentis facultatis habeat, quę terrestris & frigida demonstratur, & acrimoniam possidet, quam esse calidam testatur gustus. Hedera omnis acris & adstringens est, ut inquit Dioscorides.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Hederæ naribus inditus, caput purgat ex malis fluxibus. Infunditur præterea purulentis auribus, & in earum dolore cum oleo. Infunditur naribus foliorum corymborumq; succus, additis irino unguento, melle & nitro: facitq; ad antiquos capitis dolores. Inspergitur & in eundem usum cum aceto & oleo rosaceo. Flores
D trium digitorum carptu, faciunt ad dysenteriam, bis per diem cum uino poti. Medentur lieni tenera folia in uino decocta, aut cruda cum pane coacta. Folia in uino decocta, omnium generum ulceribus illinuntur, etiam si cacoëthe sint. Foliorum pediculi in melle decocti, & fœminarum naturalibus subditi, menses & fœtus ex utero trahunt. Corymbi triti & subditi, item uinum in quo decocti fuerint, idem præstant. Depilat Hederæ lachryma, pediculosq; ac lendes inuncta necat. Folia in uino decocta & illita, emendant discolorem, & ceu sole adustam cutem.

Herbę Hederę baccas aut septem aut undecim contritas ex aqua potui sumptas mire calculos in uesica congregatos frangere & extrahere per urinam certum est.

Folia eiusdem mollissimè trita in aceto & oleo rosaceo illinuntur contra dolorem capitis ex sole cõtractum, & aduersus omnem capitis dolorem. Tædia narium, grauecolentiam, & quę in naribus exeduntur, purgat & sanat Hederæ succus.

Leniunt dentium dolores acini quinque ex corymbo Hederæ decerpti, cum oleo rosaceo in mali corio calefacti, & in contrariam aurem instillati.

Succus ex corymbis Hederæ illitus denigrat capillum.

Nigræ Hederæ succus & corymbi eiusdem epoti corpus infirmant,

A mant, torpidosq; reddunt sensus, mentem turbant largius sumpti. Honestæ fœminę cauebunt, nec succum aut decoctū aut aquam distillatam hederæ in corpus sumant, estq; hoc arcanum prostitutæ pudicitiæ ancillis & mulierculis cælandum.

DE AQVA HEDERAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia unà cum corymbis quercui adhærentia, distillentur in medio Aprilis.

Aqua Hederæ mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, medetur ictero. Itidem bibita facit ad calculum lumborum & uesicæ, ciet urinam.

Medetur doloribus capitis, si sæpius inde illinatur, & per se iterum siccetur.

DE HEDERA TERRESTRI.

B

NOMENCLATVRAE.

Ἐλατίνη.
Χαμαίκισσος.

Hedera terrestris.
Terræ corona.

Gundelreb.
Erden Eppich.
Erden Krenzlin.

C

ANNOTATIO IN HEDERAM TERRESTREM.

EDERA terreſtris Elatine à Græcis dicitur, putantq; recentiores ueram eius deſcriptionem apud Dioſcoridem eſſe Elatinen,& non Chamęciſſon. Huius ſententię etiam eſt generoſiſſimus Comes à Neuenare, quum ſcribit hiſce uerbis de Hedera terreſtri: Conſtat autem errare iſtos recentiores, qui Hederam terreſtrem putarunt eſſe Chamæciſſon, cum illam longioribus folijs quàm Hederam Dioſcorides deſcribat, iſta uerò multo breuioribus rotundioribuſq; conſtet. Quidam tamen ex inſignioribus medicis affirmant uulgarem Hederam terreſtrem eſſe Chamæcyſſon, neq; Dioſcoridis deſcriptionem ab ea diſcrepare. Quiſq; ergo per ſe etiam legat,& iudicet apud Dioſcoridem, num Elatines an Chamęciſſi deſcriptio magis Hederæ terreſtri quadret. Hæc ſterilis Hedera à pleriſq; dicta quondam fuit, quia nullos fert corymbos. Eadem terræ corona quondam uocabatur, quoniam ramulos ſuos per eam ſpargens, folioſo ueluti ſerto terram coronare uidetur.

DESCRIPTIO.

Hedera terreſtris folia habet inciſuris diuiſa,& rotunda, in terra naſcitur, lateq; ſe ſpargens, flores habet cœruleos ad ozimi uel
D Roſmarini formam. Herba hęc in medicina uſurpatur, radix minimè.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & ſiccæ fertur eſſe complexionis. Et uirtutem habet mundificandi, exiccandi, incarnandi, & uulnera conſolidandi.

Hedera terreſtris duplicem habet ſubſtantiam, Vnam quæ frigidæ naturæ eſt, Alteram uerò quę calidæ naturæ eſt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia in aqua decocta ac pota, fellis ſuffuſionem emendant. Herba hęc ad balneum utiliſſima eſt,& eo modo facit ad calculum lumborum ac podagram. In aceto cocta & lieni impoſita, inflationem eius ſedat.

Succus auribus inſtillatus, reſtituit auditum: facit quoq; ad dolores dentium.

Herba hæc in aqua elixa & pota, dyſenteriam ſiſtit. Et cum lardo Elleboroq; contuſa, ac illita, tineam capitis depellit. Fiſtulis nihil magis prodeſt, quàm ut ſuccus ex herba contuſa eis inſtillet.

Ad malam ſcabiem in corpore citò curandam, Accipe Aquilegiam, farinam triticeam, Hederam terreſtrem, ac oleum tartari, ex his ſimul contuſis permiſtiſq; unguentum confice, quod ſcabiei illitum eam curat.

A Item Hedera terrestris in uino aut aqua decocta, exulcerationem oris, quæ ex putridis humoribus exorta est, sanat, si os decocto colluatur.

Sanguis hirci ex ea diutius nutriti, calculosis potenter medetur.

DE AQVA HEDERAE TERRESTRIS.

Tempestiua distillatio eius fit in principio Iunij, tum herba ipsa cum caulibus ad distillationem concidenda est.

Aqua Hederæ terrestris mane ac uesperi singulis uicibus pondere duarum unciarum pota, auxiliatur aduersus cordis tremorem, morbum regium, & debilem stomachum. In balneo pota consumit, uiscosos humores, qui in stomacho, pulmone, iocinere & uesica continentur: & hominem sanum reddit. Itidem pota opem fert contra uenenum pestis. illud enim expellit.

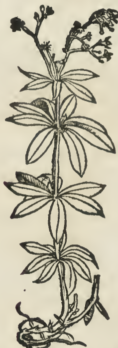
Eadem pota medetur ulceribus capitis, aperit obstructionem iocinoris atq; splenis, menses mulierum trahit, atq; ciet urinam.

Mane, meridie ac uesperi ad iiij. uncias pota, conducit mulieribus ad lassitudinem membrorum, si inde per diem quater fricentur.

Aqua hæc lippientibus oculis instillata, eos exiccat, folia quoq; in succo uel aqua hac contrita & imposita, idem præstant.

B

DE HEPATICA.

NOMENCLATVRAE.

Λειχήν.

Hepatica.
Hepataria.
Iecoraria.
Matrisylua.
Herba stellaris.

Leber Kraut.

ANNOTATIO IN HEPATICAM.

HEPATICAM recentiores medici & officinæ appellant eam herbam, quę apud antiquos autores & Græcos, nempe apud

C Dioſcoridem, Galenum & Plinium, Lichen dicitur, ut Leonardus Fuchſius, de medicina optimè meritus, in libro primo paradoxorũ medicinæ multis argumentis & teſtimonijs comprobat, eiuſq; iudicio præſtantiſſimi medici ſubſcribunt. Nam ſi quis deſcriptionem Hepaticę apud Serapionem, & deſcriptionem Lichenes apud Dioſcoridem uel Galenum ſimul conferat, ille haud dubie inueniet, & uidebit, Hepaticam non eſſe aliam herbam præter eam, quę à Græcis Latiniſq; Lichen dicitur, ita in omnibus conueniunt. Quod ſi uerum eſt, ut eſt utiq;, ſatis dilucidum eſt, Hepaticam id nominis non aſſecutam quòd hepati proſit, quemadmodum Platearius ſomniat, quòd is effectus neq; à Dioſcor. neq; à Galeno, aut aliquo alio ueterum, licheni tribuatur. Itaq; præter omnem rationem, hæc herba Hepatica à Plateario dicta eſt, quando id nominis Eupatorio potius ueterum teſtimonio conueniat, ea enim propter inſignem iuuandi iecur facultatem, hoc nomine inſigniri meretur, quare & Hepatorium & Hepatitis Dioſcoride etiam teſte dicta eſt, quòd hepati non parum proſit, quod ſuprà in Eupatorio ſatis demonſtrauimus. Nemo tamen inficias ibit Lichenem ideo Hepaticam dici poſſe, quòd iecoris fibræ ſimilis ſit, uel quòd hepar, quod plærunq; caliditate peccat, refrigeret, ſed quòd per excellentiam Hepatica dici mereatur, nemo probare poteſt. Lichen uerò dicta eſt, quoniam
D peculiariter impetigini ſuccurrit.

DESCRIPTIO.

Hepatica naſcitur folijs caulem circulatim circumeuntibus ordineque cohærentibus inſtar ſtellæ, candidoſq; flores producens: amat humidos campos, & petroſos umbroſoſq; locos. Herba hæc pluuium humorem & rorem ſuper ſe continet. Quanto autem habet maiora folia, tanto melior eſt.

Hepatica in triplici habetur differentia, ut Hieronymus Herbarius indicat. Prima, quę in obſoletis & ruinoſis fontibus ſub dio, petroſis quoq; lapidibus adhæret, folijs inuicem pinnatis, ſibi adhęrentibus, non admodum abſimilis ei, quæ pulmonaria uulgò uocatur. Altera, quam nunc paſſim Matris ſyluam uel Stellarem herbam uocant, Germanice Waldt meyſter, tametſi Caprifolium uulgò etiam Matrem ſyluę faciunt. Tertia trifolium aureum: teutonice Gulden Klee, quod ipſum naſcitur in ſyluis & aſperis locis.

TEMPERAMENTVM.

Hepatica, ut Vigonius teſtat̃, frigida eſt & ſicca in primo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Serapion inquit, Virtus prima Hepaticę eſt deſiccare, idq; immodice. Altera eſt abſtergere. Tertia uetare impetiginem, & quęlibet

apoſtemata

A apoſtemata calida. Hepatica ſiccat, purgat, refrigerat, propterea aperit iecur oppilatum & lienem, repellitq; morbum regium.

Si quis ex Hepatica bibat, uitio iecoris ſubuenit, ipſumq; refrigerat.

Vehementer prodeſt ad lienis iocineriſq; oppilationem cum calore exortam.

Facit ad omnes affectus ex calida intemperie creatos, nam leniter refrigerat, & eſt temperatæ facultatis. Calidis apoſtematibus impoſita, ea refrigerat, & calorem inde diſcutit.

Emplaſtrum inde factũ & genitalibus fœminarum impoſitum, tollit nimium fluxum menſium. Vino impoſita & pota, diſcutit icteriam.

Folia eius cum farina hordei in uino granatorum contrita, modicoq; ſandali albi cum oleo roſaceo admixto, ſi emplaſtri modo imponantur, omnia calida apoſtemata Hepatis ſedant & reſoluunt.

Syrupus ex decoctione eius & Rhabarbaro, ſanat icteritiam.

Et decoctio eius facta cum Endiuia domeſtica & ſylueſtri, & parum Capillorum Veneris, parumq; Cicoreæ, cum aqua & ſaccharo confecta, & cum modico uino granatorum, laborantibus Hepatis diſcraſia calida optimè medetur.

B Emplaſtri modo impoſita, ut Dioſcor. in Lichene ſcribit, ſanguinis eruptiones ſiſtit, inflammationes compeſcit, & impetigines ſanat.

Inungitur etiam utiliter ex melle ſuffuſis felle: & in os linguamq; deſtillationes cohibet.

DE AQVA HEPATICAE.

Ad conuenientem diſtillationem folia rite colliguntur, & in fine Maij, & in principio Iunij diſtillantur.

Aqua Hepaticæ mane, meridie, ac ueſperi, ſingulis uicibus iij. aut iiij. uncijs pota, medetur calidis febribus.

Itidem bibita per xiiij. dies, ſubuenit calidæ iecteritiæ, prodeſt quoq; eodem modo pota, iocineri, confortat enim & confirmat iecur, & aperit obſtructiones eius, & inflammationem inde pellit, linteolis in ea madefactis, & ad regionem Hepatis impoſitis.

Medetur quoq; illis, qui ex intemperata libidine, uitium iocineris contraxerunt, mane ac ueſperi ſingulis uicibus pondere iij. aut iiij. unciarum per vi. aut vij. ex ordine dies pota.

DE HERBA PARALYSI.

C

NOMENCLATVRAE.

Herba paralyſis.
Margarita.

Schlüſſel blůmen.
S. Peters Schlüſſel.
Himmel Schlüſſel.
Weiß Betonien.

ANNOTATIO IN HERBAM PARALYSIM.

HERBA paralyſis folijs Betonicam refert, præterquàm quòd eius folia latiora, candidiora atq; humiliora ſunt, & magis contracta, unde & in aliquibus regionibus Betonica candida appellatur, creditq; Brunsfelſius eam eſſe Betonicæ ſpeciem, quia etiam in uiribus multum conueniant. Apud Dioſcoridem huius herbæ, non eſt certa deſcriptio neq; certum nomen, niſi Britannica fuerit, ut Hie-
D ronymus Bock opinatur, Hermolaus Barbarus in ſylueſtri cucumere herbam paralyſim ſcribit eſſe florem illum pratenſem & candidum, qui à Plinio Bellis ſeu Bellius minor dicitur. Alij Margaritam eam appellant, quòd emaculato candore à longinquo conſpicuus ſit.

Herbæ paralyſis folia florere incipiunt tempore hyemis, quæ ſe extendunt in terra, habentq; luteos flores.

Herbarij ut Brunsfelſius indicat, longe aliã hodie nobis demonſtrant, principio ueris ſubalbidam, & ſublucentem, floribus Betonicæ ferè folijs erumpentem, cui tam ſimilis eſt, ut nullum lac lacti ſit ſimilius, Prouenit ultro in pratis uirentibus,

TEMPERAMENTVM.

Calidæ & ſiccæ eſt complexionis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hæc in medicina præcipuè uſurpatur ad paralyſim, quam in quacunq; parte corporis fuerit, repellit, ſi quis utatur. Melior tamen eſt contuſa, & parti dolenti impoſita.

Herba in uino decocta & bibita, medetur quoq; paralyſi.

Macerantur flores eius in oleo oliuarum, & fit ex eis unguentum ad paralyſim, & neruos frigore & humoribus reſolutos.

Flores cum ſaccharo conditi, proſunt imbecillibus & lipothymia laboran-

A mia laborantibus, longaq; ualetudine confectis, eos enim corroborant, & uires restituunt.

DE AQVA HERBAE PARALYSIS.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia & flores cum tota substantia concisa, in principio ueris distillentur.

Aqua eius per diem bis & singulis uicibus duabus uncijs pota, stomachum calefacit, & Hepar, & matricem. Quamobrem conuenit & grauidis laborantibus, menstruaq; prouocat.

Modo iam prędicto bibita, tumores capitis sedat, & repercutit, lineo panno in eius aqua intincto, & subinde applicata.

Humores parientes Ischiada resoluit, expellitq; & per urinam educit.

Facit hæc aqua ad omnem capitis dolorem ex frigore creatum, linteolo in ea madefacto, & dolenti capiti applicato. Serpentium quoq; morsus sanat, & uenenatorum omnium.

Vitiligines & alias maculas exterit, & in facie, & in reliquo corpore, cutem enim reddit nitidam, si sæpius inde lauetur.

DE HERBA ROBERTI, VEL ROSTRO CICONIAE.

B

NOMENCLATVRAE.

γεράνιον.

Rostrum Ciconiæ.
Herba Roberti.
Geranion.
Robertiana.
Gratia Dei.
Acus muscata.

Storcken Schnabel.
Gottes gnade.
Kranich Halß.

ANNOTATIO IN HERBAM ROBERTI.

C HERBAM Roberti uulgus Herbariorum uocat Gratiam dei, & Rostrum Ciconiæ, partim ab similitudine, & figura transsumpto nomine, partim ab insigni eius effectu. Apud Dioscoridem Geranion dicitur, ut Hermolaus Barbarus herbarum longe peritissimus in suis Corollarijs indicat, cuius in secundo Geranio hæc sunt uerba: Geranion secundum medicis inutile, aliter à Græcis, aliter à Latinis describitur. Dioscorides & omnino Græci, folijs paulo candidioribus quàm maluæ, ramosum ex interuallis. Hanc ego aut eandem, aut omnino similem esse uideo cum ea, quam Galliæ transalpinæ uulneribus, & fistulis in potum commendant, & herbam Robertianam cognominant, coliculis rubentibus, flore paruo subpurpureoq;, ac cæteris notis omnibus, quę hoc loco à Dioscoride Geranio redduntur, etiamsi ab eo medicinæ aliena existimetur: Quid enim prohibet ignoratas eius uires fuisse olim. Nostri, ut inquit Plinius, Geranion ostendunt cicutæ folijs minutioribus, & caule breuius rotundo, saporis & odoris iocundi: uerum hæc proprie Geranion non est, sed myrrhis, confusione orta, quod Geranion à quibusdam myrrhis etiam dicatur: unde natum & illud sit, ut Geranion in Latino cicutaria nomen habeat: cum alioqui cicutaria proprie myrrhis esse uideatur. Hactenus Barbarus.

DESCRIPTIO.

D Est autem quatuor generum, ut Brunsfelsius indicat, Primum quod ab Dioscoride alterum Geranion inscribitur, caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus, folijs maluæ, floribus in gruum rostra desinentibus. Alterum genus quod in umbrosis, & nullibi non subpurpureo flore, odore graueolentum, coliculo & flore Petroselini, sed hirtis, rostroq; Ciconiæ similibus prouenit. Tertium quod in tectis ruinosis, parietinisq;, & circa mortuorum sepulchra sua spōte seritur, in uniuersum rubentibus coliculis, & excepto rubore à priori nihil diuersum. Quartum minusculum, & humi repens, sed rostro prioribus per omnia simile.

TEMPERAMENTVM.

Rostrum Ciconiæ mixtæ facultatis est in frigiditate & humiditate.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aduersus calculum. Accipe hanc herbam & Saxifragam eodem pondere, & in aqua decoque, linteoloq; percola, deinde sudatorio parato, accipe stramen auenaceum, & in aqua ebullire sine, inde ignitos lapides consperges: quum autem sudare inceperis, decoctū huius herbæ bibes, hoc ter ex ordine fiet, tum calculus leniter frangitur.

A Quicunq; graui sanguine abundat, semperq; tristis est, utatur hac herba cum pulegio & ruta pari mensura, & in puluerem redactas cum pane edet, tum cor confortant, & læticiam generant.

DE AQVA ROSTRI CICONIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut caules unà cum folijs cum tota substantia inuicem cōcidantur, & in fine Maij, uel in principio Iunij distillentur.

Aqua eius prodest ad exulcerationem locorum muliebrium: si per diem bis ex ea lauentur, & linteolum in ea intinctū applicetur.

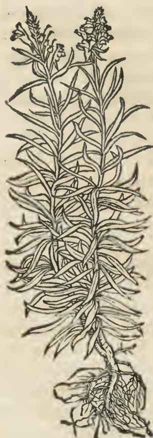
Liuorem cutis ex casu uel ictu contractum, hæc aqua repellit, si per diem ter uel quater linteolis ea applicetur, nam sanguinem sub cute concretum dissoluit & consumit, facit ad fistulas, si manè ac uesperi inde lauentur, uel si linteolis in ea intinctis applicetur.

Conducit aduersus artheticam humerorum & pedum, si loco dolenti illinatur, uel linteolis imponatur.

Tumorem mamillarum pellit linteis applicata, & sedat dolorem.

Membris contusis ac conquassatis imposita medetur, & pellit sanguinem conglobatum.

B DE HERBA VRINALI.

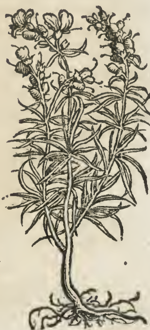

NOMENCLATVRAE.

οσυρις.

Herba Vrinalis.
Pseudolinum.
Esula adulterina.
Linaria.

Harn kraut.
Flachß kraut.
Lein kraut.
Unser Frawen flachß.
Nabel kraut.
Scheiß kraut.

ANNOTATIO IN HERBAM VRINALEM.

C HERBAM Vrinalem Ottho Brunsfelsius in. Germanico suo Herbario scribit, Latinis nominibus appellari pseudolinum, & Esulam adulterinam. Verum Euritius Cordus olim meus in medicina præceptor, herbarumq; peritissimus, in Botanologico suo inquit Herbam Vrinalem esse ipsam linariam, contra uulgares Herbarios, qui has quasi duas disiungunt, & quod apud Dioscoridem Grece Osyris dicatur, cuius sane iuditium, haud facilè aliquis refellere poterit, si modo rectè has herbas examinauerit. Testatur quoq; Ruellius Linariam esse Osyrim apud Dioscoridem. Hieronymus Herbarius quoq; indicat, Herbam Vrinalem Linariam esse, dicitur autem Vrinalis herba quòd urinam moueat. Linaria uerò, quòd lini formam repręsentet.

DESCRIPTIO.

Herba Vrinalis caulem habet duorum palmorum altitudine, neque ultra eam mensuram nascitur, flores eius sunt lutei, ad herbæ paralysis figuram.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Hæc herba dissoluit atq; consumit omnes glutinosos humores in uesica & lumbis retentos, unde calculus creari solet. Radix atque flores, si coquantur ac bibantur, mane ac uesperi, tollunt omnem dolorem uesicæ & lumborum, expellunt calculum.

Radix contusa & ita mollis imposita inter umbilicum, & pudenda, diabeten, id est urinæ profluuium sedat.

Ita quoq; sumpta medetur stranguriæ.

Ad posteriora hæc duo remedia, hæc radix commisceri debet cum oleo oliuarum. Sed ad primum non est necesse. Hic obseruandum est, quòd morbi iam prædicti quum ueniant ex frigiditate, tum hæc herba saluberrima est, si uerò à calore prouenerit, non est utilis.

Ottho Brunsfelsius in suo Germanico Herbario aliam herbam Vrinalem ponit, cui uim refrigerandi ac humectandi attribuit, quę procul dubio alia species est, & alijs uiribus prædita, sunt enim plures species huius herbæ, ut Hieronymus Bock enumerat, præterea & aliæ herbæ quæ Vrinales appellantur.

DE HERMODACTYLO.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Κολχικόν.
Ἐφήμερον.

Hermodactylus.
Narcissus.

Zeit losen/in Septembri.
Hornungs blůmen in
Martio.

ERMODACTYLVM Arabes & recentiores medici Colchicon Ephimeron uocant, quod à Dioscoride describitur lib. 4. cap. 62. Sciendum autem est Galenum & Æginetam Dioscoridem secutos, duo facere Ephimeri genera. Vnum quod Colchicon à natali solo dicitur, & uenenosum est. Alterum quod Ephimeron simpliciter dicitur, & innocens est, & remedij rationem habet, per quod Hermodacty-
B lum oportet intelligere, unde in officinis catapotia fiunt, quæ ad morbum articularem, & podagram commendantur. Quidam tamen hæsitant an Hermodactylus Colchicon Dioscoridis sit, quũ Paulus Ægineta diuersis capitibus de Hermodactylo & Colchico scribat, quicquid hoc sit, descriptio Colchici cum Hermodactylo omnino quadrat, Ottho Brunsfelsius Hermodactylum Narcyssum credit esse, tanta est opinionum diuersitas de nomenclaturis Herbarum.

DESCRIPTIO.

Hermodactylus herba est, quę nullo anni tempore in pratis floret, quàm in fine Septembris, Flores habens cœruleos qui croci floribus similes sunt. Radicem habet è nigro rufescentem: quæ cortice suo nudata, candida, tenera, dulcis & liquore plena inuenitur. Radix est rotunda ad bulborum similitudinem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in principio secundi gradus, uirtutem habet purgandi & dissoluendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radices Hermodactyli aluum cient, præcipuè decoctum eius.

Facit Hermodactylus ad morbum articularem, & inprimis podagram repellit.

Electuarium

C Electuarium contra podagram hoc modo conficitur, Accipe succum fœniculi, & cum melle decoque, huic melli admiscebis iiij. uncias Hermodactyli, ac duas uncias seminis fœniculi, sacchariq; quantum uolueris, & inde electuarium conficies. Quo per diem uel noctem uti licebit, quocunq; tempore quis uoluerit, oportetq; duas horas postea ieiunare: ualde auxiliatur podagræ, & omnem morbum articularem consumit.

Hermodactylus in puluerem redactus & permistus Veneto smegmate, linamentumq; si fiat ex Gossipio, fistulisq; inseratur, ita ut puluis smegmate circum linamentum hæreat, absq; dubio fistulas curat.

Quicunq; Hermodactylo plurimū utuntur, habitiores fiunt, augeturq; eis genitura.

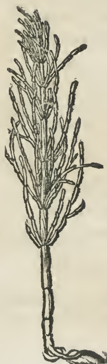
In puluerem redactus atq; antiquis uulueribus inspersus ualde prodest, nam gangrænam in eis consumit, & renouat ea funditus.

Cum semine fœniculi & semine cartami in puluerem contritus, & modico sacchari admisto, in uino decoctus, subuenit doloribus intestinorum & coxendicum.

Hermodactylus in lixiuio coctus, & præcipuè flores, pediculos abigit, caput si ex eo lauetur. Pediculos inguinarios ubicunq; fuerint, succus illitus etiam pellit.

D Bulbi ex Hermodactylis contusi, succoq; inde expresso & mariscis illito, eas funditus sanat.

DE HIPPVRI.

NOMENCLATVRAE.

Ἱππουρίς.
Ἀνάβασις.

Hippuris.
Equisetum.
Equinalis herba.
Cauda equina.

Roß Schwantz.
Katzen zagel.
Schafft hew.
Tauben rock.
Kannen kraut.

ANNO-

ANNOTATIO IN HIPPVRIM.

HIPPVRIS à Græcis, Equiſetum uel Equinalis herba à Romanis dicitur, ut Dioſcorides inquit. Eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ & caudæ equinæ ſimilis, unde & nomen ſortita eſt. Nota omnibus planta eſt, & qua nulla in foſſis prope aquas in umbroſis locis frequentior naſcitur, Plinius eam inimicam fœniſecis, & inutilem pratis dixit. Anabaſin ab aſcendendo aliqui eam dixerunt, quoniam infirma alijs ſtirpibus libenter hæret. Sunt autem huius herbæ duæ ſpecies. Altera longior, altera breuior. Longiorem Dioſcorides à ſaliendo ſalicē Equinalem appellat, uulgò Caudam Equinam, cum qua ſimilitudinem habet. Minorem Hippurin, uulgò caudam felinam appellant, qua in polliendis ac clarificandis ſtanneis ac coquinarijs uaſis mulierculæ utuntur.

DESCRIPTIO.

Hippuris longis & iunceis eſt folijs, ramis geniculatis, qui concreſcunt inſtar caudæ equinæ: gaudet naſci prope aquas & locos humidos.

TEMPERAMENTVM.

Hippuris, ut Galenus inquit, adſtringentem cum amaritudine facultatem poſſidet, ac proinde ualenter, ſimulq; citra mordacitatem
B exiccantem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Facit potenter ad ſanguinem ex uulneribus uel naribus prorumpentem, uulnera conglutinat impoſita, etiamſi præſectos eſſe neruos contigerit. Ardenti iocineri impoſita, ipſum refrigerat. Omnibus calidis puſtulis uel affectibus adhibita, emplaſtri modo citò ſanat.

Ad ſanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potiſſimum rubeum, ad dyſenterias, & reliquos uentris fluxus ſtrenuum ac generoſum eſt remedium herba ipſa aut ex aqua aut ex uino epota.

Succus eius cum ſucco Scariolæ permiſtus & potus, omne profluuium ſanguinis uulnerum abſq; noxa ſiſtit. Idem ſanguinem excreantibus prodeſt, folia recentibus uulneribus impoſita, adeo ea committunt & conglutinant, ut nulla cicatrix appareat.

Succurrit radix & herba pariter tuſſientibus, non niſi recta ceruice ſpirantibus, & ruptis. Quinetiam inteſtinorum diuiſiones, ueſicam diſſectam, & inteſtinorum ramices glutinare feruntur folia cum aqua pota.

DE AQVA HIPPVRIS.

Aqua Hippuris mane ac ueſperi ſingulis uicibus duabus uncijs pota, medetur ſanguinem excreantibus, ſanat inteſtina exulcerata & læſa, ſiſtit menſtrua mulierum, ueſicam exulceratam curat, ſtoma

chum

c chum offensum confortat atq; iecur linteolis foris applicata.

Eadem mane, meridie, ac uesperi singulis uicibus ad iiij. uncias pota, & etiam linteolis in ea intinctis emplastri modo imposita, facit ad erysipeleta & sacros ignes.

Subuenit calculo & strangurię. Dysenteriæ auxiliatur, si linteolum in ea madefactum ano indatur.

Tumido membro uirili calida linteolis imposita, tumorem pellit & sedat dolorem.

Sanat uulnera pedum & aperta foramina, si ex ea lauentur.

Eadem linteolis imposita ad tumorem hydropis mane & uesperi, ipsum discutit.

Fronti & naso linteolis applicata, atque etiam naribus indita, adstringit atque sistit sanguinem narium, pellit quoq; destillationes narium, ipsis naribus attracta.

DE HIRVNDINARIA.

D

NOMENCLATVRAE.

Hirundinaria.

Schwalben wurtz.

HIRVNDINARIA procul dubio inde nomen habet quòd acuti & aperti eius folliculi cum candida lanugine uolanti Hirundini fermè similes sint. Est autem ipsa herba pręmorsa decurtaq; inferius radicis trunco, ut Brunsfelsius scribit, multis alijs tenuibus, albis, & graue olentibus radiculis adhærentibus, admodum iniqua proportione

A proportione respondens herbæ quam germinat, quæ tenuis prorsus, uix cubitum excedit, radice interim duarum librarum pondo æquante. Hirundinaria, ut Hieronymus Bock scribit, caulibus suis & folijs Aristolochiæ longæ ualde similis est, odorem tantum in radice obtinens, Nascitur autem in hirsutis, editis, ac arenosis montibus & syluis atq; in rupibus locisq; desertis ac incultis. Radicem habet fruticosam & retortam, cui multæ radiculæ adhærent. Quo nomine apud antiquos medicos appellata sit, nondum satis constat. Idem Hieronymus Bock credit eam esse herbam, quę à Plinio lib. 27. cap. 5. & Dioscor. lib. 3. cap. 97. Asclepias dicitur.

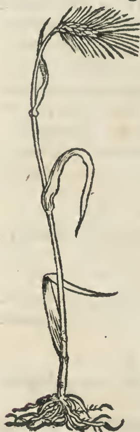
VIRES AC IUVAMENTA.

Hirundinaria eadem natura & uirtute est prædita qua Aristolochia longa, præstantissima radix ad ciendos menses mulierum. Potest intrò sumi, & quoq; foris applicari.

Radices in uino elixæ & potæ, subueniunt torminibus, & uenenatorum morsibus, arcet uenenum ne cor petat.

Hæc radix pondere semilibræ per noctem in uino macerata, & deinde usq; ad tertias decocta, si singulis matutinis temporibus calidus haustus inde in lecto ab aliquo sumatur, & super hoc sudauerit, mirificè expellit aquam intercutem, adeo ut in pedum plantis erumpat: & est singulare exprimentum.

B

Si mulier calidæ huic herbæ insederit, & uaporem quoq; ex ea exceperit, discutit dolores matricis, suppressos menses emollit & trahit. Herba cum floribus contusa, & mamillis inflatis emplastri modo imposita, tumorem deprimit. Puluis ex herba & radice, curat omnia sordida ulcera ac uulnera, quemadmodum etiam facit Aristolochia longa, potestq; una pro altera sumi.

Brunsfelsius scribit Empiricos Hirundinariam usurpare contra rupturas & uulnera curanda.

DE HORDEO.

NOMENCLATURAE.

Κριθὴ.
Hordeum.

Gerst.

C

C ANNOTATIO IN HORDEVM.

HORDEVM inter fruges omnibus notum, frugumq; omnium nobilissimum habetur, ut Platina inquit, quòd in sicca & soluta terra seri uelit, quòd citò maturescat, & ob gracilitatem calami ante omnia frumenta succidatur. Dicitur autem Hordeum ab horrore, quoniam licet calamus altior frumento quàm Hordeo sit, arista tamen mordacior est Hordeo. Vel dicitur ab oriendi celeritate, quòd ante omnia frumenta sit aridum. Ex Hordeo Polenta & Ptisana parantur, quae apud ueteres in quotidiano medicinae usu fuerunt. Polenta multiplicem quondam habebat confectionem, Graeci perfusum aqua nocte una Hordeum siccabant, postero dein die frixum molis frangebant, Germani uocant Ein Gersten müß. Ptisana uidetur fuisse pultis genus ex farina Hordacea, in quo est maxima uis nutriendi, & restaurandi uires. Ptisanae eulogium atque cocturae uariam descriptionem passim apud autores colligere datur, praecipuè apud Hippoc. lib. 1. de ratione uictus in morbis acutis, Galenum in fine libri 12. suae method. med. tum in 7. libro eiusdem operis cap. 11. ad haec in 4. de sanitate tuenda. Manardus Epistola 2. lib. 5. inquit, Ptisanam nostro aeno insuetam, quae etiam ab Italicis medicis penitus fuit praetermissa, uel rarò admodum in usum recepta. Ob eius enim hodie insuauitatem minimè admittendam esse, praecipuè quum à recentioribus non ritè paretur, tum
D quòd Hordeum nostrum ad usum illum minus sit aptum. In cuius locum nobis pulliculorum iura & auicularum, quae aegrotantibus dari possunt, addita etiam aliquando carne contusa, succedant. Nostri Ptisanam Maltz appellant, ut sit Hordeum aqua mollitum, & iterum tostum ad Ceruisiam coquendam. Panem ex Hordeo ueteribus usitatum uita damnauit, quadrupedumq; tradidit refectibus, exiguam quoq; in corpus alimoniam concedit, praecipueque, si ex uili Hordeo fiat, ut testatur Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus.

DESCRIPTIO.

Hordeum est genus frumenti in agris, Zeae simile, & acutis granis colore subflauo.

TEMPERAMENTVM.

Frigidum & siccum est Hordeum in secundo gradu. Galenus inquit: Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando, habet etiam pauxillum abstersionis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hordeum in medicina ad multa usurpatur, & praecipuè ad refrigerandum.

Polenta in aqua decoctum conducit febricitantibus, quae aqua

A sumenda est cum adhuc calida est. Grana Hordei tamdiu in aqua efferueant, dum aqua aliquantulum rubra fiat. Ea aqua pota subuenit illis qui ingentes calores habent, & reprimit inflammationem. Expellit eadem calores ex calidis humoribus procreatos. Prodest quoq; ad faucium asperitatem, & opitulatur illis qui ægrè deglutire possunt.

Emplastrum ex farina Hordeacea, & nucleis cotoneorum acetoq; confectum inflammationes podagræ lenit impositum. Calidamq; scabiem curat.

Farina Hordeacea dolorem calidorum apostematum lenit, eaq; refrigerat emplastri modo imposita.

Si ulcera & pustulas cito curare uolueris, Accipe farinam Hordeaceam atq; lac recenter mulctum aquaq; temperatum, ac unguentum inde confice, quod impositum citò sanat.

Quicunq; in facie asperam & duram scabiem habuerit, quæ ex uento solet fieri asperior, decoquat Hordeum in aqua, linteoloq; percola, quo decocto calido faciem leniter ac sæpius lauabis, tum cutis recuperat bonum colorem, atq; lenior & nitidior fit.

Puls ex farina Hordeacea, & paululo sacchari admixto, cum paruis uuis passis, bonus cibus est pro febricitantibus, & facit ad calorem iecinoris. Discutit quoq; farina Hordeacea cum fico, & mul
B sa aqua elixa tumores collectionesq; omnes.

Cum pice, resina & columbino fimo, durities mollit. Illinitur & contra intestinorum inflationes, cum lini fœnogræciq; semine & ruta. Eadem cum liquida pice ceraq;, & impubis pueri urina, addito oleo strumas maturat. Cum myrti baccis uinoq; aut syluestribus piris, aut rubro, aut mali corio alui fluores compescit. Expressus cum aqua Hordeaceæ farinæ succus, mox cum pice, & oleo coctus suppurationes adiuuat. Ex aceto autem pariter expressus, decoctusq; cum pice, destillationibus in articulos prodest. Succus ex Hordeo in aqua pluuiali decocto, facit ad interiora corporis, & locorum muliebrium ulcera. Cinis eius ambustis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitę: item muris aranei morsibus. Idem asperso sale & melle, candorem dentibus, suauitatem oris facit.

Hordei farina, & furfur cum aceto & butyro bene temperata, membris luxatis medentur imposita.

DE AQVA EX HERBA HORDEI.

Conueniens tempus distillandi illam aquam est in exitu Maij.

Hæc aqua oculis instillata mala uitia eorum sanat, claritatem inducit atq; exiccat eos.

C

DE HVMVLO.

NOMENCLATVRAE.

Lupulus.
Humulus.
Lupus ſalictarius.
Volubilis magna.

Hopff.

ANNOTATIO IN HVMVLVM.

VMVLVS uſitatiore uocabulo à Latinis plærunq; Lupulus dicitur: herba eſt apud Germanos notiſſima, qua Ceruiſiam ſuam maceratis humore floribus condiunt,
D Folia habet bryoniæ ſimilia, ſed paulò aſperiuſcula, flores foliaceos & candidos, qui ferè allium uinumq; ſubolent. Quo nomine apud Dioſcoridem appelletur nondum conſtat. Plinius Lupum ſalictarium appellat, ut autores tradunt, ſubit enim & ſcandit ſalices atq; arbuſta omnia, quę circumuoluendo ſe cõplectitur. In Flaminia quoq;, ut Hermolaus inquit, lupus reptiuus uulgari nomine appellatur, Græci uulgò Britona uocant. Quidam falſò pro uite nigra acceperunt: aliĳ etiam ineptiſſimè pro corruda.

TEMPERAMENTVM.

Humulus in ſecundo gradu calefacit atq; deſiccat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet diſſoluendi, maturandi, & aperiendi omnia apoſtemata.

Humulus uſurpatus expellit Melancholiam, & craſſum ſanguinem. Succus eius calidus inſtillatus auribus, purulentiam ac ſuppurationem earum tollit.

Vinum in quo Lupulus, & Scolopendria elixa fuerint, bibitum, quartanam febrem expellit.

Si quis ex eo bibat, aſthma ac oppilationem pectoris emendat.

In uino decoctus morbum regium diſcutit, & hydropem, atq; aluum laxat.

Ita quoq;

A Ita quoq; lieni impositus uel potus, dolorem inde tollit.

DE AQVA HVMVLI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut superiora cacumina, & prima germina duorum palmorum altitudine decerpta, atque concisa, in fine Aprilis distillentur.

Hæc aqua mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota, atque etiam si potus tribus, aut quatuor hebdomadis inde misceatur, sanguinem purgat, pellit Melancholiam, unde generari solet scabies, pruritus, & lepra, & id genus similia, quæ ex impuro sanguine prouenire solent.

Eadem pota aperit obstructionem lienis, pellit punctionem, & omnes affectus qui ex liene obstructo creari solent.

Vesperi auribus instillata ac pota, purgat atq; consumit purulentiam earum.

DE HYOSCYAMO.

NOMENCLATVRAE.

Υοσκύαμος.
Δίοσκυαμος.
Πιθώνιον.
Υπνοτικος.

B Hyoscyamus.
Herba Apollinaris.
Faba Suilla.
Altercum.
Bilsam Kraut.
Saw Bonen.

ANNOTATIO IN HYOSCYAMVM.

HYOSCYAMOS Latinis Apollinaria dicta est: officinæ Iusquiamum corruptè uocant, Greci autem Hyoscyamon, id est suum Fabam ideo uocauerunt, quòd ut in historia sua retulit Helianus, pastu eius conuellantur sues, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Aquas quoq; adeunt & cancros uenantur, atq; ita protinus saluti restituuntur. Alij cùm ope eius à dolere ad indolentiam, quasi diuino quodam beneficio restituti fuissent, non ultrà Hyoscyamon à suibus, sed à Ioue Dioscyamum, id est Iouis Fabam dixerunt. Vsi eadem nominis ratione illi etiam sunt, qui à medicinæ autore deo Apolline, Apollinarem herbam & Pythonion eam dixerunt. Quidam etiam hy-

C pnoticon, à somno quem facit, appellauerunt. Scribonius Largus scribit, Alterum quoq; à Græcis Hyoscyamon uocari.

DESCRIPTIO.

Hyoscyamos frutex est caulibus crassis, folijs latis & oblongis, secundum uerò caulem ordine prodeunt, flores specie cytinorum mali punici, clypeolis semine plenis.

Triplex discrimen & genus Apollinaris herbæ est, purpureo enim flore altera est, & nigro semine, durisq; & aculeatis cytinis. Altera flore luteo est, folijs & siliquis teneriorib., semine subflauo. Insaniam soporemq; hæ ambæ faciunt, Ideo in medicinæ usu damnantnr. Tertia pinguibus est folijs, & humore plenis, flore albo & semine, nascitur propè arbores & fluuios. Huius semen in medicina usurpatur. In cuius deficientis uicem ruffum usurpari oportet.

TEMPERAMENTVM.

Flos & semen albi ex tertio ordine sunt refrigerantium, siccantium uerò secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus auribus instillatus occidit in eis uermes.

Herba hæc contusa, farinaq; hordeacea admixta, & apostemati ex calore exorto imposita, illud repellit. Radice eius in aceto elixa, utiliter in dolore dentes colluuntur.

D Succus ex uiridi semine contuso expressus, & purulentis oculis illitus, pus ex eis remouet.

Semen aut herba cruda comesta, uenenum est.

Semen contusum cum uino permistum, & suppurantibus mulierum mamillis impositum uehementer prodest.

Idem cum aqua mulsa permistum & potum, auxiliatur excreantibus sanguinem.

Semen in puluerem contritum, & cum lacte muliebri albumineque oui & modico aceti permistum, ac temporibus illitum, somnum conciliat.

Ad somnum quoq; prouocandum in acuta ægritudine, ut Platearius docet, talis sit usus: fiat fomentum ex aqua decoctionis illius herbæ, circa pedes & frontem ac tempora; & fiat ablutio prius, postea præcedens unguentum debet inungi, uel emplastri modo applicari.

Succus ex herba & semine, somnum inducit & sedat dolorem.

Vtilis & contra acres calidasq; in oculos destillationes, dolores aurium, & muliebrium locorum uitia.

Cum farina autem polentàue contra podagras oculorumq; inflammationes imponitur.

Folia

A Folia recentia omnibus ulceribus, & membris quæ dolent impo sita, dolorem leuant, & potissimum dolorem aurium.

Omnes facile tumores pellit & sedat, pedum, inguinum, testiculorum, pectinis & fœmorum, tusa & imposita.

Herba Apollinaris tusa cum sua radice, & super pedes posita, mirè dolorem & tumorem pedum tollit.

EXPERIMENTVM.

Ad dolorem dentium, semen eius super carbones ponitur, ut fumum recipiat patiens per os, idq; per cannam: inde aqua abluuntur dentes. Seruatur semen ipsum ad decennium.

Contra calida apostemata, in principio fiat emplastrum ex ipsa herba trita, & superposita: uel ex semine eiusdem, & oleo rosarum.

Contra dissuriam, fiat emplastrum ex semine eius, & albumine oui, & modico aceti, super pectinem, & renes ponatur.

NOCVMENTA EIVSDEM EX DIOSCOride Libro sexto.

Pota, in ciboue sumpta Apollinaris herba, ebrietati similem amentiam facit.

REMEDIA.

B Facilimè tamen curantur, qui eam hauserint, si copiose pota mulsa aqua illis, & lacte succurratur, asininoq; præsertim, sin minus caprino bubulòue, aut caricarum decocto. Prosunt & pinei nuclei, cucumerumq; semina cum passo sumpta. Quinetiam urticæ semen, aut cum aqua nitrum accommodatum est. Prodest & Cichorium, prodest Sinapi, nasturtium, raphani, cæpe & allia, singula cum uino sumpta. Quies imperanda his est, ut potum uinū somno concoquant.

DE AQVA HYOSCYAMI.

Electum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa unà cum radice, & floribus concisa atq; contusa, circa diem Ioannis Baptistæ distilletur.

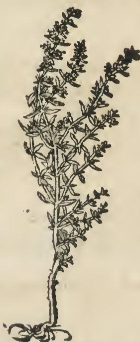
Aqua Hyoscyami omnem dolorem capitis ex calore exórtum sedat, si caput ex ea inungatur & fricetur.

Eadem fronti & temporibus illita, conciliat somnum. Omnem calorem reprimit, si linteolis in ea madefactis superponatur: sic leuat omnem dolorem membrorum, formam lepræ in facie ocultat, si sępius inde facies lauetur. Facit quoq; ad calidam paralysim membris sæpius inde lotis & fricatis, extrahit omnem calorem non naturalem.

Prodest illis qui non habent naturalem quietem, tam intra quàm

C extra corpus, si capiti sæpius illinatur, & pannis lienis applicetur, tum facit hominem naturaliter quiescere.

DE HYSSOPO.

NOMENCLATVRAE.

Ὕσσωπος.

Hyssopus.

Hisop.

D

ANNOTATIO IN HYSSOPVM.

HYSSOPVS in fœminino genere, & Hyssopum neutro genere apud autores reperitur. Romani autem pariter Græcis Hyssopum dicunt. Est autem herba hortensis, non negligendi in medicina usus, quæ pulmoni & pectori ualde utilis est, inter herbas quoque odoratas etiamnum annumeratur, quanquam tamen iusculis condiendis etiam cõmoda sit: sed & floris cœrulei iucunditate coronamentis prodest: habet autem odorem satis acutum.

DESCRIPTIO.

Hyssopus ferè folia habet pulegio similia, caulem oblongum, in quo flores gerit Serpillo similes. Duorum generum Hyssopus est, ut Dioscorides inquit, Altera hortensis, altera uerò montana. In æstate quando floret Hyssopus, abscindenda est, & siccanda in loco opaco, & non soli exposito. Quando uerò in medicina ea uti uolumus, folia ex caulibus sunt decerpenda, caulesq; abijciendi, folia ad annum durant synceris uiribus.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopus calefacit & siccat in secundo ordine. Galenus inquit, Hyssopum desiccat & excalfacit ordine tertio: sed est tenuium partium.

VIRES

A

VIRES AC IVVAMENTA.

Hyſſopus decocta fico cũ aqua, melle rutaq;, mox pota, pulmonarijs, ſuſpirioſis, antiquæ tuſſi, à capite in ſubiectas partes deſtillationibus, & in difficultate ſpiritus non niſi recta ceruice ſpirantibus opitulatur: uentris lumbricos omnes necat.

Idem præſtat & cum melle lincta.

Succus eius potus cum Oxymelle, aluum conſtipatum laxat. Idem cum ſemine naſturtij ſumptus, leniter aluum ſoluit.

Nitidam reddit faciem, cutiſq; colorem commendat, ſi quis ex ea bibat.

Cum puro adipe & caricis decocta, atq; lieni emplaſtri modo impoſita, tumorem inde remouet.

Contra lienem & cutem ſubeuntes aquas cum fico nitroq; emplaſtri modo imponitur.

Cum uino pota thoracem expurgat.

In aqua decocta, ſuppurantes gingiuas emendat, ore inde coluto.

In uino elixa, cui admixtum ſit ſemen fœniculi: illud uinum bibitum tollit ſtomachi atq; inteſtinorum dolorem: fomentum quoq; illius decoctionis idem præſtat. Idem fomentum ſubditum locos muliebres à ſuperfluis humoribus purgat, & mundificat.

B Sugillata ex feruenti aqua impoſita, emendat.

In anginis cum ficorum decocto gargariſſatur utiliter. Colluuntur præſenti remedio decocto hyſſopi in aceto dolore dentes. Soluit eadem incenſa uaporis ſuffitu aurium inflationes.

In oleo contritum hyſſopum, phthiriaſi, hoc eſt morbo pediculari reſiſtit, & capitis pruriginem tollit.

Quadrupedum ſcabiem ſanat, ex oleo fotum.

Ex hyſſopo conficitur uinum hyſſopite, quod facit ad pectoris, lateris & pulmonis uitia, ueterem tuſſim & ſuſpiria. Vrinam præterea cit, Torminibus accommodatum eſt. Vtile contra circularium febrium in acceſſionibus cum tremore algores, menſes poſtremò etiam ducit.

DE AQVA HYSSOPI.

Quando floret Hyſſopus, folia tantum decerpenda ſunt, ad diſtillationem, in Auguſto.

Aqua Hyſſopi mane ac ueſperi ſingulis uicibus iij. uncijs pota, medetur ſuſpirioſis. facit ad raucedinem uocis. tuſſim ſedat. facilem reddit excreationem.

Contra omnia pulmonis uitia prodeſt pota: thoracem à uiſcoſis & Phlegmaticis humoribus expurgat, abſceſſus pulmonis ſanat.

Eadem

C Eadem iuxta modum suprà dictum bibita, lumbricos expellit è corpore, uenas in corpore læsas aperit, educit malum sudorem, interiora apostemata sanat, facit ad aquam intercutem ex frigida intemperie prouenientem.

Itidem bibita opitulatur contra suppurationem stomachi, & lienis, adiuuat concoctionem, facit ad dolorem lateris & costarũ, medetur ictericis.

A mulieribus pota, prodest contra nimium fluxum menstruorum, confortat cor, stomachum, & lienem, emollit pectus, aperit oppilationem iocineris.

Aqua hæc pota, & facies inde lota si fuerit, eam nitidam & puram reddit, ore ex ea colluto subuenit doloribus dentium; tinnitum atq; susurrum aurium discutit instillata.

DE HYDROPIPERE.

D

NOMENCLATVRAE.

Υδροπέπερι.

Hydropiper.
Aquaticum Piper.
Piper montanum.

Wasser Pfeffer.
Floe Kraut.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN HYDROPIPER.

YDROPIPER nomen, ut Galenus Autor est, à locis quibus nascitur, & Piperis sapore, quem præ se fert, possidet, quasi Piper dixeris aquatile, nam iuxta stantes aquas, aut profluentes pigro lapsu, prouenit, quare à natali solo, & Pipere quod gustu imitatur, appellationem contraxit. Antonius Musa & Euritius Cordus scribunt, Hydropiper esse eam Persicariæ speciem quæ lituris caret. Ponuntur enim duæ ab illis species. Vna quæ acri mordacitate pungit, nullamq; habet maculam, atq; hæc Hydropiper dicitur. Altera quæ ferè fatuo est sapore, uel aliquantulũ acido, ut acetosa, & in folio lituram habet maculæ modo conscriptam, & ab Herbarijs ferè persicaria appellatur. Hanc differentiam Persicariæ non animaduertunt, qui negant Hydropiper non esse Persicariam. Cordus apud Plinium Siliquastrum seu piperitida uocari credit, Brunsfelsius & Hieronymus Bock herbam pulicariam etiam nominant, quòd & ipsa pulices necare creditur.

DESCRIPTIO.

Hydropiper herba est mentastro similis, folia tantum molliora atq; latiora habet. Radix & folia saporem Piperis habent, sed non adeo acrem. Caulem habet geniculatum, in quo semen fert ad uua
B rum immaturarum similitudinem. Herba ipsa magis ad medicinam utilis est quàm radix. Præterea herba, & semen in medicina plus prosunt uiridia quàm siccata.

TEMPERAMENTVM.

Hydropiper herba est calida, sed non usq; adeo ut Piper est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba cum radice in aqua decocta ac ita oculis imposita, malos humores inde tollit. Purulentis oculis foris imposita ualde prodest, ita ut prius in mortario contusa sit, & ita humida cum succo imponatur.

Ad maculas corporis succum huius herbæ mane & uesperi illine, tum intra triduum consumuntur. Ad affectũ illum quem uermem digiti, nominant, Accipe hanc herbam cum membranula, quæ ex ouis elixis decedit eodem pondere, & emplastri modo impone, & uermis morietur absq; dubio.

Hydropiper uiride cum semine suo illitum, sugillata, & tumores induratos discutit.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum incipientium à Litera I.

DE IACEA.

C

NOMENCLATVRAE.

Iacea.
Herba trinitatis.
Herba clauellata.

Freyschem kraut
Dreifaltigkeyt blůmen.
Nagel kraut.
Creutz blůmlin.

D

ANNOTATIO IN IACEAM.

IACEA, ut Hieronymus Herbarius inquit, Latine dicitur herba Clauellata, & uulgò Herba Trinitatis uocatur, à triplici florum differentia, quos luteos, cœruleos, & candidos habet. Seritur in hortis ad coronas inde nectendas. Apud Dioscoridẽ adhuc certo nomine significari non potest, ut Ottho Brunsfelsius scribit. Ruellius putat apud Dioscoridẽ uocari Ocimoides. Hieronymus Bock uerò censet eam esse Polygalon Dioscoridis, & præcipuè quę candidis est floribus. Potest ergo Herbariæ medicinæ studiosus Dioscoridem ipse consulere, & iudicare an Iacea, uel Herba Trinitatis uulgò dicta, cũ istis duabus herbis iam antè nominatis conueniat.

DESCRIPTIO.

Iacea ferè in palmi altitudinem à terra crescit, flores eius triplici sunt colore, cœruleo, luteo, & candido. Caulem habet instar lauendulæ acutis & paruis folijs. Vbicunq; semel in horto sata est, ibi postea se ipsam seminat & propagat.

Herba

A Herba ipsa & non radix in usu medicinæ est, atq; ad multas res conducit,& præsertim aqua inde distillata.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba decocta cum uino & bibita educit malos humores, & inflammationem erysipelaceam in corpore existentem fortiter expellit.

Infantibus quibus erysipelas periculo est, hæc herba in pultem concidenda est, uel dabitur eis potui aqua eius, & absq; dubio citò sanantur. Decoque in uino,florum Chamomillæ, Alchimillæ & Iaceæ,singulorum manipulum unum,atq; illud per octo dies matutino tempore ieiunus bibe , & intra octo illos dies bis lauabis: Ea potio tollit omnem glutinosum humorem & illuuiem, quæ longo tempore se collegit inter cutem & carnem. Prodestq; in primis scabiosis hominibus,si ex hac herba edant,uel aquam inde distillatam bibant.

DE AQVA IACEAE.

Optima eius distillatio erit, ut si quando herba ipsa floret, simul cum caulibus distilletur.

Aqua Iaceæ infantibus in potu data ad ij.uncias medetur inflammationi quę eos corripuit. Mane & uesperi singulis uicibus ij.aut iij. uncijs pota,subuenit asthmaticis, & qui angustiam habet circa

B cor & pectus, atque etiam qui ibidem ulcus aliquod uel tumorem habent.

Eodem modo bibita auxiliatur illis qui apostema in pulmone habent.

DE INCENSARIA.

NOMENCLATVRAE.

Incensaria.

Brennwurtz.

INCENSARIAM Ruellius genus Libanotidis credit esse, atq; sic appellari,quòd thus,quod incensum uocant,redoleat.

DESCRIPTIO.

Incensaria herba est,quæ fermè similis est plantagini, nascitur in arenosis montibus,per terram se propagat, odorem habet thuri similem.

C

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Consumit humores pectoris, unde exoriri posset apostema pectoris uel lateris, uiridis imposita.

Radix eius confortat membra paralytica, sanguinemq; eis affert imposita.

Herba hæc atq; radix tollunt obstructionem narium quæ ex destillatione cerebri prouenit. Radix habet uirtutem attrahendi malos humores, usurpatur propterea ad uulnera soluenda, & præcipuè ad pus educendum. Succus ex radice permistus cum resina & cera, unguentoq; inde facto ualde attrahit.

DE INGVINALI.

NOMENCLATVRAE.

Ἀστὴρ ἀττικός.
Ἀστέριον.
Βουβώνιον.
Inguinalis.
After Atticus.
Asterion.
D Bubonion.
Stellaria.

Stern Kraut.

ANNOTATIO IN INGVINALEM.

INGVINALIS est herba quæ apud Dioscoridem, & Plinium Aster atticus appellatur. Foliorum in flore Inguinalis herbæ numerus, positura & forma, quibus stellæ modo radiatur, cognominem stellis uulgarem, alioqui & in sepibus nascentem herbam fecerunt, ut Marcellus Vergilius inquit. Vsus deinde medicorumq; cœtus utilem inguinibus cognitam, in Græcis Bubonion, in Latinis Inguinalem, appellauit. Inguina enim Græci Bubonas appellant. Tanta siquidem tamq; præsens contra inguina eorumq; dolores uis Inguinalis herbæ est, ut adalligata solum in eo malo medicinam faciat. Idq; grauissimi Græcorum medici testati sunt: Galenus, Ægineta, Dioscorides, & Plinius.

DESCRIPTIO.

Inguinalis herba est oblonga & acuta folia habens, quæ in summo stellæ sunt similia. Nascitur inter petras & aspero solo.

A Dioscorides hoc modo describit: Inguinaria herba lignosus caulis est, purpureum & luteum habet in summo florem ueluti anthemis, capitulum undiq; per orbem incisuris diuisum: foliolis stellæ similibus. Quæ circa caulem folia sunt, oblonga & hirsuta sunt. Hæc herba noctu tanquam stella in cœlo lucet, & qui uiderit ignorans, putat se ignē uel phantasmata uidere, & metu plenus, ridetur à pastoribus pecorum. Vergilius Marcellus hoc confutat atque reijcit, tanq̃ superstitiosum aliquid, quia in antiquissimis Græcis, Latinisq; autoribus non inueniatur. Quidam etiam Bubonion à bufonibus, hoc est, uenenosis uermibus dictum uolunt, quod non solum ineptum ac falsum est, sed etiam contra omnem autoritatem ueterum, fingunt enim quòd bufonibus Inguinalis magna sit medicina, quando in pugna cum araneis habita uicti fuerint, & uulnerati atq; icti ab eis. Et quòd bufones aliaq; animalcula uenenosa huius herbę gratia in locis petrosis se contineant, atq; ea herba se reficiant atq; sanent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Inguinalis prodest æstuanti stomacho emplastri modo imposita. Prodest & oculorum inflammationibus, inguinibus, procidentiq; sedi. Ferunt præterea, quod in flore eius purpurescit, anginis cum aqua potum præsidio esse: prodesse & comitilialibus infanti-
B bus. Contra inguinum inflammationes recens utiliter emplastri modo imponitur.

Sicca eadem quæ tamen sinistra manu eius, qui sibi remedium quęrit decerpa fuerit, inguini adalligata, dolores inguinum finit.

Caduco morbo laborantibus opitulatur, ut Apuleius testatur. Si baccas Asterij, id est Inguinalis dederis manducare Luna decrescente, quū erit signum uirginis, & ipsam herbam laborans habeat in collo suspensam, remediabitur.

DE IRINGO.

NOMENCLATVRAE.

Ηρύγγιον. Εκατογκέφαλον.
Eryngion. Iringus.
Centum capita.
Krauß Distell.
Bracken Distell.
Manßtrew.
Elend. Rad Distell.

C

ANNOTATIO IN IRINGVM.

IRINGVS seu Iringium corrupto, ut constat, uocabulo ab Herbariis, & Pharmacopolis uulgò dicitur, pro ea herba aculeata, quę apud Dioscoridem & Plinium Eryngion appellatur. Idq; ita esse omnes medici qui de herbis scripserunt, uno ore consentiunt. A numero capitum, Centumcapita à Dioscoride, & Plinio dicitur, quamuis etiam Plinius candidam ea uoce uocari solitam scribat. Est enim Eryngion carduus multis atque stellatis capitibus, omnibus carduis aspectu speciosior. Herba est quouis Protheo mutabilior, nunc album, nunc cæruleum, nunc pallidum mentitur colorem.

DESCRIPTIO.

Iringus aculeata planta est, cuius folia adhuc nascentia & teneri recipiuntur in cibos sale condita, ea sunt lata, per ambitum aspera, gustu odorata & rubentia colore, hæc ubi adoleuere, multis cauliculum fastigiis in spinas aculeantur. In cacuminibus capitella in formam pilæ coacta cernuntur, etiam aspera & spinosa, quę stellæ modo rodiantur. Radix foris est colore nigro, intus candido. Nascitur petrosis montibus, & campestribus atque asperis locis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; humectat secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Radix contusa & calidis apostematibus emplastri modo imposita, calorem extinguit, & emollit.

Si quis ex floribus bibat, medentur anginæ.

Radix Iringi in melle macerata, & sæpius sumpta, uirilem genituram adauget, bonumq; generat sanguinem. Pastinaca eiusdem est uirtutis cum Iringo. Pharmacopolę quoq;, ut Antonius Musa scribit, in Italia radicem saccharo melleq; condiunt, & ad uirile membrum erigendum, & hyeme, ut uentriculus calescat, utunt.

Iringus pota menses & urinam trahit. Tormina & inflationes disiicit. Bibitur cum uino utiliter iocinerosis, & contra uenenatorum morsus & epota uenena.

Pota cum hydromelite radix, opisthotonicis, & comitialibus medetur.

Auxiliatur Iringus cordis uitiis, lieni, renibus, stranguriæ, opisthotonicis, spasmis, hydropicis. Extrahit spinas & corpori infixa cum melle strumas, potridas, panos discutit.

DE AQVA IRINGI.

Radix tantum Iringi minutim concisa in fine Maii distillatur.

Aqua Iringi mane ac uesperi singulis uicibus ij. aut iij. unciis pota, medetur stranguriæ, auget genituram.

A

DE IVIVBIS.

NOMENCLATVRAE.

Iuiubæ.
Zizipha.
Serica.

Welsch Hanbutten.
Ars Kitzelen.

ANNOTATIO IN IVIVBAS.

VIVBAE Zizipha à Latinis appellantur, quæ potius baccæ uidentur, quàm poma, licet autores inter Poma numerent, peregrina arbor, de qua nusquam Dioscorides,
B Duplex Ziziphi genus, ut Columellæ placet, rutilum, & candidum. Rutilum in officinis in frequentiori est usu. Candidum rarò ad nos adfertur. Galenus Iuiubas Serica uocat, ut Brunsfelsius & Ruellius indicant. A recentioribus medicis pro tussi exhibentur, in decoctis pro pectore: hoc à Galeno improbatur, utpote quę potius incrassent quàm attenuent. Optimus seruandi modus est si acu perforentur, & lineæ insuantur, ut mulierum indices imitari uideantur, quibus numeratas preculas singulis diebus deo pendunt. Vel ut Ruellius docet, Zizipha collecta matura in longo uase fictili seruantur oblito, & loco sicciore composito: uel si recenter lecta poma, si guttis uini ueteris perfundas, efficitur ne eā rugarum deformet attractio.

DESCRIPTIO.

Iuiubæ frigidæ sunt in primo gradu, & in siccitate & humiditate temperatæ. Galenus inquit, Serica imbecillissima sunt, & difficillimè concoquuntur, cumq; hoc stomacho inutilia sunt. Ab insolentibus & effrenatis pueris ac mulierculis cibo duntaxat, appetuntur, exiguumq; præbent alimentum, maiora præferuntur, prosunt ęstuanti sanguini, nam ipsum incrassant.

Candida Zizipha concoctu difficillia sunt.

C Zizipha calore & humore temperata tradit Aëtius, ideo sanguinis acrimoniam edomant, probum succum creant, serosum sanguinis humorem eliciunt: decoctum eorum tussim & difficultatem spirandi lenit: pectori, renibus, uesicæ prodest: præstantiora sunt maiora, cuiusmodi sunt quæ ædesina nominantur. Vomitionem acri concitatam humore sedant, uerum ægrè coquuntur, & lienem lædunt. Eorum decoctum salubrius propinatur.

Cum melle condita si fuerint Zizipha ac sumpta, prosunt thoraci obstructo, & uitiato pulmoni, atque tussi. Subueniunt contra calculum renum & uesicæ.

DE IVNIPERO.

NOMENCLATVRAE.

Ἀρκευθίς.
Iuniperus.
Grana Iuniperi.
Wegholder.
Fewer baum.
Kramet Baum.
Wegholder Beer.

D ANNOTATIO IN IVNIPERVM.

IVNIPERVM Græci arceuthida uocant, ideo autem sic dictam putant, quòd iuniores, & nouellos fructus pariat, sola enim ferè arborum fœtus suos in bienniū prorogat, qui ne maturescant quidem, nouis superuenientibus, perpetua coma uiret, unde & topiario operi idonea: & pergulis applicari solet: præterea cariosam senectam non sentit, ut ex trabibus templi Dianæ uisum est, inquit Plinius: eius lignum & rami odoratissimi. Baccas item fert nigras admodum odoras, quibus in suffitibus cubiculorum utimur. Has Germani etiam Kramet beer appellant, id est turdorum baccas: his enim turdi pinguescunt, & carnem bene olentem faciunt, ut nullo tempore ganeæ aptiores sint, quàm quum iuniperus maturum fructum habet. Iuniperus uirens adhuc cum igni dicatur, crepitat, & non iniucundum fumum expuit, qui odoris suauitate grassantia pestilentiæ contagia depellit, & sęuientem perniciem eluit. Humor quoque in Iunipero ad lachrymæ modum concrescit, qui crematus nidorem odore thuri non cedentem expirat. Hęc lachryma Iuniperi caloris beneficio durata in gummi, Vernix peculiari uocabulo dicitur, ut autores tradunt.

DESCRIPTIO.

Iuniperi fructus primum circa tertium annum maturescit. Arbor per

A bor per totum annum uiret: fructus cum maturi sunt, nigrescunt, luteos habent flores, lignum & fructus bonum odorem præbent. Duo eius genera, Altera maior, altera minor, utraq; accensa serpentes fugat.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calfacit & siccat in tertio ordine, fructus autem calefacit quidem similiter, ut Galenus inquit, sed in primo gradu siccat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Grana Iuniperi in ore retenta, malum aërem expellunt, Malos humores in homine consumunt quocunq; modo usurpata fuerint.

Oleum Iuniperinum facit maximè ad morbum articulorum ex frigiditate contractum, quod hoc modo conficitur: Accipe duas fictiles ollas uitro incrustatas, quarũ unam super aliam pone, superiorem autem ollam implebis ligno Iuniperi, minutim conciso, & inter ollas erit lamina foraminosa, ita ne lignum cadat in ollam inferiorem: obturabuntur uerò ambæ ollæ, ne fumus inde exire possit & ponentur intra terram, ita ut superior aliquantum è terra promineat, circũ quam ignem ex carbonibus strues, tũ quàm primum lignum in superiore olla intus calefactum fuerit, oleum ex superiore olla in inferiorem manat. Hoc oleum auxiliatur paralysi in corpore existente, si spina dorsi inde inungatur, & multos iuuit. Prodest quoq; comitialibus, si spinam dorsi eo inungant. Facit ad Melancholiam in cibo sumptum. Valet contra Iliacam passionem si dolentis partes inde perungantur. Auditum emendat auribus instillatum. Idem medetur omnibus morbis interioribus corporis ex frigida intemperie prouenientibus. Lapidem in uesica frangit, si instrumento chirurgico immittatur. Facit ad quartanã, si quotidie pondere unius drachmæ in cibo, uel alio modo sumitur. Confert confessionibus cutis, & malo tibiarum, serpigini & cancro.

B

Suffitus ex ligno Iuniperi factus emendat pestilentem aërem. Baccæ Iuniperi in uino decoctæ, medentur stranguriæ, & doloribus coxendicum. Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile: inflationes, tormina, languoresq; discutit.

DE AQVA BACCARVM IVNIPERI.

Distillatio conueniens baccarum Iuniperi est in principio Septembris, quando maturę sunt, & nigricantes, tum contundi debent & distillari. Aqua illa mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ij. uncijs pota, medetur calculo renum & uesicæ, purgatq; renes & uesicam, urinam ciet, menses mulierum trahit ad iij. uncias pota.

Expellit fœtum mortuum iiij. uncijs bibita, & uenenum: prodestq; contra morsum uenenatorum. Facit ad omnes morbos articulorum ex frigidate contractos, si mane, meridie ac uesperi articuli inde fricentur, & deinde per se iterum exiccentur. Eadem attenuat, aperit, & purgat immunda ulcera, si inde lauentur.

C Sequuntur Herbæ à Litera L. incipientes.

DE LACTVCA.

NOMENCLATVRAE.

θρίδαξ ἥμερος: θρίδαξ ἄγρια.
Lactuca domestica. Lactuca agrestis.
Lattich. Wild Lattich.

ANNOTATIO IN LACTVCAM.

D LACTVCA quam Græci Thridacem uocant, dicta est, (ut Palladius in Ianuario inquit,) quòd abundantia lactis exuberat. Verum Apuleius inde dictam putat, quòd lacte nutrientes fœminas impleat. Lactuca, ut tradit Athenæus, prima mensa apud ueteres non offerebatur, sed conuiuia cœnasq; finiebat: nunc ex aceto & sale condita mensas inchoare solet, quod & Martialis ostendit hisce uersibus.

Claudere quę cœnas Lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Præfertur Lactuca, ut Galenus inquit, nec iniuria reliquis oleribus, cum ne ullum quidem succi melioris inueniatur. Aestate gratus est cibus, quia natura refrigerat. Quare & Galenus scribit, se in iuuenta cum os uentriculi crebrò flaua bile incandesceret, ęstus moderandi gratia, Lactucam esitasse: & cum ad prouectam æstatem peruenisset, quo posset placidiorem inire somnum, comedisse, ad quem conciliandum Lactucam uesperi mansam præsens attulisse remedium. Ferunt Augustum Cæsarem in ægritudine usu Lactucæ conseruatum. Nec mirum cum & concoctionem adiuuet, & meliorem quàm cætera olera sanguinem generet.

Lactuca duorum generũ est. Altera Domestica est, altera uerò Agrestis.

A Agrestis. Domestica rursum in tres species diducitur. Vna quæ lati caulis est, Altera crispa, Tertia uerò sessilis. Agrestis Lactuca est quam Hieronymus Herbarius & recentiores quidam medici pro uera Endiuia ostendunt, hæc folio est cichorij, latiore tamen, albiore & minus inciso, sed lactescit quemadmodum Lactuca. Comes à Neuenare scribit eam esse herbam quæ à Germanis dicitur Saw Distel, id est Carduus porcarius. Domestica uerò est uulgaris Lactuca, quę in hortis passim crescit. Sunt adhuc pulra eius genera quæ à Columella enumerantur.

Domestica in cibo uti licet, uerum cruda manducata, homini est noxia. Estur tamen quum adhuc tenera est, nec multum efficax.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca refrigerat & humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ægineta inquit: Lactuca manifestè & refrigerat & humectat, eoq; somnum accersit, ut autem inter olera ualenter nutrit, ita boni succi sanguinis efficax est.

Lactuca stomacho accommodata est, somnum conciliat, aluum mollit, & lactis abundantiam facit.

Semen Lactucæ lactantibus fœminis abundantiam lactis præ-
B bet in cibo sumptum, & uisum acuit. Idem in uino sumptum somnum conciliat.

Emplastrum ex Lactuca confectum, & calidis apostematibus impositum atq; sacris ignibus, ualde refrigerat.

Lactuca elixa atq; oleo oliuarum permista, medetur hydropicis in cibo sumpta.

Crebro usu cerebrum perturbat, & frigido stomacho noxia est, atq; claritati oculorum officit.

Lactuca manducata bonum generat sanguinem, & medetur febri tertianæ. Cruda comesta uel elixa cum aceto saccharoq; permista, dissoluit obstructionem lienis atq; iocineris.

Semen Lactucæ lacte muliebri & albo oui temperatum, & temporibus illitum, conciliat somnum.

Semine trito & poto crebras libidinum imaginationes in somno compescit, & Veneris impetus cohibet.

Succus fronti male ualentis illitus, somnum acersit.

Cauendus tamen Lactucarum usus suspiriosis, sanguinem excreantibus, pituitosis, & ijs quoq; qui procreãdis liberis dant operam. Si quidem, ut fertur, non fœcunditatem modo minuunt, sed quos postmodum sustulerint filios, uelut amentes & inepti à progenitorum ingenio degenerant.

C Lactuca Agrestis decocta, & fouendo mulieribus subdita, facit ad uuluæ procidentiam.

Syluestris succus uiribus quoqꝫ papaueri similis est. Carpitur per messes, inciso caule, insolatusq; conditur in fictili nouo, ad multa prçclarus. Sanat oculorum uitia, cum lacte mulierum. Arcet cum eodem nubeculas, cicatrices, adustionesq; omnes. Caligines itidem & argemas emendat. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Vrinæ difficultates succus emendat. In summa uis ei est somnifica, dolores sopit quos per quietē leuari sit opus, menses euocat.

Est & aliud Lactucæ genus quod intrinsecus est uiride, extrinsecus candidum. Est etiam quç uocatur à Germanis Brant Lattich, quam Herbarij appellant Latine Vngulam caballinam.

Cui ulcera in corpore. Accipiat ex hisce Lactucis & extremitates foliorum decerpat, ut magnitudini ulceris quadrent, & cum melle lita, imponat per iij. dies & iij. noctes priusquam ulcus erumpat, emplastris autem siccatis, alia iterum imponenda sunt recentia, ulcus inde absq; dubio curatur.

DE AQVA LACTVCAE.

Lactuca crispa prius, deinde uulgaris Lactuca in medio Maij distillari debet.

D Aqua Lactucæ mane & uesperi singulis uicibus ij. uncijs pota, prodest iocineri, nam natura ipsum refrigerat atqꝫ confortat, refrigeratq; sanguinem inflammatum.

Itidem bibita sistit dysenteriam, & alios uehementes alui fluxus, facit ad tremorem membrorum, conducit illis qui dormire nequeunt, temporibus capitis & pulsibus manuum illita, somnum conciliat.

Conducit fœminis lactantibus quæ modicum lac habent, si eam biberint uel potum suum inde miscuerint, generat lactis copiam.

Sedat siccam & calidam tussim in potu sumpta, lenit guttur, expurgat thoracem & pulmonem, sitim sedat, calorem iocineris stomachi, & renum temperat. Largius sumpta aluum laxat.

Medetur uertigini capitis ex calida causa prouenienti, si caput sæpius ex ea illinatur, ut postea per se iterum siccetur. Paralysim arcet, ne hominem inuadere possit, si membra ex ea inungantur & fricentur, medetur apoplexiç. Phreneticis medetur, capiti illita.

DE LAPPATIO ET EIVS SPECIEBVS.

NOMEN

B

NOMENCLATVRAE.

λάπαθον. ὀξυλάπαθον.

Lapathum. Lapatium. Rumex. Hippolapathum. Oxylapathum. Lappatium maius. Lapatium minus.

Groß Klett. Grindt wurtzel. Mengel wurtz.

ANNOTATIO IN LAPATHVM.

APATHVM Græci, Latini Rumicem, Barbari Lapatium uocant, Lapathum autem, uel uti Theocritus protulit, Alapathum, ab effectu nomen accepit, quoniam exinaniat, etenim Attici ἀλάπαθα, quæ nos inanitiones dicimus, appellant, & λαπάττειν uacuare uel exinanire Græci omnes dixerunt. Oxylapathum quamuis anceps in acidum saporem uel acutam

C acutam figuram uideatur significatio, nomen sortitum est, quòd folia desinant in mucronem. Hippolapathum Græci quasi grande Lapathum dicunt, magnis amplisq; rebus hippo præponere soliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinẽ mutuantes.

Lapathi quatuor genera facit Dioscorides. Inter ea Oxylapathon quasi acuta Rumex dicitur, palustribus locis nascens, in cacumine acutiora duráq; folia habet, ob id officinæ nostrates Lapatium acutum nominant. Est præter hanc hortensis Rumex priori dissimilis, Aliud Lapathum est agreste & erraticum, quod quidem in pratis, syluis ac montibus frequentissimum est: habetq; folia plantagini similia acidula aut minuta. Oxalis uulgò dictum, Quartum habet genus quod alij Oxaliden, alij Anaxariden, alij Rumicem syluaticum appellant, cuius folia syluestri, & exiguo sunt similia, caulis teres, sesquicubitum altus, semine Rubro, in mucronem acuminato, quod foliaceo uestitur inuolucro, sapore acri, è scapo & agnascentibus coliculis erumpente. id partim seritur, partim sua sponte prouenit. Omnes ferè quòd gratum acorem palato repræsentet, acetosam cœperunt appellare, de qua suprà dictum est.

Est & aliud Lapathum maius, quod Græci Hippolapathum uocant, quasi Lapathum equinum: non quòd aliquid habeat cum equo simile: sed quòd tantum sit omnium maximum. Atqui hoc La-
D pathum maius latissimum folium habet, & longissimum, semen & radicem Rhabarbaro similem, hoc tantum folia inter se differunt, quòd folia Rhabarbari parte inferna incisa sunt, & ad pediculum minus lunata. Hieronymus Bock qui nuper librum de herbis Germanice conscriptum in lucem ædidit, credit eam herbam quam nunc ubiq; pro Rhabarbaro in Germania ostentant, esse Hippolapathum Dioscoridis, quam per omnia refert, scribitq; se experimento didicisse, eam Phlegma, & Choleram purgare, si quis accipiat radicis eius siccatæ drachmam, & Gingiberis tertiam partem drachmæ, hoc simul in puluerem redactum, in calido iusculo sumetur.

DESCRIPTIO AC TEMPERAMENTVM.

Quatuor sunt genera Lapathorũ, quę ferè eiusdem naturæ sunt, ut frigida & sicca in tertio ordine. Primum acuta habet folia, quod bonitate alijs antecellit. Aliud rotundis est folijs, quod nõ est adeò bonum ut primum. Tertium folia latiora, & oblongiora habet, cuius in cibo non est usus. Quartum est Lapatium acutum quę à saporis aciditate à Germanis Sauer Kletten dicitur, quæ rubros producit flores, & radicem habet longam & candidam. Hanc quidam Accetosam uocant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lapathum moderatè digerentem sortitum est facultatem, ut Galenus scri-

A lenus scribit, at Oxylapathum mistam, nam cum eo quòd digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifestam quoq; quandam astrictionem obtinet, ut & dysenterias & diarrhoeas, siue profluuia sanet, & maximè Oxylapathi. Porrò Hippolapathum quod in totum in paludibus prouenit, easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.

Succus ex acuto Lapatho cum oleo nucum & terebinthina pari mensura simul decoctus, deinde linteolo percolabitur, & addetur pulueris tartari, tertia pars ponderis priorum, & conficietur inde unguentum, quo si impura scabies corporis, quę lepra obducta est, inungatur, cutem nitidam & pulchram reddit.

Comes à Neuenare inquit, errori potius quàm experimento tribuendum, Quòd lapatio acuto magis in scabie, & pruritu empirici usi fuerint, quandoquidem acetosam, si eodem modo præparetur, multo citius pruritum tollere, scabiemq; exiccare & sanare, scribit se experimento comprobasse.

Radix cum forti uino uel aceto elixa, postea contundetur, & emplastri modo imposita, lienis tumorem tollit.

Eadem in uino decocta & bibita, facit ad difficultatem spirandi.

Lapathium acutum cum axungia decoctum, & duris apostematibus impositum, ea citò emollit, malam materiam & saniem in eis B contrahit, & eo citius postea sanat.

Idem Lapathium habet uirtutem penetrandi, & educendi malos humores: quare facit ad calculum, & ad saniem extrahendam ex malis pustulis.

Semen ex acuto Lapatho fluxus alui, & dysenteriam sistit, & prę cipuè etiam menses mulierum nimium fluentes. Lappatium maius uirtutes omnes minoris possidet, eius semen, si quis in aqua coxerit, & uulnera in quibus gangræna est, inde lauerit, ea hoc decoctum ualde mundat.

Lapathum ualde usurpatur in balneis pro calculo renum.

Lapathum maius habet singularem uirtutem discutiendi tumorem, si imponatur.

Agrestis semen, ut Dioscorides testatur, itemq; Oxylapathi, & eius quam ab acido sapore, oxalidem uocant, utiliter in aqua uino ue bibitur, contra intestinorum tormina, cœliacas alui fluctiones, & stomachi ex repletione fastidia, & scorpionum ictus.

Sanant Lapathorum omnium radices in aceto coctæ crudæq;, mox emplastri modo impositæ lepras, impetigines, Scabrosq; ungues detrahunt: uerum oportet locum nitro acetoq;, in sole confricatum antea pręparasse. Fouentur & eorum decocto prurigines utiliter. Radix in uino cocta doloribus aurium dentiumq; prodest, si

C colluantur iure. Strumas eadem & secundum aures abscessus, quos parotidas dicunt, in uino elixa & illita discutit. In aceto autem lienem minuit. Concisæ & fœminis subditæ radices eædem, muliebres fluctiones sistunt.

Quinetiam in uino decoctæ, fellis suffusionem emendant: calculos in uesicis frangunt, & menses ducunt, & scorpionum ictibus succurrunt.

DE AQVA LAPATHI.

Optimum tempus distillandi Lapathum est, ut radix & herba inuicē concisa in Iunio distillentur, uel herba sola in Maio. Radix uerò inter Iulium & Septembrem.

Aqua Lapathi medetur scabiei, si per duas aut tres hebdomades quotidie bis uel ter, & singulis uicibus ij. aut iij. uncijs bibatur. prodest quoq; foris corpori illita.

Sanat quoq; uitiligines, si quotidie ex ea illinantur, & postea per se iterum siccentur, & præcipuè, si addatur Sal gemmæ uel commune sal, & parum aceti.

DE LAPATIO MINORE.

NOMENCLATVRAE.

D

Lapathum minus.

Kleyn Klet.

DESCRIPTIO.

LAPATHVM minus simile est rotundo Lapatho, fructum habet rotundum & spinosum. Radices eius intra terram, sunt oblongæ & candidæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Habet ferè easdem uirtutes quas maius Lapathum habet, & præcipue semen.

Radix in uino decocta & bibita, tollit calculum, qui diu renibus & uesicæ inhæsit.

Radix in puluerem contrita & Rhabarbaro admisto in uino sumpta, discutit omnes malos humores, unde lepra exoriri posset.

Collectio & distillatio eius est eadem cum maiore Lapatho.

DE LAPATIO ROTVNDO.

LAPATIVM rotundum, quęre infrà in ungula Caballina.

DE

DE LAVENDVLA.

NOMENCLATVRAE.

Κελτικὴ νάρδος.
ψευδονάρδος.

Lauendula.
Nardus Celtica.
Pseudonardus.

Lauendel.

ANNOTATIO IN LAVENDVLAM.

AVENDVLA herba odorata est, ubiq; in hortis nascens. Marcellus Lauendulam inde dictã scribit, quòd magnum uectigal Genuensibus mercatoribus præbet, B quotannis in Africam eam ferentibus, ubi lauandis fouendisq; corporibus, Lybes ea utuntur, nec nisi decocto eius abluti, mane domo egrediuntur. Estq; Lauendula nostra apud Dioscoridem Nardus celtica, ut Vergilius Marcellus testatur. Ruellius Pseudonardum eam esse inquit. Cuius duo cernuntur genera, Vnum procerius adolescit, & maiorem spirat odorem, quod quia non minus quàm nardum placet, sibi spicæ nomen arrogauit. Alterum tum amplitudine tum odore minus: quod quia balneis, & hominũ lauacris expetitur, elotaq; omnia, si permisceatur, odoris suauitate commendat, & uulgò Lauendula appellatur. Nunc doctioribus censendum relinquimus, utrius sententia magis sit probanda.

DESCRIPTIO.

Lauendula ferè Spicę est similis, flores tantum habet teneriores, caulem & herbam macram, flores cœruleos, & iucundo odore, gaudet nasci in hortis.

TEMPERAMENTVM.

Habet uirtutem calefaciendi & siccandi: ad cibum nõ conducit. Vis ei calfactoria & resiccans abscessu secundo, tenuibusq; constat particulis, nec multo à natura Celtici dissidens, ut Ruellius inquit.

VIRES AC IVVAMENTA.

C Lauendulam si quis sępius naribus admoueat, & odoretur, tum uisum confortat atq; clarificat.

Si quis Lauendulam in aqua decoquat, & indusium in ea madefaciat, & postea iterum siccari sinat, tum nullus pediculus uenit ad ipsum indusium, quamdiu odorem illum retinet.

Flores singulares uirtutes in se retinent, & pręcipuè ad Apoplexiam. Flores in uino macerati distillantur, atq; illud uinum in ore retentum, loquelam hominis conseruat, Apoplexia ueniente, habetq; alias plures uirtutes.

DE AQVA LAVENDVLAE.

Herba ipsa unà cum floribus ad destillationem concidenda est in Iunio.

Aqua Lauendulæ facit ad uertiginem, capiti illita, & postea per se iterum siccescat: prodest quoq; duabus uncijs pota. Itidem usurpata, facit ad spasmum, apoplexiam, torporem & tremorem membrorum, atq; manuum.

Prodest etiam si cui lingua adeo grauis fuerit, ut eã mouere, uel leuare non potuerit, pondere unius uel iij. unciarum pota.

Conducit ad membrorum paralysim, si inde fricentur, inungantur & foueantur.

D Medetur doloribus & ulceribus dentium sępius in ore retenta.

Ore inde colluto sanat exulcerationem oris.

Si quis Apoplexia tactus fuerit, ut loqui non possit, hæc aqua iij. uncijs pota, loquelam restituit.

Si cui caput dolet ex frigore, uertici eam illinat, dolor statim sedatur.

DE LAVRO, ET LAVRI BACCIS.

NOMENCLATVRAE.

Δαφνη.
Δαφνίδες.
Laurus.
Lauri baccæ.
Lorberbaum. Lorber.

ANNOTATIO IN LAVRVM.

LAVRVS genus arboris est, quæ Grece δαφνη dicitur. Hæc arbor Apollini sacra est, ꝓpter Daphnen, quam amauit, in eam transformatam, siue quòd spectatissima nascitur in Parnasso. Eusebius

A febius scribit eam Soli dicatam, quoniam ignea est, unde odio maximo à dæmonibus habetur: siue quòd plurimum sonat, si uratur, quod prædicendi artem designat. Diuinationis autem Deus Apollo existimatur. Sola arborum fulmine non tangitur, unde & aduersus fulmen, huius uis tueri uidetur. Id adeo uerum credidit Cæsar Tiberius, ut nunquam non gestaret capite coronam Lauream, ut in ipsius uita prodidit Suetonius. Quidam seniles baculos è Lauro faciunt. Cæsarum pontificumq; domos, militum arma, fasces imperatorum ornare quondam solita. Pacis ut olea, sic uictoriarum semper index Laurus. Duo eius genera tradit Cato, Delphicam & Cypriam. Delphica Laurus dicta, quòd uictores Delphis ea coronarentur, & est uiridior Laurus. Cypriã, folio breui, nigro subcrispã.

Laurus duplex est, Mas scilicet & Fœmina, utraque ualde calida & sicca est. Fructus Lauri seruari possunt per biennium, folia uerò ad unum annum.

TEMPERAMENTVM.

Lauri arboris & folia, & fructus, ut Galenus inquit, desiccant & calfaciunt uehementer, plusq; etiam fructus quàm folia.

VIRES AC IVVAMENTA.

Suffitus ex folijs Lauri factus, & mulieri ab inferiore parte alui adhibitus, uuluam eius purgat, & fœtum confortat.

B Folia in uino decocta & bibita, emendant stomachi cruditatem, eructationem & uomitum.

Ad frigidas destillationes capitis, folia Lauri, & rosas pari pondere in aqua decoque, & uaporem inde per infundibulum in os attrahe, deinde frontem laua, & temporibus hanc aquam illine, & multum opitulatur.

Qui debile caput habuerit, Lauri baccas contundat, & per noctem in sacculo capiti imponat.

Laurinum oleum malo stomacho foris illitum bonum præstat remedium. Quod sic conficietur:

Baccas Lauri recentes in puluerem contunde, & in sescuplo olei oliuarum decoque, ac deinde linteolo percola, & erit oleum Laurinum. A Palladio lib. 11. dissimilis confectio hisce uerbis traditur. Ex Lauri baccis oleum conficietur, hoc modo: Lauri baccas quàm plurimas, & maturitate turgentes, in aqua calida bullire facies, & ubi diu ferbuerint, olei quod ex se dimiserint, supernatantis undam pennis leuiter cogentibus in uasa transfundes. Eius quoq; confectionem apud Dioscoridem uide.

Calefacit Laurinum oleum, mollit, laxat, & lassitudines recreat. Vtile præterea cunctis neruorum malis, febrium horroribus, aurium doloribus, & destillationibus, contra renum ex frigore dolores utilissimè inungitur,

Ad multa adhuc conducit, nempe contra paralysim & morbum
C articulorum ex frigida causa procreatum, si inungatur.

Si quis drachmam baccarum Lauri in puluerem contusarum in uino biberit, & cubitum iuerit, beneq; uestibus opertus sudauerit, multos interiores affectus ex homine pellit.

Idem puluis in sudatorio lapidibus ignitis super impositus, & antequam quis lauerit in potu sumptus, discutit hydropisim.

Lauri baccæ in uino potę, urinam cient, frangunt calculum lumborum & uesicæ.

Medentur iocinerosis, & locis muliebribus refrigeratis, stomachum quoq; calefaciunt, & omnia membra corporis.

Cum melle uel passo tabescentibus prosunt, eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis, nam & excoquunt Pituitam, & extrahunt. Vitiligines emaculant: epinyctidas ex oleo illitę, & lentigines & ulcera capitis manantia, & furfures tollunt, cutis pruriginem baccarum succus emendat.

DE LAVREA.

D

NOMENCLATVRAE.

Laurea.

Drüßwurtz.

ANNOTATIO IN LAVREAM.

LAVREAM recentiores Herbarij uulgò appellant, herbam quandam quæ in terra nascitur ad quinq; folij similitudinem, flores luteos habens ad protentillæ modum, radicem intra terram profundam, habetq; candidum ac rotundũ rapulum instar globuli.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus eius auribus inditus suppurationem expellit.

A Laurea contusa,& emplastri modo occipiti applicata,pellit apostema capitis.

Radix eius cum sale & pane contusa,pruritum tollit illita.

Succus radicis discutit abscessus secundũ aures, quos parotidas dicunt,emplastri modo si imponatur.

Herba ipsa sacris ignibus imposita medetur.

DE LENTE.

NOMENCLATVRAE.

φάκος.

Lens. Lenticula.

Linsen.

ANNOTATIO IN LENTEM.

LENS uel Lenticula Latine, φάκος autem Gręce dicitur. Leguminis genus est, à lenis nomen deductũ, quòd qui ea uescuntur, lenes ac moderati fiunt. Hinc Plinius inquit. Inuenio apud ueteres B autores æquanimitatem fieri uescentibus Lente. Ex Leguminibus autem Nouembri seruntur Lens,& in Gręcia pisum, ut Plinius scribit; Lens amat solum tenue magis quàm pingue, cœlum utiq; siccum, Duo genera eius in Aegypto: alterum rotundius nigriusq;, alterũ sua figura,unde uario usu translatũ est in Lenticulas nomen.

DESCRIPTIO.

Lens est leguminis genus nascens mediocribus caulibus,sed duris & minoribus quàm uicię sunt,paruis & breuibus siliquis, in quibus grana sunt spadiceo colore,floribus est candidis.

TEMPERAMENTVM.

Lentes natura sunt frigidæ & calidæ,sed medium tenent caliditatis & frigiditatis, natura quoq; adstringunt. Ægineta inquit, Lentes in secundo ordine siccant,medio caloris & frigiditatis temperamento donatæ, sed astrictionis quoq; nonnihil habent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Probatissimę sunt,quę in aqua maceratæ statim siccantur. Melior quæ facillime coquitur, & quæ maximè aquam absorbet.

Decoctum earum bibitum soluit aluum.

Lentes cum decoquere uolueris,priorem aquam in qua aliquandiu elixæ sunt defundes, & aliam iterum super infundes, ea aqua sumpta ualde prodest, aluum enim expurgat & deijcit. Galenus inquit, decoctum Lentis aluum proritat, ideoq; prior aqua defun-

C ditur, quum adſtringendi gratia lentes aſſumuntur.

Lentes crebro eſu aciem oculorum obtundunt, ęgre concoquuntur, ſtomachoq́; nocent. Inflant quoq; ſtomachum & inteſtina.

Grauia etiam & tumultuoſa inſomnia faciunt, pulmonibus inimicæ.

Lentes in cibo ſumptę ſiſtunt, urinam male promouent, ſanguinem in uenis incraſſant atq; denſant.

In aceto decoctæ ad pultis craſſitiem, & morbo laterali impoſitæ, præſtant auxilium.

Contra ſtomachi ſubuerſionem triginta lentis grana, ſuis corticibus denudata utiliter deuorantur.

Podagræ dolores lenit decocta Lens, & cum polenta emplaſtri modo impoſita.

In uentris profluuio melius eſt eam in aceto coquere cum intybo ſatiuo, portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut plantagine, aut mali corio, aut ſorbo, aut meſpilo, aut cotoneo. In hoc uſu acetum cũ lente diligenter coquendũ pręcipiunt, alioqui conturbat̃ aluus.

Cruſtulas ulcerum rumpit, eaq́; ſordibus expurgat. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximè exulceratas & rimoſas. Ex aceto duritias & ſtrumas diſcutit, oculorum autẽ epiphoras cum melliloto aut cotoneo. Ad collectiones ſedis adhibetur ex roſaceo.

D Contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, decoctæ cremor ad oris ulcerationes, & genitalium adhibetur, Quibus uitioſa eſt habitudo, ob aquam in carne diffuſam, Lens cibo utiliter præbetur, ut Galenus teſtatur.

DE LENTICVLA AQVAE.

NOMENCLATVRAE.

φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων.
Lens paluſtris:
Lenticula aquæ.
Weiß Meer Linſen.

ANNOTATIO IN LENTICVLAM.

LENTICVLA aquæ à uulgo appellatur herba quæ à Dioſcoride, & Plinio Lens paluſtris dicitur, ea ſtagnantibus aquis inuenitur, & fluitat in ſumma aqua lentis figura, à cuius ſimilitudine nomen inuenit, ut Vergil. Marcellus indicat.

DESCRIPTIO.

Lens paluſtris eſt herba, in aqua fluitans, herbaceo colore, forma tereti & parua, capillamenta habens infra aquam. Sine radice naſcitur, fo-

A tur, folijs est Semperuiui & perpetuò uirentibus.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lens palustris natura & ui sistit omnes fluxus sanguinis, ex calore prouenientes.

Ad fistulas ani maximè prodest, si succus instilletur. Sacris ignibus medetur, emplastri modo imposita. Omnibus quoq; inflammationibus medetur, si succus illinatur. Glutinat & in pueris intestinorum ramices.

DE AQVA LENTICVLAE AQVAE.

Modus distillationis eius est, ut quum collecta fuerit, bene lauetur, & deinde parum siccata in Iunio distilletur.

Aqua illa in mediocri quantitate pota, extinguit omnes interiores calores, idem præstat linteolis imposita, sedat sacros ignes, omnia calida apostemata, mitigat æstuantem podagram, adstringit omnes fluxus sanguinis, ex calore creatos, diuerso modo assumpta.

DE LEVISTICO.

B

NOMEN.

C NOMENCLATVRAE.

Λιγυστικόν.

Liguſticum. Lybiſticum. Leuiſticum.

Lieb ſtöckel.

ANNOTATIO IN LIGVSTICVM.

LIGVSTICVM Romani pariter Græcis dicunt: plurimum in Liguria naſcitur, unde & nomẽ inuenit, ut Dioſcorides inquit; in monte qui Apenninus dicitur, Alpibus contermino. Sunt qui panaciam, ſiue panaces uocant, neq; id ab re, quando & radix & caulis, & uires Herculeo panaci ſimiles ſunt. Galenus unius inuerſione literæ Libyſticum appellat, Recentiores, & officinæ Leuiſticum dicunt. Hieroymus Herbarius inquit, illud à Germanis uocari Lieb ſtöckel, eo quòd aqua eius cutem hominis candidam ac amabilem reddat. Odorata herba eſt, & accommodata balneis. Pro pipere Liguſtici ſemine utebatur antiquitas, imò & nunc ruſtici Ligures pro pipere in obſoniorum condimentis utuntur, ut Antonius Muſa ſcribit.

DESCRIPTIO.

Liguſticum amat naſci prope uias, & ſub imbricibus: folia habet inciſuris & pinguia, caulem longum, & intus concauũ, ramos breues, ſemen latum, rotundum, & tenue. Flores autem habet luteos, D & radicem candidam. In ſemine maior uis ac uirtus continetur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; ſiccat in ſecundo gradu. Semen tribus annis durat in ſuis uiribus & uirtute.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex ſemine Liguſtici, ſi quis mane ieiunus biberit, per ſuperiora, & inferiora hominem fortiter purgat. Quorum pedes podagra infeſtantur, eis prodeſt ſemen clyſtere exhibitum.

In uino per noctem maceratum, & potum, menſes mulierum trahit.

Semen ad uſum medicinæ nimium eſt efficax, nam ulcera rumpit, & aperit impoſitum, fœtus mortuos potenter expellit. Propterea uis huius ſeminis temperari, cum ſemine fœniculi & Aniſi, in eodem pondere debet, & deinde aſſumi, tum enim in homine operatur abſq; nocumento. Extra corpus tamen ſemen hoc poteſt uſurpari, abſq; ullo additamento.

Herba ipſa in lauachro multum prodeſt, ſi corpus ex ea fricetur, aperit enim poros, & attrahit malos humores.

Liguſticum in uino uel aqua elixum & potum, aperit oppillationem iocineris atq; lienis.

Contuſum

A Contusum atq; cum cymino permistum, ualde prodest, si in uino bibatur, nam stomachum emendat, & noxios uentos, ex intestinis repellit.

Ligusticum, Galanga & Cinamomum in uino decocta, medentur doloribus stomachi, lienis & intestinorum.

Tragea facta ex semine Ligustici, & cinamomo, Reupontica atque Galanga, saccharoq; admisto, in uino si sumatur, ad morbum antè dictum prodest.

Semen Ligustici sedat dolorem uentris, & intestinorum, tumorem stomachi discutit, humorem stomachi concoquit, morsum serpentum sanat, mouet urinam atq; menstrua.

Lauachrum factum ex Ligustico, Rosmarino, matricaria, chamomilla, meliloto, Stæchade citrino, & fœnogræco, ijsq; simul in uino decoctis, prodest aduersus arthritim, & morbum regium.

DE AQVA LIGVSTICI.

Tempus destillationis eius est, ut folia unà cum caulibus concisa, in medio Maij destillentur.

Aqua Ligustici mane ac uesperi singulis uicibus ij. aut iij. uncijs pota, medetur illis qui puncturam circa latera uel thoracem sentiunt, succurrit lithiasi lumborum & uesicæ, raucedinem tollit, &
B anginas pellit, gutture ex ea colluto.

Prodest quoq; si cui caput intumuerit, aut doluerit, si linteolis in ea intinctis capiti applicetur.

Faciem reddit uenustam & nitidam, si mane ac uesperi ex ea lauetur.

Conducit quoq; si quis pustulas in crure habuerit, & crus ex calore juberet, tum lineis pannis applicata calorem sedat, & remedium præstat.

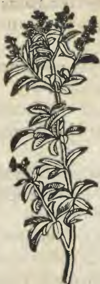
Curat etiam cancrum oris, si sæpius inde lauetur, & singulis uicibus, puluis inspergatur ex radice Berberis.

Sanat exulcerationem & dolorem locorum muliebrium, si per diem ter uel quater inde lauentur. Idem præstat aqua ipsa lineis pannis applicata.

DE LIGVSTRO.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

Κύπρος.

Liguſtrum.
Alcanna.
Oliuella.

Rein weiden.
Mundtholtz.
Hart riegel.
Beyn höltzlin.

ANNOTATIO IN LIGVSTRVM.

LIGVSTRVM uulgaris & paratus frutex eſt, ubiꝗ; in ſepibus creſcens, Maio menſe floret, Autumno autem maturis baccis nigreſcit, A Gręcis Cypros dicitur, quod & Plinius teſtatur inquiens, Cypron eſſe arborem quam Itali Liguſtrum uocant. Arabes Alcannam ſiue Henne uocauerunt, quod etiam nomen officinæ retinuere, appellant enim oleum de Alcanna, quod ex floribus Ligu-
D ſtri fieri ſolet. Coquitur flos in oleo premiturq́;, hoc oleum à Gręcis Cyprinum uocatur. Mirum autem eſt Cyprini tam commodum uſum obſoleuiſſe, quo ferè omnia ueterū monumenta ſcatent. Itali Oliuellam etiam Liguſtrum appellant, à foliorum ſimilitudine quam habet cum Oliua. Germani autē à ligni ſoliditate illud Hart riegel appellant, & Mundtholtz, id eſt, Stomaticum lignum, fortè quòd oris Aphtas, quas Arabes Alcola uocant, curet. Valde hallucinantur literatores, qui Liguſtrum conuoluuli florem eſſe produnt, in uerſu illo Vergiliano, Alba liguſtra cadunt &c. in qua ſententia eſt Seruius Grammaticus, qui Liguſtrum florem eſſe ſcribit, candidiſſimum ac uiliſſimum, qui in conuoluulo herba naſcitur, ſed euidentior error, quàm ut explodi mereatur: quum conuoluuli flos prægrandis ſit, & ut uerbis utar Plinij, quaſi rudimentum naturæ Lilia facere condiſcentis, De hoc uide Ruellium, Cordum, reliquoſq; medicos, qui de Herbaria medicina ſcripſerunt.

DESCRIPTIO.

Liguſtrum arbor eſt, quę oleæ ſimilia folia per uirgas profert, latiora tantum mollioraq́;, & magis herbaceo colore: Flores habet candidos, muſcoſos & odoratos: fructū fert nigrū, Sambuco ſimilē.

VIRES AC IVVAMENTA.

Eſt folijs aſtringendi uis, ut Dioſcor. tradit, eamque ob cauſam commanducata

A commanducata oris ulceribus, quas Aphtas dicunt, feruidisq; alijs collectionibus, & carbunculis illita, opitulantur.

Decocto eorum fouentur Ambusta. Sedat capitis dolores concisus flos, & ex aceto fronti illitus.

Succus eius neruis, articulis quos humor impleuit, auxiliatur. Folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulcerationi prosunt. Sanant Gallinaceorum pituitas acini: pollent & contra Phthiriasim, item contra intertrigines.

Ex interioribus corticibus fit lauachrum, quod in grauibus casibus sanguinem concretum dissoluit, Vlcera palati, gutturis, linguę, ueretri, mirificè persanat succus illius, cum aqua rosacea, aut arnoglossæ mixtus, aut decocta folia cum uino, ut docet Comes à Neuenare. Oleum Cyprinum excalfacit, & emollit neruos.

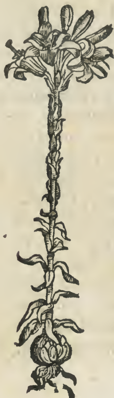
Ligustri florem Plutarchus putat corollis intorquendum, quòd placidum suauemq; somnum potoribus accersat, quippe qui lenem auram, & mitem expiret, quæ temulentorum salebrosas aspritudines, sensim lęuiget, ita ut conciliata tranquillitate, hebes crapula retundatur, & caloris officio percoquatur.

DE AQVA LIGVSTRI.

Aqua ex floribus Ligustri destillata, conducit aduersus affectus oris & faucium. Vtuntur quoq; ea medici ad eum morbum, qui

B uulgò cancer appellatur.

DE LILIIS CANDIDIS ET COERVLEIS.

NOMENCLATVRAE.

Κρίνον.
Ἶρις.

Lilium album.
Iris.
Lilium cœleste.
Lilium cœruleum.

Weiß Lilien.
Blaw Lilien.
Blaw Schwertel.

C

ANNOTATIO IN Lilium.

LILIVM, ut Plinius inquit, rosæ nobilitate proximum est, & quidem cognatione unguenti oleique, quod Lirinon appellatur. Græci perhibent Lilium è Iunonis lacte natum resperſa terra, nanque quum Herculem, quem ex Alcmene ſuſtulerat Iupiter, immortalitate uellet donare, Iunonis dormientis uberibus admouit, & cum lacte ſe repleſſet, poſt ſuctum digreſſus, mamma copioſe profluxit, quod in cœlo à puero profuſum eſt, Galaxiam, id eſt lacteam effecit uiam: quod humi ſparſum eſt, lilium florem lacteo colore nitentem creauit, ob id à noſtris Iunonia Roſa dictũ uidetur. Fecit deinde ob hanc cauſam floris nobilitas, ut regius ab alijs flos diceretur: quoniam nulli florum, ut Plinius inquit, excelſitas maior, trium aliquando cubitorum. Candor eximius, & ab anguſtijs in latitudinem ſe aperiens calathus. Quamuis multa ſint genera Liliorum, quę à Plinio & Theophraſto enumerantur, tamen hic

D

præter candidum & cœruleum Lilium nihil tractabimus, [illegible] apud nos in hortis frequentiora naſcũtur, & certo nomine donata ſunt. Hieronymus Brunſuicenſis nobilis Herbarius, quo nemo exactius de Liliorum generibus ſcripſit, inquit, quòd ubicunq; in Latina lingua Lilium [illegible] ponitur, ſemper intelligendum ſit per illud Lilium candidum, quod omnibus notiſſimum eſt. Et quod cœruleum Lilium [illegible] Latino nomine dicatur, Diuerſo enim colore floret, à cœleſtis arcus ſimilitudine, qui Iris à Græcis dicitur, planta hæc etiam Iris dicta eſt. Nonnulli cœruleum gladiolum appellant, à folijs quæ gladij formam referunt. Radicem habet odoratiſſimam, quam uerno tempore in ſolis umbra ſiccatam, ac minutim conſciſſam in capſis recondere ſolent, ut ueſtimentis gratiam odoris concilient. Eſt & quædam Iris, ut Hermolaus ex Dioſcor. indicat, quæ florem album gerit, quem cœruleo longe odoratiorem eſſe ſcribit.

A DESCRIPTIO.

Lilium candidum gaudet solo bene stercorato, radicem habet bulbosam cum multis adnatis ad semperuiui similitudinẽ, nisi quòd hoc candidum est. Caulem habet ferè bicubitalem, flores candidos cum quinq; folijs, in quorum medio luteum semen continetur.

TEMPERAMENTVM.

Lilium candidum est calidę & siccæ naturæ. Est autem duorum generum. Vnum quod agreste est, alterum domesticum. Aliud est candidum, aliud cœruleum, quoddam uerò purpureum. Agreste Lilium Iris dicitur, à uario colore quem repręsentat. Natura hominem calfaciunt & extenuant, & præcipuè quæ cœruleis sunt floribus. Ea habent radices nodosas & odoratas. Sunt etiam multa Lilia Agrestia, quę habent folia cœruleis Lilijs similia, coloremq; croci referunt. Sunt etiam eius generis, quę candidis sunt floribus. Hęc semen habent molle. Radicem habent dulcem & digitali crassitudine, Nascuntur sub arboribus & locis umbrosis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Lilia cœrulea, quę & Gladioli appellantur, in medio Martij effodienda sunt, & concidenda sunt in paruos orbiculos, & suspendenda, & siccanda. Hæc in uino sumpta mane & uesperi, ualde prosunt, Talis enim potio subuenit asthmati, & facilem reddit excreationem, Natura uisq; omnibus est calefacere extenuareq;, ut Dioscorides testatur. In pulucrem redacta, & pro sternutamento naribus admota, multos prauos humores ex capite educunt.

Contra hydropem & tumidum aluum, Accipe drachmam Maioranæ, & radicis Iridis drachmam, Ellebori albi pondere decem granorum, florum uiolarum semidrachmam, hæc contusa inuicem permisce, & in iusculo pysorum assume, hoc hydropem & alias quasq; ægritudines, quæ corpori diu inhæserunt, fortiter repellit.

Lilium candidum & domesticum est temperatæ naturæ, & prę sertim flores.

Oleum Liliorum uehementer prodest aluo illitum, calefacit locos muliebres, & emollit humores ibidem induratos.

Radix cocta & duris apostematibus imposita, ea maturat.

Eadem assata & deinde contusa, atq; aqua rosacea admista, repellit sacros ignes, si assidue imponatur. Eodem modo uulneribus imposita, generat in eis carnem. Aluo mulierum itidem imposita, ad partum eas expurgat.

Radix Liliorum decocta & contusa, axungia porcina, aut oleo oliuarum addito, & apostematibus imposita, optimè ea emollit.

Ex Lilio bonum unguentum conficitur hoc modo: Accipe radicis Liliorum alborum, radicis Brancæ ursinæ, & radicis hibisci

C singulorum quartam partem libræ: hæc prius bene contrita in quatuor mensuris uini, & semilibra olei usq; ad crassitudinem decoquentur, & per linteum colabuntur, deinde modico ceræ addito, inde fiet unguentum.

Hoc circa sinistrum latus lieni indurato illitum, multum opitulatur, ipsum enim emollit, & ingentes dolores inde remouet.

Puluis ex cœruleo Lilio cum aqua rosacea coctus, faciem uenustam reddit, si inde lauetur.

Radix liliorum alborum elixa, & cum oleo rosaceo coacta ac illita, ambustis medetur.

Eadem radix in uino cocta, uinumque illud si bibatur uesperi quando cubitum itur, per inferiora expellit, quicquid noxiorum humorum in corpore fuerit.

Folia uel herba eiusdem subueniunt serpentium morsibus imposita. Decocta & applicata ardorem extinguunt, cum aceto contrita & imposita, uulnera sanant.

Succus adiecto melle, aut aceto in æreo uase coquitur, conuenienti medicamento uetustati ulcerum, & ad recentia uulnera.

Cremata radix, & cum oleo rosarum permista. Vuluam emollit, menses ciet. Vlcera cicatrice obducit calida imposita. Cum melle contrita, neruis præcisis luxatisq; medetur.

D Vitiligines, lepras, furfuresq; faciei itidem exterit, Vlceraq; in capite manantia expurgat.

Faciem emendat & erugat.

Testiculorum inflammationes radix concisa ex aceto, additis Hyoscyami folijs & triticea farina, compescit & sedat.

Contra serpentium morsus, semen utiliter bibitur. Imponuntur preterea sacris ignibus ex aceto concisa, semen & folia.

DE AQVA LILIORVM ALBORVM.

Probatissima eorum est distillatio, quando perfecte sunt matura, tum candida tantum folia ex floribus decerpenda, & circa finem Iunij distillanda sunt.

Aqua Liliorum mane ac uesperi singulis uicibus ad ij. uncias pota, facit ad imbecillitatem, & infirmitatem hominis.

Sedat ardorem, qui cor & iecur obsedit, thoracem expurgat ex prauis & superfluis humoribus, abscessum pulmonis discutit.

Itidem, ut ante dictum est, bibita per aliquot dies, subuenit mulieribns ad dolorem uuluæ.

Medetur illis qui loquelam amiserunt, in potu sumpta, eam eñ restituit. Facit ad aquam intercutem, ulcera, & omnem impuritatem corporis.

Parturientibus fœminis prodest, ut eo citius pariant absq; incommo

commo

A commodo iiij. uncijs uel maiori pondere bibita, remedium præstat.

Calculum repellit duabus uncijs ſumpta, fœtum mortuum ex utero pellit, mane ac ueſperi pota. Facit quoq; ad ſuppurationem locorum muliebrium, cum exigua aqua roſacea in potu ſumpta. Prodeſt quoq; ad dolorem, qui circa umbilicum ſentitur, is enim mitigatur. Trahit quoq; menſes. Cum aqua roſacea bibita à mulieribus, nimio fluxu menſium infeſtatis, illis fluxum leniter ſiſtit.

Oculis inſtillata doloribus eorum medetur, calorem & ruborem ex eis tollit, prohibet ſuppurationem eorum. Si facies, manus atq; corpus hac aqua fuerint lota, ea reddit uenuſta atq; nitida, rugas & maculas corporis pellit, atq; etiam herpetem miliarem, & heryſipelata.

DE AQVA LILIORVM ET RADICVM.

Folia & radices liliorum alborum eodem pondere, & in multa quantitate inuicem conciduntur, & diſtillantur eodem tempore quod ſupra indicatum eſt.

Aqua illa auxiliatur paralyticis membris ex ea confricatis, ſanat recentia uulnera, ſi inde lauentur, morſus ſerpentium curat, ſiſtit profluuium ſanguinis uulnerum, ſi ex ea lota fuerint, uel ſi lineis pannis aqua impoſita fuerit.

B Vitiligines, lepras & furfures faciei abſtergit, ſi facies ea lauetur, uel ea imponatur. Ambuſtis medetur.

DE AQVA RADICVM LILIORVM alborum.

Hæc aqua ex radicibus tantum diſtillatur, tempore iam ſuprà prædicto.

Aqua hæc facit ad inflammationem & intemperiem uulneris, ſi inde lauetur, refrigerat & ſanat.

Cum melle permiſta, ſanat omnes puſtulas oris, exulcerationem oris, & putridam gingiuam, ore ſæpius inde colluto.

Rugas faciei pellit, pruritum & ſcabiem compeſcit, ſi cum ea lauentur, oculis indita claritatem eis inducit.

DE AQVA LILIORVM COERVLEORVM.

Tempus electum colligendi & diſtillandi iſta Lilia eſt in fine Maij, cum perfecte ſunt matura, tum flores duntaxat in Balneo Mariæ diſtillari debent.

Aqua hæc mane & ueſperi ſingulis uicibus ij. aut tribus uncijs bibita, facit ad quæcunq; genera febrium, ſuccurrit hydropi, iecur expurgat atq; aperit, omnem interiorem & exteriorem tumorem

C sedat, in potu sumpta, uel lineis pannis imposita.

Eadem pota tollit dolorem uentris, colicam passionem.

Sanat omnia uulnera, si inde lota fuerint, præterea cancrum & morbum, qui uocatur, noli me tangere, est ulcus uicinas partes exedens.

Mamillas uitiosas sanat, quę putrescunt & degenerant in cancrum, linteolis imposita.

Lutea capillamenta, quę in hisce Lilijs sunt, etiam separatim distillantur. Ea aqua pota restituit loquelam amissam, & refocillat cor.

DE AQVA EX RADICIBVS LILIOrum cœruleorum.

Ea aqua in Martio distillata & pota, tumorem reprimit, aquam intercutem discutit, aperit iecur, emollit thoracem, pulmonem expurgat, laxat atq; concoquit crassum Phlegma, auxiliatur contra Colicam, expellit uenenum, medetur febribus, menses mouet, dolorem locorum muliebrium sedat, & puncturam lateris mitigat, succurrit stranguriæ.

Ore ex ea colluto dolorem dentium sedat.

Sanat morsus uenenatorum linteolis imposita, purgat putrida
D ulcera atq; uulnera, abstergit omnem immunditiam cutis, si inde lauetur, repellit maculas oculorum, extrahit omnia ossa fracta spinas & quicquid in uulneribus noxium est, linteolis imposita.

Facit renasci crines, si caput glabrum inde lauetur.

DE LILIO CONVALLIVM.

NOMENCLATVRAE.

Lilium conuallium.

Mayblůmen.

ANNO.

A
ANNOTATIO IN LILIVM CONVALLIVM.

ILIVM conuallium,ſeu Lilium conuallis flos eſt odoratiſſimus,& electus uerno tempore in ſyluis, & potiſſimum in uallibus & receſſibus collium creſcens,unde & nomen ei inditum eſt. Antiquis quantum opinor Herbarum ſcriptoribus incognitum fuit, quemadmodum & flos ille odoratiſſimus & purpurens quem Caryophyllon nominant,præſtantiſſimi ſane & magnæ efficatiæ ambo in re medica flores ſunt, uerum quo nomine Dioſcorides,uel Plinius utrumq; florem appellauerit,medicis adhuc nondum compertum eſt. Ottho Brunsfelſius credit eſſe genus liliorum, & uocat ipſum Lilium ſylueſtre,atque ſe hoc conijcere partim ex Theophraſti liliorum partitione, partim ex Marcelli Vergilij annotationibus.

DESCRIPTIO.

Lilium conuallium herba eſt ex duobus folijs, in medio habens gracilem cauliculum, in quo ferè candidi floſculi pendent iucundo odore. Radicem intra terram habet albam foris intortam. Gaudet locis humidis,uideturq; in uere.

TEMPERAMENTVM.

B Lilium conuallium refrigerat atq; humectat ſecundo ordine. Flores ſunt efficaciores herba,& radix flores uirtute ſuperat.

VINVM LILII CONVALLIS ſic parato.

Flores eius per quatuor hebdomadas in uino macerato, deinde uinum percolato,& diſtillato ipſum quinquies per metam diſtillatoriam. Hoc uinum præcioſius eſt auro. Si quis hoc uino cum ſex granis piperis, & modico aquæ Lauendulæ uſus fuerit, nihil eſt quod iſto menſe Apoplexiam metuat.

Ottho Brunsfelſius confectionem illius uini hoc modo docet. Recipe uini ueteris optimi atq; pleniſſimi menſuram unam,florum Lilij conuallis lib.unam, quos cum indideris uitreo uaſi, in ſole excoquito diebus 40. Vbi inſolaueris, per Alembicum extrahito,ſemel & iterum.Extracto liquore,adde aquæ Lauendulæ modicum, piperis triti tantundem.Nihil hoc uino prçcioſius. Nam cerebrum confortat, Apoplexiam prohibet, Colicum dolorem ſedat, ſi quis cocleare unum eius uini biberit. Itidem prodeſt, ſi quis apoſtema poſteriori parte cerebri habuerit. Hoc uinum etiam bonam memoriam,& mentem facit, ſi quis occipiti & fronti illinat.

C VIRES AC IVVAMENTA.

Lilium conuallium corroborat cor, cerebrum, hepar, cæteraq; spiritualia membra, ut uocant, unde exhibetur cardiacis, uertigine correptis, epilepticis, apopleticis, phreniticis, & cerebro in syncopem procliuibus.

Item his qui patiuntur tremorem cordis, & punctiones præcordiorum, quibus membra quoq; tremunt. Compertum est etiam, incipienti lepræ meatus occludere, ne latius serpat malum.

Scabiem & impetiginem reprimit, illitum: idq; si uicibus aliquot facias cum illius aqua.

Venenosorum animalium & aculeatorum ictus retundit, ne extuberent: ueluti sunt uesparum, araneorum, apum, & id genus cæterorum, si illinatur.

Partus accelerat, & menstrua: sed remissius, adeoq; sine negocio.

Ocularij medici ad oculorum inflammationem & caligines, eo utuntur.

DE AQVA LILII CONVALLIS.

Flores tantum in medio ueris distillantur.

Aqua eius ad sex uncias pota, subuenit illis qui uenenum in cibo sumpserint.

D Prodest etiam ad morsum rabidi canis, pellit partum, cerebrum confortat, atq; etiam cor & sensus, tollit morbum comitialem per 40. dies pota.

Facit ad syncopem, prodestq; ei quem loquela destituit, mulieribus lactis copiam reducit.

Eadem pota medetur stranguriæ, facit ad punctionem circa cor, ad inflammationem iocineris.

Opitulatur mulieribus ad immoderatum profluuium menstruorum.

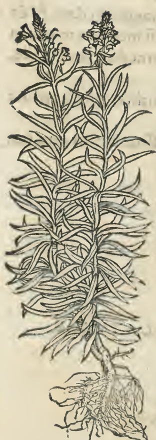
Prodest ad ictum aranei, si linteolum in ea madefactum imponatur. Oculorum caliginem discutit instillata.

Heresypelata refrigerat imposita.

Si cui membra uel caput tremunt. Ille prius se purè lauet & siccet, postea uerò hanc aquam illinat, & sinat per se siccari, opitulatur, si hoc mane & uesperi sæpius fiat. Repellit quoq; dolorem genitalium linteolis applicata.

DE LINARIA.

A

NOMENCLATVRAE.

Οσύρις.

Linaria.
Pseudolinum.
Esula adulterina.
Herba urinalis.

Flachß kraut.
Lein kraut.
Wilde wolfs milch.
Vnser Frawen Flachß.

B

ANNOTATIO IN LINARIAM.

LINARIA dicitur hæc herba, quòd Lini formam repræsentat. Apud Dioscoridem Osyris Græce appellatur, ut Ruellius & Cordus testantur. Hieronymus Herbarius scribit, Linariam esse ueram herbam urinalem, uerum uulgares Herbarij, eas quasi duas diuersas herbas disiungunt. De hac re uide plura in Herba Vrinali.

DESCRIPTIO.

Linaria forma & colore Esulæ similis est, nisi quòd Esula lacteum liquorem præbet. Linaria uerò minimè. Vnde carmen quoddam sibi finxere. Esula lactescit: sine lacte Linaria crescit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atque humectat in secundo ordine. Habet uirtutem dissoluendi & penetrandi: uiridis melior est quàm sicca.

Succus Linariæ, & succus Pimpinellæ simul permisti, atque ad herysipelata si imponantur, statim ea repellunt.

Idem si cancro imponatur, consumit ipsum, in quacunque parte corporis etiam fuerit.

DE AQVA LINARIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum caulibus simul concisa, in fine Maij distilletur.

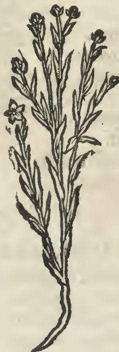
Aqua

C Aqua Linariæ hydropico ad vi. uel viij. uncias potui data, & deinde medius cortex ex radice Ebuli comesta, tũ mensuram unam atq; alteram absq; intermissione mingit, hoc remedio tam diu utetur donec sanitati fuerit restitutus.

Prodest rubentibus oculis mane ac uesperi indita, calidis apostematibus imposita, ea refrigerat.

Herba ipsa & aqua Linariæ in uirtute istis assimilantur, quę cancrum & mala ulcera sanant.

DE LINO.

NOMENCLATVRAE.

λίνον.
λινοκάλαμις.
λίνον ἄγριον.

D Linum.

Leinsamen.
Flachß.

ANNOTATIO IN LINVM.

LINVM omnibus notissimum est, ita etiam à Grecis appellatur. Semen eius Linospermon uocatur. Herba cannabis modo tunditur in Lanę mollitiem, ad linteorum texturas. Seritur sabulosis locis maximè unoq; sulco, nec magis festinat: aliud Vere satum ęstate uellitur. Nonnullis placet macro solo quàm spississimum semen eius cõmitti, quo tenue Linum proueniat. Obesse solo uirus Lini, quia sit feruidę naturę, ait Tremellius, quod etiam Vergilius significat dicendo:

Vrit enim lini campum seges, urit auenæ,
Vrunt letheo perfusa papauera somno.

Arachne mulier ipsum Lini usum reperit. Maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, uel flauescente colore. Linum suis utilitatibus omnes herbas superat, adeo ut de laudibus eius totum uolumen conscribi possit, ut Plinius inquit, qui in præfatione

A Præfatione libri decimi noni, egregio ſanè encomio Linum exornauit.

DESCRIPTIO.

Linum eſt herba gracilibus cauliculis, folijs paruis,& uſq; ad cacumen acutis,cœruleis folijs. Cum intumeſcit, perdit herbam & flores, & acquirit nodum in ſummo, in quo ſemen continetur latum,tenue & acutum,ſpadiceo uel flauo colore.

TEMPERAMENTVM.

Semen Lini eſt calidum ferè in primo ordine, & humiditate,& ariditate,ferè in medio conſtituitur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Eaſdem quas fœnogræcum uires habet. Si quis ſemen comederit,ille intumeſcit per totum corpus, Habet ſemen uirtutem extenuandi,& proritandi urinam,& ducendi menſtrua,ſi emplaſtrum ex eo factum uentri imponatur. Vſurpatur ſemen Lini in clyſteribus tanquam fœnogræcum.

Semen Lini ſuper carbones proiectum, & combuſtum fumum bonum emittit, qui naribus attractus, catharro medetur, eodem ſuffitu etiam ſuffocatio,& dolor uuluæ tollitur.

In aqua decoctum, & immaturis apoſtematibus impoſitum, ea conſumit & maturat,ac præſertim parotidas.

B Folia Lini maturo apoſtemati impoſita, ſtatim illud excauant, ut non opus ſit illud aperire uel rumpere.

Qui laborat dolore lateris,Lini ſemen in aqua coquat,& lineum pannum in ea madefaciat,& ita calidum lateri imponat,tum dolor ſedatur.

Ambuſta igni ſi quis curare uelit,decoquat ſemen in aqua,& linteolum in ea intingat,atq; imponat,tum prodeſt.

Cum melle & oleo in exigua aqua decoctum, omnes intus foriſque inflammationes diſcutit & mollit.

Illitum cū nitro & ficulneo cinere parotidas duritiaſq; diſcutit. Purgat in uino decoctū, quæ ſerpunt,& ulcera quos fauos dicunt, uitia cutis in facie exterit.

Cum melle in eclegmate ſumptum, pectus excreatione purgat, tuſſim lenit,& uenerem ſtimulat,præſertim ſi parū contuſi Piperis admiſceatur.

Ad omnia uitia locorum muliebrium, & aliorum inteſtinorum & in colica paſſione ſemen Lini,& oleum eius abſq; noxia, uſurpare poſſumus,partim clyſteribus,partim emplaſtris imponendis,& id genus ſimilibus.

Vngues ſcabros pellit,cum pari naſturtio, & melle.

Decoctio ſeminis Lini miſcetur cum oleo,& fit inde clyſter ulceribus inteſtinorum,& confert magnificè.

C LINI NOCVMENTA EX GALENO lib.1.de alimentis cap.27.

Est autem malū stomacho, & difficulter concoquitur, præterea frictum, uentrem uehementer sistit: & urit agrum in quo seritur deterioremq; ipsum facit.

DE LINGVA AVIS.

NOMENCLATVRAE.

Lingua auis.
Semen fraxini.
Vogel Zung.

ANNOTATIO IN LINGVAM AVIS.

LINGVA auis herba est apud Arabes medicos, in frequentiori usu, quæ etiam in officinis multas ingreditur compositiones. Quidam ex Arabibus appellant eam semen Fraxini. Quidam dicunt esse herbam satis uulgarem, quæ folia habet parua, acuta, & similia Linguæ auis, quę uiridis multæ efficatiæ est. Quomodo apud ueteres autores appelletur, nondum est exploratum.

Huius plantæ folia, folijs amygdalæ sunt similia, & acuta ad Linguæ auis similitudinem.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefacit hæc herba & humectat, temperatę caliditatis & humiditatis in primo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vinum in quo hæc herba decocta fuerit, inducit naturalem appetentiam, tollit Melancholiam, Pellit tremorem cordis, & auget genituram hominis.

DE AQVA LINGVAE AVIS.

Destillatio eius fit circa finem Maij.

Hęc aqua per diem bis & singulis uicibus tribus uncijs pota, mouet lotium, uenerem excitat, lętificat, pellit Melancholiam, facit ad lienem & dolorem lateris.

DE LIQVIRITIA, QVAM DVLCEM RADICEM LATINI APPELLANT.

NOMENCLATVRAE.

γλυκύῤῥιζα.
Glycyrrhiza. Dulcis radix. Liquiritia.
Süß holtz.

ANNO.

A ANNOTATIO IN GLYCIRRHIZAM.

LYCYRRHIZA notiſſima radix eſt, quæ pluribus locis in Italia naſcitur, in Cappadocia tamen & Ponto laudatiſſima. A Gręcis Glycyrrhiza dicitur, à Celſo plurimiſq; Latinorũ, Dulcis radix appellatur. Theophraſti tempore, nondum erat in uſu, fortè hoc nomen Glycyrrhiza, propterea Scythicam radicem appellauit, nono de plantarum hiſtoria, quoniam in Scythia plurimum proueniat. Pharmacopalæ Liquiritiam eam uocant. Duo ex ipſa ſeruanda ſunt ad uſum medicum, radix ſcilicet, & ſuccus ex ipſa radice expreſſus.

DESCRIPTIO.

Glycyrrhiza frutex eſt bicubitalibus ramis, folia habens denſa & pinguia, tactuq; glutinoſa. Florem fert Hyacintho ſimilem colore. Semen habet latum & rubicundum. Radices illi ſunt longæ, buxeo colore, Gentianæ modo, ſapore dulciſſimo. Gaudet dulcibus, pinguibus, & cultis locis.

TEMPERAMENTVM.

Glycyrrhiza, ut Ægineta docet, tepidi humidiq; temperamenti eſt, alicuius etiam adſtrictionis particeps.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Succus ex radice multis rebus conducit, eiuſq; in medicina uſus eſt, ſimiliter & radicis.

Succus Glycyrrhizæ melior eſt ipſo ligno. Virtutem habet temperandi calorem hominis.

Succus hoc modo paratur: Glycyrrhizam uiridem & bene contuſam in aqua decoques, deinde eam exprimes, ita ut idem ſuccus ad ſolem poſitus ſiccetur, poſtea in rotundam ollam indes, tum ſuccus eſt paratus.

Glycyrrhiza ſedat ſitim, in ore manducata. Tollit dolorem renum, & etiam ueſicæ, ciet urinam, trahit menſtrua.

Contuſa & tumori impoſita, ipſum ſtatim repellit.

Succus in ore retentus, & parum deglutitus, fauces exaſperatas leuigat.

Succus quoq; tollit ſtomachi tumorem.

Radix uſurpata, pellit ueſicæ uitia.

Glycyrrhiza emollit & educit omnem humorem durum & glutinoſum in corpore, per urinam.

Idem præſtat & ſuccus, qui etiam operando confortat. Conducit ad omnia uitia pectoris in aqua decocta & bibita.

Facit ad apoſtema pectoris uel pulmonis, ſi ea quis utatur.

Item hæc ſequens potio contra apoſtema thoracis, & pulmonis utiliter ſumitur. Recipe ix. Ficus, Dulcis radicis ij. uncias, uuarum

C passarum, seminis anisi, fœniculi, singulorum unciam unam, hyssopi manipulum, hæc crasso modo contusa, in quatuor mensuris aquæ decoquentur usq; ad tertias, deinde percolata saccharo edulcanda sunt, tum inde potio fit, quæ singulis uicibus sumenda est tepida ad mensuram dimidiati uitrei poculi.

Puluis ex Dulci radice uulneribus inspersus, ea sanat, confert pulmonarijs, apostematibus pectoris, suspiriosis, sanguinem excreantibus, & cuiuis raucedini, medetur Phthisicis.

Succus prodest æstuanti stomacho: pectoris uitijs & iecoris: uesicæ itidem scabritijs, renumq; cum urinæ malo aliquo doloribus, in quos usus cum passo bibitur.

Siccata radix, & in puluerem trita, oculorum pterygijs utiliter inspergitur.

Qui ægre & ardore quodam urinam reddunt, sæpius utentur Dulci radice in aqua uel uino decocta.

Idem melius præstat dulcis radix in lacte caprina elixa.

DE LVPINO.

NOMENCLATVRAE.

D θέρμος.

Lupinus.
Lupinum.

Feig Bonen.

ANNOTATIO IN LVPINVM.

LVPINVS genus leguminis est magna amaritudine præditum, unde & tristes Lupinos Vergilius cecinit, id est amaros, ut Seruius interpretatur. Dicitur autem Lupinus, quòd non minus terram appetat, uoraxq; illius sit, quàm lupus: & tellurem adeo amat, ut quamuis frutetoso solo coniectum inter folia uepresq;, ad terram tamen radice perueniat. Lupini satio terras lætiores facit, ut Platina testatur: ubi caule surrexit, ac florem emisit, ad solem continuò Heliotropij more uertitur. Hoc uice clepsydræ nubilo cœlo rustici utuntur. Nullo impendio constat Lupinus, neq; enim sationem, aut runcationem exigit. Primus omnium seritur, ultimus tollitur, utrunq; ferè Septembri mense, ter in anno floret, lectum recondi ad fumum amat. Galenus lib. 1. de aliment. facult. inquit, Lupinum πολύχρηστον, id est multi usus esse nouimus, de eo quòd multis corporis affectibus accommodatur. In medicina magis quàm in cibo ob amaritudinem

A amaritudinem usurpatur. Aiunt tamen maceratum in aqua marina uel fluuiali triduo dulcescere, & ita siccatum ad usus recondi, homini & quadrupedum generi in cibo esse, Quod & Galenus testatur cum inquit, Lupinus edi potest coctus, multis antè diebus per macerationem amaritudine in aqua deposita.

Lupinus duplex est. Satiuus scilicet & Syluestris. Syluestres Lupini candida habent folia. Satiui folijs non adeo albicant.

TEMPERAMENTVM.

Lupini uis calida est & sicca, abstergit, dissipat, & sine morsu desiccat, ut Aegineta inquit.

Lupinus in cibo sumptus crassos generat humores. Idem manducatus lumbricos expellit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Impositus etiam puerorum uentribus contra lumbricos pro medicamento habetur.

Decoctũ quoq; eius lumbricos ejjcere potest, ut Galenus scribit.

Purgant hominem qui infectus est malis humoribus, & praua scabie, si inde lauetur.

Decoctum eorum cum ruta, & pipere permistum ac potum, facit ad obstructionem iocineris, & lienem inflatũ. Fouentur eodem B decocto etiam utiliter Gangrænæ; incipientes scabies, uitiligines, papularum eruptiones, manantia capitis ulcera, & cutis uitia.

Idem decoctum fœtus & menses trahit, additis myrrha & melle, fœminisq; emplastri modo subditum.

Lupinus cum solatro decoctus in uino, & bibitus suspiriosis medetur. Idem uitia iecoris emendat. Itidem sumptus pellit calorem, & emollit uentrem.

Herba cum solatro elixa, & emplastri modo lieni imposita, bene prodest, & tumorem discutit.

Hoc idem auribus inditum, saniem expurgat, & fluxũ prohibet.

Ad tormina intestinorum & uentos, Lupinos in farinam contere, & admisce semen fœniculi, uel succum ligustici, & hoc ad obsonij modum para, & calidum comede, uitiosis intestinis succurrit, & flatus discutit.

Lupinus in puluerẽ redactus, & mariscis impositus eas expellit.

Ad colicam passionem Lupinos in aqua macera, & deinde eos manduca, tum remedium adferunt.

Finis Literæ L.

C

DE MACE.

NOMENCLATVRAE.

Μακὶρ.

Macis.
Macer.

Muſcaten Blůmen.

ANNOTATIO IN MACEM.

MACER, Plinio, Dioſcoridi & Galeno cortex eſt rubẽs, radicis magnæ, nomine arboris ſuæ. Conuehitur ex India, guſtu acerbo, & cum quadam acrimonia, iocundè odorato, ut Galenus inquit. Recentioribus Macis dicitur, qui affirmant, non radicis, ſed nucis myriſticæ ac odoratę, ſuperiorem corticem eſſe: idq; uero propius eſt, & planè ita modò cernitur. Quippe Nux myriſtica corticem habet, ueluti tenellum iuglandis putamen, quo tegitur. Supra hunc corticem cortex alter uiſitur, qui totam nucem non tegit, ſed ueluti cancellus per nucem diſcurrit, quamuis in aliquibus, ſed raris tegat, qui eſt ſubruffus, &
D Macis appellatur, ut Antonius Muſa, Hermolaus Barbarus, & Ruellius pro certo affirmant.

Macis cortex eſt ex nuce myriſtica, quam Muſcatam appellant, proueniens. Probatur Macis ſubruffum colorem habens, nigricans enim nullius eſt precij.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in ſecundo ordine:

VIRES AC IVVAMENTA.

Qui alui profluuio laborant, illis auxiliatur ſi utantur. Confortat ſtomachum atq; cor. Durant Maces nouem annis ſynceris uiribus. Virtutem habent confortandi, incidendi, & conſumendi omnes malos humores.

Si cui ſtomachus ex frigore uitium contraxit, utatur Mace, & ex eo bibat, tum remedio erit.

Confice emplaſtrum ex Mace ad ſtomachum, hoc modo: Macis duas uncias in puluerem redige, admiſce maſtichis unciã unam, olei roſarum ſemiunciam, Ceruſſæ iij. drachmas, adde tantum ceræ, ut emplaſtrum fiat, quod ſtomacho foris impone, hoc ipſum confortat, & concoctionem adiuuat.

Contra tremorem cordis Mace uteris.

A

DE MAIORANA.

NOMENCLATVRAE.

Σάμψυχος.
Τρίφυλλος.
Ἀμάρακος.

Sampsuchus.
Amaracus.
Maiorana.

Meyoran.

ANNOTATIO IN MAIORANAM.

MAIORANA herba est odorata, quę apud Dioscoridem & Plinium Sampsucus, & Amaracus appellatur. Fuit autem Amaracus Cynare regis Cypri puer, qui casu lapsus, dum ferret unguenta, fregit alabastrum; Deinde quum nimio dolore contabuis-
B set, uersus est in Sampsucum, quæ ex eius nomine Amaracus cœpta est appellari. Vergilius 2. Aeneidos ait: Vbi mollis Amaracus illum Floribus & dulci aspirans complectitur umbra. Hinc fit oleum & unguentum, quod Amaricinum uocatur, ad excalfaciendos atq; emolliendos neruos utile. Quamuis Amaracus à Galeno pro alia herba, nimirum pro Matricaria ponatur, tamen ab alijs antiquis Herbarum scriptoribus Maiorana Amaracus uocatur. Seritur utroq; modo, semine & surculo, sed hæc uiuatior, & odore melior, ut Platina ait. Maiorana præstantissima est herba, quæ si ex Arabia, & alijs longinquis regionibus adueheretur in Germaniam, tam preciosa esset, quàm Muscus uel Crocus est, uerum quũ apud nos passim in hortis crescit, nihil ęstimatur: utuntur ea tantum pro ornamento hortorum, quum remedio opus habemus: quærimus exotica, & nostrates herbas, quę idem multo melius præstare possent, negligimus, ita nos Germani dementia sumus obcœcati.

Maiorana caulibus est fruticosis & lignosis, qui multis foliolis duris & odoratis abundant, floret uiridibus nodis, in quibus sunt teneri & albicantes flosculi. Semen nigrum habet. Gaudet inueterato fimo, si in eo plantetur in hortis. In locis humidis & opacis magnitudinem acquirit & pinguior fit, in locis uerò apricis fit breuior & crispa.

TEMPERAMENTVM.

C Maiorana calfacit atq; ſiccat in ſecundo gradu. Galenus inquit, Sampſuchus tenuium eſt partium,& digerentis eſt facultatis: deſic cat enim & excalfacit ordine tertio.

VIRES AC IVVAMENTA.

Oleum Maioranæ, quod amaricinum uocatur,habet uirtutem calefaciendi tam interiores quàm exteriores articulos & neruos.

Succus eius ſanguini concreto uel mortuo illitus,ipſum diſſoluit.

Maiorana in lixiuio elixa, & caput inde lauetur, ingentes dolores capitis ſedat.

Prodeſt cerebro Maiorana, aperit obſtructionẽ membrorum, tollit Apoplexiam & Epilepſiam.

Arida folia Maioranæ in puluerem contrita, & ex melle illita, ſugillata tollunt.

Oleum Amaricinum calefacit locos muliebres. Prodeſt uſurpatum,contra omnes frigidos affectus,confortat cerebrũ, & omnia membra corporis.

Herba hęc magnam uirtutem habet calefaciendi interiora,emollit lienem,tumorem eius diſcutit.

Bibitur decoctum eius contra incipientes cutem ſubire aquas, urinæ anguſtias,& tormina.

D Maiorana calefacit ſtomachum, concoctionem adiuuat, unde & Tabem remouet.

Flores & herba, ſi in ſacculo ſtomacho imponantur, dolorem illius tollunt.

Maiora in puluerem contrita, & naribus indita, purgat & calefacit caput,ita uſurpata quibuslibet conducit.

Vapor ex decocto eius ab inferiori parte,à mulieribus exceptus, purgat matricem.

Menſes ſubdita in peſſo trahit.

Cum aceto & ſale contuſa,contra ſcorpionis ictum illinitur.

Cum cera coacta emplaſtri modo luxatis imponitur, & contra tumores atq; dolores.

Illinitur præterea cum polenta contra oculorum inflammationem,eorumq́; tumores eodem modo.

Decoctum eius naribus attractum, confortat cerebrum ipſum, ab humoribus frigidis purgando,& præſeruat ab Epilepſia.

Maiorana cibo indita, eius ſaporem commendat, ſaluberrima eſt lieni tumido,in cibo uel potu ſumpta,atq; etiam foris applicata.

Puluis ex Maiorana cum modico Gingiberis, naribus inditus, mouet ſternutamenta,& reſoluit catharrum.

A

DE AQVA MAIORANA.

Folia ex caulibus decerpta in fine Maīj distillantur.

Aqua Maioranæ opitulatur capiti refrigerato, mane ac uesperi tribus uncījs pota, & capiti illita.

Itidem bibita urinam mouet & Lithiasin, confortat atq; calefacit matricem refrigeratam, menses trahit, pellit quoq; albū fluxum mulierum.

Eodem modo in potu sumpta, prodest contra Apoplexiam, loquelam amissam reducit, sępius in ore retenta, memoriam emendat, confortat cerebrum, pota, ac etiam illita occipitio.

Resoluit eadem pota omnem tenacem, & glutinosam materiam, circa pectus detentam: corroborat & confirmat quoq; cor.

Destillationibus capitis medetur, pellit catharrum.

DE MALIS SYLVESTRIBVS.

NOMENCLATVRAE.

Αγριομηλα.

B

Mala syluestria.
Mala matiana.

Holtz öpffel.

ANNOTATIO IN MALA SYLVESTRIA.

SYLVESTRIA Mala sunt, ut Vergil. Marcellus ait, quæ Theocritus in Bucolicis suis ὀρειμαλίδας, id est montana Mala appellat. Syluestria mala odore acutiora, sed improba & acerba, ob id & conuitio dicata: ījs tanta uis, ut aciem gladiorum perstringant. Syluestria, ut Dioscorides inquit, uernis similia, adstringunt: oportetque in his quæ adstringenda sunt, acerbis uti malis omnibus. Quidam Mala Matiana ea appellant, nomine satis ignoto, fortassis inde sic dicta: quòd circa Matianā regionem, quę est in Media, uel etiam Matianum lacum frequentissima nascantur. A nonnullis Sorba appellantur, uerum, ut Cordus indicat, Sorbum longe aliud genus eorum est, quod in Italia quemadmodum hic matura ac mollia mespila, editur.

TEMPERAMENTVM.

Mala syluestria cū nondum ad plenam maturitatem uenerunt, natura magis adstringunt, quàm cū matura sunt, cor confortant, frigida & humida sunt.

C DE AQVA MALORVM SYLVESTRIVM.

Tempus distillationis eorum est in fine Octobris, tum contusa in Balneo Mariæ sunt distillanda.

Aqua illa mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias pota, est preciosissima aqua contra intestinorum tormina.

Itidem sumpta prodest dysenteriæ, medetur calculo, purgat renes atq; uesicam.

Aqua ex immaturis malis syluestribus circa diem S. Ioannis distillata, ualde confert ad inflatam faciē, si inde illinatur, & sua sponte iterum siccetur.

DE MALVA.

D

NOMENCLATVRAE.

Μαλάχη ἀνθέμα.

Malua. Malua minor. Lien capræ. Muris urina.

Pappelen.

ANNOTATIO IN MALVAM.

MALVAM Græci μαλάχην, à molliendo uentre uocauere. Ea enim utebantur antiqui, etiam in acetarijs cum lactuca ad soluendam aluum, Vnde Martialis:

Vtere lactucis, aut mollibus uere Maluis. Idem.

Exoneraturas uentrem mihi uillica Maluas

Attulit, & uarias, quas habet hortus, opes.

Et nos quoque hodie maluarum decocto uti solemus in clysteribus, ad aluum ciendam & urinas.

Folia maluarum, ut Theophrastus tradit, solis iter sequuntur, incuruaq;

incuruaq́ cum eo pergunt ad occaſum, ita ut ad eum ſemper ſpectent. Prodigioſum naturę miraculum, ut herbæ nubilo die delitescentem ſolem prodant, & obiecta nube uelut indices curriculi, certam celati ſyderis ſedem foliorũ ſtatu conuerſioneq́ demonſtrent, imò uerius ſolarij uicem exhibeant, ita etiam, ut non aperto ſole, horas colligere poſſimus. Plinius lib. 20. cap. 21. duo eius genera poſuit, quæ foliorum amplitudine diſcernitur. In ſatiuis maiorem Grę ci Malopen, alteram (ab emolliendo aluo, Malachen dixere, Syl-ueſtrem, cuius folium grandiuſculum eſt, & albæ radices, quam Althæam, & ab excellentia effectus Ariſthalthæam uocare. de hac uide ſuprà in Althæa. Satiua Malua quondam in hortis ad cibos ſerebatur, ut ea ratione melioreſceret, & cultura iocundiorem ſaporem referret. Indicantq; hoc Flaccus in Latinis, in Græcis Heſiodus, quotidianum pro olere Maluæ uſum fuiſſe.

DESCRIPTIO.

Maluæ duo ſunt genera, Altera rubentia folia: altera uerò candida habet, formam habent ſimilem, & radices candidas.

TEMPERAMENTVM.

Malua refrigerat & humectat in primo gradu. Ægineta inquit, Malua refrigerat quidem, ſed non euidenter, magis autem hume-
B ctat: unde etiam aluum ſubducit, idq; propter genuinam eius uiſcoſitatem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Maluæ folia proſunt contra calida ac dura apoſtemata, contrita & ſuperpoſita.

Ad maturandum terantur folia cum recenti axungia porcina, & ſuper tegulam calidam ponantur. Hoc etiam ualet contra duritiem ſplenis & hepatis. Folia ad hanc rem ſumuntur cum uiridia ſunt.

Radix efficacior eſt quàm folia uiridia ſiue arida.

Radix Maluæ in aqua elixa, & deinde contrita, admixtoq́; oui albo & farina hordeacea, calidis abſceſſibus impoſita, eos refrigerat atq; emollit.

Radix & ſemen leniter molliunt.

Herba etiam cocta cum radice, ferè ad conſumptionem aquæ, apparebit quaſi quędam uiſcoſitas: quæ ſuperpoſita apoſtema maturat, durum relaxat & remollit.

Ex aqua in qua Malua cocta fuerit, addita cera & oleo, fit optimum unguentum ad apoſtemata inungenda. Recentia folia Maluæ decocta, & uulneribus impoſita, ea ſanant.

Flores cocti cum aqua mulſa, uel uino, & poſtea contuſa, ſanant dura tubera, ut ulcera & ſtrumas.

Tollit

C Tollit dolores sedis, & membrorum conquassatorum, imposita. Semen cum uino & oleo oliuarum temperatum, pellit omnes maculas faciei, illitum.

Malua cum urina hominis decocta, sanat manantia capitis ulcera, & furfures, si caput inde lauetur.

Sacris ignibus, & ambustis decocta folia, tritaq;, uitilissimè ex oleo imponuntur.

Est Maluæ decocto uis insidentium fœminarum locos fouendo mollire.

Decoctum eius quoq; prodest erosionibus uesicæ, & intestinorum, uuluæ, sedisq;, clystere infusum.

Ius decoctæ cum radice sua, contra omnia uenena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur.

Malua cum fœniculo & aniso elixa ac bibita, mulieribus lactis copiam adfert.

Cum melle contusa, ulcera oris sanat.

Eadem cum saluia contrita, & quotidie imposita, strumas, parotidas, panosq; sanat, citra uulnus.

Radix mammarum uitijs occurrit adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat.

D Succus Maluæ parturientibus potui datur, & soluit atq; expellit fœtum. Succus Melancholicis datur cyathis ternis tepidus, insanientibus quaternis, redditq; tales homines quietos, Prodest quoque comitialibus. Malua decocta in iusculo gallinarum uel pulli, cum farina hordeacea, usq; ad crassitudinem solidam, deinde contusa cum duorum ouorum uitellis, & oleo uiolarum in quantitate sufficienti, & parum croci, omnia simul miscendo, resoluit, emollit, atq; maturat omnia apostemata Cholerica & calida, & mitigat dolorem membrorum imposita. Fomentum ex aqua decocta circa pedes educit destillationes ex capite.

Elixatur tenellæ Maluæ caulis ablata cyma additis floribus, & cum sale, oleo oliuarum & aceto, ad modum acetarij comeditur, & morbis prædictis auxiliatur.

Ad menstrua prouocanda certum experimentum.

Radix Maluæ ad modum digiti crassa & longa, uel etiam longior, radatur aliquantulum, & superspargatur puluis scammonij, & subdatur, ungatur tamen prius cum melle si uolueris.

Ferunt hominem omnibus morbis cariturum, si qualibet die ex succo Maluę aliquid sorbeat.

Valet hæc herba contra omnes aculeatos ictus, præcipuè uerò scorpionum, uesparum, apum, muris aranei.

Quin &

A Quin & trita cum oleo cutiq; illita, hominem ab iniuria talium bestiolarum defendit.

DE AQVA MALVAE.

Quando Malua floret, radix unà cum caulibus minutim concidenda erit, & distillanda circa principium Maij.

Aqua Maluæ per diem, & circa noctem quater, & singulis uicibus iiij. uncijs bibita, auxiliatur punctioni laterali & pleuritidi, purgat uulnera. Eadem sex, aut octo uncijs pota, mollit & subducit aluum, compescit dolorem matricis, rumpit & sanat interiores abscessus. Itidem in potu sumpta tollit dysenteriam, pellit calculum, dolorem uesicæ reprimit, purgatq; renes & uesicam.

Temporibus illita, conciliat somnum. Si ea fricentur pedes laborantis calida febre, inducit quietem, & sedat siccitatem.

Parotidas pellit, auribus tepida instillata, & foris applicata; & in potu sumpta. Tenaſmo auxiliatur pota, & linteolis aluo imposita.

Sanat morsus uenenatorum, si inde lauentur, & linteolis applicata, pellit scabiem & pruritum atq; maculas corporis. Eadem pota

B pestis ueneno resistit, & preseruat ne aliquis corripiatur eo morbo.

Itidem uulnera implet carne imposita, uel si ex ea lota fuerint.

DE AQVA FLORVM Maluæ.

Aqua hæc mane, meridie ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs bibita, facit ad tormina intestinorũ, calefacit & lenit.

DE MALVA MAIORE.

NOMENCLATVRAE.

μόλοχη.
Malua satiua maior.
Malua hortensis.
Malua Romana.
Malua transmarina.
Ern Rosen.
Winter Rosen.
Römisch Pappelen.

ANNO.

C ANNOTATIO IN MAIOREM MALVAM.

MALVA maior eſt, ut Ruellius, & Doctor Hieronymus Bock ſcribunt, quam Germani Ernt Roſen & Winter Roſen à tempore appellant, quia à tempore meſſis uſq; ad hyemem flores gerit roſis ſimiles, flores ij minus quàm roſæ fugaces, diuq; uigor & uita durat. Hæc Roſa apud ueteres Græcos μόλοχη appellata fuit, cuius folia cum ſole circumagi Columella tradit, ubi inquit: Et mo loche prono ſequitur quæ uertice ſolem. Romani Maluam ſatiuam ac Maluam hortenſem eam quoq; appellant. Quidam Maluam Romanam uocant. Vulgus pulchritudinem eius demirans Roſam tranſmarinam cœpit appellare. Nemo non hanc hortis ſuis ſerit.

DESCRIPTIO.

Malua maior ac ſatiua, ut Ruellius ex Theophaſtro probat, ſæpe grandeſcit in arborem & baculi uſum præbet, folijs amplis, circinatæ rotunditatis, rarioribus in ambitu ſegmentis. Caudex ſimplex, luxurioſæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad uerticem pulcherrimis floribus decoratus, breui admodum pediculô dependentibus, qui uenuſtate roſis non cedunt, & ſi ſuppeteret odor, de principatu certarent, cum nec colore ſuperantur, purpureo uermiculatóue, nec etiam interdum candido, odore tantum uinci conſtat.
D Viciſſim ê maluaceo caule funduntur Roſæ, quædam iam patent, quædam naſcentibus ſimiles, nunc primum exeunt, aliæ conuolutis adhuc foliorum paniculis nondum dehiſcunt. Capitula quædam breuibus innixa petiolis, & leniter in mucronem faſtigiata, primum ê caule proſiliunt, ijſq; paulatim intumeſcentibus, prægnantia florum inuolucra fatiſcunt, in quibus dehiſcentes roſæ ſeſe pandunt, & explicantur in folia, ſtructili quadam ſerie numeroſa, calycibus apices paucos complexis, qui lutei medijs emicant, quibus, decidentibus erumpunt purpurea ſtamina. His fœtus ſuccreſcit, multipliciter tunicatus, atq; in umbilici formam numeroſo ſemine coagmentatus, in quibus cùm decuſſa ſunt folia, reliquarum maluarum modo ſemina recluduntur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Malua maior humida conſtat natura, quemadmodum & aliæ ſpecies Maluæ, & ad uarios affectus tam exteriores quàm interiores ualde eſt accommodata.

Herba, radix, aut ſemen in lacte, aut uino ſi decoquantur & in potu ſumantur, ſedant calidam tuſſim, ſanant pulmonem exulceratum, Singulare quoq; remedium eſt contra Phthiſim.

Malua maior in uino aut aqua decocta, atq; melle & alumine addito, medetur oris gutturiſq; exulcerationi, atq; putredini, ſi decoctum illud

A ctum illud gargarizetur, & aliquandiu in ore contineatur.

DE AQVA MALVAE MAIORIS.

Aqua destillata ex Rosis Maluę maioris ualde probata est contra oris aphtas, & contra omnes tam exteriores quàm interiores calores, medetur sacris ignibus & gutturis ulceribus, & omnibus alijs tumoribus, gargarizata, uel linteolis foris applicata.

Eadem sæpius pota, preciosa aqua est, ad omnes interiores calores febrium, refrigerat & emollit omnia pulmonis laterisq; apostemata.

Sanat & mitigat dysenteriam, calidos abscessus locorum muliebrium, renum atq; uesicæ.

Eandem quoq; habet uirtutem, quã aqua ex alijs speciebus Maluæ destillata.

DE MANDRAGORA.

NOMENCLATVRAE.

Μανδραγόρας.
Ανθρωπόμορφον.

Mandragoras.
Mandragora.

B

Alrun.

ANNOTATIO IN MANDRAGORAM.

MANDRAGORAM quidam Circeam appellant, nomen illi facientes à Circe: quoniam creditur radix eius amatorijs ueneficijs utilis esse. Pythagoras Anthropomorphon eam uocauit, quæ uox humanę formę plantam significat. Vnde agyrtę & circum foranei impostores occasionem arripuerunt, qui radicem humana effigie insignitam circumferunt, & Mandragoram esse testantur. Fingunt autem eam sub patibulo nasci ex urina pendentis furis, & in effodiendo adeò alte clamare hos homunculos, ut obturatis auribus erui oporteat: quod faciunt hac radice canis caudæ adalligata, & plura alia fabulamenta fingunt, quo nummos ab ignara plebe extorqueant. Sunt autem illæ radices ficticiæ, & manu factæ ex cannarum radicibus, humana effigie sculptis, postea plantatis: nascuntur radiculæ paruæ, quæ repręsentant capillos, herbam, pectinis pilos, & ex terra eum colorem acquirunt, ut radix esse uideatur.

C Hieronymus Herbarius inquit, à radice Bryoniæ eas radices formari. Columella tamen Mandragoram semi hominem uocat, sed deceptus est, uulgi opinionē secutus, uel (quod magis probandum est) ita scripsit, quia eius radix in duas fibras, ueluti in duo crura diuiditur. Vera Mandragora folijs lactucæ fermè est similis, radicem habet magnam, cuius in medicina multus est usus. Baccas fert magnas, & nigras, quas comedentes pastores leni sopore soporantur. Dioscorides duo genera ponit Mandragoræ. Altera quæ candida est, & mas appellatur. Altera nigra, quæ fœmina dicitur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora refrigerat & desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicem eius, si quis comedat, uel ex ea bibat, tam fortem somnum conciliat, ut in urendis, aut secandis ex corpore membris, dolor non sentiatur.

Quidam Mandragoræ radices in uino ad tertias decoquunt, traiectasq; per colum seruant, utentes cyathi unius mensura contra uigilias, & grauissimos dolores in his quos sine doloris sensu secare aut urere uoluerint.

Sopiunt poma etiam in cibo, & naribus olfactu admota. potest idem & eorum succus: uerum largiore utroq; modo, usu uescentes olfactantesue obmutescunt.

D Folia eius contusa ac capiti imposita, scabiem cito curant.

Oleum ex Mandragora conficitur hoc modo: Accipe poma Mandragoræ, atq; ea in oleum oliuarum pone, & in eo per tres, aut quatuor dies macerari sine, deinde oleum illud decoque, ac lineo panno percola.

Hoc oleum temporibus illitum, somnum & quietem conciliat, quando aliquis dormire non potest.

Idem ingentes calores ex homine repellit.

Cortex eius confert ad remedia oculorum.

Cortex trium obulorum pondere pudendis mulierum appositus, menses & fœtus mortuos trahit.

In puluerem contritus cortex, & clystere infusus, somnum & quietem maximè conciliat.

Radix in uino cocta, atq; applicata dolorem membrorum in paralysi ac podagra mitigat.

Succus eius cum lacte mulieris temperatus, ac temporibus eorum, qui in febre acuta dormire nequeunt, illitus, somnum prouocat.

Radix trita ignibus sacris cum aceto, & serpentium ictibus, cum melle aut oleo succurrit.

A Strumas panosq; ex aqua disijcit, & cum polenta articulorum dolores sanat.

REMEDIA CONTRA MANDRAGORAM in potu sumptam, ex Dioscoride.

Sequuntur haustam Mandragoram quàm primum sopor, languor, & inexpugnabilis somni necessitas, nihil à morbo qui lethargus dicitur, differens. Prosunt antequam quicquam horum fiat, uomitiones, & à uomitionibus statim mulsa aqua nitrumq;, & absinthium cum passo dulciue uino sumpta. Rosaceo præterea, & aceto caput inspergendum excitandumq;, & commouendum corpus. Admouenda itidem quæ olfactu excitent; Eupatorium, piper, sinape, castorium, ruta, omniaq; ex aceto trita.

DE AQVA MANDRAGORAE.

Herbam & radicem contusam destillato in fine Maij.

Aqua Mandragoræ modice sumpta, uel fronti & temporibus illita, somnum conciliat.

Mane ac uesperi tribus aut quatuor diebus fronti, & temporibus illita, sedat capitis dolores ex calore prouenientes. Extinguit omnes calores linteolis applicata, repellit ita omnes dolores, & apostemata.

B

DE MARRVBIO.

NOMENCLATVRAE.

Πράσιον.
φιλόφαρες.

Marrubium.
Prasium.
Ballote.
Marrubium nigrum.
Marrubium sylueftre.

Andorn.

ANNOTATIO IN MARRVBIVM.

C ARRVBIVM est quod Græci ob amaritudinem ita uocant, ut Platina scribit, Apud ueteres inter primas herbas numerabatur, fuitq; in maximo nominum honore, quemadmodum multus in medicina etiam usus, præsertimq; in laxandis liene & iecore, curandisq; multis alijs morbis & uitijs. Marrubium, ut Hieronymus Herbarius inquit, Germanis dictum Andorn, quòd morbo eius nominis pueris admodum procliui ac familiari auxilio sit. Duplex quidem est: Album quod odore est iucundo, sapore amaro, Aliud uerò nigrum, odore fœtido, & folijs non usq; adeo albis, Græci appellant balotem, nos Marrubium nigrum. Est etiam Marrubium syluestre, quod est genus Syluestris Gallitrici.

DESCRIPTIO.

Marrubij folia sunt pollicis magnitudine, rotunda & hirsuta: Flores & semen diuisa sunt per ramos, estque semen rotundum & acre. Caules habet candidos, asperos & quadrangulos, foliaq; amara. Gaudet rure & arenosis locis, acquirit cœruleum florem in aculeato scapo. Dioscorides inquit, Marrubium nascitur in ruderibus & circa areas domorum.

TEMPERAMENTVM.

Marrubium calefacit atq; desiccat in secundo ordine. Durat
D unum annum, habet naturam dissoluendi ac aperiendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herbæ huius succus, uel semen in uino cum melle si decoquatur, & potui detur, opitulatur tabidis tussientibus & suspiriosis.

Ad pestem Marrubio uti conuenit, folia eius uel succus linteolo applicari debet. Secundas educit.

Succus in sole siccatus, & melle atq; uino permistus, & oculis illitus, eorum claritatem adiuuat.

Folia cum melle temperata ac illita, sordida purgant ulcera, Laterum dolores mitigant, in uino sumpta.

Succus permistus cum oleo oliuarum, atq; auribus instillatus, dolorem inde pellit.

Marrubium conducit ischiadicis, & uitijs uesicæ.

Contra tussim, Recipe fœniculum, & anethum eodem pondere, & tertiam partem Marrubij adde, atq; in uino decoque, deinde linteo percola, eá potio tussim sedat.

Cui intestina dolent, uel fracta sunt, Marrubium cũ melle in uino decoquat, ea potio frigida sæpius sumpta, optimè prodest.

Cum dulci radice, & semine fœniculi, in uino ad tertias decoctum, atq; percolatum, & cum saccharo edulcatum, prodest contra

A uitia inteſtinorum,& obſtructionem urinæ.

Marrubÿ folia ſicca cum ſemine decocta in aqua, aut uiridium ſuccus cum melle temperatus, datur ſuſpirioſis,tuſſientibus & tabidis.

Mulieribus à partu non purgatis datur, ut menſtrua & ſecundas extrahat.

Item in difficili partu,& his qui uenena hauſerunt,aut à ſerpentibus demorſi ſunt,potio prædicta etiam ſumenda eſt.

Ad lumbricos, Accipe Marrubÿ, Abſinthÿ, & lupinorum paria pondera,& in aqua mulſa cum uino decoque,& bis aut ter umbilico impone,necat lumbricos.

Ad unamquanque ſcabiem contunde Marrubium cum axungia, & impone.

Marrubium eſt peculiaris medicina,contra uermes aurium,hydropiſim,diſuriam,& inteſtinorum tormina, aperit oppilationem iecoris atq; lienis.

Ad grauem tuſſim,ut Apuleius docet, Marrubium coques ex aqua,& dabis ei bibere,qui grauiter tuſſiunt,ſanabit mirificè.

Ad condylomata Marrubium combure, eiuſq; cinerem infrica, ſanabit.

B Si quis uenenum ſumpſit,herbæ Marrubÿ ſuccum dabis ex uino ueteri:diſcutit nanq; uenenum.

Herbæ Marrubÿ decocti aqua corpus lauato,ſcabiem diſcutit, & impetiginem tollit.

Ad pulmonis extenſionem, Accipe Marrubium ex melle coctũ, mirè ſanabit.

Si quis ab opere laſſus inciderit in languorem, & neruorum habuerit dolorem, marrubÿ ſucco cum oleo roſaceo permixto perunges eum : ſine mora ſanabitur.

EX IOANNE VIGONIO.

Recipe foliorum praſſÿ,florum roriſmarini manip.ſemis,dulcis radicis, ſe. petroſelini añ. m.5. liquiritiæ mundatæ drach.x. paſſularum,prunorum,iuiubarum ana unc. i. ſe.communium drach. v. de duabus radicibus unc. quatuor cum aqua & parum uini granatorum. Bulliant omnia uſq; ad conſumptionem mediæ partis:deinde colentur,& dulcorentur cum ſaccharo ſufficienti,& ſumat patiens ad quantitatem medÿ cyathi, quia mirabiliter ſanat colicam & ſtranguriam.

Vinum Marrubÿ in autumno ex dulci muſto con[illegible],omnia interiora membra purgat & aperit, quotidie bibitum. Conuenit quoq; uitÿs pectoris,& omnibus quibus marrubium.

DE AQVA MARRVBII.

C Tempus destillationis eius est, ut tota substantia, radix, caulis & herba inuicem concisa in fine Maij distillentur.

Aqua Marrubij mane ac uesperi ad ij. uel iij. uncias pota, facit ad tussim, difficultatem spirandi, excreationem sanguinis, hydropem, confortat stomachum, pectus, pulmonem, iecur, lienem, renes ac uesicam. Confortat fœtum in utero, à grauidis fœminis duabus un cijs pota. Ingenium & memoriam confortat, & acuit, capiti illita.

Auribus instillata dolores earum leuat, purgat & mundat recen tia uulnera, mane ac uesperi inde lota. Sanat quoq; aperta ulcera.

Pota pellit phantasmata, & mala insomnia.

Sanat omnes tumores illita.

Et hydropisi laborantibus subuenit, si contineant se ab humidis, & alia nimia potione.

DE MASTICHE.

NOMENCLATVRAE.

Μαςίχη.
Mastiche.
Mastix.
Ein weiß Gummi.

D

ANNOTATIO IN MASTICHEM.

MASTICHE, ut Dioscorides inquit, est resina quæ ex lentisco arbore nascitur. Plurima autem & probatissima nascitur Ma stiche in Chio Insula, bonitateq; in ea antecedit quæ pellucet, & Tyrrhenæ ceræ candore suo similis est, crassa, friabilis & odorata: quæ contrà uiridis, deterior. Adulteratur Mastiche admistis pi nea resina aut thure. Importatur & ex India, quadam è spina, Ma stiche, Item ex Arabia, Galenus in duo genera colligit, nigram & candidam: nigram Aegyptiam: candidam Chiam uocari prodens. A uulgò & Pharmacopolis Mastix dicitur. Sed Plinius & Diosco rides Mastiche nominatiuo casu dixere.

TEMPERAMENTVM.

Mastiche probatissima est, quæ splendida & candida est. Cale facit & desiccat in secundo ordine. Habet naturam molliendi & digerendi, unde & stomacho, iocineri, & aluo quæ superfluo Phle gmate obducta est, conducit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Duris apostematibus prodest, emplastri modo imposita.

Oleum

A Oleum Mastiches easdem habet uires: stomacho accommodatum est, multos malos humores attrahit.

Mastiche in aqua decocta, & semine foeniculi admisto pota, concoctionem adiuuat.

Ad dolorem ginginarum, Accipe Mastichen in puluerem redactam, & admisce olybanum, & ei parti maxillæ impone, in qua gingiuæ dolent, opitulatur.

Mastiche manducata dentibus, eos candidos reddit, expurgat cerebrum ex malis humoribus, eo modo usurpata,

Dioscorides inquit, Mastiche additur in dentifricia, & illitiones ad exterendam cutem in facie, item ad replicandas palpebras. Adhibetur sanguinem reijcientibus, tussi ueteri. Commanducata oris halitum commendat: & ginginarum tumores reprimit.

DE MELLE.

NOMENCLATVRAE.

B

μέλι.
Mel.
Honig.
Hydromel, Aqua mulsa, uulgo Medo dicitur. Med oder Honig wasser.
Oximel. Honig mit Essig.
Melicraton, uel mulsum. Honig mit Wein. Ein Claret oder Hippocras.

ANNOTATIO IN MEL.

MEL à Græcis μέλι dicitur, Venit hoc ex ére uergiliarum exortu, uel sydere Sirio splendente, sublucanis temporibus. Sunt qui dicant Mel esse cœli sudorem, alij siderum saliuam, alij purgantis se aëris succum. Mellis tria sunt genera, Vernum, ex floribus, constructo fauo, quod ideo uocatur Anthinum: hoc quidem attingi uetant, ut largo alimento ualida exeat soboles. Alterum genus est mellis æstiui, quod uocatur Horçon, à tempestiuitate pręcipua, ipso Sirio exsplendescente post Solsticium. Tertium genus mellis minimè probatum, syluestre, quod Ericæum uocant, conuehitur post primos autumni imbres, cum erice sola floret in syluis. Præcipuæ herbæ ex quibus apes matutinum rorem colligunt, unde mel conficiunt, sunt Rosa, serpillum, apiastrum, papauer, faba, lens, pisum, ocymum, cythisus. Optimum tamen mellificium est, quod

C ex thymo fit, & ob hanc rem siculum mel & atticum palmam fert, propter thymi abundantiam & suauitatem. Mel decoctum crudo melius habetur, neq; enim adeo inflat, aut præcordiorum dolores, ac bilem auget. Corporibus frigidis & humidis conuenit. Senibus ergo mel perutile, ut Galenus inquit: in uigenti autem ætate, & calida intemperie, in bilem peruertitur. Democritus semel interrogatus, quo nam pacto, & inoffensa ualetudine homines, & longiore æuo uitam prorogarent, respondit, Si externa oleo, interna melle delinantur. Ex melle fit Hydromel, quod aquam mulsam uocant. Hanc uulgò uocant medonem. Oximel uinum ex aceto, & melle factum. Oenomeli, id est mulsum uinum, coctum cum melle. Id etiam multi melicraton appellant, hinc Hermolaus inquit: Iulius pollux nescio quàm recte, melicraton scribit esse, quod nunc oenomeli uocamus. Cæteri magno hæc discrimine separauerunt, Dioscorides melicraton dicit, à Romanis aquam mulsam appellari, uel dulcem aquam.

TEMPERAMENTVM.

Mel natura calidum est in primo gradu, & siccum in secundo. Galenus inquit, Mel desiccat & excalfacit ordine secundo. Primum bonitatis locum obtinet mel, illud quod uerno tempore ab apibus conficitur, Deinde æstiuum magis probatur. Autumnale im-
D probatur, nullisq; uiribus est præditum. Mel quod in Germania habetur optimum esse iudicatur, quod prædulce est, & rutilum, neq; ualde humidum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Candido melle utendum est in medicinis refrigerantibus. Rutilo autem in calefacientibus medicinis.

Syluestre mel, non est tantæ uirtutis, quàm domesticum.

Mel conducit hominibus debilitatis, usurpatum ut aqua mulsa. Hominibus natura frigidis in calido iusculo exhibendum est. Natura uerò calidis, in calido iusculo dandum.

Mel cum Camphora permistum, & ad tres dies repositum, maculas faciei exterit, si ex eo inungatur. Idem præstat mel cum felle bouino permistum.

Mel pectus expurgat, emollit apostemata, tam foris quàm intus in corpore existentia.

Sanantur impetigines decocto cum liquido alumine melle inunctæ. Sanantur eodem pedum claui. Contra incertos aurium sonores doloresq;, cum trito fossili sale tepidum instillatur. Medetur & faucium uitijs mel, tonsillis & anginis, in quem usum gargarizatur, & eo colluunt os. Crudum omne mel inflat, ut Dioscorides ait, aluũ & tussim proritat, ob quã causam despumato uti oportet.

Mel mun-

A Mel mundificat, oppilationes splenis atq; hepatis aperit, auxiliatur hydropicis, membra debilia corroborat.

DE AQVA MELLIS.

Mel ex apibus distillationi conueniens est, quod colore candidum est. Hoc antequam distilletur, admisceri debet puræ & albæ, lotæq; harenæ, quæ neq; siccata, neq; arefacta sit, ignis primo debet esse lenis ac lentus. Si caput sæpius hac aqua lotum fuerit ac illitum, facit prælongos ac pulchros capillos.

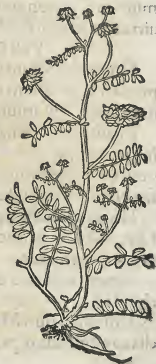
Oculis instillata ualde prodest, pellit quoq; albugines oculorũ.

Mundificat impura uulnera & uetera ulcera, si per diem semel atq; iterum ex ea lauentur. Facit carnem in eis renasci, sæpius inde lota, uel si linteolum in ea madefactum, illis imponatur. Omnibus ambustis medetur linteolis imposita.

ALIVS MODVS DISTILLANDI MEL.

Accipe mellis quantum uolueris, & immitte illud in uitream metam distillatoriam, & repone xiiij. dies sub fimum equinum: & uide ut bene operiatur, deinde uitrum impone fornaculæ distillatoriæ, quæ cinere sit repleta, mel illud lento igne distilla per uitream metam distillatoriam, quam Alembicum uocant, cum autem stillare inceperit, tunc partem ignis ex fornacula extrahe, aquam albam quæ primum uenit excipe, lutea autem aqua ueniente, eam separatim excipe & reserua. B Item quando hominem pestis inuadit, Accipe huius aquæ duas uncias, aloe epatici, myrrhæ rubeæ, croci orientalis singulorum decem grana, & folium puri auri, ea inuicem contrita indes huic aquæ, & ægrotanti potui dabis, medetur isti morbo, & multis alijs morbis.

DE MELILOTO.

NOMENCLATVRAE.

μελίλωτος.

Melilotum.
Melilotus.
Sertula Campana.
Corona Regia.

Wilder Klee.
Steyn Klee.
Geeler Klee.

C

ANNOTATIO IN MELILOTVM.

MELILOTVM, Plinius & Celsus Romani sermonis candidi autores, Sertulam Campanam appellant. Cato nulla diminutione usus Sertam Campanicam dixit, ab usu & natali solo tota appellatione hac illi facta: quia folium eius coronamentis sit dicatum. In Campania autem Italię sit commendatissima: uulgus medicorum Stein Klee interpretatur. Est enim genus trifolij, Dioscorides hanc utpote triuialem non depinxit, circa Nolam tamen Italiæ gigni, coloris lutei odore languido tradit. Verum tria, ut Ruellius scribit, eius inueniuntur Herbarię rei prudentibus fastigia, uulgare statim ab radice fruticosum, cubitale, flagellis exilibus, coma trifolij, minuta ac lente fimbriata, flosculo melino, odoris eiusdem cuius & herba, nempe suauis, tereti ac per ramos diffuso semine. Alterum aspectu cano, croci odore ac flore, pinguissimis ac breuissimis folijs. Tertium simile fœnogræco, folio raro, semine in lunata siliqua, glauco, rotundo, flore luteo, odorato. Aliqui etiam Coronam regiam appellant, cuius figuram quodammodo refert.

DESCRIPTIO.

Melilotum planta est, super terram inflexa ac propagata flore luteo, coronæ regiæ similis. Radicem intra terram habet longam, & fruticosam.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & exiccat in primo gradu.

Semen tribus annis durat integris uiribus.

In medicina hoc usurpatur cum corticibus, est enim semen adeo minutum, ut non absq; corticibus comode possit usui esse. Habet uirtutem confortandi, causa boni odoris.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen decoctum in uino & bibitum, discutit flatus ex intestinis, prodest oppilationi renum & uesicæ. In iusculum uel cibum semen inditum, reddit ipsum odoratum, emendat dentes.

Prodest apostematibus calidis, quę indurata sunt, si emplastrũ imponatur, hoc modo paratum, Accipe seminis Meliloti, & fœnogræci, seminis lini singulorum paria pondera, atque albo oui admisto, emplastrum inde confice.

Hoc emplastrum confert etiam ulceribus aurium foris applicatum. Conducit quoq; ad fluxum hemorrhoidum, & ulcera genitalium, impositum.

Semen singulare est remedium ad fistulas, cancrum & hemorrhoidas.

Vinum in quo Melilotum atq; Apium decocta fuerint, hoc saccharo edulcatum, prodest contra obstructionem renũ atq; uesicæ.

A Melilotum confortat cerebrum,& memoriam atq; etiam membra,si ex eo bibatur. Illitum quoq; idem præstat.

In uino decoctum atq; potum emollit,atq; bene concoquit,uentris dolorem leuat, sanat uulnera: singulare est remedium contra calculum quocunq; modo usurpatum, expurgat renes & uesicam.

Madefactum in aceto aut rosaceo,capitis dolorem lenit.

Oculis medetur cum lacte aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores mitigat, & capitis cum rosaceo, Stomachi dolores in uino decocta,uel cruda.

DE AQVA MELILOTI.

Ad distillationem conuenientem folia cum floribus ex caulibus decerpentur circa finem Iunij.

Aqua Meliloti pota medetur illis qui perturbatos habent sensus si linteolum in ea madefactum capiti circumligetur, sensus enim restituit & conseruat, facit ad memoriam pota, corroborat caput, præseruatq; ab imminentibus morbis.

DE MELISSA.

B NOMENCLATVRAE.

Μελισσόφυλλον.

Melissa.
Apiastrum.
Melissophyllon.
Citrago.
Melifolium.

Mutter kraut.
Melissen kraut.
Hertzkraut.

ANNOTATIO IN MELLISSAM.

MELISSA uulgò dicitur ab Herbarijs herba illa quam Dioscorides Græce Melissophyllon, Latine Apiastrum uocat,eo quòd apibus sit iucundissimum, unde & hac herba rustici confricare solent aluearia,si quando apes retinere cupiunt ne fugiant. Nicander Meliphyllon quasi mellis folium appellat. Latini etiam citraginem ab odore citrei mali dixerunt. A Græcis Melissophyllon dictum est,quasi folium apium & melleum siue mellitum folium. A Germanis Mutter kraut,id est herba matricaria dicitur,eo quòd matricis

doloribus

C doloribus & affectibus subueniat: folijs eius, ut Hermolaus inquit, etiam ad coronamenta puellæ utuntur.

DESCRIPTIO.

Melissa herba est incisuris diuisa & odorata, natura similis Maioranæ.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in secundo ordine. Tam sicca quàm uiridis in medicina usurpatur. Potest siccari ad solem, & deinde suspendi in loco umbroso, durat synceris uiribus sex annos. Habet uirtutem confortandi cor. Virtutem æquat Maioranę, uerum hæc cocta maiorem efficatiam habet, nam ita sumpta, menses longo tempore obstructos trahit, purgat matricem, affert mulieribus robur pariendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Melissa in uino decocta, prodest contra magnam animi defectionem ex frigida intemperie prouenientem, qualis accidere solet mulieribus. Folia Melissæ in uino sumpta, medentur uenenatorum, & præcipuè rabidi canis morsibus.

A ieiuno comesta calefacit stomachum refrigeratum, concoctionem adiuuat.

Si mulieres ex ea bibant, cohibet præcipitationem matricis.

Folia eius superiori parti capitis imposita, multos prauos humo-
D res educunt, caputq; leue reddunt.

Folia cum sale temperata & manducata, medentur asthmati, & thoracem expurgat. Vtilis est melissa fœminis insidentibus ad ducendos menses.

In uino cocta ac bibita confortat cor, calefacit stomachum.

Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitijs cum sale decocta. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur. Succus fœminas purgat, inflationes discutit, & ulcera sanat, Articularios morbos sanat, canisq; morsus.

Melissophyllum marrubio simile est facultate, ut Galenus inquit, sed plurimum ab eo uincitur, quamobrem nec utitur eo quispiam. Superuacaneum siquidem foret præsente marrubio, cuius tantus est ubiq; terrarum prouentus, uelle uti Melissophyllo. Cæterum si cui forte ad manum quandoq; marrubium non fuerit, illo uti liceat, modo non exciderit, quanto ab hoc exuperetur.

DE AQVA MELISSAE.

Herba ipsa sola minutim concisa in fine Maij distillatur.

Aqua Melissæ per diem bis & singulibus uicibus ad duas uncias pota, & capillus quoq; si inde lauetur nõ sinit hominem canescere.

Eadem pota homines ira commotos ac tristes iterum exhilarat, bonos reddit sensus, & iucundum colorem.

Confert

A Confert ei cuius ſtomachus ex frigore uel repletione grauatus eſt, ſi ieiunus iij. uncijs eam biberit, ſanabitur.

Meliſſa conciſa & parumper contuſa bono uino perfundi debet, & per noctem ita reponetur, in fictili uaſe bene obtecta, deinde diſtillabitur. Eius aquæ ſi quis unum cochlear ieiunus biberit, alacres facit ſenſus, bonum ingenium & memoriam.

Opitulatur hæc aqua, ſi homo fuerit tactus apoplexia, uel ſi membra tremere inceperint, ſiue ſit caput, manus uel pedes, quotidie tribus uncijs pota, uel membris inde fricatis. Lingua quoq; ex ea fricata, reducit loquelam amiſſam. Medetur morbo comitiali in potu ſumpta, bonum reddit oris anhelitum, ſedat omnes interiores tumores, pellit colicam & affectus inteſtinorum, purgat matricem, facit quoq; ad aquam intercutem. Succurrit febri quartanę, medetur ſcabiei & corporis ulceribus, ſi inde lauentur. Prodeſt ulceribus oris gargarizata, Sedat dolorem dentium.

Item pota dyſenteriam remouet, ſuccurrit in ſpiritus difficultate non niſi recta ceruice ſpirantibus, laxat thoracem. Cum ſale applicata ſtrumas ceruicis pellit, purgat ulcera, articularios dolores ſedat, ſi ea fricetur. Eſt peculiaris aqua contra ſtrangulationem uuluæ, in potu enim ſumpta, ſtatim auxiliatur. Eadem pota malum ſanguinem conſumit, bonumq; ſanguinem iterum generat.

B

DE MENTA.

NOMENCLATVRAE.

Ηδύοσμος.

Menta.
Menta odorifera.
Menta ſarracenica.
Menta romana.
Menta alba.

Mintz.
Balſam kraut.
Vnſer Frawen Mintzen.

NOMENCLATVRAE.

Καλαμίνθη.

Calamentum.
Nepeta.
Calamentum montanum.
Menta non odorifera.

Steyn Müntz.
Katzen Müntz.
Nept.

ANNOTATIO IN MENTAM.

MENTA suauissimi odoris herba est, & notissima omnibus, humanoq; generi pluribus nominibus utilis, cum in medicamentorum, tum in condimentorum usu. A Græcis hedyosmos dicta, hoc est suaue olens: Menta autem appellata, quòd suo odore mentem excitet. Hanc fuisse puellam à Plutone amatã, ferunt Poëtæ, uersamq; in herbam sui nominis à Proserpina, cuius pellex erat.
D Excitat hæc herba, ut Platina inquit, propter inflammationem & humiditatem, demortuam Venerem, hanc ob causam olim duces exercitus uetuerunt, ne milites hac herba uescerentur, uolebant ẽm eos tempore belli esse castos, ne usu ueneris effœminati mollesque torpescerent.

Mentarum differentias omnes nemo rectius distinxit Hieronymo Herbario, ut Ottho Brunsfelsius scribit. Ponit autem Sex genera mentarum, quæ hisce Latinis nominibus significantur, utpote Menta, Balsamita, Calamentum, Mentastrum, Nepeta.

Prima est quæ Latine Menta rubea, uel Menta aquatica dicitur, quia rubeum habet caulem, & locis aquosis nascitur, Germanice Bach Müntz/Rot Müntz.

Altera Balsamita & Menta saracenica appellatur, à Germanis Balsam Müntz/oder vnser Frawen Müntz.

Tertia Mentastrum agrestis Menta, nascitur in agris, & Germanice Acker Müntz dicitur, quanquam multi uolunt, hanc esse mentam aquaticam.

Quarta Menta Equina, quę nascitur albis, rotundis ac hirsutis folijs, & caulibus marrubio fœminæ non dissimilis, eam putat esse Dioscoridis Mentastrum.

Quinta

A Quinta Menta non odorifera Nepeta etiam dicta, quę à Germanis Katzen Mintz dicitur, aut Steyn Mintz.

Sexta simpliciter Menta dicitur, uulgò dicitur krauser Balsam/ Beyment/Balsam kraut.

DESCRIPTIO.

Menta in hortis nascitur ferè cubitali altitudine, crispis folijs & pinguibus, caulibus quadratis, floribus cœruleis, radice candida, intra terram ultro citroq; fruticante.

Variæ sunt species Mentæ. Domestica uiridis est tam hyeme quàm æstate. Habent fermè eandem naturam, quare & eodem modo usurpantur.

TEMPERAMENTVM.

Domestica calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc in medicina uiridis uel sicca magis est in usu.

Omnes Mentæ & pręsertim domestica, cōfortant stomachum, & concoctionem adiuuant.

Menta prodest contra lumbricos, si in puluerem redacta, sumatur in lacte.

Decocto eius, si tumida genitalia foueantur, tollit euestigio tumorem.

B Menta manducata & duris mammis, quę lacte turgent, imposita, emollit, & suppurationem prohibet. Eadem comesta aluum soluit, quotidie sumpta, pulchrum reddit colorem, & quouis tempore est salubris.

In uino & oleo decocta, mamillas lactis coagulatione induratas emplastri modo imposita, sanat.

Succus in potu sumptus cum aceto prodest sanguinem excreantibus. Idem capitis dolores mulcet, fronti illitus. Aurium doloribus & tinnitibus cum aqua mulsa subuenit.

Menta in uino decocta & sumpta, grauem oris halitum emendat. Potest addi acetum, & ore inde colluto, dentibus prodest, gingiuas putridas purgat. Ita sumpta exulcerationem linguæ ex calore prouenientem pellit. Linguæ scabritiem confricata leuigat.

Menta, Ruta ac Cepa, eodem pondere sumpta, admistoq; sale, simul contusa, ac imposita, natricis ictui, morsuiq; serpentis auxiliat̃.

Cum melle contusa, & cum aceto temperata, ac imposita rabidi canis morsui, erit remedio.

In cibo aut potu à mulieribus sumpta, menses earum proritat.

Si à ieiuno dentes decocto mentæ colluantur, suppurationem eorum prohibet.

Succus cum melle temperatus & oculis illitus, discutit caliginem.

C Menta cum aceto temperata, maculas oculorum tollit, propè & circum oculis illita.

Contra fluxum hemorrhoidum illine succum, & breui medetur.

Menta confortat stomachum, calefacit, cohibet singultum, uomitionem, & morbum regium discutit.

Menta morbis frigidis magnam præbet confortationem, animum lætificat, sanat nauseam stomachi.

Menta æque maribus ac fœminis sistit sanguinem, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus curat.

Vlcera in capite infantium mirè sanat, Voci sub certamine utilis duntaxat, & qui gargarizatur uua tumente: adiecta ruta & coriandro ex lacte, Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis uitijs.

Ad ignem sacrum herbæ mentæ succus expressus, adiecto sulphure, & aceto de penna inunctus, sine mora dolorem sedat.

Menta in uino decocta, uiscerum dolorem renumq; placat. In uino quoq; cum oleo decocta, apostemata dissoluit & curat, emplastri modo imposita. Vuluæ ante coitum admota, conceptioni resistit. Et in condimentis peculiarem gratiam habet.

DE AQVA MENTAE.

D Herba ipsa una cum caulibus concisa optimè distillatur in medio Maij.

Aqua mentæ mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs in potu sumpta, corroborat stomachum, ac cibum concoquit. Itidem pota prodest ad obstructionem iocineris atq; lienis, aperit uias urinæ utpote renum & uesicæ.

Excitat ciborum appetentiam, cohibet singultum & uomitum, in potu sumpta, uel stomacho foris illita.

Ore sępius inde colluto, facit ad malum anhelitum & gingiuas.

Facit ad syncopen & uertiginem, si quis acceperit panem hordeaceum, & in hac aqua atq; in uino uel aceto maceratum, naribus admouerit, odor ille magnas præstat uires. Eadem bibita matricem purgat, & linteolum in ea calida intinctum, si imponatur.

Mulierum mammis induratis imposita, lac in ipso concretum dissoluit.

Omnia interius rupta sanat, à iuuenibus atq; etiam senibus pota.

Aqua mentæ permista cum ruta atq; coriandro & gargarizata, uuam quæ deorsum lata est, restituit.

Sanat scabiem puerorum si ex herba in lixiuio macerata lauentur. Prodest contra lumbricos in potu sumpta. Cum uino temperata atq; bibita, confortat atq; calefacit frigidum stomachum.

DE MEN-

DE MENTASTRO.

NOMENCLATVRAE.

κδύοσμος ἄγριος.

Mentaſtrum.
Menta aquatica.
Sylueſtris menta.
Cyſſimbrium.

Wild Mintz.
Bach Mintz.
Waſſer Mintz.

B

ANNOTATIO IN MENTASTRVM.

MENTASTRVM ſylueſtris Menta eſt, in hortenſi & ruſtica re cunctis notiſſimum, ſatis à Dioſcoride deſcriptum, & quale paſſim ab omnibus & quotidie uidetur. A Plinio aliter deſcribitur, foliorum ſpecie aliter à ſatiua differens, quaſi figura ocimi, colore pulegij, propter quod quidam ſylueſtre pulegium uocant. Plærię; tamen Mentaſtrum Mentam aquaticam eſſe affirmant. Prorſus tanta inter mentam, mentaſtrum, & nepitam ſocietas eſt, ut mirum non ſit miſceri quando ab autoribus earum ſpecies & nomina.

DESCRIPTIO.

Mentaſtrum & ſpecies mentæ iuxta fontes & fluuios naſcens, ſed folijs acutis, floribus cœruleis & in ſummo candidis.

TEMPERAMENTVM.

Eſt humidę naturę temperatum calore quodam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba cum radice contuſa atq; ſuccus inde expreſſus atq; ſiccatus eaſdem habet uires quas ſuccus humidus. durat annum.

Ad membra contuſa ac conquaſſata decoque maluam cũ uino, admiſtoq; ſucco, illine, tum ſanat, atq; rubram carnẽ inde remouet.

C In ſanitate deterioris uſus eſt Mentaſtrum quàm ſatiua, poteſt in medicina uſurpari ad omnia quibus menta medetur, ſed tantum foris adhibetur, non intrò ſumitur.

DE AQVA MENTASTRI.

Superiores partes mentaſtri folia atq; caules inuicem conciſa, in medio Maij diſtillantur.

Aqua mentaſtri mane ac ueſperi ſingulis uicibus iij. aut iiij. uncijs in potu ſumpta, facit ad ſuffuſionem fellis. Itidem ſumpta calefacit ſtomachum.

Ad graueolentiam oris ex dentibus contractum, ſi inde os ſæpius colluatur, halitum emendat.

Naribus indita caput expurgat à malis humoribus.

A balneo bibita, ruptis medetur.

DE MERCVRIALI.

NOMENCLATVRAE.

Παρθένιον.
Λινόζωστις.
Mercurialis.
Linozoſtis.
Parthenion.
D Herba Herculis.
Vnguentaria.
Bingelkraut.
Scheißkraut.
Miſt milt.
Kü wurtz.
Hunds milt.
Speck malten.

ANNOTATIO IN MERCVRIALEM.

MERCVRIALIS diuino nomine ſe commendat, à Mercurio enim nomen ei inditum eſt, qui eam inuenit, uireſq; ac uirtutes eius hominibus indicauit, unde & Græci ἑρμοῦ πόαν, id eſt Mercurij herbam appellauerunt. Vulgaris herba eſt, uinetis & campis ferè omnibus naſcens: aliquibus locis tam copioſa & efficax, ut ſapore ſuo uina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat. Vna præcipuaq; illi in deijcienda aluo naturæ uis eſt, & à cunctis in medicinæ uſu recepta. Numerauit & M. Cato hanc inter eas herbas quæ familiam ruſticam ad deijciendam aluum docebat, monens non multum ex ea accipiendum eſſe. Duplex genus eius eſt. Sexu diſcernuntur, ut

A tur,ut Dioscorides inquit. Semen fert fœmina racemosum & multum. Mascula uerò iuxta folia exiguum,rotundum, binum,testiculorum specie pendens.

DESCRIPTIO.

Mercurialis gaudet uinetis & alijs locis cultis. Caulem habet uiridem, inter folia semen luteum habet instar urticæ rubeæ.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in primo gradu. Et est composita,ut Auerrois inquit,ex substantijs contrarijs,hoc est stiptica, acuta,& aquea: & inest ei quando est recens, ut leuiter purget, ita quod est in principio primi gradus in medicinis purgatiuis: & ideo datur in principio febrium ante digestionem: sicut dantur cassia fistula, tamarindi & his similia.

VIRES AC IVVAMENTA.

Mercurialis in cibo sumpta, soluit aluum. In aqua elixa,epoto iure, aquam detrahit & Choleram. Capo decoctus cum Mercuriali,iusculo deinde assumpto, prodest tumenti stomacho, relaxat pectus,pellit spirandi difficultatem.

Succus Mercurialis prodest tumidæ aluo,illitus. Idem subducit aluum, Pręcipuè confert ęgrotis,qui neq; per superiora,neq; per inferiora medicinam accipere possunt.

B Mercurialis decocta & umbilico imposita, uentrem subducit.

Vtraq; Mercurialis soluit aluum,olerum modo in cibo sumpta.

Cum oleo rosaceo uel lirino uuluę admota conducit ad ciendos menses,& educendos fœtus ac secundas. Folia eius aluo imponuntur epiphoris stranguriæ & uesicæ. Ad aluum soluendam decoque manipulum Mercurialis in iure gallinaceo,illudq; bibe.

Eadem cum iure gallinaceo,uel caponis saccharoq; addito, decocta ac in potu sumpta, leniter mollit aluum & euacuat. Hippocrates instillauit auribus surdis succum,inunxitq; cum uino uetere.

Qui biberit ex succo mediam libram, ut Auerrois autor est,purgat Choleram crassam & Phlegma.

Et si coquatur in uino quando est recens, consolidat magna uulnera,& sanat ulcerationem factam ab adustione ignis. Si folia ipsius coquantur in aceto,ualent multum passioni splenis.

Mirum est quod de utroq; corũ genere à Dioscoride proditur, ut mares gignantur hunc facere, ut fœminę illam. Hoc contingere, si à conceptu succus statim bibatur in passo, edantq; folia decocta ex oleo & sale,uel cruda ex aceto.

Verrucas omnium generum tollunt utriusq; folia,uel succus illitus. Semen utriusq; insparsum potioni,uel cum absinthio,uel cicere decoctum,regium expugnat morbum. Malis quę serpunt,succus ex aceto medetur.

C DE AQVA MERCVRIALIS.

Mercurialis cum tota sua substantia, oportunè distillatur in principio Iunij.

Aqua hęc naribus sępius attracta, prodest ad purgandum caput, facitq; ad destillationes in oculos, nares, atq; aures. Ambustis medetur linteolis imposita, & dolores mitigat. Cum uino temperata & lineis pannis antiquis ulceribus imposita, ea curat. Matutino tempore à ieiuno duabus uncijs pota, expellit superfluos calores, & crassos humores, ut Phlegma & crassam nigram Choleram.

DE MILLEFOLIO.

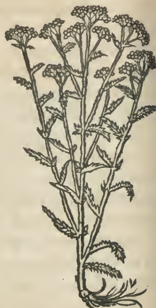
NOMENCLATVRAE.

Μυριόφυλλον.

Millefolium.
Supercilium Veneris.

D

Garbe.
Schaff ripp.
Tausent Blat.
Tausent Garben.

ANNOTATIO IN MILLEFOLIVM.

MILLEFOLIVM à Gręcis Myriophyllon appellatur, nomenq; sortitum est à multitudine foliorum. Numerari potest non solum inter herbas coronarias, uerum etiam uulnerarias herbas Chyrurgi eñ sæpius eo utuntur ad potiones, emplastra, & unguenta, propterea quòd omnibus uulneribus accommodatum est.

DESCRIPTIO.

Millefolium duorum est generum, sed eadem herba. Alterum in cacumine umbellam habet cum rubentibus floribus. Alterum candidum est. Caulem habet duorum palmorum altitudine, habetq; à su-

A betq; à superiori parte usq; ad terram folia crispa & circinata. Radicem intra terram fruticosam.

Mas crescit in altitudinem candidis capitilis, fœmina remanet parua. Vtrunq; nascitur iuxta uias, folijs fœniculo similibus.

Millefolium tantam siccandi uim possidet, ut uulnera conglutinet, ut testatur Ægineta.

VIRES AC IVVAMENTA.

Millefolium contusum & uulneribus impositum, arcet tumorem. Vulnera recentia ab inflammationis periculo uindicat, si uel recens uel siccum ex aceto imponatur. In butyro maceratum & maxillis impositum, uehementem dolorem dentium ex calida causa creatum, sedat. Radicem eius ieiunus manducet laborans dentibus.

Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & uesicæ, & suspiria. Bibitur & ex alto præcipitatis cum aqua & sale. Millefolium sanguinem uulnerum exiccat.

Millefolium Saniculam & Herbam fortis olerum modo in aqua decoque, deinde iusculum cola per linteum, ac admisce farinam ex semine fœnogræci. Postea seuum porcinum & axungiam porcinam eodem pondere, & oleum oliuarum dimidio pondere liquefieri sine, modicoq; ceræ addito, inde confice unguentum. Hoc uul-
F neribus quibuslibet impositum, ea cito sanat. Quæcunq; etiam putrida & antiqua ulcera sanat.

Millefolium contusum, & à mulieribus applicatum sistit nimium profluuium mensium & est secretum experimentum.

Ad disuriam, id est urinæ difficultatem, Millefolij succus cum aceto potus, mirè prodest sanatq;.

Millefolium contusum cum butyro tumoribus imponito.

DE AQVA MILLEFOLII.

Conueniens tempus distillationis eius est, ut herba cum caulibus inuicem concisa in fine Maij distilletur.

Aqua Millefolij mane à ieiuno iiij. uncijs pota, & præcordio illita, calefacit frigidum stomachum.

Contra uentris lumbricos, prodest in potu sumpta.

Conducit etiam bibita, ei qui colorem suum ex nimio profluuio sanguinis amisit, & purgat sanguinem, facit ad recentia uulnera, mane ac uesperi, si inde lauentur.

DE MILIO.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

Κέγχρος.

Milium.

Hirß.

ANNOTATIO IN MILIVM.

MILIVM genus frumenti eſt, à mille dictum, propter multitudinem acinorum. Milium æſtate ſeritur Theophraſto, & intra quadrageſimum diem metitur, caulis ei arundineus, lanugineus flos, quem circa ſpicam gerit. Semen in iuba profert folliculo conclusum, effuſam enim illam arundinaceam comam iubam appellant. Largior aquatio detrahit folia. Miliũ diu ſeruari poteſt: quod maximè durat, plus centum manet annos, ſi condatur quo uenti nõ perueniant. Milium & panicum terram emacrant, & ob eam rem inter uites & arbores frugiferas ſerenda non ſunt. Milium ad omnia panico præſtantius, ſuauius editur, facilius concoquitur, uentrem minus coércet, magis nutrit. Ex milio fit puls & panis prædulcis, quo ciſalpini ac maximè Inſubres utuntur. Milij è muſto ſubacti præcipuus uſus ad frumenta eſt: in annum ſiquidem durat panis ex milio factus, ut Dioſcorides ait: minus omnibus alijs frumentacijs nutrit.

D

DESCRIPTIO.

Milium ſemen eſt cuiuſdam herbę, cuius uſus eſt in cibo. Hoc ſemen inter omnia frumenta minus nutrit.

TEMPERAMENTVM.

Milium emacrat hominem, arefacit omnem humorẽ hominis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Refrigerat in primo &, exiccat in ſecundo ordine.

Milium

A Milium ac panicum refrigerandi ſiccandiq; & exiguas in nutriendo uires poſſident, aluum morantur, ut Ægineta ſcribit.

Milium in poſteriore parte coxendicis impoſitum ſiſtit dyſenteriam. Eodem modo nimium profluuium menſtruorum reſtringit.

Cum aqua hordeacea decoctum, & umbilico ac pudendis impoſitum, tollit diabeticam paſſionem.

Ita quoq; tollit ſtillicidium urinæ.

Neruorum doloribus, & alijs feruens in ſacco ponitur, neque aliud utilius: quoniam nihil leuius molliuſq; & caloris capacius.

Farina eius cum pice liquida ſerpentium, & multipedæ plagis imponitur.

Confecta ex eo puls, aluum ſiſtit, ſed urinam cit.

Succurrit idem præſenti remedio torminibus, alijſq; doloribus feruens inditum ſaccis, & impoſitum.

DE MILIO SOLIS.

B

NOMENCLATVRAE.

λιθόσπερμον.

Milium ſolis.
Lithoſpermon.
Saxifragia alba.
Cauda porcina.
Grana ſolis.
Herculea herba.

Meer Hirß.
Weiſſer Steinbrech

ANNO.

C ANNOTATIO IN MILIVM SOLIS.

MILIVM solis herba est quæ apud Dioscoridem & Plinium, Lithospermon dicitur, id est lapidosum semen, Ab omnibus tam officinis quàm medicis, hodie Milium solis appellatur, quòd semen candore solaris ac lucis splendore fulgeat. Sunt qui ob seminis duritiem, Herculeam herbam nominent. Est autem, ut Brunsfelsius indicat, species Saxifragiæ, unde & Saxifragia alba dicitur, Inter omnes herbas, Lithospermo nihil est mirabilius, nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo se aspexisse Plinius scribit. Tantus est decor, uelut aurificum arte, alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Gerit iuxta folia singulas, ueluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia uerò lapidea. uide Plinium lib. 27. cap. 11.

DESCRIPTIO.

Milium solis gaudet montibus petrosis & altis, folia habet colore ex uiridi nigricantia, inter quæ & caules, semen minutum & candidum, magnitudine coriandri, continetur, ad rotundi lapilli modum.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in tertio ordine. Semen natura efficacius
D quàm herba.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen in puluerem contritum, & per diem pondere unius drachmæ in uino albo potum, calculum renum & uesicæ frangit, ciet urinam.

Accipe semen Milij solis, se. fœniculi, petroselini, apij, pari mensura, & ea in uino decoque. Hoc multam & malam materiam ex uesica pellit, unde podagra nonnunquam generari solet, in potu sumptum.

Puluis ex semine Milij solis in uino sumptus, stillicido urinæ uel Stranguriæ succurrit.

Semen hoc quocunq; modo usurpatū in lauachro, in quo Malua, Chamomilla, Origanum, Hedera terrestris decocta fuerint, multos affectus uesicæ, & lumborum repellit.

Semen Milij solis decem annis seruari potest, integris uiribus.

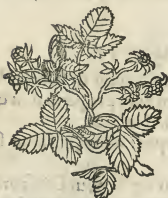
DE AQVA MILII SOLIS.

Milium solis in fine Maij, uel in principio Iunij tempestiue distillatur.

Aqua Milij solis triginta uel quadraginta diebus mane & uesperi singulis uicibus, tribus uncijs pota, medetur calculo & lithiasi renum & uesicæ: expurgat quoq; renes & uesicam.

A

DE MORIS BACCAE.

NOMENCLATVRAE.

Βάτος.

Rubus.
Mora Baccæ.
Mora Rubi.

Brombeeren.

ANNOTATIO IN MORA BACCAE.

MORA Baccę Hieronymus nobilis Herbarius, & officinæ appellant, quæ à Latinis autoribus Mora Rubi appellantur, quod etiã Brunsfelsius in suo Herbario Germanico testatur. Huc accedit quòd Vergil. Marcellus scribit. Rubus chamæbatos siue Rubus simpliciter à Latinis appellatus frutex est, cuius Mora extrema æstate maturescentia, auibus grato & hominibus non inutili cibo in sepibus nigrescunt. A Theophrasto duo ponuntur Rubi genera, scilicet Cynosbatos, id est Rubus caninus, & Chamæbatos, id est humilis rubus. Cynosbatos
B fructum fert rubrum, oblongum, similem oliuæ nucleo: intus uerò habet lanuginosa semina, qualia in fructibus rosarum reperiuntur. Chamæbatos humilis rubus, à Dioscoride simpliciter Rubus appellatur. Eius quoq; duo genera inueniuntur. Vnum per dumos repit grandius, fungosum, minacibus spinis, nocentibus, aduncis, flore candido, moris maioribus, & nigris. Alterum genus humi serpit in aruis, transeuntium cruribus inimicũ, Moro nigro, quod estur, sed longe minori, non iniucundi gustus, minoribus spinis, & minus hamatis, ijs in utroq; genere succus inest sanguineus, & ueluti cruore atro manus inficiens.

DESCRIPTIO.

Rubus est longus frutex spinis aduncis, folia habens ad uitis similitudinem. Gaudet autem in sepibus nasci.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo gradu, medetur calculo.

Ægineta inquit, Rubus abunde adstringit & siccat, qua de causa & uulnera committit, & defluxiones sistit. Radix autem præter adstrictionem, non parum etiam subtilis est, unde renum calculos confringere est idonea. Fructus rubi si maturus est, magis calfacit, simulq; mediocriter adstringit, ac ideo cibo idoneus est, immaturus

C autem & acerbus est & ualde siccat, præsertim retorridus. Eadem etiam flos efficit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus ex rubi moris permistus cum syrupo de saluia, à leprosis utiliter sumitur, & illis qui ad eum morbum propensi sunt quoque prodest, quotidie pondere unius unciæ sumptus.

Succus ex moris rubi in balneo corpori illitus, medetur scabiei, nitidamq; reddit cutem.

Ramorum rubi decoctum denigrat capillos, ut Dioscorides inquit. Bibitur quoq; ad sistendam aluum, mulierum fluctiones cohibet. Gingiuas confirmant, & oris sanant ulcera, quas uocant aphthas, commanducata eius folia. Compescunt eadem quos herpetas uocant.

Capitis manantia ulcera & procidentes oculos sanant.

Sanant & condylomata hæmorrhoidasq; emplastri modo imposita. Cibum in stomacho non continentibus, cardiacisq;, concisa mox imposita prosunt. Quinetiam succus ex folijs caulibusq; expressus, mox in sole densatus, prædictis omnibus efficacius medetur. Fructus præterea succus in integra maturitate expressus, ad oris medicamenta accommodatus est. Sistit preterea aluum in me-
D dia maturitate in cibo sumptus: potus postremo flos eius in uino aluum sistit.

Inter adstringentia medicamenta, nihil est efficacius quàm rubi mora ferentis, radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis foueantur, tantaq; uis est, ut spongię ipsę lapidescant.

DE AQVA EX MORIS RVBI.

Conueniens tempus distillationis eorum est, quando plene sunt matura, uerum mollia non sunt decerpenda, eluere autem ea prius oportet, & iterũ siccare, deinde in Balneo Mariæ distillanda sunt.

Aqua hæc calculo infantium medetur, mane & uesperi singulis uicibus ad ij. uncias ab ipsis in potu sumpta.

Ad Lithiasim renum & uesicæ prodest.

Prodest affectibus uuæ in gutture gargarizata, ulceribus gutturis medetur per diem quater calida gargarizata.

DE MORIS CELSI.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Μορέα.
Συκάμινον.

Morus.
Morum.
Morum Celsi.

Maulber baum.
Maulbern.

ANNOTATIO IN MORA CELSI.

B MORVS nota omnibus arbor est. Morum quod Sycaminon à Græcis dicitur, fructus est, à mora, id est tarditate, ut quidam putant, nomen habens. Nam postrema omnium arborum morus floret, propter quod prudentissima arborum dicitur: quia lædi se à frigore non sinit, neq; inconstantia ueris periclitari uult, neq; etiam inexpectatis gelicidijs opes suas amittere. Sunt tamen qui à Græco, id nominis deriuent, Μαυρὸν enim nigrum dicitur. Morus plana diligit, nec temere in montibus conspicitur: tardissimè senescit, fructibus minimè laborãs. Mora carne & succo constant, qui uinosus eis est, & colore sanguineus. Trinum habent colorem. Primo albescunt, deinde rubescunt, postrema nigerrima fiunt. Mora Celsi uulgò à medicis dicuntur. Vt mora recentia diu durent, hoc modo facies: Succum ex moris exprimito, miscetoq; cum sapa & in uitreo uase cum moris mittito, uiridia diu seruabis.

DESCRIPTIO.

Morus arbor est ferens fructum ad rubi modum, sed longiorem & dulci sapore.

TEMPERAMENTVM.

Mora, ut Ægineta scribit, impense humectant, mediocriter refrigerant, ac ante alios cibos præsumpta, uentrem soluunt, non admodum ingrata stomacho, sed exigui alimenti.

VIRES AC IVVAMENTA.

C Mora aluum ſiſtunt, præſertim arida, & ita in uina ſumenda ſunt. Galenus inquit, Mori fructus quidem uentrem ſubducit, im maturus uerò ubi aruerit, admodum reſtringit. Itaq; ad dyſenteri as accommodus eſt, & affectiones cœliacas & quaſcunq; alias flu entes: contunditur autem ac obſonijs commiſcetur, uelut rhoi fru ctus, aut ſi cui ita uideatur, ex aqua aut uino bibat.

Mora uti idem inquit, ubi in purum uentriculum, & prima fue rint ingeſta, citiſſimè tranſeunt, & alijs cibis ſuo ueluti ductu, uiam ſtruunt, uerum ſecundo loco aſſumpta, aut prauo in uentre humo ri occurrentia, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpuntur, alieno quodam atq; indicibili corruptelæ modo: ſimiliter cucurbitis.

Cortices mori aluũ laxant, & expellunt latos lumbricos, ſi quis puluere utatur.

Contuſa mori folia, & ex oleo illita ambuſtis medentur, & extra hunt calorem.

Folia in aqua cœleſti decocta, ac in ore retenta, ingentes dolo res dentium ſedant.

Folia cum aceto impoſita, egregium remedium præſtant ad re ſtinguendos ſacros ignes.

Succus in æneo uaſe decoctus & inſolatus, adſtringendi uim & D naturam acquirit, additoq; illi exiguo melle, facit ad deſtillationes, ad ea quæ paſcendo ſerpunt, & tonſillarum inflammationes. Au gentur autem remedij huius uires, additis alumine ſciſſili, galla, myrrha, & croco.

DE AQVA EX MORIS.

Mora ſunt diſtillanda, quando bene ſunt matura.

Aqua hæc per diem ter uel quater duabus aut tribus uncijs gar garizata, repellit ulcera gutturis.

Thoracis apoſtemata quoq; remouet, ad illum modum bibita, pellit & emollit pituitam in corpore.

Itidem pota, expellit & diſſoluit in corpore ſanguinem concre tum, medetur tuſſi, relaxat thoracem.

Mitigat uenas ſi ſæpius ex ea illinantur atq; fricentur, & per ſe iterum ſiccentur.

Aqua ex immaturis moris facit ad oculos illita & circum frica ta: ſæpius gargarizata auxiliatur uuulæ, tollit omnem aſperitatem, exulcerationem, atq; calorem gutturis.

Eadem mane ac ueſperi ſingulis uicibus iij. aut iiij. uncijs bibita, uel potui admiſta, facit ad apoſtemata iocineris.

A

DE MORSV DIABOLI.

NOMENCLATVRAE.

Morſus Diaboli.
Iacea nigra.

Teuffels Abbiß.
Abbiß.
Apoſtemenkraut.

ANNOTATIO IN MORSVM DIABOLI.

MORSVS diaboli à Hieronymo Herbario Iacea nigra appellatur, qua nomenclatura apud ueteres autores appelletur, medicis adhuc nondum exploratum eſt. Hæc herba in multis ſignis Scabioſę ſimilis, præterquam in radice, an eius quoddam genus ſit, ex autoribus certò probari non poteſt, certè cum uiribus multum conuenit. In radice Valerianę herbæ ſimilis eſt, cætera tamen diſſi-
B milia. Singulare miraculum in radice huius herbæ conſpicitur, quę paruas habet radiculas, in medio autem apparet, quaſi uera radix cui caulis innititur, eſſet præmorſa, aut amputata. Vnde Barbari & antiquę uetulæ fingunt, hanc herbam morſum diaboli inde dictam, quòd præmorſam inferne radicem gerit, quam à cacodæmone fabulantur, extemplo ubi naſci cœperit, uel fodi, uel præcerpi, ne in uſum ueniat humanę uitæ.

DESCRIPTIO.

Morſus diaboli herba eſt quæ habet radicem candidam, & inferne mutilam & quaſi præmorſam, Flores autem cœruleos. Naſcitur in locis incultis inter ſepes, & aliquando in pratis.

TEMPERAMENTVM.

Herba ac radix eaſdem uires habent, calefaciunt & ſiccant primo gradu.

Radix contuſa ac inflammationi impoſita, eam extinguit. Radix in Autumno colligenda eſt, durat ad duos annos integris uiribus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba adhuc uiridis uſui eſt, contra omnes affectus exteriores corporis, intrò ſumi non debet, quia calorem adfert.

Morſus diaboli auxiliatur contra peſtem, omnia uenena, punctionem circa cor, apoſtemata pectoris, & omnem ſanguinem con-

C cretum ex contusione, casu, aut percussione collectum. Habet enim uirtutem incidendi & dissoluendi.

DE AQVA MORSVS DIABOLI.

Tempus distillationis eius est, ut herba flores, radix & caulis cum tota substantia concisa ac contusa distillentur, quando herba flores gerit.

Aqua hæc per diem bis singulis uicibus iiij. uncijs in potu sumpta, succurrit illis quibus ex contusione casu, aut iactu, sanguis in grumos concretus est, medetur ulceribus corporis, facit ad punctionem lateris & apostemata circa cor, thoracem, & iecur.

Eadem omni matutino tempore à ieiuno duabus uncijs pota, præcipuè prodest ad præseruandum hominem à peste.

DE MYRICA.

NOMENCLATVRAE.

D Μυρίκη.

Myrica.
Erice.

Heyd.

ANNOTATIO IN MYRICAM.

MYRICAM literatores uocant uulgarem illum fruticẽ, quem Germanice Heyde nominamus, unde apes in autumno si non adeo generosum qualecunq; tamen mel conficiunt. Hunc fruticem rectius iuxta descriptionem Dioscoridis, & Plinij Ericen nominabimus. Nam Myrica arbor est quam Romani Tamaricen, recentiores Tamariscum nominant, Nascitur autem prope paludes & in stagnantibus aquis, fructum fert quemadmodum & florem concretione sua muscosum. Erice autem, ut autores iam prædicti scribunt est arbor

A est arbor fruticosa non multum à Myrica differens colore roris marini, multo tamen breuior Myrica. Vescuntur eius flore apes, de quo Mel nequaquam generosum conficiunt. Nascitur in syluis & plerunquam etiam propẽ syluas.

TEMPERAMENTVM.

Myrica uulgò dicta calefacit atq; deficcat natura. Gaudet locis harenosis. Caulis nascitur ad cubiti altitudinem, flores sunt colore spadices.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores eius in melle ac saccharo macerati, & mane ac uesperi sumpti, pellunt febrem quartanam.

Hoc fiet in Autumno octo ex ordine dies.

Flores in uino sumpti, prosunt membris paralyticis.

Flores in puluerem contriti, & cum Auricula muris, atq; Origano pari pondere permisti, & dimidium pondus sacchari si addatur, auxiliatur contra album fluxum mulierum non naturalem, ad modum Trageæ sumpti.

Contra omnem dolorem coxendicum decoque hos flores in aqua, qua coxas & aluum inunges à balneo.

DE AQVA MYRICAE.

B Hoc frutice florente, herba, folia, & flores simul decerpta & concisa distillantur.

Hæc aqua ultra modum conducit ad imbecillitatem & caliginem oculorum, mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus guttis instillata.

DE MYRRHA.

NOMENCLATVRAE.

Σμύρνα.

Myrrha.

Myrrh.

ANNOTATIO IN MYRICAM.

MYRRHA arbuscula est in Arabia precipuè nascens, ut Plinius scribit, altitudo ei ad quinq; cubita, nec sine spina, cortice duro, & intorto, cuius gutta quæ sponte stillat uiridis est, & amara, quæ eodem nomine uocatur Myrrha Arabica, siue stacte, id est gutta, siue stilla Myrrha. Eius uirtus est, ut corpora imputribilia reddat. Eligenda est Myrrha, ut Dioscorides docet, quæ recens, fra-

C gilis, non ponderosa sit, & undiq; sibijpsi concolor, & quæ confracta candidas unguium modo, lenesq; uenas intus habeat, amaro gustu & odorata. Hæc in nostra Myrrha quæ in officinis extat, non sunt, unde omnes docti concludunt, nos uera Myrra cerere, & adulterinam esse, quæ ad nos adfertur. Ex Troglodytica regione quę est Aphricæ pars, probatissima myrrha adfertur. Myrrha autem quam nos habemus, ut Antonius Musa putat, ea est quæ secundo loco à Dioscoride scribitur, & caucalis uocatur.

TEMPERAMENTVM.

Myrrha calida est & sicca in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pillulæ confectæ ex Myrrha & Storace, ac sumptæ, prosunt contra asthma & tussim, expurgant caput à catharro.

Myrrha cum uino decocta, & in potu sumpta, concoctionem adiuuat, & calefacit stomachum.

Suffitus ex Myrrha ore & naribus attractus, confirmat cerebrum.

Eadem conducit sterilibus fœminis, quę concipere nequeunt, in uino sumpta, uel suffitu inde ab inferiore parte facto.

D Quibus aluus ualde est constipata, utantur Myrrha in iusculo casei, tum auxiliatur.

Viscosos humores in spiritualibus membris purgat.

Mollit præclusos muliebres locos Myrrha & aperit. Menses fœtusq; celerrimè extrahit, ex absinthij lupinorumue diluto, aut rutæ succo apposita.

Contra ueterem tussim magnitudine fabæ deuoratur: eodem modo ad orthopnœam, ad laterum dolores, ad alui profluuia, ad dysenterias.

Horrores febrium discutit, duabus horis ante accessionem cum pipere & aqua pota.

Subiecta linguæ suctu gutturis scabritiam emendat, obtusam uocem expedit.

Commanducata graues halitus oris, & ingratum animæ fœtorem abolet, & cum alumine liquido peruncta, uirus alarum extinguit: cum uino & oleo colluit os, quibus gingiuæ labant, sic mobiles firmat dentes & stabilit.

DE MYRTO ET MYRTILLO.

NOMEN.

A

NOMENCLATVRAE.

μυρσίνη.

Myrtus.
Myrtillus.
Pors.

Heydelbeer.

ANNOTATIO IN MYRTVM.

B MYRTVS est arbor in Italia oleæ similis, sed ramis folijsq; minoribus, angusta fronde, perpetua, seriatim disposita, flore supra fructum insidente, baccis nigris, piperis gustu, succo uinoso, stirpe inæquali & ramosa. Præest Venus arbori, quippe quæ littoribus maximè proueniat. Ex baccis eius fit uinum quod myrtidanum uel myrtiten appellant. Per Myrtillos autem medici intelligunt Mora illa syluestria, quæ à Germanis Heydelbeer dicuntur. Nonnulli ea Latine appellant Mora dumi, Apud Dioscoridem & Plinium non describuntur.

DESCRIPTIO.

Myrtilli sunt uirides arbusculę, folijs purpureis, fructus habent qui repręsentant formam iuniperorum, gaudent locis montosis.

Myrtus est uiridis arbor, quæ nigredine quadam est permista: est etiam quæ ruborem repręsentat. Prior est melior.

Hæc arbuscula producit fructum atq; semen: fructus potest seruari duobus annis, folia siccantur ad solem, sed flores recentes maiorem habent efficaciam.

TEMPERAMENTVM.

Folia, succus, flores, & fructus sunt eiusdem naturæ. Habent uerò tenuem caliditatem, atque etiam frigiditatem, uehementer desiccant. Constat enim, ut Galenus docet, hęc planta ex contrarijs substantijs.

VIRES

C VIRES AC IVVAMENTA.

Succus medetur pulmoni uitiato, refocillat thoracem malum, ciet urinam.

Ex folijs si quis bibat, medentur morsibus uenenatorum.

Folia in uino elixa, & uulneribus emplastri modo imposita, ea citò sanant.

Eadem in aqua cocta, & linteolum inde madefactum, ac oculis applicatum inflammationem ac tumorem tollunt. Inter omnes Syrupos qui faciunt ad dolorem pulmonis, nullus est melior quàm Syrupus ex myrto.

Fructus prodest sanguinem expuentibus.

Succus ex hoc fructu ciendæ urinæ est accommodatus, tollit uesicæ erosiones.

Sequuntur Herbarum nomina de Litera N.

DE NASTVRTIO.

D

NOMENCLATVRAE.

Κάρδαμον.

Nasturtium Cardamum.
Nasturtium agreste.
Nasturtium aquaticum
Senacion.

Kressen.
Gartenkresse.
Wildkresse.
Brunkresse.

A

ANNOTATIO IN NASTVRTIVM.

ASTVRTIVM notum ubiq; nunc olus est. A Græcis καρδάμον dicitur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quoniam cor fouet, & in sincope illa, quam medici cardiacā uocant, plurimum ualet: nempe dum uires alicui repente deficiunt, ut animo linquatur. Vel Cardamum dicitur, ut Erasmus exponit, quasi cor domans. Nasturtium autem appellatum est, ut Plinius docet lib. 19. cap. 8. à naribus torquendis, quòd odore & seminis acrimonia, sternutamenta prouocet. Hinc factum est prouerbium. Ede nasturtium, quod in socordem, hebetem & stupidum olim diceba tur, propterea quòd huic efficaciam inesse credant, erucæ contrariam: uim em̄ uigoremq; animi suscitare, uenerem coërcere, quum illa ediuerso Venerem acuat, uim mentis hebetet. Dioscorides tra dit nasturtio uim esse similem Erucæ & sinapi, quod attinet ad acri moniam in nares erumpentem. Cæterum quòd ait Nasturtio stimulari Venerem, dissentit à Plinio.

Nasturtium olus est, quo Germani plærunq; utuntur in acetario, sed uidendum est ne edatur absq; herbis refrigerantibus, ut lactuca, acetosa, & portulaca, quæ igneam uim temperent, quemadmodum & Galenus præcipit, non esse comedendam Erucam sine lactuca, ut contraria uis temperetur.

B

DESCRIPTIO.

Nasturtium hortense est acris herba, sapore cepæ similis, caulem habet cubitalem, floribus albis, ex quibus fit calyculus latus, in quo semen continetur, semen est rubicundum, acri sapore. Crescit ubicunq; seritur.

Nasturtium duorum generum est. Alterum mite, alterum syluestre. Syluestre nascitur locis aquosis & in fluuijs, quod etiam maximis pollet uirtutibus.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtium calefacit & desiccat in tertio ordine. Platearius inquit: Nasturtium est calidum & siccum in quarto gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen eius pręcipuè competit usui medicinæ, & in multa efficatia per quinq; annos seruatur. Herba uiridis magnæ est efficacię, exiccata modicæ.

Semen habet uirtutem calefaciendi & desiccandi superfluos humores, & fermè æquat uirtutem Sinapi.

Semen in uino sumptum, fœtum mortuum expellit.

Cum aceto bibitum, tumorem lienis discutit.

Cum melle comestum, tussi remedio est, pectus relaxat.

Contra paralysim linguæ ualet, semen masticatum, & in ore retentum.

Non

C Non conducit ut Nasturtium solum edatur, nam uires hominis comminuit, & malos generat humores, gaudet enim nasci in humida terra, & rarò apud solem.

Semen destillationes capitis restringit, absq; nocumento, si integrum sumatur.

Semen in puluerem redactum, & per nares assumptum, expurgat cerebrum, & medetur doloribus capitis.

Semen Nasturtij auxiliatur contra paralysim, in uino coctum, & ita calidum in sacculo membro paralytico impositum.

In lethargia fit sternutamentum ex puluere seminis eius.

Semen cum siccis ficubus decoctum, & gargarismate ex eo facto uuam relaxatam eleuat & siccat.

Ad capitis uitia, & porrigines & surfures nasturtij semen misce cum adipe anserino, & tritum inunge.

Egressum anum reprimit puluis seminis illitus.

Semen ex uino omnia intestinorum animalia expellit, efficacius addito mentastro: prodest & contra suspiria, & tussim cum origano, & uino dulci: pectoris doloribus decoctum in lacte caprino succurrit: panos discutit cum pice: extrahitq; corpori aculeos, & maculas illitum cum aceto.

Coxendicibus & lumbis cum polenta & aceto illinitur.

D Lienem incremento laborantem extenuat ex uino potum, uel cum fico. Contra carcinomata adijcitur ouorum album.

Semen in aceto decoctum, dissoluit schrophulas.

Succus capillorum sistit defluuia.

DE AQVA NASTVRCII.

Tempus distillandi Nasturtium conueniens est, in fine Maij.

Aqua Nasturtij facit ad uariolas & parotidas, si cum melle permista, lineis pannis in ea immersis imponatur, quibus siccatis iterum eos madefacies, tum rubras maculas extrahit. Si uariolas in cruribus habueris, tum ex talo pedis sanguis detrahendus est, & bibe eam mane ac uesperi permistam cum aqua fragorum. Abstineas ab omnibus calidis cibis.

Aqua Nasturcij mane ac uesperi iiij. uncijs pota, discutit tumorem, pellit lumbricos uentris.

Vlcera & tumores gingiuarum reprimit, si sępius inde fricentur.

De Nasturtio Aquatico, uide infrà in Capitulo de Senacione.

DE NENVPHARE.

NOMEN.

A

NOMENCLATVRAE.

Νυμφαία.

Nenuphar.
Nymphæa.
Claua Herculis.
Papauer paluſtre.
Alga paluſtris.

Seeblům.
Herculis wurtzel.
Horwurtz.
Kollerwurtz.

B

ANNOTATIO IN NENVPHAR.

ENVPHAR ab officinis Barbara uoce uocatur, quam Romani pariter Græcis Nymphæam dicunt. Plinius inquit, à Nympha nomen huic herbæ factum fuiſſe, quę claua ab Hercule interfecta ſit, uel ipſa Zelotypia eius intabuerit, & in paluſtrem hanc plantam mutata: Quare Heracleon uocant aliqui, alij Rhopalon à radice clauę ſimili. Iuxta Dioſcoridem tamen Nymphęæ nomen ſibi uendicaſſe uidetur, quoniam aquoſa amet loca. Vulgaris & nota omnibus herba, qua nihil in paluſtribus ſpecioſius naſcitur.

DESCRIPTIO.

Nenuphar planta eſt in fluuijs & aquis ſtagnantibus naſcens, ex aquæ uado magna radice prodiens, folijs latis & rotundis ſuper aquam ſupereminentibus. Floribus candidis aut luteis ex quibus fit capitulum uiride ad Papaueris formam, in quo ſemen continetur.

Eſt autem in duplici differentia. Altera enim candidos habet flores, ea bonitate antecellit. Altera uerò luteos flores: quæ non adeo

C est probata ut prior. Flores in Septembri collecti, per duos annos in multa efficatia seruantur.

TEMPERAMENTVM.

Nenuphar est frigidæ & humidæ complexionis in secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fit ex floribus Syrupus, cuius usus est in febribus acutis, & ad hepatis ardorem.

Talem Syrupum hoc modo conficies: Accipe flores Nenupharis & in aqua elixos, linteolo percola, & quantum uolueris sacchari admisce, paratur eodem modo, quo Syrupus uiolarum.

Contra dolores capitis ex calore, idem usurpatur.

Saraceni imponunt flores per noctem in aqua, & mane bibunt talem, & etiã nares ea illinunt, priusq̃ in lucem prodeant, quicunq; hoc faciunt, eo die nullum dolorem capitis sentiunt, neq; ullus morbus eos inuadit. Syrupus ille sumptus, aluum emollit, facit ad febres æstiuales, extinguit calorem.

Flores in medicina usurpantur, & herba minimè.

Radices eius rades & dabis manducare dysenterico diebus decem, & sanabitur.

Succus radicis in uino rubeo bibitus, idem præstat.

Nenuphar conciliat somnum, inflammationem capitis, iocinoris, stomachi, atq; cordis sedat.

D Si coquatur in oleo, cũ rosa uiola, & pauxillo uini granatorum, usq; ad uini consumptionem, erisypelam extinguit, & Cholerica apostemata, si inde illinantur.

Restringit sanguinem, subducit aluum, semen autem sistit.

Semen cum uino potum uentrem sistit. Nymphæa tumoribus imposita, eos repellit.

Cœliacis utiliter in uino bibitur, & intestinorum torminibus, Lienem minuit.

Stomachi atq; uesicæ doloribus emplastri modo imponitur. Vitiligines ex aqua exterit.

Capilli defluuia, quas ἀλωπεκίας dicunt, cum pice imposita explet.

Bibitur etiam contra nocturnas Veneris & somniorum imagines, quas compescit & restringit. Trita plagis imponitur.

Succus cum uino tritus, datur dysenteriæ compescendæ. Testium tumori super imponitur. Plagæ, trita & imposita, sanguinem sistere creditur.

Venerem in totum adimit Nymphæa, ut Plinius autor est, semel pota in xl. dies.

Insomnia quoq; Veneris, à ieiuno pota, & in cibo sumpta, Illita quoq; radix genitalibus, inhibet, non solum Venerem, sed effluentiam geni-

tiam geni-

A tiam genituræ, ob id corpus alere, uocemq́; dicitur. Quam ob causam monachis alijsq; personis religiosis qui castitatem uouerunt, conducibilis esset herba.

DE AQVA NENVPHARIS.

Candidi flores Nenupharis cum plene sunt maturi, recto tempore in Balneo Mariæ distillantur.

Aqua hæc x. aut xiij. dies in potu sumpta mane & uesperi singulis uicibus ad duas uncias, facit ad fellis suffusionem, & calidam atq; siccam tussim. Prodest illis qui apostema pectoris cum dolore laterali habuerint. Cum saccharo pota, prodest contra ulcera intestinorum, mollit aluum calidam: conducit ad antiquum & aquosum ramicem.

Contra calorem pestis confert bibita, dolorem capitis pellit, atq; tussim sedat, facit ad apostema lienis, si ex calore proueniant.

Omnes inflammationes potenter extinguit in corpore hominis, mane ac uesperi linteolis imposita. Præcipuè prodest ad refrigerandum caput, si sæpius illinatur, & calido cordi succurrit linteolis imposita. Valde prodest contra tabem intrinsecus sumpta, uel extrinsecus imposita. Ardens iecur refrigerat, foris imposita lineis pannis.

B DE NESPILO, QVAM LATINI MESPILVM APPELLANT.

NOMENCLATVRAE.

μέσπιλος.
μέσπιλον.

Nespilus.
Nespilum.
Mespilus.
Mespilum.
Nespelnbaum.
Nespelen frucht.

ANNOTATIO IN NESPILVM.

NESPILVS uulgò dicitur arbor quæ à Latinis pariter & Græcis Mespilus dicitur, cuius fructus Mespilum dicitur, Galenus communi uocabulo tricoccum quasi triossum, aut trigranium ab aliquibus appellatum meminit, quoniam tria intus grana siue li-

C gna ſeminis loco, fructus contineat. Galli, ut Ruellius ſcribit duo obſeruant Meſpili genera, unum quod rarioribus horret ſpinis, in dumetis & nemoribus neque non uiuis ſepibus quaſi ſylueſtre naſcens, pomo paruo, & per initia tam acerbo, ut uix edendo ſit, prius quàm per hyemis frigora molleſcat. Alterum grandiore pomo, ita ut mala reliqua magnitudine peræquet, ſine ſpinis, q̃d uidetur crebro inſitu in hortis commituiſſe, & feritatem cultu depoſuiſſe. Dioſcorides ponit & aliud Meſpili genus, in Italia naſcens, quod plærią; Epimelida appellant, nonnulli uerò ſetanium. Poma Meſpili per gelicidia acerbitate domita in paſſo uel mulſo coquuntur, adiecto cinamomi momento, cibatu ueſcentibus gratiſſimo: fructum uſurpant medici ad coërcendum alui fluentis impetum. Meſpila ad ſeruandum leguntur nec dum mitia, quæ & in arbore diu durabunt, uel in urceolis picatis, uel in ordinem ſuſpenſa, uel ut quidam uolunt, poſca uel ſapa condita. Die ſerena legantur ac media, & paleis obruantur, diſcreta ne uiciſſim ea tactus adficiat, uel cum pediculis lecta ſemimatura & ſalſa aqua per dies quinq; macerata, poſtea ſæpe infundantur, ut enatent. Seruantur & melle, ſi minus matura legeris. Hæc arbor folijs eſt prius rubris quàm deciduis, radice inextirpabili, ignota Italiæ Catonis æuo.

DESCRIPTIO.

D Meſpilus arbor eſt ſpinoſa cuius fructus ſunt flauo colore, figura & magnitudine exigui mali, & concoctu difficiles, folia habet arbor cotoneo ſimilia, & corticem aſperum.

TEMPERAMENTVM.

Meſpila ſunt frigidæ & ſiccæ naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Aſtringit in cibo Meſpilus, ſtomacho utilis, & aluum ſiſtit, ut Dioſcorides ſcribit.

Meſpila uomitionem per ſuperiora cohibent, ſtomachum confortant, ſingultum & cruditatem pellunt.

Ante cibum ſumpta Meſpila uehementer diſſolutum ſtomachum aſtringunt, ut Platina inquit, fluxus alui immodicos fortiſſimè reprimunt, ob frigiditatem & ſiccitatem, dentium doloribus medentur. Folia quoq; eius & cortex, itemq; radices tunſę & impoſitę, feruori ac tumori ſubueniunt: ſicca & trita cum melle ad cicatricem uulnus adducunt.

Eorum ſuccus cum uino hauſtus, ueneficis potionibus repugnat.

DE NIGELLA.

NOMEN.

A

NOMENCLATVRAE.

μελάνθιον.

Nigella.
Git.
Katen.
Raden.
Schwartz Coriander.
Schwartz Kimich.

ANNOTATIO IN NIGELLAM.

NIGELLA Latinis, Grecis Melanthion dicitur, ab utrisq; nomen ei inditum ratione nigri seminis. Git quoq; à Latinis appellatur. Sciendum est herbam illam quæ passim in segetibus nascitur Nigellæ cognomento, & Germanice Raden aut Ratten dicitur, non esse ueram Nigellam, quam Dioscorides Melanthion appellat, sed aliud omnino genus uidetur esse, & pseudomelanthion uocari potest aut Githago, ut Hermolaus Barbarus indicat. Vera Nigella cuius in medicina usus est, inquit Euritius Cordus in suo
B Botanologico, à Germanicis uocatur. Schwartz Coriander aut Schwartz Kümmel, id est Nigrum Coriandrum, & nigrum Cuminum, ea habet semen odoratum, quod quondam grato sapore panem commendabat, ut Cuminum uel anisum.

DESCRIPTIO.

Nigella duplex est. Altera quæ passim in segetibus nascitur, floribus purpureis, semine nigro quod in uasculis continetur. Altera est quæ dum seritur, in hortis nascitur, Habens flores cœruleos, & quatuor folliculos simul connexos, in quibus continetur semen, quod iucundum odorem habet, & ad uaria usurpatur ratione optimi sui odoris. Hæc autem est quam ueram Nigellam dicunt, quæ passim etiam in pratis ac sepibus nascitur, ut Vergil. Marcellus scribit.

TEMPERAMENTVM.

Nigella calefacit atq; desiccat in tertio ordine, uideturq; esse partium tenuium, ut inquit Galenus. Gaudet nasci locis petrosis & inter segetes. Semen Nigellæ durat decem annis synceris uiribus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Farina ex Nigella cum succo absinthij permista, emplastroq; indefacto, necat lumbricos alui, & præcipuè in infantibus.

Eadem farina cum melle temperata & scabiosis exhibita, remedio est. Tollit quoq; lentigines & maculas faciei.

Eadem aceto permista & auribus instillata, uermes in eis necat.

C Nigella uitro indita,& in uino decocta,ac bibita,succurrit stillicidio urinæ.

Eodem modo ischiadi succurrit.Nigella pondere unius drachmæ sumi debet,neq; ultrà.

Nigella ligata in panno lineo,& admota naribus, tollit catharrum,& destillationem capitis.

Accipe radicem Ireos & in puluerem contunde, atq; farina Nigellæ admista,utere cum aceto & illine,hoc pręcipuè tollit lepram.

Nigella decocta cum aceto & ore inde colluto,prodest dentium doloribus. Nutricibus noxia est,lac enim extrahit.

Malos & constipatos humores in homine nigella concoquit. Ictus à uenenato animali drachmam nigellæ in uino sumat. Suffitu serpentes fugat & alia uenenata. Nigellæ drachma in farinam contusa,apĳq; semine admisto,diutinam febrem pellit, & præsertim quartanam.

Bonam partem pulueris Nigellæ in aceto decoque usq; ad crassitudinem, deinde nucum oleo addito, unguentum inde confice. Hoc malignæ scabiei medetur:discutit quoq; ex facie scabiosas maculas,quando itur cubitum,illitum.

Nigella modice sumpta,prodest calculo laborantibus;difficultatem spirandi cum uino pota leuat.

D Capitis dolores sedat ex aceto illita, & infusa naribus, discutit recentes oculorum suffusiones,trita ex irino,& infusa naribus.

Tollit lepras,lentigines, duritias, tumoresq; uetustos cum aceto illita.

Circum scarificatos clauos excutit cum uetere uino imposita. Teretes uentris tineas expellit,peruncto ex aqua umbilico. Contrita cum melle & felle taurino,aloeq;,& emplastri modo umbilico super imposita,lumbricos puerorum interficit.

Culices suffitu necat,item muscas.

DE AQVA NIGELLAE.

Tota herba cum sua substantia distillatur in fine Maĳ.

Aqua Nigellæ membris prodest, si manè ac uesperi ea fricentur. Facit ad unguem oculorũ quantumuis periculosum, si per tres aut quatuor hebdomadas uesperi una hora ante noctem, oculis indatur. Probata est contra fistulas, si mane ac uesperi ex ea lauentur, uel si linteola in ea madefacta imponantur.

DE NVCE AVELLANA.

NOMENCLATVRAE.

Λεπτοκάρυον.

Nux Auellana.
Nux Pontica.
Nux Coryli.
Nux prænestina.

Haselnuß.

ANNOTATIO IN NVCEM AVELLANAM.

VELLANAM nucem ex Corylo nasci manifestum est, nomen autem sortita est ab Auella oppido Campanię, ubi abundat. Græci eam Ponticam nucem appellant, quòd in Asiam Græciamq; primò è Ponto uenit, B Λεπτοκάρυον etiam ab illis dicitur, id est minor nux. Eadem & Prænestina uocatur, quod Prænestini his abundent. Quædam ex Auellanis rotundum nucleum habent, quæ citius maturescunt, aliæ oblongum, quæ tardius ad maturitatem ueniunt, & diu seruantur. Auellanæ ollis conditæ in terra uirides seruari creduntur.

TEMPERAMENTVM.

Nuces Auellanæ sunt calidæ & siccæ naturæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

In cibo sumptæ, pinguedinem corpori conferunt. Tritæ in aqua mulsa & potæ, ueterem tussim leuant. Alij uerò tritas & cum passo bibendas dedere ad pulmonis & iecoris uitia sananda.

Cum axungia & adipe ursino contritæ, & alopecijs illitæ, capillorum damna restituunt.

Oleum auellanarum dolorem membrorum tollit illitum.

Auellanæ in cibo sumptæ, dolorem capitis incutiunt, inflatione stomachum distendunt.

Multi cum pipere miscuere, & cum uino propinatas contra catharrum, & tormina uentris, & urinæ distillantis angustias ualere senserunt.

Ferunt præter hæc aliqui cremato tritoq; earum putamine, si quis ex oleo pueri syncipit inunxerit, cesium in pupulis oculorum

C colorem in nigrum mutari, eodem capillum etiam denigrari.

Pinguedini plus conferunt quàm sit uerisimile, & præter fidem corpulentiam augent.

DE AQVA AVELLANARVM.

Circa Calendas Iulij Auellanæ contusæ, sunt distillandę.

Si manus atq; brachia hac aqua mane ac uesperi fricentur, & per se iterum siccescant, facit ad scabiem, & tremorem manuum.

DE NVCE IVGLANDE.

NOMENCLATVRAE.

Κάρυον.
Βασιλικόν.

Nux Iuglans.
Nux Basilica.

Baum Nuß.
Welsch Nuß.

D

ANNOTATIO IN NVCEM IVGLANDEM.

IVGLANS, est quæ communi nomine Nux appellatur, & inter nuces primum locum obtinet, à iuuando & glande dicta: uel quasi Iouis glans, quasi Ioui dicata, ob egregium fructum. Hæc enim arbor nuces habet suauiori sapore quàm glandes. Hanc nucem ob excellentiam Græci Basilicam appellant, quasi inter nuces regalem, Plinius. Et Iuglandes è Perside à regibus translatas, indicio sunt Græca nomina. Optima earum genera sunt, quę Persica atq; Basilica uocant. Persica quidem in tantum augentur, ut putamen rumpant, ideoq; molluscę nuces, à putaminis mollicie uocitantur. Est & aliud nucis iuglandis genus, quæ Tarentina dicitur, fragili putamine, & ita mollis, ut uix attrectata frangatur, & auium furto semper expositum.

TEMPERAMENTVM.

Iuglandes calefaciunt in tertio, & desiccant in principio secundi gradus.

gradus. Nux uiridis natura minus calida est & sicca, quàm arida, & stomachum minus lędens.

VIRES AC IVVAMENTA.

Nux uiridis, ut Ægineta inquit, humidior est & uentrem citat. Arida si, ubi in aqua cõmaduerit, membrana ipsius interior adimatur, consimilem uiridi potestatem obtinet.

Nuces Iuglandes hominem reddunt suspiriosum, generant tussim & dolores capitis, uerum ad uenenum pellendum conueniunt. Recentes nuces iucundiores sunt. Siccæ noxiores, stomacho inutiles, biliosę, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes. Tussientibus inimicę, sed uomituris ieiunis aptę.

Folia atq; cortices nucis natura adstringunt nimiũ profluuium sanguinis,

Oleum è nuce iuglande quod carynum appellatur, ut Plinius inquit, alopecijs utile est, & tarditati aurium infusum.

Item capitis doloribus illitum, Cęterum iners & graue, sapore corpori.

Oleum nucum generat asthma, facitq; hominem multis morbis obnoxium, inducit raucedinem.

Nimius esus nucum paralysim linguę creat, & inducit uomitum.

B Cum melle & carycis sumptæ, uenenum pellunt.

Contra pestem, Accipe nucleorum iuglandium, Iuniperorum, rutæ, singulorum unciam, confice cum aceto, mane quando proditurus es in lucem, sumes inde ad magnitudinem nucis, tum eo die tutus es â peste. Potes idẽ gestare in linteolo & naribus admouere.

Fertur qui ieiunus sumpserit duas nuces siccas, & totidem ficos, cum rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano, nullum uenenum eo die nociturum.

Nuces præsumptæ & à cibo statim sumptæ, cum ruta & carycis, letalibus uenenis aduersantur.

Accipe oleum nucum & oleum oliuarum pari pondere, & caput prius lotum inde inunge, tum furfures capitis pereunt priusq̃ hoc bis feceris.

Putamen combustum tritumq; in oleo & uino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, & ad alopecias eo sic utuntur. Areas capitis breui momento replent pilo, cõmanducati, & protinus ex ore impositi nuclei.

Contra rabiosi quoq; canis morsum nuclei à ieiuno homine com manducati, illitiq;, præsenti remedio esse dicuntur. Nuces item cum sale, ruta atq; cæpis, addito melle, ęqualiter commistæ, & tritæ imponuntur morsui rabidi canis, & resistunt quoq; morsui cuiuslibet uenenati.

Mammarum

C Mammarum inflammationi & abscessibus, luxatisq; emplastri modo imponuntur, cum exiguo melle & ruta.

Nucleus estur in tenesmo ad extrahendam pituitam.

DE AQVA NVCVM IVGLANDIVM.

Nuces iuglandes circa Kalendas Iulij uirides contunduntur, & distillantur.

Aqua nucum per diem bis aut ter uulnerato potui data, arcet inflammationem, & linteolo si imponatur.

Eadem per diem duabus aut tribus uncijs in potu sumpta, facit ad omnem calorem, prodest nigris pustulis, ut carbunculo & anthraci alijsq; pustulis pestilentibus, lineis pannis imposita. Item medetur pesti in potu sumpta.

Pellit herpetas linteolis imposita, nam extinguit & sedat dolorem.

DE AQVA EX PVTAMINE IVGLANDIUM NUCUM.

Exteriorem uiridem corticem in Septembri distilla.

Aqua hæc cum tertia parte aceti in potu sumpta, quando calor ex peste aliquem inuadit, & si prius uena incisa, eam intra uiginti quatuor horas sumpserit, certum & probatum est remedium contra pestem.

D Auribus indita prodest contra tinnitum ac sonitum aurium. Ad eadem prosunt putamina ex maturis nucibus:

DE AQVA FOLIORVM NVCVM.

Folia nucum decerpta & concisa in fine Maij distillantur:

Hæc aqua exiccat aperta ulcera, sedat calorem, & facit æqualem cutem renasci super ulcera, linteolis imposita & mane ac uesperi, si inde lauentur.

DE NVCE MVSCATA.

NOMENCLATVRAE.

Μοσχοκάρυον.
Κάρυον μυριστικόν.

Nux Moschata.
Nux Myristica.

Muscaten Nüß.

ANNOTATIO IN NVCEM MOSCHATAM.

NVX moschata à recentioribus Græcis Moschocaryon dicitur, ut Ruellius scribit, Latini ea imitatione nucem moschatam uocant. Apud

A cant. Apud antiquos Grçcos, ut Dioſcoridem & Theophraſtum, nihil de ea reperitur. Caryon myriſticon, id eſt Nux Myriſtica etiam à poſterioribus Græcis appellatur, & ita in Latinum ceſſit, ut hoc nomine diceretur. Aëtius Caryon aromaticum, id eſt odoratum uocat. Multum à ueritate deficere uidentur, ut inquit Ruellius, qui nucem odoratam, quam uulgò dicunt moſchatam, per glandem unguentariam apud Dioſcor. comprehendi putant, longè profectò differentem, & ueteribus prorſus incognitam. In medicina non ſolum magnas habet uires, ſed etiam in ganeam & culinas deſcendit, ut obſonia ſuo ſapore condiat, nullumq; temere condimentum ſine hac nuce moſchata ſtruitur.

DESCRIPTIO.

Nux moſchata eſt fructus arboris in India.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in ſecundo ordine, quod etiam Aëtius teſtatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Probatur quę parum lata, ac ponderoſa fuerit, & quę fracta puluerem non emittat. Habet uirtutem confortandi.

Nux moſchata ſumpta cum ouis aut iuſculo, concoctionem adiuuat.

B Colorem emendant, ſi quis mane dimidiatam comederit.

Nux moſchata in uino elixa & bibita, prodeſt iocineri atq; pulmoni. Si eiuſmodi uino Maſtiche, Aniſum & Cyminum admiſta fuerint, hoc in potu mane ac ueſperi ſumptum corroborat cerebrum. Siſtit fluxum menſtruorum, & præterea magnas uires præbet.

Contuſa atq; cum lauri baccis commiſta, atq; in potu ſumpta, ciet urinam.

Nux moſchata aluum adſtringit, diſtendentes ſtomachum ſpiritus diſcutit, oris ſuauitatem commendat, & fœtentis animæ uirus abolet, ſtomachum & iecur roborat, lentigines in facie & impetigines emendat, lienem incremento laborantem reprimit, & ut in uniuerſum pronuncietur, natura ei eadem quæ Caryophyllis.

Corpus humanum ui ſua & odore adiuuat, oculorum aciem hebetatam acuit, uomitum ſedat, appetentiam inducit, ſtomachum atque epar fouendo, ut ſcribit Platina.

DE NVCE INDICA.

NOMENCLATVRAE.

Κάρυον ἰνδικόν.

Nux Indica. Nuß auß Indien. A N.

ANNOTATIO IN NVCEM INDICAM.

C NVX Indica recentioribus Græcis Caryon Indicon dicitur, ue teres huius non meminerunt. Arabes quoq; hanc nucem nobis oſtenderunt, niſi ea ſit quam Galenus nucem regiam uocat. Fructus (ut Mauri putant,) palmæ cuiuſdam Indicæ præmagnus atq; pinguis, cuius oleum butyro quoq; præferunt bonitate ſucci. Nux ad nos hac effigie adfertur, Globus eſt pręgrandis, circinatæ rotunditatis, inuolucris intectus, calloſo primum herbaceoq; cortice, intus uilloſo, tenui tunica exterius ueſtiente, qua extrita ſolutus in capillamenta fatiſcit, capaci ſubtus orbe, duro, lignoſo: triplici foramine, concauo anfractu, grandi, nullis loculamentis interſtincto, dulci intus quum recens eſt liquore, nucleo molli, candido, carnoſo, quum inueterauerit cartilaginoſo.

Nux Indica duorum aut trium pugnorũ eſt magnitudine, quod intrinſecus in ea eſt, id in medicina uſurpatur.

TEMPERAMENTVM.

Calida eſt & humida, confortat cor atq; ſanguinem. Calida autem perhibetur abſceſſu ſecundo, ut Ruellius indicat, & humida in primo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad obſtructionem urinæ, utere puluere huius nucis, is opitulatͬ.

D Quicunq; laborauerit aſthmate ex frigida cauſa, decoquat ficus in uino, deinde admiſto puluere harum nucum, illud bibat, tollit aſthma, relaxat thoracem, ſedat antiquam tuſſim.

Oleum quod ex ea exprimitur, quũ ſentit uetuſtatem, flatus digerit. Lumborum & genuum dolores mulcet.

Sequuntur Herbæ à Litera O. incipientes.

DE OLERIBVS BRASSICA ET BLETA.

NOMENCLATVRAE.

Λάχανον.
Τεῦτλος.
Κράμβη.
Olus. Sicla. Bleta rubea.
Braſſica. Caulis.
Kôle. Rot Kôle.

ANNO.

A

ANNOTATIO DE OLERE ET eius Generibus.

LVS dicitur omnis herba satiua qua uescimur, & cuius folijs,& caule utimur in edulium, ab alendo dictũ, quòd oleribus alerentur homines antequam fruges uel carnes essent. Varro ab olla deducit.Inter olera autem primas partes tenent Brassica & Beta, quæ oleris nomine sæpius à uulgo appellantur. Brassica est quæ à Græcis Crambe,& uulgò à Latinis Caulis dicitur,quo nomine etiam à Catone appellata est Brassica. A Germanis autem dicitur Kōl/Kōlkraut. Sunt autem Brassicarum multæ species,quas qui persequi uellet, tum à differentijs ipsarum, tum etiam à facultatibus, infiniti propemodum esset laboris. Est enim rubra,alba,& uiridis Brassica,quæ omnes eandem facultatem obtinent.Est quoq; Brassica capitata,quam Itali uulgò capu tium appellant,omnium in cibis delicatissima, quæ quidem Columellæ & alijs rei rusticæ scriptoribus eritiana dicitur, A Plinio autem appellatur,ut Antonius Musa putat,Brassica sessilis & Cumana. A Germanis etiam à capite nomen sumpsit, Cappes uel Cappes kraut dicentibus,Brassica tantas habet in re medica facultates, ut etiam peculiares libri de eius uirtutibus à ueteribus sint scripti. De qua re quisq; legat Marcum Catonem cap. 156.& Plinium lib.
B 20. cap. 9. & Dioscoridem lib. 20. Beta autem olus est notissimum quod Serapion & uulgares Herbarij Bletam quoq; dicunt. A Germanis dicitur Mangolt/Römisch Kōl/Rüm Graß. Appellatur quoq; Beta,Sicla,id est Sicula extrita litera.Quamuis Siculæ cognomento Beta solummodo candida ueniat, ut Theophrastus memoriæ prodidit. Eius enim tria reperiuntur genera.Candidum,Nigrum & Rubrum.plura de Beta,uide supra.

Olus quod Brassica, uel Caulis à Latinis dicitur, estur in cibo. Est autem triplex Caulis. Ruber, Albus, & cœruleus.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Caulis aluum emollit. Emplastrum ex hoc paratum & præsertim ex radice, atq; ulceribus capitis puerorum, quæ faui dicuntur, impositum,ea curat. Ex hisce ulceribus mellis instar humor fluit, haud aliter quàm in apum fauis liquidò cernere licet.

Succus ex caulibus cum oleo rosaceo permistus,& fronti illitus, tollit dolorem capitis ex calore solis contractum.

Oleri huic decocto,si admisceatur oleum amygdalinum atq; succus malorum granatorum dulcium, tollit siccam tussim.

Caulis est concoctu difficilis, inflat aluum, Phlegmaticis nocet,

m

C auget enim humores, nocet quoq; mulieribus menstruo fluxu laborantibus, tales fluxus enim auget. Succus ex caule in uino sumptus, medetur morsui uenenatorum.

VIRES AC IVVAMENTA EX CATONE & Dioscoride.

Cato non parce Brassicam celebrauit, uires ergo quas ei attribuit paucis persequi par est. Brassica siue cocta siue cruda, aceto tamen intincta, mirè concoquit, aluum & lotium ciet, quod innumeris rebus est salutare. Si quempiam liberalior uini potus in cœna delectet, antecedens in cibis cruda ex aceto, ebrietatem arcet, postea quinq; sumpta folia, crapulam discutient, ita ut nullæ uinosi halitus reliquiæ uidebuntur superesse. Luxata foueri prius aqua calida iubet, & bis die trita imponi: sic etiam fistulas & tumores euocari, quæq; discuti opus est. Vbi ex multo cibo aluus non it, Brassica utendum monet. Podagræ item morbisq; articularijs crudam comesse cum ruta, coriandro concisam, adiecto laserpitio, Oxymele, & salis momento, nihil æque prodesse testatur, item eadem ratione insomniosis. Quin & lotium eius qui esitauerit, asseruari iubet, calefactumq; neruis esse remedio, siue caput siue ceruices dolent. Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale dabat: item ad tenesmum & renum causas. Crudus caulis si edatur, partus emortuos pellit. Cibo eo sensum purgari, Erasistrati schola clamat, nihil

D esse utilius stomacho, neruis: ideo paralyticis & tremulis dari iubet, & sanguinem excreantibus. Tradunt Græci compescere mala corporis quæ serpunt, nomas uocant, item excrescentia absumere, cicatrices ad planum reducere, oris ulcera & tonsillas, manducatam & coctam succo gargarizato cum melle: item psoras & ueteres lepras ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis.

Brassicæ succus, ut Dioscorides scribit, cum fœnograeci farina & aceto, podagris, articulorum doloribus, sordidisq; ulceribus & uetustis, utiliter emplastri modo imponitur. Purgat per se etiam caput naribus infusus succus, & cum lolij farina appositus, menses trahit. Folia per se aut cum polenta concisa, ad inflammationes omnesq; tumores faciunt, sacris ignibus epinyctidibusq; & lepris medentur. Elixa itidem addito melle gangrænarum pascentibus malis opitulantur. Quinetiam cruda ex aceto lienosis utiliter manduntur, & commanducata sic, ut sensim per fauces delabatur succus, amissam restituunt uocem.

DE AQVA CAVLIVM.

Folia caulium conuenienti tempore distillantur in principio Iunij:

A Aqua hæc mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias in potu sumpta, adstringit fœminarum menses. Prodest ad partum, si quando tempus pariendi instat, linteolum in ea madefiat & naribus admoueatur ad olfaciendum, tum citius liberatur parturiens fœmina.

Prodest ad stillicidium urinæ in potu sumpta.

Aluum sistit mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota.

DE AQVA RVBRI CAVLIS.

Folia rubri caulis decerpta distillantur in fine Maij.

Hæc aqua mane à ieiuno bibita ad vi. aut vij. uncias, emollit aluum: tribus autem uncijs pota, per mensem, pellit uertiginem capitis: prodest contra Apoplexiam & spasmum membrorum pota uel illita. Facit ad tremorem & horrorem membrorum, si sæpius inde fricentur, & iterum per se siccentur. Linteolis inflammationibus imposita, pellit calorem ac sedat tumorem. In potu sumpta foris & intus sanat ulcera, præterea linteolis per diem bis imposita.

DE ORIGANO.

B

NOMENCLATVRAE.

ὀρίγανος.

Origanus.
Origanum.
Heracliotica.

Dost.
Wolgemut.

ANNOTATIO IN ORIGANVM.

RIGANVM in medicina magis efficax quàm in cibo, appellationem autem inuenit apud Græcos, quòd montibus gaudeat ἀπό τοῦ ὄρους, id est monte, & χαρᾶς gaudio, nanq; cliuosis lætatur. Herodianus quòd uisum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὁρᾶν uidere, & γανῶ clarifico, quasi aciem

oculorum illustret, nam ut tradunt, pręstat ut oculi clarius cernant.
C Species Origani sunt: Heracleotica ab Heraclea urbe Ponti, in qua maiore pollebat effectu. Onitis origanus, quòd ab ásinis impetatur, appellationem deflexit. Tragoriganon quasi hircinum origanum, non alia forsitan ratione, quàm quòd eius pabuli uoluptate animal caperetur. Est & syluestre origanum, umbellis anethi, flore candido, radice tenui, superuacua. Origanum immortali coma uiret, constatq; acri succo. Cum Brassica tam pertinaci dissidet odio, ut aduersum olus exarescat. Nulla est herba in qua antiqui etiam autores magis dissentiant quàm in origano, prætereà nostrum origanum uulgare non omnino quadrat descriptioni Dioscoridis & Plinij.

TEMPERAMENTVM.

Origanum calefacit & desiccat in tertio ordine.

DESCRIPTIO.

Est autem duplex, Alterum est Satiuum, Alterum syluestre. Habent graciles & duros caules, flores candidos, rubore permistos, & odoratos. Syluestre lata habet folia, eadem cum satiuo pollet uirtute. Satiuum gaudet hortis, habet minuta folia. Colligendum erit quando floret, & siccandum in aëre. Folia & flores usurpari debent, quæ ad annum durant. Caulis abijciendus est.
D

VIRES AC IVVAMENTA.

Omnia genera Origani habent uires incidendi, siccandi, attrahendi & consumendi. Radix nullarum est uirium.

Infirmo iecinori medetur, si quis ex floribus bibat. Flores & folia conijcies in sacculum, & in uino calefacies, ac ita capiti impones, quod bene operies, ut sudorem emittat: hoc multos affectus capitis repellit, atq; etiam pectoris: prodest asthmaticis.

Origanum decoctum in uino atq; bibitum, conducit stomacho ac intestinis.

Eiusmodi decoctum aluo superimpositum, ciet urinam.

Hoc calidum in potu sumptũ, tollit stranguriam ac stillicidium urinæ.

Ad Tenesmum accipe puluerem ex origano, & ano insperge, tum aluum emollit & deijcit. Herba ipsa in uino elixa oleoq; oliuarum admixto & panno lineo illita, ac pudendis mulierum subdita, tollit duritiem uuluæ atq; expurgat eam, ducitq; menses. Quicunque laborat rubicunda lepra, accipiat succum origani, succum marrubij, & modicum uini, atq; oleum hyoscyami, cuius maius pondus est accipiendum quàm succi, exiguoq; oleo tartari addito, hoc simul permisceat,

A permiſceat, atq; ſe ex eo inungat in ſudatorio quando exiturus eſt. Si autem poſt exitum dolore affecerit, tunc habere oportet hircinum ſeuum in ſartagine liquefactum, quo denuo ſe inunget, poſtea ſe in lectum albis linteis ſtratum collocet, uſq; dum ſiccetur. Deinde origanum accipiet & contundet, furfureq; tritici admixto, in ſartagine calefaciet, & hoc ita calidum ulceribus & lepræ ſuperimponet, ac linteolo ſuperligato ita iacere ſinet, uſq; dum inde calefiat: hoc ſæpius faciendum, tum homo curatur abſq; dubio. In cibo ſumet ea quæ bonum generant ſanguinem, & facilis concoctionis ſunt. Atq; aſſidue utetur Syrupo de fumo terræ. In hyeme aūt Syrupo de Eupatorio.

Origanum, ut Dioſcorides inquit, uenenatorum morſibus aduerſatur, ſi in uino decoctum bibatur.

Eſtur idem cum fico ad conuulſa ruptaq;, & cutem ſubeuntes aquas. Menſes trahit, & tuſſim eclegmate cum melle finit. Prurigines itidem, ſcabies & ſuffuſos felle emendat, his qui eo lauantur, origani decoctum.

Succus cum lacte mulieris auribus inſtillatus, earum dolores lenit.

Dentium candorem facit cum melle & nitro. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias aſperas cum Galla &
B melle teritur: ad lienem, folia cum melle & ſale. Craſſiores pituitas & nigras extenuat decoctum cum aceto & ſale ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Epinyctidas cum pice ſanat, furunculos aperit cum fico trita, ſtrumas cum oleo & aceto & farina hordeacea, lateris dolores cum fico illitum. Contuſum cum roſis, calamo aromatico, & abſinthio, & hoc calidum aſſumptum retrahit procidentem anum ad locum ſuum.

DE AQVA ORIGANI.

Tempus diſtillationis eius eſt, ut herba florens cum caule concidatur, & in fine Iunij diſtilletur.

Aqua Origani mane ac ueſperi ſingulis uicibus ad iij. uncias in potu ſumpta, facit ad aſthma & anguſtiam pectoris, intus toti corpori prodeſt.

Gargarizata ter aut quater per diem, pellit uuulam gutturis. Sanat & exiccat tumidum palatum & faucem: ſæpius in ore retenta, pellit ſuppurationem dentium.

DE OROBO.

C

NOMENCLATVRAE.

Ὄροβος.

Orobus.
Eruum.

Wicken.
Roß Wicken.

D

ANNOTATIO IN OROBVM.

OROBVS à Græcis dicitur, Romani Eruum appellant. Officinæ Gręcam nomenclaturam retinent. Eſt autem legumen quo boues & alia pecora paſcuntur. Hominum cibis prorſus damnatur. Eſt enim & inſuauiſſimum & praui ſucci, ut Galenus teſtatur. Cæterum ingenti graſſante fame nonnunquam, ſicut Hippocrates quoq; ſcripſit, ob inexpugnabilem neceſſitatem homines ad id etiam confugiunt. A Germanis Wicken, hoc legumen appellatur.

DESCRIPTIO.

Orobi naſcuntur in agris, flores gerunt, ut Ciceres, purpureos, candidos & rubeos, in eodem flore, fert ſiliquas in quibus ſunt nigri fructus, minores piſis.

TEMPERAMENTVM.

Orobus deſiccat quidem exceſſu ſecundo intenſo, calfacit uerò primo, ut Galenus teſtatur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Habet naturam incidendi, penetrandi, ac reſoluendi.

Orobi cum aqua mulſa decocti, & poſtea contuſi atq; commiſti cum farina fœnogræci, emplaſtri modo calidis apoſtematibus impoſiti,

A positi, emolliunt atque refrigerant ea.

Macris hominibus prosunt, habent naturam similem pisis. Contusi cũ aceto prosunt aduersus erysipelata emplastri modo impositi.

Orobis si quis utatur, cient urinam. Copiosius tamen sumpti, per aluum uesicamq; cũ torminibus aluum ducunt. Farina orobi usurpata subducit aluum. Eadem farina cum aqua mulsa temperata, facies si inde lota fuerit, purgat & exterit maculas faciei.

Farina orobi, ut Dioscorides indicat, purgat cum melle ulcera: lentigines, asperam & discolorem ceu à sole cutem, & toto corpore maculas exterit.

Sistit quæ pascendo serpunt, gangrænas cohibet, & mammarum durities mollit. Vino macerata farina orobi, canum, hominum, uiperarumq; morsibus illita medetur. Aceto autem urinæ angustias lenit, tormina, & inanes egerendi facultates, quas tenesmos uocant. Vtilis & his qui cibum non sentiunt nucis quantitate frixa & cum melle sumpta. fouentur decocto eius etiam perniones utiliter, & toto corpore prurigines.

Sequuntur Herbæ de Litera P. incipientes.

B DE PALMA CHRISTI.

NOMENCLATVRAE.

Ὄρχις. βασίλικον.
Palma Christi.
Manus Christi.
Bucheidem.
Creutz Blůmen.

ANNOTATIO IN PALMAM CHRISTI.

PALMA Christi, ut autores tradunt, est genus Satyrionis, quod Basilicon Græci, officinæ ac Herbarij Palmam Christi dicunt, propterea quòd radix cum humana Palma similitudinem habet, à qua Palma modo quinq;, modo quatuor, modo sex radices prodeunt, ut digitos ferè imitari uideatur. Fertur autem Satyrion fœmina esse. De hoc uerò Satyrione nusquam Græci aut Plinius. Folia habet Satyrionis similia, præsertim primæ speciei, tamen non adeo crassa sunt, & punctis quibusdam ueluti stigmatibus decoratur. Apud Arabes uocatur Bucheidem. Auicenna de ea pertractat secundo canone cap. 208. sub hoc nomine digiti citrini.

C DESCRIPTIO.

Palma Christi planta est excelso caule, ramis in speciem crucis per medium sectis & intus concauis, folijs uiti ferè similibus, sed tantum acutioribus, floribus lupulo similibus, quibus insunt grana quæ canescunt, fiuntq; rubra atq; oblonga instar fabæ. Durat tantum per æstatem, per hyemen radix & caulis pereunt. Gaudet locis cultis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix prodest contra uenenum: folia contusa & imposita, sanant inflationem, & presertim heresypelæ.

DE AQVA PALMAE CHRISTI.

Radix tantum in fine Maij distillatur.

Aqua Palmæ Christi, mane ac uesperi in potu sumpta, singulis uicibus ad iij. uncias, corroborat stomachum, calefacit, atq; confirmat naturam.

Itidem pota discutit morbum regium, urinam promouet.

Contra omnes tumores prodest, tam intus quàm foris existentes omni matutino tempore à ieiunis singulis uicibus iiij. uncijs sumpta, præterea si linteola in ea madefacta imponantur.

Sanat antiqua & recentia uulnera tam interiora, quàm exteriora mane ac uesperi tribus uncijs bibita, & linteolis imposita.

D

DE PALATIO LEPORIS.

NOMENCLATVRAE.

Σογχος.

Palatium Leporis.
Sonchus.

Hasen Strauch.
Hasen Hauff.

ANNOTATIO IN PALATIVM LEPORIS.

PALATIVM leporis ab Herbarijs appellatur herba quæ apud Dioscoridem Sonchus dicitur. Est autem lactucæ similis, nisi quòd spinis horreat. Herba, ut Galenus est autor, cum tenera frondet, estur syluestrium olerum more, aculeatur autem cum perfecte adoleuerit. Dioscorides Cicerbitam à Romanis dici prodidit. Herbarij, ut Ruellius inquit, leporis palatium appellant, eo quòd hoc animal ut ab æstu uindicetur, & caloris propulset incommoda, soleat sub ramis eius decumbere, & sæpenumero stabulari. Hæc eadem for-

A dem forsitan est quę ab Apuleio lactuca leporina nominatur, quòd cum leporem animus defecit æstu, hac sibi solet mederi. Sonchus dissectus copioso diffluit lacte, ictiq; uulnus multum cructat lactei liquoris.

DESCRIPTIO.

Herba hæc fermè Carduo similis est, præterquam quòd longiora habet folia. Radix repræsentat formam Saxifragiæ, caret floribus, semen habet rotundum, nascitur cubitali altitudine. Lepus sub hac herba latens, putat se esse tutum, nihilq; sibi metuit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pellit hæc herba Melancholiam & timorem: quicunq; penes se gestauerit, uel ex ea biberit, eum reddit animosum. Gaudet opacis locis.

In uino cocta & in potu sumpta, tollit tormina uentris & colicam, ciet urinam.

Eadem umbilico superligata, prodest contra stillicidium urinę, & stranguriam.

DE PAPAVERE.

B

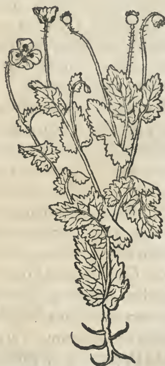

NOMENCLATVRAE.

Μήκων.

Papauer.
Papauer album.
Papauer nigrum.

Magsamen.

ANNO.

C ANNOTATIO IN PAPAVER.

PAPAVER quod Græci μήκωνα uocant, & satiuum & sponte nascens reperitur. Satiui tria fecere genera, Candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle tragematis loco edebatur. Hoc & panis rustici crustas ouo affuso commendabat. Alterum nigrum, cuius scapo inciso, lac ex eo manat, quod opium medici appellant, quo in morbis acutis, & in summa necessitate somnũ ægrotis conciliant. Meconium autem dicitur, quando succus crassus ex Papauere nigro exprimitur. Audiuimus quosdam cum ualetudo impatibilis odium uitæ fecisset, hoc succo sibi mortem consciuisse. Tertium Papauer ῥοιάς, hoc est erraticum appellatur. Hoc in segetibus nascitur, & Germanice Wildt Maen aut Korn Rosen dicitur. Galenus & Dioscorides Papaueris genera sex enumerant.

DESCRIPTIO.

Papaueris duo sunt genera, nigrum scilicet & album. Herbam habet oblongam & incisuris diuisam, scapum uerò altum & concauum. Album flores habet albos. Nigrum flores gestat rubros, albos & cineritios, gaudet agris & hortis.

TEMPERAMENTVM.

Album Papauer natura refrigerat & humectat. Nigrum uerò refrigerat & siccat. Semen colligendum est in ęstate, quando matu-
D rum est, hoc durat quinq; annis synceris uiribus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ex utriusq; semine emplastrum conficitur, huic lac muliebre, & oui albumen admiscentur, hoc temporibus applicatum conciliat somnum. Ad ulcera ex contusione facta, accipe semen album Papaueris, uel herbam ipsam, & admisce oleum rosaceum, hoc ulceri impositum, educit magnum calorem. Ardenti iocineri quoq; impositum, ualde prodest. Puluerem ex albo Papauere permisce cum oleo oliuarum, atq; spinam dorsi ex eo inunge, hoc morbum articulorum tollit, & eos corroborat. Papauer cum oleo oliuarum contusum & emplastri modo circum caput applicatũ, inducit bonam quietem, & somnum conciliat. Qui dormire nequit contundat Papauer quodlibet, atq; illud calefaciat, succumq; exprimat, & faciem inde lauet, adiumentum adfert. Capita Papaueris uiridia ad crassitiem mellis decoque, tum ad multa prosunt. Hoc sumptum somnum allicit, tussim pellit, sistit alui fluxum, si inde quispiam se inungat. Contra podagram, Accipe succum Papaueris, oleoq; rosaceo addito, pedes eo illine, tum pellit ipsam. Semen Papaueris in puluerem redactum, & lacti admistum, & infantibus potui datum, conciliat eis somnum. Vel in pulte esui datum, idem præstat. Semen albi Papaueris in puluerem contritum, & cum oleo uiolarum permistum,

A mistum, & spina dorsi inde inuncta, prodest contra febrem & calorem iocineris. Semen uerò papaueris nigri tritum bibitur ad citam aluum, & profluuia mulierum.

Contra uigilias ex aqua temporibus & fronti illitum prodest.

Succus eius maiore ui refrigerat, inspissat & siccat. Is erui magnitudine haustus somnifica ui dolores finit, concoquit, & somnũ allicit, tussi & cœliacis affectionibus subuenit. Facit ad dolores capitis cum rosaceo inspersus. Aurium uerò doloribus cum amygdalino croco & myrrha instillatur. Ad epiphoras oculorum cum luteo oui tosto utuntur, item ad ignes sacros & uulnera cum aceto. Podagras refrigerat cum lacte mulierum & croco. Idem maiore copia potus nocet, inexpugnabilem somni necessitatem usque ad mortem faciens.

DE AQVA PAPAVERIS.

Conueniens tempus distillandi utrunq; Papauer est, ut herba concisa in principio Iunij distilletur.

Prodest hæc aqua contra rubras maculas faciei, si per diem bis ex ea lauetur.

Manus reddit candidas, si sæpius inde lauentur.

B Temporibus aut uenis pulsatilibus illita & iiij. uncijs bibita, quando cubitum itur, inducit bonam quietem, allicit somnum, mitigat dolorem capitis ex calore prouenientem, illita. Linteolis imposita, omnes calores extinguit, prodest ad cutem ex sole adustam linteolis imposita, extrahit calorem.

DE PARIETARIA.

NOMENCLATVRAE.

ἑλξίνη.

Parietaria.
Victorialis.
Perdicium.
Vrceolaris.
Herba S. Petri.

Tag vnd Nacht.
S. Peters Kraut.

ANNO.

ANNOTATIO IN PARIETARIAM.

C PARIETARIAM esse herbam eam quæ à ueteribus Helxine uocatur, nulli dubium esse debet, nam hoc non solum Dioscoridis descriptio ostendit, uerum & Leonicenus uir acerrimi iudicij, & Hermolaus Barbarus, Ottho Brunsfelsius, Ruellius in medicina Herbaria pertissimi, summo consensu hoc testantur. Helxine autem Græcis dicitur, ab ἕλκω, traho, quòd folijs hirsutis, proxima quęque attrahere uideatur: atq; hęreat uestibus ac quibusuis alijs rebus. Herba Muralis Plinio dicitur, uulgò autem Parietaria & Muralium: quòd parietibus & muris adnascatur & inhæreat. Vrceolaris à Latinis quoq; dicitur, quòd detergendis urceolis uitreis idonea sit. Eadem ratione uulgò Vitriolum uocatur. Perdicium quoq; à nonnullis appellatur, quoniam perdices hac præcipuè delectentur & uescantur. Parthenion quoq; dicta est, ut Hermolaus Barbarus scribit, quoniam à Minerua somno contra præcipitia lapsusq; monstrata est Pericli Atheniensium principi, cum in arce templum ædificaret, uernula charus supra altitudinem fastigij repsisset, unde cecidisset, hac herba dicitur sanatus, quare Parthenion uocari cœpta est, assignaturq; ei deæ. Est & altera Helxines species, hederaceum folium habens, quæ quia in uinetis ut plurimum nascitur, à Gręcis cyssampelos dicta est, quasi uitis hedera. Parthenion autem multis herbis nomen est commune, nam artemisia, præterea & matricaria eo nomine appellantur ab autoribus.

D

DESCRIPTIO.

Parietaria est herba bicubitalis, gaudet nasci prope stillicidia tectorum, uel iuxta parietes, caulem habet paruum, folia atq; semen sunt aspera, adeò ut adhæreant.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in tertio ordine. Semen autem eius natura frigidum est & humidum. Dioscorides hanc herbam frigidæ & adstringentis naturę esse contendit. Idem Celsus, Plinius, & Paulus, denique Galenus & Aëtius etiam humiditatem habere fatentur, quę proprietates eos medicos errare demonstrant, qui pro aperiente herba ac resoluente, ac urinam prouocante accipiunt, & ex ea pro frigida materia, & in doloribus ex uentositate fomenta parant.

Semen contusum cum Semperuiuo, & cum aceto temperatum, sacros ignes extinguit expositum. Conducit autem præcipuè membris quibus timetur ne inflammatio accidat. Semen uerò accipiendum est, & contundendum cum aceto ac imponendum, hoc educit magnum ardorem, quòd non opus sit abscindere membrum.

Semen itidem tumoribus impositũ eos citò repellit. Inunguntur succo eius utiliter addita cerussa sacri ignes, & ulcera quæ herpetas

uocant,

A uocant, hæc ulcera peiora sunt cancro.

Idem succus succurrit laborantibus podagra permistus cum anserino adipe ac impositus.

Succus foliorum utilis est ad antiquam tussim in potu sumptus, quantum dimidiatus cyathus capit. Quinetiam contra inflammationem gutturis succus gargarizatur, forisq; inungitur.

Semen prodest contra calidas & malignas pustulas contusum ac impositum.

Succus ex semine utiliter auribus instillatur, dolorem enim & ulcus inde remouet.

Succus foliorum conducit, quibus orificium stomachi intumuit gargarissatus.

Parietaria cum carnibus decocta, iusculum illud utiliter sumitur contra stranguriam, & tormina intestinorum ex uentis & frigidis humoribus generata.

Herbæ huius succus & decoctum, medetur sacris ignibus, ambustis & æstuantibus ulceribus, ac tumoribus.

Succus cum hircino adipe subactus & impositus, dolorem podagræ sedat.

Herba hæc in sartagine tosta cum modico uini, & folijs petroselini ac nasturtio, & uesicæ imposita, potenter ducit urinam. Itidem B uentri super imposita, sedat colicam.

Decocta cum maluis, rosis, absinthio, matricaria, furfure, fabis excorticatis, deinde in sartigiue frixis omnibus, & cum sapa iterum bullitis, emplastriq; modo si imponatur, sanat omnes contusas, uenas ac musculos, & id genus reliqua.

DE AQVA PARIETARIAE.

Tempus distillationis eius est, ut folia & caules inuicem concidantur & distillentur in fine Maij.

Aqua Parietariæ viij. aut x. dies in potu sumpta, & quotidie bis singulis uicibus tribus uncijs, aperit hepar obstructum & lienem, purgat renes ac uesicam, sedat dolorem matricis, mulieribus menses ducit.

Eodem modo tormina uentris pellit.

Prodest contra omnes tumores & dolores quos sedat & mitigat linteolis imposita.

DE PASSVLIS.

NOMENCLATVRAE.

Σταφις. ἀσαφίς.
Passulæ. Vuæ passæ.
Rosyn.

ANNOTATIO IN PASSAM VVAM.

C PASSVLAE siue Vuę Passę dicuntur quæcunq; uuæ exiccatæ, à patiendo, ut Plinius lib. 13. ca. 1. docet. Sunt qui uuam passam dictam uelint, quòd in rugas siccata contrahatur, ut passam frontem rugosam & flaccidam Plautus appellat. Columella rationem præparandi, ut passę fiant scriptis tradidit: quamuis Græci alio modo utantur, quę eas sinunt exiccari in uite, postea loculis stringunt. Palladius quoq; alio modo eas conficit, sed hæc nihil ad rem. poterit quisq; eos autores, de ea re legere.

TEMPERAMENTVM.

Passulæ nascuntur quemadmodum uuæ. Calefaciunt & humectant natura. Quidam uuas siccari sinunt in furno. Salernitani apud solem desiccari sinunt, postea eas furno indunt, & acinos excerpunt, & dulci uino eas lauant, atq; iterum eximunt, atq; inspergunt eas cinamomo alijsq; bonis aromatibus, in quibus sinunt aridas fieri. Meliores habentur hoc modo confectæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vinum decoctum cum Vuis passis & bibitum, sedat antiquam tussim ex frigore contractam.

Vinum illud eodem modo potum, prodest contra interiora apostemata, & præcipuè quę pulmonem obsederunt.

D In cibo sumptæ tollunt singultum & eructationem stomachi, aluumq; fluentem constringunt.

Quocunq; modo sumptæ, corpori uires administrant, bonumq; generant sanguinem.

Cibo admixtæ, dolorem stomachi mitigant.

Prosunt eædem iocineri.

Vuæ passæ, ut Ægineta inquit, alijs calidiores sunt, stomacho gratiores, ualentius alunt, sed minus subducunt aluum.

Confert faucibus, ut Dioscorides inquit, tussientibus, & uesicæ in cibo earum caro. Intestinorum torminibus cum nucleis suis eædem per se prosunt in cibo sumptæ. Milij uerò hordeiq; farinæ, & ouo mixtæ, tum cum melle frixæ, & in cibo sumptæ, per se cum pipere commanducatæ, oris pituitas purgant.

Testium inflammationes cum lomento fabæ, aut cymini farina, sedant emplastri modo impositæ.

In uerrucarum genere quas epinyctidas uocant, carbunculos, fauos, & articulorum exedentia ulcera, gangrænasq; sine nucleis sanant cum ruta impositæ. Podagris cum panacis liquore, utiliter emplastri modo imponuntur. Pellunt eædem mobiles ungues breui tempore, emplastri modo similiter impositæ.

DE PA-

A

DE PASTINACA.

NOMENCLATVRAE.

Σταφυλῖνος.

Paſtinaca domeſtica.

Heymiſch Moren.
Beſtenaw.
Gele Rüben.

ANNOTATIO IN PASTINACAM.

B

ASTINACAE nomen à paſcendo ductum uidetur, ut Ruellius ſcribit, bonum enim nutrimentum corpori prę bet. Sciendumq; eſt, ut Marcellus autor eſt, Staphylinū Gręcis ſimpliciter Paſtinacam dici, olus, & oleris notiſſimam & quotidiani uſus radicem, nullaque adiecta nota alia, ſatiuam ſemper intelligi. Eſt autem duplex Paſtinaca: Satiua & ſylueſtris, Satiua præcipuum habet in ſanitate inter olera uſum, Sylueſtris uenit & ipſa quidem in quotidianos cibos: ſed ob multas quas habet medicas uires, à medicis celebratur & expetitur magis. Hanc Græci, ut Marcellus teſtatur, nunquam niſi addito ſylueſtris diſcrimine appellant, σταφυλίνον ἄγριον uocantes, id eſt, Paſtinacam ſylueſtrem: intelliguntq; eam, quæ locis incultis naſcens, ſatiuæ pariter frondeat & floreat: ſed minore radice & magis fibrata ſit. Sylueſtrem hanc iidem Gręci, ut certiore uocis diſcrimine à ſatiua illa ſepararetur, Daucum dixerunt. Teſtis pluribus locis Galenus, qui de utroq; Staphylino agens, inquit: Satiua quidem Paſtinaca ignauior: agreſtis uerò, quam daucum uocant &c.

DESCRIPTIO.

Paſtinacæ domeſticæ ſunt plęrunq; rapulæ flauę non tantę magnitudinis, ut ſunt rapę flauę, & uulgares, ſed paulò minores & magis flauę, referuntq; formam radicum petroſelini, altum caulem habent, & in ſummo umbellam, & ſemen hirſutum.

TEMPERAMENTVM.

Hęc radix eſt calida in medio ſecundi gradus, & humida in primo gradu. Cibis accommodata eſt.

C VIRES AC IVVAMENTA.

Radix eius ciet urinam, potissimum Melancholicis conducens. Satiuę Pastinacę in cibo sumptę salubres sunt, bonum creant sanguinem. Syluestres Pastinacę mouent menstrua.

Radix collo appensa, prodest contra tumorem gutturis. Nullum uenenatum animal hominem lędere potest, qui radicem penes se gestauerit. Pastinacę omni calens est natura. Eius semen potum appositumq; uuluis, ut Dioscorides inquit, ducit menses, urinę angustijs, subeuntibus cutem aquis, & laterali dolori quem pleuritim dicunt, subuenit. Contra uenenatorũ morsus ictusue utilis est. Radix quoq; ipsa urinam cit, & uenerem stimulat. Fœtus ex utero trahit apposita. Repurgant ulcerum Phagadęnas concisa & ex melle imposita folia.

DE AQVA PASTINACAE.

Radix cum herba concisa distillatur circa finem Martij.

Aqua Pastinacę mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, & membris illita, prodest contra omnem paralysim eorum.

Omni nocte ad vi. uncias pota, uenerem stimulat augetq; genituram hominis. Vrinæ angustijs subuenit in potu sumpta.

DE PAEONIA.

D

NOMENCLATVRAE.

γλυκυσίδης.
παιονία.

Pęonia.
Herba Casta.
Rosa Benedicta.
Grana Pęonię.

Peonien Blůmen.
Künigs Blůme.
Beningen Rosen.
Benedicten Rosen.
Beningen Körner.

A

ANNOTATIO IN PAEONIAM.

AEONIAE antiqua pariter & honesta appellatio est, habet enim autorem antiquæ medicinæ peritissimum Pæonem. Antiquitas nihil non sanari Pæonia supersticiose credidit, nec corporis tantum morbis, sed animi affectionibus pariter mederi, imperare tempestatibus: arcere grandines, disiicere satorum rubiginem, & lemuribus etiam aduersari. Duo eius genrra sunt. Fœmina existimatur, cuius radicibus ceu balani longiores, circiter octo aut sex, inhærent: mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;, ea gustu adstringit. Fœminæ folia myrrhã redolent & densiora sunt. Nascuntur in syluis. Radices fructumq; legi noctibus præcipiunt, quia picus martius interdiu facere in oculos impetum dicatur, alioqui effodientibus radicem Pæoniæ sedes procidit, si Theophrasto credimns: magna id uanitate ad ostentationem rei fictum Plinius arbitratur.

DESCRIPTIO.

Pæonia est herba duris folijs ab inferiori parte, Prasino colore, radices inuicem cohærentes instar radicum uiolarum, & colore rubicundæ, flores magnos & purpureos, ad formam rosarum rubearum refertarum, in quibus inest semen luteum, ex quo fiunt folliculi

B amygdalis similes: duo simul nascuntur, habent intus grana rubea, ad magnitudinem minoris pysi. Scapus super quo semen nascitur, habet magnos flores & rubicundos, & plerunq; Benedicta rosa dicitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; exiccat radix Pæoniæ secundo ordine. Nigro colore erit, & non splendida uel foraminosa.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decem annis durat in sua efficacia. Habet uirtutem confortandi & refocillandi corpus. Pęonia cit urinã, purgat iecur atq; renes.

Radix in uino decocta ac pota, sanguinem purgat. Datur in potu Pæoniæ radix puerperis à partu non purgatis, tum acquirunt menses & absq; nocumento purgantur. Amygdalæ autem quantitate sumenda est. Bibitur in uino etiam contra dolores alui, felle suffusis prodest. Prodest renum cum urinæ malo aliquo, & uesicæ doloribus, fumus ex stolonibus radicis, naribus attractus, pellit morbum comitialem. Pęonia tollit nigras maculas corporis.

Radix collo suspensa morbum comitialem tollit. Contigit quòd collo pueri hæc radix fuerit appensa, & puer morbum non sentiebat, quandocunq; autem radix amota erat, protinus denuo conuulsione corripiebatur. Hanc uirtutem Pæonia mas habet, quę non

C habet semen, inde enim cognosci potest. Pæonia fœmina in uino cocta, puerperas bene expurgat à partu. Ea semen præbet. In alijs rebus radices utriusque easdem ferè facultates habent.

Pęonię recens radix, ut Manardus scribit, collo suspensa geratur, uapores enim ab ea leuati cerebrum petentes, alienos excludunt, & cerebrum roborant, eligenda autem in hoc mas, quę folio nucis regalis constat, radice alba, digitali crassitudine, longitudine palmi, & gustu adstringit. Quidam uolunt eam esse effodiendam luna decrescente. Nigra radice Pęoniæ pro necandis puerorum uermibus in aqua, decoctione, & puluere utimur, immo & ipsa radix puerulis adalligata ab atrabile & epilepsia liberat, ut Antonius Musa testatur. Ad Sciaticos Pæonię herbę radicis partem alligabis ei qui patitur, & circumcinges: res est saluberrima. Ad lunaticos Herba Pęonia, si lunatico iacenti imposita fuerit, nunquam ei hoc mali accidet, autor est Apuleius.

Grana Pęonię multis modis prosunt, præsertim ad menstrua mulierum, quę trahunt, fœtumq; mortuum educunt.

In difficili partu grana Pęonię in uino danda sunt potui parturienti, ea promouent partum, & bene opitulantur. Grana Pęonię contusa, & Zedoaria, galanga atque saccharo pari pondere admixtis pro Tragea usurpantur, quę mane ac uesperi sumpta, pellit uene-

D num, leniter subducit aluum. Grana decem aut duodecim in rubro uino & austero pota, muliebres fluctiones superfluas sistunt.

Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, uuluę strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut uino.

Comeduntur eadem utiliter cibum in stomacho non continentibus, & eius erosionibus. Incipientes pręterea calculos pueris in cibo potuq; disijciunt. Puluis ex radice Pęonię in uino sumptus in quo radix ipsa cocta fuerit & artemisia, etiam prodest contra morbum comitialem. Idem puluis in uino elixus cum castoreo paralysi medetur.

DE AQVA PAEONIAE.

Ad distillationem conuenientem rosę Pęonię cum perfecte fuerint maturę ex scapo decerpuntur, & his admiscetur duplum pondus radicis eius, & simul contunduntur ac in Balneo Marię distillantur.

Aqua Pęonię prodest Apoplexia correptis, qui loquelam amiserunt, duabus uncijs potui data, tum absq; dubio loquelam recuperant, & sanantur.

Puerulis prodest contra calculum mane ac uesperi singulis uicibus iij. uncijs pota. Auxiliatur contra dolores coxendicum.

Eadem

A Eadem per 40. uel 60. dies mane ac uesperi singulis uicibus ad ij. aut iij. uncias in potu sumpta, medetur morbo comitiali.

DE PENTAPHYLLO.

B

NOMENCLATVRAE.

πεντάφυλλον.

Quinquefolium.
Pentaphyllon.
Mercurij herba.
Penta dactylus.

Fünffinger Kraut.

ANNOTATIO IN PENTAPHYLLON.

PENTAPHYLLON Latini Quinquefolium appellant, nomē à numero foliorum habet, ipsa herba incipit & desinit cum uite. Theophrastus est autor: cum Quinquefolij radix recens effoditur rubet, inarescens nigrescit, & angulosa fit, folio uitis pusillo, coloreque uitigineo. De hac herba magna inter medicos est controuersia. Vulgare enim quinquefoliū descriptioni Dioscoridis non respondet, Plinius scribit. Quinquefoliū fraga ferre, quasi fragaria sit herba, cum tamen fragaria tria folia habeat. Clarissimus medicus Ioannes Manardus scribit, uerum Pentaphyllon esse herbam quam Tormentillā uocamus, quòd ea magis forma & uiribus descriptioni ueterum quadret, Tormentilla enim radicem habet rubescentem, ut de suo Pentaphyllo scribit Dioscor. quòd uerò septem folia habeat Tormentilla, id nihil referre putat Manardus, se quoq; sæpius eam

C uidisse quinq; folijs. Multi prestantissimi medici ex recentioribus iudicio Manardi subscribunt.

DESCRIPTIO.

Pentaphyllon herba est caulem habens semine plenum, folia in quinq; partes diuisa. Radicem habet rubentem & multos ramulos & in unoquoq; florem luteum, nascitur aquosis locis uel desertis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix quinquefolij desiccat in tertio gradu, paruamq; habet caliditatem. Est autem radix rubescens & oblonga.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba hęc in aceto decocta atq; imposita, heresypelata curat, magnosq; calores educit. Eodem modo usurpata subuenit & coxendicis articulorumq; doloribus. Folia per noctem in uino macerata, & mane bibita, prosunt contra morbum comitialem.

Radix eius in puluerem redacta, atq; fistulis imposita, eas curat. Folia in uino decocta & bibita, pellunt febrem quartanam. Folia quoq; indita melli ac aceto, quartanę medētur, ita in potu sumpta.

Herba cum ueteri axungia contusa, curat uulnera in corpore & membris.

Qui morbo regio laborat, conficiat pastillos ex Pentaphyllo, ad

D datq; farinam triticeam ac aquam, ijsq; per nouem ex ordine dies manducatis, sanatur. Prodest hęc herba contra acutas febres hoc modo: Accipe Pentaphyllon atq; bene contunde, farinaq; triticea, atq; aqua additis, ea inuicem subige, parumq; olei oliuarum admisce, ut massa fiat, emplastroq; inde facto, uentri impone, quando autem hoc semi diem, aut semi noctem impositum fuerit, tum remoue, atq; calefac, iterumq; aluo superimpone, hoc si saepius feceris, febres pellit, facitq; euomere malos humores.

Ad caliginem oculorum, Accipe Pentaphyllon, atq; in puro uino in æreo uase, maceratum, iturus cubitum, illud uinum circum oculos inunge, hoc prodest.

Idem in puluerem contritum melleq; permistum, si exulcerationi atq; putredini oris & linguæ illinatur, eam tollit, & os mundificat. Deinde os collui debet, aqua quę melle rosaceo permista fuerit.

Potest radicis quinquefolij decoctum quousq; ad tertias decreuerit, si ore contineatur, dentium dolores finire. Putrida oris ulcera collutione sistit.

Arteriæ scabritias, gargarizatu leuigat.

Contra alui profluuia & dysenterias auxiliatur.

Subuenit & coxendicis articulorumq; doloribus potum.

Radix in aceto cocta ac illita, serpentia ulcera cohibet. Strumas, tumores,

tumores, duritias, abscessus & distentiones discutit.

Ignes sacros, reduuias, condylomata psorasq; sanat.

Radix etiam excreationem sanguinis sedat, & dysenteriam sistit. Cum sale & melle temperata, sanat uulnera.

Sanguinis eruptiones sistit quinq; folium, in quos usus bibitur, & emplastri modo imponitur.

Facit & radicis recentis succus ad iecoris pulmonumq; uitia & letalia uenena.

DE AQVA PENTAPHYLLI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba, caulis, radix cum tota substantia concisa, in medio Maij distillentur.

Aqua Pentaphylli mane ac uesperi per aliquot dies singulis uicibus iiij. uncijs in potu sumpta, facit ad calculum, ad lithiasin lumborum, purgat renes. Vna uice copiose sumpta admodum uentrem laxat, resoluit quoq; foris imposita.

Sedat quosuis calores & tumores lineis pannis imposita, fronti illita & linteolis applicata fluxum sanguinis narium sistit. Facit ad tremorem membrorum ac manuum, si singulis uicibus inde illinantur, & per se iterum siccentur.

Sanat recentia ac antiqua uulnera, si inde lauentur, uel linteolis
B imponatur, pellit omnes tumores ac apostemata. Prodest contra quascunq; febres, per dies aliquot pota, radicitus eas expellit.

DE PERFOLIATA.

NOMENCLATVRAE.

Perfoliata.

Durchwachs.
Bruchwurtz.

ANNOTATIO IN PERFOLIATAM.

C PERFOLIATA herba est quæ nomen sortita est, quòd coliculi folia penetrent, unde & Germani Durchwachß appellant. Huius apud chirurgos & medicos uulnerarios magnus est usus, ad rupta tantummodo & uulnera conglutinanda. Veteribus hæc fortassis fuit incognita, nullus enim medicorum hactenus ei apud Dioscoridem uel Plinium nomen inuenire potuit. Hieronymus Bock scribit, duo esse genera Perfoliatę, & primum genus esse absq; dubio primum Cotyledon apud Dioscoridem. Alterum uerò genus esse Secundum Cotyledon, & meo quidem iudicio non aberrat à scopo, ita enim specie & uiribus conueniunt. Conferat quisque hanc herbam cum descriptione Cotyledonis apud Dioscor. & iudicet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba Perfoliata egregias in se continet uirtutes, & præcipuè contra rupturam puerorum, si semen in cibo sumatur, & herba ipsa imponatur.

Quibuscunq; pueris umbilicus nimium prominet, his Perfoliata umbilico superliganda est, tum introrsum pellitur.

Qui herniosus fuerit, ita quòd is morbus ultra annum non durauerit, is prius balneum parabit ex hisce herbis, nempe ex parietaria, Quinquefolio, Chamomilla, Chamedry, ut singularum sit pondus D unius Manipuli uel duorũ, & semper tres horas continuas per tres ex ordine dies lauabit, & singulis uicibus in balneo semen Perfoliatæ pondere semiunciæ in potu sumet. A balneo uerò hoc unguento se inunget, Accipe olei Chamomillæ semiunciam & pulueris ex semine duas uncias, & parum ceræ admiscæ, ut fiat unguentum. Quo per octo dies se inunget, tum ruptura absq; dubio curatur.

Habet hæc herba præcipuas uires sanandi in corpore rupturas & uulnera.

Semen in puluerem contritum in uino datur, infantibus uerò in lacte datur ad interiorem rupturam.

Aqua eius distillata eadem præstat, & sanat heresypelata, sacros ignes, & sedat dolorem æstuantis stomachi.

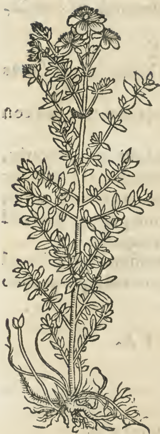
DE PERFORATA.

NOMENCLATVRAE.

Υπερικόμ. Ανδρόσαιμομ.

Perforata. Hypericon. Fuga demonum. Herba S. Ioannis.
S. Johans kraut. Harthaw oder Waldthopff.

ANNO-

ANNOTATIO IN PERforatam.

PERFORATAM Græci & Latini Hypericon nominant. Herbarij Perforatam hanc herbam appellant, propterea quod folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertundi uisantur. Vulgus item herbam diui Ioannis sæpe nuncupat. Ab aliquibus fuga dæmonum dicitur, quia dæmon inde fugere creditur, ubicunque hæc herba seruatur, neque ibi lemures manere queunt, unde & puerperæ quibusdam locis hac herba solent fumigari. Duo in hyperico inueniuntur, quæ certitudinis faciant fidem, cruentus comæ florisq; triti liquor, odor siliquæ seminisq; resinaceus, Vnde & chamæpitys, id est humilis & terrestris pinus dicta est, quòd semen eius resinę Pinceę odorem habet. Androsæmos etiam dicta B est, quia flos eius digitis tritus sanguineum humorem ex se remittit. Dioscorides quatuor ponit Hyperici genera. Vera Hypericon albos habet flores apud illum, nostra autem uulgaris Hypericon quę luteos habet flores, Ascyron, uel ruta syluestris ab eo dicitur. Mirum est Dioscoridem folium eius non pinxisse, in illis præsertim foraminibus, quæ in ipso apparent.

DESCRIPTIO.

Hypericon herba est quæ folia rutæ ęqualia habet, caulem oblongum & in summo flores luteos. Semen eius est oblongum figura hordei, colore nigro, odore resinę.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atque desiccat in tertio ordine.

DE AQVA MENTASTRI.

Ex herba & semine si quis bibat, menses mulierum trahit, cit urinam. Idem præstat apposita.

Contusa & emplastri modo imposita, facit ad putrida & mala uulnera.

Herba hæc siccata & in puluerem contrita, atq; cum uino sumpta, maximè prodest ad podagram.

Semen in uino sumptum, quartanam pellit.

Herba purgat renes & iecur, tollit dolores coxendicis in uino pota.

Contusa

C Contusa & ambustis imposita, extrahit calorem & minuit dolorem.

DE AQVA HYPERICI.

Optimum tempus distillationis eius est, ut herba, folia & flores à caulibus decerpta in fine Iunij distillentur.

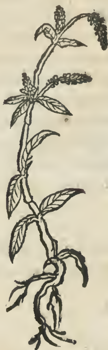
Aqua Hyperici mane ac uesperi duabus uncijs pota, prodest contra Apoplexiam.

Aqua Hyperici permista cum radice, semine aut aqua Pæoniæ, & quotidie bis aut ter singulis uicibus ad ij. aut iij. uncias bibita, medetur morbo comitiali. Prodest contra tremorem membrorum, si per diem bis inde fricentur. Cum rubeo uino pota, prodest ad omnes superfluos alui fluxus, & linteolo uentri imposita.

Sanat omnia uulnera tam foris quàm intus existentia, puncta uel secta, mane ac uesperi pota, & inde lota si fuerint, uel aqua linteolo eis imposita.

DE PERSICARIA.

D

NOMENCLATVRAE.

ὑδροπέπερι.

Persicaria.
Hydropiper.

Wasser Pfeffer.
Pfersing kraut.
Pfauwen kraut.
Pfauwen Spiegel.
Floe kraut.

ANNOTATIO IN PERSICARIAM.

PERSICARIA nomen habet à folijs quę Persico similia habet. Recentiores autem duas species faciunt, alteram quæ in medio folio nigredinem quandam ueluti oculus habeat, alteram uerò quę acri mordacitate pungit, & saporem piperis habet, nullamq; habet maculam. Hanc autores Hydropiper Dioscoridis, & Plinij siliquastrum, seu Piperitida esse tradunt. Nec obstat quòd Hermolaus Barbarus dubitare uidetur, quòd Persicaria sit Hydropiper, cum inquit:

A quit: Eſt & in folio Perſicariæ litura maculæ modo inſcripta, quæ ſi fuiſſet in Hydropiperi, fortaſſe non omiſiſſent autores. Non animaduertit uir doctiſſimus (ut Antonius Muſa, & Euritius Cordus teſtantur,) alteram Perſicariam, cui maculæ deſunt, in omnibus cum Hydropipere conuenire: habet enim florem album, ſpicaceum, acrem guſtum, minutũ ſemen, caulem nodoſum, rubrum, longum: & folia Mentę conferri poſſunt. Nonnulli pulicariam hanc etiam appellant, quòd pulices fugare & necare uulgò creditur. Egregia quoq; herba ad pellendas muſcas ac culices, nullum enim animal infeſtatur à muſcis quod ſucco huius herbæ inunctum fuerit.

DESCRIPTIO.

Perſicaria gaudet locis aquoſis, folia habet acuta ad ſalicis modum, caulem nodoſum, florem puniceum, radicem uerò luteam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Perſicariæ auribus inſtillatus, uermes necat.

Herba hæc & flores bene proſunt ad fiſtulas & ficos. Habet fuſcam maculam. Altera macula caret, quæ habet naturam inflammandi & erodendi nigras malignaſq; puſtulas, ſi folia & radix con tuſa emplaſtri modo imponantur. Mordacitate pungit ac urit cutem, ut Piper linguam.

B Folia Perſicariæ quæ Hydropiper appellatur, diſcutiunt tumores duritieſq; omnes, cum ſemine illita. Sugillata delent.

Pulices hæc herba fugat, matutino tempore per cubiculum & conclaue ſparſa, ſed ita ut ſtatim cubiculum ſcopis expurgetur.

Succus uſurpatur ad putrida uulnera tam in pecoribus quàm hominibus, ſi inde lauentur.

DE AQVA PERSICARIAE.

Perſicaria utraq; cum tota ſubſtantia in fine Iunij diſtillatur.

Aqua Perſicariæ quæ maculam habet, conducit ad mariſcas, ſi linteum in ea madefactum per diem bis imponatur.

DE PERSICO MALO.

NOMENCLATVRAE.

Περσικὸν Μῆλον.

Perſicum malum.
Perſicum.

Pferſing.

ANNOTATIO IN PERSICVM MALVM.

C PERSICA tota Asia nascuntur, maximè uerò in Perside, unde ad nos translata, nomen habent, ut Plinius testatur. Iam ubiq; in hortis ferè sponte proueniunt. Persica recentia seruari poterunt, hac ratione, ut Platina docet: Optima eligito, & mitte in muriam, postera die exime & purgabis diligenter, ac collocabis in uas, fundens salem, acetum, satureiam.

TEMPERAMENTVM.

Persicum est pomum frigidæ naturæ, & stomacho noxium. Persicum, ut Ægineta tradit, in secundo ordine, frigidum humidumq; existit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Nuclei eius naturalem calorem obtinent, corroborant stomachum & cerebrum, acuunt ingenium & memoriam.

Succus Persicorum, ut Galenus autor est, facile corruptionem sentit, ac noxam adfert, quapropter postremo cibo sumenda non sunt, ut moris est plerisq;, innatant enim stomacho, & quicquid prę sumptum fuerit, unà secum in corruptionem trahunt. Itaq; primis mensis sumi tolerabilius fuerit, sic celeriter discedentia sternunt alijs uiam commodè pręeuntia: reliqui cibi facile lubrico meatu sequentes elabuntur. Sed uulgus sibi persuasit, nucleo suo noxam expediri, quam impediens Persicum attulerit. Noxa quoq; uino discu-
D titur.

Persicorum cibus, ut Platina inquit, propter humiditatem & frigiditatem stomacho inutilis habetur, citò enim inacescit, atque in Phlegmaticos uertitur humores. Matura tamen ante cibum sumpta, appetentiam inducunt, urinam mouent, aluum lubricant, fœtorem oris emendant. Acerba aluum adstringunt, teste Dioscoride. Siccata autem maiores adhuc in adstringendo uires habent. Quinetiam siccorum decoctum in aluum & stomachum destillationes haustum sistit. Quæ in hoc genere minora sunt, & armeniaca passim dicuntur à Romanis uerò præcoqua stomacho magis accommodata sunt.

Folia eius trita sanguinis eruptionem sistunt.

Folia euidenter amara sunt, eoq; concisa tritaq; puerorum umbilicis imposita, lumbricos enecant atq; expellunt. Eadem sicca & in puluerem tunsa, recentes plagas cruentorum uulnerũ claudunt. Nucleus Persicorum cum oleo tritus, capitis dolori medetur.

DE AQVA EX FOLIIS PERSICORVM.

Distillatur hæc aqua crescente luna in Maio. Mane à ieiuno pota, facit ad lithiasim lumborum per diem ter in potu sumpta, ac singulis uicibus ad duas & tres uncias, ciet urinam, expurgat uesicam.

A ieiunis

A A ieiunis pueris pota, lumbricos necat; mane ac uesperi pota, prodest contra calculum.

Auribus indita, interficit uermes earum.

Capiti illita, dolorem sedat.

DE PEDE CORVINO.

NOMENCLATVRAE.

Κορωνόπους.

Pes coruinus.
Galli Crus.
Ranunculus.
Flammula.

B Raben fuß.
Hanen fůß.

ANNOTATIO IN PEDEM CORVINVM.

PES coruinus apud ueteres Grecos Coronopus est dicta, hancq; describit Dioscorides lib. 20. cap. 117. in hunc modum: Coronopus oblonga herbula est, per terram strata, & folia incisuris diuisa habet. Estur olerum modo decocta. Radicem habet gracilem, in cibo adstringentem, ideoq; cœliacis utilem. Nec aliter Galenus, & Plinius eam describunt. Vulgus eam pedem *Galli* nominat. Quam etiã sub Galli cruris nomine describit Apuleius Madaurensis in libro de Herbarum uirtutibus. Magno igitur in errore uersantur Iuniores medici atq; Herbarij omnes, qui pedem coruinum uolunt esse aliam herbam, quæ folia habet coriandri sed latiora, subalbida ac pinguia, florem luteum, caulem gracilem, ac cubitum altum, radicem albam, breuem, multis fibris, Ellebori modo capillatam. Hæc enim Dioscoridi & reliquis Græcis βατράχιον, Latinis uerò Ranunculus uocatur, habetq; uim exulcerandi, cuius contactu

C pustulæ ambusti modo corporibus attolluntur, sæpeq; confricta carnem osse tenus exest. Hæc ulcerandi licentia impostoribus ac mendicis illis cognita est, qui crura & lacertos sibi huius illitu uulnerant, quo stipem impudentius emendicent, aut quamuis pecuniolam aucupentur. Nonnulli eam Flammulam quoq; ob eam rem appellant. Plura de Pede Coruino uide apud Ruellium & Fuchsium in Paradoxis.

DESCRIPTIO.

Pes coruinus herba est quæ petrosis montibus nascitur, floribus similis Marrubio, sed tenerioribus.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; siccat in secundo ordine.

Hæc herba in uino decocta atq; in potu sumpta, medetur morsui rabidi canis.

Itidem sumpta prodest stillicidio urinæ, trahit menses mulierum, & pellit partum.

Prodest contra tormina intestinorum, uires Hermodactyli æquat. Auxiliatur doloribus articulorum, corroborat articulos, & malam materiam inde expellit.

Vera Coronopus apud Dioscoridem habet uim adstringendi, unde & cœliacis utilem esse scribit.

D

DE PEDE LEPORINO.

NOMENCLATVRAE.

λαγώπους.

Pes Leporinus.
Sana munda.

Hasen füß.

ANNOTATIO IN PEDEM LEPORINVM.

ES Leporinus à Græcis Lagopus dicitur, quam Dioscorides Leporis cuminum quoq; uocari scribit: hæc herba ab ipso Dioscoride ex folijs & floribus non describitur. Quidam putant esse herbam quam Caryophyllatam Herbarij uocant, & à uulgo Sana munda dicitur, quæ in opacis montibus nasci solet, non in segetibus, ut Lagopus, quorum sententia non est probanda, quum Caryophyllata nullam similitudinem cum pede leporino habeat. Ruellius credit pedem leporinum potius esse genus humilis trifolij, in segetibus & aruis enati.

A DESCRIPTIO.

Hæc herba ferè folia habet ut Carduus porcinus, acuta, & oblonga, caulem mollem, puniceos flores stellis similes, radicem candidam. Natura similis herbæ quæ Palatium leporis dicta est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pes Leporinus emundat omnia exteriora membra quæ longo tempore putrida atque sordida fuerunt, in aqua pluuiali elixa, & membris inde lotis.

Qui cupit macrescere, comedat hanc herbam in acetario bis in hebdomada quando iturus est cubitum.

Quicunque in somno loquitur, hanc herbam ponat sub capite, tum ei uitio medetur, & pellit insomnia atq; omnem inquietudinem.

Dioscorides scribit, Lagopoda uentrem contrahere, & discutere duritiesapostematum.

Inguinum inflammationes discutit adalligata, febribus etiam medetur ex aqua decocta & bibita.

DE PETROLEO.

B NOMENCLATVRAE.

Πετρέλαιον.

Petroleum.

Ein öl in der Apotecken.

ANNOTATIO IN PETROLEVM.

PETROLEVM inde dicitur, quoniam ex Petra ortum ducit, ex qua sponte fluit. Petroleum, ut Antonius Musa docet, à Dioscoride naptha & bitumen, uel asphaltum liquidum nuncupatur. Est autem Babylonij bituminis destillatio, colore candidum: inuenitur & nigrum. Trahendi ad se ignes tantam uim habet, ut ex interuallo etiam ad se rapiat.

DESCRIPTIO.

Petroleum est quod ex Petris & montibus exudat. Colore nigrum est, si uerò decoquatur, fit candidum.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atque siccat usq; in quartum ordinem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet dissoluendi, attrahendi, & consumendi.

Petroleum prodest membris paralyticis illitum, facit ad podagram, stranguriam, colicam, quæ ex eo curantur.

Contra calculum optimum est remedium, lumbis, & sub umbili-
C co illitum.

Contra spiritus angustias & diutinas tusses, thoracem ex eo foris inunge.

Ad affectus uuluæ ex frigida causa creatos ualde prodest, foris illitum.

Contra strangulationem & procidentiam muliebriū locorum, Petroleum proijce super carbones, & fumum illum mulier naribus attrahet, & uuluam suffire debet Laudano, hoc remedio erit, ut matrix in locum suum reducatur. Stomacho frigido prodest illitum.

A capite in subiectas partes destillationes suffitu sanat, & dentium dolores circumlitum mitigat.

DE PETROSELINO.

NOMENCLATVRAE.

Πετροσέλινον.

Petroselinum.
Petrapium.
Holusatrum.

D Petersilgen.
Peterlin.

ANNOTATIO IN PETROSELINVM.

ETROSELINVM quasi petrarum apiū dicitur: nam inter lapides melius nascitur. Est nota herba, quæ inter Apij genera numeratur. Macedonicum Petroselinum ob gustū & suauitatem, & odorem aromaticum, mirifice laudatur, & in medicina præfertur, ideo autem Macedonicum appellatur, quia in prȩruptis montibus Macedoniæ crescit. Omnia autem agrestia, præsertim quæ in saxosis & petrosis crescunt, multo ualentiora sunt satiuis, & odorē uehementiorem prȩ se ferunt, quemadmodum & uina in uno loco fortiora, & meliora nascuntur, quàm in alio. Prȩstantissimi quidam medici, ut Manardus, Leonicenus, & Collinutius, contendunt nostrū uulgare Petroselinum non esse uerum Petroselinum, sed Apium hortulanum, uerum Petroselinum esse quod Macedonicum appellatur, eoq; nos carere, sed eam controuersiam breuitatis causa, hic ommittemus, oportet enim medicos, contendant quàm diu uelint, uulgari Petroselino unà cum coquis uti, donec ueri petroselini copiam nacti fuerint.

A

DESCRIPTIO.

Petroſelinum eſt radix palmi longitudine, & aliquando longior, ac candida, cuius uſus eſt in cibo. Quando unum annum intra terram durauerit, fert caules & ſemen, floreſq; luteos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat natura in ſecundo uel tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Eſt autem duorum generum. Vnum eſt ſatiuum. Alterum ſylueſtre. Petroſelinum Macedonicum ſylueſtre eſt, naſcitur in petroſis montibus, hoc ualde penetrat humores corporis, ſudorem atq; urinam maximè proritat. Satiuum Petroſelinum nobis notum eſt, eius ſemine utimur in medicina.

Petroſelinum naturam habet penetrandi, propterea urinam ciet, ualde prodeſt contra calculum, ſemen atq; radix.

Accipe radicem petroſelini, & eam ſiccam bene contunde, atq; cum mero uino eam commiſce: inde ſi biberis, facit bonum cerebrum atq; bonam memoriam, & purgat ſanguinem.

Idem prodeſt mulieribus quibus menſtrua obſtructa ſunt.

Semen ſua efficatia penetrat, unde menſes plene trahit.

Semen in cibo ſumptum, flatus in corpore diſcutit.

Idem contuſum & malignæ ſcabiei impoſitum, bene purgat, &
B nitidam reddit cutem. Semen manducatum tollit tumorem ſtomachi, prodeſt hominibus hydropicis, ſiccat enim ac penetrat malos humores, eóſq; conſumit: prodeſt quoq; ijs qui ex Phlegmaticis humoribus lepram contraxerunt. Emundat iecur, diſcutit dolorem lumborum atq; ueſicæ.

Acetarium paratum ex Petroſelino, & acetoſa atq; aceto permiſtum, opitulatur contra calores febrium.

Petroſelini radix, herba & ſemen in cibo uel potu ſumpta, cient urinam, pellunt calculum lumborum, trahunt menſes, diſſoluunt uentos in corpore, tollunt tormina uentris, ſtranguriam, dolorem ſpinæ, renum atq; ueſicæ dolorem, tollit tumorem ſtomachi. Qui morſus fuerit à rabido cane, decoquat potionem ex petroſelino, ac inde bibat, faciatq; emplaſtrum ex ſemine & herba, tum ſanatur.

DE AQVA PETROSELINI.

Electum tempus diſtillandi Petroſelinũ eſt, ut radix & herba cũ tota ſubſtantia inuicem conciſa, in principio Septembris diſtillent̃.

Aqua Petroſelini per 30. uel 40. dies mane ac ueſperi ſingulis uicibus iij. aut iiij. uncijs in potu ſumpta, prodeſt contra calculum & lithiaſim, purgat renes ac ueſicam, lotiumq; ualde proritat.

Eodem modo pota, concoctionem adiuuat, appetentiam ciborũ excitat, purgat iecur, medetur ſtranguriæ, ubicunq; illinitur hæc aqua, capilli excidunt.

DE PEVCEDANO.

C

NOMENCLATVRAE.

πευκέδανος.

Peucedanus.
Peucedanum.
Pinaſtellum.
Stataria herba.
Fœniculum porcinum.

Harſtrang.
Harſtarck.
Eberwurtz.
Wilder Fenchel.
Sauw Fenchel.

D

ANNOTATIO IN PEVCEDANVM.

PEVCEDANVM ſiue Peucedanus, nomen à Pinu, quæ Græce Peuce dicitur, inuenit, ut Myrtidanum à Myrto, quanquam & amaritudinem uocabulum id ſignificat apud Poetas, ut Hermolaus indicat, celebrata inter primas herba eſt. Laudatiſſimum in Arcadia naſcitur, ut Plinius exiſtimat. Foditur exitu Autumni. Placent tenerrimæ & altiſſimæ radices. Hæ conciduntur in digitos quaternos oſſeis cultellis, funduntq; ſuccum. Probatur hic & craſſitudine mellea, & odore ſuauiter graui. In colligendo ſucco capitis dolor & uertigo ſentitur, niſi nares prius & caput roſaceo perungantur. Inuenitur & lachryma thuris modo concreta, caulibus & radicibus adhæreſcens, hanc quoq; habere conueniet. Peucedanum officinæ tale ferē exhibent, quale Dioſcorides deſcribit, tantū radice non ſuccoſa, nec graui odore, ſed iucundo, uocantq; Fœniculum Porcinum.

DE.

A DESCRIPTIO.

Peucedanum nascitur opacis locis in editis montibus, prȩsertim autem sub magnis arboribus. Caulem habet fœniculo similem, in summitate caulis florem album instar cardui, circa radicem magnos habet cirros ad capillorum tortorum similitudinem. Radix est densa & magna, foris nigra aut cana, intus candida. Radix succum in se continet, qui sulphuris modo induratur.

TEMPERAMENTVM.

Succus fortioribus est uiribus quàm radix: hæc calida est & sicca, potest unum uel duos annos arida seruari, & non ultra. Radix in tertio ordine & calefacit & desiccat, ut Ægineta inquit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus radicis cum oleo rosaceo permistus & capiti illitus, tollit apostemata in capite. Idem cum aceto & aqua rosacea temperatus, ac temporibus capitis illitus, medetur phreneticis, & comitialibus.

Suffitus ex radice factus, si à fœmina ab inferiore parte excipiatur, reddit eam fœcundam.

Radix conducit ad emplastra, quibus utimur ad membra conquassata. Herba decocta in uino aut in aqua, prodest contra oppilationem iocineris atq; lienis, & contra stranguriam.

B Radix in puluerem contrita, ac pondere unius aurei homini peste correpto in tempore propinata in uino, si morbus horrore uel frigore quodam inuasit: uel in aceto data, si calore inuasit, uenenū potenter expellit.

Succus, ut Dioscorides inquit, strangulatu uuluæ procidentes, soporesq; olfactu excitat. Suffitu serpentes fugat. Auribus in earum dolore addito rosaceo, utiliter instillatur. Cauis dentium in dolore inditur, facit ad tussim in ouo sumptus. Spiritus angustijs, torminibus & inflationibus succurrit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat.

Radix sicca & in farinam trita purgat sordida ulcera; ossiumq; squamas pellit. Vetera ulcera ad cicatricem perducit.

Succus, ut Galenus inquit, admodum calefaciens & digerens, affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone thoraceq; ex crassitudine & uiscositate humorum prouenientibus.

DE PIMPINELLA.

NOMEN.

C

NOMENCLATVRAE.

Pimpinella.

Bibenell.

ANNOTATIO IN PIMPENELLAM.

IMPINELLA dicta est, quòd folia habeat circum ipsum cauliculum alternatim diuisa ac semper gemina, ut ueluti in duas pinnas assurgere uideantur. Est autem Pimpinella herba, cuius ueteres Autores nusquam meminerunt. Ottho Brunsfelsius ex Hermolao
D testatur eam esse quintam speciem Saxifragiæ, & ei uiribus respondere. Hieronymus Bock, qui medicinam herbariam etiam scriptis illustrauit, indicat, quam Herbarij uulgò Pimpinellam uocant, eam esse antiquorum Petroselinum Macedonicum, promeruitq; profecto doctissimus ille uir apud omnes studiosos medicinæ honestam nominis memoriam, quòd herbam tamdiu incognitã nobis ostenderit, si modo Herbarum peritissimi medici eius iudicio subscripserint.

DESCRIPTIO.

Pimpinella forma similis est Saxifragiæ, sed non uirtute, folia habet prasino colore, luteos flosculos, radicem candidam.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pimpinellam calidi & sicci esse temperamenti, ut Saxifragiam, compertũ est, & per omnia ad eadem ualere, ut Brunsfelsius testat̃.

Pimpinella precipuè medetur ueneno, abstergit omnem immunditiam exteriorem corporis.

Radix eius in uino decocta & in potu sumpta, tollit à corde malum & uenenosum sanguinem, unde pestis facile exoriri solet, sedat quoq; dolorem capitis.

Si homo

A Si homo usq; ad craneum uulneratus esset, succus huius herbæ instillatus, statim & absq; noxa sanat.

Sanat ulcera & alia uulnera instillatus.

Experimenti gratia, Accipe gallum gallinaceum & craneum eius in superiore parte cultello aperi, ne tamen transfodias, postea accipe succum huius herbæ, & instilla uulneri bis aut ter, tum reducitur ad cicatricem.

Pimpinella permista cum semine Erucę & aceto, elicit sudorem, expellit uenenum, & malos humores.

Cum uino elixa & bibita, tollit coxarum morbũ, & potissimum facit ad malignam tussim, expurgat pectus.

Eadem in uino cocta, frangit calculum renum & uesicæ, medetur stranguriæ.

Eodem modo prodest contra intestinorum tormina, Maximè auxiliatur contra oppilationem iocineris atq; splenis.

Pimpinella medetur calculo, mouet urinam, tollit stranguriam, purgat pectus, uenenum pestis à corde pellit. Succus eius coctus, & ante accessionem febris potus, omnem febrem pellit. Radix potest etiam condiri, ut Ginziber cum saccharo uel melle, & remedium quoq; adfert contra morbos iam prædictos.

B Decoctum Pimpinellæ febrem continuam: & quarta quoq; die recurrentem leuat. Succus tertianam, idq; ante accessionem potus.

EXPERIMENTVM CONTRA PHTISIM.

Recipe Pimpinellæ quàm tenuissimè in puluerem redactæ, uncias duas, aquæ Pimpinellæ recentis, & sacchari quantum satis est, & fiat inde Ellectuarium, de quo sume quotidie drachmas duas.

DE AQVA PIMPINELLAE.

Ad tempestiuam distillationem minor Pimpinella, quę acutam habet radicem sumitur, ex ea radix atq; ipsa herba cũ tota sua substantia inuicem concisa & contusa, in exitu Maij sunt distillanda.

Aqua Pimpinellæ mane ac uesperi singulis uicibus ad tres aut quatuor uncias in potu sumpta, medetur calculo & lithiasi lumborum ac uesicæ, expurgat renes.

Contra pestem subuenit, intra sex dies semel pota.

Prodest mulieribus quibus matrix est refrigerata, trahit menses.

In potu sumpta cum modico Castorei in puluerem redacti, pellit paralysim membrorum.

A ieiunis iiij. uncijs pota, illo die non corripiuntur morbo minus naturali, omnem enim molestiam ex corde pellit, malos humores tollit, proritat lotium. Prodest contra uenenum in potu sumpta.

Cutem reddit nitidam ac pulchram in facie & manibus, si foris se aliquis ex ea lauet.

DE

C

DE PINEA NVCE.

NOMENCLATVRAE.

Στρόβιλος.
Pinea Nux.
Ein Nuß von einem Fichten/oder Kin Baum.

ANNOTATIO IN PINEAM NVCEM.

INEAS nuces Græci Strobilos uocant. Sunt autem nuces quas Pinus arbor producit. Galenus in Hippocrate coccalos uocat nucleos Pineos. Nucis Pineæ, ut Hermolaus testatur, quaterna genera sunt. Durum quod & uulgare, tenerum & putamine digitis fragili, ideoq; auibus expositum, Tarentinam uocabant. Tertiũ è Picea satiua, nucleorum cute uerius quàm putamine, adeo molli ut simul mandatur, sapineum Plinius uocat. Quartum pityidas uocant è pinastris, singularis remedij aduersus tussim.

Pineæ nuces in medicina maximè conducunt: priusq; autem sumantur, superiores cortices amouendi sunt, & abijciendi.

TEMPERAMENTVM.

D Calefaciunt atq; humectant natura.

VIRES AC IVVAMENTA.

Galenus inquit, Pinea nux bonum crassumq; succum gignit, & alibilis est: haud facile tamen concoquitur.

Valde illis prosunt Pineæ nuces, quibus naturales uires & spiritus, corpusq; in morbo sunt extenuata, atq; consumpta.

Augent sanguinem, tollunt suspiria, possunt sumi quocunq; modo libeat.

Ad nimium fluxum alui, quem sanguis comitatur, ab inferiore parte fumum atq; uaporem ex decocto pinearum excipiat, hoc statim auxiliatur.

Pineæ decoctæ atq; ad mollíciem contusæ, ut amygdalæ, saccharo uuisq; passis admistis, si inde puls conficiatur, & offulæ modo in iusculo gallinaceo sumatur, admodum prodest ad multos morbos, præsertim autem ad suspiria & difficultatem anhelitus. Eo autem affectu laborantibus lectus parandus est, in quo magis sedeant quàm cubent.

Nuclei Pinei, ut Platina docet, in cibum sumpti, humores optimos gignunt, sitim sedant, stomachi dyscrasiam tollunt, urinã purgant. Nuclei cum uuis passis frequentius sumpti, uenerem etiam iacentem excitare creduntur: eandem uim habent, & cum saccharo conditi.

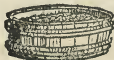
A conditi. His crebrò nobiliores ac diuites tempore ieiunij in prima, & ultima mensa uescuntur.

Purgati uerò Pineæ nucis nuclei, teste Dioscoride, in cibo sumpti, aut cum passo & cucumerum seminibus poti, urinam cient, uesicę renumq; acrimonias hebetant. Stomachi erosiones leniunt, cum portulacæ succo sumpti. Infirmitatem uirium roborant, corruptos humores retundunt.

Totæ uerò Pineæ nuces ab arbore decerptæ, recentesq; contusæ & in passo decoctæ, uetustis tussibus & tabi, quam phthisim dicunt, accommodatæ sunt, sic ut ex eo decocto trini quotidie bibantur cyathi.

DE PIPERE.

NOMENCLATVRAE.

πέπερι.
Piper.
Piperi.
Pfeffer.

ANNOTATIO IN PIPER.

B

PIPERIS genera Theophrastus duo constituit: rotundi ut eruum, putamine carneq; subrutila, ceu lauri baccæ, oblongi, nigri, semina continentis papaueracea, quod multo ualidius priore iudicatur. Arbores quæ Piper gignunt passim in India sunt, ut Plinius existimat, Iuniperis nostris similes, quanquam in fronte Caucasi solibus opposite, nasci tantum eas aliqui putauere. Semina à Iuniperis distant paruulis folliculis, quales in phaseolis uidemus. Tria cæteri fecere genera: Nigrum, quod & commune dicitur à medicis. Candidum leuius longo & nigro est. Piper longum facillimè adulteratur Alexandrino sinapi. Piperis arborem iam etiam habuit Italia, maiorem myrto, nec absimilem. Desideratur tosta illa maturitas: ideoq; & rugarum deest, & coloris similitudo. Eligito Piper quod ponderosissimum sit, plenum, nigrum, nec adeò rugosum: recens præterea, nec furfurosum.

TEMPERAMENTVM.

Piper calefacit atq; desiccat in quarto ordine. Longum & rotundum Piper seruari possunt quadraginta annis synceris uiribus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet dissoluendi, consumendi, & attrahendi.

Piper in uino potum, quartanam febrem tollit.

C Grana piperis & tostum allium simul commixta, & cum succo absinthij sumpta, tormina intestinorum repellunt.

Piper sæpius manducatum, Venerem stimulat.

Mulieres quæ pipere utuntur, euadunt steriles. Creditur & sterilitatem facere post coitũ muliebri uuluę subditum & appositum.

Accipe Piper, Thus, & siccatam Saluiam, ea in puluerem redige, deinde adde oui album, atq; unguentum inde confice, quod maxillis impositum, arcet destillationes & ictus.

Piper commistum cum semine Saxifragiæ, & ea in puluerem inuicem contrita, & naribus indita, multos malos humores ad se trahunt, redduntq; leue caput. Vtrunq; Piper, longum & rotundum, concoctionem adiuuant, emacrant, nam exiccant & consumunt humiditatem hominis.

Piper biliosis nocet, uentũ ex aluo resoluit & pellit, urinam ciet. Eius uerò usus in hyeme magis quàm in æstate laudatur. Puluis eius naribus attrahitur ad ciendas sternutationes, deuocandamq; capitis pituitam. Spiritualia membra à frigidis & uiscosis humoribus expurgat, si cum carycis assumatur.

Longum Piper, ut Dioscorides inquit, efficacissimam habet erodendi uim, habetq; & saporis amaritudinem.

Nigrum maiore acrimonia est quàm candidũ, gratius in cibis.

D Piper tussientibus, cunctisq; alijs pectoris uitijs, linctu potuq; succurrit. Contra anginas utiliter ex melle inungitur. Tormina cum lauri teneris folijs potum Piper finit. Somnum & appetentiam cibi conciliat. Discutit strumas pice exceptum Piper. Vitiligines cum nitro exterit.

DE PIPERITI.

NOMENCLATVRAE.

Λεπίδιον.
Piperitis.
Piperina.
Zinziberina.
Lepidium.
Seitaragi Indum.
Pfeffer kraut.
Senff kraut.

ANNOTATIO IN PIPERITEN.

PIPERITIS in Germanico nomen habet à Pipere & sinapi, eo quòd gustanti miram adfert acrimoniam, linguamq; magnopere uel-

A pere uellicat. A Dioscoride Lepidium dicitur, ut Cordus & Hieronymus Bock testantur. Lepidium autem appellatum Græci putant, ut Hermolaus Barbarus inquit, ab eo quòd lepidas & maculas in facie deijciat ac repurget. Zinziberina ab alijs quoque dicitur, Serapion & alij Arabes Seitaragi Indum appellant. Herbarij uerò raphanum appellant Lepidium, radicis forsitan similitudinem contemplati.

DESCRIPTIO.

Piperitis speciosa est herba, acquirens folia maiora atque latiora persici folijs, & crassiora, uiridiora, & molliora, uel, ut Plinius scribit, exit Lepidion in cubitalem altitudinem, folijs laurinis sed mollibus. Lepidij Eicon à Dioscoride non repræsentatur. Nota cunctis herba est, ut idem inquit. Sale inter salgama cum lacte seruatur.

TEMPERAMENTUM.

Calefacit atque desiccat in tertio ordine, ut Brunsfelsius tradit. Galenus inquit, Lepidion ex quarto est ordine excalfacientium, simile nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus, sed minus eo desiccat.

VIRES AC IUUAMENTA.

Folia habent acrimoniam, ut Diosco. tradit, & exulcerant: ideoque in dolore coxendicis ad exulcerationem, tritum cum Inulæ radice
B quarta horæ unius parte impositum dimittitur. Imponitur & lienosis similiter. In facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & rosaceo facile sanetur. Sic lepras & psoras semper facilè tollit, & cicatricum ulcera. Creditur lepidij radix collo adalligata, dentium dolores compescere.

DE PIRIS.

NOMENCLATURAE.

Ἄπιος.
Pirum domesticum.
Pirum syluestre.
Biren.
Zahm Biren.
Wilde Biren.

ANNOTATIO IN PIRUM.

PIRUM à figura nomen accepit, dictum quòd ad metæ similitudinem è lato in acutum spectet, & in mucronem turbinetur. Pirorum infinita pene genera quæ antiquioribus rei rusticæ scri-

ptoribus tradita sunt. Barbarus longiſſimè in Corollario ſuo ea
C profecutus eſt. Ex his quædam ſunt dulcia, quædam auſtera, quædam acida. Dulcia, ut Platina docet, cum ſint aquatici & ſoluti ſaporis, cumq; inter frigidum & calidum conſiſtant, utpote parua illa & ocyſſima, quæ Plinius ſuperba innuit appellari, ante cibum danda ſunt. Stiptica uerò & acida, quorum magna turba eſt, ſecundæ menſæ reſeruentur, quia ante cibum ſumpta adſtringunt, quod ualetudini contrarium eſt. Annotatum eſt etiam Pira præter alia Poma corpus nutrire. Piro magna certe ineſt uis, nec in fructu ſolum uerum etiam in radicibus & folijs. Pira condiuntur & ſaccharo, adiecta cinnamomi portiuncula, ut cœnas claudant. Seruari Pira Democritus affirmat, quæ illitis pice ſurculis ſuſpendantur. Alij in ſapa uel paſſo aut dulci uino merſa cuſtodiunt, cadis plenis plurimi inter ſcobem obruta ſeruarunt. Alij ſiccatis frondibus iuglandis inuoluta recondunt: Aliqui arena in ſcrobe ſubiecta ita ſicca operiunt, mox terra. Plurimi pira inter paleas, aut frumenta obruta ſeruarunt. Sed Pira quæ huic negocio deſtinantur, à cadiuis diligenter electa integra debent eſſe, placido die, creſcente luna, manu decerpta, uegeto ſolis calore.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pira ſunt domeſtica & ſylueſtria. Domeſtica humectant, Toſta
D aut elixa, ſtomachum corroborant, & ſitim auferunt.

Sylueſtria adſtringunt, & ſingultũ creant. Pira domeſtica grandia in cibo magis probantur quàm minora. Verum minora cruda comeſta, magis nutriunt quàm grandia,

Copioſius manducata Pira, tormina inteſtinorum ac colicam pariunt, propterea prodeſt forte uinum bibere poſt pira comeſta, & aſſumere aromata, ut Piper & cinnamomum.

Pira cocta conducunt, nam confortant & molliunt aluum.

Sylueſtria frigidiore ſunt natura quàm domeſtica.

Succus ex utriſq; ante cibum ſumptus, laxat aluum, poſt cibum uerò adſtringit.

Pira in aqua decocta & deinde contuſa & ſtomacho impoſita, tollunt uomitionem ex Cholera prouenientem.

Pira cruda manducata, nec ſanis nec ægrotis ſalubria ſunt.

In aqua decocta & comeſta, diſſoluunt omnem duritiem & conſtipationem in aluo.

Sylueſtria ſerò matureſcunt, quę concidenda ſunt in orbiculos, & ſuſpendenda ut ſiccceſcant, proſunt enim ad alui fluctiones ſiſtendas, cruda uel cocta in cibo ſumpta.

Decoctum quoq; è ſiccis aluum ſiſtit.

DE PIROLA.

NOMENCLATVRAE.

Pirola.

Winter Grün.
Walt Kól.
Holtz Mangolt.
Walt Mangolt.

ANNOTATIO IN PIROLAM.

B IROLA inter herbas uulnerarias non postremum locum obtinet, & à Germanis **Winter Grün** appellatur, quia folia eius perpetuò uirent tam hyeme quàm ęstate. Nonnulli **Waldt Mangolt** Germanice uocant, id est Betam syluestrem, eo quòd syluis lætatur, & locis palustribus ac aquosis. Betæ hortensi non dissimilis. Propterea rectè & meritò Beta syluestris appellanda est, ut Hieronymus Bock tradit: eius sententię quoq; Brunsfelsius est. Cordus putat Limonium apud Dioscoridem esse, nam hæc à quibusdam Germanice, à similibus scilicet folijs **Walt Mangolt**, id est syluestris Beta dicitur, Ipse quoq; Dioscorides Limonium suum talibus decem & aliquando pluribus folijs describit, & tintinnabulum terræ à Romanis tum dictum ait, fortè à similibus tintinnabulo floribus, quę omnia in hac Pirola conspiciuntur. Est autem duplex Pirola, mascula scilicet quæ iuxta fluuios, & in aquosis nascitur, cuius folium arboris piri folio simile est: hinc Pirula, & corruptè paulatim Pirola appellata. Fœmina altera quæ in umbrosis & syluestribus scatet, chirurgis & tonsoribus optimè nota, uulnerariam & adstrictoriam uim possidens, quam etiam Dioscorides Limonio tribuit.

DESCRIPTIO.

Pirola nascitur in syluis, cœruleis floribus, caulem habet palmi

C altitudine, folia uerò Betæ similia, sed minora. Maximè prodest si foris corpori adhibeatur.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in tertio gradu,

VIRES AC IVVAMENTA.

Pyrola contusa cum radice, atq; succo Alchimillæ & Saniculæ admixto, simul decoquetur cum oleo oliuarum, & unguentum inde conficietur.

Hoc in tres partes diuidi potest, & unicuiq; parti proprius color attribui potest, Ad primam partem, accipe uiride æris & Aristolochiam longam & admisce, tum unguentum hoc omnino fit uiride, quo putridam carnem radicitus erodere potes. Ad secundam partem, accipe Cerussam, & oculos cancrorum in puluerem contritorum, hoc unguentum omnino fit candidum, quo multos affectus potes mitigare & sanare. Ad tertiam partem unguenti, accipe Bolum armenum, Sanguinem Draconis, hoc fit unguentum omnino rubrum, quo inflammationes illinere potes. Pellit omnem calorem, & præseruat quoq; uulnera à calore, ita ut nullum symptoma ei accidere possit. Primum unguentum uocatur attractiuum

D unguentum, secundum lenitiuum unguentum. Tertium uocatur unguentum præseruatiuum.

Potio ex uino & hac herba confecta, atq; sumpta, omnia uulnera tam interiora quàm exteriora sanat, Si uelis eam potionem reddere efficaciorem, adde Saniculam, Alchimillam, Vincam peruincam, & Artemisiam.

Eodem modo sanat antiqua ulcera, & fistulas, aliosq; huiusmodi affectus.

DE AQVA PIROLAE.

Herba, caulis & radix cum tota substantia distillantur in medio Maij.

Aqua Pirolæ facit ad omnia recentia uulnera, mane, meridie & uesperi pota, singulis uicibus ad duas uncias, & uulnera etiam ex ea lauantur, & linteolis quoq; aqua ipsa imponitur.

Prodest eadem ad antiqua ulcera, si prædicto modo ex ea lauentur, tum mire auxiliatur.

DE PISIS.

A

NOMENCLATVRAE.

λέκυθος.
πίσον.

Pisum.

Erbsen.

ANNOTATIO IN PISVM.

PISVM genus leguminis satis noti, cuius caules sparguntur in terram, nisi habeant adminicula. Latini pariter & Græci Pisum dicunt, Aliàs etiam à Græcis λέκυθος dicitur. Diocles in leguminum
B censu ei secundas à faba tribuit partes, addidit dolichis non minus nutrire, consimiliter flatu uacare. Duo apud nos genera reperiuntur, unum in aruis caducum, humi serpens: alterum in altum scandit, arboris ramo cui adhæret adfixo, cui sese capreolis uinciens illigat, cuius recens theca cum ipsis granis uerè manditur in patinis. Simile quid tota substantia Pisa cum fabis obtinent, ut Galenus inquit, nec alio quàm illæ modo comeduntur. Duo tantum sunt in quibus euariant. Non enim similiter ut fabę inflant, nec abstergent, ideoq; segnius quàm illæ per aluum secedunt. Mirum est Dioscoridem tam uulgaris tamq; protriti leguminis non meminisse, cum Theophrastus, Plinius, Galenus, & Ægineta, non intactum reliquerint. Impatientissimum frigoris pisum habetur, ideoq; in apricis seri gaudet, ad austrum uerno tempore facili ac soluta terra.

TEMPERAMENTVM.

Pisa albos producunt flores. In secundo ordine humectant ac refrigerant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Accipe siliquas & folia pisorum, ex singulis manipulum unum, & ea contunde, ac inflammationi, in quocunq; loco corporis fuerit, impone emplastri modo, statim ardorem extinguit absq; noxa.

C Decoctorum cremor aluum ciet. Recentia quæ cum suis ualnulis manduntur, ructus mouent.

Pisa in cibo non admodum conducunt, multam enim generant humiditatem, & frigiditatem, inducunt asthma. Sed iusculum eorum ualde corroborat atq; confirmat, est temperatæ naturæ.

Qui calida fuerit complexione, ei Pisa edere licet absq; incõmodo, nam ipsum corroborant. Verum qui frigida natura fuerint, ab esu eorum abstinebunt.

Pisorum duos manipulos in aqua decoque, & eo iusculo non salito uulnus aut ulcus aliquod corporis statim sanatur.

DE PISTACEIS.

NOMENCLATVRAE.

πιστάκια.

Pistacea.
Fistica.
Fistici.
Ein frucht in der Apotecken.

D ANNOTATIO IN PISTACEA.

PISTACEA Romanis pariter Græcis dicunt. Sunt autem Pistacea, ut Platina scribit, auellanis similia & medici eis in Pharmacis utuntur. Eosdem ferè usus habent, quos nuclei pinei, præter quàm ad serpentium ictus. Austeræ & stipticæ uirtutis sunt. Pistacea, ut Hermolaus Barbarus autor est, in nucum genere habentur. L. Vitellius qui Censor fuit, & hæc in Italiam primus intulit è Syria, cum legatus in ea prouincia fuisset, nouissimis Tiberij Cęsaris temporibus: mox & in Hispaniam qui cũ eo militauerat, Flaccus Pompeius eques Romanus. Nascuntur hæc quidem circa magnam Alexandriam, ut Galenus inquit, sed longe uberius in Berræa oppido Syriæ: pauci nutrimenti, sed iecori confirmando, ac liberandis ab infarcto humore eius uijs non inutilia, subausteram nanque & amaram uim cum odorifera participant. Officinę Fistica & fisticorum grana hodie uocant:

VIRES AC IVVAMENTA.

Pistacea confortant stomachum atq; iecur. In caliditate & siccitate sunt temperata.

In cibo sumpta ualde corroborant, aperiunt thoracem, purgant pulmonem.

A Oleum ex fructu isto capiti prodest illitum.

Hic fructus comestus stomacho ualde est accommodatus, non enim potest inde oppilari, neq; nimium laxari, retinet stomachum in suo uigore, si non comedatur copiosius. Cor confortat, eiq; bonum sanguinem parit. Pistacea in cibo idem præstant quod amygdalæ.

DE PLANTAGINE.

NOMENCLATVRAE.

Ἀρνόγλωσσος.
Ἑπτάπλευρος.
Πολύνευρος.
Προβάτειος.

Plantago.
Arnoglossa.
Lingua agni.
Septineruia.

B

Wegerich.
Wege Breyt.
Schaffzung.

ANNOTATIO IN PLANTAGINEM.

LANTAGO à Grecis Arnoglossus dicta est, quòd agninæ linguæ folia eius speciem habent, Heptapleuros eadem & Polyneuros ex eadem causa, iisdemq; notis dicta est: πλευρὰς enim Græci costas dicunt. Et quoniam septem crassioribus fibris, quasi costis in dorso, per longitudinem folia eius distincta sunt, ideo nomen id inuenit, nec minus à multitudine earundem fibrarum, quas neruos etiam uocant, Polyneuron. Nos interdum Graia, uti solet fieri, imitatione, Septineruiam eam uocamus. Latini eam plantaginem, ducto à planta uocabulo, nuncuparunt. Themison Arnoglosso proprium uolumen dicauit, laudes abunde complexus. Duo autem genera Plantaginis sunt. Maior & Minor. Minor angustioribus uiret folijs, minoribus, mollioribus, læuioribus atq; tenuioribus, caule anguloso, in terram inclinato, flore pallido, semine cacuminibus caulium emicante. Hanc officinæ quoniam fo-

C niam folium arctius definit in acumen, & uelut in lanceæ mucronem fastigiatur, lanceolatam appellant, uulgus uerò lanceolam. Maior contrà crassior uegetiorq;, folio latiore, betáceo, caulis ei angulosus, subruber, cubiti altitudinem petens, à medio sui ad fastigium usq; tenui semine uestitus, flosculo in spica lanugineo ut frumento, particulatim erumpente, radicibus teneris, pilosis, candidis, digitali crassitudine. Inuenitur in uliginosis & circum septa, lacunosisq;. Efficaciorem, melioremq; usum maior habet.

DESCRIPTIO.

Plantago maior gaudet nasci prope uias & in pratis. Folia habet lata multis fibris distincta, & in medio caulis semina, quę in summo habent nodulos: flores habet candidos.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ & siccæ naturæ est, quare uirtutem habet exiccandi uulnera nimium humida.

Plantago, ut Ægineta inquit, refrigerat pariter & desiccat in abscessu secundo, temperata ex aquea & terrestri substantia, cui etiam adstrictionis nonnihil adsit, quo nomine ad maligna ulcera, fluxiones putredinesq; accommodata est, temperamenti moderatione.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus Plantaginis clystere infusus per anum, diutinam febrem tollit. Oculis idem illitus pellit inde calorem & tumorem.

D Succo si dentes colluantur, dolorem ac tumorem sedat. Prodest quoq; mulieribus quarum menses non possunt adstringi, linteolo pudendis subditus & impositus : & linteolum quàm primum siccatum fuerit, statim iterum madefieri debet.

Semen contusum & in uino sumptum, easdem cum succo facultates habet. Foliorum succo continuą collutione purgantur oris ulcera, & linguæ uulnera.

Succus fistulis infusus, eas sanat.

Idem auribus instillatus sanat, atq; exiccat ulcera.

Sacris ignibus medetur cum succo Semperuiui permistus. Cum aceto sumptus facit ad cruentas excreationes. Ad Phthisim quoq; confert.

Folia melle contusa & elixa, ac humidis uulneribus emplastri modo imposita, ea desiccant.

Plantaginis maioris folia cum aceto & sale calidi oleris modo cocta, & in cibo sumpta, aluum adstringunt ac dysenteriam.

Lenticulis autem additis magis prosunt.

Triplices sunt alui fluxus, quorum primus uocatur dysenteria, & uenit cum sanguine.

Alter autem Diarrhoia dicitur, qui absq; sanguine profluit.

Tertium

A Tertium lienteriam nominant, & est fluxus in quo cibi celerrimè per intestina dilabuntur, & excernuntur non cocti, sed quales ante fuerunt sumpti. Ad primum & ultimum fluxum maximè prodest plantago cum uino decocta ac in potu sumpta.

Ad affectus gutturis, Accipe plantaginem ac eam contunde, succumq; expressum bibe, collumq; eo inunge. Idem thoracē relaxat.

Plantago sistit profluuium sanguinis uulnerum, si contusa cum oui albo mixta fuerit ac imposita.

Sanat etiam canum morsus, pellit omnem tumorem contusa ac imposita. Tollit uulnerum cicatrices, & reducit cuti pristinum colorem.

Ambustis quoq; medetur contrita & cū oui albumine imposita.

Succus prodest ad quartanam febrem, duabus horis ante accessionem potus.

Quæcunq; sunt ulcera quæ pascendo serpunt, & uetera mala, ea purgat & sanat.

Sanguinem sistit plantago & dysenteriam, cum aceto cocta & manducata, uel si clystere in aluum injciatur, uel in puluerem trita sumatur.

Potest quoq; imponi ambustis, & inflammationibus & strumis.

Succus oculis instillatus purgat & refrigerat eos. Auditum re-
B stituit, auribus inditus.

Decocta eiusdem radice colluuntur utiliter in dolore dentes.

Plantaginis tres radices integræ in uini cyathis tribus, & pari aquæ potæ, tertianas febres soluunt: Quatuor uerò quartanas pellunt.

Plantago & puluis ex Aro hemorrhoidibus impositę, eas sanant.

Radix cum pyretro trita & cum tepida aqua dentibus admota, eorum doloribus medetur.

Plantago cum tota sua substantia, aperit iecur, lienem atq; renes, eaq; refrigerat.

Morsui rabidi canis medetur imposita. Prodest quoq; contra morsus serpentum aliorumq; uenenatorum, imposita.

Cruditatem stomachi succus in potu sumptus, discutit.

Plantago cum melle cocta & mamillis mulierum bis aut ter applicata apostemata sanat.

Si cui ex longo itinere pedes intumuerint, hanc herbam pedum plantis subjciat, ea tumorem discutit.

Folia cum sale contusa & podagræ doloribus imposita, dolores mitigant.

Succus utiliter datur suspiriosis ac comitialibus. In lana strangulatu uuluæ procidentibus, idem apponitur.

C Apponitur & contra muliebrium locorum fluctiones.

Plantaginis ſemen in uino potum, alui fluores & cruentas excreationes ſiſtit.

Luxatis dolores et tumores tollũt folia tuſa, addito ſale modico.

Dantur contra ueſicæ renumq; exulcerationes in paſſo radix & folia.

DE AQVA PLANTAGINIS MAIORIS.

Radix atq; herba cum tota ſubſtantia minutim conciſa, in exitu Maij diſtillantur.

Aqua Plantaginis per 40. dies mane ac ueſperi ſingulis uicibus iiij. uncijs in potu ſumpta, facit ad aquam intercutem, calidam tuſſim, & tumorem, ex calore prouenientem: ſanat puſtulas ex calore obortas. Prodeſt contra omnem alui fluxum, & imprimis contra dyſenteriam, ſi lapidis hematitis & Boli armeni, ſingulorum drachmam, & aquæ Plantaginis duas uncias admiſceas: hoc ſimul permiſtum, & in potu ſumptum, diarrhoiam quoq; ſiſtit, & nimium fluxum menſtruorum.

Vlcera pulmonis ſanat & tabem. Prodeſt contra uenenum.

Medetur morbo comitiali per xiiij. dies pota. Ad amatorium medicamentum confert per iiij. dies bibita, ac deinde purgatione in potu ſumpta, pellit dolorem lienis. Lumbricos necat. Per tres dies D matutino tempore ad iiij. uncias à ieiuno ſumpta, medet̃ febribus. Matrici ſubuenit, & pellit ſecundas. Conducit ad peſtem. Inflammationibus prodeſt, linteolis impoſita.

Sanat omnia ulcera quæ uel ex contuſione, percuſſione, caſu, uel ex alia quacunq; cauſa generata ſunt.

In ore diu retenta, ſanat omnia uulnera ac ulcera oris, & putreſcentes ſanguine gingiuas.

Fiſtulis quotidie inſtillata, eas perſanat, ſi quoq; ex ea lauentur.

Auribus indita, dolorem inde remouet. Sacris ignibus medetur.

Oculis illita, tumores eorum tollit. Exulcerationem gutturis ſanat, gargariſſata.

Vulneribus impoſita linteolis ſanguinis profluuium ſiſtit. Sanat omnes morſus atq; ictus uenenatorum, facit ad inflammationes, & heryſipelata, linteolis applicata.

Lineis pannis impoſita, ſeruat uulnera, ne inflammatio uel aliud ſymptoma eis accidat: medetur ulceribus quæ paſcendo ſerpunt.

Herpetem depaſcentem curat, quem morbum uulgò lupum dicunt, ſi in ea decoquantur: balauſtiæ, pſidiæ, nucis cypreſſi, Xylobalſami, Carpobalſami, Aluminis ſuccharini, ſingulorum uncia una, Mumiæ uncia ſemis, & poſtremo Camphoræ drachma una, aquę plantaginis libra una: quo decocto affectus ille lauandus eſt.

Aqua

Aqua Plantaginis facit renaſci carnem. Sanat fiſtulas podicis.
A Apthas quoq; ſanat, ore ſæpius inde colluto. Exulceratis inteſtinis medetur per anum infuſa. Facit ad fluentes hemorrhoidas goſſypio impoſita. Malignas puſtulas & ulcera etiam mala curat.

DE PLANTAGINE MINORE.

NOMENCLATVRAE.

Ἀρνόγλωσσον μίκρον.

Plantago minor.
Lanceolata.

Spitz Wegerich.

B

DESCRIPTIO.

PLANTAGO minor naſcitur ad maioris Plantaginis formam, folia tantum habet acuta & neruoſa, & in ſummitate capitellum puniceos flores producens.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hęc ad omnia prodeſt, ad quę Plantago maior, ſed uiribus non adeo pollet.

Succus facit ad ulcus narium quod Ozæna dicitur, cum molli lana emplaſtri modo impoſitus. Hoc emplaſtrum poſt nouem dies ſemper renouari debet.

Ab aranea uel alio uenenato animali punctus, ſuccum eius illinat loco dolenti.

Prodeſt quoq; ſuccus morſui rabidi canis illitus, ac in potu ſumptus. Facit etiam ad ſerpentium morſus.

Si aliquem punctura lateris dolore afficit, folia huius herbæ

C aquæ imponat, & ea calida lateri uel lieni adhibeat, tum dolor sedatur.

Si quis anthracem uel carbunculum in corpore habuerit, accipiat radices eius, & eas apud ignem tostas, calidas imponat, hoc erit remedio.

Qui paralysi laborat, accipiat utranque Plantaginem, pari pondere, & succum exprimat, quem cum uino aut melle temperatum bibat, id morbum discutit. Qui ad spasmum propensus est, hanc herbam cum forti uino contundat, & imponat, ea opem præstat.

Succus eius in potu sumptus, uarios affectus uesicæ expellit. Ex hac Plantagine accipe tria uel quatuor folia, eaq; in ore retine, tum nulla apis te punget. Contra tertianam, Accipe Plantaginis minoris radices, easq; siccatas in puluerem contunde, & in uino calido ante accessionem ieiunus eas sume, optimum est remedium, & febris emanet. Febre quartana qui laborat, bibat ex succo duabus horis ante accessionem, uel herbam in uino decoquat, illudq; tribus uicibus mane bibat, & semper die sequenti semel bibat, hoc absque dubio auxiliatur.

Succus in potu sumptus pellit secundas.

Idem emplastri modo tumoribus impositus, eos discutit.

Item succus cũ aqua mulsa potus, tollit febrem quartanam, hoc sæpius factum ante multas accessiones.

D Succus impositus parotidas tollit, & dolorem sedat.

Idem potus lumbricos occidit.

Succus calefactus, uel herba ipsa si aluus inde fricetur, pellit tormina eius.

Contra ulcera uel pustulas oris, accipe succum foliorum, & in ore retine, uel herbam ipsam dentibus mande, tum facile medetur.

Contra ginguias, sanguine putrescentes, accipe succum & os ex eo collue, tum opem præstat.

DE AQVA PLANTAGINIS MINORIS.

Tempus distillationis eius est, ut radix & herba cum tota substantia concisa in medio Maij distillentur.

Aqua Plantaginis minoris quatuor uncijs ante accessionem in potu sumpta, medetur febri quartanæ.

Itidem pota pellit secundas, purgat renes & uesicam, prodest quoq; contra ulcera narium uel oculorum, si per diem bis ex ea lauentur.

Tepida si in potu sumpta fuerit, pellit lumbricos alui.

Hæc aqua habet fermè easdem uires cum aqua Plantaginis maioris, sed non adeo potentes.

A

DE POLYPODIO.

NOMENCLATVRAE.

Πολυπόδιον.

Polypodium.
Filicula.

Engel süß/oder Baumfar.
Tropff wurtz.

ANNOTATIO IN POLYPODIVM.

POLIPODIVM ex similitudine quam cum cirris polypi piscis habet, quasi paruus Polypus appellatur. Neq; enim à multitudine pedum, quos nullos habet, Polypodium Greci hanc herbam nominauerunt, sed quoniam radix eius cyrris polypi, ut diximus similis est, Latini ex similitudine

B foliorum cum filice, filiculam nuncuparunt. Polypodium quercinum, quia hoc efficacius habetur, medici magis usurpant.

DESCRIPTIO.

Polypodium herba est nascens in petris, quercubus, & antiquis muris, & presertim in uetustis arboribus. Folia eius Filicis formam repræsentant, quæ intus habent nigras guttulas, instar Scolopendræ uermis habentis xij. pedes. Radix illi est digiti crassitudine, & intus herbacei coloris, & ualde dulcis saporis.

TEMPERAMENTVM.

Polypodium calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo.

Quod in truncis quercuum nascitur illud magis probatur. Radix in æstate colligetur, & diem unum ad solem siccari debet, ea duobus annis suam uirtutem seruat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix habet uirtutem dissoluendi & purgandi frigidum humorem, ut Phlegma & Melancholiam.

Præseruat hominem à morbis qui accidere possunt.

Polypodium cum aniso, fœniculo, atq; cumino, æquali pondere in libra aque decoctum, ac in potu sumptum, aluum expurgat, multos malos humores educens. Habet facultatem resoluendi Melancholiam.

C Radix in iure gallinaceo & aqua mulſa coquetur: hoc modo autem ſumpta pituitam & bilem atram purgat.

Polypodium ſumptum cum ſero lactis, leniter ſubducit aluum, & præcipuè medetur lieni inflato.

Prodeſt quoq; ad inteſtinorum tormina.

Cum aqua mulſa potum, medetur febri quartanæ.

Cor ualde confortat Polypodium, & bonũ generat ſanguinem.

Recipe Polypodij in puluerem redacti unciam unam, quinquefolij drachmam, radicis Hermodactyli drachmam ſemis, ſacchari ſemiunciam, quę omnia ſimul miſceantur, cum modico aquæ paralyſis herbæ, uel Saluię: hoc ſumptum facit ad paralyſim & dolorem articulorum.

Polypodium decoctum cum iure gallinaceo, Beta aut malua, expellit per inferiora atram bilem atq; Phlegma.

Puluis quoq; cum aqua mulſa ſumptus, purgat etiam iuxta modum ſuprà dictum.

Radix etiam conducit ad febres Melancholicos, & præſertim aduerſus Colicam in iuſculo antiqui galli gallinacei elixa, ac in potu ſumpta.

Facit ad digitorum rimas, ſi ex ea trita cum melle inungantur.

Eodem modo & luxatis prodeſt, emplaſtri modo impoſita.

D Folia eius, ut Plinius inquit, cimicem necant, ſerpentem non recipiunt. Ideo ſubſterni utile eſt in his locis ſuſpectis.

Doſis Polypodij, ut Meſue inquit, eſt à duabus drachmis uſque ad pondus iiij. aureorum. Quia ualde deſiccat & corpus emacrat, corrigi debet, cum aqua mulſa, ſero lactis, iure gallinaceo, decoctione aquæ hordeaceę, uel uuarum paſſarum.

DE AQVA POLYPODII.

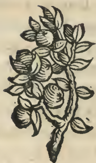
Ad tempeſtiuam diſtillationem ſumitur Polypodium quercuum, & radix tantum abſq; herba minutim conciſa, intra menſem Iulium uſq; ad Septembrem diſtillatur.

Polypodij aqua mane ac ueſperi ſingulis uicibus ad iiij. uncias in potu ſumpta, facit ad tuſſim, & phreneſim, pellit Melancholiam, triſticiam ac ægritudinem animi.

Eadem pota relaxat anguſtiam thoracis, mollit aluum, repellit horrenda ſomnia, emendat uitiatum colorem, purgat ſanguinem.

DE POMIS.

NOMEN.

NOMENCLATVRAE.

Μῆλον, ὀπώρα.

Pomum, malum:

Epffel.

ANNOTATIO IN POMVM.

OMA, duntaxat fructus ſunt grandiuſculi ij quibus ueſcimur. Ceraſum, Prunum, Meſpilum, appellatione pomi ueniunt, ab hoc quòd indigent potu Poma dici poſſe putat Varro, nanq; cum inſeruntur ſiccitatibus, aquam poſtulant, Poteſt quoq; hinc dici pomum quòd uicem potus in cibis præbeat. Pomum generale nomen eſt, ut complectatur quicquid apud Græcos ὀπώρα continet. Sunt de agricultura ſcriptores, qui ſic Pomũ à nuce diſtinguunt, ut nuces dicant omne pomum quod foris duro operimento tegitur, & intus habet quod eſui eſt, Pomum uerò quod foris habet quod edendo eſt, & durum intus
B includat. Malum idem eſſe cum pomo plærięꝫ omnes teſtantur. Eſt autem infinita penè in malis ludentis naturæ uarietas, ut Verg. Marcellus ſcribit, tam multa eorum genera, tot colorum differentias, tot figurarũ diſcrimina, tam uarios ſaporum odorumq; ſenſus, & maturitatis tempora, in uno hoc pomo ſagax omniũ artifex natura oſtendit. Seruantur Poma tabulatis loco frigido, ſeptentrionalibus feneſtris, quæ ſereno die lucem accipiant patentes Auſtri ſpecularibus arcendi. Aquilonis afflatu deturpantur rugis. Stramentis, ſtoreis, paleiſue ſubſternuntur. Rara componuntur, ut limites parui ſpiritum æqualem accipiant. Hordei aceruis obruta, à putrilaginis labe uindicantur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Poma & inprimis mitia, boni odoris gratia, cor & cerebrum confortant, medentur Phthiſicis & Melancholicis. Cruda manducata omnibus alijs pomis inſalubriora ſunt, generant enim in membris malos humores.

Dulcia natura calefaciunt & exiccant, auſtera refrigerant.

Adſtringunt & Poma, ſed acerba, ut Dioſcorides teſtatur. Matura enim non adeo id poſſunt, quæ per uer maturitatem ſuam abſoluunt, bilem augent, neruis omnibus inutilia ſunt, & inflationes faciunt. Galenus uerò non omnia reijcienda pronunciat, ſed ea tantum, quę aut aquei ſaporis ſunt, aut aſperi atq; acidi. Dulcia autem

C & matura, quæq; hyeme custodita suauiter fragrant, inflammationem tollunt, stomacho nauseanti succurrunt, & appetentiam inducunt. Mala autem frigida esse & humida ex eo maximè deprehenditur, quòd succus ex his expressus, facile transit in acorē. Hanc ob rem quidam censuere huiusmodi fructus bono stomacho ante mensam non nocere, cum uentrem humectent & præcordia refrigerent.

Nullorum pomorum succus potest seruari præterquam cotoneorum, qui cum melle & saccharo uel aliȷs aromatibus paratus multo diutius durat.

Citrea poma non eandem quoq; uirtutem possident, putamina enim calida sunt & sicca. Nuclei qui intus sunt, refrigerant atq; siccant. Medium autem pomi est calidum & humidum.

Mali granati corium crudum comestum, cor confortat, tollit tremorem cordis. Nuclei coniecti in aquam, oreq; inde colluto, & leniter si quis deglutiat, emendat asperitatem gutturis, & eructationem stomachi tollit.

DE AQVA EX POMIS PVTRIDIS.

Ex Pomis insitis quæ putrida fuerint, distillabis in Balneo Mariæ. Hæc aqua conducit ad inflammationem, quæ refrigerata atq; putrefacta latius serpit, ita ut caro excidat, si mane ac uesperi ex ea lauetur, uel linteolis si imponatur.

D Facit ad anthracem & herpetem depascentem, ac pestilentes abscessus per diem ter linteolis imposita. Aqua ex mitibus pomis distillata priusquam putrescant, ualde prodest ad confortandum, refrigerat corpus atq; cor, mane ac uesperi in potu sumpta.

DE AQVA EX FLORIBVS POMORVM.

Flores ex insitis pomis colligi debent cum oculi se dilatant, & linteo sub arbore strato, fuste debent decuti, ac deinde in Balneo Mariæ distillari.

Ea aqua facit ad ruborem & deformitatem faciei, si per tres aut quatuor hebdomadas mane ac uesperi inde lauetur, tū remedium præstat.

DE POPVLO.

NOMENCLATVRAE.

λεύκη, ἄιγειρος.

Populus arbor.

Popelnbaum. Alberbaum. Ylbenbaum.

ANNOTATIO IN POPVLVM.

POPVLVS arboris genus à frondium multitudine sic appellata. Est autem duplex. Alba & Nigra. Alba λεύκη, Nigra ἄιγειρος à

A Græcis appellata, utrunq; genus erectum, sed nigra procerior & lęuior, folio bicolor, utriq; densa lanugo quæ ut iulus euolet, ligno utriq; par candor, neutra putatur florere, sed albumine rosiore folio, quæ uuas Bryon uocatas ferat unguentis. Aquosa & palustria amat loca, lætiorq; secus omnes nasci solet. Hinc unguentum populneum, quod ægirinon Gręcis dicitur, ex uua populi quę Bryon dicitur, conficitur uerno tempore cum plurimum grauis est prægnansq; resina.

DESCRIPTIO.

Populus arbor est ad similitudinem arboris, quam uulgo Tremulum appellant, præterq; quòd hæc bonum odorem emittit quando oculos producit.

TEMPERAMENTVM.

Hæc arbor est humidæ & frigidæ naturæ. Populus nigra in primo ordine calefacit, & modice siccat & tenuis est substantiæ, ut Ægineta docet. Populus alba quoq; calida potius quàm frigida, scribente de ea Galeno, quòd mixtę est aliquo modo temperaturæ, ex aqua tepida, & terrestri tenuata substantia, & quòd abstersiuæ uirtutis est particeps, Vide Manardum epistola 5. lib. 20.

VIRES AC IVVAMENTA.

B Ex radice Populi, si quis biberit, octo dies tutus est à colica & stranguria. Ex folijs populi quando primum prodeunt, conficitur unguentum populneum, quod ad multa utilissimum est. Hoc sudorem elicit umbilico inunctum.

Conficitur autem ad hunc modum, Accipe oculorum Populi libram unam, foliorum papaueris, semperuiui, lactucæ, Satyrionis, Solatri, Hyoscyami, mandragoræ, singulorum unciam unam, ea simul tusa decoque in uino usq; ad medietatem. Deinde instar Piperis per linteum colabis, & axungiæ Porcinæ non salitæ quantum uolueris admiscebis, & apud ignem bene agitabis usq; dum fiat unguentum. Hoc prodest contra calorem acutæ febris, conciliat somnum temporibus illitum, & reprimit tumores.

DE PORRO.

NOMENCLATVRAE.

Πράσον. Κεφαλωτόν.
Porrum.
Porrum capitatum.
Porrum sectiuum.
Lauch.

ANNOTATIO IN PORRVM.

C PORRVM oleris genus est quod allij naturam fermè refert. Dictum autem putant Porrum, quòd porrò eat, & longe lateq; grassetur. Græci Prason dicunt. Porri duo genera designauit antiquitas. Capitatum, quod increscit in caput: & sectiuum, cui frondentem comam solo tenus amputarunt. Sectiuo uerò Cæsar autoritatem dedit, edens singulis diebus cum oleo, conseruandæ uocis gratia. Cantare em̄ non modò priuatim, uerum etiam publicè, & in scæna gaudebat. Debere etiam porro se plurimum cum benè cantauit, professus est. Vtrunq; Porri genus, sectiuum scilicet & capitatum, eadem omnia potest, ut Marcellus scribit, sed capitati efficacior uis. Illiberalis cibus Porrū est, nō tamen à natura tantopere damnatū, ut non medicinam multiplici remedio etiam instruat.

GENERA PORRI.

Porrum apud Herbarios Germanos duorum uel triū generum est, primum est Porrum ipsum quod Lauch appellant. Secundum genus est quod Astronum Latinè appellant, & Germanice Prieß-Lauch. Tertium quod Eschlauch uulgò dicitur. Hæc omnia in hortis inter olera nascuntur. Astronum habet paruum & acutum capitellum & florem cœruleum. Porrum crescit paulo altius, flores acquirit candidos. Sed quod Eschlauch uulgò dicunt, alia duo
D altitudine excedit, nullos flores producit, in summo tantum habet nodum super rotundo caule. Hieronymus Bock omnino credit illud genus Porri quod uulgò Prießlauch appellant, esse Porrum sectiuum.

TEMPERAMENTVM.

Porrum calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo & præsertim satiuū. Agreste Porrū caliditate & siccitate excedit satiuum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Porrum contusum & sale permistum, ac malis pustulis impositum, eas sanat. Agreste in quacunq; corporis parte applicetur, exulcerat. Eius nimius usus capitis dolores facit, mala somnia inducit.

Porrum in puluerem contritum & temperatum cum oleo rosaceo ac aceto, auribusq; instillatum, dolores earum discutit. Prodest quoq; ita sumptum contra dolores dentium. Porrum satiuum stomacho non est accommodatū, multo minus agreste. Porrum comestum inflat corpus, ideo bis in aqua coqui debet, antequam in cibo sumatur, ita uires eius retunduntur. Menses mulierum trahit, cit urinam, superfluū obtinet calorem. Succus Porri sumptus cum lacte mulieris, ueterē tussim sanat, ac pulmonis ulcera. Sanguinem excreantibus idem in potu sumptus, prodest. Sanguinem reijcientibus succus cum gallę & thuris farina datur. Sanguinem è naribus fluentem idem sistit. Crudum manducatū nauseam inducit, & est uenenosum. Ebrietatem discutit, si crudum editur. Empla-

A Emplaſtrum ex eo factū, & membris conquaſſatis applicatum, reprimit tumorem, & ſanguinem concretum conſumit.

Contra dolores coxendicis, bibe ſuccum porri, & proderit.

Idem antiquam tuſſim ſedat atq; dolores pectoris & pulmonis, medetur hydropicis, in potu ſumptus.

Contra ingentes dolores capitis, accipe duas partes ſucci cum tertia parte mellis, id ualde auxiliatur, ſi in nares uel aures infundat.

Contra exulcerationem locorum muliebrium multum prodeſt ſuccus ſubditus.

Vulneribus præcipuè medetur, quæ refrigerata ſunt atq; putrefacta, ſi infundatur, carnemq; putridam inde erodit.

Cum radicibus alborum liliorum, ſi permiſceatur ac coxis illinatur, repellit earum dolorem.

Porrum ſæpius ſumptum, onerat ſtomachum, parit ſitim, ac ſanguinem inflammat.

Succus uulnera recentia cum ſale appoſitus, ſtatim claudit.

Venerem ſtimulat porrum, ut Dioſcorides inquit: facit idem ad omnia pectoris uitia cū melle in eclegmate: facit & ad tabem, quam Græci Phthiſim dicunt.

Purgat fauces in cibo ſumptum: continuus tamen eius cibus oculorum claritati officit, & ſtomacho nocet. Succurrit & uenenatorum morſibus, potus cum melle porri ſuccus: ſuccurrunt & folia ipſa emplaſtri modo impoſita. Grauem uocem explicat porrum, ſua lentitia faucium aſperitatem deliniens.

B

DE AQVA PORRI.

Radix Porri tantum diſtillatur in Iunio.

Aqua Porri mane ac ueſperi pota, ſingulis uicibus ad ij. uncias, ſalubris eſt frigidum ſanguinem excreantibus. Conducit fœminis ſterilibus in potu ſumpta.

Siſtit profluuium ſanguinis è naribus, goſſipio in ea intincto ac naribus indito.

Eadem pota prodeſt contra uentrem conſtipatum, & dolores coxendicū, purgat renes & ueſicam, ciet urinam, & pellit calculum.

Vulnera citò ſanat, ſi mane ac ueſperi inde lauentur.

Facit quoq; ad exulcerationem & fracturam locorum muliebrium, quæ poſt partum contingere ſolet, ſi mane ac ueſperi ex ea lauentur.

DE PORTVLACA.

NOMENCLATVRAE.

Ανδράχνη.

Portulaca. Burgel. Burtzel kraut.

ANNO-

ANNOTATIO IN PORTVLACAM.

C PORTVLACA herba eſt quæ à Græcis Andrachnæ dicitur, ea à Gallis in acetarijs editur, cucumeribus, cæpis, oleo, ſale, & aceto conditis. Diſtribuitur autem in duas ſpecies. Vna in hortis emicat, cauliculis teretibus, in altum erectis, lente uergentibus in puniceum, folijs pinguibus, à tergo candidis, guſtu ſubſulſo, ſemine nigro, in herbaceis calycibus collecto. Alia ſponte ſua in uitibus naſcitur, & ternis quaterniſue coliculis in terra ſeſſilibus ſerpit, cultaq; latius euagatur, folio carnoſo, uerum turbinatiore, cætera priori conſimilis. Eſt & Portulaca quæ aquatica dicitur, folia tenuiora habens & letiora, florem item ſubrubrum & rotundum, præterea altius attollitur.

DESCRIPTIO.

Portulaca naſci gaudet in agris & ſegetibus adhuc teneris ac herbeſcentibus. Folia habet fabis ſimilia, & in terra iacentia.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat in tertio gradu, & humectat in ſecundo. Portulaca recens ac uiridis magis probatur, ſiccata exiguas habet uires, mitigat & humectat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Qui æſtuantem habuerit ſtomachum, cuiq; orificium ſtomachi inflatum eſt, edat portulacam, ea bene opitulatur.

D Decoctum Portulacæ in ore retentum, ſedat dolorem dentium. Inflammationibus exterioribus ſubuenit, ſi ſuccus illinatur.

Succus bibitus ualde refrigerat calores interiores.

Herba manducata, ulcera pudendorum tollit.

Oculis noxia eſt, corpuſq; admodum refrigerat.

Emplaſtrum ex Portulaca confectum, & calidis ulceribus impoſitum, ubi metus eſt quòd materia in eis putreſcat, multũ prodeſt: uel ſi calidũ apoſteam fuerit, quod intus ab uno membro ad aliud uagatur. Tollit quoq; Portulaca ulcera capitis, ſi contuſa temperetur cum uino, atq; caput ex ea lauetur.

Oculis inflatis medetur impoſita.

Remouet calorem æſtatis, ſi eo tempore in cibo ſumatur.

Contra excreationem ſanguinis iuuat.

Cruda ſi ſumatur, ſtomachum replet uiſcoſo humore.

Continuus eius cibus ueneris impetus inhibet. Ardentes febres repellit cum aceto ſumpta.

Cum farina hordeacea contuſa & calefacta ad ignem, deinde ſtomacho impoſita, ardorem eius extinguit.

Mulieres fluxu menſtruo laborantes utentur portulaca, ea citò abſq; noxa ſiſtit.

A Contusa ac imposita sacris ignibus medetur.

Portulaca ore manducata, prodest contra fluxum sanguinis narium. Idem præstat succus fronti illitus. Portulaca permista cum polenta, & emplastri modo imposita, sedat dolores capitis, extinguit oculorum calorem, sistit fluxum alui & pręcipuę dysenteriam, corroborat renes ac uesicam. Succus in potu sumptus, medetur febribus ardentibus, lumbricos uentris necat, tollit sanguinis excreationem.

Portulaca clystere contra destillationes in intestina muliebrium locorum erosiones infunditur. Inspergitur capiti in dolore ex æstu facto cum rosaceo aut oleo. Inspergitur & contra pustularum in capite eruptiones cum uino ut exterantur, & cum polenta contra uulnerum siderationes utiliter emplastri modo imponitur.

Manducata item cum polenta, intestinorum uomitiones sistit, aluum refrigerat, laborantes podagra calida sanat.

Eius radix suspensa filo, gestata ad collum, uuæ morbum expellit, quod accidisse Pretorio uiro scribit Plinius.

Oculis si procidant, eadem prodest folijs tritis cum corticibus fabæ. Vlcera oris commanducata cruda tumoremq; gingiuarum sedat: item dentium dolores, tonsillarum ulcera succus decoctæ.

B Mobiles dentes stabilit mansa, cruditates sedat, uocemq; firmat, & sitim arcet.

Recens postremò masticata, stuporem dentium ex esu acerborum fructuum contractum diminuit ac tollit.

DE AQVA PORTVLACAE.

Herba, caulis, atq; folia simul concisa, in exitu Maij distillantur.

Aqua Portulacæ mane ac uesperi per tres aut quatuor dies singulis uicibus duabus aut tribus uncijs in potu sumpta, medetur sanguinem excreantibus & dysentericis.

Eadem pota unumquemq; alui fluxum sistit, pellit calidam ac siccam tussim.

Prodest contra calorem iocineris, sedat sitim, medetur pesti, pellit suspiria.

Salubris est infantibus contra calorem & lumbricos, mane ac uesperi singulis uicibus ad duas uncias pota.

Item in duabus uncijs aquæ Portulacæ, si semen psilij pondere decem granorum hordei per noctem maceretur, & deinde si inde spongia linguam per diem ter aut quater lauent, quæ ex magno calore in morbis acutis adusta est, & nigredinem contraxit, auxilium præstat.

Conducit ad refrigerandum sanguinem inflammatum, in potu sumpta, uel potui admista: repellit quoq; affectus uesicæ.

C # DE PREMVLA VERIS.

NOMENCLATVRAE.

Premula ueris.
Solidago.

Maßliebe.
Zeitloſen.
Maſſüſſelen.

ANNOTATIO IN PREMVLAM VERIS.

REMVLA ueris herba eſt, quæ primo ſtatim uere emi cat. Eſt autem herba paruula cuius folia ſupra terram ex tenduntur, & florem album fert chamomillæ flori ſimi lem, florum uerò extremitates phœniceum colorem & ualdè floridum imitantur. Apolline hic opus eſſet, ut nobis hanc
D herbam apud ueteres autores indicaret. Recentiorum medicorum uaria de hac herba eſt opinio. Antonius Muſa eam putat eſſe Violam albam, & quod Plinius lib. 21. cap. 11. de ea ſcribat, ubi inquit: Florum prima uer nunciantium uiola alba: tepidioribus uerò locis, etiam hyeme emicat. Doctor Theobaldus Fettichius, ut Ottho Brunsfelſius indicat, eam inter ſpecies Conſolidæ numerat, uocatque eam Solidaginem. Apud Pandectariũ Artetica dicitur, & procul dubio, propterea quòd experimento comprobata ſit contra dolores articulorum ex calida intemperie prouenientes. Recentes etiam herbam paralyſis nominant.

DESCRIPTIO.

Premula ueris oblonga habet folia in ſummitate rotunda, flores albos, rubore permiſtos, & quoſdam refertos colore ex rubro albicantes, in medio luteum granum continetur, ſemperq́; ſe ad ſolem uertunt. Gaudet locis humidis, paſcuis, & hortis, atq; ſupra terram ſe propagat.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba & radix eius refrigerant atq; humectant, uſq; ad ſecundum ordinem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis ex radice bibat, ſummopere prodeſt contra puſtulas oris atque linguæ.

Colligenda

A Colligenda est hæc herba cum floribus & radice in Septembri, & in loco aëri exposito siccanda, & non ad solem, ea totum annum durat integris uiribus.

Spasmo qui ualde obnoxius fuerit, eam in bono uino decoquat atq; bibat, cum dormitum iturus est, tum auxilium præstat.

Contra maculas corporis. Hanc herbam cum radice in aqua cœlesti coque, si inde lauentur, pereunt.

Eo decocto si paralytica membra inungantur, ualde prodest.

Prodest quoq; si tumida genitalia uiri inde foueantur.

Radix etiam contrita ac tumoribus ijsdem imposita, certe iuuat.

Folia uiridia salubria sunt ad omnia calida uulnera, si imponanť.

Herba ipsa adhuc tenera, cum sale, oleo oliuarum & aceto manducata, aluum constipatum laxat.

DE AQVA PRIMVLAE VERIS.

Herba ipsa cum radice atq; tota substantia in medio Maij distillatur.

Aqua hæc mane, meridie ac uesperi singulis uicibus ad iij. aut iiij. uncias pota, facit appetentiam ciborum.

Prodest si alicui costa uel crus fractum fuerit, sanat uulnera, in potu sumpta, & si ex ea lauentur.

Eadem sex uncijs sumpta, mollit aluum, sanat intestina exulcerata, confortat membra paralytica, si ex ea fricentur. Iecur refrigerat, extinguit interiorem calorem, reprimit Choleram, medetur pustulis oris, atq; linguæ ex calore obortis.

B

DE PROSERPINATA.

NOMENCLATVRAE.

πολύγονον.

Polygonon.
Proserpinata.
Centum nodia.
Corrigiola minor.
Weg Tritt.
Weg Graß.
Den Graß.

ANNOTATIO IN PROSERPINATAM.

PROSERPINATAM Plinius lib. 27. cap. 12. Sanguinariam, Columella uerò Sanguinalem appellat. Nec fuit Romanis scriptoribus, ut Marcellus inquit, alia nominis ratio quàm ex ui & usu

C eius, qui sentientes sanguinem expuentibus, cruentisque intestinorum torminibus eam mederi, ex meliore hac potestate nomen illi fecerunt. Græci contrà à seminis copia, uel geniculorum quos habet frequentia, Polygonon eam appellauerunt. Siquidem Græcis Gonos genitura & semen, Gony uerò genu est. Hanc herbam uerum Gramen esse medici recentiores perhibent, quare ubicunque Graminis mentio habetur, non alia utendum est. Magnam ei iniuriam facimus, quæ cum multis nominibus celebretur, & uarias in se uirtutes habeat, eam tamen pedibus nostris calcamus. Duplex eius genus est apud Dioscoridem, nempe Polygonon mascula & Polygonon fæmina. Mascula, numerosos, graciles & teneros ramulos habens, geniculis interfectos, graminis modo per terram serpentes. Folia rutæ illi sunt, longiora tamen & molliora, & singulis folijs adnatum semen. Fœmina autem singulari caule exiguus frutex est, harundini similis continuatis geniculis, & in se ipsos tubarum modo farctis: circa quos piceæ similia folia in orben exeunt. Centumnodiam quoque Latini eam appellant à multitudine nodorum. De hac quoque suprà tractatum est in Gramine.

DESCRIPTIO.

Proserpinata habet singulares & molles ramulos cum teneris geniculis, per terram se propagantes, & singulis folijs semen adnatum habet, flores ei sunt albi atq; rubri, atq; hæc est mascula. Fœmina D habet teneros ramulos instar harundinis, radix nullius est usus. Gaudet nasci secus fluuios, quidam appellant caudam uulpis.

TEMPERAMENTVM.

Proserpinata humectat in secundo, & refrigerat in principio tertij gradus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus in potu sumptus prodest sanguinem excreantibus, tollit alui fluxum, & uomitum.

Idem potus & umbilico illitus, facit ad stillicidium urinæ, sanat morsus uenenatorum.

Proserpinata cum uino & melle cocta, sanat recentia uulnera, si imponatur.

Potio uulneraria. Accipe succi Proserpinatæ, Saniculæ & Brassicæ, singularum manipulum, & exprimatur permisceaturq; cum aqua Sambuci. Hæc potio sanat quælibet uulnera.

Succus Proserpinatæ auribus instillatus, tollit fluxum purulentum. Fistulas quoq; sanat infusus.

Idem bibitur cum pipere longo aduersus quartanam, matutino tempore tribus diebus ex ordine sequentibus.

A Herba ipsa cum uino & aqua bibita, prodest contra omne frigus, febrem, & morsus uenenatorum. Vrinam ciet, purgat uesicam.

Contra apostemata pectoris, Accipe succum huius herbæ, & oleum rosaceum eodem pondere, butyroq; admisto temperabis simul, & thoracem inde illines, aliaq; apostemata corporis, opitulatur.

Proserpinata uiridis contusa, uulnera sanat.

Genitalium ulceribus egregie medetur, cum uino decoctus succus, addito melle. Contra stomachi ardores, sanguinis excreationes, quæ serpunt, sacros ignes, inflammationes tumoresq; & uulnera, emplastri modo folia utiliter imponuntur.

Proserpinata in rubro uino decocta, omnem fluxum alui, uomitum, excreationem sanguinis & superfluos menses sistit. Itidem expellit omne uenenum: calculum potenter pellit, omnem calorem interiorem sedat, sanat omnem exulcerationem internam.

DE AQVA PROSERPINATAE.

Herba tota cum radice conciditur & distillatur in medio Maij.

Aqua Proserpinatę mane, meridie & uesperi singulis uicibus iiij. uncijs in potu sumpta, nimium fluxum alui sistit. Prodest contra febrem quæ cum calore inuadit. Sacris ignibus medetur, linteolis imposita. Confert quoq; contra omnem dolorem uulnerum, si B herysipelas uel inflammatio accessit, si inde lauentur, & linteolo etiam imponatur.

Purgat renes, pellit calculum lumborum, cit urinam, aperit obstructionem eiusmodi membrorum.

Prodest pueris & adultis contra lumbricos, in potu sumpta: facit ad putridas gingiuas si inde lauentur, medetur nigris pustulis linteolis imposita.

Omnes calores extinguit tam intus quàm foris.

DE PROTENTILLA.

NOMENCLATVRAE.

Protentilla.
Tanacetum agreste.

Genserich.
Grensich.
Grensing.

ANNOTATIO IN PROTENTILLAM.

C PROTENTILLA uulgò ab Herbarijs dicitur, quam nonnulli medici Tanacetū agreste appellant, folia em̄ Tanaceto fermè similia sunt. Posset quocp ob formam parua Agrimonia uocari, cui quocp non dissimilis est. Apud Plinium & Dioscoridem certa nomenclatura ei attribui adhuc non potest. Hieronymus Bock putat esse Millefolium magnum. Germani eam appellant Genserich aut Grensich, quia anseres hac herba ualde delectantur.

DESCRIPTIO.

Protentillæ folia super terram serpunt absq; caule, flores habet luteos, ad similitudinem florum rumicis, nasci gaudet secus uias & & in locis aquosis, ferè similis Tanaceto.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atcp humectat, ut Barbari tradunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cum absinthio usurpata, interficit lumbricos, pellit colicam.

Ad Tenesmum, Hanc herbam in uino decoque, ac ita calidam umbilico impone, ea absq; dubio auxiliatur. Succus eius cum uino sumptus, tollit Colicam ex frigida causa procreatam.

Succus etiam exterius uulneribus illitus, prodest.

Herba ipsa in uino decocta, colicæ quocp medetur.

Itidem confortat membra, si inde fricentur.

D Eadem herba cum aqua & sale decocta & potui data, subuenit ex alto delapsis, dissoluit atq; expellit sanguinem concretum.

DE AQVA PROTENTILLAE.

Herba ipsa cū radice conciditur, & à Iulio usq; ad Septembrem distillatur.

Aqua hęc vi. aut vij. diebus mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs in potu sumpta, alba menstrua mulierū sistit.

Eadem oculis instillata defluxionis impetū pellit, medetur quoq; inuersis palpebris, si inde illinantur. Oculis indita prodest contra caliginem, albuginem, maculas atcp pustulas eorum. Vulnera sanat, si ex ea lauentur, & linteolis imponatur. Herpetem depascentem quoq; sanat. Si spina dorsi inde fricetur, tollit dolorem.

DE AQVA EX FLORIBVS PROTENTILLAE.

Flores eius quando plene fuerint maturi, in Balneo Mariæ distillandi sunt.

Hæc aqua mane à ieiuno duabus aut tribus uncijs sumpta, per aliquot dies, omnia membra hominis confortat. Prodest contra uertiginem capitis in potu sumpta & fronti illita. Tollit catharrum & destillationem oculorum lippientium, facit quoq; ad humida ulcera linteolis applicata, humiditatem enim per poros educit.

A

DE PRVNELLA.

NOMENCLATVRAE.

Prunella.

Brunellen.

B

ANNOTATIO IN PRVNELLAM.

RVNELLA, à Hieronymo nobilissimo Herbario inter Consolidæ species numeratur. Multæ sane species sunt Consolidæ quæ enumerantur à recentioribus medicis & Herbarijs, quarum nulla fit mentio apud antiquos autores. Hieronymus ponit Consolidam mediam uel minorem, cuius triplicem facit differentiam. Primæ quidem nomen indit Germanum, Brunell, flore purpureo. Alteri, Gülden Güntzel, flore ueneto, Blaw. Et tertia nomen maiusculæ, teutonice Groß Güntzel, sine floribus, figura Betæ, folijs paulò exilioribus. Habent ferè easdem uires, sed Prunella usitatior est ad affectus oris atque gutturis, & ad linguæ ardorem, ualde enim sanat & refocillat, ore atq; gutture inde colluto.

DESCRIPTIO.

Prunella caulem habet crassum qui ad Balsamitæ modum fert herbam, & in Martio ac Aprili florem ueneto colore producit.

C TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus huius herbæ cum aqua roſacea temperatus, capitiq; impoſitus, dolorem eius ſedat.

Idem cum uino permiſtus ac in potu ſumptus, uenenum ex morſu uenenati, tollit.

Herba ipſa elixa & temperata cum oleo amygdalino, & ſucco malorum granatorum, & ſumpta, medetur calidæ tuſſi.

Pellit apoplexiã & lenit ſtomachum cũ aceto elixa ac mandata.

Cum farina hordeacea temperata ac oculis circumlita, calorem inde repellit. Itidem dolorem gutturis ſedat.

Radix cum farina hordeacea temperata, medetur ſacris ignibus.

Succus cum oleo roſaceo ac aceto mixtus, dolorem capitis tollit, ſi illinatur.

Herba ipſa cum aceto contuſa, atq; ceruſſa admiſta, locoq; calido illita, calorem repellit.

Cum alijs bonis herbis permiſta & manducata, malos humores per inferiora expellit.

Præſens remedium eſt alcolæ, & oris ulceribus ſerpentibus.

DE AQVA PRVNELLAE.

D Tempus diſtillationis eius eſt, ut herba, caulis, & flores concidantur & diſtillentur in exitu Maij.

Aqua Prunellæ tollit putrefactionem oris.

Temperata cum oleo roſaceo & aceto, & temporibus illita, calorem capitis diſcutit.

Cum aqua roſacea permiſta, capiti quoq; medetur.

Eadem mane & ueſperi ſingulis uicibus quatuor uncijs in potu ſumpta, prodeſt contra puncturam quę in latere ſentitur, & contra apoſtemata interiora corporis, extinguit inflammationes, ſuccurrit imbecillitati cordis.

Eodem modo pota, ſacros ignes & heryſipelata ſanat, tam in adultis quàm in pueris.

Mane in potu quotidie ſumpta, præſeruat à peſte, expurgat pectus, & tollit ſtranguriam. Prodeſt contra tertianam & quartanam febrem.

Itidem pota medetur muliebribus quibus matrix intrinſecus incipit putreſcere & ſuppurare, ex ea enim ſanantur.

Facit ad uulnera, ſi inde lauentur, atq; ſi ea linteis imponatur.

Facit ad alcolam & exulcerationem oris, ore inde colluto & gargariſſato, putrefactionem enim & ardorem atque puſtulas oris ſanat.

DE PRVNIS.

NOMENCLATVRAE.

Κοκκυμηλέα.

Prunus.
Prunum, fructus, arbor.

Pflaumen.

ANNOTATIO IN PRVNVM.

RVNORVM uaria sunt genera, & innumeræ differentiæ. Prima laus Damascenis tribuitur, nigra cute, carne suaui, rotundo ligno, exili nucleo. Habentq; nomen, ut B Galenus inquit, à Damasco Syriæ monte, in quo nascuntur. Secundas partes sibi uendicant Pertigona cognomine, Iberica uocata, quoniam primum ex Hispania uenerunt, ut inquit Aëtius, succi dulcioris, duriorisque carnis, suaui gustu, ea parte qua solem spectant, purpureo nitent colore, aduersa candicant uel subrubent, utraq; pressa digitis internum os dimittunt. Alia coloris ceræ ex candido in luteum pallescentia, quæ cereola uel cerea uocitantur. Commendantur maximè quoq; quæ Prunidactyla, à longitudine digiti dicta, purpurea, suaui carne, ouata pomi specie, insitionis mangonio nusquam non nascentia. Pruna ut ficus exiccata, utilia permanent, usuiq; per annum reseruantur commodè. Siccantur pruna in sole per crates loco sicciore disposita.

DESCRIPTIO.

Prunorum quędam sunt alba, quędam rubicunda, cœrulea, & cerea, alia citrino colore, flores producunt, colore roseo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Habent omnia uirtutem molliendi aluum, & mutandi naturam hominis.

Pruna Damascena & Armeniaca uiribus præstant. Austera Pruna in principio secundi gradus, natura sunt humida & frigida. Virtutem habent purgandi, & laxandi, corriguntur Tamarindis & Cassia fistula.

Ex carne eorum conficitur electuarium quod ad multos affectus
C conducit ex calida causa prouenientes. In Armenia Pruno perforatæ Scammoneam indunt, deinde argilla iterum obturant foramen. Pruna quæ in tali arbore crescunt, subducunt aluum, & ualde penetrant.

Nigra Pruna atram bilem expellunt. Alia stomacho sunt noxia, parum alimenti præbent.

Pruna emolliunt uentrem, presertim recentia, sunt difficilis concoctionis, si nimium edantur, potissimum ijs qui frigido sunt stomacho. Sed siccata stomacho non adeo sunt nociua.

Gummi manat ex Pruno arbore quod ad multa conducit. Id frangendis uesicæ calculis cum uino bibitur. Ex aceto infantium impetigines idem sanat.

Folia huius arboris in aceto coquuntur, si antiqua ulcera inde lauentur, ea sanantur.

Nigra Pruna magis probantur, quia uentrem laxant, & Choleram refrigerant.

Recentia magis laxant quàm siccata.

Decocto Prunorum faucium, & gutturis inflammationes utiliter colluuntur.

D

DE PSYLIO.

NOMENCLATVRAE.

ψύλλιον.
Κυνοκεφάλιον.

Psylium.
Herba pulicaris.

Psylien Kraut.
Flö Kraut.

ANNOTATIO IN PSYLIVM.

PSYLION à Latinis herba Pulicaris dicitur, uel quia Pulices fugat, uel quia semina pulicibus similia habet, A Grecis Cynocephalion dicitur, quia flores canino capiti non dissimiles habet. Est & altera herba apud Dioscoridem, que Conyza pulicaris, hæc autem simpliciter Pulicaris dicitur, ne hoc alicui errorem pariat.

DESCRIPTIO.

Psylium folijs est flaccidis, caule oblongo, in summo duo aut tria capitula habens, in quibus semen continetur nigrum instar pulicum, cuius usus est in medicina. Gaudet locis humidis.

TEMPE.

A

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Subducit aluum, & naturam hominis mutat, si quis eo utatur. Exterior cortex seminis natura refrigerat, modicumq; ueneni in se continet, propterea semen contundi debet, & in aqua lauari, ut interior materia exeat, sic potest in medicina usurpari.

Semen cum oleo rosaceo permistum, omnes dolores exteriores corporis pellit, qui ex calore oriuntur, si emplastri modo imponat.

Idem contritum & aceto temperatum, & emplastri modo calidis pustulis impositum, calorem educit. Presertim autem ita conducit ad herysipelata. Ad calorem si foris corpori adhibeatur, magis prodest, quàm si intrò sumatur semen.

Semen sub lingua retentum, sedat tussim, prodest contra siccitatem linguæ, quę ex calore prouenit. Semen in usu fronti imponitur in dolore & temporibus ex aceto, & rosaceo aut posca.

Psyllion in aqua cū radicibus coctum tenesmo imponitur: Item umbilicis prominentibus, & infantium ramici, uetustis ulceribus prodest.

Omnibus articulorum morbis salutare est semen huius herbæ,
B madefactum in aqua, admistis in heminam seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris uno. Podagras idem refrigerat, dolorem & tumores luxatorum tollit.

In quam domum uiridis inferatur herba, pulices arceri perhibentur. Succus uerminosis auribus, aut fluxione tentatus instillat.

DE PVLEGIO.

NOMENCLATVRAE.

Γλήχων.
Βλῆχρον.

Pulegium.

Poleyen.

ANNO.

ANNOTATIO IN PVLEGIVM.

C VLEGIVM nota paſſim herba, magna ei cum nepeta & mentha ſocietas: fœmina in eo efficacior, ut Plinius inquit, florem habet purpureum, mas candidum, utriuſq; recens incenſus pulices necat: unde & nomen Pulegio. Quotidianus Pulegium olim ueteribus in ſanitatis uſu cibus: unde in ſale ſeruabatur aliorum, ſalgamorum modo, ut autor eſt Columella. Græci etiam Blechona mutatis literis uocauere, quoniam pecus, guſtato eo dum floret, balatu compleatur. Eſt & Pulegium ſylueſtre, Origano ſimile, folijs minoribus quàm ſatiuum.

DESCRIPTIO.

Pulegium maioranæ formam repræſentat, caulem habet mollem, flores cœruleos, in terra ſe propagans, odorem habet bonum, & gaudet locis humidis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pulegium, ut inquit Ægineta, calefacit & attenuat, & decoquit uehementer, Quamobrem ex thorace & pulmone, humida, craſſa, glutinoſaq; facile facit expuere.

Pulegium quando flores geſtat colligendum eſt, tum duos an-
D nos ſynceris uiribus durat.

Nepeta, Pulegium, & Origanum, eaſdem ferè uires poſſident, unde & ſępius unum pro alio ſumitur.

Contra corporis pruritum, Pulegium in aqua decoques, & inde prurientem ſcabiem lauabis, & bonum erit remedium.

Contra inflationem uuluæ, mulier decocto Pulegij aluum fouebit, hoc auxiliatur. In uino coctum ac bibitum à mulieribus, menſes ducit. Pulegium grauidis fœminis in cibo non conducit, quia abortus ita timendus eſſet.

In potu uel in cibo aſſumptum, ſecundas expellit.

Cum melle & ſale permiſtum, auxiliatur paralyticis & fractis membris. Aſthma tollit cum melle permiſtum atq; intrò ſumptum.

Contra tormina inteſtinorum, accipe duas partes uini, & cum Pulegio decoque, eoq; utere. Vel Pulegium cum aqua mulſa uel aceto ſume, ita etiam opitulatur.

Ita ſumptum medetur etiam uiperæ ictui.

Qui aſſidue ſomnolentus fuerit, accipiat recens pulegium, ac ſub linguam ponat, & in ore contineat, ſæpius em̃ ita recens ſumptum, auxilium adfert, & arcet ſomnum.

Obmuteſcens accipiat Pulegium ac in bono uino uel aceto elixum, linguæ admoueat, hoc loquelam citò reſtituit.

In pulue-

A In puluerem redactum ac uino inditum, atq; bibitum per duos dies, cum cubitum ire uolueris, pulmonum & iecinoris uitia emendat. In ouo sumptum pulegium uel semen eius, contra cruditatem stomachi & uomitionem eius auxiliatur. Qui ex nimio fluxu sanguinis animo deficiunt, eos recreat atq; confortat, cum aceto naribus obiectum. Si dentes ex eo in puluerem contrito fricentur, omnem pellit dolorem. Podagræ subuenit, recens contusum atq; impositum.

Cum polenta calidum impositum discutit inflationem.

Contusum atq; cum croco temperatum, maligna corporis ulcera pellit, & præsertim ea quæ circa ungues digitorum exoriuntur.

Contusum ac lieni impositum, tumorem eius discutit.

Cum uino calido sumptum, medetur uesicæ stillicidio, idem ulnum in oleo elixum ac uentri impositum, ad eundem affectum auxiliatur. Radix eius in forti uino elixa, tumorem pellit, imposita.

In uino sumptum pulegium, uenenum serpentium pellit.

C Itidem sanat pulmonis ac iecinoris affectus.

Succus clystere infusus, lumbricos necat.

Pulegium in uino elixum, ac naribus ita calidum bis aut ter inditum, catharro medetur & destillationi capitis. Vuluæ humiditatem expurgat atq; desiccat. In uino coctum ac ita calidum aluo im-

B positum, pellit intestinorum tormina. Idem à muliere sæpius sumptum, reddit eam fœcundam.

Admotum naribus idem ex aceto animæ defectus excitat.

Vinum decoctionis eius & ficuum siccarum, ualet contra frigidam tussim, ex glutinoso humore, uel aquoso.

Id uinum ualet etiam dolori stomachi & intestinorum ex causa frigida, ut Platearius testatur. Similiter & emplastrũ ex eo in uino decoctum.

Gargarismus factus ex aceto decoctionis pulegij, & ficuum siccarum, humiditatem uuæ & gingiuarum desiccat.

Fomentum factum ex aqua decoctionis eius, humiditatem matricis desiccat, & uuluam mirabiliter coarctat.

Decoctum eius ablutas prurigines mitigat.

DE AQVA PVLEGII.

Conueniens tempus distillationis eius est, ut herba ipsa cum tota substantia concidatur quando flores gerit, ac distilletur.

Aqua Pulegij mane ac uesperi singulis uicibus duabus uncijs pota, prodest mulieribus quibus matrix refrigerata est, ac menses earum trahit.

Eadem per diem bis pota ac singulis uicibus ad iiij. uncias, prodest contra sanguinis fluxum, tam per superiora quàm inferiora,

nimirum

C nimirum subuenit sanguinem excreantibus, ac sanguinem mingentibus, & dysentericis.

In potu sumpta, pellit secundas, per incuriam obstetricis impeditas. In potu sumpta ruptis medetur.

Supra dicto modo bibita, crassos ac glutinosos humores in thorace extenuat ac emollit, nauseam ac uomitum sistit, pellit Melancholiam ac tristiciam, medetur intestinorũ torminibus, pellit uenenum, sanat morsus serpentium ac uiperarum, in potu sumpta, uel linteolis impòsita.

Quatuor uncijs pota ac quater per diem, stranguriæ medetur, parturientibus potui data partum promouet.

Prodest in potu sumpta, contra frigidas destillationes capitis & catharrum, tollit quoq; antiquos affectus capitis: prodest quoq; auribus indita, contra frigidos eorum humores. Oculis fluentibus instillata medetur, pellit omnes dolores oculorum, eosq; claros reddit, caloremq; inde repellit, uisumq; confortat indita.

Pruriginem tollit per diem bis ex ea lotam, mitigat podagram, ac pellit tumores linteolis imposita.

Naribus applicata fluxum sanguinis sistit.

Nitidam reddit faciem, si ex ea sæpius lauetur, pellit lentigines aliasq; maculas ex solis æstu contractas.

D

DE PVLMONARIA.

NOMENCLATVRAE.

Pulmonaria.

Lungen Kraut.

ANNOTATIO IN PVLMONARIAM.

PVLMONARIA, ut Antonius Musa, & Hieronymus Bock scribunt, herba est quam Dioscorides & Plinius Lichena appellant. Est autem duorum generum, Vna quæ petris adhęrescit, & iecoraria ab Herbarijs dicitur, quòd iocinerum fibris similis conspiciatur, hanc Lichenam petrosam, & aquaticam possumus appellare, ut Hieronymus Bock indicat, & teutonice Brunnen Leber kraut. Alteram uerò Arboream siue Syluestrem Lichenam, quæ muscosis arboribus, & umbrosis petrosisq;

A petrosisq; rupibus adhæret. Germanice autem Waldt Lungen kraut nominare possumus:utraq;,ut Plinius inquit,contra impetigines prodest. Pulmonaria autem ab Herbarijs dicitur, quoniam pulmonum affectibus præcipuè medetur.

DESCRIPTIO.

Pulmonaria herba est in quercubus & saxosis rupibus crescens, folijs mollibus & sibi cohærentibus ac foraminosis, infrà autem luteo est colore,formamq; pulmonis refert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; humectat in secundo gradu.Habet uirtutem molliendi & dissoluendi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Pulmonariam cum uino coctam, melleq; admisto, per linteum aut setaceum trajcito,ut pulti similis fiat, tum ad solem siccari sinito, usq; ad tantam duritiem, ut in puluerem redigi possit. Puluis ille cum farina hordeacea permistus, calidis ulceribus medetur inspersus.

Eadem per noctem in uino macerata difficultatem spirandi adimit. Eodem modo usurpata contra siccam tussim prodest,potissimum autem contra omnia pulmonum & iecinoris uitia auxiliatur.

B Contra pulmonis uitia puluis conficitur hoc modo, Accipe Pulmonariam siccatam,semen anisi, pulmonē uulpis in aëre siccatum, fœniculi semen,dulcem radicem Enulæ,Ginziber,eodem pondere, & singula benè contusa per setaceum colabis, saccharumq; optimum ad pondus omnium addes, simulq; miscebis. Hic puluis ad modū alterius Trageę,mane ac uesperi sumptus,pellit difficultatem anhelitus,aperit pulmonem & iecur,prodest ad asperam tussim.

Veterinarij pulmonaria in puluerem redacta,& cum sale permista utuntur ad tussim & asthma pecorum, & est experimentum.

DE PYRETHRO.

NOMENCLATVRAE.

πύρεθρον.
Pyrethrum.
Saliuaris herba.
Bertram.

ANNOTATIO IN PYRETHRVM.

PYRETHRVM à feruido sapore qui in eo similis igni sentitur, nomen obtinuit.Romani Saliuarem herbam dicunt.Comman

C ducatum enim copiosam oris saliuam proritat: quia potestate plerunq; sunt feruida omnia, ideoq; ueteres Græcorum medici ad purgandas capitis pituitas eo utebantur.

DESCRIPTIO.

Pyrethrum herba est Tanaceto fermè similis, nisi quòd in summo umbellam habet anetho similem: floribus est luteis, radice tenui & nigricante, sed foris cano colore. Gaudet editis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Colligitur aũt in hyeme, duratq; quinq; annis integris uiribus;

Bonitatis laudem obtinet quæ feruido est gustu, & multam saliuam excitat.

Radix multùm malorum humorum attrahit, & tollit dolorem dentium in ore retenta.

Radix ea bona censetur, quæ densa & ponderosa fuerit, neq; fracta puluerulenta fuerit, Virtutem habet consumendi, attrahendi, & dissipandi.

Ad dentiũ dolorem, quem maxillarum tumor comitatur, Pyrethrum in aceto decoques, eo decocto calido os collues, illudq; sæpius expues, recensq; iterum assumes, eo modo opem præstat.

D Ad dentium candorem, Accipe albos silices ex fluuijs, eosq; contunde in puluerem, deinde accipe pennam & dentes expurga, ac pura aqua fontana, puluereq; illo eos frica, atq; post quatuor hebdomadas os semel inde collue, tum dentes candorem acquirunt, bonasq; gingiuas consequeris, orisq; suauitatem.

Pyrethrum cum aceto & ficis, aut dulci uino elixum, ac gargarissatum, purgat humidum cerebrum, malosq; humores Phlegmaticos educit.

In uino decoctum atq; oleo oliuarum, paralyticis membris subuenit illitum.

Ita quoq; prodest podagricis emplastri modo impositum.

Sudores inunctis ex oleo commouet. Facit ad longos in accessionibus febrium cum tremore algores.

Facit & ad ea quæ frigoribus perfrixerunt corpora & torpent, quibus egregiè prodest.

Sequitur Litera Q.

DE QVERCV.

NOMEN.

A

NOMENCLATVRAE.

Δρῦς.

Quercus.
Arbor Glandis.
Viſcum Quercinum.

Eychbaum:
Eychen miſpell.

ANNOTATIO IN QVERCVM.

QVERCVS à Græcis Δρῦς dicitur, quòd id genus arboris graue ſit ac durum, tum etiam quòd in ingentem euadat amplitudinem. Plinius glandiferas arbores una uoce comprehendi poſſe negat, Latino ſermone quemadmodum Græco poteſt δρῦος. Ponuntur autem huius arboris quaterna genera apud ipſum Plinium; ſcilicet Quercus, robur, æſculus, B cerrus.

TEMPERAMENTVM.

Quercus omnes partes facultatem habent adſtringendi: idq; maximè poteſt, quod inter corticem & lignum membranæ ſimile clauditur. Idem poteſt membrana glandis ea uidelicet, quę fructus carnem conueſtit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Quocunq; modo hæc uſurpata fuerint, natura adſtringunt atq; refrigerant.

Glandes faciunt ad profluuium muliebre, & præcipuè interior cortex arboris in aqua decoctus, ſi mulier inde ab inferiore parte foueatur, uapor iſte auxiliatur.

Idem Cortex & membrana quę ſub calyculo glandem obducit, ſimul in aqua & aceto decocta, ac emplaſtri modo ſacris ignibus impoſita, calorem reprimit.

Glandes in pulverem contritæ proſunt contra alui affectus & ſtillicidium ueſicæ, & contra ſtranguriam, medentur calculo renũ ac ueſicæ.

Glandium calyculi ſanguinem excreantibus proſunt.

Contra ardorem ſtomachi, Accipe folium Quercus, ac linguæ ſuperimpone, humiditatem inde prouenientem, ſi deglutieris, ad-

C iumentum adfert. Folia Quercus contusa ac recenti uulneri imposita, adeo illud contrahunt, ut non opus sit id consuere.

Contra uuam gutturis, Accipe glandes contusas; pipereq; contuso ac albo canis stercore addito, atq; ijs simul permistis uuam fricabis: possunt quoq; ad idem manducari.

Contra puncturam lateris, Bibe ex quercino uisco, hoc remedium præstat.

Lignum Quercinum coctum, prodest sanguinem expuentibus, si decoctum illud cum uino bibatur.

Fomentum uel suffitus ex folijs Quercus, subuenit mulieribus contra longum profluuium mensium.

Glandes in puluerem redactæ, & in uino sumptæ, uenenum in homine tollunt, ac expellunt per urinam.

Folia Quercus ad multa prosunt. Vnum enim folium apostemati impositum, tollit calorem ac sanat illud.

Glandes dolores capitis & inflationes in cibo faciunt.

Radix cum lacte bubulo cocta, ac in potu sumpta, prodest contra uenenosa remedia.

Fructus Quercus refrigerat & siccat in primo gradu.

Viscum Quercinum habet facultatem extenuandi, attrahendi, & humores discutiendi. Calefacit in tertio gradu.

D Hoc in puluerem contritum, ac cum resina & cera permistum, prodest contra lienem induratum, & morbum articulorum.

Viscum duplex est. Alterum quod in quercubus nascitur. Alterum uerò quod in piris. Sed Quercinum uiscum magis probatur.

Hoc in puluerem redactum ac cum aqua uitæ bibitum, pellit febres & Apoplexiam.

Ita sumptum pellit uertiginem & tumores corporis.

Annulus cum uisco quercino gestatus, auxiliatur contra morbũ comitialem. Idem manducatum præseruat à lepra. Auro circundatum & collo gestatum, defendit ab Apoplexia.

Strumas cum resina & cera discutit, panos mitigat omnis generis: quidam galbanum adijciunt pari pondere singulorum. Vngues auripigmento & sandaracha illitum extrahit, additum calci uiuæ, & fecibus, uim suam intendit.

DE AQVA FOLIORVM QVERCVS.

Folia Quercus non antiquæ in medio Maij distillantur.

Aqua illa facit ad alui fluxum siue album siue purulentum, singulis uicibus sex uncijs pota.

Expellit sanguinem ex contusione in grumos concretum.

Prodest immundo & putrescenti iocineri, ac pulmonarijs, quibus pulmo putrescere incipit, in potu sumpta. Prodest contra puncturam lateris.

A mulie-

A A muliere pota nimium profluuium menſtruorum ſiſtit, ſanguinem uulnerum quoq; ſiſtit, ſimiliter & ſanguinem mingentibus medetur, modo iam prædicto in potu ſumpta.

Eadem in potu ſumpta præcipuè conducit contra calculum lumborum & ueſicæ. Sanat quoq; inteſtina exulcerata ex fluxu alui.

Linteolis membro inflammato applicata, ultra modum refrigerat. Antiqua ulcera crurum ſanat, ſi ex ea lauentur, & per ſe iterum ſiccentur.

Subuenit quoq; contra ruborem & ardorem crurum ex nigris puſtulis, ſtupa canabina aut lineis pannis, per diem bis aut ter ſuper impoſita, uſq; dum calor extinguatur.

Sequuntur Herbæ de Litera R. *incipientes.*

DE RAPA.

NOMENCLATVRAE.

B γογγύλι ἥμερος.
Rapa.
Rapa ſatiua.
Rapum.
Rüben.

ANNOTATIO IN RAPAM.

RAPA ſiue Rapum genus oleris eſt apud nos in uſu frequentiſſimum. Varro Rapam quòd ex terræ rure quaſi ruapa, dictam putat. Alij quòd paſſim rapiatur Rapæ nomen deflexum eſſe cenſent, Græci à figura, quæ plærunq; rotunda eſſe ſolet, uocabulum detorſerunt, appellantes gongylen aut gongylida. nanque quod in rotunditatem coactum eſt, uel in orbem circumagitur γόγγυλον, hoc eſt ϛρόγγυλον dixerunt, ut teſtatur Barbarus, Dioſcorides duo facit raporum genera, Satiuum alterum, agreſte alterum. De uarijs generibus eorum, require Theophraſtum lib. 7. cap. 4. & Plinium lib. 18. cap. 13. & 19.

DESCRIPTIO.

Raparum omnigena genera ſunt. Aliæ enim ſunt oblongæ, aliæ paruæ, aliæ uerò magnæ, iuxta genus & ſationem, agriq; naturã, flores luteos producunt. Lætantur agris, & rure in hortis ſatæ amaritudinem contrahunt.

TEMPERAMENTVM.

C Rapæ calefaciunt in ſecundo ordine, & humectant in primo, multos humores pariunt ac difficile concoquuntur, multoſq; flatus creant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Satiuæ Rapæ ſunt difficiles concoctu, quæ decoctæ inflant aluum, & humores in corpore augent.

Habent Rapę miram proprietatem acuendi uiſum, ut Auerrois ſcribit.

Perfecte tamen coctæ, ut Galenus docet, nutrimentum prębent, corporiq; accommodatę ſunt. Contrà ſi crudiores ingerantur, concoctioni pertinacius reſiſtunt, inflationes pariunt, & ſtomachum infeſtant.

Semen raporum ſumitur ad Theriacam, medetur ueneno. Qui uenenum hauſerit, ſemen in aqua mulſa ſumat, hoc ueneni uim reprimit, ne nocere poſſit.

Rapæ cum aceto confectæ refrigerant atq; inflant, ſed tamen extinguunt calidum & ſiccum ſanguinem, unde maximi morbi creari ſolent.

Rapæ atq; ſemen earum uenerem ſtimulant.

Sanitati conducunt, ſi bis in aqua decoctę fuerint, malignam ſcabiem, quę leprę ſpeciem repręſentat, lauet ſe aqua in qua ſemen elixum fuerit, ea cutem reddit nitidam atq; puram. Cum uernali butyro ſi Rapa elixa fuerint, thoracem relaxant.

D Decoctum eorum ſedat ſiccam tuſſim. Cum oleo oliuarum decocta, concoctionem adiuuant.

Fouentur decocto eorum paralytica membra, podagræ & perniones, hoc maximè auxiliatur.

Si quis in excauata eius radice, ceram roſaceo exceptam in feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus medebitur.

Rapæ aſſiduo uſu craſſos creant humores, & ideo à Democrito in cibos damnatæ.

DE AQVA RAPARVM.

Rapa ſatiua cum radice conciditur, & in exitu Iunij diſtillatur.

Aqua raparum facit ad perfrictionem membrorum, ſi inde lauentur ac fricentur, & linteolum in ea madefactum per diem bis aut ter applicetur.

Facit ad quancunq; uſtionem, ſi ex ea lauetur, cruſtam enim acquirit cutis quæ non eſt remouenda, ſed aſſidue hac aqua lauanda, donec curetur.

DE RAPHANO MAIORE.

NOMEN.

A

NOMENCLATVRAE.

ῥαφανὶς ἀγρία.
ἀρμοράκια.
Raphanus maior.
Raphanus agreſtis.
Armoracia.
Merrettich.
Merrich.

ANNOTATIO IN RAPHANVM.

APHANVS, ut Ruellius inquit, nomen ἀπὸ τοῦ ῥαφαίνειν id eſt, quòd facile appareat, ſibi adſciuiſſe conſtat, nam die tertio à ſatu proſilit. Latini radicem uel radiculam appellant. Quamuis ut autor eſt Marcus Varro, hoc uocabulum è Græcia uenit in Latinum, cum ueteres Græci radicem dixerunt quam nunc raphanum. Niſi quis arbitretur forſitan ſibi radicis nomen arrogaſſe, quòd cæteras amplitudine corporis ſuperet, uel quàm pauciſſimis magnitudine cedat. Etenim plærunq; in tantam molem coaleſcit, ut frigidis locis quibus gaudet, infantium
B puerorum magnitudinem æquet. Dioſcorides duo genera raphani ponit, Satiuæ & Syluestris, utraq; cuilibet ſatis nota. Satiua eſt uulgaris Raphanus, qua magis ex conſuetudine utuntur ad uoluptatem, quàm ad utilitatem. Hac ſiquidem in cibis antecedente, plęriq; omnes, cum faſtidium urget, uorandi facultatem moliuntur, & appetentiam accerſunt, in quem uſum in taleolas orbiculoſq; ſecatur, ut aqua ſaleq; conſperſa cœnas inchoët. Si quis etiam cibos faſtidit, ad excitandam cupiditatē interponitur. Hanc raphnum Romani radicem ſeu radiculam appellant. Syluestris Raphanus eſt quam Latini Raphanum maiorem appellant, ut autores teſtantur, quia acriori eſt ſapore & maiores uires poſſidet quàm altera, propterea tali nomine donata eſt. Hæc à Latinis Armoracia quoque dicitur, & in medicina magis uſurpatur. A Germanis uerò Mörrettich dicitur.

DESCRIPTIO.

Raphanus maior herba eſt procera, & Bugloſſo uel Enulę Campanæ ſimilis, parua & inciſuris diuiſa, excelſo caule ac in medio albis & paruis floribus.

Radicem habet in terra profundam, albam, craſſam, & oblongam. Magna & oblonga habet folia, quæ prope radicem creſcunt.

TEMPERAMENTVM.

C Calefacit & deſiccat in ſecundo ordine.

Raphanus iuxta ſententiam Auerrois calida eſt in tertio gradu, & ſicca in ſecundo.

Radix adhuc uiridis melior eſt arida. Cortices eius exiccati durant annum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Raphanus maior à cibo ſumpta, laxat aluum & cit urinam.

Radix multum prodeſt à ieiuno manducata, totum diem præſeruat hominem à ueneno, ſtomachum tantum inflat, creat ructus, atque uomitum, A cibo cibum deprimit, & magis digerit quàm ſi à ieiuno edatur.

Succus radicis ualde prodeſt contra ulcera gutturis, gargariſſatus. Radix combuſta & in puluerem trita, purgat putrida uulnera, erodit carnem putridam, exiccat ſingulariter humida ulcera, morſibus uenenatorum abſq; noxa medetur in cibo ſumpta.

Herba ipſa cum Peucedano in aqua elixa, facit renaſci pilos, ſi caput inde lauetur, uel alius locus caluus.

Succus eius auribus inſtillatus, tollit ulcera earum, & deſiccat quoq; abſq; nocumento purulentiam aurium.

Semen cum melle contuſum opitulatur contra difficultatem an-
D helitus: puerperis præbet lactis copiam.

Raphanus maior contuſa ac elixa, ac melle permiſta, ore inde colluto ſanat exulcerationem oris.

Decoctum eius cum modico aceti temperatum ac bibitum, ſubuenit lieni inflato.

Succus eius per aliquot dies in potu ſumptus, ſanat exulceratum pulmonem, & eſt ſingulare remedium Phthiſicis atq; pulmonarijs.

DE AQVA MAIORIS RAPHANI.

Radix eius tantum conciditur & diſtillatur in Iulio.

Aqua illa mane ac ueſperi ſingulis uicibus duabus aut tribus uncijs in potu ſumpta, mirifice prodeſt contra Colicam. Conducit contra uenenum & impurum cibum in ſtomacho retentum, ad ſex uncias pota. Eadem per tres aut quatuor hebdomadas, mane ac ueſperi pota, ita ut homo natu grandis ſingulis uicibus, quatuor uncias in potu ſumat: iunior duas uncias: puer uerò unã unciam, medetur calculo renum & ueſicæ, cit urinam, expurgat renes atque ueſicam, atq; ſtranguriam diſcutit. Tribus uncijs mane ac ueſperi pota, purgat thoracem, medetur tuſſi, ſanat apoſtemata iocineris, illudq; confortat, eiuſq; obſtructionem aperit. Auribus indita, ulcera earum pellit. Sanat in cruribus herpetem depaſcentem, ſi exinde lauetur, atq; linteolis ipſa aqua imponatur.

Aqua

A Aqua hæc sale temperata ac paulisper calefacta quatuorq; uncijs in potu sumpta, ita ut per semihoram in stomacho retineatur, & deinde filum in oleo intinctum in guttur demittatur, & uomitus eo prouocetur, tum omnes Phlegmatici & frigidi humores educuntur, è quibus plærunq; febris exoriri solet.

Aqua distillata ex herba, semine, & radice, ea mane ac uesperi in potu sumpta, medetur calculo.

DE RAPHANO MINORI VEL COMMVNI.

NOMENCLATVRAE.

ῥαφανίς.

Raphanus.
Radix, Radicula.

B Rettich.
Gemeyn Rettich.

DESCRIPTIO.

RAPHANVS radicem habet instar Rapæ quæ interdum magna & oblonga conspicitur, interdum uerò rotunda & nodosa: herba eius raparum folijs similis est, quæ tamen longiora sunt. Semen autem in folliculis continetur, floresq; fert candidos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deficcat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Raphanus à cœna manducatus cibum bene concoquit, calefacitque stomachum, grauem autem reddit anhelitum, si quis statim ab ea sumpta, somnum ceperit.

Grauidis fœminis nondum conducit, expellit enim fœtum, trahit menses, educitq; secundas.

Succus eius inueteratis ulceribus illitus, ea renouat, gangrenamque in eis erodit. Idem præstat puluis eius.

C Succus raphani cum melle decoctus, atq; modico aceti admisto, percolatus, prodest contra febrem quartanam, & contra oppilationem lienis, si in potu sumatur.

Cutem subeuntibus aquis, lienosisq; utiliter Raphanus emplastri modo imponitur, ut Dioscorides testatur. Vomitorium semen est: urinam cit, & cum aceto potum, lienem minuit.

DE AQVA RAPHANI MINORIS.

Radix eius minutim concisa in principio Septembris distillatur.

Aqua raphani per triginta dies mane ac uesperi singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs pota, medetur calculo, cit urinam, expurgat renes & uesicam, locosq; qui calculum continent,

Tribus uncijs bibita, medetur ueneno quod in cibo uel potu sumptum est.

Medetur morbo regio, necat uentris lumbricos, concoctionem stomachi adiuuat, expurgat ipsum ab omnibus uiscosis humoribus & ab alijs rebus quæ concoctionem impediunt, aperit omnem obstructionem interiorum membrorum atq; uenarum. Superiore modo in potu sumpta, extenuat glutinosos humores in pulmone, facit ad tumorem splenis, expurgat thoracem à uiscosis humoribus, bonamq; reddit uocem.

D Prodest contra febrim quartanam bibita, trahit menses, pellit calculum.

Conducit illis qui à uespis & araneis icti fuerint, si locū affectum ea lauerint, & linteolis eam imposuerint.

Humores oculorum incidit, unde glaucoma oriri solet, oculis indita, extergit maculas faciei, si inde lauetur: tollit quoq; luteas maculas ex quibusuis membris, si sæpius inde fricentur.

Eadem sæpius gargarissata, & in ore retenta, auxiliatur anginę, & ulceribus gingiuarum, consumit enim resoluitq; & rumpit ea.

Facit ad puncturam lateris, si ex ea lauetur, Interimit etiam Scorpiones.

Mane ac uesperi singulis uicibus quatuor uncijs per tres aut quatuor hebdomadas pota, facit ad aquam intercutem, educit eam per urinam, modo ægrotus se nimio potu abstineat, nam quanto minus biberit, tanto magis aqua mingendo educitur, unde eo citius etiam sanatur.

DE RAPISTRO.

A

NOMENCLATVRAE.

Rapiſtrum.

Hederich.
Wilder Senff.

B

ANNOTATIO IN RAPISTRVM.

RAPISTRVM Ruellius nihil aliud putat eſſe quàm ſylueſtre rapum, cuius Columella meminit, ubi inquit, Rapiſtrum olus fauorum ceras exuberat: nam & crudo ceſpite uiret, ſed flores creat apibus gratiſſimos. Sylueſtrem raphanum quidam etiam rapiſtrum uocant.

DESCRIPTIO.

Rapiſtrum herba eſt ad Rapæ uel Cardui Mariæ figuram accedens, præterquam quòd hæc acutiora habet folia, quæ in medio nigras guttulas habent, inſtar Polypodij, flores gerit luteos, radices autem habet albas.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si cui membra ſunt refrigerata, ut ſcabies inde oboriatur, accipiat hanc herbam & in uino decoquat, ac mane & ueſperi in potu ſumpta, præſtat auxilium.

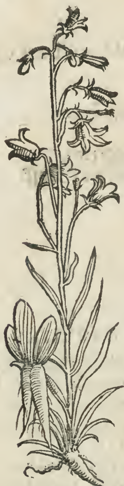
Radix eius in puluerem contuſa, & mane ac ueſperi ſumpta, ualde prodeſt contra febrem.

Hæc herba unà cum radice contuſa, & plantaginis maioris atq; proſerpinatæ ſingularum manipulus ſemis ei ſi admiſta fuerit, & de

inde

C inde in aceto cocta, atq; linteolo percolata, & uesperi, quando cubitum iturus es, hoc modo sumpta, sudorem elicit, expellitq; malos humores. Contra pestem hoc modo sumpta, priusq̃ homo dormierit, tum uehementer sudorem prouocat, deinde autem sumere debet Theriacam cum aceto.

DE RAPVNCVLO.

D

NOMENCLATVRAE.

Rapunculus.
Raponeoli.

Rapuntzelen.

ANNOTATIO IN RAPVNCVLVM.

RAPVNCVLVS rapula uel radicula est diuitum lautiorumq; mensis petita, qua potissimum tempore uerno in acetarijs utimur, quo tempore omnibus est cognita, nascitur enim passim prope sepes & etiam in hortis graminosis, Medicis adhuc nondum est exploratum, quo noĩe apud Dioscoridem & Plinium sit appellata. Iacobus Manlius putat esse minimũ genus naporũ, unde & napunculus ab aliquib. dicitur, qui sane ipsam ueritatem attigisse uidet̃.

DESCRIPTIO.

Rapunculus nascitur folijs angustis, duris & oblongis, caule alto, multisq; cœruleis floribus, radice dura & candida, eaq; tenera utimur cum ipsa herba in acetarijs, sic aũt maximè refrigerat, ciborum appetentiam facit, gustum emendat.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA.

Cum ſale & aceto parata ad acetarium, non ſolum cibi deſiderium inducit, ſed & ſtomachum reſocillat, ciet urinam, & ocioſis ac delicatis hominibus in cibo eſt gratiſſima.

DE RHEVBARBARO.

NOMENCLATVRAE.

Ρᾶ. Ῥᾶον.

Rhabarbarum.
Rheon.
Rheubarbarum.

Rheubarbarum / Ein Wurtzel.

ANNOTATIO IN RHABARBARVM.

HABARBARVM radix eſt pręcioſiſſima quę aliquando auri precium æquauit, eam noſtri medici, ſecuti Ioannem Meſue, inter cætera purgantia medicamenta,
B tanꝗ pręcellentiſſimam collocant, nec enim uim purgatoriam minorem agarico habet. Conſiderandum autem erit, quod Rheubarbarum quo nunc paſſim officinæ utuntur, & quod Meſue deſcribit, penitus eſſe diuerſum ab eo quod antiqui depingunt. Antiqui enim alterius cuiuſdam Rheubarbari meminerunt, quo ad uentris purgationem non utebantur, ſed antidotis miſcebant, & ad pleroſq; alios uſus adhibebant, quos operę precium non eſt hoc loco referre, quando ex Plinio, & Dioſcoride cæteriſq; facile diſci poſſunt. Varijs autem nominibus ab illis appellatur. Galenus enim hoc interdum Rheon, aliquando Rhiam uocat, Dioſcorides Rha, & iuxta quoſdam Rheon, Plinius Rhacoma, Celſus radicem Ponticam appellauit.

Rhabarbarum uerò quod nunc paſſim in Germania in monachorum hortis creſcit, quodq; ab Herbarijs cum lutea radice & magnis folijs oſtentatur, Hieronymus Bock credit eſſe Rumicem hortenſem, apud Dioſcoridem, ſcribitq; eam radicem ſiccatam in medicina quoqꝫ conducibilem atqꝫ bonam eſſe, tam intrò ſumptam quàm foris applicatam. Choleram enim & Phlegma abſq; noxa purgare, ſi in puluerem redacta pondere unius drachmę cum dimidia parte Gingiberis in iuſculo aliquo ſumatur, idq; ſe experientia didiciſſe. Qui ergo exoticum & precioſum illud Rhabarbarum,

C quod in officinis extat, emere non possunt, relinquant id diuitioribus, & hoc nostrate Rhabarbaro utantur, quod fermè exotico, ut iam indicatum est, uiribus est æquale.

DESCRIPTIO.

Rheubarbarum nascitur in Barbaria, unde & nomen sortitum est. Optimum censetur quod rubens est, & nigredine quadam permistum, quodq; ponderosum & densum succulentumq; est, & com manducatum luteum croci colorem refert. Improbatur in medicina illud quod molle & laxum est, & uenis caret, quodq; fractum pulueruIentum est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hac radice tam minoribus quàm natu grandibus semper utilicitum est, puerperis quoq; salubris est.

Huius radicis semidrachma uino imposita, magnas uires tali uino præbet, præseruatq; illud hominem à morbis imminentibus.

Ex eadem radice si quis bibat, discutit morbum regium & aquã intercutem.

Rheubarbarum membris ruptis tam interioribus quàm exterioribus accommodatum est, ex quacunq; causa id accidat, si quis ex eo bibat.

D Expellit malam Melancholiam & Phlegma.

Maxima eius uirtus est, quòd stomachum, iecur, atq; sanguinem in corpore expurgat, & tollit omnem obstructionem membrorum interiorum, unde grauissimi morbi, utputa hydrops, icteros, febris quartana, & lienis affectus sæpius exoriuntur.

Ad membra contusa atq; conquassata, Accipe Mumiæ duo grana, Rheubarbari semidrachmam, & bono uino decoque, membris inde inunctis auxilium præstat, & sanguinem conglobatum dissoluit. Durat Rheubarbarum quatuor annos synceris uiribus.

Hæc radix obduci debet cera quæ Terebinthina est permista, tum succum retinet.

Aqua Endiuiæ in qua Rheubarbarum est maceratum, facit ad fellis suffusionem & febrem Tertianam. Rheubarbaro autem modicum Spicæ admisceri debet.

Vsurpatur ferè Rheubarbarum ad omnes calidos affectus ex Cholera & Phlegmate exortos, qui humores inde euacuantur, si drachma ex eo contusa in uino uel alio liquore sumatur.

Ex Ioannis Mesue, & Auerrois & recentiorum omnium autoritate, ipsaq; experientia didicimus, inquit Manardus, Rheubarbarũ inter medicinas bilem pituitamq; expurgantes esse pereximium, adeoq; ab

A adeoq; ab his nocumentis quæ secum reliqua cathartica afferre consueuerunt, immunem, ut pueris, pregnantibus, cæterisq; imbecilliòribus tutò exhibeatur.

DE RHAPONTICO.

NOMENCLATVRAE.

Rhaponticum.

Rheuponticum/ Ein Wurtzel.

ANNOTATIO IN RHAPONTICVM.

RHAPONTICVM à natali solo retulit appellationem, siquidem in ripis Rha fluminis suprà Pontum & Cymerium Bosphorum nascitur. Is amnis Tanai uicinus est, in cuius superciliis eiusdem nominis oritur radix, ad multiplices medelarum usus proficiens. Cornelius Celsus Radicem Ponticam appellat. Rhaponticum Dioscoridis medicorum doctissimi interpretantur esse Rhabarbarum, suntq; quidam ex illis qui Rhaponticum idem cum Rhabarbaro esse contendunt. Porrò
B Rhaponticum uerum apud nos non habetur, sed quæ pro eo uenditur radix, Centaurium maius est, ut Ruellius, Cordus, aliiq; præstantissimi medici scriptis testantur.

DESCRIPTIO.

Hæc radix Rhabarbaro similis est, intrinsecus habens paruas fibras ad Rhabarbari speciem, sed talem non reddit colorem. Est autem hæc radix leuis minimoq; odore, & gustu amara, Manducata uerò mollescit, & croci fermè acquirit colorem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine, confortat atq; purgat sanguinem, expellit malos humores.

VIRES AC IVVAMENTA.

Maximas uires possidet, & præcipuè conducit ad omnes affectus interiores corporis, siue sint ex colore, siue ex frigiditate, & temperat naturam hominis.

Ex hac radice in uino decocta, si tumida membra inungantur, tumor deprimitur.

Sanguinem atq; colorem homini restituit.

Emplastrum. Accipe quatuor uncias olei rosacei, & pulueris Rhapontici semiunciam, ceraq; admista, fiat emplastrum. Hoc foris impositum stomacho, aut iocineri, aut lieni, aut in quacunque

C parte corporis dolorem senserit, auxilium præstat.

Rhaponticum cũ semine fœniculi in uino elixum & cum pauxillo sacchari edulcatum, facit ad oppilationem iocineris atq; lienis ex frigida causa procreatam. Idem in puluerem redactum & permistum cũ modico melle, atq; assumptum, prodest contra lumbricos.

DE RIBES.

NOMENCLATVRAE.

D Ribes.

Johans Treublin.

ANNOTATIO IN RIBES.

RIBES quid apud Arabes medicos sit nondum satis clarum est. Serapion & Isaac Ebemamaran scribunt, Ribes plantam esse quæ habeat capreolos recentes, rubeos ad uiriditatem tendentes, folia magna, lata, rotunda, uiridia, grana quorum sapor sit dulcis cum acore quodam, frigidam & siccam esse in secundo gradu. Hoc Arabum Ribes medici putant, hoc tempore prorsus esse ignotum, atq; officinas eo carere. Verum quo Pharmacopolæ iam utuntur, & passim apud nos in hortis inuenitur, Frutex est, ut Ruellius inquit, nullis planè spinis horridus, sed topiarius magis, & uitis pusillæ folio, rubentis uuæ, fertilis, sapore subacido, sepit eleganter hortorũ puluinos & areas, acini race-

A acini racematim congesti pendent, & à Gallis rubra grossula appellatur. Germani S. Johans Treublin, id est uuas S. Ioannis uocant. Nec constat apud antiquos quid sit hoc Ribes nostrum uulgare. Multi ex recentioribus medicis & Pharmacopolis putauerunt esse speciem Rhamni, parum spinosam, ferentem rubrum, in modum berberis, fructum. Alij uerò speciem Oxyacanthæ.

DESCRIPTIO.

Ribes arbuscula est bicubitalis, ad formam Rubi folia habens, sed non adeo aspera, flores luteos ferens, fructum in ramulis nascentem, rubicundum & minutum, instar Corallorum, Cuius usus est in medicina.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vuæ istæ manducatæ sedant sitim ex calore Choleræ prouenientem, & alui fluxum cohibent.

Cibi & potus appetentiam inducunt.

Succus inde sumptus maximè confert ad tremorem cordis, tollitq; uomitum. Succo inest dulcedo. Qui maximò calore infestatur, edat acinos Ribes & bibat succum, utrunq; habet uirtutem refri-
B gerandi.

Ex Ribes conficitur Eclegma, quod æstuantibus hominibus ualde conducit.

Potio inde parata cum aqua Endiuiæ, prodest ad uariolas & morbillos;

Ribes cum acetosa decoctum, prodest contra sitim & pestem. Hæc potio conducit quoq; contra ebrietatem, & hemorrhoides.

Acini Ribes, ut Ruellius testatur, sapore placent acido, refrigerant æstuantem stomachum: sitim restinguunt: quæ cum alios, tũ maximè febricitantes excruciat: cibi fastidia discutiunt, & appetentiam inuitant: fœdam uentris proluuiem cohibent, uomitiones sistunt, stomachum firmant, proluuium alui retinent, quod flaua bilis attulerit: erosiones & eiusdem uellicatus tollit: sanguinis feruorem demulcet, & bilis acrimoniam domat.

Rob de Ribes, ut Campegius scribit, stomachum calidum confortat, uomitum Cholericum sedat, sitim extinguit, cordis ebulitionem mitigat, & ipsum confortat, solutionem Cholericam stringit & alterat.

DE ROSA.

NOMENCLATVRAE.

ῥόδον.
Rosa.
Rosa rubra.
Rosa alba.
Mel rosarum.
Oleum rosarum.
Succus rosarum.
Rosen.
Rot rosen.
Weiß rosen.
Rosen honig.
Rosen öl.
Rosen safft.

ANNOTATIO IN ROSAM.

ROSAM Græci ῥόδον uocant, eo quòd (ait Plutarchus) ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, hoc est, ingentem odoris fluxum emittat. Rosa autem tam florem ipsum, qui spinæ uerius quàm frutice nascitur, quàm ipsam spinam aut fruticem comprehendit, generali quadam significatione. Poëtæ Rosas omnes antiquitus albas fuisse tradiderunt, uerũ quum Mars Zelotypus Adonidem interfecisset, accurrebat Venus per dumeta opem latura, & uulnerato pede, eius sanguine Rosæ tinctæ sunt. Sunt autem Rosarum uariæ species, quas suo ordine Plinius lib. 21. cap. 4. describit, præter eas quæ sentibus ac rubis crescere solent, quas Græci caninas uocant. Pharmacopolę autem duo tantum rosarum genera colligunt. Rubras, ex quibus oleum, electuarium, & saccharum rosatum conficiunt. Albas, ex quibus fit probatissima aqua ad refrigerandum, & syrupus rosatus, item etiam oleum.

ROSAE PARTES.

Multæ sunt rosarum partes, à Plinio & Theophrasto numeratæ, quas in medicina habere cõmodum erit, exiccant enim & extenuant, tum etiam adstringunt.

Vna est, cortex, illa scilicet quæ calycem circundat, quæ, quum calyx aperitur, in quinq; partes secatur.

Calyx est ille Rosæ globus antequam folia patescant.

Flos, est illud medium croceum capillamentis insidens.

Capillamenta

A Capillamenta uerò ſunt ueluti tenuia fila, ſupra quæ flores inſident.

Caput eſt globulus ille ab inferiore parte, quem ſi aperias, re quadam ueluti lana plenum uidebis: quod quum maturuerit, ſemen ambit, aptum plantari: non plantatur autem, quia tardiuſcule naſcitur. Vnde multi decipiuntur, qui putant ſemen, id eſſe croceum, quod flos dicitur capillamentis inſidens.

Vnguis eſt in imo folio candida pars.

TEMPERAMENTVM.

Roſæ natura refrigerant atque deſiccant in ſecundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cum Roſæ rubræ ſunt & nondum dehiſcunt ac ſeſe pandunt, reſcindi debent & ſiccari ad ſolem.

Mel roſatum hoc modo facies, Mel bene deſpumatum ac clarificatum, per linteum tranſmittito, & accipito recentia roſarum folia, quæ nondum ſunt aperta & explicata, eaque in ſummo abſcindito, ut nodus extra maneat, atq; in mel indito, & pauliſper ebullire ſinito, uſq; dum mel rubrum colorem acquirat. Hoc Mel ſumptum multum prodeſt, nam ſanguinem confortat atque ſtomachum.

B Succus roſarum cum uino coctus, tollit dolorem capitis, & medetur oculis.

Gingiuis inde collutis, remouet dolorem.

Folia roſarum tunſa, & inflammationibus impoſita, educunt calorem.

Semen roſarum in puluerem redactum, ſedat dolorem dentium ſi gingiuæ ac dentes ex eo fricentur.

Roſarum capita in aqua elixa ac pota, fluentem aluum & ſanguinis excreationes compeſcunt.

Eodem modo oculis indita, lippitudinem eorum emendat.

Idem decoctum in potu ſumptum, medetur Lipothymiæ.

Roſæ cum melle & ſaccharo permiſtæ ac ſumptæ, exiccant malos humores è ſtomacho.

Folia roſarum in uino decocta, ac à muliere pota, quæ uuluæ uitijs laborat, auxilium præſtant.

Eadem recentia cum melle commiſta, expurgant hominem. Idem præſtat & ſuccus.

Ad parandum bonum Laxatiuum, Accipe duas uncias ſucci roſarum, & admiſce ſerum lactis ac parum ſpicæ. Licet quoque accipere ſerum lactis, & addere xij. uncias foliorum ex roſis, modicumque mellis, hoc bene laxat ac lenit aluum.

C Syrupus rosarum etiam laxat & lenit.

Rosæ cum saccharo ac melle confectæ confortant & purgant corpus.

Acetum in quo Rosæ per noctem fuerint maceratæ, ualde prodest membris calidis illitum.

Aestuanti stomacho foris adhibitum, summopere auxiliatur, ac magnos calores inde extrahit.

Succus rosarum cum recenti aqua fontana bibitus, bene laxat, purgat sanguinem & pręcipuè Choleram, discutit morbũ regium.

Succus ita sumptus ingentes calores sine noxa repellit, inducit homini post alui solutionem bonam quietem.

Rosæ confortant cor, lætificantq; sanguinem.

Mel rosaceum confortat, atq; Melancholicam Phlegmaticamq; materiam expellit, exhibitum cum aqua in qua semen fœniculi coctum fuerit: melius uerò purgat, si modicum salis admistum fuerit.

Quidam decoquunt rosas in oleo oliuarum, & ita faciunt oleum rosaceum, Alij rosas oleo inditas, ac nondum coctas, per xij. dies reponunt. Sed folia rosarum in superiore parte abscissa, & in oleo decocta, per quinquaginta dies in uitreo uase, soli exponito, hoc oleum est probatissimum.

Ardenti enim iocineri illitum ualde prodest.

D Temporibus capitis illitum, tollit dolores capitis, ipsumq; refrigerat.

In cibo sumptum remouet calorem stomachi & iocineris.

Rosarum puluis cum aceto contritus, & cum albugine oui commistus, oculorum dolorem efficaciter sanat, restringit humorem, & sanguinem ad oculorum uenas defluentem, si emplastri modo temporibus applicetur.

Saccharum rosaceum habet uirtutem confortandi, ac constringendi, facit ad dysenteriam, uomitum Cholericum, syncopen, & Cardiacam passionem.

Ros ille qui insidens rosis inuenitur hærere, munda pinna lectus, & specillo genarum palpebris instillatus, oculorum lippitudini medetur.

Aridis rosis in uino decoctis expressus cremor, ut Dioscorides inquit, probatur ad capitis, oculorum & aurium dolores, gingiuas, uitijs sedis ac recti intestini, & uuluæ penna illitus collutusue, aut infusus medetur.

DE AQVA DESTILLATA EX ROSIS crescentibus, in sentibus & rubis.

Folia istarum rosarum conuenienti tempore decerpta distillantur.

Aqua

A Aqua illa mane ac uesperi singulis uicibus, duabus uncijs pota, prodest contra calores non naturales, tollit fluxum locorum mulierium ex calore prouenientem, graueolentiam oris emendat, aluū laxat ex calore constipatam, sistit etiam fluxum alui ex calore nimium fluentem.

Eadem in potu sumpta, subuenit æstuanti stomacho atq; iocineri, sistit diarrhoiam, prodest contra herysipelata.

Duarum drachmarum pondere una uice sumpta, cum semidrachma eboris rasi, medetur tumoribus, ad eum modum sæpius pota, prodest.

Cum linteis aut stupa cannabina foris imposita, prodest contra inflammationem in quacunq; corporis parte fuerit. Manibus ac pedibus illita, confortat caput atq; cor, maximè conducit illis qui ex diuturna ægrotatione debilitati sunt.

Oculis instillata facit ad ruborem & ulcera oculorum: temporibus, pulsui, & naribus illita, discutit ictus in capite, ac quietem inducit.

In ore retenta tollit dolorem dentium ex calida intemperie procreatum.

Pota atq; fronti illita, auxiliatur contra uertiginem.

DE AQVA EX RVBRIS ROSIS DESTILLATA.

B Folia ex rosis bene maturis matutino tempore decerpta, in uitreo uasculo in Balneo Mariæ distillantur.

Hæc aqua in potu sumpta, corroborat & refrigerat cerebrum, cor, stomachum, & omnia interiora membra, confirmat spiritus & calorem naturalem, præseruatq; à putredine.

Prodest contra dysenteriam & diarrhoiam, debilitatem, uomitum, & uehementē sudorem, qui ex cordis imbecillitate prouenit.

Dentes & gingiuæ hac aqua collutæ, inde corroborantur, & facit bonum oris odorem, redditq; ipsum os bene coloratum.

Accipe aquæ rosarum unciam, uinumq; album, Tuciæ contusæ drachmam, quibus aloes epaticæ, & sacchari candi, singulorum xx. grana admisceantur. Hæc aqua salutaris est oculis, nam expurgat, exiccat, & corroborat oculos atq; uisum.

Oculis instillata cum modico sacchari, facit ad exulcerationem, & ruborem oculorum ex calore prouenientem.

A ieiuno sumpta pondere iij. unciarum, confortat caput: cum uino permista, & sex uncijs pota, tollit uertiginem, confirmat iecur.

Cum linteolis imposita restringit sanguinem narium & omnium uulnerum, facit ad omnem scabiem cutis, ex calida causa creatā.

Est singulare & bonum Repercussiuum, quo membra nobiliora ab ardore defendi queunt.

Aqua

C

DE AQVA ROSARVM ALBARVM.

Hęc aqua pota & foris illita facit ad cordis imbecillitatem, confortat, atq; confirmat omnia membra tam interiora quàm exteriora, si inde illinantur.

Temporibus, fronti, palpebris & ceruici illita, bonas præstat uires, & mitigat sanguinem sęuientem, & conciliat quietum somnum.

Oculis indita facit ad omnes oculorum affectus, & ferè ijsdem pollet uiribus quibus aqua ex alijs rosis destillata, nisi quòd hęc magis refrigerat, ex rubris rosis magis confortat.

Aqua ex capitibus rosarum destillata, per diem & noctem, quater & singulis uicibus iij. uncijs sumpta, fortiter restringit, & absq; noxa dysenteriam, & diarrhoiam ex calida intemperie exortam.

DE ROSMARINO.

NOMENCLATVRAE.

D

λιβανωτίς.

Rosmarinus.
Rosmarinum.
Anthos.

Rosmarin.

ANNOTATIO IN ROSMARINVM.

ROSMARINVS frutex est non ingrati odoris, qui hodie in hortis delectationis & ornatus gratia seritur, uerum in medicina quoq; mirabilem habet efficaciam, Apud Græcos autores Libanotis dicitur, ἀπὸ τοῦ λιβάνου ἢ τοῦ λιβανώτου, hoc est à thure, quòd eius folia & radix, thus oleant maximè. Dioscorides Rosmarinum coronarium appellat, eo quòd olim coronas inde nectebant. Simon Genuensis per Anthos florem Rosmarini intelligit, sed nullum autorem sequitur. Tria Libanotidis genera à Dioscoride enumerantur, uerum unum tantum ex ijs, in Germania est cognitum.

DESCRIPTIO.

Rosmarinus canum durumq; caulem habet ab inferiore parte: in superio-

A in ſuperiore autem parte folijs eſt acutis, & ad Lauendulę modum cœruleis. Radicem habet nigram & fruticoſam. Gaudet naſci locis putridis, & fimo ouillo ſtercoratis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in tertio gradu.

Omnes Libanotidis ſpecies, ut Galenus inquit, eiuſdem ſunt facultatis, hoc eſt, emollientis, digerentis, incidentis, & abſtergentis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Roſmarinus cum lingua ceruina per noctem uino impoſitus ac bibitus, morbum regium diſcutit.

Succus tum radicis tum herbæ miſtus melli, obtuſam oculorum aciem, ab humorum craſſitudine emendat.

Emplaſtrum ex folijs confectum, facit ad condylomata ſedis, emollit enim ea & citò curat.

Radix contuſa atq; cum melle permiſta, & ulceribus impoſita, ſtatim ea emollit.

Eadem cum parietaria impoſita atq; decocta in uino, & in potu ſumpta, mollit aluum & dolorem eius repellit, itidem prodeſt contra morſus uenenatorum. Eodem modo cum artemiſia temperata, eiet urinam, & promouet menſes mulierum.

Flores roſmarini recipies, eoſq; candido linteolo illigatos in ui-
B no decoques, quod manè uel ueſperi ſumptum, multos affectus corporis pellit, præcipuè autem ſuccurrit affectibus mamillarum.

Flores in puluerem contriti atq; in calido uino ſumpti, animum reddunt hilarem, & confortant naturam atq; ſanguinem, & pręſeruant hominem à morbis qui accidere poſſunt.

Carbones ex ligno uel caulibus combuſtos ac in puluerem redactos lineo panno indito, ac dentes inde fricato, tum candorem recipiunt, & uermes in eis necantur.

Qui catharro laborat, accipiat corticem roſmarini, ac inde fumum faciat, quo naribus attracto, auxilium adfert.

Ex radice in aceto elixa ſi pedes lauentur, præſeruantur à tumore & podagra.

Qui flores cum melle deſpumato atq; pane ſiligineo ieiunus comederit, tutus eſt ab anthrace & alijs apoſtematibus.

Folia cancro medentur impoſita.

Pulmentum ſumptum cochleari ex eius ligno facto, ſapidum eſt atq; ſalubre, redditq; hominem iucundum & lætum.

Qui nullam habuerit ciborum appetentiam, roſmarinum in aqua ebullire ſinat, & in potu ſumat, uel uinum inde miſceat. Si quis corpore tumidus fuerit, & membrorum paralyſi laborauerit, folia in aqua coquat, & tenui linteolo ea imponat, idq; ſuperliget, tum curatur.

Quicunq;

C Quicunq; ex magno calore uehementer sitit, potum suũ misceat cum aqua in qua rosmarinum ebullierit atque mala granata: illud absq; dubio opitulatur.

Puluis ex floribus siccatis contusus atq; in mollibus ouis manducatus, naturam maximè corroborat & sanguinem emendat.

Vinum ex rosmarino confectũ, si bonus haustus mane & uesperi inde sumatur, sanguinem mundificat, edendi desiderium inducit, expellit omnes interiores humores, atq; magnam imbecillitatem aufert.

Rosmarinum cum syluestri pulegio uel mentastro in uino & oleo oliuarum decoctum, si quis inde inungatur, sudorem elicit, & medetur hydropi.

Idem cum Ruta in uino decoctum, modicoq; piperis admisto, prodest contra morbum comitialem.

In uino elixum & permistum cum dianthos, facit ad imbecillitatem cordis. Electuarium dianthos in Pharmacopolijs est preciosa compositio contra omnes suprà dictos morbos.

Idem cum pyrethro in uino coctum, confert ad magnitudinem uuulæ, ore inde gargarizato.

Si ex decocto rosmarini & melissæ uulua mulieris purgetur, reddit eam facilè fœcundam.

D Rosmarinum, ut Dioscorides inquit, medetur suffusis felle, si quis in aqua decoxerit, decoctumq; id ante exercitationem homini bibendum dederit: & post exercitationes lauerit, merumq; biberit.

Vinum ex rosmarino uel herba ipsa cum floribus in uino elixa, si calidus haustus mane ac uesperi singulis uicibus, inde sumatur, & postea nisi post tres horas nullus cibus uel potus capiatur, mirabiliter album fluxum repellit, qui mulieribus ex ulcere contingere solet, & curat exulcerationem locorum muliebrium. Eodem modo sumptum discutit ac educit morbum regium, tollit asthma, aperit arteriam, facit facilem excreationem, adiuuat concoctionem, sedat tormina, mundificat sanguinem.

DE AQVA ROSMARINI.

Aquam ex Rosmarino distillare bis intra annum licet, in Maio scilicet & in Septembri, tum herba & flores ex caulibus decerpti destillantur.

Aqua rosmarini confortat humidum cerebrum, cor infirmum & interiores sensus.

Corroborat quoq; memoriam.

Tollit imbecillitatem cordis, atq; syncopim.

Confirmat atq; calefacit uenas refrigeratas.

Aufert tremorem.

Confert

A Confortat paralyticos, membris infricata.
Sedat omnem frigidum tumorem imposita.
Præseruat à peste, sanguinem purificat.
Mitigat asthma atq; antiquam tussim.
Facit ad Tabem. Calefacit medullam ossium, & frigidum uiscosumq; stomachum, Concoctionem adiuuat.
Stomachi inflationem deprimit.
Restituit perditam loquelam.
Reddit hominem audacem & animosum.
Clarificat faciem, si ex ea lauetur.
Præseruat ab Anthrace.
Reddit faciem iuuenilem, retardat senectam quotidie pota.
Bonum reddit anhelitum. Curat cancrum & fistulas.
Mundificat maligna & putrida uulnera.
Prodest contra uomitum, & fluxus alui.
Est Theriaca contra omne uenenum.
Dolorem uuluæ sedat. Subuenit contra tormina intestinorum.
Purgat matricem & reddit fœcundam.
Exterit maculas. Expurgat uisum, tollit albugines.
Sistit fluxum oculorum, uisum exacuit.

B Vinum in autumno ex rosmarino confectum cum recenti musto easdem facultates possidet quas ipsa aqua, omnibusq; iam prædictis morbis æque ac ipsa aqua medetur.

DE RVBEA TINCTORVM.

NOMENCLATVRAE.

Ἐρυθρόδανον.
Ἐρευθόδανον.

Rubia tinctorum.
Rubia satiua.
Lappa minor.

Kleb kraut.
Rödt.

ANNOTATIO IN RVBEAM TINCTORVM.

VBIA tinctorum apud Dioscoridem Rubia satiua dicitur. A Græcis Erythrodanon appellatur, à rubore radicis quo lanę & coria tinguntur, factum illi nomen est. Thusci Lappam minorem uocauerunt, quia Rubię caules & folia tractata asperitate sua hærent, & apprehensa retinent.

C Notissima est Rubia, infectores enim eam ubiq; ad lanas tingendas in usu habent. Magna copia apud Spiram, & Argentoratum à rusticis in agris seritur, magnum enim uectigal eis inde prouenit. Tria inde seruari ad medicinam oportet, semina, radices, & folia quæ priuatim aliquibus ægritudinibus conferunt.

Rubia duplex est. Vna syluestris est, quæ sua sponte crescit. Altera satiua quæ in hortis & agris seritur. Radice lanam rubro colore inficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix omnem obstructionem tum iocineris tum lienis discutit.

Puluis ex hac radice cum oleo succoq; allij & pauxillo mellis permistus, si maligna scabies inde inungatur, unde lepra procreari solet, eam curat.

Succus radicis auribus instillatus, dolorem earum mitigat.

Radix atq; herba omnibus quæ urinam prouocant admisceri possunt, quo fiant multo efficaciora.

Radix in uino decocta cum semine fœniculi, ciet urinam & mulierum menses, educit fœtum mortuum atq; uiuum.

Eadem in aqua mulsa decocta, & de die, si bis inde bibatur, aperit oppilationem iocineris, lienis, renum & matricis, probataq; existit potio contra morbum regium. D

Minuit lienem semen in aceto mulso potum.

Succurrit uiperarum morsibus, radicis Rubię succus simulq; foliorum potus. Iuuat quoq; si uulnera inde foueantur.

Radix atq; herba cum aceto contusa, & imposita necat atq; sanat omnem cutis impetiginem & uitiliginem.

Quinetiam apposita radix, fœtus, secundas, & menses trahit.

DE RVTA.

NOMENCLATVRAE.

Πήγανον.
Ruta satiua.
Ruta syluestris.
Wein Rauten.
Rauten. Wilde Rauten.

A ANNOTATIO IN RVTAM.

RVTAM à Grçcis ῥύγανον, à poteſtate & uiribus ſuis appellatam fuiſſe Plutarchus ſcribit. Concernit enim & ſiccitate indurat, ob caliditatẽ ſuam hominis ſemen: in uniuerſumq; gerentibus uterum aduerſatur. Quemadmodum autem dictamum herbam extrahendis ſagittis efficacem à ceruis didicimus, & quemadmodum Chelidoniam hirundines indicarunt, & herbæ nomen dederunt, & Ciconia origanum. Hederam morbis mederi monſtrarunt apri: Sic & Rutam medicinis habilem eſſe, eiuſq; uires nobis oſtenderunt muſtelæ, quæ cum ſerpentibus dimicaturæ, & in murium uenatu rutam prius edunt, quo uenenum ſibi nihil nocere poſſit. Hiemem odit Ruta, ut Platina inquit, apricis ac ſiccis gaudet locis, cinericia terra uult nutriri. Amicitia ei eſt cum ficu, adeo ut nuſquam lætior proueniat, quàm ſub hac arbore. Surculus ſi in perforatam fabam adactus pangatur, melius proueniet. Immundæ mulieris & acceſſum & omnem prorſus attactum metuit: ſi quidem eo confeſtim, ut inquiunt, enecatur. Ruta eſt antidotus contra omnia uenena, & peculiaris Theriaca pauperum, quod non ſolum Mithridates rex teſtatur, uerum etiam experientia ipſa quotidie docet. Sculptores pictoreſq; Ruta utuntur in cibo, propter uiſum.

DESCRIPTIO.

B Ruta folia habet ex ordine numeroſa, caulem cubitalem, & plærunq; maiorem, florem luteum, quadratos calyces in quibus ſemen continetur, quod nigrum eſt, inſtar pulicum. Radicem habet candidam & lignoſam.

Satiua Ruta ſurculoſis eſt ramis, folijs paruis, albis floribus, & rubro ſemine. Duum generum Ruta eſt, Sylueſtris & montana altera: ſatiua & hortenſis altera.

TEMPERAMENTVM.

Hæc natura calefacit & deſiccat in tertio ordine. Folia & ſemina uſurpantur in medicina. Vbicunq; in Receptis Rutæ fit mentio, ſemper folia & non ſemina intelligi debent. Semen colligendum eſt in autumno, hoc durat quinq; annos, folia ſiccanda ſunt, ea ad annum durant.

Quidam inquiunt Moly eſſe Sylueſtrem rutam, hæc ſubtilis eſt, & calida in quarto gradu, quare eius uſus eſt contra craſſos humores, penetrat enim & ualde cit urinam. Hæc etiam maximè exiccat hominem, & minuit libidinem.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ruta manducata genituram extinguit, & cohibet uenerem. Ruta quia flatus diſcutit aboletq;, ideo etiam ueneris ardorem obtundit, ut inquit Ægineta lib. 1. cap. 35.

C Folia sumpta cum caricis & iuglandibus nucibus: pellunt letale pestis uenenum, & est tutius præseruatiuum quod haberi potest.

Alij alio modo hoc præseruatiuum conficiunt.

Accipiunt enim foliorum Rutę unciam unam, ficorum semiunciam, Iuniperorum sesquiunciam, nucum iuglandium ij. uncias, aceti iiij. uncias. Hoc simul permistum sumendum est, mane antequam quis prodit in lucem. Et certum est hominem rarò à ueneno infici, qui hoc ita usus fuerit, & est præciosa theriaca contra aërem pestilentem.

Ruta cum aceto cocta & sumpta, pellit singultum.

Itidem sumpta sedat dolorem coxendicis & pectoris.

Prodest quoq; suspiriosis, & tollit tussim.

Curat etiam abscessum pulmonis, unde Tabes (quam Græci Phthisim uocant) generari solet.

Cum oleo decocta, & per Clysteriū infusa, pellit dolorem locorum muliebrium, & inflationes maioris intestini, quod Colon Gręci dicunt.

Trita cum melle, ac tota pube usq; ad sedem oblita, uuluæ strangulatus aperit.

Emplastrum ex Ruta & oleo confectū, ac umbilico impositum, necat lumbricos. Ruta quoq; in oleo elixa, mane edenda est, & postea tribus aut quatuor horis ieiunare.

D Cum uino ad dimidias decocta, tollit hydropem.

Confert oculorum claritati Ruta sola manducata, aut cum sale.

Succus ex Ruta naribus inditus, sanguinis eruptiones cohibet.

Emendat Ruta grauem ceparum alliorumq; halitum commanducata. Ruta sumpta ualde auxiliatur contra uenenum. Mustela dimicatura cum serpentibus, rutam edit, tum à ueneno nullam noxam accipere potest. Conducit Ruta interioribus membris, & uisum clarificat.

In aqua decocta & forti uino permista, discutit rugitum uentris. Ita quoq; pellit tumorē costarum. Febricitantibus ruta medetur in oleo oliuarum decocta, si ante accessionem corpus inde inungatur, uel si per Clysterem infundatur.

Eadem in oleo cocta, & auribus calida instillata, pellit uermes earum.

Cocta cum myrrha & uino & in potu sumpta, pellit aquam intercutem.

Succus Rutæ cum oleo rosaceo & aceto permistus ac capiti illitus, dolorem inde repellit.

Idem cum aqua fumi terrę coctus, subuenit pueris, qui morbillis laborant.

A Ne autem infantes à uariolis excæcentur, tum radicem Rutæ & Scabiosæ collo eorum suspende, & erunt tuti.

Vnguentum ex ea factum cũ oleo rosaceo, cerussa & aceto, sanat quamuis scabiẽ, sacros ignes, herpetas & capitis manantia ulcera.

Cum melle & alumine, lichenibus Ruta infricatur.

Ruta cum allio, sale, & nucibus simul mixtis ac tritis, & super morsum rabidi canis, aut alterius animalis uenenosi posita, statim curat.

Ruta omnia uenenosa animalia fugat, unde & in hortis prope saluiam plantatur, ne bufones se sub ea continere possint, qui, ut fertur, gaudent locis Saluia consitis.

DE AQVA RVTAE.

Folia ex caulibus decerpta in medio Maij distillantur.

Aqua Rutæ mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, medetur uitiato iocineri atq; lieni, prodestq; malo stomacho.

Opitulatur contra uomitum & eructationem stomachi, subuenit pulmoni, pellit tumorẽ pectoris & costarum, emollitq; pectus.

Eodem modo bibita, flatus in corpore discutit, medetur colicæ, & intestinis accommodata est.

Itidem prodest contra capitis uertiginem, medetur oculis quoti-
B die duabus uncijs pota, pellit scabiem corporis.

Triginta diebus aut eo amplius in potu sumpta, hydropicis auxiliatur, pellit alui lumbricos, subuenit mulieribus in partus difficultate, nam expellit fœtum, atq; expurgat mulieres à partu, atq; menses trahit.

Medetur tussi & pesti, pellit rugitum in uentre. Sistit alui fluxum, pręcipuè aũt medetur febribus, ueneno, ac morbo comitiali.

Subuenit paralysi ex calida intemperie prouenienti, si mane ac uesperi cum ea fricetur, & linteolis imponatur.

Conducit affectibus oculorum, pellit enim albugines & maculas oculorum, clarificat oculos, indita uel illita, exiccat atq; purgat eos ab omni uiscoso humore.

Prodest contra spasmum si inde fricetur, tollit tumorem capitis, linteolis applicata, medetur Apoplexię, pellit quoq; frigus quod minus est naturale, si membra ex ea fricentur, uel linteolis imposita, remouet tremorem membrorum.

Tollit ulcera nariũ & polypum, si inde lauentur, uel linamentis naribus indita.

Mitigat eadem dolorem articulorum in digitis, lineis pannis imposita, præcipuè si Phagedæna adfuerit.

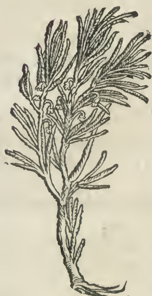
Tollit dolorem uenarum, confortat eas si inde sæpius fricentur,

C & lauentur, præsidium quoq; adfert contra putridas gingiuas, ore inde colluto.

Facit quoq; contra omnium uenenatorum morsus, pota uel linteolis imposita.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Litera S. incipientium.

DE SABINA.

NOMENCLATVRAE.

Βραθύς.
Βάρυθον.

Sabina.
Herba Sabina.
Sauina.

D Seuenbaum.

ANNOTATIO IN SABINAM.

ABINA ab antiquis Græcis uarijs nominibus fuit appellata, ut Brathys Barython & Berathon. Romani Herbam sabinam à regione, in qua multa nasceretur, uocarunt, ut testatur Vergilius Marcellus. Sauina quoque à nonnullis uocatur. Est autem omnibus nota herba, eadem penitus figura qua à Dioscoride describitur. Frutex herbaue est folio ferè cupressi, perpetuò uirenti, in topiarijs pergularum operibus non improbatur. Estq; duorum generum. Altera Tamaricæ similis folio est, altera cupresso, qua ex re quidam creticam cupressum dixerunt, Plinius lib. 24. cap. 11. Sabina herba propagine seritur, & auulsione; aiunt fece uini aut è parietibus latere tuso mirè ali.

DESCRIPTIO.

Sabinæ frutex est figura Iuniperi, sed folijs est mollioribus, & in summo rotundioribus, floret quoq; instar Iuniperi, nullum producens fructum, plantatur in hortis ad Buxi modum.

TEMPE.

A

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ſiccatq; in tertio ordine, eſt ex numero eorum quę maximè tenuium ſunt partium, extenuat & digerit pota, ut Galenus docet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad crebras inaneſq; egerendi uoluntates & impetus, quem morbum Græci Teneſmum uocant. Decoque Sabinam in uino & aceto, & uaporem inde ano excipe, uel calido huic decocto inſide.

Facit etiam ad catharrum ex frigida cauſa procreatum.

In puluerem redacta, & unguentis quæ conducunt ad ſcabiem purulentam admiſta, opem præſtat.

Sabina in uino decocta bonum reddit ſtomachum, tollitq; tormina inteſtinorum: medetur eodem modo ſtranguriæ.

Contuſa & emplaſtri modo impoſita coxis, auxiliatur coxendici.

Habet uirtutem extenuandi, & erodendi Gangrenam in putridis uulneribus, uel antiquis quibuslibus ulceribus, mundificat etiam fœtida uulnera, ſi puluis inde cū melle temperatus imponatur.

Sabina in aqua decocta facit ad heryſipelata.

B

Mulierum menſes plus prouocat, quàm ulla alia herba, penetrat tam fortiter, ut etiam ſanguinem per urinam exigat, fœtum uiuentem in utero materno necat, & mortuum eijcit, quare prægnantibus hæc herba potiſſimum uitanda eſt, ne in extremo iudicio cogantur deo rationem reddere.

Carbunculos ſoluit cum melle illita, & pellit dolorem illarum puſtularum.

Sabina in puluerem redacta, & cum Lithargyro, Sulphure atq; ſucco plantaginis minoris permiſta, modicoq; axungiæ porcinæ addito, inde fit unguentum contra ſcabiem, quod multū prodeſt.

Eadem cum aceto & caulibus hortenſibus contuſa, & uulneribus ſerpentibus impoſita, prohibet ne latius ſerpant. Et cum ceruſſa temperata, eadem uulnera ſanat.

Herba Sabina diligenter trita cum aceto, & oleo roſaceo mixta, capiti & temporibus illita, ualde prodeſt.

Gallinacei generis pituitas fumo huius herbæ ſanari produnt.

Cum melle & uino pota, regio morbo medetur, utilis ad ſuffitus pro thure aſſumitur.

Cum melle illita folia, nigredines abſtergunt, ſordeſq; alias cutis. In medicamentis uerò duplicato pondere, eoſdem effectus habere quos cinnamomum traditur.

DE AQVA SABINAE.

Herba ipſa ex ſtirpe decerpta, in ultimo menſe autumni diſtillat.

C Aqua Sabinæ duabus uncijs pota, menses ducit, & excitat naturam.

Conducit uertigine capitis laborantibus, illita & linteolo in ea madefacto fronti applicato, inde enim pellitur uertigo.

Digitis imposita occidit phagedænam.

Abstergit flauas maculas faciei ex ægrotatione procreatas, si facies inde illinatur & lauetur. Et deinde balneum intrabis, & iterum faciem lauabis, tum maculæ pelluntur.

DE SALVIA.

NOMENCLATVRAE.

Ελελίσφακος.
Ελαφοβόσκος.

D Saluia.

Salbey.

ANNOTATIO IN SALVIAM.

SALVIA quæ à Græcis Elelisphacos dicitur, inde fortassis à Latinis dicta est, ut inquit Hermolaus Barbarus, quòd salutaris sit ad multa, & præsertim ad fœcunditatem. Nam in Aegypti Copto multis pestilentia sublatis, coactæ sunt mulieres huius herbæ succo ad conceptum uti, unde & Agrippa Elelisphacon ἱερὰν βοτάνην, hoc est sacram herbam appellat. Illud habetur in confesso, ut Ruellius docet, fœminam quæ quadrantem horæ ante concubitum, huius succum instar heminæ cum momento salis ebiberit, concepturam. Elelisphacos autem, ut Theophrastus inquit, differt à Sphacelo, quòd altera mitior est, altera syluestrior. Sphacelo folium breuius & leuius, elelisphaco squalidius & scabrius. Quæ in hortis nascitur elelisphacos à Theophrasto uocari accipitur. Syluestris autem ab eodem Sphacelon appellari uidetur, quæ ad omnia in re medica efficacior esse, à nonnullis traditur. Saluia in hortis & semine & surculo seritur. Apricum amat locum. Lixiui cinere fruticem mu-

niunt olito-

A niunt olitores, & sic lætiorem prouenire testantur, frigora non horret, hybernis temporibus uiuit. Saluia herba est culinis ualde accommodata, coqui enim ea in multis condimentis utuntur, ut Platina scribit.

DESCRIPTIO.

Saluia duplex est. Altera est gracilibus folijs, Altera lata est & oblonga, utraq; flores cœruleos producit, ad modum fruticis crescit, ubicunq; in hortis plantatur, neq; plantari debet absq; ruta, neque fimo stercoranda erit, sed antiqua terra cum argilla straminea.

Satiua Saluia crescit frutice ramoso, sed nõ alto, folia illi sunt cotonei mali figura, oblongiora tantum, & hirsuta instar uestis attritæ, & albescentia odorataq;.

TEMPERAMENTVM.

Saluia calefacit in primo ordine, siccatq; in secundo. Foliorum usus est in medicina quę ad annũ durant, postea renouari debent.

Galenus inquit, Saluia euidenter excalfacit, ac leuiter subastringit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Saluia sistit abundantes fluctiones. Comorantes menses trahit, B abundantes sistit, decocto eius poto.

Folia in cibo sumpta faciunt ad dysenteriam.

Bibitur quoq; Saluia cum absynthio ad dysenteriam.

Succus ex folijs facit crescere capillum, idem potus ciet urinam.

Bibitur ad ciendam urinam foliorum ramorumque eius decoctum: menses idem trahit & fœtum expellit: quare grauidæ mulieres à nimio eius usu abstinebunt, præterquam in tempore partus.

Morsus à uenenato animali, si biberit ex Saluia sanatur.

In puluerem redacta atq; in aqua decocta, capillos inde lotos denigrat.

Idem puluis manantia ulcera purgat, uulnerum sanguinem cohibet.

Rami foliaq; eius cum agrimonia in aqua pluuiali cocta: & pota, si fluctiones & pruritus cutis inde abluantur, ualde prosunt.

Succus foliorum denigrat capillum, idem bibitus mouet urinam.

Saluia in uino decocta, contra paralysim ualet, in potu sumpta, & imposita.

In aqua elixa facit ad podagram & morbum comitialem, & præsertim facit ad stillicidium urinæ, eo decocto in potu sumpto, & aluo imposito.

Expurgat Saluia mulieris uuluam.

C Cum Taxo Barbato in uino cocta, procidentem anum retrahit, huic decocto si quis insideat.

Succus cum melle permistus, putrida uulnera, inde abluta benè mundificat.

Finit genitalium prurigines foliorum ramorumq; Saluiæ cum uino decoctum, si eo abluantur.

Ad pruriginem circa anum, ut Apuleius scribit, Saluia decoquitur, & de ea aqua inferiores parteis fouentur: & summe sedat pruriginem. Macer inquit:

Saluia cui nomen Elelisphacos est apud Argos.
Cum mulsa Iecoris prodest, potata querelis.
Cum uino succus tepidus si sumitur huius,
Compescit ueterem tussim, laterisq; dolorem.

Partus emortuos apposita extrahit, item uermes aurium.

DE AQVA MAIORIS SALVIAE.

Saluia quando flores gerit distillari debet.

Aqua Saluiæ per xxx. dies mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, iocineris uitia emendat, pellit tussim, educitq; fœtum mortuum.

Tali modo bibita medetur apoplexiæ, & obmutescentibus, grauedini linguę, membris cõtractis & attonitis, si inde fricentur, sum-

D mopere opitulatur.

Prodest contra laterum dolores, tremorem manuum, & paralysim bibita, uel si quis se ea fricuerit.

Sanat uulnera si inde abluantur, uel linteolis imponatur, in potu sumpta, aperit omnem obstructionem, menses trahit.

Super morsum uenenatorum imposita, educit uenenum, si ex ea lauetur.

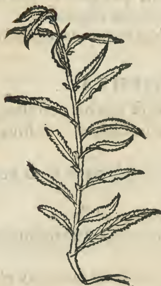
Restringit sanguinem uulnerum cum fimo pauonum, & musco gossipioq; superligata. Capillos inde friatos denigrat. Dentibus atq; gingiuis inde collutis accommodata est.

Eadem quotidie singulis uicibus iij. aut iiij. uncijs sumpta, rumpit apostemata interiora, corroborat cerebrum, tollit capitis destillationes, confortat æstuans iecur, discutit phrenesim.

Facit ad omnia membra infrigidata, paralysim, tremorem, conuulsionem, morbum comitialem, supra dicto modo pota. Idem præstat si uinum inde misceatur, membrisq; illita.

Ita bibita facit appetentiam ciborum, corroborat stomachum, & locos muliebres.

DE SALICE.

NOMENCLATVRAE.

ἰτέα.

Salix.

Weidenbaum.

ANNOTATIO IN SALICEM.

SALIX nota omnibus arbor est, quam à saliendo Festus dictam putat, quod ea celeritate crescat, ut salire uideatur. Paulo ante Aequinoctium germinat, auctu perquam facilis, quòd apud aquas degat, breui uitæ spacio durat. Aquosis lætatur, etsi uitam agat an-
B cipitem. Inter steriles arbores meritò Salix primum locum obtinet, nullius quippe tutior est reditus minorisue impendij, aut tempestatum securior. Tam hyeme quàm æstate magno potest esse usui. Salicis enim plura sunt genera, ut scribit Plinius. Nam quædam & in proceritatem magnam emittunt iugis uinearum perticas, pariuntq; baltheo corticis uincula. Et aliæ uirgas sequacis ad iuncturas lenticiæ. Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus aliæ firmiores corbibus, ac plurimæ agricolarum supellectili, candidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, mollioribus uasis, quàm ut è corio fiant, atque etiam supinarũ in delitias cathedrarum aptissima. Ocyssimè autem Salix amittit semen, ut idem inquit, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dictam ab Homero ὠλεσίκαρπον, hoc est frugiperdam, Secutaq; ætas scelere suo interpræ tata est hanc sententiam, quando semen salicis mulieri sterilitatis medicamentum esse constat. Plinius alio quoq; loco tria salicis nomina commemorat, uiminalem, eandemq; purpuream: uitellinam à colore luteo, graciliorem priore: Gallicam quæ sit tenuissima.

DESCRIPTIO.

Salices nullum ferunt fructum, florent autem lanuginosis fibris in Martio & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerant atq; siccant in primo gradu.

Salicis

C Salicis folia & flos facultate constant, quæ citra rosionem siccet, tum quæ nonnihil etiam astringat, ut inquit Ægineta.

Astringunt salicis folia, semen, co... & succus, ut Dioscorides scribit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cortex salicis in puluerem crematus, & aceto maceratus, prodest ad uulnera quæ desiccare oportet, ita ut illinatur, & linteolis applicetur.

Folia contusa & permista cum exiguo pipere & uino, utiliter bibuntur iliosis.

Per se etiam in aqua sumpta conceptus prohibent.

Puluis ex salice cum aceto potus uel illitus, sistit sanguinem ex naribus, uel uulneribus profluentem.

Qui ingenti calore infestatur, accipiat folia salicis, & circum se spargat, ea ualde refrigerant in calidis temporibus.

Rami & folia aqua aspersa, ut Vitalis docet, circũ febricitantes, aut eorundem lectos posita, aërem refrigerant, eosq; recreant & confortant.

Succus salicis cum aqua plantaginis temperatus, ac sumptus, facit ad dysenteriam.

D Prodest potum semen sanguinem expuentibus, ut Dioscorides scribit. Præstat idem & cortex.

Foliorum præterea & corticis succus in mali corio, cum rosaceo calefactus, aurium doloribus succurrit.

Eorundem decocto podagræ utilissimè fouentur, quinetiam furfures capitis exeruntur.

Cinis ex corticibus crematus, & succo suo temperatus, præbet unguentum quod uitia cutis in facie emendat.

Idem cinis cum aceto maceratus, clauos & callos illitus pellit.

Idem sale addito emplastri modo uerrucis prius scarificatis impositus, eas curat.

Cortice & folijs iu uino decoctis, foueri neruos utilissimum.

Folia contrita & pota intemperantiã libidinis coërcent, atq; in totum auferunt usum, sæpius sumpta. Optimum profectò remedium sacerdotibus & monachis, qui castitatem uouerunt.

Est autem succus salicis trium generum, ut Plinius scribit. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum à falce distillans.

Aquã

A DE AQVA EX FOLIIS SALICVM.

Folia albarum ſalicum decerpta ex ſurculis, qui primum in uere cœperunt geminare, diſtillantur in medio Maij.

Ea aqua mane ac ueſperi ſingulis uicibus iiij. uncijs pota, medetur calculo, trahit urinam, prodeſt contra lumbricos alui.

Opitulatur contra ruborem oculorum, ſi inde abluantur, facit ad ſacros ignes, medetur fiſtulis impoſita. In potu ſumpta, expellit fœtum mortuum.

DE AQVA EX FLORIBVS SALICVM.

Diſtillantur hi flores quemadmodum flores pomorum & perſicorum.

Conducit hæc aqua uiſui, ſanat ſcabiem capitis, pulchros reddit capillos ſi ſetaceo in eo intincto pectantur, & per ſe poſtea iterum ſiccentur.

DE SAMBVCO.

B

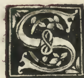
NOMENCLATVRAE.

Ἀκτῆ.

Sambucus.
Sabucus.

Holder.

ANNOTATIO IN SAMBVCVM.

SAMBVCVM Græci Acten uocant. Fruticat autem Sambucus arboris ſpecie, uirgas habet arundinum forma firmas, inanes, candidas & medulla plenas. Sambucum medulla carere aiunt nonnulli, Theophraſtus carnoſam ei adiungit. Nota omnibus arbor eſt, paſſimq; naſcitur, tam in cultis quàm in incultis locis, præſertim autem circa ſepes, in montoſis locis rarò reperitur. Eſt & alterum eius genus, Chameactæ id à Græcis uocatur, quaſi humilis Sambucus, quem Latini Ebulum uocant, de quo ſuprà tractatum eſt. Eadem aũt Sambuco & Ebulo uis eſt, ut Dioſcorides inquit, ſiccant, adſtringunt, refrigerantq;.

DESCRIPTIO.

Sambucus arbor eſt craſſo cortice, & intus concaua folia habet,

C ad Ebuli figuram, floresq; albos cum umbella, fructum nigrum copiosi uinosiq; succi.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit natura in secundo ordine, & desiccat in primo.

Sambucus & Ebulus, ut Galenus & Ægineta testantur, uterque desiccandi facultatem obtinet, modice digerit, & conglutinat, potus autem & manducatus, aquam per aluum ducit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Cortices, flores atq; folia medicinę conueniunt, corticum tamen maior usus est.

Folia adhuc uiridia, si contundantur & scabiosæ cuti imponantur, maximè curant.

Tali modo abscessui, qui in digitis plærunque exoritur, phagadænam nominant, si imponantur, statim medentur.

Folia in uino decocta atq; bibita, tollunt omnes superfluos humores, atq; subeuntibus cutem aquis auxiliantur, easq; potenter expellunt, quamuis stomacho non conueniunt.

Cortices in aqua decocti cum adhuc uirides sunt, mouent uomitum per superiora, eo decocto bibito.

Odor sambuci grauis est, offendit caput, atq; creat fluxum sanguinis narium.

D Folia eius, cortices, atque fructus in aqua salsa decocta, pedum tumorem dissoluunt, si eadem aqua tepida lauentur.

Cortices utiliter sumuntur contra frigidos humores, & præsertim à senibus.

Decoctum corticis interioris ex uino, iocineris & lienis duritiem curat.

Accipe folia sambuci, helleborum, & uinum cum aceto & melle temperatum, squillaq; admista, impetigini, mordentiq; scabiei & morpheæ impone, hoc optimè sanat.

Leniunt oculorum inflammationem, folia tenera & recentia cũ polenta, emplastri modo imposita, ut Dioscor. tradit. Prosunt ambustis itidem, & canum morsibus eodem modo. Podagris opitulantur cum taurino hircinoue adipe, emplastri modo imposita.

Acini eius infirmiores quàm reliqua. tingunt capillum, poti acetabuli mensura urinam mouent. Foliorum mollissima eduntur, ad pituitam bilemq; detrahendam.

DE AQVA SAMBVCI.

Exteriore cortice ex surculis sambuci detracto, interior cortex in principio Maij, in Balneo Mariæ distillatur.

Aqua hæc mane atq; uesperi, singulis uicibus ad iiij. uncias pota, medetur hydropi.

A A ieiuno ſex uncijs bibita, abſq; noxa potenter aluum ſoluit.

DE AQVA FOLIORVM SAMBVCI.

Anteriora cacumina, & folia tantum diſtillari debent in medio Maij.

Ea aqua conuenit calidis cruribus & putridis ulceribus, ſi ſæpius inde abluantur, & per ſe iterum ſiccentur.

DE AQVA FLORVM SAMBVCI.

Flores bene maturi etiam in Balneo Mariæ diſtillantur.

Hæc aqua mane & ueſperi ſingulis uicibus tribus uncijs pota, emollit thoracem. Prodeſt contra tumorem & aquam intercutem, aperit obſtructionem iocineris, lienis, atq; renum. Pellit febrem tertianam, expurgat omnes fluxiones ex atra bile prouenientes, corroborat ſtomachum.

Sex uncijs ſemel bibita, purgat omnes humores per inferiora, atque corpus euacuat.

Oculis indita calorem extinguit: in potu ſumpta, atq; oculis inſtillata, diſſoluit oculorum albugines.

Facit ad tremorem manuum, ſi mane ac ueſperi ex ea illinantur, & per ſe iterum ſiccentur.

Prodeſt quoq; contra ulcera inueterata & refrigerata, ſi inde lota fuerint, uel linteolis impoſita, etiam medetur.

B

DE SANGVINARIA.

NOMENCLATVRAE.

Sanguinaria.

Blůt kraut.

ANNOTATIO IN SANGVINARIAM.

SANGVINARIA uulgaris, ut Hieronymus Tragus ſcribit, eſt herba quædam rubens, cuius ſuccus ut purpura tingit, naſciturque ſtercorarijs, hæc Soldanella ab alijs dicitur. Sunt autem multæ herbæ, quæ hoc nomine donatæ ſunt, ſuntq; radices, ſunt lapides & gemmæ, quæ ſingula Sanguinaria dici poſſunt. Quidam radicem illam quam Herbarij Tormentillam uocant, ueram ſanguinariam eſſe uolunt, quæ miram habet aſtringendi facultatem. Alij Burſam paſtoris quæ à Germanis Deſchel kraut uocatur, Sanguinariam nuncupant. Prætereа Polygonon hoc nomine à multis inſignitur, tam uaria eſt autorum de hac herba opinio.

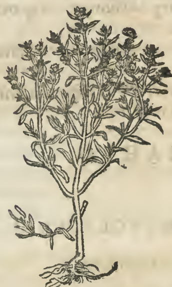
DESCRIPTIO.

C Sanguinaria caulem habet procerum, fermè ad cubiti longitudinem, continentem rubra genicula. Est autem hæc herba maximis prædita uirtutibus.

Radix huius herbæ magis in medicina probatur. Refrigerat atq; desiccat in secundo ordine.

Hæc radix in manu retenta, tantū efficit quantum uerus Hemathites, ita ut in fine mensis Augusti effossa sit, est rubicunda hæc radix, & durat annum. Qui sanguinem expuit, edat puluerem ex hac radice. Cui sanguis ex naribus nimium profluit, radicem hanc in manu retineat, ea sanguinem restringet absq; dubio. In quibuscunque locis hæc herba nascitur, omnes aliæ herbæ ad spacium unius passus tutę sunt à serpentibus.

DE SATVREIA.

NOMENCLATVRAE.

θύμβρα.
Satureia.
D Cunila.
Thymbra.
Garten Jsop.
Saturey.
Zwibel Hysop.
Garten Köl.
Sadoney.

ANNOTATIO IN SATVREIAM.

SATVREIA, Cunila & Thymbra apud Pliniū & Dioscoridem idem sunt: herba est aromatica, grauiter spirans, nos lingua nostra Saturey / Garten oder Zwibel Hysop eam uocamus. Est autem Thymi species, Columella autore, cum ait: Et Satureia Thymi referens Thymbręq; saporem. Vbi tamen sentit contra alios autores Thymbram nonnihil à Satureia discrepare. Sic & Quintus Serenus Satureiam speciem Thymbræ notauit. Satureiam à satyris nomen traxisse comminiscuntur, quòd pronos facit in Venerem, ut Plinius secundus ait, uel à saturitate, in qua libido inest, nomen accepit, ut testatur Platina.

DESCRIPTIO.

Satureia herba est fruticosa, floribus teneris, stirpe referens folia serpylli,

A ſerpilli,flores gerens cœruleos,multum ſeminis producens,gaudetque locis petroſis. Naſcitur & in hortis ſatiua Satureia, ſed ea non adeo eſt efficax.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in quarto gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc herba ſumpta cum coloſtro accommodata eſt pectori refrigerato,quod expurgat. Ex hac herba ſi quis bibat, medetur in ſyncopen cadentibus. Ita quoq; ſumpta prodeſt contra uitia iocineris, lienis & ſtomachi, mundificat locos muliebres.

Grauidæ uitabunt hanc herbam,& eius odorem. In uino cocta & membris paralyticis impoſita, remouet inde dolorem.

Eadem trita & uentri ſuperpoſita, ut Plinius ſecundus ſcribit, partus etiam mortuos expellit,urinam mouet.

Ex uino pota, lethargicos letaliter dormientes excitat, & capiti eorum cum aceto frequenter infuſa.

Stomachum nauſeantem,uel in ouo ſumpta,uel pota confirmat.

Contra animalia quæ aculeatis ictibus ſæuiunt, non utiliter adhibetur. Satureia & ſerpyllum ſunt condimenta pauperum, quibus ſi alij cibi parentur,inducunt appetentiam ciborum, ſtomacho accommodata ſunt, excitant Venerem. Satureia, thymus & Serpillum ferè iiſdem uiribus ſunt prædita.

B

DE SATYRIO.

NOMENCLATVRAE.

σατύριον.

Satyrion.
Satyrium.
Teſticulus uulpis.
Priapiſmus.
Aphrodiſia.

Stendel wurtz.
Stendel kraut.
Knaben kraut.
Rag wurtz.

C ANNOTATIO IN SATYRION.

SATYRIO nomen fecerunt, ut Poëta cecinit, panes, & in Venerem Satyrorum prona iuuentus: uel ut Virgilius Marcellus indicat, quòd primi syluestres dij colludentes nymphis, per syluas & antra, ad firmiorem Venerem eam inuenerunt, uel quòd ad eam uoluptatem natura sua ipsi potentiores, quæ ad eandem Venerem homines duraret, herbam à se uocari permiserunt. Duo genera Satyrionis sunt, ut Plinius inquit: Vna longioribus folijs quàm oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente, ac residente: hæc mas esse creditur. Altera Satyrion Orchis cognominatur, & fœmina esse putatur: distinguitur internodijs, & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Herbarij autem Satyrion fœminam Palmam Christi appellant, de qua suprà dictum est. Multo plura genera Satyrij inueniuntur, de quibus uide Brunsfelsium, & Herbarium Hieronymi Bock.

DESCRIPTIO.

Satyrion folijs est crassioribus, mollibus, & uiridibus. Radicem habet cum bulbis instar testiculorum cohærentibus. Hæc gaudet locis cultis.

TEMPERAMENTVM.

D Calefacit atque humectat in tertio ordine. Satyrion inquit Ægineta, humidi est temperamenti ac calidi: item flatuosum, unde Veneris appetentiam facit. Virtutem habet attrahendi, & præcipuè facit ad morbum articulorum & arthritim.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix cum uino decocta, stimulat ad Venerem & coitum.

Satyrion paralysi optimum quod haberi potest remedium est, succo eius assumpto.

Accipe radicis Satyrij unam drachmam, & radicis Azari sesquidrachmam, hoc cum longo pipere permistum, pondere tertiæ partis unius drachmæ, & circa noctem quando cubitũ itur, sumptum, ad Venerem reddit potentem.

Maiorem radicem, ut Dioscorides testatur, si edant uiri, mares generari dicuntur: si minorem fœminæ, alterum sexum.

Vinum decoctionis Satyrij, uel radix in gallinarum iusculo decocta, libidinem plurimum excitat, inquit Vigonius.

Vlceribus difficilibus, herbę priapisti, id est Satyrij, inquit Apuleius, radices tunsas impone, & repurgat, & cicatrices claudet.

Succo eius oculos inunges, & lippitudinem & dolores tollet sine mora. Si quis mulierem subagitare non poterit, herbæ Priapisti radicem, id est testiculum dextrum, quia maior est, & piperis albi

A grana 47. mellis unc. iij. in uino optimo dissoluat, & de hoc medicamine pondo scrupulorum 9. per triduum sumat.

Mulieres Italiæ, ut inquit Aggregator, radicem tritam ministrant cum lacte caprino, ad excitandam libidinem.

Cum melle rosaceo mundificat uulnera.

Arietibus & hircis, ut Plinius inquit, segnioribus in potu datur â Sarmatis.

Equis in potu datur, ob assiduum laborem pigrioribus ad coitum: uim eius restinguit aqua mulsa, aut lactuca sumpta.

DE AQVA SATYRII.

Radix circa exitum Maij distillatur.

Aqua Satyrij mane ac uesperi singulis uicibus pondere trium unciarum pota, corroborat stomachum, adfert calorem, & excitat Venerem.

Eodem modo icterum profligat, & ciet urinam.

Sanat omnia extranea & interanea uulnera, potum pondere unc. 15.

DE SAXIFRAGA.

B

NOMENCLATVRAE.

Σαξίφραγον.
Ἔμπετρον.

Saxifraga.
Saxifragum.
Saxifragia.

Steynbrech.

ANNOTATIO IN SAXIFRAGVM.

C SAXIFRAGVM & ſaxifraga, tum etiam ſaxifragia Latine dicitur, à Græcis uerò Empetron, quòd in locis petroſis naſcatur, & frangendo in ueſica calculo plurimum ſit utilis. In hac herba uariæ ſunt ambages, quoniam multæ ſunt herbæ, quas uulgus ſaxifragas appellat. Quidam Pimpinellam pro Saxifraga ſumunt, alij herbam alteram Pimpinellæ ſimilem, alij tormentillam accipiunt, alij à nobis uocatam Sancti Petri herbam, uerum nulla harum cum ſaxifraga Dioſcoridis conuenit. Hieronymus Herbarius quatuor ſpecies ſaxifragiæ ponit. Maior ſcilicet quæ floribus eſt albis, caule ſubrubicundo, radice exili, cui uelut lentis, uel piſorum noduli adhærent, quod ſemen eius eſſe ferunt. Minor omnibus agnita, humi repens, in petrarum ſummis, cui uulgò nomen Gryen kraut, eo quòd Iſchiadi præcipuè medetur. Tertia, alba quæ milium ſolis, Germanice Meer hirß dicitur. Quarta cui Alkakengi Arabico uocabulo nomen fecerunt. Pimpinellam quoq; quintam ſpeciem Saxifragæ eſſe Hermolaus teſtatur.

DESCRIPTIO.

Saxifraga herba eſt caule ſimplici, floribus albis, gaudet naſci locis montoſis. Radices eius ſunt candidæ & rotundæ, ad fabarum ſimilitudinem.

TEMPERAMENTVM.

D Calefacit atq; deſiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicis eius uſus eſt in medicina, & optimè prodeſt ſtillicidio urinæ laborantibus.

Calida & ſicca eſt in tertio gradu, inquit Platearius, uirtutem habet diureticam, expulſiuam, & extenuatiuam. Calculos arrodit & conterit.

Herba hæc in uino decocta & potu ſumpta, facit ad diabeticam paſſionem. Suffitus factus ab inferiore parte ex radice eius, idem præſtat.

Saxifraga, ſemen petroſelini, ſemen quinquefolij, & milium ſolis in uino decocta, proſunt contra calculum lumborum & ueſicæ: auxiliantur quoq; contra inteſtinorum tormina, & præcipuè contra ſtranguriam.

Puluis ſaxifragiæ in ouo ſorbili ſi edatur, ſtranguriæ quoq; medetur.

Saxifraga cocta in uino, & mox pota febricitantibus opitulatur, ut Dioſcorides teſtatur, Stranguriæ prodeſt, ſingultum ſedat. Calculos renum & ueſicæ frangit, urinam ciet, purgat iecur, renes & ueſicam. Hoc etiam uſurpatur contra coxendicis dolorem.

DE AQVA SAXIFRAGIAE.

Saxifraga cum tota ſubſtantia in medio Maij diſtillatur.

Aqua eius quotidie ſingulis uicibus tribus uncijs pota, frangit calculum renum & ueſicę, medetur iſchiadi, ciet urinam, purgat renes & ueſicam.

DE SCABIOSA.

NOMENCLATVRAE.

Scabioſa.

Apoſtemen Kraut.
Grindt Kraut.

ANNOTATIO IN SCABIOSAM.

SCABIOSA eſt una ex herbis quæ apud antiquos non reperiuntur. Pandectarius ſcabioſam apud Dioſcoridem Stœben interpretatur, ſed reclamante Hermolao Barbaro, cuius hæc in Corollario uerba ſunt: Si Steba idem eſt quod phleos, id quod uidetur aſſerere Plinius, errant qui Stœben pro ea herba capiunt, quæ uulgò Scabioſa uocatur, folio Erucæ hirſuto, non tamen aculeis hęrente, cœrulei floris, ex qua & ſcopæ fiunt. Potius ea eſſe uideretur Scabioſa, quę ab Aëtio Pſora uocatur, ut Ruellius teſtatur, ab ſcabie, ut nomen prætendit, cuius uſtæ fumo arborum Erucæ moriantur, quamuis non ſatis habeatur compertum. D. Hieronymus Bock contendit eam eſſe herbam, quæ à Dioſcoride κίρσιον, uel Cirſion uocatur, quæ medetur uerrucis.

DE.

C DESCRIPTIO.

Scabiosa est herba quæ inferiore parte super terram serrata habet folia, caulem non adeo crassum, flores cœruleos instar morsus diaboli, folia penetrat uena quædam spadicei coloris. Radix est obscuri coloris.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & sicca est in secundo ordine. Natura ualde desiccat, propterea in aqua decocta & pota, facit ad dysenteriam, aures fluentes, oleo indita.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decoctum huius herbæ conducit manantibus uulneribus, inueteratis ulceribus, si inde abluantur & mundificentur, & postea succus eius linteolo imponatur. Scabiosa cum rubro uino decocta, eo uino siccantur omnia ulcera, quę contra naturā, manantia sunt.

Folia Scabiosæ contusa, ualde prosunt contra fluxum Hemorrhoidum, quem statim restringunt imposita.

Oculis cruore ab ictu suffusis, folia illinuntur.

Scabiosa usurpata facit ad omnem malignam scabiem in corpore, & præsertim ad Lepram.

Ex hac herba si quis bibat, uel aqua inde distillata, discutit abscessus circa thoracem. Succus eius in potu sumptus, necat lumbricos in uentre, & tollit omnia ulcera interiora corporis, & præcipuè

D apostema pulmonis, si inde quis bibat.

Succus scabiosæ & sulphur in puluerem redactum, & lithargyrum, cum oleo Laurino permistum ad unguenti modum, hoc scabiem curat cuti infectæ illitum. Scabiosa cum plantagine in aceto & aqua rosacea decocta, & calidis ulceribus atq; apostematibus imposita, ea natura refrigerat. Eadem cum Taxo Barbato, si coquatur prodest ad anum procidentem, & hemorrhoides, huic decocto insidentibus. In uino decocta & pota, opitulatur contra puncturam lateris. Succus scabiosę medetur cuiuis scabiei, balnea inde parata idem pręstant: necat quoq; furfures capitis, si caput inde laueť.

DE AQVA SCABIOSAE.

Folia & radix simul concisa distillantur circa exitum Maij.

Aqua scabiosæ per diem ter aut quater, & singulis uicibus tribus uncijs sumpta, facit ad angustiam pectoris, & ad ipsius apostemata.

Mane, meridie & uesperi singulis uicibus ad tres uncias pota, opitulatur contra punctionem laterum. Prodest contra abscessus in corpore, contra pestem, uenenum, tussim & omnem immunditiam interiorem corporis. Supradicto modo in potu sumpta, medetur scabiei, & impurum sanguinem emendat, abscessus exorientes in corpore discutit, sanat uulnera tam exteriora quàm interiora, *linteolis* imposita.

Purgat

A Purgat pulmonem, pellit tuſſim.

Eiſdem uiribus pollet, quibus aqua Conſolidæ regalis. Oculis medetur inſtillata.

Prodeſt ad foramina membri uirilis inſtillata, atque ſi ex ea abluantur.

Medetur mariſcis, impetiginibus & herpetis. Medetur quoq; lepræ, puſtulis peſtilentibus, ut Carbunculo.

DE SCOLOPENDRIO.

NOMENCLATVRAE.

Ἀσπλήνιον.

Scolopendrion.
Lingua ceruina.
Scolopendria.
Splenetica.

B Hirtzzung.

ANNOTATIO IN SCOLOPENDRION.

SCOLOPENDRION uulgus Herbariorum Linguam ceruinam appellat. Eſt autem magna controuerſia de hac herba inter medicos recentiores. Quidam enim uulgarem linguam ceruinam putant eſſe Scolopendrion Dioſcoridis, Aſplenon dictum. Alij uerò qui magis ſcopum attingerunt, credunt eam eſſe Dioſcoridis Hemionitin aut Phillitin. horum ſane iudicio ſubſcribunt doctiſſimi quique medicorum. Scolopendrion uerum, ut ijdem teſtantur, eſt Aſplenon Dioſcoridis, quæ eſt herba naſcens in petris parietibuſq; opacis, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, Polipodij herbæ modo inciſuris diuiſa, ex inferiore parte aſpera & flaueſcens, ſuperiore autem uiridis. Hæc cum herba quam linguam ceruinam uocant, neq; forma neq; uiribus conuenit, ea enim conſtrictiuam uim habet & dyſentericis prodeſt, medici autem ea utuntur, tanquam herba aperiente, lienes diſſoluente & calculos frangente, quas uires poſſidet uerum Scolopendrion, quod à Hieronymo Bock Germanice Wald Hirtzzung, id eſt ſylueſtris lingua ceruina appellatur: naſcitur enim inquit, in opacis & humidis ſyluis. Hęc olim à Latinis Calcifraga, & ab Arabibus Ceterach dicta fuit, Cordus eam Germanice appellat Steyn faren.

DE.

DESCRIPTIO.

C Scolopendria similis est figura Scolopendræ animali, quod habet quatuordecim pedes, uel polypodio. Gaudet locis petrosis, & parietibus. Folia habet multa ab una radice prodeuntia, quæ à posteriore parte maculis consperſa sunt, ceu uiridibus costis, interius Polypodio similis est, cum spadicei coloris caule & radice.

TEMPERAMENTVM.

Est subtilis naturæ, & mediocris temperamenti. Calida est in primo, & sicca in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius in aceto decocta, miuuunt lienem, & exiccant humorem eius, decocto illo per xxx. dies poto.

Eadem concisa & in uino elixa, lienis tumorem pellunt, emplastri modo imposita.

Folia contusa atq; hyssopo admixta, in uino decocta atq; bibita, medentur morbo regio atq; stranguriæ.

Si quis ex hac herba bibat, frangit calculum renum atque uesicæ. Scolopendria ferè omnibus morbis remedium præstat.

Lieni multum prodest in potu sumpta, uel foris imposita.

Si quis sæpius bibat ex uino in quo Scolopendria & Tamariscus decocta sint, illud tollit dolorem lienis absque dubio.

Vinum elixum cum Scolopendria, & radice Petroselini, illud po-
D tum, prodest stillicidio urinæ.

Scolopendria cum uino decocta, pellit calculum & lithiasin, confortat cor, aperit iecur & lienem, medetur febri quartanæ, sedat singultum, educit calorem ex omnibus membris.

In aceto decocta, & lieni imposita, sedat tumorem, puncturam & dolorem lienis.

DE AQVA SCOLOPENDRIAE.

Folia in Maio distillantur.

Aqua Scolopendriæ mane ac uesperi, singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, prodest contra obstructionem cordis, mundificat sanguinem, & corroborat cor, aperit oppilationem lienis, emollit lienem induratum, & aperit iecur.

Eadem bibita, medetur febri quartanæ, frangit calculum renum & uesicæ. Contra omnes calores prodest pota, & lineis pannis super imposita. Subuenit contra tumorem, & puncturam laterum. Prodest contra grauia & horrenda somnia, quę ex obstructione lienis, & Melancholico sanguine exoriuntur.

Pellit tristiciam & Melancholiam.

Dissoluit in potu sumpta, sanguinem ex casu, ictu uel contusione, in grumos conglobatum.

A Sæpius gargarizata per diem, facit ad uuulam nimium extensam, & ad exulcerationem, asperitatem uel dolorem gutturis, citò opitulatur.

Discutit utriusq; generis morbum regium in potu sumpta, subuenit stranguriæ.

DE SCORDIO.

NOMENCLATVRAE.

Σκορδιον.
Scordium:
Trixago palustris.
Allium agreste.
Scorodotis.
Wilder Knoblauch.

ANNOTATIO IN SCORDION.

SCORDIVM uulgus medicorum, & Pharmacopolarū Allium syluestre appellat, sed magno in errore uersatur, sunt enim diuersæ herbę & diuersam habent figuram & facultatem, ut pulchre B ostendunt Ruellius, Manardus, atq; Antonius Musa. Duo enim uocabula sunt satis affinia, Scordion & Scorodon: Scorodon à Gręcis Allium dicitur, & Scorodon agrion, Allium syluestre. Arabes in his uocabulis decepti sunt, & Arabum imitatores loco huius uocabuli Scordion, Scorodon intelligentes, Allium syluestre interpretantur, non uiderunt autem Scordion apud Dioscoridem, Allium non esse, sed herbam Trixagini similem, unde à Romanis Trixago palustris dicitur, quòd locis palustribus potissimum crescat, Nascitur, inquit Dioscor. Scordion montanis & humentibus locis, folio Trixaginis, uerum maiore, nec per ambitum tantopere incisuris diuiso, odore aliquo allij, amaro simul & astringente sapore, Caules habet quadrangulos, in quibus rubescens flos est. Multi in medicina usus Scordion olim fuit. In antidotis Galenus palmam ei tribuit, quod ex Creta defertur: quanquam non sit improbandum, quod in alijs nationibus inuenitur. Scriptum esse à grauissimis autoribus medicinæ traditit, corpora quæ cruento genere belli cæsa mansissent humi diutius insepulta, quæcunq; supra Scordion prostrata iacebant, multo tardius quàm reliqua sensisse corruptionis labem, partesq; cadauerum quæ herbam contigerant, à putrilagine prorsus fuisse uindicatas. Scordotis quoque dicitur ab Hermolao.

C DESCRIPTIO.

Allium agreste est planta, similis uero allio, uerum in bulbis, & herba minor est satiuo, nasciturq; ruri.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu. Flores in medicina ualde conducunt.

Hi flores in aqua decocti atq; poti, pectus atq; cerebrum expurgant à malis humoribus.

Bulbi eius à ieiuno manducati, lumbricos uentris necant. In cibo sumpti, subueniunt stillicidio urinę: uires satiui allij superant.

Allium agreste in uino decoctum auxiliatur contra stomachi, & intestinorum dolores ex frigiditate, & flatibus prouenientes.

Idem cum parietaria in oleo decoctum, & intestinis impositum, pellit dolores ex frigida intemperie creatos.

Aqua huius herbę ferè eisdem uiribus est prædita, qua satiui allij aqua.

SEQVVNTVR VIRES SCORDII.

Scordio Dioscorides excalfactoriam uim attribuit, urinam pellit, si recens in potum teratur. Sicca in uino decoquitur, ad serpentium morsus. Efficax in rosionibus stomachi, urinis contumacibus, dysenteria, binis drachmis in aqua mulsa potis. Crassitudines pectoris purulentas extrahit. Contra ueterem tussim cum resina & melle in eclegmate sumitur, sicca Podagras ex aceto acri aut aqua circumlitas sedat. Menses admotum excit, uulnera contrahit, uetera purgat ulcera, & ad cicatricem cum melle perducit. Farina eius excrescentia in corpore compescit.

D

DE SCROPHVLARIA.

NOMENCLATVRAE.

Scrophularia.
Castrangula.
Strangularia.
Sauwurtz.
Groß Fickwartzen kraut.
Knollen kraut.
Braun wurtz.

A ANNOTATIO IN SCROPHVLARIAM.

SCHROPHVLARIA quodnam nomē apud Dioſcoridem habeat, nondum ſatis compertū habetur, ut teſtatur Ottho Brunsfelſius. Eſt aūt trium generum, ut idem ſcribit, Maior ſcilicet, Minor, & media, de maiore Simon Ianuenſis ſic ſcribit. Scrophularia herba quædam dicitur, quæ habet folia ſimilia urticæ, ſed maiora & ſubnigra, ſimiliter & tota planta ſtipitem habet rectum, duobus cubitis longum, in cacumine grana ſubnigra. Hęc à quibuſdam Caſtrangula uocatur, ficaria quoq; dicitur, præterea alij urticam mortuam eam appellant, eo quōd folia Vrticæ ſimilia habet, non tamen urentia. Scrophularia minor, ut Pandectarius inquit, eſt teſticulus ſacerdotis, herba ſuper terram expanſa, cuius folia ſunt pinguia & rotunda, flos eius croceus. Radix teſticulis paruis plena, & albis. A Maio menſe diſperit, nec amplius cernitur. A Germanis dicitur Klein Figwartzen kraut/oder Pfaffen hödlin. A doctioribus medicis hæc uocatur, Chelidonium minus.

Scrophularia media, creſcit folijs pinguibus, rotundis, colore glaucis, ſucculentis, caliculo palmi unius & ſemis, radice tortuoſa & nodoſa. Germanis uulgō uocatur, Knaben kraut/oder Wundt kraut.

B Schrophularia propterea dicitur, quōd circa radicem quædam tubera uelut Schrophulas habeat, uel quōd Scrophulas ſanare & delere comperta ſit.

DESCRIPTIO.

Scrophularia herba eſt radice rotunda, quæ longe lateq; ſe intra terram propagat, naſciturq; in duro ſolo & ferè inter ſpinas. Inuenitur plærunq; in æſtate. Radix dulci eſt ſapore: quare ſues terram rictu effodiunt.

VIRES AC IVVAMENTA.

Electuarium factum ex radice in puluerem redacta, cui mel admixtum ſit, & mane ac ueſperi ſumptum, poſteaq; duas horas, ſi ieiunaueris, ſtrumas repellit, quæ in collo naſcuntur.

Vel accipe illum puluerem atq; farinam triticeam, & permiſce ceu maſſam aliquam, quo manducato uetus uinum ſuperbibe, hoc ſtatim eliciet ſudorem, qui ſtrumas illas diſcutiet.

Scrophularia urticæ mortuæ non abſimilis eſt, ita etiam nigra eſt, naſciturq; ad duorum cubitorum altitudinem, radice nodoſa, plęrunq; in locis frigidis, humidis atq; opacis.

Conducit ad repellendum ficos & alios affectus ani, atq; cuiuſuis generis ſtrumas.

TEMPERAMENTVM.

Vires habet reſoluendi. Minor calida eſt & ſicca, ut inquit Vigonius.

C

IVVAMENTA.

Hermorrhoides exterunt & maior & minuscula, tã illitæ quàm potæ.

Maiore etiam rubedo faciei depellitur ea, quæ lepræ quendam aspectum habet.

REMEDIA MEDIAE SCROPHVLARIAE.

Media uulneraria herba est: nam uulnera recentia præsentissime glutinat & consolidat.

Proinde sanguinem sistit illius succus.

Et coniecta in ollam, in qua carnes deferuent & frixantur, facit concrescere carnium frusta concisa.

Certe Empirici ad muliebria pudenda constringenda, quo uirginitatem restaurent corruptis, ea utuntur.

DE AQVA SCROPHVLARIAE.

Optimum tempus distillationis eius est, ut folia & radix, cum tota substantia distillentur in medio Maij.

Aqua Scrophulariæ precipuè ficis medetur, mane & uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota, & linteola in ea madefacta per diem bis aut ter si imponantur.

DE SENACIONE.

D

NOMENCLATVRAE.

Senacion.
Senetio.
Erigeron.
Nasturcium aquaticum.
Cressio.

Brun Kreß.

A

ANNOTATIO IN SENACION.

ENACION Iacobus Manlius Nasturtium aquaticum uocat. Apud Dioscoridem Senetio Latino, & Erigeron Græco nomine dicitur, Posteriores autem ferè omnes, ut Ottho Brunsfelsius indicat, Senetionem Nasturtium aquaticum interpretantur. Sed Euritius Cordus in suo Botanologico, Senetionem aliam esse herbam contendit, nempe uulgarem & contemptam herbam, quæ uulgò Creutz wurtz uocatur. Ruellius testatur, Nasturtium aquaticum esse alterum genus Sisymbrij apud Diosco. quod Cardaminem quasi Nasturciam uocant, quòd nasturtio similis sapore sit. Ruellij iudicio subscribit D. Hieronymus Bock. A uulgò Cressio quoq; dicitur.

DESCRIPTIO.

Nasturcium aquaticum crispa est herba, apud fluuios crescens, floribus puniceis, caule simplici, semen & folia similia habet Apio, manducatum bonum reddit odorem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo & desiccat in secundo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen crudum comestum, frangit calculum ex calore creatum, ualde ciet urinam.

B

Nasturtium aquaticum menses mulierum trahit.

In uino decoctum & bibitum, ischiadi medetur.

Hoc uinum potum, medetur quoq; stranguriæ.

Semen sistit fluxum alui, bibitum cum frigida aqua uel succo cotoneorum. Hoc ita coctum corroborat membra hominis.

Nasturtium aquaticum prodest contra ardorem iecinoris in acetario manducatum. Estur quotidie, ut Ruellius indicat, primis mensis, cibatus ferè pisculentos inchoat, uerna satiat ieiunia.

DE AQVA NASTVRTII AQVATICI.

Folia ex caule decerpta, & concisa circa finem Maij distillantur.

Hæc aqua probata est contra Lithiasim, mane ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota.

Eodem modo vi. uncijs sumpta, pellit lumbricos alui, facit ad affectus pulmonis & iecinoris, ita tamen ne una uice nimium sumas.

Caput si inde lauetur, prodest contra decidentes capillos.

DE SENAE FOLIIS.

NOMENCLATVRAE.

Folia Sene. Folliculi Senæ.

Senet bletter.

ANNOTATIO IN SENAM.

C SENA, ut Antonius Muſa ſcribit, ab antiquioribus, id eſt Dio-
ſcoride, Plinio & Galeno, nuſquam deſcripta eſt, prorſuſq; eis
incognita fuit: ideoq; ab Auerroë rectè inter medicinas nouas ab
Arabibus inuentas numeratur. Ruellius tamen indicat, apud Theo
phraſtum ſenam deſcribi, & ſignificari per Coluteam fruticem.
Eſt autem Colutea frutex quadriennio ſe in arborem efferens, ra-
mis exilibus, folio fœnogræci, membraneo folliculo, pellucente,
prætumido, & ueluti quodam ſpiritu diſtendente turgido, ita ut
digitis ſi prematur, crepitans diſſiliat, in quo ſemen atrum, durum,
latum, lentis magnitudine, piſi guſtu. Mauritani ſermone ſuo uer-
naculo, ſene nominant, duoque eius faciunt genera: ſuæ ſpontis, &
hortenſe, nam & ſemine naſcitur, in fimo pręcipuè ouillo. Addunt
ubiq; ſiliquas oblongas, quibus ſemina in ordinem utriuſq; digeſta
clauduntur, tenui pendere pediculo: ob id facile uentorum impetu
deturbari, hærenteſq; pertinacius perticis decuti. Caducas opilio-
nes legunt, ſaginandis ouibus perquàm utiles. Mirum autem eſt
hanc arborem Theophraſto celebratam, & à Plinio, Dioſcoride
atq; Galeno, prætermiſſam. Cuius & ſiliquarum & foliorum ſurcu
lorumq; tantus eruperit uſus, ut apud poſteros nullum ſit repur-
gans medicamentum, quod eius miſturam non admittat. Colutea
magni Alexandri ætate, non temere alibi quàm in Lipara naſceba-
D tur, iam tamen & in Gallia & alijs locis prouenit, ut Ruellius teſta-
tur. Naſcitur ſemine & fimo præcipuè ouillo. Serendi tempus cum
Arcturus occidit. Mandari ſolo debet præmaceratum, cum iam in
aqua germinare cœperit. Falluntur omnino, ut Antonius Muſa
inquit, qui ſenam Delphinum aut Peplion, apud Dioſcoridem eſſe
arbitrantur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in ſecundo ordine.

Vltra drachmam per ſe non ſumetur, uerum cum additamento, ueluti Zingibere, poteſt ſumi pondere ſemunciæ.

VIRES AC IVVAMENTA.

Sene prodeſt ad repellendam Melancholiam, medetur morbo comitiali, & præſertim febri quartanæ.

Sena pondere ſemunciæ in iure gallinaceo ſumpta, leniter laxat aluum.

Cum ſero lactis ſpicaq; admixta ſi coquatur, eo decocto à ieiuno uel quando cubitum itur, ſumpto, etiam leniter ſubducit aluum.

Leniter educit Choleram aduſtam, expurgat cerebrum, confortat cor atq; iecur, & potiſſimum pellit punctiones lienis.

Purgat membra corporis, & præcipuè pulmonem.

A Qui à lepra sibi metuit, uel corpus habuerit infectum dura sca- bie, utatur Sena bis ac ter per hebdomadam cum succo fumi terræ.

Sena inducit læticiam, & pellit Melancholicum sanguinem ex corde, confortat uisum & auditum, tollit malignas & inueteratas febres.

Cum uino decocta modicoq; Zingiberis admisto, prodest contra oppilationem iecinoris atq; lienis, subuenit quoq; contra animi defectionem.

Syrupus ex Sena & Scolopendria cum Boragine permistus, & in aqua decoctus saccharoq; edulcatus, contra animi deliquium etiam prodest.

Sena, ut Antonius Musa docet, debet corrigi Zinzibere, cinamomo, & Gariophilis, ne uentriculum offendat.

DE SERPYLLO.

NOMENCLATVRAE.

B

Ἑρπυλλος.
Ζολιον.

Serpillum.

Quendel.
Hűner kől.
Wilde Boley.
Vnser Frauwen betstro.
Hűner serb.

ANNOTATIO IN SERPYLLVM.

SERPYLLVM notissima herba est, quæ à serpendo nomen inuenit, ut Dioscorides inquit, & quòd quęcunque pars eius quacunq; terram attigerit, radicatur. Vergilius Marcellus aliam eius interpretationem adducit, inquiens: Neq; Herpyllum à Gręcis, & ex eo Serpyllum à Latinis dictum est, quòd per terram simpliciter serpit, quæ satiui nostra

C ætate fortuna eſt;ſed quòd,ut Theophraſtus ait de plantarum Hiſtoria,proprium quoddam eſt ramulorum ſerpylli incrementum: priuatim enim poſſunt, in quantam uoluerit aliquis longitudinem trahi: adiecto illis pedamento aliquo: aut ſi prope ſepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorſum demittatur, ſic enim in longum protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura, quòd in longum ſerpit, Serpyllum Latini & Græci olus hoc nominauerunt. Duorum generum eſt Serpyllum, Hortenſe alterum, odore amaraci, & coronaria herba, folia ramuloſq; origano ſimiles habet, candidiores tantum, Ex ſepibus prodiens auctius & ſpecioſius. Alterum eſt ſylueſtre Serpillum, uocaturq; Zygis, nõ ſerpit hoc per terram, ſed rectum ramulos erigit graciles, ſurculoſos, folijs refertos, longioribus quàm rutæ, anguſtioribus tamen & durioribus, flores habet hæc in guſtu aſperos: ſuaui eſt odore, & inutili radice. Naſcitur in petris efficacius, & maiore calefaciendi ui quàm hortenſe, medicinæq; longe aptius. Satiuum non ſerpit Plinio, ſed ad palmi altitudinem increſcit. Sylueſtre ſerpit in petris maximè, hoc & pinguius, & candidioribus folijs atq; ramis, Dioſcoridi contrà ſerpit ſatiuum, non ſylueſtre.

DESCRIPTIO.

Serpyllum eſt herba minutis folijs per terram ſerpens, abunde
D naſcens in planis, floribus ſubpurpureis, & iucundè olentibus. Gaudet harenoſis montibus.

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum utrunq; natura calidum & ſiccum eſt. Vſq; adeo excalfacit Serpyllum, ut & menſes & urinas moueat, guſtu nimium eſt acre, ut teſtatur Galenus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Serpyllum facit ad deſtillationes capitis ex frigida cauſa prouenientes, medetur quoque tuſſi & frigido ſtomacho, ſi quis ex eo bibat.

In uino potum mulierum menſes trahit, ciet urinam. Medetur morſibus uenenatorum.

Capitis dolorem ſedat addito roſaceo decoctum, & madefactum in aceto, maximè uerò phreniticis & lethargicis conuenit.

Sedat & cruentos uomitus pondere duarum drachmarum potus cum aceto ſuccus eius.

Semen in uino ſumptum, ualde ciet urinam, & potenter expellit calculum.

Si quis aſſidue ex ſerpyllo bibat, frangit calculum renum & ueſicæ.

Ictus apium ſanat, ſi imponatur.

In uino

A In uino coctum cum succo dulcis radicis, medetur tussi, & expurgat pectus. Cum aniso in uino decoctum, excalfacit stomachum, discutit flatus intestinorum, subuenit stranguriæ.

Idem in uino decoctum & potum, facit ad morsus serpentum, scorpionum aliorumq; uenenatorum morsibus. Suffitus ex serpillo factus, fugat omnia uenenata. Hæc herba cum aceto & melle decocta & bibita, quantum unus cyathus capit, prodest sanguinem excreantibus: succus eius potus idem præstat, cum aceto permistus & iiij. drachmis potus.

Idem cum uino & melle coctum, facit ad anginam, si eo calido guttur colluatur.

Aperit obstructiones iecinoris & lienis, cit urinam in uino decoctum & potum.

In aceto rosaceo maceratum, atq; contusum, & oleo rosaceo frixum & illitum, dolores capitis sedat. Idem unguentum capiti illitum, phreniticis & lethargicis opitulatur.

VIRES AC IVVAMENTA EIVS EX MACRO.

Hoc ideo miscere cibis messoribus est mos,
Vt si fortè sopor fessos depressit illos,
Vermibus à nocuis tuti requiescere possint,
B Pestiferos morsus bibitum iuuat appositumq;,
Prouocat urinas, compescit tormina uentris.
Splen iuuat admixto, si sæpe bibatur aceto.
Si mel prædictis iungatur, sputa cruenta
Iactantes, mirè potus solet ille iuuare.
Haustum cum uino, iecoris sedare dolorem
Dicitur, hicq; solet producere menstrua potus.

DE AQVA SERPYLLI.

Herba, caulis, & radix cum tota substantia concisa, circa finem Iunij distillantur.

Aqua Serpylli mane ac uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, corroborat & confirmat caput, cerebrum & stomachum, excitat ciborum appetentiam, pellit uentris rugitum, emollit duritiem stomachi, prouocat urinam.

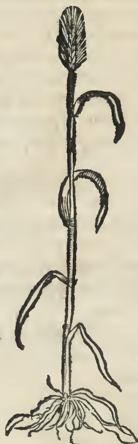
Eodem modo sumpta confortat uisum, consumit humores & destillationes capitis, medetur febri quotidianæ cum aqua Absinthij permista ac pota. Eadem singulis uicibus tribus uncijs pota, conuenit iecinori refrigerato atq; lieni, sanat exulcerata intestina.

Aperit obstructionem narium & aurium, restituit auditum, medetur uertigini, nauseam stomachi sedat, discutit tormina uentris, & intestinorum. Frangit calculum & ciet urinam in potu sumpta.

Contusis membris linteolo applicata medetur.

DE SILIGINE.

C

NOMENCLATVRAE.

ὀλυρα.

Siligo.

Rocken.

D

ANNOTATIO IN SILIGINEM.

SILIGO frumenti genus est satis notum, à Dioscoride, Plinio ac Theophrasto Olyra dicitur, ut Hermolaus Barbarus indicat. Apud Catonem est genus Tritici, estq; Siligo uitiū Tritici, ut idem inquit: nam omne triticum solo uliginoso, post tertiam sationem conuertitur in siliginem. Siligo locis apertis celsisq; serenda, & ubi Sol quàm diutissimè sit.

DESCRIPTIO.

Siligo nascitur in spicis & firmis stipulis, in cacumine flores candidos ferens, spicis instar uermium adhærens.

TEMPERAMENTVM.

Mediam Tritici & hordei naturam possidet, tam ut nutrimentum quàm ut medicamentum, ut Galenus autor est.

VIRES AC IVVAMENTA.

Ad graueolentiam oris ex febre, uel alio quopiam morbo contractam, accipe frigidam aquam montanam, & satis salis indito, panemq; siligineum in eum maceratum, quantum potes, tribus diebus ieiunus comedito, tum anhelitus redditur iucundior.

Siligo magis alit hominem quàm hordeum, & minus alit quàm triticum. Non adeo calefacit ut triticum, sed calidior est hordeo.

Sanos

A Sanos homines panis Siligineus melius corroborat, uerum ægrotis Triticeus panis magis conuenit.

Panis Siligineus male coctus, est origo multorum morborum.

Grana siliginis combusta, & minutim contrita, cum forti uino, conducunt lippientibus oculis.

DE SINAPI.

NOMENCLATVRAE.

B Σινήπι.
Νάπυ.

Sinapi.
Sinapis.
Sinape.

Senff.

ANNOTATIO IN SINAPI.

SINAPI, & Sinapis, & Sinape media producta legitur, ut Hermolaus Barbarus testatur, Græcia & Napy uocat, quasi Naphy, ut Athenæus interpretatur, quoniam acri & proinde incommoda natura esse uideatur: addit & pusillo corpore. Sinapi uerò dici putat, quia olfactum luminibus officiat, ut Allium. Pythagoras principatum ei dedit inter ea quorũ uis in sublime fertur, quia non aliud magis in nares & cerebrũ penetret, purgatiora & ad usum mentis uegetiora illic oĩa reddat. Recepta iã pridem in uitę & sanitatis usũ est, nec hyeme ad intinctus quicq̃ frequentius, ubiq; cibis intermiscetur, gratissimo obsoniorum condimento, nisi acrimonia feruoreq; suo non

C suo non sternutamenta tantũ, sed lachrymas etiam cieret. quod solum in Carmine suo Columella illi obiecit, dicens: Seq; lacessenti fletum factura Sinapis. Quinto die post satum sinápis comparet: eoq; semel sato, uix est liberare locum: quia semen cadens protinus uiret. Tria eius genera: gracile: secundum rapi folijs: tertium Erucæ. Optimum Aegyptium, præsertim ad sinapismum, in quo usu & Syriaticum probatur. Est autem sinapismus proprie medicamentum sinapi factum, quo noxium uirus ex alto partis elicitur, ut tradit Ruellius. Hoc pustulosum sæpe reddit locum, atroq; sugillat rubore, sic parua cutis iactura, conuerso foras humore, uel in exteriorem partem erumpente, membrum seruatur. Sinapismus, ut Barbarus autor est, à Dropace distinguitur, quòd Dropax cum pice fit, Sinapismus è sinapi conficitur, multoq; uehementior est Dropace. Sinapismus quomodo fiat, & quibus utilis sit, & quibus uitandus, pulchre docet Paulus Ægineta.

DESCRIPTIO.

Sinapi crescit ad rapistri similitudinem, floribus luteis, paruis siliquis, in quibus continetur semen album & acre. Gaudet autem nasci in hortis, & ubi semel seritur, ibi quotannis sua sponte erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Semen sinapi calefacit atq; exiccat in quarto ordine, simile est raporum semini, præterquam quòd raporum semen amarum est, & sinapis semen acre est.

D Probatur semen sinapi, quod intus est candidum & humidum, etiam si recens sit. Virtutem habet calefaciendi atq; maturandi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Est sinapi uis & natura calefacere, extenuare & extrahere, ut Dioscorides inquit.

Semen sinapi cum radice Enulæ contusum, & maturis apostematibus impositum, rumpit ea absq; ullo dolore.

Idem semen contusum, & cum aceto temperatum, medetur morsibus uenenatorum impositum.

Cum aqua mulsa permixtum & gargarissatum, facit ad oris exulcerationem, & ad anginam.

Semen sinapis contusum, & cum ficis atq; cymino permistum ac sumptum, medetur hydropi.

Caput si inde illinatur, tollit lethargum.

Succus sinapis à ieiuno sumptus, bonam reddit memoriam.

Idem medetur hebetibus oculis, & albuginibus eorum, inducit sitim, & excitat Venerem.

Quicunq; quotidie matutino tempore, duo grana sinapis deglutierit, eo die tutus erit ab Apoplexia.

A Semen in uino decoctum atq; potum, medetur asthmati.

Sinapi, pyrethrum, & Gingiber eodem pondere sumpta, & melle rosaceo permista, si os inde colluatur, & diu quoq; in ore hoc retineatur, expurgat cerebrum ex malis humoribus, unde grauedo capitis solet prouenire. Idem conducit ad decidentem uuam, & ulcera gutturis.

Qui cupit parare canoram uocem, accipat farinam ex sinapi, & cum melle subigat, pastillisq; inde factis, unũ quotidie assume, tum bonam acquires uocem.

Sinapi, ut Dioscorides tradit, commanducatum, pituitas capitis per os ducit & purgat. Succus eius dulci aquę mixtus, contra tonsillas & ueteres duratasq; in callum faucium asperitates, utiliter gargarissatur. Cit sternutamenta tritum sinape naribus admotum, eaq; ratione comitialibus succurrit, strangulatu uuluæ procidentibus. Et contra inexpugnabiles somnos quos Græci Lethargos dicunt, deraso prius capite capiti illinitur.

DE AQVA SINAPIS.

Herba ipsa florens in principio Iunij distillatur.

Aqua Sinapis pellit ulcera gingiuarum, ore sæpius ex ea colluto.

Conducit ad membrorum Phthisim, si sæpius inde fricentur, inde enim uigorem, & carnem recuperant.

B Medullam ossium calefacit, si sæpius ex ea fricentur, & per se iterum siccentur.

Prodest contra frigidum morbum articulorum, si inde fricentur & iterum per se siccescant.

DE SISAMO.

NOMENCLATVRAE.

Σήσαμον.
Sesamum.
Sesama.
Sisamum.
Sisam somen.
Sisam öl.
Flachs dotter.

ANNOTATIO IN SESAMVM.

SESAMVM & Sesamam, nam utroq; modo dicitur, officinæ Sisamum uocant: quidam hoc frumenti, quidam leguminum generi adnumerant. Nascitur, ut Ruellius scribit, culmo ferulaceo,

C foliis sanguineis, semine candido, infra magnitudinem lini, quod uasculis ut papauer continetur, radici simplici & alba. Theophrastus Sesamam repræsentat caule ferulaceo, flore foliaceo, ut Irion, grana eius in siliquis distincta, ut lupini, sed peculiari quodam modo septa. Desijt iam pridem seri in Italia Sesamum, ut Vergilius Marcellus scribit, pauloq; minus quàm peregrinum, & alienum modo est, quondam tam commune, tamq; omnibus agris satum, ut æqua esset huius & aliarum frugum cura. Indicantq; id quæ tam multa de semente eius à Columella Plinioq;, & ab alijs docentur. Semen eius dulce est & odoratum, quod minores aues, quales fringillæ, passeras & carduelessunt, auidius appetunt. Græcia omnis eo ad dulciaria utitur, in panificio tritum reliquo pani compinsentes: mox in summa panis cute integrum addito liquore aliquo inspergentes, ut retineatur, & in coctura pani concorporetur. Ægpytus oleum ex eo exprimit, quo in cibo & alio domestico usu utatur, tanta copia, ut amplissima latifundia nulla alia fruge uireant. Sesamum nostra ætate exoleuit, adeo ut iam nomen eius uix audiatur, quod mirum est, quum tam multas habeat in sanitate & in morbis utilitates. Hieronymus Bock medicinæ herbariæ magnus promotor, scribit Sesamum in Germania nasci inter linum, & præcipuè in Alsatia, & apud Rhenum, & uulgò uocari **Flachs dotter**, & quia uirtus eius
D sit incognita, propterea ut Zizaniam, & uilissimam herbam eruncari. Vide de hac re ipsius Hieronymi Herbarium.

DESCRIPTIO.

Sesamum herba est, quę non parũ lentoris pinguisq; obtinet.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in primo ordine, humectatq; in secundo.

Sesamum, inquit Galenus, non parum in se continet, uiscosum & pingue: quare emplastrum est & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est quod ex eo conficitur oleum: & herbæ quoque decoctum similem uim obtinet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Oleum Sesami pellit uerrucas, prurientemq; scabiem, si illinatur.

Cum oleo rosaceo temperatum & temporibus illitum, capitis dolores lenit ex calida intemperie procreatos.

Nocet stomacho Sesamum, ut Dioscorides docet.

Animæ idem grauitatem facit, quoties commanducatum, inter dentes hæserit. Discutit illitum sesamum, quæ in neruis crassiora concreuerunt, prodest contusis & inflammatis auribus, nec minus ambustis etiam, stellionum & cerastarum morsibus medetur. Cum rosaceo factos ab æstu solis dolores capitis lenit: potest eadem in uino decocta herba, præsertimq; contra oculorum inflammationes & grauissimos eorum dolores.

A SISELEOS, SILER MONTANVM.

NOMENCLATVRAE.

Σεσελι.

Seseli Massiliense.
Siler Montanum.

Feldt Kümmel.

ANNOTATIO IN SILER MONTANVM.

SILER montanum ferè à recentioribus medicis appellatur, quod apud Dioscoridē Seseli Massiliense dicitur, ut Antonius Musa, Ruellius, & Ottho Brunsfelsius indicant. Pharmacopolæ id corruptè Siseleos appellant. Seseli & sili & seli dicitur apud Hippocratem, inquit Barbarus, unde orta confusio, Siler pro Seseli uocantium. Arborescit porrò Siler, ut baculos rustici ex eo quoq; faciant, in aquaticis nascens. At seseli frutex non est aquaticus, quod quidem aliqui distinguere putantes, non Siler, sed montanum siler appellauerunt, id quod Massiliense est Seseli. A Dioscoride tria genera
B Seseleos describuntur, figura longe differentia. Seseli Massiliense, Aethiopicum & Peloponnesiacum.

DESCRIPTIO.

Siler montanum est herba fœniculo similis, folia tantum aliquanto longiora & crassiora habet, caulem oblongum, in cuius cacumine est umbella, in qua continetur semen angulosum, longum & acre.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & exiccat in fine primi gradus. Seseli & radix quidem, sed & fructus usq; adeo excalfacit, ut admodum urinam mouere queat. Sed & tenuium est partium, ut & comitiali morbo & orthopnoeis competat, inquit Galenus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Seseli crassos & concretos humores incidit, & potenter educit.
Cum uino bibitum facit ad diabeticam passionem.
Tali modo sumptum prodest ad orthopnœam.
Idem cum uino sumptum, longoq; pipere admisto, auxiliatur contra morbum comitialem.
Contra frigora hyberno tempore cum pipere & uino, utiliter id bibunt.
Ante concubitum si sumatur, promouet conceptum.

C Seseli in puluerem redactum, & cum tostis carycis permistum, Prodest contra obstructionem iecinoris, lienis, renum & uesicę.

Vinum in quo semen est decoctum, subuenit stranguriæ.

Radix & semen, ut Dioscorides inquit, Stranguriç, orthopnœę, suffocationibus mulierum, comitialibus medentur, menses partusq; trahunt. Interaneis omnibus prosunt, & contra ueterem tussim. Ipsum semen in uino haustum concoctionibus confert, discutit tormina: horrores febrium, quas uocant Epialas, coërcet. Datur ad iuuandos caprarum & cæterarum quadrupedum partus.

DE SOLATRO.

NOMENCLATVRAE.

Στρυχνος.

Solanum.
Solatrum.
D Vua lupina.
Strychnon satiuum.

Nachtschatten.

ANNOTATIO IN SOLATRVM.

SOLATRVM ab officinis dicitur, quod Latini Solanum appellant. Germani Nachtschatten, quasi umbram noctis uocant, ex colore quem grana ipsa aut habent aut inficiunt. Olim satiuum erat, & in hortis cum aliis oleribus seminabatur: nunc in hortis & aquosis locis sponte prouenit, imò & cultoribus inuitis scatet: esculentum quoq; olim erat, ut Dioscorides inquit, nunc uerò non editur. Nihil mali corporibus esse prædicat Xenocrates, cui hoc salutare non sit. Quatuor eius genera à Dioscoride enumerantur: Satiuum & hortense, quod omnes nigrum, à colore fructus uocauerūt. Mox Halicacabum cognomento, quod priuatim uesicaria à Plinio dicitur, rubente fructu, uuæ acini figura, ab Arabibus & officinis Alkakengi uocatur: Tertium Solanum somniferum quod à Græcis

Strychnon

A Strychnon Hypnoticon dicitur: hoc fruticat multis ramis, densis, lignosis, fractu contumacibus, pinguium foliorum, cotoneæq; mali similium plenis, flore grandi, rubro, fructu in siliquis crocato, radice longa, subrubro cortice uestita. Nascitur in saxis non procul à mari. Quartum, Solanum manicon, id est furiosum. Huic folium Erucæ simile, maius aliquanto, caules à radice eximios emittit, decem aut duodecim ulnarum altitudine adolescentes; caput in cacumine oliua maius & latius, & ut platani pilula hirsutius, florem nigrum, postquam eo exuitur, racemus exit rotundus, niger, denis aut duodenis acinis constans, similibus Hederæ corymbis, ut uuæ mollibus. Radice firmatur candida, crassa, caua, cubitali. Gignitur in montibus uento perflatis.

DESCRIPTIO.

Solanum folia habet ad Sambuci figuram accedentia, caulem lenem cum multis ramulis, flores fert candidos, ad modum herbæ Chamepitheos, fructum producit nigrum, instar Iuniperi, & mollem. Gaudet locis cultis.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat in primo ordine, & desiccat in secundo. Huius folia in medicina usurpantur, quum adhuc uiridia sunt.

B Galenus inquit: Solanum esculentum, quod in hortis nascitur, notum est omnibus: utunturq; ad omnia ea quæ refrigerari adstringiq; postulant, potest enim hæc duo ordine secundo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia emplastri modo calidis apostematibus imposita, calorem ualde educunt.

Ex folijs contusis saleq; admisto, emplastrum conficito, quod prurienti scabiei impositum cito sanat. Idem stomachum ex tumore inflatum deprimit.

Hoc emplastrum auribus applicatum, tollit ex eis fluentem saniem.

Solanum cum lithargyro, cerussa & oleo rosaceo permistum, capitiq; illitum, tollit calidos abscessus.

Succus solani cum aqua hordeacea in potu sumptus, facit ad abscessus stomachi, iecinoris & intestinorum.

Succus cum oleo oliuarum clystere infusus, sedat iecur.

Herba contusa calenti podagræ imposita, refrigerat & pellit dolorem.

Capitula eius quando uiridia sunt, sed nigricantia meliora sunt, contusa & tumidis pedibus illita, mitigant tumorem.

Radix solani cum radice Scabiosæ & Rutæ collo suspensa, medetur uariolis.

C Folia Solani refrigerant, & medentur sacris ignibus, & ulceribus quæ à serpendo herpetas uocant.

Eadem contusa & imposita, sedant capitis dolores, stomachi æstum, & calentem podagram, & omnem tumorem ex calore prouenientem.

Herba hæc cum sale contusa, & emplastri modo adhibita, discutit abscessus secundum aures, quos parotidas nominant.

Succo utiliter insperguntur, addito rosaceo infantes, in capitis ardore, quem syriasim dicunt, ut Dioscor. autor est. Quinetiam pro aqua ouo ue collyrijs contra acres oculorum destillationes factus, ut eo inungantur, miscetur. Auribus in dolore utiliter instillatur. *Sistit* muliebres fœminarum fluctiones in lana appositus.

Contra oculorum in maiore angulo fistulas, quas ægilopas uocant, itidem cum gallinarum rubente fimo subigitur, & laciniæ iniectus utiliter imponitur.

DE AQVA SOLANI.

Folia caulibus decerpta, quando acini adhuc herbaceo sunt colore, distillationi adaptantur.

Aqua solani mane, meridie atq; uesperi singulis uicibus tribus uncijs pota, facit ad tumorem ex calida intemperie exortum. Idem præstat, si lineis pannis tumori imponatur.

D Antedicto modo sumpta, medetur calculo; Sudorem elicit, mixta aquæ absinthij, & tribus uncijs pota.

Contra dolores occipitij & capitis ex calore procreatos opitulatur. Medetur calidę podagrę, & sacris ignibus linteolis imposita, quę sępius iterum madefacere in ea aqua oportet.

Auribus instillata dolores inde discutit.

Sedat inflammata apostemata mamillarum.

Calidas anginas reprimit, ne strangulent uelocius, gargarizata refrigerat iecur, & extinguit calorem.

Subuenit ruptis hominibus linteolis rupturæ imposita.

Insomnia prohibet in potu sumpta.

Opitulatur quoq; bibita, si ex nocturno terrore pustulę aliquæ fuerint exortæ, linteolis quoq; imposita, idem facit.

DE SPARAGO.

NOMENCLATVRAE.

Ἀσπάραγος.

Asparagus; Sparagus.
Spargen. Spargen frucht.

A

ANNOTATIO IN ASPARAGVM.

ASPARAGVS ab officinis extrita priore litera, Sparagus dicitur. Dicitur autem, ut Varro ait, ab asperitate, uel quoniam ita Græci nominant, Asparagos à Theophrasto dicitur. Est autem duplex Asparagus, Altilis satiuusq;, qui notior omnibus est quàm ut debeat explicari: namq;, ut Ruellius scribit, è radiculis quas uocant spongias, thyrsus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increscens explicatur in ramos prægrandes, quibus insunt folia capillamenti modo tenuata, quæ per uetustatem occalescunt in spinulas, florem fundit paruulum, quo decusso bacculæ dependent primũ uirides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Est & Asparagus erraticus seu syluestris, qui ueluti lignescit & spinosa folia habet, profertq; stolones admodum exiles, qui si in hortis transferantur, nunquam grati sunt saporis. Satiui & hortenses Asparagi stolones oblongos producunt, qui facilimè quidem coquuntur & celerrimè, ac deinde aceto & oleo conditi, primis mensis edi solent pro acetarijs. Hinc prouerbium de re quam celerrimè perfici dicimus, citius quàm asparagi coquantur. Obseruandum hic est apud antiquos Græcos medicos Asparagum non tantum significare spinosi fruticis summum, quod edendo est, quodq; priuatim cum tota planta Asparagus ubiq; nominatur, sed

B quæcunq; in oleribus & herbis prima germina ex terra prodeunt & uidentur. Germani Schöß uel Schößlin uocant. Significatione hac Paulus Ægineta in primo, de Asparagis caput inscripsit.

DESCRIPTIO.

Asparagus herba est succrescens in altitudinem, habetq; iuxta quodq; foliolum bacculam rubentem dependentem, in qua semen nigrum est, unde herba seri solet.

TEMPERAMENTVM.

Natura calefacit & humectat, facit ad paralysim, morbum regium, & stranguriam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Fructus & semen in medicina usurpantur, & durant annum integris uiribus.

Asparagus petræus aut myacanthinus (hoc est agrestis autore Marcello.) abstergit utiq;, sed calore & frigiditate medius est, ut inquit Ægineta, renes & iecur obstructa recludit, præsertimq; radices & semen: Item dentium doloribus medetur.

Asparagus in cibo sumptus prodest ad lienem ac iecur obstructum atq; induratum.

Radix in uino decocta, absq; dubio medetur felle suffusis.

C Ex decocto asparagi os si colluatur, sedat omnem oris & dentium dolorem.

Vtilissimus stomacho cibus, ut traditur asparagi.

Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt. Oculis claritatem adferunt, uentrem leniter emolliunt. Vrinam cient utilissimè, præterquam quòd uesicam exulcerant. Venerem stimulant. Pectoris & spinæ doloribus, intestinorumq; uitijs prosunt. Vino cum coquuntur addito, lumborum & renum dolores mitigant. Radix in uino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad uuluæ dolorem, radicem cum uino dulci propinant. Eadem cum aceto decocta contra elephantiam proficit. Lumborum & renum dolores sedat. Asparago trito cum oleo perunctum, pungi ab apibus negant.

Syluestris asparagi ad prædicta omnia efficacior uis. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eius decocti bibi iubent ad heminam. Coctus tostusq; distillationes urinæ, difficultatesq; in cibo finit, strangurias & lumborum dolores discutit, dysentericis opitulatur. Ad serpentium ictus succus decoctus ualet.

Radix in aceto uinoq; decocto luxatis medetur. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, apij, & cumini, ternis obolis in uino, cyathis duobus dari quinq; diebus Chrysippus iubet.

D

DE SPATVLA FOETIDA.

NOMENCLATVRAE.

Spatula fœtida.

Wandtleuß kraut.

ANNOTATIO IN SPATVLAM.

SPATVLA fœtida, ut Ruellius indicat, herba est quę apud Dioscoridem Xiphion diciiur, quam officinæ propterea Spatulam fœtidam appellant, quòd grauem exhalet odorem.

DESCRIPTIO.

Spatula fœtida habet herbam iuxta terram ad plantaginis minoris speciem, cuius caules in cacumine gerunt semen triangulare & copiosum, iuxta gladioli similitudinem, tetrumq; reddit odorem. Gaudet nasci circa sepes & locos opacos. Non est sumenda intrò.

VIRES

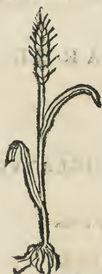
A VIRES AC IVVAMENTA.

Succus huius herbæ discutit ex cute malignam scabiem, quæ lepram refert. Succus ad hunc modum paratur. Succum insolatum in pulverem contunde, cui admisce pulverem ex succo Staphisagriæ, flammulæ, & hermodactyli, & atramenti, singulorum æquale pondus sumendo, omnia hæc cum aceto & axungia porcina per misceto ad unguenti formam. Hoc unguento cutem scabiosam inunge, & postea superimpone folium Brassicę uel plantaginis, quod si per diem ita ter cutem inunxeris, absq; dubio curaberis.

Pulvis ex hoc succo cum uino permistus, & membro conquassato impositus, ossa extrahit absq; dolore.

Cimices ubiq; fugitant hanc herbam.

DE SPELTA.

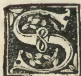
NOMENCLATVRAE.

B Ζεά.

Spelta.
Zea.

Speltz.
Dünckel.

ANNOTATIO IN SPELTAM.

SPELTA frumenti eius quod à Græcis & antiquis medicis Zea dicitur. Itali autem Zeam speltam uocant, ut Hermolaus Barbarus indicat, rustica potius quàm Latina uoce, quam Rhemius Palęmon usurpauit in carmine de ponderibus ac mensuris, octo uolens speltas pendere scrupulum. Zeam Græci, Latini semen à præstantia frugis appellarunt, ut Plinius testatur, estq; frumenti genus tritico simillimum, radice multiplici atq; alta: culmoq; numeroso: tritico fuscius est & minus. Dioscorides duas species Zeæ reddidit. Alteram simplicis grani, alteram gemini duobus armamentis inuoluti, & ob id dicoccos cognominatur. Vim habet Galeno inter triticum & hordeum mediam. Tantum in cibo tritico cedit, quantum hordeo præfertur in panificio. Alimonia est maiore quàm hordeū, minore quàm triticum.

DE-

DESCRIPTIO.

C Spelta grana habet ad hordei formam, & minus alit quàm hordeum, bonumq; reddit odorem, & multos præbet furfures, atque concoctu difficilis est, emollit aluum.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat atque humectat.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radicem habet altam, estq; omnibus auibus gratissimus cibus.

Cum hordeo permista, bonum præbet panem, medetur humido pulmoni & duræ tussi, emollit thoracem.

Eclegma ex Spelta ciet urinam, expurgat renes & uesicam.

Ex uino rubro medetur scorpionum ictibus.

Tepida sanguinem excreantibus; item arteriæ uicijs, tussi cum caprino seuo aut butyro. frequenti usu uentrem adstringi non patitur.

DE SPICA NARDI.

D

NOMENCLATVRAE.

νάρδος ἰνδική.

Spica nardi.
Nardus Indica.
Spica Indica.

Spica Nardem.

ANNOTATIO IN SPICAM NARDI.

SPICA nardi est quam Dioscorides Nardum Indicam appellat, quod & Hermolaus Barbarus ex Galeno probat, cū inquit: Galenus Indicam nardum accipit, quoties absolute στάχυν, id est Spicam nardi nominat, quasi Spicam cæteræ non habeant, sed herbam duntaxat, quemadmodum & Plinio uidetur. Est autem Nardus frutex graui & crassa radice, sed minuta, nigraque ac fragili, quamuis

pingui situm

A pingui situm redolente qualem cupressi, aspero sapore, folio paruo densoq;. Cacumina in aristas se spargunt, Ideo gemina dote nardi spicas, & folia concelebrant. Hieronymus Bock quoq; scribit Spicam nardi quæ iam passim in Germania in hortis nascitur, & fermè Lauendulæ formam obtinet, ad nardum Indicam Dioscor. referendam esse, quamuis descriptioni per omnia non respondeat. De hac Fuchsius ad hunc modum scribit: Nardi spica nos carere manifestissimum existit, nam quam passim hodie officinæ habent, ea inodora est, cum uera perquàm odorata sit, & Cyperum redoleat. Ruellius scribit, Pseudonardum esse Spicam nardi, quæ passim apud nos in hortis habetur, & Lauendulam quoq; eius esse speciem, sed spicam maioribus uiribus esse præditam.

DESCRIPTIO.

Spica nardi Lauendulæ formam repræsentat, folia tantum habet crassiora & maiora, longiorem quoq; caulem & flores maiores qui etiam cœruleo sunt colore, ad Lauendulæ figuram. Gaudet hortis & solo pingui.

TEMPERAMENTVM.

Calida est in primo ordine, & sicca in secundo, ciet urinam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Si quis ex ea bibat, sistit fluxum alui.

B Ex decocto eius, si emplastrum conficiatur, & mulierum pudendis imponatur, sedat superflua menstrua, tollitq; humores locorum muliebrium.

Spica nardi cum frigida aqua sumpta, pellit imbecillitatem, & tremorem cordis.

Eadem lixiuio imposita, capiteq; inde loto, facit renasci capillos, facitq; ad capillorum defluuium, tali modo si quis utatur.

Spica nardi collyrijs est accommodata.

Conducit stomacho & iecinori.

Oleum nardinum, seu oleum de Spica odoriferum & efficax est, ad multa conducens, præsertim ad membra paralytica, si ex eo inungantur.

Præterea quoq; prodest podagræ, & aliorum articulorum doloribus.

Spica nardi inflationibus stomachi, iocinerosis, renibus, & morbo regio laborantibus subuenit.

Decoctum in aqua, uuluæ inflammationes insidentium fouet. Pilorum defluuia in genis coërcet, quando iacturam resarciat, eosq; constringendo firmet. Naribus admota cerebrũ frigidũ confortat.

Valet contra linguæ paralysim, neruos confortat, humorem linguæ organum occupantem consumit.

DE AQVA SPICA NARDI.

C Spica nardi uino indita, & in uitreo uase, bene occlusa aliquandiu insolari debet, deinde uitreæ distillatoriæ metæ indita, in Balneo Marię lento igne distillanda est. Si autem uiridis Spica haberi posset, non opus esset eam uino indere.

Aqua Spicæ nardi est ualde preciosa aqua ad omnes frigidos affectus corporis tam exteriores quàm interiores, siue etiam ad affectus capitis, siue cerebri, si linteolum in hac aqua madefactum naribus admoueatur.

Prodest contra catharrum. Opitulatur sycopi, in qua homo omnino obmutescit, una uel duabus uncijs pota, uel uenis pulsatilibus ex ea illitis, discutit quoq; cordis ægritudines, calefacit frigidũ stomachum.

In potu sumpta, facit ad colicam passionem ex frigiditate prodeuntem.

Sedat capitis dolores & uertiginem ex frigida causa prouenientem, uertici & fronti illita.

Paralytica & refrigerata membra inde fricata, iterum excitantur, & calefiunt, & pellit tremorem eorum,

DE SPICA CELTICA.

D

NOMENCLATVRAE.

Νάρδος κελτική.
Spica Celtica.
Nardus Celtica.
Spica Romana.
Saliunca.
Römischer Spick.
Marien Magdalenen blůmen.
Katzen leyterlin.

ANNOTATIO IN SPICAM CELTICAM.

SPICA Celtica genus nardi est quæ à Dioscoride Nardus Gallica & Celtica dicitur. Latini eam appellant Spicam Romanam & Saliuncam, ut Hieronymus Herbarius testatur, & Germanice Sant Marien Magdalenen Blůmen dicitur. Huius iudicio subscribit clarissimus uir Doctor Hieronymus Bock, inquiens: Nardus Celtica est, quę Germanis Sant Marien Magdalenen blůmen dicitur, quæ ex Vngaria ad-

A garia adfertur, & à Vergilio in Æglogis Saliunca uocatur.

DESCRIPTIO.

Spica Romana herba est nascens humi, ad uirgularum ex scopis similitudinem, herba subtili & odorata, estq; planta arida & rubicunda.

Calfacit in abscessu primo, & exiccat in altero.

Hæc Spica stomacho magis est accommodata, cum Absinthio decocta, & ita assumpta.

Ex hac Spica Romana etiam distillari potest, ut ex Spica nardi.

DE SPINACHIA.

NOMENCLATVRAE.

Spinachia.
Spinaceum olus.
Atriplex Hispaniense.

Binetsch.
Zeer krant.

ANNOTATIO IN SPINACHIAM.

B

PINACHIA uulgare & notum olus est, ab Atriplicis natura non multum abhorrens, unde & nonnulli Atriplicem & Spinachiam idẽ olus esse putauerunt, ut Ruellius inquit: ueteribus autem incognitum fuit, cum de eo nihil literarum monumentis tradiderunt, forsitan quòd cibo magis quàm medicinæ natum esset. A nonnullis Atriplex Hispaniense nominatur, forsitan quòd hinc oriundum ad nos tandem concesserit, indeq; manans commigrauerit. Quidam ei apud Dioscoridem nomenclaturam assignare conati sunt, & Lapathum acutum appellauerunt, quod à ueteribus etiam inter olera hortensia connumeratur: uerum si quis aculeatum & spinosum semen, & breuem candidamq; radicem Spinachiæ spectare uelit, inueniet eam Lapatho esse dissimilem. Spinachia à Latinis hoc olus inde nominatum est, quòd semen eius in spinas occalescat. Seritur Septembri mense, & item Martio, ieiunijs aptissimum, estque primum olus quod circa quadragesimam in hortis inuenitur.

DESCRIPTIO.

Spinachia in summitate acutum habet folium, & infrà latum & acutum, caules plærunq; ad unius uel duorum cubitorum crescunt altitudinem, in quibus semen nascitur, spinis horridum & acutum.

Aa

C Seritur in hortis pro olere.

TEMPERAMENTVM.

Spinachia refrigerat atq; humectat in fine primi gradus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Decocta & manducata lenit aluum, tollit dolores pectoris atque pulmonis.

Melius Atriplice alit, ut Serapion docet, aluum leuigat, laudabiliusque nutrimentum post se relinquit, detergit, abluit, Choleram compescit, pectori pulmoniq; confert.

Decoctum huius herbæ potum, expellit malos humores, facilem reddit anhelitum. Singulis diebus in cibo sumpta, generat Melancholiam, quod & lactuca facit.

Quicunq; graues dolores dorsi & aluum constipatam habuerit, hoc olus edat, & decoctum eius bibat, absq; dubio opem præstat.

DE SQVILLA.

NOMENCLATVRAE.

Σκύλλα.
Scylla.
D Squilla.
Cepe marinum.
Erdzwibel.
Meer zwibel.

ANNOTATIO IN SQVILLAM.

SQVILLAM iam omnes officinæ Varronis exemplo uocant, quæ ab antiquioribus medicis Scylla dicitur. Duo autem Scyllæ genera sunt, masculus albis folijs, fœmina nigris. Viuax est Scylla utpote quæ pensilis diu uitam prorogare possit. Quicquid Scyllæ fuerit inditum, ut Theophrastus scribit, facilius germinat, & celerius gliscit, fructus condendos seruat, præsertim punica mala pediculo prius exempto, florere ter dicitur, singulis floribus singulas sementes denunciantibus. Ante portas domorum sata ueneficiorum noxam arcet.

DESCRIPTIO.

Squilla folijs est gladiolo similibus, radici eius adhæret magnus bulbus, unde paratur acetum Squilliticum. Gaudet pratis.

TEMPERAMENTVM.

Magnam habet uim calefaciendi. In medicina ea non utimur, nisi prius tosta aut elixa sit, nam imparata, & absq; additamento nimium ope

A mium operatur. Calida & ſicca eſt in ſecundo ordine. Galenus inquit: Scylla admodum incidentem facultatem obtinet, non tamen admodum calidam, ſed ſecundum hoc eam quiſpiam ſecundi ordinis cenſeat excalfacientium. Præſtat autem aut aſſam, aut elixam ſumere: ſic enim uirium eius uehementia exoluitur. Dum torretur, piſtorio opere aut argilla circumlita in furnum conijcitur, uel ignitis cineribus obruitur, ſic enim recte crematur, ſinito eam ab unde torreri, alioqui graui periculo ſumeretur.

VIRES AC IVVAMENTA.

Squilla oleum in ſe continet, quod nigrum eſt.

Hoc oleum cum melle temperatum, & glabræ cuti illitum, facit renaſci crines.

Acetum Squilliticum prodeſt contra difficultatem anhelitus, & contra antiquam tuſſim. In ore ſi illud retineatur; ſanat malas gingiuas.

Idem clariorem oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterumq; doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed auidius hauſtum momento aliquo extinctæ animæ ſpeciem præbet.

Squilla multum prodeſt contra Apoplexiam, & morbum comitialem.

In uino cocta & bibita, pellit omnes interiores affectus corporis, & præſertim medetur uitiato & ardenti iecinori.

B Supradicto modo parata & cum Abſinthio, & maſtiche in aqua & aceto decocta, & ex ſaccharo edulcata, facit ad obſtructionem iecoris atq; lienis, medetur morbo regio & hydropi, potenter ciet urinam, trahit fœminarum menſtrua, expellitq; fœtum mortuum.

Squilla per noctem in aqua macerata, ſi mures inde biberint, moriuntur.

Additur Scilla, ut Dioſcorides inquit, potionibus medicamentiſq; quæ rarò facienda ſint.

Daturq; his in quibus urinam ciere uoluerimus.

Facit ad cutem ſubeuntes aquas: ciborum in ſtomacho incontinentiam: & ſtomacho innatantes cibos.

Tineas & reliqua uentris animalia pellit, ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoq; recens ſubiecta, præſtat ne hydropici ſitim ſentiant. Furfures & ulcera manantia ſanat illita ex oleo cocta, item rimas pedum.

Pythagoras in limine ianuę ſuſpenſam malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

Elicit Scilla ueterinis cupidinem coëundi, nam ſi equa marem non patitur, detrita ſcilla naturalia eius liniuntur, quæ res accendit libidinem.

DE AQVA SCYLLAE.

C Aqua destillata ex Squilla cum esca quam mures libenter edunt, permista, & muribus obiecta, eos necat qui eam ederunt.

DE SQVINANTO.

NOMENCLATVRAE.

Σχοῖνος.
Schœnanthos.
Squinantum.
Iuncus odoratus, rotundus.
Camelen Hew.

ANNOTATIO IN SCHOENANTHON.

SQVINANTVM uulgò à Pharmacopolis dicitur, quod apud Dioscoridem σχοῖνος, id est Iuncus odoratus appellatur, Cornelius Celsus Iuncum rotundum uocat, ut ab angulari differat, cypero à Græcis appellato. Nascitur hic Iuncus in Lybia, nascitur in Arabia, nascitur & in parte eius quę Nabathęa dicta est, qui omnium maximè probatur. Eligito recentem, ut Dioscorides docet, ruf-
D fo ignis colore, copioso flore densum, & qui scissus purpuræ colore aliquo aspiciatur, gracilem, suauitate odoris, qualis in rosis sentitur cum manibus teritur, olentem, & feruidæ in lingua mordacitatis cuiusdam. Nostri Pharmacopalæ Venetias petentes, ferè in hoc Iunco decipiuntur, & festucas quasdam palustris Iunci pro Iunco odorato emunt. Vulgus Iuncum odoratum pastum Camelorum uocat, ut Ruellius indicat.

DESCRIPTIO.

Squinantum caulibus floribusq; est gracilibus, nascitur in quibusdam insulis in pratis ut Spica nardi, iucundũ præbens odorem.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in primo ordine, durat decem annis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores opitulantur sanguinem excreantibus, maximeq;, lumbis medetur.

Radix datur contra cutem subeuntes aquas & conuulsa cum pari piperis pondere.

Oleum Squinanti, medetur scabiosæ cuti illitum.

Herba ipsa conducit stomacho, & fluenti aluo, sumpta cum aqua mulsa.

Flores

A Flores eius ualde astringunt, unde fluctionibus sanguinis succurrit. Purgant quoq; caput, si inde lotum fuerit.

Schœnanthon non debet solum sumi, sed cum additamento & aliis radicibus uel speciebus conducentibus ad eum morbum, cui mederi uoluerimus.

Purgat frigidos humores cum Polypodio, & Colocynthide permistum.

Floris culmi & radicis usus est, ut inquit Dioscorides. Cit urinam Iuncus odoratus rotundus, menses ducit, inflationes soluit, capitis grauedines tamen facit, & leniter adstringit: frangit prpterea, maturat & aperit. Decocto radicis insidentibus muliebrium locorum fœminis apte inflammationes fouentur.

DE STAPHISAGRIA.

NOMENCLATVRAE.

Σταφὶς ἀγρία.

Staphisagria.
Herba Pedicularis.
B Pedicularia.
Purgatorium capitis.
Pituitaria.

Leuß kraut.
Biß mintz.
Wolff würtz.

ANNOTATIO IN STAPHISAGRIAM.

STAPHISAGRIA Romanis Herba Pedicularis & Pituitaria dicitur. Cornelius Celsus uuam Taminam appellat. Vocaruntq; eam Latini Pituitariam pedicularemq; ex uiribus quas habet: feruore enim suo commanducata multam pituitam trahit, & erumpentibus è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur: facilis cognitu herba, tã certis notis à Dioscoride describitur. Hæc herba Syllæ Dictatori maximè fuisset utilis, quem Phthiriasi consumptum esse memoriæ proditum.

DESCRIPTIO.

Staphisagria folia habet labruscæ similia, caulem nigrum, semen instar ciceris, & triangulum, foris nigrum, intus candidum, acri odore, flore subcæsio.

TEMPERAMENTVM.

C Calefacit atq; deficcat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen in ore retentum plurimam trahit ex capite pituitam, prodest sumptum contra tumorem, & præcipuè contra hydropem.

Eius grana quindecim in aqua mulsa sumpta, noxios humores uomitionibus purgabunt; spatientur tamen qui biberunt.

Electuarium ex Staphisagria conducit ad morbum comitialem, tollit scabiem quæ lepræ speciem repræsentat, mouet menses mulierum. Hoc autem modo conficitur: Accipe Staphisagriæ semilibram, & in aqua bene coquito, deinde semen ad pultis modū contundito, libraq; sacchari admista, seminisq; decocto illud temperato. Hoc ad lepram propensis medetur, consumitq; malos humores.

Staphisagria in aceto elixa, oreq; inde colluto dentium doloribus medetur, destillationes in gingiuas reprimit.

Grana eius trita, ut Dioscorides inquit, contra pediculationes, pruritus & scabies ex oleo utiliter inunguntur, & facilius id præstant admista sandaracha. Medentur oris ulceribus admisto melle.

Ipsa quoq; herba semen & radix uiridis contusa uel siccata, in puluerem contrita, & cum oleo ad unguenti modum temperata, pellit & necat pediculos ac lendes.

Radix in aqua elixa uel in lixiuio idem præstat, si inde laueris.

D

STICHAS.

NOMENCLATVRAE.

Στιχάς.

Stœchas.
Stichas.
Stichados citrinum.

Rein Blůmen.
Motten Kraut.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN STOECHADA.

STOECHAS nascitur in Gallia è regione Massiliæ in insulis quæ Stœchades nominantur, unde & nomen inuenit, ut Dioscorides inquit. Hanc hodie uocant imperiti Sticados citrinum, nanq; frutex ostenditur surculosus, odoratus, ramulis exilibus, folio hyssopi, gustu amaro, semine minuto, capitulis luteolis ex concoloribus flosculis compactis, quare citrinum uocarunt. Euritius Cordus putat eam herbam, quæ hodie Stœchas citrina dicta est, & ab Herbarijs uulgò Rein blůmen & Motten kraut dicitur, esse amaranthum Galeni, Dioscoridis uerò Heliochrysos, & quòd isti Herbarij multum aberrent, qui eam cum Seriphio, id est marino absinthio falsò commiscent. Nec multum refert Stœchas uel Stichas quis legat, utroque enim modo scriptum inuenias: pluribus locis eam iam nasci, Antonius Musa scribit.

DESCRIPTIO.

Stœchas hirsutis est caulibus & folijs candidis & acutis, floribus citrinis & multis in caule. Gaudetq; solo harenoso, habetq; semen instar Abrotani.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

B

Stœchas manducata, noxia est stomacho, uentris lumbricos necat, foris adhibita magis operatur quàm semen lumbricorum.

Pecora quæ ex ea pascuntur, citò saginantur. In Massilia, ut Vergilius Marcellus scribit, Stœchas mulieribus in quotidiano usu est: si quidem incensæ Stichadis suffitu, à partu statim adhuc confirmant præteriti puerperij laxamenta, omnemq; corporis infirmitatem. Facit decoctum eius, inquit Dioscorides, quemadmodum & Hissopi, ad pectoris mala. Miscetur antidotis utiliter. Laxat præterea, extenuat, abstergit: & exta omnia, omnemq; corporis habitum confirmat.

Sequuntur nomenclaturæ Herbarum ac simplicium à Littera T. incipientium.

DE TAMARINDO.

NOMNCLATVRAE.

ὀξυφοίνικον.
Tamar Indus. Oxyphœnicum. Dactyli Indici.

Ein saure Frucht in der Apotecken. Dactylen auß Indien.

ANNOTATIO IN TAMARINDVM.

C AMARINDVM, ut Auerrois testatur, & eius uires soli Arabes nobis tradiderunt. Non inuenitur è ueteribus qui de hoc fructu quicquam memoriæ prodiderit. Ruellius scribit Tamarindum esse fructũ syluestris palmæ quæ Oxyphœnix ab Actuario dicitur, hæc fronde saligna uiret, pomo pruni, osse duro, nucleo intus exili, carne foris copiosa, colore è nigro in luteum languescente. Recentioribus huius fructus magni æstimatur, quem à saporis acrimonia Oxyphœnicum nominarunt: plurimum in India nascitur, unde ad nos frequens mittitur, hinc Tamar Indum sua lingua, quasi palmulam Indicam, negociatores nominant.

DESCRIPTIO.

Tamarindus nascitur in Cæsaria, folia habet salici similia.

Hic fructus est rotundus, intus multum medullæ continens ad Cassiæ fistulæ similitudinem. Ea medulla colorem obtinet croci, & mellis dulcedinem.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat in secundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tamarindi expellunt Choleram, & sedant uomitionem, faciunt quoq; ad pruritum cutis. Confortant cor, bonumq; creant san-
D guinem. Contra morbillos qui pueris sunt periculosi: decoque Tamarindos, Iuiubas, Dactylos æquali pondere cum iusculo lentium, id decoctum bibitum ipsis opitulatur.

Oxyphœnicum, ut Actuarius scriptum reliquit, abscessu secundo refrigerat & humectat, flauæ bilis impetus nihil æque domat. Arquatis auxiliatur, sitim restinguit, doloribus capitis remedio est, noxios humores qui in uentre coierunt deijcit, appetentiam inuitat, cibi fastidium abigit: nauseas & uomitiones, (ut est Oribasius autor) sedat: syderationem, insaniam, ac furorem mulcet. Tertianis febribus cum Rheo & Cassia nigra prorsus eliberat, ardentibus quoq; ac incandescentibus medetur, laterum inflammationibus cum Menta & Apio potum auxiliatur: dandi modus uncia.

DE TAMARISCO.

NOMENCLATVRAE.

Μυρίκη.

Tamariscus. Myrice. Tamarix.

Porst. Tamarisch baum. Bürtschen. Bertschen.

ANNO-

A ANNOTATIO IN TAMARISCVM.

TAMARISCVS arbuſcula eſt quæ Dioſcoridi, & alijs Græcis Myrice dicitur, ut Verg. Marcellus, & Ruellius ſcribunt. A Columella Tamarix dicitur. Naſcitur prope paludes & ſtagnantibus aquis: fructum fert quemadmodum & florem concretione ſua muſcoſum, folia producit Sabinæ ſimilia. Duo eius enumerant genera, Syluestrem omnino ſterilem, fructiferam alteram quæ in Ægypto proceriſſimas æquat arbores, fructumq́; producit inſtar gallæ, in quo ſemen guſtu aſperum, eiuſdem effectus cuius galla. Sues, ut Columella ſcribit, dum dulcedinem pabuli conſectantur, (eſt enim inſatiabile pecus) ſupra modum ęſtate ſplenis incremento laborant: Cui ſuccurritur, ſi fabricentur canales alueiue Tamaricis è trunco, repleanturq́; aqua, & deinde ſitientibus admoueantur, quippe ligni ſuccus medicabilis, epotus inteſtinum compeſcit tumorem: falluntur qui Myricon interpretantur fruticem illum quem Germani Heyden uocant, è cuius floribus apes Mel conficiunt, nam is frutex Erice à Dioſcoride dicitur, ut Cordus & Antonius Muſa teſtantur.

TEMPERAMENTVM.

Tamariſcus eſt calidæ & ſiccæ naturæ. Ægineta inquit, Tamarix incidit extergitq́;, ita ut manifeſte non ſiccet, ſed aſtrictionem
B quoq; nonnullam obtineat, Qua de cauſa decoctum ipſius potum, lienes adiuuat, item dentium doloribus, fructus autem & cortex ipſius gallę uirtute proximus eſt: cinis arboris uehementius exiccat.

Tamarix ſatiua ſylueſtri figura ſimilis eſt, fructum tantū habent diſſimilem & diſcretum. Satiua habet rotundum fructum. Sylueſtris uerò oblongum, qui natura diſſoluit indurationem iecoris atque lienis: fructus & radix ijſdem uiribus pollent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vinum in quo Tamariſcus eſt decoctus, facit ad iecoris lieniſq́; oppilationem, maximè cit urinam, ſubuenit ſtranguriæ.

Folia in uino coquuntur: potumq́; eorum decoctum lienis tumorem minuit.

Ex ligno Tamariſci formantur calices, ex quibus ualde ſalutare eſt bibere contra dolores & affectus, qui ex atra bile procreantur.

Ex radice eius ſi bibatur, tum tollit omnem immundiciam corporis tam intus quàm foris.

Ex hoc uino os ſi colluatur, ſedat omnem dolorem dentium & gingiuarum.

Datur ſanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoq́;.

De Aqua

C

DE AQVA TAMARISCI.

Tempus diſtillationi eius conueniens eſt, ut cortex è ligno abraſus, & folia decerpta atq; conciſa in medio Maij diſtillentur.

Aqua Tamariſci mane, meridie, & ueſperi ſingulis uicibus tribus uncijs pota, prodeſt contra calculum renum & ueſicæ, contra obſtructionem & indurationem lienis.

Principalis aqua contra puſtulas & affectus lienis, mundificat ſanguinem.

Prædicto modo bibita, prodeſt contra grauia & horrenda ſomnia.

Prodeſt bibita contra paralyſim, & omnes interiores affectus, medetur pulmonum uitijs, aperit oppilationem iecinoris, corroborat atq; confirmat lienem.

DE TANACETO.

D

NOMENCLATVRAE.

Tanacetum.
Athanaſia.
Apium ruſticum.
Artemiſia domeſtica.

Reinfarn.
Wurmſamen.

ANNO.

A ANNOTATIO IN TANACETVM.

TANACETVM herbam uulgarem, posteriores medici omnes Apium rusticum, Matricariam mediam, Artemisiam domesticam, & Herbam S. Mariæ appellant, ut Ottho Brunsfelsius autor est. Germanicæ Reynfarn/Wurmkraut/Bauren epff. Quidam contendunt eam apud Dioscoridem esse Athanasiam & Ambrosiam, quod Verg. Marcellus omnino refellit, Ruellius scribit Tanacetum esse tertiam speciem Artemisiæ.

DESCRIPTIO.

Tanacetum folia habet minuta, & semen ad fœniculi ferè figuram, caulem excelsum, in cuius summo multi lutei sunt flores, in quibus minutum & luteum semen est. Gaudet nasci in locis altioribus, & mediterraneis, & in finibus pratorum.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat natura in primo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Herba ipsa atq; semen prosunt contra calculum, & presertim medetur stillicido urinæ.

Contra quascunq; febres, accipe succũ Tanaceti cum aqua plantaginis pondere duarum drachmarum.

B Radix cocta cum oleo oliuarum, & paralyticis membris illita, opitulatur.

Eadem cũ melle sumpta omnibus paralyticis membris prodest.

Quicunq; febre conflictatur, sumat hanc radicem cum oleo rosaceo, & se inde inungat.

Semen eius cum saccharo sumptum, grauidis mulierculis conducit.

Herba ipsa siccata & in puluerem contrita, & pondere unius semiunciæ in uino sumpta, locos muliebres expurgat.

Cum melle sumpta, facit ad uentris lumbricos.

In uino cocta medetur calculo lumborum & uesicæ.

Ita sumptum mulierum menses trahit.

Medetur febri quotidianæ, & quartanæ.

Semen ex floribus, infantibus cum uino uel lacte propinatum, pellit lumbricos.

Facit Tanacetum ad uesicæ dolorem, & stranguriam & calculum succo dato ex uino drach.ij.

Tritum cum oleo, neruorum dolorem, & tumorem pedum mirificè sanat, si ex eo illinantur.

Tosta cum axungia & aceto, coxarum dolori medicatur, ligata usq; ad tertium diem.

Vt infan-

C Vt infantem hilariorem facias, suffumiga Tanacetum, & omnes simul incursiones malorum auertet.

DE AQVA TANACETI.

Tanaceto florente folia ex floribus decerpta & concisa, in diebus canicularibus distillantur.

Aqua Tanaceti per spacium unius mensis, mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, maximè prodest calculo.

Eadem cum uino sumpta, ciet urinam, & calculum repellit.

Per quatuor dies mane ac uesperi singulis uicibus ad iij, uncias pota, lumbricos expellit è corpore.

DE TAXO BARBATO.

NOMENCLATVRAE.

φλόμος.

Taxus Barbatus.
Verbascum.
Candelaria.
Candela regis.
Lanaria.

Künigs kertz.
Wul kraut.
Kertzen kraut.

D

ANNOTATIO IN TAXVM BARBATVM.

TAXVS Barbatus ab officinis uocatur, ea herba quam Dioscorides, à Latinis Verbascum, & à Græcis Phlomos appellari scribit, à quibus & Lychnitis dicitur, quòd ad lucernarum usum esse uideatur, unde & apud nos uulgò Candelaria uocatur. Quidam enim hac herba pice parumper illita pro lucerna utuntur nocturnis temporibus, Lanaria quoq; ab alijs dicitur, propter mollitiem tactus. Apuleius Verbascum pro Enula Campana posuisse uidetur, nam & folijs & floribus Enula Campana cum Taxo Barbato, magnam habet similitudinem. Radix autem Enulæ Campanæ acrior magisq; efficax ad uaria incommoda pellenda. Duo autem genera sunt Verbasci. Alterum folio candido, alterum nigro. Candidum rursus in marem & fœminam digeritur; fœ-

A ritur: fœminæ folia brassicæ, multo hirsutiora, latiora & candida, caulis eius cubitalis & amplior, candidus ac leniter pilosus, flore albo & subpallido, semen nigrum, radix longa, acerba, crassitudine digitali, nascitur in campestribus, mari folia candicant, sed longiuscula sunt, & angustiora quàm fœminæ, caulis quoq; tenuior.

DESCRIPTIO.

Taxus Barbatus est herba procera ad lanei panni modum tactu mollis & hirsuta, caule excelso & quadrato, in summitate floribus luteis, semine duro. Radix intra terram est lignosa.

TEMPERAMENTVM.

Hæc herba frigidæ & siccæ est naturæ. Ægineta inquit, Verbasci genera plura sunt, cæterum folia omnium siccantem, & mediocriter adstrictoriam uim referunt, præcipuè eius quod aurei coloris est, & acerbum, fluidis conferunt affectibus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vtilis est hæc herba, ut alijs herbis & oleribus additis coquatur cum carnibus: tali modo comesta, omnes cordis ægritudines tollit.

Contra raucedinem gutturis, & contra pectus oppletum crassis humoribus, Accipe Taxi barbati, fœniculi, & dulcis radicis singulorum æquale pondus, eaq; in aqua seu uino decocta, linteolo percola, saccharumq; admisce, hoc bibitum remedium præstat.

B Hæc herba contusa, & in puluerem cremata, ac uulneribus inspersa, erodit gangrænam.

Natura eisdem uiribus pollet, quibus Aristolochia longa, & præsertim puluis illius.

Succus eius tribus uicibus, semper una hora ante accessionem, potui datus, febrem pellit quartanam.

Idem cum pyrethro permistus, oreq; inde colluto, prodest contra dolorem dentium.

Folia eius cum aceto temperata, & ambustis imposita, curant.

Flores Verbasci cum plantaginis semine uel herba cocti, curant fluxum hemorrhoidum, si imponantur.

Herba atq; radix in aqua decocta & imposita, sedant tumorem.

Cum uino & melle elixa, & ulceribus alijsq; malis imposita, ea curat.

In aqua elixa imponitur contra ictum Scorpionis.

Verbascum priuatim medetur tonsillis.

Ad lateris & pectoris dolores ex aqua cum ruta bibitur. Panos sanat cum sua radice tusum, uino aspersum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum.

Omnibus pectoris uitijs, tussi, & purulenta excreantibus tribus obulis bibitur Verbascum, cui flos aureus.

C Tanta uis huic est, ut iumentis non tussientibus modo, sed ilia trahentibus auxilietur potu.

Semen ex uino decoctum & contritum, luxatis medetur, tumorem & dolorem tollens.

Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Folia ex aceto imponuntur in struma.

Semine ac folijs in uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur. Capillum tingit cui flos aureus: & quocunque abijciatur, blattas in se contrahit. Aiunt in folijs eius quam fœminam diximus aridas ficus omnino non putrescere.

DE AQVA TAXI BARBATI.

Folia unà cum floribus plene maturis à caule decerpta conuenienti destillationi adaptantur.

Aqua Taxi barbati preciosissima est aqua contra quosuis tumores tam interiores quàm exteriores, mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. aut iiij. uncias pota, uel duplicatum linteolum in ea intinctum, si imponatur.

Tali modo sumpta facit ad pulmonē ad guttur ascendentem, & crescentem. Ita quoque conducit contra calidam podagram, in potu sumpta, contra quam nullum melius est remedium.

Prodest contra quoscunque affectus ex fluxus prodeuntes, per di-
D em & noctem ter, & singulis uicibus ad iij. uncias pota. Eodem modo sumpta, facit ad tormina intestinorum.

Conducit eadem ad faciem, quæ uidetur quasi lepra sit infecta, si molle linteolum in ea madefactum superimponatur: si sępius hoc feceris, iuuabit.

Medetur ambustis, si quàm primum duplicatum linteolum in ea intinctum & superimpositum: hoc iterum atque iterum factum, ardorem educit absque noxa.

Prodest ad prurientem scabiem, siue humida fuerit siue sicca, linteolis in ea madefactis, & mane, meridie atque uesperi impositis, prodest quoque etiamsi herysipelas accesserit, molli linteolo in ea macerato, & malo huic imposito.

Opitulatur quoque si quis diu lippientes oculos habuerit, guttula una uel duabus oculis instillata per duas aut tres hebdomadas.

DE TEREBINTHINA.

NOMENCLATVRAE.

Τερμίνθος. Τερμινθίνη ῥητίνη.

Terebinthus. Terebinthina resina.

Terpentin.

ANNO.

A ## ANNOTATIO IN TEREBINTHINAM.

TEREBINTHINA est resina quæ ex Terebintho arbore destillat, quæ ex petræa quidem Arabia affertur, ut Dioscorides indicat. Nascitur tamen & in Iudæa, Syria, Cypro & Cycladibus insulis: quæ una bonitate alias uincit, magis translucida, candida, colore ad uitreum & cyaneum inclinato, odore Terebinthi. Antecedit autem omnes alias resinas Terebinthina, ut idem Dioscor. testatur.

TEMPERAMENTVM.

Terebinthina natura calefacit atque desiccat. Resinæ omnes, ut Ægineta docet, calefaciunt & desiccant, uerum Terebinthina principatum obtinet, discutientis naturæ, emollientis, tenuis & abstersoriæ, atq; scabiem corrigit. Natura Terebinthinæ in medendo contrahere uulnera, purgare, discutere collectiones, item pectoris uitia.

VIRES AC IVVAMENTA.

Terebinthina usurpata prodest contra malignam tussim, & præsertim contra Tabem. Prius autem cum melle & saccharo ad Eclegmatis modum confici debet, & foris pectori emplastri modo imponi.

B Eadem cum melle temperata, & malignis nigrisq; pustulis imposita, dolorem inde repellit, & citò eas emollit.

Omnibus emplastris quæ parantur ad calefaciendum corpus, potest Terebinthina admisceri, ita prębet unguentis temperaturam quandam, & corpori tanto magis conducit.

Terebinthina ignitis carbonibus imposita, facit ad Tenesmum, si suffitus inde excipiatur.

Idem suffitus mulieribus prodest ad uuluæ procidentiam, si ab inferiore parte excipiatur: à superiore parte naribus si excipiatur, facit ad uuluæ præcipitationem.

Vrinam exigit Terebinthina, ut Dioscorides docet, cruda concoquit, uentrem emollit, palpebrarum pilos incõmodos replicat, lepris illinitur cum nitro, ærugine, atramento sutorio. Vtilissima auribus saniosis cum oleo atq; melle, item pruritui genitalium: laterum dolores finit per se inuncta & imposita.

DE TERENIABIN.

NOMENCLATVRAE.

Tereniabin. Melroris. Manna.

Honigtaw.

ANNOTATIO IN TERENIABIN.

C TERENIABIN Arabes describunt esse rorem de cœlo cadentem, qui supra lapides & supra terram coagulatur, & granuloso melli similis efficitur. A Latinis Mel roris seu roscidum mel dicitur. Est autem illud quod à Barbaris manna dicitur. Venit hoc ex aëre, Vergiliarum exortu, ut Plinius in mellis titulo docet, uel sydere Syrio splendente, sublucanis temporibus, siue ille sit cœli sudor, siue siderum saliua, siue purgantis se aëris succus, siue aquæ sit liquor, siue naturæ, quum prima aurora locis quibus prouenire solet, folia arborum herbarumq; melle roscida inueniuntur, & si qui matutino sub diuo fuere, unctas hoc liquore uestes, capillumq; concretum sentiunt. Hoc tanquam ros è cœlo cadens, dum uenit, obuio terræ halitu concrescens, in mellitos grumos coit, qui herbis, arboribus & lapidibus interdum inuenitur hærere. Mel syluestre etiam à Suida dicitur.

DESCRIPTIO.

Tereniabin ros est è cœlo decidens, & granoso melli similis.

TEMPERAMENTVM.

Habet uirtutem emolliendi, & pectori humiditatem præbendi, & præsertim conducit illis, qui abundant malo, & minus naturali calore.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Tereniabin quod albicans & recens est, bonitate antecellit.

Tollit tumorem ex ardentibus febribus exortum, sumptũ cum succo fœniculi.

Ita quoq; sumptum sedat tussim.

Cum paruis uuis passis sumptum sedat sitim, calorem febrilem cum aqua Endiuiæ sumptum tollit.

Huic Mannæ, ut Ruellius indicat, recentiores medici eandem quam cassiæ nigræ uim tribuunt: sed maiori modo sumi debet, si aluum ciere placet, namq; flauam bilem simplici ratione pellit.

DE THAPSIA.

NOMENCLATVRAE.

Θαψία.
Thapsia.
Ferulago.
Wilder Turbit.

ANNOTATIO IN THAPSIAM.

THAPSIAM alij Hypopion, Romani Ferulaginem, aliqui Ferulam syluestrem uocant, ut Dioscor. inquit, Dicitur autem

Thapsia,

A Thapsia, quoniam in Thapso insula una ex Sporadibus potissimum prouenit. In totum porrò natura ferulæ Thapsia est, caule tamen graciliore, fœniculi folijs, in cacumine singulis ramulis umbellas anetho similes ferens, & super eas luteos flores, semen latiusculum quale in ferula, duntaxat exilius, radice magna, interius candida, nigro cortice. Nulli fruticum leuitas maior est, ob id gestata facilius baculorum usum senectuti præbet. Tria ex hac colligenda sunt, liquor qui per abscisionem corticis emanat, succus qui ex contusa radice exprimitur, & in picato crasso fictili in sole siccatur. Radix quoq; separatim est colligenda. Rationem colligendi succi & liquoris docuit Dioscorides. Nero Cæsar claritatem ei dedit, nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens cum thure ceraq;, sequenti die contra famam, cutem synceram circumferens. Thapsia uulgò uocatur Syluestre Turbit.

DESCRIPTIO.

Thapsia planta est folia fœniculi similia habens, in summitate ramulorum umbellam habens instar Anethi, flores albos, semen latum ad leuistici similitudinem.

Radix intus candida, & foris nigra atq; crassa, cortice uestita, & acris.

TEMPERAMENTVM.

B Hæc nimium calefacit, parumq; humiditatis in se continet.

Thapsia, ut Ægineta inquit, acris est, & ualenter cũ humiditate calefacit; ex alto igitur trahit insigniter, attractumq; eadẽ discutit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Purgandi uim habet radicis cortex, succus & liquor, in quem usum bibitur cum mulsa aqua, purgatq; tali modo bilem per superiora & inferiora. Huius radicis pondus ultra tres obulos sumi non debet; quicunq; plus sumpserit, ei mortem inferret.

VNGVENTVM CONTRA LEPRAM.

Accipe Thapsiæ, albi & nigri Ellebori, Sinapis, nigellæ, pyrethri, singulorum drachmam, Euphorbij, Scammonij, Sandaracæ singulorum xiiij. granorum hordei pondus. Costi, Colocynthides, Rutæ, Mandragoræ, Staphisagriæ, Salis nitri, singulorum scrupulum semis, hæc omnia in puluerem radacta, & cum aceto temperata, quancunq; lepram repellunt è corpore, cute inde lota.

Hæc herba cum paralysi herba in uino elixa, & podagræ imposita, sedat dolorem.

Succus Thapsiæ contra defluuia capilli, utiliter inungitur, explet enim capillos.

DE TILIA.

C

NOMENCLATVRAE.

φιλυρέα.

Tilia.

Lindenbaum.

ANNOTATIO IN TILIAM.

TILIA à Græcis φιλυρέα dicitur, arbor est folio hederaceo, molliore, & in angulum acutiorem rotundiore & prolixiore, & in orbem lente crispo atq; serrato, flore tantispendum calyculo continetur herbaceo: ubi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semen prætenue, quantum atriplicis, omnibus animalibus ingratum, cum foliorum pabulo maximè ducantur. Duo Tiliæ genera Theophrastus,
D maris & fœminæ appellatione distinxit. Materies mari senticosa, dura, nodosa, ruffior, & odoratior: cortex crassior, ac detractus statim inflexibilis, sine semine, sine flore. Crassior fœminæ arbor & materies candida est, atq; præcellens. Mirumq; in hac arbore, fructum à nullo animalium attingi, foliorum corticisq; succum dulcem esse, inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus uincula Tiliæ uocantur, tenuissimum earum philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorumq; honore. Montes & ualles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

VIRES AC IVVAMENTA.

Tiliæ arboris folia, ut Ægineta inquit, syluestri oleæ similiter astringunt, quibus commanducatis, oris ulcera iuuantur, eorumq; decocto colluuntur: quod etiam potũ & urinam & menses trahit.

Multi corticem commanducatum uulneribus putant utilissimum: folia trita aspersa pedum tumori.

Humor è medulla castratæ arboris effluens capillum reddit capiti illitus, defluentemq; continet.

DE AQVA EX FLORIBVS TILIARVM distillata.

Hæc aqua quascunque maculas faciei abstergit, si inde lauetur facies.

A facies, ut autor est Hienonymus Herbarius. Facit ad tremorem cordis in potu sumpta.

Medetur morbo comitiali, mane & uesperi duabus uncijs bibita.

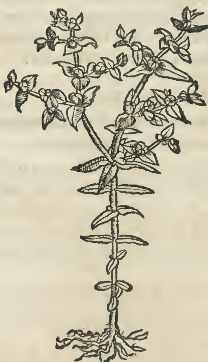
Prodest ad Iliacam tali modo sumpta.

Vesperi oculis indita, inducit eis claritatem.

Tribus uncijs, mane ac uesperi pota, medetur calculo.

Eodem modo bibita conducit ad tumores, & quoscunque malos humores ex corpore educit.

DE TITHYMALO.

NOMENCLATVRAE.

τιθύμαλος.

Tithymalum.
Tithymalus.

Sprinckwurtz.
Sprinck körner.

B

ANNOTATIO IN TITHYMALVM.

TITHYMALVM & Tithymalus penultima producta, Meconion à quibusdam uocatur: nostri lactucam appellant caprinam marinamque: aliqui lactariam, quia & Græci galactida nuncupare soleant, ut Hermolaus Barbarus testatur, lacte Tithymali inscripto corpore cum inaruerit, si cinis inspergatur, narrant apparere literas, & ita quidam adulteras alloqui maluere, quàm codicillis, Vsus iam & in castra & obsessas urbes transijt. Tithymali genera numero septem apud Dioscor. sunt, Primus mas est, Characiasque quasi uallaris dicitur, Secundus fœmina, aut à myrti foliorum figura myrtites uocatur,

C Tertius paralius, id est maritimus dicitur. Quartus helioscopos, id est solisequus. Quintus à Cupressi similitudine cyparissias. Sextus à ramorum copia, & quòd ferè arborescit, denroides. Septimus à latitudine foliorum platyphyllos, id est latifolius dicitur.

DESCRIPTIO.

Tithymalus crescit in altitudinem radice crassa atq; aspera. In cacumine herbæ noduli ad rutæ formam pendent, & aliquanto maiores, in quibus semen est.

TEMPERAMENTVM.

Natura & uis ei est, quam omnes herbæ lactariæ possident, calefacere scilicet & desiccare in quarto gradu, qua facultate plus alijs pollet, Expellit fortiter superfluum Phlegma atq; Choleram.

Tithymali omnes è quarto calefacientium ordine sunt, acrimoniæ & ualidæ amaritudinis participes, ut Ægineta tradit.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen quod in nodulis istis continetur, fortiter euacuat tam per superiora quàm inferiora, similiter & lacteus eius liquor.

D Folijs in cacumine defractis lacteus liquor in uitreum uasculum inde excipitur, qui tantam uim habet, ut integram cutem possit erodere, & ita inflammare, ut aqua Solani alijsq; aquis refrigerantibus oporteat inflammationem sedare. Hic lacteus liquor durat duobus annis, quo non uti licet nisi Gummi Arabico aut Draganto admisto.

Esula atq; Laureola easdem cum Tithymalo uires possident.

Radix Tithymali aceto incocta, dentium erosorum dolores finit, ore inde colluto, pustulasq; oris sanat.

Lacteus liquor ex Tithymalo uehementiori est uirtute, citoque sanat cauos dentium, eroditq; gangrænam ex uulneribus.

Idem cum oleo mixtus depilat capillum, locumq; glabrum reddit, myrinecias, & uerrucas tollit, quæ ex superfluo Phlegmate exoriuntur.

Tollit quoq; minutas acutasq; pustulas glandulasq; inflammatas quæ intra cutem latentia, interdum suppurare incipiunt, interdum que euanescunt, si ex eo inungantur: pellit quoq; malam scabiem, hic liquor cum oleo illitus.

Discutit nigras malignasq; pustulas, quæ Carbunculo similes sunt.

Fistulas

A Fistulas idem funditus curat, instrumento si inspergatur, prædictos morbos sanant omnes lactariæ herbæ, & præsertim lacteus inde liquor, præterea tithymalus eas uiribus antecellit. Folia atq; fructus Tithymali uiribus nō adeo pollent, ut lacteus liquor, & precipuè ad euacuandum.

Folia, radix atq; fructus in piscinam si conijciantur, quicunq; pisces inde edunt, statim exanimati fluitaut, ita ut manibus prehendi possint, nullamq; noxam pisces inde accipiunt.

Potio si fiat ex Tithymalo & radice minoris Esulæ, paruisq; uuis passis, ijsq; simul in aqua in parum aceti admistum sit decoctis & saccharo edulcatis, medetur febri quotidianæ, & torminibus intestinorum. Tali modo medetur paralysi membrorum.

DE AQVA TITHYMALI.

A ieiuno duabus uncijs mane pota, quoscunq; lumbricos è stomacho pellit.

Semen eius contusum & per quatuor dies in aceto maceratum, deinde in Balneo Mariæ distillatur.

Ea aqua si mane ac uesperi membra illinantur & fricentur, medetur paralysi.

De hac aqua suprà in Cataputia plura scripta sunt.

B DE TORMENTILLA.

NOMENCLATVRAE.

Επτάφυλλον.

Tormentilla.
Bistorta.

Tormentill.
Rotwurtz.
Blůtwurtz.

ANNO.

ANNOTATIO IN TORMENTILLAM.

C TORMENTILLA est uulgaris & preciosa herba ad uarios affectus salutaris. Hanc Græci Heptaphyllon, id est Septifoliam dicunt. De hac herba etiã oritur disceptatio. Nam recentiores medici, ut clarissimus uir Ioannes Manardus, alijq; plures, putant Tormentillam esse uerã Pentaphyllon, nihilq; referre quòd septem habeat folia, quum tamen in alijs regionibus, utputa in Pannonia inueniatur quinq; folijs. Sunt è contrario nonnulli qui eam censent esse genus Consolidæ, uocantq; eam Consolidam rubeam, propterea quòd rubeam habet radicem: utcunque tamen sit, uidentur omnes effectus à Dioscor. attributi Pentaphyllo, conuenire cum illis quæ neotherici Tormentillæ tribuunt. Officinæ etiam Bistortam eam appellant.

DESCRIPTIO.

Tormentilla quinquefolio est similis, nisi quòd septem habet folia, unde & Heptaphyllon dicitur: floribus est luteis, cuius radix est rubea & tortuosa, similis Galangæ.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat in tertio gradu. Est illi mira in adstringendo facultas, omnisq; ueneni magistrã.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Virtutem habet confortandi conceptum in fœminis, si ex ea prius in uino decocta, biberint.

Contra dissuriam datur mane & uesperi cum succo plantaginis.

Radix in aqua pluuiali cocta si fuerit, & uapor inde ab inferiore parte excipiatur, deinde puluis eius cum melle permistus, & emplastri modo uentri mulieris impositus, adiuuat conceptum.

Contra dysenteriam & quemuis fluxum alui, puluerem radicis in uino rubro bibe, & præsentaneum erit remedium.

Eadem radix in puluerem contrita, & in uino sumpta, prodest contra omne uenenum.

Contra febrem Tertianam ex hac radice & herba bibe.

Succus permistus cum oleo Chamomillino & inunctus, mitigat dolorem articulorum.

Aqua Tormentillæ cum Tutia in puluerem contrita permista, lippientibus oculis medetur, tutia tamen prius in aqua rosacea ablu ta erit.

Tormentilla in puluerem redacta, & cum aqua Acetosæ bibita, medetur pesti.

Potio contra pestem. Accipe drachmam pulueris Tormentillæ, Theriacæ semidrachmam, & cum aqua Acetosæ commisce, eique qui peste correptus est potui dato, Licebit quoq; drachmam Boli

A armeni addere, quo fiat remedium tanto fortius ad præseruandum cor à ueneno.

Omnia interiora membra ex hac radice confortantur atq; corroborantur, si quis ex ea bibat, uel uinum ex aqua eius misceat.

Nullaq; herba præstantior ad restringendum sanguinem ex naribus uel uulneribus fluentem, ad dysenteriam nimiumq; fluxum menstruorum cohibendum, si puluis in uino sumatur, & superliget.

Cum albumine oui puluis mistus, & in tegula coctus uomitum Cholericum refrænat, si talis pastillus contusus pondere unius drachmæ in aqua Balsami potu detur.

Radix atq; ipsa herba in uino decocta, pellunt omne uenenum, similiter & pestem, expellunt autē per sudorem, si illud decoctum calidum in potu sumatur.

Ipsa etiam radix cum herba per noctem in uino macerata, & deinde in Balneo Mariæ destillata, preciosam & probatam præstat aquam contra prædictos morbos.

Si quem frigus inuaserit, & ignoraret quodnam genus morbi inde esset oriturum, accipiat drachmā pulueris Tormentillæ, cum drachma Theriacæ permisti, & in prædicta aqua Tormentillæ sumpta, se in lectum componat, usq; dum sudare incipiat, talis homo ab omni uenenoso morbo, siue sit sudor Anglicus, siue febris, siue pestis, liberatur diuina ope, & hoc sæpius ueraciter experientia est compertum, ut Hieronymus Bock docet.

B

Tormentilla etiam herba est uulneraria, & omnibus potionibus uulnerarijs accommodata, nam mundificat atq; sanat omnia putrida uulnera atq; ulcera in uino, uel aqua decocta, si inde lauentur.

Herba atq; radix simul contusa & imposita, dissoluunt & repellunt quæuis tubera & parotidas, discutiunt strumas, sedant dolorem coxendicis, sanant quamuis manantem scabiem, & mariscas, & id genus alios affectus, præsertim si in aceto decocta imponant.

DE AQVA TORMENTILLAE.

Herba ipsa cum tota substantia concisa atque contusa à xv. die Augusti usq; ad viij. diem Septembris distillatur.

Aqua Tormentillę mane pondere iij. unciarum à ieiuno sumpta, prodest contra omne uenenum.

Contra pestem & insalubrem aërem est bonum pręseruatiuum, Pestis autem quando inuasit aliquem, statim uena incidenda est, ut decet, deinde hæc potio propinanda, hoc modo præparata: Accipe aquæ Tormentillæ iij. uncias, Theriacę Venetę drachmam, aceti sesqui unciam, quę simul permista, ei tepida exhibeto, & in lectum collocato, eumq; sudare finito, ac manus pedesq; cum aceto, ruta, absinthio, atq; sale confricato, postero die eam potionem iterum ei propinato, tum reualescet. Eadem

C Eadem aqua mane ac uesperi singulis uicibus ad tres uncias bibita, facit ad omnia ulcera in homine, sistit omnem alui fluxum, & præsertim dysenteriam.

Supradicto modo sumpta, refocillat corpus, confortat cerebrũ, cor, stomachum, iecur, lienem, totumq; thoracem, si interdum uinum ex ea misceatur.

Medetur omnibus febribus eodem modo bibita, corroborat atq; confortat ex diuturna ęgritudine reualescentes.

Conducit uulneribus bibita, atq; si ex ea lauentur, facit quoq; ad omnes affectus oculorum, singulis noctibus eis instillata, clarificat enim uisum.

Sanat fistulas & Cancrum, si sępius inde lauentur, & linteolis si imponatur.

DE TRIFOLIO.

D

NOMENCLATVRAE.

Τρίφυλλον.

Trifolium.

Klee.
Triblat.
Fleysch blům.
Heymischer klee.

ANNOTATIO IN TRIFOLIVM.

TRIFOLIVM nomen suum apud Gręcos & Latinos obtinuit à tribus folijs. Herba optima in prato trifolij est, ut Hermolaus

inquit,

A inquit, præſagia tempeſtatum habet: inhorreſcit enim & ſubrigitur contra eas. Sophocles Poëta uenenatum id exiſtimat. Serpentes in trifolio nunquam ſpectantur. Brunsfelſius alijq; autores ultra ſeptem genera trifoliorum enumerant, quæ omnia eiuſmodi ſunt, ut uel intuendò, uel palpando, hoc nomen Trifoliū meritò ſibi uendicent. Iuxta Vergilij Marcelli opinionem, duo ſunt Trifolij genera. Commune, & pratenſe, hoc omnibus notum, & acutioris folij: alterum quod Græci Oxytriphyllon dixerunt, & hoc menianthos & aſphaltion uocari: factamq; illi primam appellationem, quòd flore ſuo ſe indicet, id enim ea uox ſignificat. Secundam uerò cum iam ab integra ætate dilabi cœperit, & bituminis odorem contraxerit, inueniſſe. Communis & pratenſis Trifolij apud Dioſcoridem tantum fit mentio, ſub loto ſylueſtri, ſed non deſcribitur ab eo, propterea fortaſſis quòd admodum uulgaris & omnibus nota ſit herba.

TEMPERAMENTVM.

Trifolium calefacit in primo gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

In aqua decoctum & bibitum, facit ad frigidum ſtomachum, & ad inteſtinorum tormina.

Decoctum illud morſui alicuius uenenati animalis linteolo impoſitum, tollit inde dolorem. Sylueſtre Trifolium creſcit in altitudinem, uirgis multis, ſemen minus habens quàm commune & B pratenſe. Illud ſemen multo calidius atq; efficacius eſt ipſa herba.

Contuſum enim & inſperſum exulcerato membro uirili, optimè auxiliatnr. Hoc ſemen elixum & bibitum in principio hydropis, ſtatim auxilium præſtat. Coctum hoc ſemen uaporeq; ab inferiore parte excepto, auxiliatur uuluæ obſtructæ, eamq; expurgat. Pratenſis Trifolij ſemen & folia in aqua decocta, opitulantur ad apoſtemata mammillarū, dyſenteriam, & aquam intercutem. Quicunque tertiana febre laborant, bibant ex ſemine & herba in uino decocta, hęc auxilium præſtant.

Flores Trifolij in uino cocti atq; bibiti, alba menſtrua tollunt, calefaciuntq; ſtomachum. Omne Trifolium pratenſe in medicina habet uirtutem emolliendi tam intus quàm foris, & flores maturi cum ſemine magis probantur, ut Hieronymus Bock autor eſt.

Flores Trifolij cum ſemine in aqua mulſa, uel uino decocti, ac in potu ſumpti, uel enemate per Clyſteram infuſi, emolliunt in inteſtinis glutinoſos & induratos humores, curant exulcerationem & dolorem eorundem. Flores ijdem cum ſemine in aqua & oleo cocti & applicati, maturant duras glandulas atq; dura ulcera, habet ferè eaſdem uires quas ſemen fœnogræci, uerum non adeo eſt in uſu medicinæ. Contra paralyſim & ſpaſmum in ſpina dorſi, accipe

C florum Trifolij,& herbæ paralysis,singulorum Manipulum,ijsque in uino decoctis,spinam inde frica.

DE AQVA TRIFOLII.

Folia & flores in medio Maij distillationi adaptantur.

Aqua Trifolij mane ac uesperi singulis uicibus ad iij. uncias pota, medetur imbecillo stomacho,oris fœtorem emendat, sedat alba fœminarum menstrua.

DE TRIFOLIO ACVTO.

NOMNCLATVRAE.

Οξυτριφυλλον.

Trifolium acutum.

Scharpff Klee.

ANNOTATIO IN TRIFOLIVM ACVTVM.

TRIFOLIVM acutum,nascitur in Sicilia plurimum,ut Scribonius Largus indicat. Est autem folijs in specie & numero similis communi Trifolio, nisi quòd huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte uelut aculeum eminentem.Sed huius frutex duorum pedum interdum,aut etiam amplior conspicitur,& odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense Trifolium inuenitur.

DESCRIPTIO.

Trifolium hoc folijs est acutis,floribus purpureis,in pratis etiam nascens.

TEMPERAMENTVM.

Est natura calidum & siccum in primo gradu, & ad multa conducens,& præsertim semen.

VIRES

VIRES AC IVVAMENTA.

A Qui nullam habet ciborum appetentiam, hoc ſemen in uino decoctum, per tres ex ordine dies uеſperi bibat, deinde drachmam Gingiberis contuſi cum aceto bibat, etiam tribus ueſpertinis temporibus, & calidę ſe ueſtimentis & ſtragulis operiat, uſq; dum ſudare incipiat, quicquid mali intra ſtomachum eſt, per ſudorem expellitur.

DE TRIBVLO MARINO.

NOMENCLATVRAE.

Tribulus marinus. Meer Diſtelen.

ANNOTATIO IN TRIBVLVM.

TRIBVLVS marinus, ut Iacobus de Manlijs indicat, eſt qui fert quendam fructum ad ſimilitudinem Caſtaneæ: & propter id multi uocant ipſum Caſtaneolum. Alij uocant Cicer imperiale. Hermolaus Barbarus & Ruellius, de hoc Tribulo ad hunc modum ſcribunt. Hippocrates genus Tribuli maritimũ uocauit, idem cum terreſtri, quod minus eſt aquatico, quod in fluminibus & ſtagnis naſcitur, cuius nuces rura noſtra caſtaneas aquatiles uocant. Siquidem cubitorum quinum & amplius in uado conſurgit, ulneo ſuper aquas extante folio, longo pediculo, capitulis ſub aqua merſis, caule
B per ſumma craſſiori, inferne graciliori, qui capillamentis quibuſdam ſpicaceis fruticat, ſemine atro, duro, nucis ferè magnitudine, retuſis aculeis aliquot cincto, cuius nucleo accolæ non ſecus atque caſtaneis ueſcantur, ex quo etiam in farinam molito per inopiam annonæ fiant panes.

DESCRIPTIO.

Tribuli marini ſumuntur ad unguentum Agrippæ, quod in Phamacopolijs extat, præterea etiam ad multa alia unguenta.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & exiccant in ſecundo ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus illorum maximè medetur hydropicis, uentre ex eo illito, præterea etiam alijs tumoribus ex frigore exortis, ſi inde inunganť.

Hos Tribulos intrò ſumere non conuenit, ſed foris adhibiti ſalubres ſunt.

DE TVRBIT.

NOMENCLATVRAE.

Turbit. Ein weiſe Wurtzel in der Apotecken.

C

ANNOTATIO IN TVRBIT.

VRBIT quidnam reuera apud Arabes & Pharmacopolas sit, nemo adhuc etiam ex doctissimis medicorum satis clare demonstrauit, nisi ex quadam suspitione. Actuarius inter Græcos autor grauissimus inquit Turbith à Barbaris uocatum esse radicem plantæ quæ à Græcis pityusa uocatur, & apud Dioscoridem inter lactarias herbas adnumeratur. Illud autem, ut Antonius Musa testatur, est Turbith Mesue, nam Serapionis & Auicennæ Turbith est Tripolium Dioscoridis. Apud hos duos autores Turbit ęquiuoce ponitur, apud alterum de planta habente lac, & folia ferulæ similia: apud alterū de planta carente lacte, & folium Isatidi simile gerenti. Tot difficultates & quidem inexplicabiles occurrunt medicis Iunioribus, Arabum autorum doctrinam sequentibus; ob eorundem autorum non modo à Græcis, sed etiam à se ipsis discordantiam, Manardus scribit, se à fide dignis audiuisse illud Turbith quod in officinis nunc passim uenditur, ex planta accipi, quæ folio myrti constat. Consultum igitur esset ab usu Turbith prorsus abstinere, quàm ita temere medicinam incognitam usurpare.

DESCRIPTIO.

Turbith est radix folia habens ad nasturtij formam, caulem oblongum, floremq; qui ter quotidie mutato colore uidetur; mane enim albet, meridie purpurescit, uespere puniceo fit colore.

D

Radix huius herbæ in medicinæ usu est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deficcat in tertio ordine. Lacteum liquorem præbet hæc herba, ut Esula & Tithymalus. Radix Turbith quo recentior fuerit, tanto magis efficax est, inueterata enim temperata est natura. In medicina non debet usurpari, nisi prius correcta fuerit hoc modo.

VIRES AC IVVAMENTA.

Corticem radicis deradito usque dum albescat, deinde radicem confice cum puro oleo amygdalino, permisceri autem debet anteq̃ quis ea utatur, cum Gingibere.

Ita sumpta pellit crassos humores, eosq; leniter per aluum euacuat. Turbit purgat stomachum, thoracemq; mundificat. Quicunq; singulis hebdomadibus unam harum radicum sumpserit, non euadet leprosus. Quisquis uerò ea utitur, à piscibus & carne suilla abstinebit. Turbith cum modico sacchari & Gingiberis sumptum, subuenit torminibus intestinorum, podagræ, & Chiragræ.

In puluerem redactum & melle temperatum, gangręnam in uulneribus consumit.

A Sequuntur nomenclaturæ Herbarum à Litera V. incipientium.

DE VALERIANA.

NOMENCLATVRAE.

φοῦ.
Ἀγρία νάρδος.

Valeriana.
Herba Benedicta.
Phu.
Amantilla.
Nardus agrestis.

B Baldrian.
Dennenmarck.
Katzen wurtzel.
Wilder Nardus.

ANNOTATIO IN VALERIANAM.

VALERIANAM maior pars recentiorum medicorum Phu Dioscoridis esse interpretatur, nonnulli adhuc de ea ambigunt, propterea quòd Valeriana multo minor est quàm à Dioscoride suum Phu describitur, id alij contrà sic diluunt, dicentes regionis & influentiæ culpam esse, non rei ignorantiam. Ruellius scribit, Valerianam maiorem esse Phu Dioscoridis, quæ folio est olusatri: caule cubitali, interim maiore, leui, in purpurã candicante, cauo, geniculato: flore narcissi, sed ampliusculo, molli, in purpuram albicante, radice digitum minimum crassa, cæterum in obliquum uillosa: capillamentis iunci odorati, aut nigri ueratri modo fibrata, quibus color inest subflauus, odor iucundus, & nardi uim referens cum quadam odoris grauitate. Hieronymus Bock quoque scribit, hanc esse ueram Valerianam, & raram esse inuentu, & non adeo uulgarem, eamque in hortis seri.

C Alteram Valerianam & uulgarem quę à Germanis uocatur Katzen wurtzel/ Wendel wurtzel/ Denmarck/ scribit esse Serpentariam, Serpillum maius, quòd instar Serpilli serpat. Antonius Musa inquit, cui & Cordus assentitur, quòd uulgaris illa Germanorum Valeriana, Dioscoridis Phu esse non potest, sed apud ipsos herba est Theriackes kraut dicta, quasi Theriacaria, hanc pro Dioscoridis Phu sumere oportet, non eam quę ab ipsis Baldrian appellatur. Inter tot ambiguitates herbarum, nulla alia relinquitur uia, ut Leonicenus in quodam loco scribit, quàm ut ad sensum iudicem confugiamus, ut si plantam uirentem habere possimus, eam ipsi discutiamus.

DESCRIPTIO.

Valeriana crescit, ut Apium hortense, caule oblongo & alto, atq; concauo, in cacumine habente umbellam, floribus candidis rubore permistis ad origani formam. Radix est candida, cum multis intra terram capillamentis. Nascitur in altis senticetis.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit in tertio ordine, & desiccat in principio secundi. Radix tantum in medicinæ usu est. Phu odorata est huius herbæ radix ut Galenus docet, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plæraq; infirmior, urinam mouet plus quàm aut Indica, aut Syriaca nardus.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix Valerianæ elicit sudorem, si quis ex ea bibat, cietq; urinã.
D Hæc radix siccata durat tribus annis synceris uiribus, colligenda autem est in Augusto. Valeriana cum albo helleboro, & farina siliginea commista, necat mures. Cum semine fœniculi & Apij in uino elixa, ualde mouet urinã, ad lateris dolores efficax est, menses ciet. Antidotum contra uenenum & pestem. Quidam Valerianæ radicem cum fœniculo, aniso, & dulciradice decoquunt, contra tussim & difficilem anhelitum. Herba ipsa cum radice uiridis contusa & capiti applicata, pellit inde dolorem.

Vinum ex floribus uel radice Valerianæ coctum, oculis instillatum, eos clarificat, sanat alia uulnera atque ulcera, ut sunt mariscæ, autor est Hieronymus Bock.

DE AQVA VALERIANAE.

Conueniens tempus distillationis eius est, ut radix, herba, & caulis cum tota substantia concisa, circa exitum Maij distillentur.

Aqua Valerianæ mane ac uesperi singulis uicibus iiij. uncijs pota, & linteolis imposita, ulcera, tumoresq; dolorem adferentes, & mariscas pellit, prodest etiam contra hemorrhoides, linteolis imposita. Opitulatur eadem bibita, quibus os aliquod fractum est.

Item ruptis subuenit. Oculis applicata, clarificat eos.

Facit ad lumbricos puerorum, mane à ieiunis quantum cochlear capit, bibita.

A Eadem in potu ſumpta, prodeſt contra uenenum & peſtilentem aërem, ſanat recentia atq; antiqua uulnera, diſcutit ulcera atq; apoſtemata in corpore, pellit dolorem coxendicis.

Claros reddit oculos bibita, tollit inde dolorem, prouocat ſudorem: turbido uino infuſa, illud reddit clarius atq; purius.

Pellit dolorem membrorum ex frigida intemperie prouenientem, membris ex ea illitis.

DE AQVA EX RADICIBVS VALERIANAE.

Deſtillatio huius aquæ fit à xv. die Auguſti, uſq; ad viij. diem Septembris.

Hæc aqua bibita medetur ueneno, prodeſtq; contra uenenata animalia.

Medetur febri quotidianæ, ante acceſſionem vi. uncijs pota.

Auxiliatur contra dolorem laterum in potu ſumpta, & illita, atque linteolis impoſita.

Facit charos atq; concordes, ubi duo ex uno cyatho hãc aquam biberint.

DE VERBENA.

B

NOMENCLATVRAE.

Περιστερεών.
Ἱερὰ βοτάνη.

Verbena.
Verbenaca.
Periſtereon.
Columbina.
Criſta Gallinacea.

Iſenkraut.
Iſenhart.

C ANNOTATIO IN VERBENAM.

VERBENA à Græcis Peristereon dicitur, nomen ei inditum à columbis, qui in ea uersari plurimum gaudeant, ideo etiam à nonnullis Columbina dicitur. Romani etiam cristam gallinaceam eam appellarunt, quòd folia illi serrata sint, qualis in ea aue cristatus apex ille est. Nobilissima herba Verbena est, quæ apud Romanos in summo honore habebatur, ut Plinius lib. 25. cap. 9. scribit, utpote qua lustrabant domus & familiam, qua fœciales coronabantur, qua mensa Iouis ad sacrificium & epulas uerrebatur, qua magi & fatidici uaticinabantur: magi circa hanc insaniunt. Hac per unctos impetrare quæ uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conspiciatur, fauis ante & melle terræ in piamentum datis. Circumscriptam ferro, effodi sinistra manu, & in sublime tolli, siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Adeo Verbenam in ueneratione habebant, ut hierabotane, id est sacra herba appellaretur, imò herbas omnes, quæ ad lustrationem ualebant, aut magiam, aut quodcunq; aliud simile facinus, per excellentiam, Verbenacas appellabant. Mulieres Italicæ, ut Antonius Musa indicat, in festo natiuitatis diui Ioannis Baptistæ, & assumptionis Mariæ, hac herba se coronant & cingunt: putantes eo anno à capitis & dorsi dolore liberas futuras, qui mos ab antiquitate acceptus est. Dioscorides duo eius facit genera, rectum & supinum. Plinius marem & fœminam: mari caules reddendo plures & tenues, itemque cubitales & angulosos, demum quæcunq; Dioscorides supinæ, nisi quòd rariora mari folia quàm fœminæ adijcit. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus tradunt, utrunque genus in planis aquosis nascitur, quoniam utraq; eosdem effectus habeat.

D

DESCRIPTIO.

Verbenæ duo sunt genera, Altera floribus est albis, altera uerò cœruleis, utraq; habet folia albescentia, ad Coriandri foliorum figuram incisuris diuisa, caulem cubitalem, radicemq; gracilem & candidam, gaudet antiquis areis & cœmiterijs.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq; uirtutem habet exiccandi, & uulnera consolidandi.

VIRES AC IVVAMENTA.

Prodest utraq; ad humida manantiaq; uulnera, atq; ad inueterata ulcera.

A Radix in uino pota, auxiliatur morbo regio.

Itidem pota, medetur suspiriosis.

Verbena contusa atq; emplastri modo uulneribus imposita, ea citò exiccat & sanat.

Succus eius in uino sumptus, tollit uenenum è corpore.

Vinum in quo radix & folia fuerint macerata, bibitum, medetur febri tertianæ.

Si drachma foliorum uino indita per quatuor dies reponatur, & postea os inde colluatur, sanat ulcera oris.

Quicunq; laborat febre tertiana, sumat tres radices Verbenæ, totidemq; folia, eaque simul in uino per noctem macerata, febrem illam breui repellunt, si prius quàm frigus senserit ægrotus, uinum illud biberit.

Ad eundem modum Quartana febre laborans accipiat iiij. radices totidemq; folia.

Verbena in aqua decocta, mundificat fœminis uuluam, mouetq; menstrua, decoctum illud si bibant.

Semen eius cum succo fœniculi temperatum, & oculis instillatum, eos clarificat.

Medetur Verbena iocineri, tumidoq; lieni, & uitiato pulmoni.

B Cum radice contusa, & in potu sumpta, medetur calculo.

Idem præstat radix in puluerem redacta, & in uino pota.

Folia in aceto macerata atq; sacris ignibus imposita, refrigerant.

Ipsa tota herba, ut Dioscorides inquit, cum uino tonsillarum crustas erumpit, & oris depascentia ulcera gargarissata compescit.

Fertur tricliniis insperſum Verbenacæ dilutum, lætiores conuiuas facere.

Vulnera glutinat, & uetera ex melle ad cicatricem perducit.

Verbenaca foliis decocta ad tertias, uel radix eius è mulso calido, calculos eiicit.

Ad calculos quidam Verbenacam, millefolium, betonicam æquis portionibus pro singulari remedio bibere suadent.

Cum plantagine digitorum uitiis omnibus, & priuatim pterigiis medetur.

Comitiales ex uino pota sanat. Ex axungia trita pernionibus prodest. Clauos pedum extrahit ex uino.

Podagræ rubenti, hoc est calidæ, medetur illita, aut si pedes macerentur in eius decocto.

Fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias, hydropicos sanat.

REME-

C

REMEDIA VERBENACAE EX APVLEIO.

Ad ſtrumas & parotidas.

Herba Verbenaca tuſa & impoſita, mirificè ſanat.

Ad eos qui induratas uenas habent, & cibos non recipiunt.

Herbæ Verbenacæ ſuccus datur bibere, ſed cocta poſtea miſcetur cum uino & melle, & aqua, & ſtatim ſanat.

Ad hepatis dolorem.

Herba Verbenaca ſolſticio lecta, in puluerem redacta, robuſto dabis cochlearia quinq;, ex uino quàm optimo cyathis tribus potui ſumpta, mirè proficere creditur. Cæteris pro cuiuſq; uiribus ſic dabis.

Ad Calculoſos.

Verbenacæ radix contuſa ex mulſo optimo, tepido data, incredibiliter calculoſis ſuccurrit: nec ſolum ipſis calculoſis, ſed & quicquid eſſet, quod urinam impediret, celeriter reducet.

Ad capitis dolorem.

Herba Verbenacæ corona facta, & capiti impoſita, dolorem capitis tollet.

D

Ad morſum rabidi canis.

Herbam Verbenacam in uulnus adponito, tritici quoq; grana integra indita uulneri, donec humore remollita expleant: iam tumidas proijcito illas gallinæ, ſi non appetit, ſimili modo alia grana conijcito, ſi ſic edere cœperint, periculi ſublati ſignum erit.

Ad uulnera recentia.

Herba Verbenaca contrita cum butyro uulneri imponitur.

DE AQVA VERBENAE.

Verbena mas cum tota ſubſtantia, conciſa circa feſtum S. Ioannis deſtillationi adparatur.

Aqua Verbenæ mane ac ueſperi ſingulis uicibus tribus uncijs per ſex uel octo dies pota, diſcutit morbum regium, medetur ueneno, Prodeſt contra tertianam & quartanam febrem, expellit lumbricos alui, quolibet matutino tempore à ieiuno ſumpta.

Tali modo pota, facit ad anguſtum pectus, difficultatemq; ſpirandi, ad ulcera pulmonis & tabem, confortat iecur, bonum reddit colorem.

Auxiliatur quoq; bibita doloribus ſtomachi, oppilationibus iecinoris atq; lienis, doloribuſq; lumborum & ueſicæ.

Facit ad obſtructionem inteſtinorum, ſtomachi atq; alui.

Expurgat

A Expurgat renes atq; uesicam, calculumq; in eis comminuit.

Prodest contra pustulas interiores corporis, subuenit mingentibus sanguinem, & intestinorum torminibus.

Preciosa est aqua contra dolores & ictus capitis, sæpius capiti illita, & lineis pannis imposita, facit ad diuturnos morbos, quorum ignoratur causa.

Opitulatur contra omnem caliginem oculorum, eorumq; ulcera, confortat debilem uisum, reducit ei claritatem, quotidie semel atq; iterum oculis indita, uel circumlita.

Medetur ficis, doloribusq; stomachi, iecoris atq; lienis, inuncta atq; linteolis imposita.

Prodest quoq; contra exulcerationem locorum muliebrium, si inde mane atq; uesperi abluantur, & linteolum in ea intinctum applicetur.

DE VERMICVLARI.

B

NOMENCLATVRAE.

ἀείζωον τὸ μικρόν.

Vermicularis.
Aizoon minus.
Sedum minus.
Crassula minor.

Mauer Pfeffer.
Katzen treublin.
Blat lose.

ANNOTATIO IN VERMICVLAREM.

VEMICVLARIS uulgò dicitur, ut Hermolaus Barbarus indicat, Aizoon minus, sic autem dicta est à similitudine foliorum quę rotunda sunt, & figuræ oualis, ut uermiculos putes. Chrysotales siue tritales uocatur à quibusdam, quia ter floreat. Nascitur autem in

C tem in muris parietinisq; & tegulis. Fruticosa est à radice & sursum usq; ad cacumen, folijs angustis, succosis, radice inutili. Huius minoris Aizoi adhuc aliud genus est, folia minora & ramulos multos habens: quod si gustaueris calidissimum est, & linguam uehementer urit, ut Ruellius, & Antonius Musa testantur. Itaque falsò pro Aizoo, hoc sumi uidetur, quum uires habeat penitus oppositas. Latini illecebram uocant. Hermolaus andrachnen agriam appellat, id est portulacam syluestrem.

DESCRIPTIO.

Vermicularis est rotunda & crassa herba, in summo flores habens ad Valerianæ figuram, caulem habet crassum & rubrum, radicemq; nodosam. Hęc herba duorum generum est, Altera est maior, altera uerò minor, Maior folijs est lentis & pinguibus, & per ambitum hirsutis.

TEMPERAMENTVM.

Natura autem refrigerat, & maximè medetur ambustis. Habet eandem facultatem refrigerandi, quam habet Aizoon maius. Refrigerat in tertio gradu, & parum exiccat.

VIRES AC IVVAMENTA.

D Succus huius herbæ ad multa conducibilis est, quę inflammant, priuatim autem sanat morbum, qui infantibus ualde periculosus, adeo ut cutis sub axillis, & inter pedes atteratur, ad hoc folia contundi debent, oleoq; rosaceo, laridoq; ex maiale admisto, & deinde per linteolum exprimi, succusq; iste in uino albo bonoq; decoquendus erit, & admiscendus mastix, olibanũ, singulorum drachmam: hoc pueris illitum, absq; dubio opem præstat.

Medetur herysipelati, ardentibus pustulis & ambustis imposita. Sedat podagram cum polygono imposita.

DE AQVA VERMICVLARIS.

Circa finem Maij destillationi adparatur.

Hæc aqua fortiter refrigerat omnia calida apostemata, & ulcera tam interiora quàm exteriora corporis, madefactis linteolis imposita.

Aqua Vermicularis necat phagadænam, (quem uermen digiti, uulgò uocant,) & in quocunque corporis loco fuerit, linteolis imposita.

Hæc aqua in potu non est sumenda, sed foris calidis tumoribus, & apostematibus cum stupa cannabina est imponenda, & est bonum repercussiuum.

A DE VETONICA SEV VERONICA.

NOMENCLATVRAE.

Vetonica.
Herba tunici.
Veronica.

Ehren preiß.
Heydnisch wunt kraut.
Gründt heyl.

B ANNOTATIO IN VETONICAM.

VERONICA uulgò ab Herbarijs dicitur, herba quæ passim in sylvis sub quercubus crescit, & fermè Chamedryos formam repræsentat. Hieronymus Bock putat quòd propriè Vetonica dici debeat, quia ferè Betonicæ naturam atque uirtutem obtineat, scribitque eam apud Dioscoridem esse Teucrion, & profectò meo iudicio, rectè diuinauit, nam descriptio & uires maximè quadrant, easdem enim uires quas Recentiores tribuunt Veronicæ, Dioscorides etiam Teucrio tribuit. Nobilis Herbarius Hieronymus Brunsuicensis scribit, hanc herbam Veronicam dici, à quodam rege Gallorum, qui eius succo à lepra fuit sanatus. Nonnulli Doctores medici eam herbam Tunici appellarunt, quum uerum eius nomen apud Dioscoridem aliosque antiquos medicos inuenire non potuerint. A Germanis Ehren preiß dicitur, quòd ob eius præstantiam & uirtutem, in summo honore habenda sit. Grünt heyl quoque uocatur, quia recentia sanat uulnera.

DESCRIPTIO.

Veronica tenera est herba, nascens locis incultis. Est herba admodum nobilis, atque ad multas res conducibilis, fortiter restituit iecur putrefactum: reddit alacres, audaces, beneuolos, animosos & securos.

C VIRES AC IVVAMENTA.

Magnam habet uirtutem sanandi recentia atque antiqua ulcera, si liquor expressus imponatur.

Veronica per unam noctem atque diem in uino macerata, atque ita distillata, ut Hieronymus Bock testatur, præsentaneum & probatum est remedium contra uenenosas & pestilentiales febres, si inde tres uel quatuor unciæ cum modico Theriacæ temperatæ bibantur, & deinde ægrotus stragulis benè opertus quiescat, tum uenenum è corde pellitur, & sudando euacuatur.

Si cum uino decoctum inde fiat, idem prestat, estq; preciosa herba ad uitiatum lienem, qui ex ea minuitur & cohibetur, si per aliquot ex ordine dies inde bibatur.

Herba ipsa cum aceto contusa, uel elixa & aliquot diebus indurato lieni imposita, dissoluit duriciem, & diminuit.

Succus per se uel cũ alumine temperatus, impetiginem, & aliam quancunq; scabiem curat.

Non solum hominibus hæc herba medetur, sed etiam pecoribus, ad multos affectus tam interiores quàm exteriores conducens.

DE AQVA VERONICAE.

Circa principium Iunij herba ipsa cum tota substantia ad destillationem apparatur, uerum melius est, ut prius per unam noctem
D & diem in uino maceretur, ac deinde in Balneo Mariæ distilletur, tum decem annos durabit.

Hæc aqua duabus uncijs mane à ieiuno sumpta: uel si spongia in ea intincta in pastillo, hoc est sphærula ex odoribus confecta gestetur, & naribus sæpius admoueatur, à peste præseruat.

Manus quoq; & caput, frons ac tempora inde illinuntur: prodest contra quemuis malum odorem.

Qui peste corripitur, prius incidat uenam, deinde accipiat Sesquiunciam huius herbæ in puluerem contritæ, & cum tribus uncijs huius aquæ temperatam bibat, & deinde sudet, tum curatur.

Ad recentia uulnera, per diem bis ex hac aqua bibes, & singulis uicibus ad iiij. uncias, tum ex uulneribus instar olei sudando emanat. uulnera etiam hac aqua mane ac uesperi sunt abluenda, præterea linteolis est imponenda, ita mirum in modum uulnera & mala ulcera curat.

Vncia uitrioli in puluerem contrita & in una libra huius aquæ liquata, pellit impetiginem, uitiliginem, & unã quamuis malignam scabiem & cutis defœdationem ex uitiosis humoribus procreatam. Quo hæc aqua fuerit antiquior, eo melior est.

Linteolis aranearum ictibus uel uenenatorum morsibus imposita, uel illita, sanat & tumorem repellit.

Bibita

A Bibita atq; gargariſſata mane ac ueſperi ſingulis uicibus circiter tres uncias, ſtatim tumorem gutturis pellit.

Aluminis ſemi libra in libra aquæ, huius herbæ reſoluta, & calefacta, pellit tineas è panno inde madefacto & loto.

Mane atq; ueſperi ſingulis uicibus duabus uncijs pota, abſumit & purificat malum ſanguinem, facit ad uagantem calorem, aperit meatus per ſex hebdomadas matutinis temporibus ſingulis uicibus iiij. uncijs pota, emacrat hominem, corroborat iecur, & abſumit ſuperfluos malos humores. Mane ac ueſperi ſingulis uicibus duabus uncijs pota, pellit uertiginem capitis.

Ita ſumpta & capiti illita præcipuè prodeſt ad memoriam confortandam, ad caput & cerebrum corroborandum, inducit linguę facilitatem, ſanguinemq́; purificat.

Tribus uncijs à ieiuno ſumpta cum temperata fuerit cum drachma pulueris facti ex interiore cortice plantæ quæ uocatur Chamæpithys, expurgat thoracem, & facit reijcere ſputum.

Aqua Veronicæ mane ac ueſperi ſumpta, maximè auxiliatur pulmoni & iecinori, ſi intrinſecus putrefiant, & uſq; ad guttur aſcendant, etiamſi putrefacta fuerint uſq; ad auellanæ magnitudinem, tamen iterum ſanitati reſtituuntur.

Eadem cum puluere ex herba ipſa contrita in potu ſumpta, di-
B ſcutit fellis ſuffuſionem, leniter cit urinam, fœminas prępingues atq; ſteriles reddit macras atq; fœcundas.

Quatuor uncijs pota, pro neceſſitate elicit ſudorem.

DE VIBICE.

NOMENCLATVRAE.

Σέμυδα.

Betula. Vibex.

Birckbaum. Birck.

ANNOTATIO IN VIBICEM.

VIBEX uulgò dititur arbor quam Plinius alijque Latini autores Betulam appellant. A Græcis Semyda dicitur, ut Ruellius ſcribit. Eſt autem folio fagino, præterquam paulo anguſtius eſt, trunco enodi, cortice uerſicolore, materie leui atque candidiſſima, uirgultorum eximia tenuitate. Cortex ignem facillimè concipit: ideo rura lucernarum uice ſuccendunt, reddit flagrans pingue quoddam & oleoſum. Hæc ut olim Romanorum magiſtratuum faſcibus minax, ſic & hodie uirgeis pędagogorum ſceptris pueros terret,

DESCRIPTIO.

C Betula foris candido est cortice, nullumq; producit fructum, habet autem multa uirgulta atq; ramos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio ordine.

VIRES AC IVVAMENTA.

Folia eius in aqua decocta exiccant manantia ulcera, si inde lauentur. Si pedes manantes subfumigentur ex cortice eius combusto, ualde desiccantur. Cortex Betulæ in puluerem contritus, & putridis uulneribus inspersus, erodit gangrænam. Suffitus ex cortice eius factus, pellit malum & pestilentem aërem.

DE AQVA EX FOLIIS BETVLAE DISTILLATA.

Folia eius nuperrimè nata, concisa atq; contusa in medio Maij distillantur.

Ea aqua mane atq; uesperi singulis uicibus pondere iiij. unciarum pota, facit ad lithiasim lumborum. Prodest ad refrigerandum calida ulcera, & præsertim quæ in membro uirili fuerint, si linteolis imponatur.

DE AQVA EX SVCCO EIVS DISTILLATA.

Succus hoc modo colligendus est: In maio cauum in Betula terebrato, & subter ponito uitreum uasculum, tum liquor inde extillat, quem in Balneo Mariæ distillato.

D Ea aqua prodest ad omnia uulnera si inde lauentur, sanat atq; exiccat aperta ulcera, si linteolis imponatur.

DE VINCA PERVINCA.

NOMENCLATVRAE.

χαμαιδάφνη.
Αλεξάνδρεια.
Δαφνίτις.
Chamædaphne.
Alexandria.
Laureola.
Vinca peruinca.
Daphnitis.
Ingrien.
Singrün.
Berwincken.

ANNO.

ANNOTATIO IN VINCAM PERVINCAM.

A VINCA peruinca ab Herbarijs Latine dicitur herba quę apud Dioscoridem Chamædaphne appellatur, ut ferè maior pars medicorum testatur. Magna uerò hic inter medicos exorta est contentio, propterea quòd Chamædaphne, ut Hermolaus indicat, longe diuersa est ab ea quæ Vinca peruinca dicitur, quod in cubitalem assurgit altitudinem, ut Dioscor. tradit, ut Plinius ipse confirmat, acinis rubris, qui folijs promiscui pendent. Vinca uerò peruinca topiaria est herba, uirens in modum lineæ, folijs geniculatim circumdata: ueteribus inopiam florum supplere solita, quæ non attollitur, sed humi serpit, & se in modum funiculi porrigit, uicina quæque uinciens, unde nomen, flore in purpuram cœruleo. Sed ad tollendam eam controuersiam & ambiguitatem, sciendum est utranq; dici Chamędaphnen, sed non idem esse genus, quum alioqui & medicinæ prorsus uariant, ut Hermolaus Barbarus, & Ottho Brunsfelsius tradunt. Olim defunctę uirgines ad sepulturam peruinca coronatæ efferebantur. Potest hæc herba omnem hyemis iniuriam tolerare, quo tempore & perpetuò uirere conspicitur, unde à Germanis Ingrün appellata est.

DESCRIPTIO.

Vinca peruinca tam hyeme quàm æstate uiret, folia instar buxi habens, nascitur locis opacis, in hortis & prope muros. Colligi autem debet à xv. die Augusti usq; ad viij. diem Septembris, & siccari in aëre.
B

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; desiccat in tertio gradu.

VIRES AC IVVAMENTA.

Virtutem habet expellendi malos humores ex frigida intemperie prouenientes, si in uino cocta bibatur.

Vinca peruinca siccata atq; in puluerem redacta, si pondere unius drachmę in uino sumatur, per aliquot ex ordine dies, aquam intercutem per urinam educit.

Ardente cinere obruta, & deinde uino consperfa, atque tumori imposita, ipsum exiccat.

Succus eius auribus instillatus, exiccat ulcera, atq; dolorem mitigat.

Linteolum in succo eius madefactum atq; impositum, calefacit frigidum stomachum atq; locos muliebres. pessus in eodem succo intinctus atq; mulierum pudendis subditus, prouocat menstrua.

Herba ipsa in uino decocta & pota, sedat tormina intestinorum, euacuat omnes uiscosos humores ex iecore atque uesica, expurgat renes.

C Si quis habuerit uinum turbidum, quodq; colorem amisit, accipiat tantum huius herbæ, quantum pro quantitate & copia uini sufficit, & uasi indat, & deinde ipsum uas operiat usq; ad quatuordecim dies, tunc illud uinum breui fit purum atq; clarum, recuperatq; suum colorem: melius tamen est, ut uinum prius in aliud uas diffundatur. Hoc ipsa experientia comprobatum ste, ut scribit Hieronymus Bock.

DE AQVA VINCAE PERVINCAE.

Optimum tempus distillationis eius est, circa finem Maij.

Hæc aqua mane atq; uesperi singulis uicibus, pondere trium unciarum sumpta, conducit locis muliebribus refrigeratis, medeturq; illis qui frigidum habent stomachum: idem præstat, si linteolis imponatur.

DE VIOLA.

NOMENCLATVRAE.

ἴον μέλαν.
Δασυπόδιον.
Viola.
Viola nigra.
Viola purpurea.
Muraria Viola.
Violen.

D

ANNOTATIO IN VIOLAM.

VIOLA nota uulgò, & ubiq; inuentu facilis, ad murorum enim radices & umbrosis locis frequens, & speciosa nascitur, prima aut cū primis, aduentum ueris mortalibus nuncians. Violam aūt dictam Ion Græci putant, quòd cum Io ni uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoq; Violam quasi uitulam mutatione Greca uideri possunt appellasse. Græci duo nomina habent quibus Violam significant, ἴον unum est, quo omnes Violas intelligunt, Aliud est, λευκόϊον, quo proprie albæ Violæ significantur: id enim Greca dictio sonare uidetur, sed tamen ad alias Violas etiam refertur. Quatuor uiolarum sunt species, ut Dioscorides indicat, Est enim Viola alba, lutea, cœrulea, & purpurea, quòd purpureo colore adeo tincta sit, ut nigrescere uideatur. Hæc uulgaris est Viola, & à Germanis Braun/oder Purpur Violen dicitur. Alij Violam Martiam eam appellant. A Dioscoride quoq; Muraria Viola dicitur; Violaria à Varrone dicuntur, loca uiolis & floribus consita.

DE.

A

DESCRIPTIO.

Viola est parua ac orbiculata coma, in cacumine florem habens purpureum, Radicem autem sub terra habet numerosam: quando autem deflorere incipit, acquirit iuxta radicem semen candidum ac granulosum.

TEMPERAMENTVM.

Violæ frigidæ sunt in primo gradu, & humidæ in fine secundi.

Colligi debent Violæ in Martio, & siccari in aëre. Sunt autem trium generum: candidæ, nigræ, & luteæ, quæ easdem in medicina uires obtinent.

VIRES AC IVVAMENTA.

Flores inflationem stomachi tollunt.

Decoctum ex floribus utiliter gargarissatur contra anginam.

Succus ex herba, pellit omnem tumorem ex calida causa exortum. Semen uiolarum pondere duarum drachmarum in uino sumptnm, menses mulierum trahit.

Radix in uino elixa, ac lieni inflato imposita, repellit tumorem, & ipsum desiccat.

Tali modo & podagræ medetur, emplastri modo imposita.

Albæ Violæ decoctæ, ac uentri fœminarum impositæ, fœtum mortuum extrahuut, uuluæ tumores sedant. Si ab inferiori parte
B fomentum inde fiat, mundificant uuluam, mouentq; menstrua.

Violæ dolores capitis ex calida intemperie prouenientes sedant, conciliant somnum, leniunt pectus & guttur, conferunt uuulæ & anginæ. Syrupus autem uiolarum præcipuè hæc præstat.

Crapulam & grauedines capitis impositis coronis, olfactuue discutiunt. Radices cum aceto elixæ & potæ, tum etiam illitæ lienem reprimunt, & podagricos iuuant. Herba ipsa cum radice in aqua contusa, medetur tussientibus pueris.

Oleum Violarum ad multa est salutare. In primis autem auribus instillatum, affectus earum discutit, tollit quoq; capitis dolorem, si illinatur. Idem uentri illitum, pellit lumbricos, si semen lumbricorum admistum fuerit. Syrupus Violarum hoc modo conficitur: Accipe tres manipulos florum uiolarum, eosq; in aqua decoctos, atque percolatos saccharo edulcato, Talis Syrupus prodest contra febriles calores, subducit aluum, medetur calido iecinori.

Violæ aluum leniunt, educunt Choleram, conferunt inflammationibus, sedant sitim, dissipant icteritiam, uarijs modis usurpatæ.

Aiunt Violam purpuream anginis & comitialibus auxiliari, maximè pueris in aqua potam.

DE AQVA VIOLARVM.

Violæ cœruleæ uel purpureę in Balneo Marię distillantur in Martio.

C Aqua uiolarum in potu sumpta, uel si potus ex ea misceatur, facit ad calorem pestis, emollit ac lenit aluum, refrigerat cor atque iecur, sedat sitim, prodest ęstuanti stomacho, facit bibita ad calidam & siccam tussim.

Eadem pota mundificat locos muliebres, & rumpit ulcera eorundem, sedat dolorem lienis, facit ad puncturam cordis, & febres ardentes aliosq; calores malos, necat lumbricos uentris. Sanat pulmonarios qui Phthisi laborant si bibatur. Medetur morbo comitiali, & præcipuè in pueris. Prodest pectori & suspiriosis, corroborat aluum atq; intestina, expurgat renes, tollit alui tormina.

Bibita ab illo cui craneum ita est contusum ut obmutescat, is loquelam recuperat. Medetur podagrę, tollit dolorem oculorum, & restringit fluxum eorum ex calida causa prouenientem, linteolis applicata & circumlita. Capiti illita Phreneticis medetur, & illis qui mentis impotes facti sunt ex nimio fœtore.

Curat eadem rimas sedis, & discutit ficus. Pellit susurrum & tinnitum aurium, instillata uel superimposita, uel si ex ea aures lauentur.

Restituit uisum, oculis indita.

Prodest contra malas & putridas gingiuas, & dolorem dentium, ore inde colluto.

D Facit ad omnes calores, tam interiores quàm exteriores in quacunq; parte corporis fuerint, linteolis imposita, ipsos enim refrigerat & extinguit.

DE VITE.

NOMENCLATVRAE.

Ἄμπελος οἰνόφορος.

Vitis.
Vitis uinifera.

Wein reb.
Wein stock.

ANNO.

A

ANNOTATIO IN VITEM.

VITIS à uino dicta est, quòd ferat uinum, uel ut Varro inquit, Vitis, eo quòd inuitet ad uuas percipiendas, dicta primò uidetur. Vitem Græci ampelon œnophoron, id est uitem uiniferam appellant. Nascitur autem, ut Plinius inquit, passim, & in alto propinqua litori. Durare Vitem ad infinitum restibili fœcunditate perhibent, culturæ quodam genere. Vites magnitudine inter arbores numerantur. Siquidem in magnam altitudinem exeunt, ita ut sæpe domorum tecta scandant, nec est ligno ulli æternior natura: nimis propemodũ luxuriarent, nisi tonsura annua coërcerentur, qua uis earum omnis euocatur in palmites, deprimiturq; in propagines, succi tantum gratia pluribus modis ad soli ingenia cælique mores. Vitis pergulana Columellæ dicitur, quæ in hortis seritur magis ad uoluptatem, quàm ad prouentum, & in pergulas, siue rectas siue camerarias attollitur, ut eas uestiat: adiuta tamen pedamentis salignis infornicatis, & topiario interdum opere fabrefactis, umbrosa opercula subdialibus ambulationibus præbet. Vitis genera persequi superuacuũ est, quoniam totidem adfirmantur esse quot agri, ut Plinius inquit. Est & syluestris uitis, quæ labrusca à Latinis dicitur. Vitium genera, ut Theophrastus inquit, magnitudine, colore, saporibus, acinisq; multiplicantur & differunt, Nam purpureo nitent colore, fulgent roseo, nitentq; uiridi candidæ, nigræq;, sed uulgares. Tument mammarum modo Bumasti. Quædam prælongis dactyli porriguntur acinis.

B

DESCRIPTIO.

Vitis satiua duorum generum est, Altera enim est candida, altera uerò nigra uel rubra. Syluestris longo est stipite & lignoso ac acuto, fructũ racemosum habet, qui maturescens rubro est colore.

TEMPERAMENTVM.

Folia uitis refrigerandi & astringendi uim habent, ut testatur Dioscorides.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix uitis decocta & cum semine uiciç, & fœnogræci permista, mundificat impuram & lepra infectam cutem, si inde abluatur.

Accipe foliorum Vitis, ebuli, atq; mellis æquale pondus, quibus simul permistis, & in mortario contusis, deinde succum per linteum exprime, quo si oculos inungas, eos exiccat, ac uisum emendat.

Obmutescens sumat succum foliorum uitis atq; bono aceto indat, si inde biberit loquelam recuperat.

In difficultate partus, Mulier accipiet folia Vitis eaq; contundet, succumq; inde exprimet ac bibet. Vel folia ipsa in uino decoquat, quod in potu sumptum facilitatem pariendi inducit.

Radix

C Radix in uino cocta atq; calidis apoſtematibus impoſita, ea e- mollit, puſq; ipſum educit.

Ex cinere uitis ſi fiat lixuium corpuſq; ex eo lauetur, nitidam ac puram reddit cutem, ulceraq; diſcutit, hominemq; præſeruat à maligna ſcabie.

Lachrima uitium tollit rubras corporis maculas, faciei inducit bonum colorem, ſi nouem ex ordine dies inde abluatur.

Eadem tollit uerrucas, ſi aqua illa quę ſuper folijs quercuum continetur admiſta fuerit, ſæpiuſq; inde lauentur.

Vitium lachrima cum uino ſumpta, calculos pellit, uiſum acuit, oculorum lippitudinem tollit, uenenatorum morſibus ſubuenit, uenerem q; ſiccat. Glabreſcunt quæ continue addito oleo ea inunguntur, præſtatq; id præcipuè qui ex palmitibus exudat, aquoſus humor.

Succus ex folijs candidæ uitis, exulceratis inteſtinis ſuccurrit, in potu ſumptus uel foris aluo illitus. Prodeſt quoq; ſanguinem excreantibus.

Cinis uitis cum aceto temperatus & mariſcis impoſitus, eas citò ſanat. Idem cum oleo roſaceo atq; oleo rutæ, & aceto permiſta, medetur calidis apoſtematibus, dyſſenteriæ, atq; lieni, ſi imponať.

Succus qui ex uuis immaturis & acerbis exprimitur multas uires
D obtinet. Is hoc modo conficitur: Vuas acerbas per tres uel quatuor dies inſolato ut marceſcant, deinde uinum inde exprimito, illudq; linteolo opertum reſeruato: uocatur autem à medicis quibuſdam Agreſta, Dioſcorides lib. 5. cap. 5. id uocat Omphacion.

Virtus eius uini eſt natura adſtringere & corroborare, & potiſſimũ corroborat ſtomachum, conducitq; ijs qui male concoquunt.

Hoc uinum inueteratum efficacius quàm recens eſt, facit ciborum appetentiam, præcipueq; ſalubre eſt Diarrhœa alijſq; alui fluctionibus laborantibus.

Vinum ex candidis uitibus calefacit in ſecundo ordine: quod autem multum inueterauit, calefacit in tertio ordine. Muſtum autem ex ijſdem uitibus in primo ordine calefacit.

Album uinum inueteratum tenue eſt, bonum creat ſanguinem, cietq; urinam. Verum ſi nimium bibatur, debilitat caput, nocetque ſtomacho.

Hoc uinum moderate ſumptum tam à iunioribus quàm adultis multis uiribus pollet, confortat enim naturam hominis atq; totum corpus, concoctionemq; adiuuat, & cerebrum confortat, ſenſuſq; bonos reddit.

Rubrum uinum natura adſtringit, & præcipuè quod nigricans eſt. Tale autem uinum craſſos procreat humores, ſtomachoque

A magis noxium eſt, ſi nimium ſumatur, quàm album. Contra dyſenteriam alioſq; alui fluxus ſumi poteſt, ea de cauſa, quia fluxum cohibet atq; ſiſtit. Nihil melius ad confortandum uires corporis, quàm bonum & natiuū uinum, quod tenue, purum atq; uetus eſt, quodq́; ſalubri tempore natum eſt.

DE AQVA VITIS.

Colligitur ea aqua in uitreo uaſculo, circa principium Aprilis, quando uites putantur, & deſtillatur in Balneo Mariæ, ac deinde per 40. dies inſolatur.

Ea aqua bibita, atq; uinum ſi inde miſceatur, mentem atq; ſenſus exacuit.

Prodeſt contra quamuis ſcabiem, ſi inde lauetur, puram nitidamque reddit faciem, puſtulas, lentigineſq; faciei diſcutit.

Verrucas atq; clauos repellit.

Facit ad impetigines, uitiliges, & heryſipelatà, ſi ex ea abluantur, & per diem bis ac ter linteolis imponatur.

DE AQVA FOLIORVM VITIS.

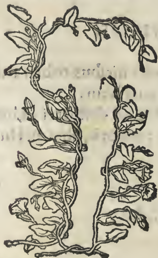
Folia ex optimis uitibus, quæ in locis editis atq; apricis naſcuntur, oportuno tempore circa exitum Maij diſtillantur.

Hæc aqua oculis manantibus indita, eos exiccat, clarificatq́; uiſum.

B Sanguinem excreantibus medetur bibita, facit ad ulcera inteſtinorum, ſiſtitq́; calidam alui fluctionem.

Eadem per diem ter ſumpta, & ſingulis uicibus pondere trium unciarum, pellit calculum, ſuccurrit prægnantium faſtidijs, & abſurdis rerum in cibo earum appetitibus, ne fœtui nocumentum inferant.

DE VOLVBILI.

NOMENCLATVRAE.

Κυσσάμπελος.

Volubilis.
Conuoluulus.
Cymbalaris.
Campanella.
Winde.
Windenkraut.
Weiß glocken.

ANNO-

ANNOTATIO IN VOLVBILEM.

C VOLVBILIS ab omnibus officinis & Herbarijs dici cœpta, ea herba à Latinis Conuoluulus, & à Græcis Cyssampelos dicitur, id est Hedera uitealis, eo quòd uitibus adhæreat, quemadmodum Hedera reliquis arboribus. Volubilis autem dicitur, ut Ruellius testatur, quòd crebra reuolutione uicinos frutices & herbas implicet. Eius flos rudioris Lilij figuram præbet, ob id liliastri quoque nomen habet. A uulgo quoq; Campanella uocatur, quòd flos cymbalorum effigiem imitetur. Semen ei nigrum, triangulum in folliculis acinorum specie, qui numero tres habentur, conuoluuli maioris nomine. Herba autem lacte plurimo manat, & aluum cit, haud aliter quàm Scammonia.

DESCRIPTIO.

Volubilis duplex est, gaudet prope sepes nasci, flores gerit candidos ad campanæ formam. Altera per terram se propagat, habens campanulas candidas atq; rubras. Caulis eius lacteum liquorem præbet. Est & aliud genus Volubilis, quod ab una parte hirsutum est instar Gossipij, flores habens ad Cucumeris formam.

VIRES AC IVVAMENTA.

Succus huius herbæ permistus cum Eruca, si cicatrices inde inungantur, reddit cutem æqualem.

D Quicunq; ex longo itinere in corpore læditur, illinat succum ex floribus contusis expressum, & curabitur.

Ex hisce herbis nemo medicinam intrò sumat, nisi certò sciat, eas alijs rebus esse permistas, nam omnes herbæ lactariæ uenenosæ sunt, atq; cum periculo sumuntur.

Discutiendi uim possidet, unde & urinam mouet, & flatus in corpore dissipat & pellit.

Aperit oppilationem iocineris atq; lienis, Salubris est cõtra morbum regium.

DE AQVA VOLVBILIS.

Distillatio eius fieri solet in Maio.

Aqua Volubilis mane ac uesperi singulis uicibus tribus uel quatuor uncijs pota, aduersus stranguriam auxiliatur.

Flores eius plene maturi in Balneo Mariæ destillari debent.

Hæc aqua medetur multis affectibus corporis, illita uel linteolis imposita.

DE VRTICA.

A

NOMENCLATVRAE.

Ἀκαλύφη κνίδη.

Vrtica.

Nesselen.
Heyter Nesseln.

B

ANNOTATIO IN VRTICAM.

RTICA uulgaris & notiſſima eſt herba qua nihil inuiſius uel abiectius naſcitur, medetur tamen ea multis in humano corpore morbis, plurimiſq; ſcatet remedijs. Antiqui etiam ea in cibo uſi ſunt, quibus iucundum erat ocimo ſe & Vrtica recreare, ut Verg. Marcellus teſtatur. Nomen autem Vrticæ inditum ab urendo, quòd eius folia tacta accerrimè urant. Mirum eſt, inquit Plinius, ſine ullis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam noxiam, & tactu tantum leui, pruritum puſtulaſq; confeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Sed mordacitas non protinus cum ipſa herba gignitur, nec niſi ſolibus roborata: incipiens quidem ipſa naſci uere. Græci eam Acalyphen uocarunt. Alij uerò cniden. Vrticarum plutes differentiæ, ut Plinius ſcribit. Syluestris, quam fœminam uocant, mitior. Et in ſyluestri, quæ dicitur Cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uerò etiam odorem fundit Herculeana uocatur. Semen omnibus copioſum, nigrum. Inter Vrticas quarum folia tacta adurunt, una eſt, quæ radice, caule, & folijs, minor eſt alijs, & acrius urit, hanc Germani Heyter neſſel appellant, ea ubiq; circa ſepes, cœmiteria, & ædificia naſcitur.

DESCRIPTIO.

C Vrtica nascitur ad duorum cubitorum altitudinem, colore herbaceo, caule purpureo, & in aliquibus candido, radice dura, fruticosa, atq; sublutea.

TEMPERAMENTVM.

Vrticæ atq; semen earum calefaciunt in principio primi gradus, & desiccant in secundo.

Calidæ sunt & siccę Vrticæ, in tertio gradu secundũ Serapionẽ.

Vrticæ & fructus & folia tenuem habent substantiam, citraq; rosionem siccant, tumores discutiunt, abstergunt, uentrem subducunt, mediocriter flatulenta, quare etiam ad uenerem incitant, ut testatur Ægineta.

VIRES AC IVVAMENTA.

Semen non intantum exiccat ut herba.

Vrticæ folia atq; semen in medicina usurpantur, & habent naturam penetrandi & discutiendi humores in corpore hominis, & in primis per sudorem.

Semen Vrticæ contritum & in uino potum, præcipuè medetur calculo lumborum.

Vrtica decocta, cuteq; inde lota, sanat malam scabiem.

Eadem decocta atq; contusa, aluum emollit imposita.

Semen contusum & melle permistum, & ita sumptũ cum uino, D sedat antiquam tussim, & expurgat pectus. Folia eius contusa atq; sale addito, rabidi canis morsibus imposita, remedium adferunt.

Eodem modò inueteratis & putridis ulceribus, emplastri modo imposita, mundificant, & erodunt gangrænam. Itidem & quasuis strumas & tubera, tumoresq; frigidos dissipant. Idem præstat & semen, quod uulneribus inspersum, ea renouat.

Folia pudendis fœminarum imposita, restituunt procidentem uuluam. Semen cum melle sumptum, medetur orthopnææ, & lateris & pulmonum inflammationibus prodest. Messibus autem semen colligi oportet.

Folia mulierum menses euocant, si decocta atq; cum myrrha temperata, uentri earum imponantur.

Oleum Vrticæ emollit aluum, & expellit crassos humores.

Semen in puluerem contritũ, & cancro inspersum, ipsum curat.

Vrtica in uino decocta & bibita, reddit facilem anhelitum, pellit antiquam tussim, & medetur pulmoni refrigerato.

Semen potum ex passo, Venerem stimulat, uuluam aperit.

Inflammatione turgentem uuam, gargarissatus succus reprimit.

Vrtica cum oleo oliuarum elixa, prouocat sudorem, cute ex ea illita. Radix eius cum forti uino cocta atq; lieni emplastri modo imposita, pellit inde tumorem. Tali mo-

A Tali modo podagræ illita, ei adiumentum adfert.

Oleum Vrticæ auribus instillatum, tollit tumorem, exiccat manantia ulcera.

Est alia species Vrticæ, quæ à Germanis uocatur Heytter nessel, ea natura est multo calidior alia.

Qui Apoplexiam timet, aut ei morbo obnoxius est, hanc Vrticam in uino decoquat, illudq; sæpius bibat, ita opem præstabit.

Eiusdem Vrticæ semen cum melle decoctum & potum, & coxis illitum, morbum coxarum sanat.

Talis potio pellit frigus ac tussim, ita sumpta ac illita, medetur quoq; pulmonibus, tollit tumorem corporis.

Folia eius cum sale bene contusa ac imposita, mala sanant ulcera, purgant quoq; putrida uulnera.

Eadem folia in oleo decocta, sanant morsum rabidi canis.

Qui ob humidum cerebrum infestatur destillationibus, bibat semen eius in bono uino elixum, ac capiti frontiq; illinat.

Qui surdaster est, radicem eius in aqua uel uino coctam bibat, ea opitulatur.

Eadem Vrtica cum sale & uitellis ouorum contusa, & permista cum gallinaceo adipe, cuteq; in sudatorio, bis aut ter inde illita, pellit prurientem scabiem.

B Succus eius naribus inditus, statim eficit sanguinem, si autem eodem succo frontem inungas, sanguinem sistit.

Hæc Vrtica cum aceto & sale elixa & sumpta, expurgat crassos humores stomachi, necat uentris lumbricos.

Eadem in oleo oliuarum frixa, pellit tumorem pedum, si inde inungantur. Ex Vrtica acriter adustis, oleum oliuarum, aut oleum rosaceum illinitur, tum pustulæ pereunt.

Si quadrupedes initum non admittunt, Vrtica naturalia earum fricanda esse demonstrant.

Condidit laudes Vrticæ Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditamue professus arteriæ, tussi, uentris destillationi, stomacho, panis, parotidi, pernionibus: cum oleo sudorem, coctam cum conchis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumq; menses: cum sale ulcera quæ serpunt prohibere.

Articularijs morbis & podagris plurimi cum oleo uetere imponunt.

DE AQVA VRTICAE.

Folia atq; flores decerpti, circa 13. diē Iulij destillationi adaptant.

Aqua Vrticæ mane, meridie, atq; uesperi singulis uicibus ad tres uncias pota, prodest contra colicam & tormina intestinorum, pellit calculum & affectus renum, ex frigore procreatos.

Facit bibita ad ueterem tussim, orthopnœam, & animi defectum ex frigida temperie prouenientem, medetur pulmoni refrigerato.

C

Auxiliatur contra lumbricos, & omnes flatus uentris.

Conducit sordidis & impuris uulneribus, & ulceribus manantibus si inde lauentur, uel linteola in ea madefacta imponantur.

Ad morsum canis aqua ex rubra Vrtica, ualde salutaris est linteolis imposita.

DE AQVA EX RADICIBVS VRTICAE distillata.

Radices Vrticæ purè lotæ & concisæ in diebus canicularibus tantum destillantur.

Ea aqua mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, subuenit contra inueteratam & frigidam colicam, sedat antiquam tussim, rumpit apostemata pulmonis.

Pota ac membris illita, pellit Apoplexiam & paralysim, conducit uuluæ, ciet aluum, sanat affectus pulmonum, accommodata est pectori. Dolorem stomachi bibita discutit, trahit mulierum menses, expellit fœtum mortuum.

Eadem curat malignos affectus cancri & fistulæ linteolis imposita, uel si ex ea lauentur.

D

Medetur podagræ & tumori pedum linteolis imposita.

Sanat Polypum narium ex ea lotum, restringit sanguinem narium, linteolis fronti applicata.

DE VRTICA MORTVA.

NOMENCLATVRAE.

γαλίοψις.

Vrtica mortua.
Lamium.
Vrtica iners.
Vrtica labeo.

Todt Nesseln.
Daub Nesseln.

ANNO-

A ANNOTATIO IN VRTICAM.

VRTICA mortua est quam Hermolaus Barbarus ex Plinio Lamium uel Aonomon uocat. Est autem inter Vrticas mitissima & folijs nō mordentibus, unde à quibusdam uocatur Vrtica iners. Brunsfelsius & Hieronymus Bock uolunt Vrticas non urentes, & innoxias, ut Barocum, quę Germanice Behnsaugen dicitur, & Vrticam mortuam, per Galiopsim Dioscoridis comprehendi. Vrticæ mortuæ ferè easdem habent facultates cum urentibus urticis, sed ad strumas aliaq; tubera discutienda efficaciores sunt alijs, ut Hieronymus Bock testatur.

DESCRIPTIO.

Vrticæ mortuæ alijs urticis figura similes sunt, sed non urunt, quædam ex ijs floribus sunt luteis, quædam rubicundis, nonnullæ candidis. Hæ non adeo calefaciunt & desiccant.

VIRES AC IVVAMENTA.

Vrtica mortua lixiuio imposita, flauos reddit capillos capite inde loto. Radix eius in uino cocta, pellit calculum lumborum, uino illo bibito. Contra calculum uesicæ, semen prioris efficacius est.

Habet ferè easdem uirtutes quas Aristolochia longa.

Ad sordida uulnera, Accipe pulueris Vrticæ mortuæ & Aristolochiæ æquale pondus, tertiamq; partem uiridis æris, hæc simul cum succo Saniculæ, & oleo oliuarum ad emplastri modum permi-
E sce, illud sanat inueterata ulcera, sed ad recentia uulnera unguentum album sumere oportet.

Dioscorides de Galiopsi scribit. Est uis & natura folijs, succo, cauli & semini disijciendi durities, carcinomata, abscessus post aures quos parotidas uocant, & furunculos: oportetq; ex aceto bis per diem tepida, emplastri modo imponere. Fouentur & decocto eius utiliter. Faciunt ad ea quę pascendo serpunt, gangręnas & excedentia, cum sale emplastri modo imposita.

DE AQVA VRTICAE MORTVAE.

Hanc destillare oportet in Iunio. Certò prodest contra serpentem phagedęnam, mane ac uesperi ex ea, si lauetur & illinatur, & linteolis si imponatur. Sanat locum scabiosum in corpore hominis, si inde lauetur & illinatur. Mane ac uesperi singulis uicibus duabus aut tribus uncijs pota, medetur albis menstruis fœminarum.

DE VSNEA.

NOMENCLATVRAE.

Βρύον.
Vsnea. Muscus arboris.
Mos. Myes.

ANNOTATIO IN VSNEAM.

C VSNEA à recentioribus uulgò dicitur, quam Dioſcorides muſcum appellat. A Græcis autem ϐρύον dicitur. Eſt autem nihil aliud muſcus, ut Ruellius docet, quàm cani arborum uilli, quales in ſeneſcente quercu maximè uidemus, ſed odore præſtantes. Prima laus candidiſſimis atq; altiſſimis, ſecunda rutulis, nulla nigris. In inſulis petriſq; nati damnantur, omneſq; quibus palmarum, atq; non ſuus odor ineſt. Dioſcorides in arboribus, cedro, quercu, populo, muſcum inueniri tradit.

DESCRIPTIO.

Muſcus multorum eſt generum, quidam enim naſcitur in arboribus odoriferis, ut in malis granatis, quidam in quercubus uel alijs arboribus. Eſt autem ſubuiridi colore uel ſubflauo, inuenitur & in petris: probatiſſimus inter omnes eſt, qui in arboribus odoriferis naſcitur, & candido eſt colore, atq; odore iucundo.

TEMPERAMENTVM.

Calidus aũt in primo gradu, & ſiccus in ſecundo. Confortat cor.

VIRES AC IVVAMENTA.

Muſcus in uino decoctus & potus, conciliat ſomnum.

Siſtit omnes ſanguinis fluxus. Cum melle temperatus, oreque inde colluto, tollit aſperitatem linguæ atq; gutturis.

Si ex muſco in aqua decocto, mulieris pudenda foueantur, tol-
D lit dolorem uuluæ.

Si tali decocto mulier inſideat, ac inde foueatur, alba menſtrua reſtringit. Muſcus & hyſſopus in uino decocta, ſi inde mulier potet, locis muliebribus medetur. Similiter prodeſt ſi uaporem inde ab inferiore parte excipiant.

Cum herba paralyſi in oleo lini coctus, mitigat dolorem membrorum paralyticorum, ſi inde inungantur.

In uino decoctus confortat uiſum.

DE VVLGAGINE.

NOMENCLATVRAE.

Κυκλάμινος.
Cyclaminus.
Panis procinus.
Malum terræ. Vulgago.
Cyclamen. Arthanita.
Bothormarien.
Rapum terræ.
Erdtapffel.
Schweins brodt.

A

ANNOTATIO IN VVLGAGINEM.

VVLGAGO à Barbaris appellatur herba quam Dioſcorides Cyclaminum uocat. A Romanis Rapum terræ, ſiue umbilicus terræ dicitur. A recentioribus uocatur Panis procinus, & Arthanita. Qui primi huic plantæ nomen fecerunt, ut Verg. Marcellus inquit, circumactam in orbem eius circinationem contemplati, ἀπὸ τοῦ κύκλου, quaſi ab orbe Cyclaminon, id eſt orbicularem dixerunt, fuitq; hæc prior & antiquor plantæ huius appellatio. A ſubulcis qui hanc pecori ſuo gratam eſſe cognouerunt, Panis procinus eſt appellata, Habet autem Cyclaminos folia hederæ, purpurea & uaria, in quibus ſuprà infraq; candicant maculæ, cauliculo digitorum quatuor, glabro & folijs carente, folijs in eo purpureis, roſarum effigie, radice corticis nigri, tam lata, ut Rapum uideri poſſit. Sic eam Dioſcorides repreſentauit. Tres huius plantæ ſpecies inueniri ſcribit Antonius Muſa.

DESCRIPTIO.

Planta hæc folia habet ſimilia Azari folijs, ſed molliora tactu, hæc folia ſunt inciſuris diuiſa ad Hederæ terreſtris figuram, ſuntq; uario colore. Radix foris eſt nigricans atq; rotunda, & in medio preſſa inſtar panis dulciarij, flores ſunt colore purpureo. Gaudet humidis agris.

B

TEMPERAMENTVM.

Calefacit atq; deſiccat in tertio ordine. Radicis in medicina plurimus eſt uſus. Eam in autumno colligi oportet, & in taleolas ſectam filo traijci & ſuſpendi, ſiccariq; ad radicis gladioli modum.

VIRES AC IVVAMENTA.

Radix expurgat & aperit obſtructiones.

Cum aqua ſumpta, diſcutit tumorem alui, pellitq; mala Phlegmata, unde hydrops originem trahit.

Itidem pota, potenter trahit menſes mulierum.

In uino pota, pellit uenenum.

Succus huius herbæ naribus inditus, mundificat caput.

Radix præ omnibus alijs radicibus, locos muliebres expurgat, in potu ſumpta.

Eadem in taleolas ſecta lineoque panno indita, & ad peſſi formam, mulierum pudendis ſubdita, educit inde magnam illuuiem, beneq; mundificat, mouetq; menſtrua.

Vinum in quo Cyclaminus decoctus eſt, facit ad oppilationem lienis.

Cyclaminus in puluerem contritus, & linamentis inditus uulneribus uel fiſtulis, erodit gangrænam.

Idem puluis naribus inditus, erodit carcinoma, quod nares obſedit.

C

DE VVA VERSA.

NOMENCLATVRAE.

Στρύχνος μανικός.

Solanum furiosum.
Vua lupina.
Vua canina.
Vua uersa.

Dolwurtz.
Einbeer.

D

ANNOTATIO IN VVAM VERSAM.

VVA uersa uulgò ab Herbarijs dicitur, est autem, ut Antonius Musa, Iacobus de Manlijs, ac Ottho Brunsfelsius testantur, quartum genus Solani, quod apud Dioscoridem στρύχνος μανικός, id est Solanum furiosum appellatur. A nonnullis, Vua lupina seu canina dicitur. Sunt qui uuam morellam à colore quum grana maturuerint, uocent.

DESCRIPTIO.

Hæc planta caulem habet crassum & excelsum, folia eius Betæ similia, in caule ferens nigros acinos habentes folliculos, qui retro inuersi sunt. Radix crassa & magna est intra terram, gaudetq; nasci in syluis, ubi uetustæ fagi amputatæ sunt, & truncus putridus est.

TEMPERAMENTVM.

Herba atq; radix calefaciunt in secundo gradu, facit ad calorem corporis tam foris quàm intus, uerum generat & auget Melancholiam, quapropter isti hanc herbam & radicem uitabunt.

VIRES

A VIRES AC IVVAMENTA.

Quicunq; ingentes habet calores, bibat ex hac radice cum aqua hordei aut Endiuiæ, nam ualde refrigerat.

Quæcunq; mulier hac herba utitur, facile incidit in phrenesim. Propterea omnes homines, qui natura sunt frigidi atq; sicci, hanc herbam uitabunt, & inprimis mulieres, quia cerebrum earum est frigidum.

DE ZEDOARIA.

NOMENCLATVRAE.

Zedoaria. Zitwen.

ANNOTATIO IN ZEDOARIAM.

ZEDOARIA inter radices aromaticas numeratur. Est autem medicina ab Arabibus inuenta. apud Græcos quid sit, nondum medicis constat. Ruellius de ea ad hunc modum scribit. Zedura alijs Zaduara, radix est teres, Aristolochiæ rotundæ non absimilis, sapore & colore Gingiberis: hanc ad nos India mittit. Officinæ & medicorum uulgus Zedoariam eam nominat. Nostræ autem ętatis medici ferè hac radice contra pestilentis cœli contagia utunt.

B TEMPERAMENTVM.

Zedoaria calefacit in tertio ordine, & desiccat in secundo. Est autem radix herbæ nascentis ultra mare. Hæc radix decem annis durat synceris uiribus. Magnamq; habet uirtutem calefaciendi natura frigidos, estq; ipsa radix rotunda, & odorē Gingiberis prębet.

VIRES AC IVVAMENTA.

Hæc radix grauem odorem quem allium, cepa, uel uinum excitauit, repellit. Graucolentiam quoq; oris emendat, manducata.

Eadem sumpta prodest contra uenenum, & inprimis cum pestis grassatur, tum radicis huius semidrachma in ore contineri debet, quando quis proditurus est in publicum, & apud homines uersari uult, tum præseruat à pestilente & noxio aëre.

Zedoaria confortat cor, & bonum generat sanguinem, malumque repellit.

Facit ad imbecillitatem stomachi, concoctionem adiuuat, appetentiamq; ciborum excitat, calefacitq; omnia interiora membra, si quis inde bibat, uel in ouo sumat.

In uino decocta auxiliatur contra tussim ex frigida materia prouenientem, prodest contra dolorem stomachi, & intestinorum ex frigida intemperie & flatu exortum. Conditum factum ex Zedoaria & Galanga, & cum aceto temperatum, edendi desiderium inducit.

C Zedoaria, ut Ruellius docet, secundam & calfacientium & exiccantium sedem obtinet, corpus lætiore sagina reficit, flatus discutit, graue uirus animæ, quod allium, cepa, uel uinum excitauit, abigit: uenenatis morsibus opitulatur. Crassiorem uentris spiritum digerit: aluum retinet: abscessus uteri soluit, uomitiones cohibet: & colicos mulcet cruciatus.

DE ZINGIBERE.

NOMENCLATVRAE.

ζιγγίβερι.
Zingiber.
Gingiber.
Zingiberi.
Jngber.

ANNOTATIO IN ZINGIBER.

ZINGIBER Romani pariter Græcis dicunt, plurimum in Arabia & apud Troglodytas nascitur, ut Dioscorides testatur. Qui Gingiberim uiderunt in India, hac
D facie repręsentãt, ut Ruellius scribit. Radix geniculatis serpit internodijs, crebroq; ex ijs & ex acumine nouas radices spargit, folia bis terue in anno fundit arundinacea, sed quæ in breuiorem exilitatem fastigiantur, in totum gramen dicunt æmulari, nec quicquam in ea regione frequentius inueniri. Oportunum legendi tempus cum folia inaruerint, alioquin & teredinibus obnoxium est, & carie tentatur.

TEMPERAMENTVM.

Zingiber calefacit in tertio ordine & humectat in primo.

Gingiberis uirtus calida est & sicca, ut inquit Platina, licet aliqua ex parte ad corruptionem tendat cum putrescat, ut lignum tinea corrosum. Probatissimum est, quod intus omnino candidum est, neq; perforatum, bonum habebit odorem, acremq; saporem ad piperis modum. Bonitate antecellit quod ex India uenit.

Gingiber maximè calefacit, humiditatem in se continet, quare non diu durat, si in loco humido asseruetur.

Durat autem duos annos integra & incorrupta uirtute. Valde accommodatum est frigido stomacho.

VIRES AC IVVAMENTA.

Qui laborat dolore dentium, accipiat radices Gingiberis easque minutim conscindat, atq; in uino decoquat, eoq; calido si os ieiunus colluat, tum opem præstat.

A Vertigini medetur, si cibo admisceatur. Zingiber pondere semiunciæ uesperi quando iturus es cubitum, uno hausto sumptum, expellit malos humores per sudorem, si modo post mediam noctem, uestibus bene tectus, sudaueris.

Omnibus hominibus Zingiber conducit, qui intus refrigerati sunt.

Vinum in quo Zingiber & Cyminum decocta fuerint, facit ad dolorem stomachi, & intestinorum ex flatu prouenientem, etiamq; concoctionem adiuuat.

Arabes recens Zingiber saccharo condiunt, ad stomachi frigiditates præcipuum.

τέλος θεῷ δόξα.

FRANCOFORTI, Apud Christianum Egenolphum Hadamarium, ANNO M. D. XL. Mense Martio.

[illegible] 1611

